

שבוע פרשת וישלח

(26 November - 2 December 2023)

י"ג - י"ט כסלו תשפ"ד

מפרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מנין החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ
 יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתָּ דָגְגָךְ וְתִירְשָׁךְ וַיִּצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי
 עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתָךְ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ: הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם
 פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים
 וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְכֶם וְעֲצַר אֶת הַשְּׁמַיִם
 וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֲבַרְתֶּם
 מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָאָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וּשְׂמַתֶּם
 אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם
 לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם
 אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ
 בְּדַרְךָ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ,
 וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתָּיִכֶם לְתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשְּׁמַיִם עַל
 הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגֵדֵיהֶם
 לְדַרְתָּם, וְנָתַנוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם
 לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם
 אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר
 אִתְּם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל
 מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר
 הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי
 יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָ לְרַעַד בְּמִוֶּדֶ:
 מַעֲוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחְרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי
 שְׂמַתְחֵל לִימֵי הַחֹדֶשׁ.
 יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנָה בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ:
 אֶךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְשִׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה'
 הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נַשְׁמַתִּי
 בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על
 התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת
 של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד
 ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתַי, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל
 ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתַי, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.
 כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּחַר בְּנוּ מִכָּל
 הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נֹתֵן
 הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

כְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתָ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכֹל לְבָבְךָ, וּבְכֹל נַפְשְׁךָ, וּבְכֹל
 מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ
 הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ
 בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדַרְךָ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם
 לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל
 מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמַעוּ אֵל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
 אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכג

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות:

א שיר המעלות אֱלֹהִים נִשְׁאָתִי אֶת
עֵינֵי הַיֹּשְׁבֵי בַשָּׁמַיִם: ב הֲנֵה כְּעֵינֵי
עֲבָדִים אֶל יְהוָה אֲדוֹנֵיהֶם כְּעֵינֵי
שֹׁפְתָה אֶל יְהוָה גְּבָרָתָהּ בֵּן עֵינֵינוּ אֶל
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַד שִׁיחַנְנוּ: ד חָנְנוּ יְהוָה
כִּי רַב שְׁבַעְנוּ בּוֹ: ה רַב־תְּשַׁבֵּחַ לָהּ
נַפְשֵׁנוּ הַלְעַג הַשְּׂאֲנָנִים הַבּוֹז לְגֵאִי
יוֹנִים:

קכב

מספר המשורר משבח ירושלים והניסים שנעשו בירושלים:

א שיר המעלות לְדָוִד שְׁמַחְתִּי בְּאֲמָרִים לִי בַיּוֹם יְהוָה:
ב עַמְדוֹת הָיוּ רְגֵלֵינוּ בְּשַׁעְרֵי יְרוּשָׁלַם: ג יְרוּשָׁלַם
הַבְּנוּיָה כְּעִיר שְׁחִבְרָה לָהּ יְהוָה: ד שָׁשׂוּ עָלָיו שְׂבָטִים
שְׂבָטֵי־יְהוּדָה עַדוֹת לְיִשְׂרָאֵל לְהַדוֹת לְשֵׁם יְהוָה: ה כִּי שָׁמָּה
יֵשְׁבוּ כְּסָאוֹת לְמִשְׁפַּט כְּסָאוֹת, לְבַיִת דָּוִד: ו שְׁאֵלוּ
שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם יִשְׁלֹוּ אֶהְבֵּדוּ: ז יְהִי־שְׁלוֹם בְּחֵילֶךָ
שְׁלוֹה בְּאֲרָמְנוֹתֶיךָ: ח לִמְעַן אַחֲי וְרַעֲי אֲדַבְרָה־נָא
שְׁלוֹם בְּךָ: ט לִמְעַן בַּיִת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲבַקֶּשֶׁה טוֹב לָךְ:

סוף זמן קידוש לבנה: יום שני בערב, י"ד כסלו

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א

לשלוח למשתתפים בהפאָרבריינגענישען הגדולים בכפר חב"ד לקראת י"ט כסלו, ה'תשל"ג

לכל המשתתפים בהפאָרבריינגענישען הגדולים

בכפר חב"ד שליט"א

לחיים לחיים ולברכה!

יהי רצון מהשי"ת שבכל אחד ואחת יהי פדה בשלום וגו' במילוי,

ושיצליחו בעשיית הכלים לזה,

כביאור חז"ל בהכתוב שזהו העסק בתורה הנגלה והחסידות ובגמ"ח ובתפלה,

ובאופן דופרצת ודכמופת הייתי לרבים,

וקאתי מר מלכא משיחא בגאולה האמתית והשלימה ובקרוב ממש.

מנחם שניאורסאהן

פדה בשלום: תהלים נה, יט.

כביאור חז"ל: ברכות ח, רע"א.

דופרצת: ויצא כח, יד.

ודכמופת הייתי לרבים: תהלים עא*, ז.

(* הקאָפּיטל שהתחילו לומר בי"א ניסן תשל"ב, ע"פ המנהג

המקובל מהבעש"ט לומר בכל יום הקאָפּיטל תהלים המתאים

לשנות חייו (ראה סה"מ י"א ניסן בתחלתו. וש"נ).

לכל המשתתפים: מברק דומה לנחלת הר חב"ד.

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 241..... שולחן ערוך עם הערות וציונים
241..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
245..... תורה אור

אדמו"ר האמצעי

- 248..... תורת חיים.

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 249..... דרך מצוותיך.

אדמו"ר מוהר"ש

- 250..... תורת שמואל תרל"ג.

אדמו"ר מוהרש"ב

- 251..... ספר המאמרים - המשך תער"ב.

אדמו"ר מוהרי"צ

- 253..... ספר המאמרים - תרפ"ט
254..... לקוטי דיבורים - בלה"ק.
255..... רשימת המאסר
258..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ.

הוספות

- 69..... ילקוט לוי יצחק על התורה
70..... נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח.
202..... נביאים וכתובים.
211..... עין יעקב - מסכת ברכות
259..... נקודה משיחת קודש מעובדת
260..... חומש לקריאה בציבור
269..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש
270..... לוח זמנים
271..... סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה קטונתי מכל החסדים ומכל האמת וגו',
שבת פרשת וישלח, י"ט כסלו ה'תשל"ג. 5

התוועדויות

- שיחת ש"פ וישלח, י"ט כסלו, ה'תשל"ג. 16
שיחת מוצאי שבת קודש פרשת וישלח,
י"ט כסלו, ה'תשל"ג. 23

לקוטי שיחות

- פרשת וישלח - י"ט כסלו, כרך טו, ג. 56
פרשת וישלח, כרך כ, א. 62

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- 71..... חומש יומי - פרשת וישלח.
96..... לוח לתהלים היומי.
97..... תניא יומי.
114..... לוח 'היום יום'.

רמב"ם

- 117..... הלכה יומית לעיון ברמב"ם.
121..... שלושה פרקים ליום.
171..... פרק אחד ליום.
200..... ספר המצוות.

לימוד מוחולק לפי ימים

- 204..... משניות עם ביאור קהתי - מסכת יבמות
212..... גמרא עם ביאור - מסכת בבא קמא
241..... שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'.

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

1 בפרשת השבוע, פרשת וישלח, יעקב אבינו אומר לקראת שובו לארץ ישראל
2 לאחר שהותו בבית לבן :
3 **קִטְנֹתֵי מַכַּל הַחֲסָדִים וּמַכַּל הָאָמֶת וְגו' כִּי בְּמַקְלֵי עֲבָרְתֵי**
4 **אֶת הַיַּרְדֵּן**¹ (ופירוש רש"י: "קטנתי מכל החסדים – נתמעטו זכויות ע"י
5 החסדים והאמת שעשית עמי, לכך אני
6 ירא שמא משהבטחתי נתלכלכתי
7 בחטא ויגרום לי להמסר ביד עשו.
8 ומכל האמת – אמת דבריך ששמרת
9 לי כל ההבטחות שהבטחתי. כי
10 במקלי – לא היה עמי לא כסף ולא
11 זהב ולא מקנה אלא מקלי לבדו,
12 ומדרש אגדה נתן מקלו בירדן ונבקע
13 הירדן), ובכך יעקב מדגיש את החסד
14 הגדול שהקדוש ברוך הוא עשה אתו,
15 שבהליכתו ללבן היה בידו רק את
16 מקלו, אבל בשוכו – יצתה הייתי לשני
17 מחנות, ויעקב אבינו אומר זאת בתור
18 הקדמה לבקשתו, שהקדוש ברוך הוא
19 יציל אותו מיד עשיו אחיו. ולמרות
20 שהקדוש ברוך הוא הבטיח לו "והנה
21 אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך",
22 כיוון ש"קטנתי מכל החסדים" – אחרי
23 כל החסדים שעשה אתו הקדוש ברוך
24 הוא, נעשה יעקב קטן יותר בעיני עצמו
25 והוא מפחד שהוא נתון במצב שהוא
26 זקוק לבקש מהקדוש ברוך הוא מחדש
27 "הצילני נא", ו**מִבְּאֵר רַבִּינוּ הַזֶּקֶן**
28 **(בְּאֵגְרַת שְׁפָתַי אַחַר בִּיאָתוֹ**
29 **מִפְּטָרְבוֹרְג²** עם שחרורו מהמאסר
30 שהיה אסור שם, ביום י"ט כסלו בשנת
31 תקנ"ט, יום שנבקע להג הגאולה שלו,
32 אגרת שהיא סימן ב' באגרת הקודש'
33 שבספר התניא), **קִטְנֹתֵי מַכַּל**
34 **הַחֲסָדִים וּמַכַּל כּוֹ', פִּירוּשׁ**
35 **שְׁבָכָל חֶסֶד וְחֶסֶד שְׁהַקְבִּיָּה**
36 **עוֹשֶׂה לְאָדָם, צָרִיף הָאָדָם** לא
37 לחוש גאוה אלא להיפך **לְהִיּוֹת שְׁפָל רֹחַ בְּמָאֵד, כִּי חֶסֶד כּוֹ'**
38 **הִיא בְּחִינַת קְרִבַּת אֱלֹקִים כּוֹ',** כי בחסד שעושה הקדוש ברוך הוא

ביאור בדרך אפשר

39 עם האדם, נעשה האדם קרוב אל הקדוש ברוך הוא יותר מאשר היה לפני
40 שנעשה אתו החסד ו**כָּל הַקְּרוֹב אֶל ה' בְּיַתֵּר שְׂאֵת כּוֹ'** ככל שקרבת
41 האדם לאלוקות גדולה יותר **צָרִיף לְהִיּוֹת יוֹתֵר שְׁפָל רֹחַ כּוֹ', דְּכָל**
42 **שֶׁהוּא קָמִיָּה יוֹתֵר הוּא יוֹתֵר כָּלָא כּוֹ',** כי ככל שהאדם הוא יותר
43 לפני ה', יותר קרוב אל הקדוש ברוך
44 הוא, הוא יותר "כלא חשיב", היינו
45 בטל לאלוקות וכאילו אינו קיים כלל.
46 שכן, לגבי ה' בעצמו שום דבר לא
47 נחשב.

בס"ד. ש"פ וישלח, י"ט כסלו, ה'תשל"ג

(הנחה בלתי מוגה)

48 **וְצָרִיף לְהִבִּין סֵדֵר הָעֲנִינִים**
49 **שְׁבִפְתוֹב** 'קטנתי', **שְׁתַּחֲלָה**
50 **נְאָמַר מַכַּל הַחֲסָדִים וְאַחַר כֵּן**
51 **מַכַּל הָאָמֶת, הָרִי כָּל הָאָמֶת**
52 **פִּירוּשׁוֹ** שיעקב אבינו אומר לקדוש
53 ברוך הוא שהוא חש קטנות אל מול
54 אמתת דבריו **דְּבָרֵיךְ שְׁשִׁמְרַתְּ לִי**
55 **וּקִיַּמַת אֶת כָּל הַהֲבָטָחוֹת**
56 **שֶׁהִבְטַחְתִּי (כְּפִירוּשׁ רַש"י),**
57 **וְאִם בֵּן הָיָה לִיָּה לְמִימַר** היה
58 לו לומר תחלה **כָּל הָאָמֶת,** שהוא
59 דבר פשוט יותר ו**אַחַר כֵּן כָּל**
60 **הַחֲסָדִים, שֶׁהוּא עֲנִין נַעֲלָה**
61 **יוֹתֵר וְחִירוּשׁ גְּדוֹל יוֹתֵר. וְאַף שֵׁשׁ**
62 **חִירוּשׁ בְּשִׁמְרֵת הַהֲבָטָחָה,**
63 **בְּגִלְלַת הַחֲשֵׁשׁ שְׁמָא**
64 **מִשֶׁהִבְטַחְתִּי כּוֹ' וְיִגְרוֹם**
65 **כוֹ'³,** כדברי רש"י שיעקב אבינו
66 חשש שמא אינו ראוי לקיום ההבטחה
67 **הָרִי אֵינוֹ דוֹמָה עֲנִין הַחֲסָדִים**
68 **שְׁבִשְׁמִירַת דְּבַר שְׁכָבֵר הַבְּטִיחַ**
69 שאינו חידוש גדול כל כך **לְעֲנִין**
70 **שֶׁהוּא מְלַכְתַּחֲלָה בְּאוֹפֵן שֶׁל**
71 **חֲסָדִים** שהוא ענין נעלה יותר ויש בו
72 חידוש גדול יותר. **וּמִזֶּה גּוֹפֵא** מזה
73 עצמו שיעקב אבינו מתחיל ב'קטנתי
74 מכל החסדים' ורק אחר כך מוסיף
75 **זְמַכְל הָאָמֶת' מוֹכַח שֵׁשׁ עֵילוּי גְּדוֹל יוֹתֵר בְּעֲנִין מַכַּל הָאָמֶת,**
76 **וְלָכֵן לְאַחֲרֵי שְׂאוֹמֵר מַכַּל הַחֲסָדִים** שהוא הדבר הפשוט יותר,

(1) פרשתנו לב, יא. (2) תניא אגה"ק סימן ב (קג, ב). (3) ראה פרש"י עה"פ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מוסיף ענין נעלה יותר שפועל עוד יותר הביטול דקטנתי
2 - מכל האמת וצריך ביאור מהו, אם כן, החידוש במכל האמת' על 'מכל
3 החסדים' (בניגוד למה שנראה לכאורה שדוקא 'מכל החסדים' הוא חידוש
4 גדול יותר).?
5 גם צריך להבין מה שאמר
6 יעקב אבינו לאחרי זה כדי
7 להמחיש את החסדים פי במקלי
8 עברתי את הירדן⁴, הרי היו
9 לו מלבד חסד זה של חציית הירדן
10 עוד כמה חסדים פרטיים
11 שאינו מונה אותם כאן,
12 ולמה מונה כאן דוקא את
13 החסד דכי במקלי גו'.?
14 (ב) ויש לבאר גם ההוראה
15 מזה מדברי יעקב אבינו 'קטנתי וכו'
16 בעבודת ה' של כל אחד
17 מישראל, כבכל עניני התורה
18 שהיא נצחית⁵, ובפרט
19 שהענין המבואר בפרסוק זה
20 הוא ענין כללי, כבפשטות
21 הכתובים, שענין זה אמר
22 יעקב בהקדמה לבקשת
23 הציליני נא גו' מיד אחי מיד עשיו
24 כי ירא אנכי אותו פן יבוא
25 וגו', ואתה הקדוש ברוך הוא
26 אמרת והבטחת היטב איטיב
27 עמך ושמתי את זרעך וגו'⁶,
28 שזהו ההצלה של יעקב ומשפחתו
29 מיד עשיו שלא יפגע בהם חס ושלו
30 ענין כללי שבו תלוי קיום
31 כלל ישראל, וכמו שאצל
32 יעקב היה זה ענין כללי שנוגע
33 לקיום שלו, הנה גם ההוראה
34 מזה לכל אחד מישראל
35 (שהוא כל אחד מישראל עולם
36 מלא⁷) היא ענין כללי ולא רק
37 הוראה בפרט מסוים בעבודת ה'
38 וכמוכן גם מזה שרבינו הזקן
39 בבואו מפרטבורג כתב באגרת
40 הנזכרת לכל אחד מישראל
41 הענין דקטנתי גו' שגכפל אז

1 מוסיף ענין נעלה יותר שפועל עוד יותר
2 הביטול דקטנתי - מכל האמת. גם צריך להבין
3 מה שאמר לאחרי זה פי במקלי עברתי את
4 הירדן⁴, הרי היו לו עוד כמה חסדים פרטיים
5 שאינו מונה אותם כאן, ולמה מונה כאן דוקא
6 את החסד דכי במקלי גו'.
7 (ב) ויש לבאר גם ההוראה מזה בעבודת כל
8 אחד מישראל, כבכל עניני התורה
9 שהיא נצחית⁵, ובפרט שהענין המבואר בפרסוק
10 זה הוא ענין כללי, כבפשטות הכתובים, שענין
11 זה אמר יעקב בהקדמה לבקשת הציליני נא גו'
12 כי ירא אנכי אותו פן יבוא וגו', ואתה אמרת
13 היטב איטיב עמך ושמתי את זרעך וגו'⁶, שזהו
14 ענין כללי שבו תלוי קיום כלל ישראל, וכמו
15 שאצל יעקב היה זה ענין כללי, הנה גם
16 ההוראה מזה לכל אחד מישראל (שהוא עולם
17 מלא⁷) היא ענין כללי. וכמוכן גם מזה שרבינו
18 הזקן בבואו מפרטבורג כתב לכל אחד מישראל
19 הענין דקטנתי גו' שגכפל אז.
20 וכללות הענין בזה, דהנה ידוע שכל
21 ההמשכות מלמעלה תלויים בעבודת
22 האדם, וכן הוא בנוגע להמשכת וגילוי החסדים
23 העליונים, שענין זה נעשה על ידי העבודה
24 דקטנתי כו'. והיינו, שעל ידי העבודה דקטנתי
25 (שמצד גילוי החסדים) ממשיכים חסדים
26 עליונים יותר, וזה פועל שהביטול דקטנתי
27 שלאחרי זה יהיה באופן נעלה יותר. וכמוכן מזה
28 שבכל שנה ושנה קוראים בתורה הענין דקטנתי
29 מכל החסדים כו', והיינו, שבכל שנה הנה על ידי
30 העבודה דקטנתי ממשיכים חסדים עליונים יותר,
31 ובמילא הקטנתי שנעשה על ידי זה בשנה שלאחרי זה הוא באופן נעלה יותר.

(4) ראה מאמר ד"ה נר חנוכה מצותה פ"ב ואילך (לקמן ע' 283 ואילך). (5) תניא רפי"ז. ובכ"מ. (6) פרשתנו שם, יב"ג.
(7) ראה סנהדרין לו, א במשנה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אחרי חסדים גדולים יותר. ועל דרך המבואר באגרת הקדש⁸
 2 שבספר התיא שפכל ראש השנה מידי שנה נמשך מלמעלה לעולם
 3 הזה אור ושפע אלקי חדש שלא היה מאיר עדיין מעולם,
 4 ועל דרך זה הוא בראש השנה לחסידות ("ט פסלו⁹) יום
 5 גאולת אדמו"ר הזקן מהמאסר שאגרת
 6 הקודש 'קטנתי' נכתבה בעקבות גאולה
 7 זו – שענינו של יום "ט כסלו הוא
 8 העבודה דקטנתי. פמוכן מזה
 9 שרבינו הזקן כתב אגרת זו
 10 תיקף אחר ביאתו ושחרורו
 11 מפטרבורג שם היה במאסר –
 12 שפכל שנה ושנה הוא ענין זה
 13 של עבודת ה' באופן של 'קטנתי'
 14 באופן נעלה יותר מהשנים
 15 הקודמות, כפי שממשיך ומבאר.
 16 ג) והענין כזה, דהנה ידוע
 17 בתורת החסידות בענין אתערותא
 18 דלתתא התעוררות מלמטה, מצד
 19 האדם גורמת ומעוררת המשכה של
 20 אתערותא דלעלא התעוררות
 21 מלמעלה, מצד האלוקות,
 22 שהאתערותא דלתתא צריכה
 23 להיות מעין מאותו סוג ומאותו ענין
 24 של האתערותא דלעלא
 25 הנמשך על ידה¹⁰, כמבואר
 26 ב'דרך מצותיך' לאדמו"ר הצמח צדק:
 27 "... דלכאורה תמוה איך הנכרא המוגבל
 28 יעורר באהבתו את בחי' אור אין-סוף
 29 הבלתי מוגבל אשר אין ערוך ממש,
 30 ונתבאר... שכן עלה ברצונו הקדום
 31 דהיינו שהיה תחלה הכנה לזה ברצונו
 32 הקדום שיהיה נמשך ומתגלה על ידי
 33 אתערותא דלתתא, ומכל מקום צריך
 34 להיות האתערותא דלתתא מעין
 35 האתערותא דלעלא... דאין הכוונה
 36 שבאמת יש ערך להאכה עם אור והמשכה שממנו יתברך... וזהו שאמרנו
 37 שהאתערותא דלתתא היא מעין האתערותא דלעלא לא שיש ערך ביניהם חס
 38 ושולם... אלא שנקרא מעין האתערותא דלעלא הואיל והיא למעלה מהגבול של
 39 האדם ונק' מאדך ולכן זהו המיני'נוקבין [התעוררות מצד האדם, המקבל] לעורר

ביחית אין סוף, אף על פי שאין לו ערוך לו חס ושולם, הרי כבר אמרנו שכן
 עלה ברצונו שיומשך אורו ע"י אתערותא דלתתא, ומזה שהאתערותא דלתתא
 צריכה להיות מעין האתערותא דלעלא הנמשכת על ידה מוכן שפכדי
 להמשיך הענין דכל החסדים להיות קרוב אל הוי', כאמור
 לעיל שככל שאדם זוכה ליותר חסדים
 מלמעלה, הרי הוא נעשה קרוב יותר
 לאלוקות שזהו הקירבה לאלוקות
 ענין שלמעלה ממדידות
 והגבלות שהיה הקדוש-ברוך-הוא
 אין-סוף ובלי גבול, הרי זה על ידי
 עבודה שהאדם עובד את ה' באופן
 שלמעלה ממדידה והגבלה
 מתוך יציאה מגדרי המציאות שלו,
 וממשיך ומפרט את תוכנה ומהותה של
 העבודה שלמעלה ממדידה והגבלה
 שהיא האתערותא דלתתא שממשיכה
 עליו אתערותא דלעלא של חסדים
 נעלים בלתי מוגבלים. וכידוע שיש
 שני מיני עבודות, שני אופנים של
 עבודת ה', עבודה במדידה
 והגבלה בהתאם ליכולות המוגבלות
 של האדם, ועבודה שלמעלה
 ממדידה והגבלה כשהאדם יוצא
 מהגדרים וההגבלות של מציאותו
 המוגבלת, או פלשון הידוע
 עבודה שעל פי טעם ודעת
 באופן ובמידה שהשכל מחייב
 ועבודה שלמעלה מטעם
 ודעת באופן על-שכלי. ושניהם
 שני סוגי העבודות נאמרו בפרשה
 ראשונה דקריאת שמע. א'
 עבודה שעל פי טעם ודעת,
 שזהו מה שנגמרו¹¹ ודברת
 כם, ואמרו חכמינו ז"ל בדברי
 תורה הפתוב מדבר¹², שזהו
 לימוד התורה ענין של טעם ודעת, ענין של שכל והכנה, וכמו שנאמר
 בתורה פי היא התורה חכמתכם ובינתכם של בני ישראל לעיני
 העמים¹³ והרי חכמה ובינה הם ענין השכל. ב' ועבודה
 שלמעלה מטעם ודעת, שזהו מה שנגמרו¹⁴ ואהבת את

(8 סימן יד. 9) אגה"ק של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, ד' ט"ז כסלו תרס"ב (אג"ק שלו ח"א ע' רנט). וש"נ (נעתק ב"היום יום" בתחלתו). לקו"ד ח"ד תשנט, ב [ע' א'תצ] ואילך. פאקסימיליא מהאגרת נדפסה בקונטרס "ומעין" ע' 17. 10) ראה סהמ"צ להצ"צ כג, א. קנט, ב. ואילך. 11) ואתחנן ו, ז. 12) ראה ספרי ופרש"י עה"פ. יומא יט, ב, ברש"י שם ד"ה במ (הב'). שו"ע אדה"ז אר"ח סקנ"ו סט"ז. ה' ת"ת פ"ג ה"ב. 13) שם ד, ו. 14) שם ו, ה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הוֹי אֱלֹקִיךָ (בְּכָל לְבַבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ) וּמִשְׁמַעוֹת
2 הַמוֹשָׁג 'מֵאֵד' הֵיא בְּלִי גְבוּל. וְשֵׁתִי עֲבוֹדוֹת אֵלֹהִים גַּם הַעֲבוּדָה שֶׁעַל פִּי
3 טַעַם וְדַעַת וְגַם הַעֲבוּדָה שֶׁלְּמַעֲלָה מִטַּעַם וְדַעַת שֵׁיִיכִים לְכָל אֶחָד
4 מִיִּשְׂרָאֵל וְלֹא רַק לִיחִידֵי סִגּוּלָה, דְּכִינּוּן שְׁנֹבְרָא כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל עַל
5 יְדֵי הַקִּבְּהָ שֶׁהוּא כָּל יֻכּוֹל
6 וְאִין לוֹ שׁוּם הַגְּבֻלָה כָּלל, הֲרֵי הַרְי
7 בְּוֹדָאֵי שְׁבָרָא אוֹתוֹ בְּאוֹפֵן 2
8 כְּזֶה שִׁיְהִי אֶצְלוֹ שְׁנֵי עֲנִינֵי 3
9 הַעֲבוּדָה הַנְּזַכְרִים לְעֵיל גַּם 4
10 הַעֲבוּדָה שֶׁלְּמַעֲלָה מִטַּעַם וְדַעַת, 5
11 הַעֲבוּדָה 'בְּכָל מֵאֹדְךָ', וְכִפִּי שֶׁמִּשְׁמִיךְ 6
12 וּמִבְּאֵר עוֹד לְהֵלֵךְ. 7
13 (ד) וּבִיאוֹר הָעֲנִינֵי¹⁵, דְּהִגָּה 7
14 כְּתִיב¹⁶ כְּתוּב בְּתוֹרַת שְׁאוֹדוֹת בְּרִיאַת 8
15 אָדָם הַרְאִשׁוֹן אִמְרֵי הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא 9
16 נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ, 10
17 דְּקָאֵי וְהַכְּתוּב מְכוּוֹן, לְפִי פְּנִימִיּוֹת 11
18 הָעֲנִינֵי, עַל הַעֲבוּדָה שֶׁעַל פִּי 12
19 טַעַם וְדַעַת (הַמְרוּמֹת בְּמִילָה 13
20 בְּצַלְמֵנוּ) וְהַעֲבוּדָה שֶׁלְּמַעֲלָה 14
21 מִטַּעַם וְדַעַת (הַמְרוּמֹת בְּמִילָה 15
22 כְּדְמוּתֵנוּ), כִּפִּי שֶׁמִּשְׁמִיךְ וּמִבְּאֵר. 16
23 וְשְׁנֵי עֲנִינִים אֵלֹהִים בְּאֵדָם הֵם 17
24 בְּוִגְמָא שֶׁלְּמַעֲלָה בְּאִלּוּקוֹת, 18
25 שֶׁהֲרֵי בְּצַלְמֵנוּ שֶׁהַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא 19
26 אוֹמֵר עַל עֲצֻמוֹ הֵיִינוּ צִלְמֵ שְׁלֵנוּ 20
27 וְכְדְמוּתֵנוּ הֵיִינוּ דְמוּת שְׁלֵנוּ, 21
28 וּפְרִישׁוֹ שֶׁהַצֵּלֵם וְהַדְּמוּת' שֶׁל הָאָדָם 22
29 לְמַטָּה הֵן בְּרוּגְמַת הַצֵּלֵם וְהַדְּמוּת' 23
30 שֶׁלְּמַעֲלָה בְּאִלּוּקוֹת. וְהֵם הַצֵּלֵם' 24
31 וְהַדְּמוּת' שֶׁבְּאֵדָם שֶׁהֵם בְּרוּגְמַת שֶׁל 25
32 מַעֲלָה, הֵרִי הֵם שְׁנֵי הָעֲנִינִים 26
33 שִׁישְׁנֵם כְּעִבּוּדַת הָאָדָם דְּבְּכָל לְבַבְךָ 27
34 גּוֹ' אַהֲבַת ה' 'בְּכָל לְבַבְךָ' וּבְכָל 28
35 מֵאֹדְךָ וְאַהֲבַת ה' 'בְּכָל מֵאֹדְךָ', 29
36 דְּכָשֵׁם שֶׁבְּאַהֲבָה דְּבְּכָל מֵאֹדְךָ 30
37 כָּל הַתְּשׁוּקָה וְהַאֲהָבָה שְׁלֹו 31
38 שֶׁל הָאָדָם שֶׁנִּמְצָא בְּדִרְגָה כּוֹז שֶׁל 32
39 אַהֲבַת ה' הֵיא לְהַ' אֱלֹקִיךָ שְׁנֹאמֵר בְּפִסְקֵי לְפָנֵי זֶה 'וְאַהֲבַת אֵת ה'

אלוקיך. פן הוא גם באהבה דבכל לבבך ובכל נפשך, שהיא
העבודה שבמדידה והגבלה, על פי טעם ודעת, שאמנם אין
בה את המעלה של אהבת ה' 'בכל מאדך' ואיננה אהבת ה' בלי גבול, מעל
ומעבר למתחייב מצד השכל, ובכל זאת, למרות שהאהבה 'בכל לבבך ובכל
נפשך' היא אהבה מוגבלת, הרי היא
דומה לאהבה 'בכל מאדך' בכך שכל
המכוון כל המטרה והכוונה שלו
של האדם האוהב את ה' 'בכל לבבך
ובכל נפשך' הוא לאהבה את ה'
אלוקיך, היינו להיות בדביקות
להנאה ב - הוי' אלקיך,
ואלוקיך פירושו כחך וחייתך¹⁷
והדביקות באלוקות היא מתוך הכרה
שהאלוקות היא מקור הכוח והחיות
של האדם. אלא, שיש הפרש
ביניהם, ולמרות הדמיון בין אהבת
ה' 'בכל לבבך ובכל נפשך' לאהבת ה'
'בכל מאדך' ולמרות שגם באהבת ה'
'בכל לבבך ובכל נפשך' כל הכוונה
והמטרה היא להיות דבוק באלוקות,
בכל זאת יש הבדל בין שתי הדרגות
שהעבודה דבכל לבבך ובכל
נפשך היא בחינת בצלמנו ויש
לה דמיון והיא בדוגמת ענין הצלם'
למעלה באלוקות, והעבודה דבכל
מאדך היא בחינת כדמותנו
ויש לה דמיון והיא בדוגמת ענין
ה'דמות' למעלה באלוקות, וממשיך
ומבאר את ענין הצלם' וה'דמות'.
(ה) והנה¹⁵ ענין צלם ודמות,
יובן על דרך משל¹⁸ מאומן
שעושה צלם צורה של אדם
מדבר זר חומר זר ביחס לאדם
עצמו כמו מתכת או עץ,
שחותך בו במתכת או בעץ צורת
רגלים וחלק האמצעי שבגוף
והראש, באופן שחותך
האברים הוא בשונה ממש
לאדם, באותו גובה אורך ורוחב כו', וזה נקרא צלם,
בפסק לפני זה 'ואהבת את ה'

15) בהבא לקמן - ראה ד"ה קטנתי דש"פ וישלח תרע"ה (המשך תער"ב ח"ב ע' תשנח ח"ג ע' א'כה) ואילך. 16) בראשית א, כו. 17) ראה לקו"ת שלח מ, ג. בלק עג, ג. ועוד. 18) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ג ח"ב ע' שיו ואילך (ועם הוספות וכו' - אוה"ת בשלח ע' תא ואילך). תורת חיים בשלח קפא, ב [קמא, ג] ואילך. המשך תער"ב פנ"ז (ח"א ס"ע קד [ע' קלת] ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 האדם ממש במדויק נקרא צלם, להיותו כמו עצם הדבר ממש,
 2 ולא רק דמיון לבד ולא רק דבר דומה לאדם. והנה, פאשר
 3 האומן הוא ראוי לשמו, אומן מומחה שאכן ראוי להיקרא אומן אַזי
 4 יכול האומן לצייר ולבטא לא רק את הצורה החיצונית של האדם אלא
 5 גם את הרוחניות והחיות של
 6 האדם, שגאָה פאילו אותו 1 להיותו כמו עצם הדבר, ולא רק דמיון לבד.
 7 הצלם צורת האדם העשויה מעץ או 2 והנה, פאשר האומן הוא ראוי לשמו, אַזי יכול
 8 מחכת מראָה פנים צהובות 3 לצייר ולבטא גם את הרוחניות והחיות של
 9 ופנים שחוקות, כפי שעושים 4 האדם, שגאָה פאילו אותו הצלם מראָה פנים
 10 זאת האומנים על ידי שמציירים 5 צהובות ופנים שחוקות, כפי שעושים זאת על
 11 על הצלם קוין וצבעים שעל 6 ידי קוין וצבעים שעל ידם גאָה פאילו הוא חי.
 12 ידם גאָה פאילו הוא חי. 7 אכל ענן זה הוא רק דמות (דמיון) בלבד,
 13 אכל ענן זה הוא רק דמות (דמיון) בלבד, 8 שחרי אין ערך כלל לחיות הנראָה על ידי
 14 (דמיון) בלבד של צורת ומראה 9 הצבעים לגבי החיות שבאדם עצמו.
 15 אדם חי, שחרי אין ערך כלל אין 10 ודוגמתו למעלה, שצלמנו קאי על עולמות
 16 שום מקום להשוואה לחיות 11 בריאה יצירה ועשייה (דאף שאלקות
 17 הנראָה על ידי הצבעים 12 הוא שם בהעלם, הרי הם מפל-מקום עולמות
 18 שיוצרים מראה דומה למראה אדם חי 13 אלקיים), דכין שדרגת האלקות שבהם היא
 19 לגבי החיות שבאדם עצמו 14 במדידה והגבלה, יש ערך והשתוות לעבודת
 20 שהיא חיות אמיתית ולא רק דמיון. 15 האדם שיכול להגיע בעבודתו להיות באופן של
 21 ודוגמתו למעלה באלקות, 16 צלמנו – צלם שלנו, בודגמת עבודת המלאכים,
 22 שצלמנו קאי מכוון על 17 שפלאָך עננו שליח, שאינו מציאות לעצמו,
 23 עולמות בריאה יצירה ועשייה 18 ובטל בתכלית לחיות אלקי שבו, היינו
 24 (דאף שאלקות הוא שם 19 להשליחות שלו (ולכן קיימים הם באופן נצחי),
 25 בעולמות בריאה יצירה עשייה 20 וכמו כן יכולה להיות גם עבודת האדם בביטול
 26 בריאה יצירה עשייה 21 האלקות שבהם בעולמות בריאה-
 27 בריאה יצירה עשייה 22 ואף שהמלאכים נקראים שכליים נבדלים¹⁹,
 28 שהיא חיות אמיתית ולא רק דמיון. 23 שהם נבדלים מהחומר, והם למעלה מזמן
 29 ודוגמתו למעלה באלקות, 24 ומקום, הגה באמת הרי הם רק למעלה מזמן
 30 האדם שיכול להגיע בעבודתו להיות באופן של 25 ומקום גשמי, אכל גם הם נמצאים תחת גדרי זמן ומקום רוחני,
 31 יצירה עשייה היא במדידה 26 זמן ומקום רוחני, וכמבואר ברמב"ם²⁰ ששקום ברוחניות
 32 והגבלה, יש ערך יחס 27 שחילוקי מדרגות, וכמו
 33 והשתוות לעבודת האדם 28 שחילוקי מדרגות, וכמו גבריאל שר של אש ומיכאל
 34 שיכול האדם להגיע בעבודתו 29 מיכאל קפ"ו אלף מחנות²², שחילוקי מדרגות אלו הוא
 35 שהוא עובד את ה' להיות באופן 30 של צלמנו - צלם שלנו, באופן
 36 דומה לאלקות בודגמת עבודת 31 המלאך עננו
 37 המלאכים, שפלאָך עננו 32 שליח, שאינו מציאות
 38 שליח, שאינו מציאות 33 שליח, שאינו מציאות

(19) מורה נבוכים ח"א רפמ"ט. ח"ב פ"ב. פ"ו. מלת ההגיון להרמב"ם שער יד. וראה ספר העיקרים מאמר ב פל"א (הובא בספר החקירה להצ"צ יג, א). פרס שער ו (שער סדר עמידתן) פ"ו. עץ חיים שער נ (שער קיצור אבי"ע) פ"ז. לקו"ת שלח מה, א. מו, רע"א. (20) הלי' יוסה"ת פ"ב ה"ו. (21) כ"ה באגה"ק סי"ב. וראה במדב"ר פ"י"ב, ת. שהש"ר פ"ג, יא. תנחומא ויגש ו. (22) ראה זהר ח"ג קנז, א. קנה, א. וראה גם סה"מ: ה"ש"ת ע' 40. תש"א ע' 86. תש"ג ע' 84. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 יש 'מקום', היינו מדריגה ובחינה וענין מיוחדים לו שהוא מוגדר ומוגבל בהם.
 2 וכן יש למעלה זמן רוחני²³, שהוא אמנם לא כמו הגבלת הזמן
 3 בגשמיות, אבל הוא ענין קדימה ואיחור, היינו שעבודה מסוימת
 4 זו קודמת לזולתה שבאה אחריה, או ענין עילה ועלול, סיבה
 5 ותוצאה, שגם בזה יש קדימה ואיחור
 6 שהרי מובן שהסיבה קודמת לתוצאה
 7 שבקלות ענין זה ההגבלה בזמן
 8 ומקום כפי שהם ברוחניות הוא
 9 במלאכים שבבריאה יצירה
 10 ועשייה, שהמלאכים
 11 שעשייה הם עלולים היינו
 12 שמציאותם היא תוצאה
 13 מהמלאכים שבציירה,
 14 והמלאכים שבציירה הם
 15 עלולים מהמלאכים
 16 שבבריאה, ובפרטיות ישנו
 17 ענין עילה ועלול גם
 18 במלאכים שבכל עולם גופא
 19 עצמו כו', שגם באותו עולם עצמו
 20 יש מלאכים שהם 'עילה' וסיבה ויש
 21 מלאכים שהם 'עלולים' ותוצאה של
 22 העילה' שכל זה הוא ענין זמן
 23 רוחני כי כאמור העילה' קודמת
 24 ל'עלול' שבא לאחר העילה'.
 25 ונמצא, שגם עבודת
 26 המלאכים היא במדינה
 27 והגבלה כמו עבודת הנשמות
 28 למטה, והחילוק ההבדל בין
 29 מלאכים עליונים לנשמות למטה הוא
 30 רק שעבודת המלאכים היא
 31 במדידות דמן ומקום רוחני,
 32 ועבודת הנשמות למטה היא
 33 במדידות דמן ומקום גשמי
 34 אבל גם זמן ומקום רוחני הוא
 35 הגבלה, כמבואר לעיל. והרי
 36 אדרבה, בזה שהמלאכים מוגבלים
 37 בהגבלות הזמן והמקום במובן הרוחני
 38 והנשמות למטה מוגבלות בזמן ומקום
 39 בגשמיות ניכר מעלת הנשמות
 40 על המלאכים, שהרי מה

שמלאכים הם רוחניים הוא לפי שאינם יכולים ליירד לגשמיות, והיינו, שאינם
 לגשמיות, וזהו חסרון של המלאכים ביחס לנשמות והיינו, שאינם
 יכולים למלאכים אין את האפשרות והיכולת להיות בגשמיות
 ובניחוד עם זה להיות בדבקות באלקות כמו שהם למעלה
 ולכן המלאכים נשארים למעלה
 ברוחניות ואינם יורדים למטה
 להתלבש בגופים גשמיים. מה שאין
 כן הנשמות יורדים לגוף
 גשמי, וגם שם בד בבד עם
 היותם מלוכשות בגוף גשמי הרי
 הם הנשמות למטה אלקות כמו
 שהם למעלה, וזהו כל
 ענינה של הנשמה שהיא
 אלקות שנעשה בבחינת
 נבואה²⁴, ולכן, כשם
 שהמלאך בשעה שעושה
 שליחותו של הקב"ה נקרא
 באותה שעה בשם הו' השוכן
 בקרב²⁵, הרי על אחת פמה
 וכמה שכן הוא בנוגע
 לנשמה גם אפילו בירידתה
 למטה בגוף (ואפילו בשעה
 שאינו מקיים תורה ומצוות
 בפועל, הרי זה הדביקות עם
 האלוקות קיימת ונמצאת אצלו
 בכת). ונוסף לזה מלבד מעלת
 הנשמות על המלאכים האמורה לעיל
 שלמלאכים אין היכולת לרדת למטה
 ולהתלבש בגוף ויחד עם זה להמשיך
 להיות דבקים באלוקות ואילו לנשמות
 יש את היכולת הזו, יש עוד מעלה
 בנשמות למטה לגבי
 המלאכים, שהמלאכים
 עומדים רק בתנועה של
 רצוא רצון ותשוקה להתעלות ולהיות
 דבקים באלוקות (ולא בתנועה של
 שוב ירידה למטה, לעסוק במילוי
 השליחות), וטעם הדבר הוא
 לפי שהתהוותם של המלאכים
 היא רק מבחינת הארה מועטת

(23) ראה ד"ה ויכולו תרס"ו (המשך תרס"ו ע' מא [נז] ואילך). המשך תער"ב ח"ב ע' תתקכ"ח [ח"ד ע' א'רמו ואילך].
 (24) ראה ביאורי הזהר פינחס לאדמו"ר האמצעי קיד, ד [רכו, ב] ואילך. ולאדמו"ר הצ"צ ח"א ע' תקמו ואילך. (25) ראה
 תניא קונטרס אחרון ד"ה להבין מ"ש בפע"ח (קנט, א). אה"ת ויחי שנט, ב. ד"ה ויצב שם מזבח תרל"ג. ד"ה הנ"ל תרנ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מהאלוקות, וכינן שְׁפָל הָאָרְה תְּשׁוּקָתָה לִיפְלַל בְּמִקּוּרָה שִׁמְמוֹ
 2 היא באה ונמשכת, לְכֵן יֵשׁ בְּמִלְאָכִים הֶעֱנִין שֶׁל הֶעֱלָאָה מְשִׁיכָה
 3 ורצון להתעלות מלמטה למעלה כו', מֵה שְׂאִין בֶּן נְשׂוּמוֹת הָרִי הֵם
 4 אֱלֻקוֹת בְּעֵצִים, ולא רק הארה מועטת, אֶלָּא שְׁנַעֲשׂוּ בְּכַחֲנִית
 5 נִבְרָא, וְלִכֵּן יֵשׁ בָּהֶם בְּנִשְׁמוֹת
 6 שְׁנֵי הֶעֱנִינִים, הֶעֱנִין דְּהֶעֱלָאָה
 7 התעלות מלמטה למעלה, כְּמוֹ
 8 שְׁפָתוֹב²⁶ בקהלת וְהָרוּחַ נִפְשׁ
 9 האדם שירדה למטה תְּשׁוּבוֹ ותתעלה
 10 אֶל הָאֱלֻקִּים, וְגַם וּבִנְשׁוֹמוֹת יִשְׁנו
 11 בְּנוֹסֵף עֵנִין הֶעֱלָאָה מִלְּמִטָּה לְמַעְלָה
 12 גַּם הֶעֱנִין דְּהִמְשַׁכְּת אֱלֻקוֹת
 13 מִלְּמַעְלָה לְמִטָּה בְּזִמְן וּמְקוֹם
 14 גְּשָׁמִי, לְמִטָּה כְּתוּךְ גָּרִי הַזֶּמֶן
 15 הַגְּשָׁמִי וְהַמְקוֹם הַגְּשָׁמִי דְּכִינָן
 16 שְׁהַנְּשָׂמָה הִיא אֱלֻקוֹת
 17 שְׁנַעֲשָׂה בְּכַחֲנִית נִבְרָא עִם גָּרִי
 18 מְצִיאוֹת שֶׁל נִבְרָא, הָרִי הִיא
 19 מְשִׁיכָה אֶת מְקוּרָה
 20 מִלְּמַעְלָה שְׁהוּא עִצֵּם הָאֱלֻקוֹת וְלֹא
 21 רַק הָאָרֶה לְמִטָּה בְּזִמְן וּמְקוֹם
 22 גְּשָׁמִי.
 23 וְכֵל זֶה הַמְּבֹאֵר לְעִיל אֲדוּת עֲבוֹדַת
 24 הַנִּשְׁמָה הַמְּשִׁיכָה אֱלֻקוֹת לְמִטָּה
 25 בְּגָרִי הַזֶּמֶן וְהַמְקוֹם, הַעֲבוּדָה שֶׁל
 26 אַהֲבַת ה' 'בְּכָל לִבְךָ' וְיִבְכַל נִפְשְׁךָ'
 27 הוּא בְּנוֹגֵעַ לְעֲבוֹדַת הַנְּשָׂמָה
 28 מְצַד בְּכַחֲנִית אֱלֻקוֹת שְׁפָתוֹב
 29 יְצִירָה וְעֵשְׂיָה שֶׁהֵם עוֹלְמוֹת
 30 הַשְּׁאֵלֻקוֹת שֶׁבָּהֶם הִיא כְּהֵלֶם,
 31 כְּמִבְּוֹאָר לְעִיל, וְהִיא הַעֲבוּדָה שֶׁל
 32 הַנִּשְׁמָה בְּמִדְרֵיגוֹת אִתָּה בְּרֵאתָה' (כִּנְגַד
 33 עוֹלָם הַבְּרִיאָה), אִתָּה יִצְרָתָה (כִּנְגַד
 34 עוֹלָם הַיְצִירָה) וְאִתָּה נִפְתַּחַת בִּי' (כִּנְגַד
 35 עוֹלָם הַעֲשִׂיָה).
 36 אֲמַנָּם לְמַעְלָה מִזֶּה הוּא עֲבוֹדַת
 37 הַנִּשְׁמָה כְּפִי שֶׁהִיא בְּכַחֲנִית טְהוּרָה
 38 הִיא²⁷, דְּקָאִי שִׁמְכוּן עַל
 39 בְּכַחֲנִית הַנְּשָׂמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא

שְׁפָל הָאָרְה תְּשׁוּקָתָה לִיפְלַל בְּמִקּוּרָה, לְכֵן יֵשׁ
 בְּמִלְאָכִים הֶעֱנִין שֶׁל הֶעֱלָאָה כו', מֵה שְׂאִין בֶּן
 נְשׂוּמוֹת הָרִי הֵם אֱלֻקוֹת בְּעֵצִים, אֶלָּא שְׁנַעֲשׂוּ
 בְּכַחֲנִית נִבְרָא, וְלִכֵּן יֵשׁ בָּהֶם שְׁנֵי הֶעֱנִינִים,
 הֶעֱנִין דְּהֶעֱלָאָה, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב²⁶ וְהָרוּחַ תְּשׁוּבוֹ אֶל
 הָאֱלֻקִּים, וְגַם הֶעֱנִין דְּהִמְשַׁכְּת אֱלֻקוֹת מִלְּמַעְלָה
 לְמִטָּה בְּזִמְן וּמְקוֹם גְּשָׁמִי, דְּכִינָן שְׁהַנְּשָׂמָה הִיא
 אֱלֻקוֹת שְׁנַעֲשָׂה בְּכַחֲנִית נִבְרָא, הָרִי הִיא
 מְשִׁיכָה אֶת מְקוּרָה מִלְּמַעְלָה לְמִטָּה בְּזִמְן
 וּמְקוֹם גְּשָׁמִי.

וְכֵל זֶה הוּא בְּנוֹגֵעַ לְעֲבוֹדַת הַנְּשָׂמָה מְצַד
 בְּכַחֲנִית אֱלֻקוֹת שְׁפָתוֹב יְצִירָה וְעֵשְׂיָה.
 אֲמַנָּם לְמַעְלָה מִזֶּה הוּא בְּכַחֲנִית טְהוּרָה הִיא²⁷,
 דְּקָאִי עַל בְּכַחֲנִית הַנְּשָׂמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּכַחֲנִית²⁸
 [וְגַם עַל זֶה אוֹמְרִים נְשָׂמָה שְׁנַתָּת בִּי, הֵינִי שְׁגָם
 מְדַרְיָגָה זֹו שְׁיִיכַת לְכָל נְשָׂמָה פְּרָטִית²⁹], שְׁשָׁם
 אֵין אֶפִּילוֹ הַגְּבּוּלוֹת דְּזִמְן וּמְקוֹם רוּחָנִי, שְׁזוּהִי
 דְּרַגְתָּ הָאֱלֻקוֹת שְׁלִמְעָלָה מִמְּדִידָה וְהַגְּבּוּלָה.
 וּבְעֲבוֹדַת הָאָדָם הוּא עֵנִין רְעוּתָא דְּלָבָא, שֶׁהִיא
 הָאֲהֲבָה דְּבְּכָל מְאָדָךְ, שְׁלִמְעָלָה מִמְּדִידָה
 וְהַגְּבּוּלָה. אֶף עֵנִין זֶה הוּא בְּכַחֲנִית פְּדוּמוֹתָנּוּ,
 דְּמוֹת וְדַמְיוֹן לְכַד לְגַבִּי הַבְּלִי גְּבוּל שְׁלִמְעָלָה,
 כִּי, עִם הַיּוֹתָה לְמַעְלָה מִמְּדִידָה וְהַגְּבּוּלָה, הָרִי זֶה
 רַק מְאָד שְׁלֵף³⁰, הֵינִי שְׁזָהוּ בְּכַחֲנִית מְאָד (בְּלִי
 גְּבוּל) רַק לְפִי עֶרְף פְּלִי שְׁכָלוֹ, מֵה שְׂאִין בֶּן לְגַבִּי
 מִי שְׁכָלִי שְׁכָלוֹ רְחִבִים יוֹתֵר, שְׁאֲצָלוֹ יְכוּל הָאוֹר
 לְהִתְלַבֵּשׁ בּוֹ בְּפְנִימִיּוֹת, וְהֵינִי, שְׁאֶף עַל פִּי
 שְׁהַפְּלִי שְׁלוֹ אֵינוֹ יְכוּל לְסַבּוֹל הָאוֹר, מְכָל מְקוֹם, אֵין זֶה אוֹר שְׁלִמְעָלָה

40 בְּכַחֲנִית²⁸ [וְגַם עַל זֶה עַל דְּרַגָּה גְּבוּוּהָ זֹו אוֹמְרִים נְשָׂמָה
 41 שְׁנַתָּת בִּי, הֵינִי שְׁגָם מְדַרְיָגָה זֹו שְׁיִיכַת לְכָל נְשָׂמָה
 42 פְּרָטִית²⁹ ולא רק לְנִשְׁמוֹת גְּבוּוּהוֹת שֶׁל יְחִידֵי סְגוּלָה], שְׁשָׁם עוֹלָם
 43 הָאֱלֻקוֹת אֵין אֶפִּילוֹ הַגְּבּוּלוֹת דְּזִמְן וּמְקוֹם רוּחָנִי (שְׁקִימוֹת אֲצֵל
 44 הַמְּלֻאָכִים), שְׁזוּהִי דְּרַגְתָּ
 45 הָאֱלֻקוֹת שְׁלִמְעָלָה מִמְּדִידָה
 46 וְהַגְּבּוּלָה. וּבְעֲבוֹדַת הָאָדָם
 47 הוּא עֵנִין רְעוּתָא דְּלָבָא, רִצּוֹן
 48 הַלֵּב, שֶׁהִיא הָאֲהֲבָה שֶׁהָאָדָם
 49 אוֹהֵב אֶת ה' בְּאוֹפֵן דְּבְּכָל מְאָדָךְ,
 50 שֶׁהִיא אַהֲבַת ה' שְׁלִמְעָלָה
 51 מִמְּדִידָה וְהַגְּבּוּלָה כְּמִשְׁמֻעוֹת
 52 הַמוֹשֵׁג 'מְאָד'. אֶף עֵנִין זֶה הוּא
 53 בְּכַחֲנִית פְּדוּמוֹתָנּוּ, דְּמוֹת
 54 וְדַמְיוֹן לְכַד לְגַבִּי הַבְּלִי גְּבוּל
 55 שְׁלִמְעָלָה בְּאֱלֻקוֹת, אֲבָל לֹא מִמֶּשׁ
 56 כְּמוֹתוֹ, כִּי, עִם הַיּוֹתָה לְמַעְלָה
 57 מִמְּדִידָה וְהַגְּבּוּלָה, כִּי לְמִרוֹת
 58 שֶׁאַהֲבַת ה' 'בְּכָל מְאָדָךְ' הִיא אֲכַן
 59 לְמַעְלָה מִמְּדִידָה וְהַגְּבּוּלָה הָרִי זֶה
 60 'מְאָדָךְ' רַק מְאָד שְׁלֵף³⁰, שֶׁל
 61 הָאָדָם, הֵינִי שְׁזָהוּ בְּכַחֲנִית
 62 מְאָד (בְּלִי גְּבוּל) רַק לְפִי עֶרְף
 63 וְיַחֲסִית אֵל כְּלֵי שְׁכָלוֹ, מֵה שְׂאִין
 64 בֶּן לְגַבִּי מִי שְׁכָלִי שְׁכָלוֹ
 65 רְחִבִים יוֹתֵר, שְׁאֲצָלוֹ אֲצֵל
 66 הָאָדָם שִׁישׁ לוֹ יְכוּלַת קְלִיטָה וְהַכְּלָה
 67 גְּדוּלָה יוֹתֵר יְכוּל הָאוֹר לְהִתְלַבֵּשׁ
 68 בּוֹ בְּפְנִימִיּוֹת מְבִלִי שֶׁהֲדַרְבִּי הִיָּה
 69 לְגַבִּי לְמַעְלָה מִמְּדִידָה וְהַגְּבּוּלָה,
 70 וְהֵינִי, שְׁאֶף עַל פִּי שְׁהַפְּלִי
 71 שְׁלוֹ שֶׁל אָדָם זֶה שֶׁאֲצֵלוֹ אַהֲבָה זֹו
 72 הִיא 'בְּכָל מְאָדָךְ' אֵינוֹ יְכוּל
 73 לְסַבּוֹל הָאוֹר וְהָאוֹר גּוֹרֵם לוֹ לְצַאת
 74 מְגָרִי הַמְּצִיאוֹת שֶׁלוֹ, מְכָל מְקוֹם,
 75 אֵין זֶה אוֹר שְׁלִמְעָלָה

אֵין זֶה אוֹר שְׁלִמְעָלָה

(סה"מ תרל"ג ח"א ע' נב ואילך. תרנ"ה ע' נו). 26. קהלת יב, ז. 27. "אלקי נשמה" בברכת השחר. 28. ראה סידור האריז"ל במקומו. פרי עץ חיים שער הברכות רפ"ז. לקו"ת פ' ראה כז, א. 29. ברשימת ההנחה: ולכן גם בזה שייך לומר בחי' צלמנו, כמשי"ת (ואולי הכוונה להמבואר בהמשך תערי"ב פש"ע "ח"ב ס"ע תשס [ח"ג א'כת] ואילך), שנשמות דאצילות הם בבחי' בצלמנו גם לגבי הע"ס דאצילות). 30. ראה המשך תערי"ב שם ס"ע תשסא [ע' אל]. וראה תו"א מקץ לט, ג

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ממדידות של פלי בעצם מהותו, שהרי פלי רחב יותר יכול
 2 לסובלו כו', ולכן, מאחר שזו יציאה מהגדרים וההגבלות רק יחסית
 3 לכלי השכל והקליטה של האדם העבודה דבכל מאדף היא רק
 4 בבחינת דמיון ודמות (פדומתנו) לפלי גבול שלמעלה ולא
 5 בלי גבול אמיתי.
- 6 (ו) וזהו המבואר לעיל אודות האבת
 7 ה' בכל מאדף גם הענין התוכן
 8 הפנימי דכל החסדים (שהוא
 9 ענין קרבת אלקים כו'
 10 שפועל באדם את הביטול
 11 דקטנטתי, דכל הקרוב אל הני'
 12 בקרבה גדולה יותר הוא יותר פלא
 13 הרי הוא יותר בביטול עמוק, כאילו
 14 אינו), שקאי שמכוון על ענין
 15 התפלה, כדברי הוזהר דלית
 16 פולחנא בפולחנא
 17 דרחימותא³¹, שאין עבודה
 18 חשובה ונעלית (והרי התפילה נקראת
 19 עבודה שבלב) כמו עבודת האהבה
 20 ועד לרעותא דלבא³², רצון
 21 הלב, שהיא דרגה גבוהה בעבודת
 22 האהבה שהיא האהבה דבכל
 23 מאדף³³, פלי גבול, אבל זהו
 24 רק בחינת פדומתנו, דמות
 25 ודמיון בלבד לפלי גבול
 26 שלמעלה כמבואר לעיל. ולכן
 27 נאמר לאחרי זה לאחר קטונתי
 28 מכל החסדים ומכל האמת,
 29 דקאי שמכוון על התורה³²,
 30 כלשון חכמינו ז"ל דאין אמת
 31 אלא תורה³⁴, שזהו ענין התורה
 32 אמיתית הענין דפלי גבול,
 33 כיון שכל הקורא ושונה דברי
 34 תורה הקב"ה יושב ושונה
 35 כנגדו³⁵, כדברי המדרש והיינו,
 36 שעל ידי הביטול שהאדם מבטל
 37 את ישותו בעת לימוד התורה שלאחרי התפלה שיש בו מעלה
 38 על עבודת התפילה הרי הוא ממשיך שהקב"ה יושב ושונה כו'
 39 וזו המשכה בלי גבול. ובתורה גופא עצמה, שיש בה שתי דרגות,
- גליא דאורייתא החלק הגלוי של התורה (המשנה, הגמרא וההלכה)
 וסתים דאורייתא החלק הסתום והנסתר של התורה (קבלה וחסידות,
 פנימיות התורה), הנה פנגלה דתורה ששייכת לעניני העולם
 ומדברת בהלכות הקשורות למציאות העולם יש איזה הגבלה בכמות
 הלימוד, ועד שאפשר יכולה
 להיות מציאות של לימוד כל
 התורה פולה, פמבואר
 בהלכות תלמוד תורה³⁶ כדברי
 אדמו"ר הזקן בהלכות תלמוד תורה
 "מן התורה האב הוא חייב ללמד לבנו
 בעצמו או למצוא לו מלמד שילמדנו
 כל התורה כולה ואם אינו מוצא בחנם
 אף על פי שהוא בעצמו אינו יכול
 ללמדו ואפילו אינו יודע ללמוד כלל
 בעצמו חייב הוא מן התורה לשכור לו
 מלמד שילמדנו היטב לידע כל התורה
 שכתב ושבועל-פה כולה" (וכפי
 שמצינו בכמה וכמה שסיימו
 את לימוד כל התורה פולה³⁷
 וכדברי הגמרא "שאל בן דמה, בן
 אחותו של ר' ישמעאל את ר'
 ישמעאל: כגון אני שלמדתי כל התורה
 כולה מהו ללמוד חכמת יונת, קרא
 עליו המקרא הזה לא ימוש ספר
 התורה הזה מפין והגית בו יומם
 ולילה, צא ובדוק שעה שאינה לא מן
 היום ולא מן הלילה ולמוד בה חכמת
 יונת"). ואילו אמיתית ענין
 הפלי גבול שבתורה הוא
 בפנימיות התורה³⁸ וכמבואר
 במאמר אדמו"ר הרי"צ "דגליא
 שבתורה היא בחינת מדידה והגבלה,
 ופנימיות התורה היא בבחינת בלי
 גבול, וכמו שכתוב לכל תכלה ראיתי
 קץ רחבה מצותך מאד... והיינו מפני
 שזהו מבחינת פנימיות ועצמות אין
 סוף... והיינו דחיצוניות התורה, היינו מה שהתורה נקראת אור, הוא בערך
 בחינת העולמות כו', ופנימיות התורה היא מבחינת עצמות אין סוף..."
 ובאמת הנה גם על נגלה דתורה נאמר³⁹ באיוב ארפה מארץ

ואילך. ובכ"מ. (31) ראה זהר ח"ב נה, ב. ח"ג רסז, א. לקו"ת שלח מב, ג. קונטרס העבודה פ"א. פ"ג ואילך. (32) ראה סד"ה קטנתי הנ"ל (המשך תער"ב שם ע' תססה [אלה]). (33) ראה לקו"ת שם. (34) ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח. איכ"ר פתיחתא ב'. תקו"ז תכ"א (נ, א). (35) ראה תדבא"ר רפי"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד. (36) הלי"ת לאדה"ז פ"א ס"ד. פ"ב ס"ב ואילך. (37) ראה מנחות זט, ב. (38) ראה סה"מ תרפ"ה ע' רכא. ובכ"מ. (39) איוב יא, ט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מִדָּה גו' וְרַחֲבָה מִנִּי יִם, וְהַכּוֹנֵנָה לְאוֹרֵךְ וְרוֹחֵב בְּלִי גְבוּל כִּיּוֹן שְׂיִישׁ
 2 בָּהּ גַם בְּנִגְלָה' תּוֹרָה עֲנִין הַעֲמֻקּוֹת וְהַפְּלוּל כּו' שֶׁאֵין לוֹ גְבוּל,
 3 אֲבָל אֵף עַל פִּי כֵן, אֵין זֶה דוֹמָה לְהַבְלִי גְבוּל שֶׁבִּפְנִימִיּוֹת
 4 הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּבַחֲיַנַּת אֵין סוֹף. וְעַד כִּדִּי כֵךְ גְּדוּלָה מַעֲלָתָה שֶׁל
 5 פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, הַחֶלֶק הַסְּתוּם וְהַנְּסֻתָר
 6 שְׁבַתּוּרָה, שֶׁעַל יְדֵי סְתִים 1
 7 דְּאוֹרֵי־תֵּא מִמְּשִׁיכִים מִלְּמַעֲלָה 2
 8 לְמַטָּה וּמִבְּאִים לִידֵי גִילּוֹי אַתְּ סְתִים 3
 9 דְּקָדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא 40, עֲנִין 4
 10 ה'סְתִים' וְהַנְּעִלָם שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא 5
 11 שְׂזוּהִי מִדְּרִיגַת 'סְתִים' בְּחִינָה 6
 12 שְׁלֹמְעֵלָה מִעֲנִין הַשִּׁנְיּוּיִים, 7
 13 וְעַד לְמַעֲלָה גַם אִפְּלוֹ מִהֲעֲנִין 8
 14 דְּאֵנִי הַיּוֹי' לֹא שְׁנִיתִי 41, 9
 15 וּבִלְשׁוֹן הַחֲסִידוֹת הוּא עֲנִין 10
 16 פְּנִימִיּוֹת הַכְּתָרָה 42 הַחֶלֶק הַעֲמוּק 11
 17 הַפְּנִימִי וְהַנְּסֻתָר שֶׁבְּמִדְּרִיגַת 'כְּתָר'
 18 עֲלוּי' (שְׁלֹמְעֵלָה מִעֵשֶׂר הַסְּפִירוֹת
 19 שֶׁלְכָל אַחַת הַגְּדוּרָה וְעֲנִין מִיּוֹדָה לַה').
 20 (1) וְזוֹהוּ הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל הַפְּסוּק
 21 קְטַנְתִּי מִכָּל הַחֲסִידִים וּמִכָּל 21
 22 הָאָמֶת, שְׁלֹא־חֲרִי הַעֲנִין דְּכָל 22
 23 הַחֲסִידִים שֶׁהוּא עֲנִין עֲבוּדָת 23
 24 הַתְּפִלָּה, כִּמְבוּאָר לְעִיל בָּא הַעֲנִין 24
 25 דְּכָל הָאָמֶת, שֶׁהוּא עֲנִין 25
 26 הַעֲבוּדָה דְּלִימוּד הַתּוֹרָה, 26
 27 וּבְעֵיקָר הָרִי זֶה בְּפְנִימִיּוֹת 27
 28 הַתּוֹרָה שֶׁבָּה מוֹדַגֵּשׁ יוֹתֵר עֲנִין אֵין 28
 29 סוֹף. אָמֵנָם, הַפְּנוּנָה הִיא שְׁפָל 29
 30 זֶה הַתְּפִלָּה וְהַתּוֹרָה עַל יְדֵי הָאֵדָם 30
 31 וְהַהִמְשָׁכָה שֶׁנִּמְשַׁכֵּת עַל יְדֵם יוֹמְשֵׁף 31
 32 וְיּוֹבָא לִידֵי גִילּוֹי גַם בְּעוֹלָם, וּכְמוֹ 32
 33 שְׁנִימָר 43 בְּתַהֲלִים עַל דְּבַרְתִּי 33
 34 מְלִכִי צְדָק, שֶׁהוּא עַל פִּי חֲסִידוֹת 34
 35 עֲנִין 44 הַמְּשַׁכֵּת הָאוֹר הָאוֹר 35
 36 הָאֱלוּקִי הַעֲלוּיִן בְּבַחֲיַנַּת מְלָכוּת, 36
 37 הַסְּפִירָה הָאֲחֵרוֹנָה שֶׁעַל יְדֵה נִמְשָׁךְ 37
 38 הָאוֹר הָאֱלוּקִי לְהַאֲדִיר לְמַטָּה בְּעוֹלָם 38
 39 עַד שֶׁהִדְּיָבוּר הָאֱלוּקִי הַעֲלוּיִן 39

(40) ראה זהר ח"ג עג, א. המשך תע"ב שם ע' תשסד [א'לד]. (41) מלאכי ג, ו. (42) ראה ד"ה פדה בשלום תרע"ה (שהוא המשך לד"ה קטנתי הנ"ל) - המשך תע"ב שם ע' תשסו [א'לו] ואיך. (43) תהלים קי, ד. (44) ראה ד"ה פדה בשלום הנ"ל ס"ע תשעג [ע' א'מו]. (45) אבות רפ"ה. (46) זהר ח"ג קכד, ב (ברע"מ). הובא ונתבאר באגה"ק סכ"ו. (47) תהלים נה, יט. (48) סד"ה פדה בשלום הנ"ל. (49) תהלים צב, ו. שם קד, כד.

ביאור בדרך אפשר

1 בעשו הַעֲנִין דְּוַיִּשְׁקֶהוּ⁵⁰, וְכִדְבָרֵי רַבִּי שְׁמֵעוֹן בַּר יוֹחָאי
 2 (שְׁגִילָה פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה) שֶׁנִּכְמְרוּ רַחֲמָיו שֶׁל עֵשׂו בְּאוֹתָהּ
 3 שְׁעָה וְנָשְׁקוּ אֶת יַעֲקֹב בְּכָל לַבּוֹ⁵¹, שָׁזָהוּ עֲנִין דְּאֵתְהַפְּכָא
 4 הַפִּיכַת הַחוּשׁךְ לְאוֹר, הַמִּגְדָּה לְקִדְרוּשָׁה לְקִדְרוּשָׁה (וְכִמְדוּ בְּדוֹד שֶׁאִמְרָת אֵת
 5 הַפְּסוּק 'פָּדָה בְּשִׁלּוֹם נַפְשִׁי' שְׁגַם
 6 אֲנָשִׁי אֲבָשְׁלוֹם שְׁקוּדִים לִכֹּן
 7 הַתִּנְגְּדוּ לוֹ הַתְּפַלְלוּ לְנִצְחוֹנוֹ⁵²
 8 כְּמוֹבָא בְּתַלְמוּד יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁאֲנָשִׁי
 9 אֲבִשְׁלוֹם הַתְּפַלְלוּ 'רַבּוֹן כֹּל הָעוֹלָמִים
 10 נִפְלָה נָא בִיד דְּוַל וְאֵל יִפּוֹל דּוֹד בִּידֵינוּ
 11 שֶׁאִם אֲנוּ נוֹפְלִין בִּיד דְּוַל הֵרִי הוּא
 12 מֵרַחֵם עֲלֵינוּ. וְאִם חֵס וְשִׁלּוֹם יִפּוֹל דּוֹד
 13 בִּידֵינוּ אֵין אֲנוּ מֵרַחֲמִין עֲלֵינוּ. הוּא
 14 שְׂדוּר אִמְרָת פָּדָה בְּשִׁלּוֹם נַפְשִׁי מִקְרֹב לִי

ביאור בדרך אפשר

15 כי ברבים היו עמדי". וְעַד לְמָה שֶׁנֶּאֱמַר (בְּסִיּוּם הַעֲנִין שֶׁל פְּרָשַׁת
 16 יַעֲקֹב וְעֵשׂו שֶׁתְּחִילָתָהּ הוּא 'קִטְנִית') אָבָא אֶל אֲדֹנָי שְׁעִירָה⁵³,
 17 וְאֵימְתִי לֵלֵךְ יַעֲקֹב לְהַר שְׁעִיר שְׁהוּא מִקוּמוֹ שֶׁל עֵשׂו בִּימֵי הַמְּשִׁיחַ,
 18 שֶׁנֶּאֱמַר⁵⁴ בְּנִבְאוֹת עוֹבְדִיָּה וְעָלוּ מוֹשִׁיעִים בְּהַר צִיּוֹן לְשַׁפֵּט אֶת
 19 הַר עֲשׂוֹ⁵⁵, וְאָז יִלְמַד מְשִׁיחַ
 20 תּוֹרָה אֶת כָּל הָעָם⁵⁶, תּוֹרָתוֹ
 21 שֶׁל מְשִׁיחַ, בְּבִיאַת מְשִׁיחַ
 22 צְדָקָנוּ, בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ בְּקִרְוֹב
 23 מְמִשׁ.

1 וְנִצְחוֹנוֹ⁵²). וְעַד לְמָה שֶׁנֶּאֱמַר (בְּסִיּוּם הַעֲנִין) אָבָא אֶל אֲדֹנָי שְׁעִירָה⁵³, וְאֵימְתִי
 2 לֵלֵךְ בִּימֵי הַמְּשִׁיחַ, שֶׁנֶּאֱמַר⁵⁴ וְעָלוּ מוֹשִׁיעִים בְּהַר צִיּוֹן לְשַׁפֵּט אֶת הַר עֲשׂוֹ⁵⁵,
 3 וְאָז יִלְמַד מְשִׁיחַ אֶת כָּל הָעָם⁵⁶, תּוֹרָתוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ, בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צְדָקָנוּ,
 4 בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ בְּקִרְוֹב מְמִשׁ.

(50) פרשתנו לג, ד. (51) פרש"י עה"פ - מספרי בהעלותך ט, י. (52) ירושלמי סוטה פ"א סה"ח. (53) פרשתנו שם, יד. (54) עובדי' א, כא. (55) פרש"י פרשתנו עה"פ. (56) רמב"ם הל' תשובה פ"ט ה"ב. לקו"ת צו יז, א ואילך. ובכ"מ.

המשך ביאור למס' בבא קמא ליום רביעי עמ' א

1 - שני אנשים שהיו מהלכים בדרך, האחד נשא חבית של יין,
 2 והשני כד של דבש, נִפְרָקָה הַחִבִּית שֶׁל הַדְּבֶשׁ, וְהִיָּה הַדְּבֶשׁ עוֹמֵד
 3 לְהַשְׁפֵּךְ וְלִהְפֹּסֵד מֵאַחַר שֶׁלֹּא הָיָה בִיד הַבַּעֲלִים כְּלִי אַחַר הַהִנְיָחוֹ
 4 בּו, וְנִשְׁפָּךְ יָהּ - בַּעַל חִבִּית הַיַּיִן, אֵת יַיְנוֹ מִן הַחִבִּית, וְהִצִּיל אֶת הַדְּבֶשׁ
 5 לְתוֹכָו - לְתוֹךְ הַחִבִּית שֶׁבָּהּ הָיָה הַיַּיִן, וְעַתָּה חָפֵץ הוּא שִׁשְׁלֹם לוֹ
 6 בַּעַל הַדְּבֶשׁ אֵת דְּמֵי יַיְנוֹ שֶׁהִפְסִיד כְּדִי לְהִצִּיל אֶת הַדְּבֶשׁ, הַדִּין הוּא
 7 שֶׁאֵין לוֹ אֱלָא שְׁכָרוֹ - אֵין בַּעַל הַיַּיִן רִשְׁאֵי לְתוֹבַע מִבַּעַל הַדְּבֶשׁ אֵת
 8 דְּמֵי יַיְנוֹ, אֲלָא נוֹטֵל שְׂכָר כְּפוּעֵל, עֹבֵר טִירַחְתּוֹ בְּהַצֵּלַת הַדְּבֶשׁ.
 9 וְאִף בּוּזָה יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, מִדּוּעַ פִּתַּח הַתְּנָא בְּכַד, 'כְּדוֹ שֶׁל דְּבֶשׁ, וְכִיִּים
 10 בְּחִבִּית, 'נִסְדָּקָה חִבִּית שֶׁל דְּבֶשׁ'.
 11 מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא: אִמְרָת רַב פִּפְא, תֵּינּוּ כְּדִי תֵּינּוּ חִבִּית - אֵין חִילּוּק
 12 בִּלְשׁוֹן הַתְּנָא בֵּין כְּדִי לְחִבִּית, שְׁלֵעֲתִים קוֹרָא הוּא לְחִבִּית גְּדוּלָּה
 13 בְּשֵׁם 'כְּדִי', וְלַעֲיִתִים קוֹרָא לְכַד קֶטֶן בְּשֵׁם 'חִבִּית', וְעַל כֵּן אֵינוֹ
 14 מִדְּקַדֵּק בִּלְשׁוֹנוֹ, לְשַׁנּוֹת אֶת כֹּל הַמְּשַׁנָּה בְּאוֹתוֹ הַלְשׁוֹן.
 15 לְמַאי נִפְקָא מִיָּהּ, לְגַבֵּי עֲנִינֵי מִקָּח וּמִמְכָּר, שֶׁאִם קָנָה אָדָם מִחִבְרִירו

1 חבית, ושיילם לו את דמיה, ועדיין לא קיבלה, רשאי המוכר ליתן
 2 לו כד קטן, ולומר לו לזה נתכוונתי כשמכרתי לך חבית.
 3 מבררת הגמרא: היכי דמי - כיצד הוא לשון בני האדם באותו
 4 המקום, אילימא באתרא דכדא לא קרו חבית וקבית לא קרו כדא
 5 - אם במקום שאין דרך בני האדם לקרוא לכד חבית ולחבית כד,
 6 אלא קוראים הם 'כד' לכלי קטן, ו'חבית' לכלי גדול, אם כן כיצד
 7 יכל המוכר לומר שנתכוין למכור לו כד, הא לא קרו לה - הרי
 8 במקום זה אין קוראים לכד חבית, ומאחר שסיכמו שימכור לו
 9 חבית עליו להביא לו כלי גדול.
 10 מתרצת הגמרא: לא צריקא - לא הוצרך התנא להשמיענו כן,
 11 אלא במקום דרוקא קרו לה לכדא כדא ולחביתא חביתא - שרוב
 12 האנשים קוראים לכלי קטן 'כד' ולכלי גדול 'חבית', ואיכא נמי
 13 דקרו לחביתא כדא ולכדא חביתא - אך ישנם מיעוט הקוראים אף
 14 לחבית כד ולכד חבית, מהו דתימא ויל ברתא רוקא - שמא תאמר
 15 שיש לילך לפי הרוב, ולחייב את המוכר ליתן לקונה חבית גדולה,

המשך ביאור למס' בבא קמא ליום רביעי עמ' ב

1 בכוח הזרוע, אלא עליו לתבוע אותו בבית דין. רב נחמן אמר, עבדי
 2 איניש דינא לנפשיה - רשאי אדם לעשות דין לעצמו.
 3 מבארת הגמרא: הויא דאיכא פסידא - במקום שיהיה לו הפסד
 4 ממוני אם יתבע את חבירו לבית הדין, כולי עלמא לא פליגי דעבדי
 5 איניש דינא לנפשיה - מודים כולם שרשאי אדם לעשות דין
 6 לעצמו, כי פליגי הויא דליכא פסידא - ונחלקו במקום שאינו
 7 מפסיד בכך, רב יהודה אמר, לא עבדי איניש דינא לנפשיה - אין
 8 אדם רשאי לעשות דין לעצמו, דכיון דליכא פסידא ליזיל קמיה
 9 דדינא - שמאחר שאין לו הפסד ממוני בכך עליו לילך לפני הדין
 10 ולהוציא את ממונו בדין, רב נחמן אמר, עבדי איניש דינא לנפשיה
 11 - רשאי אדם לעשות דין לעצמו, דכיון דכדון עבדי לא מרח -

12 שמאחר שנטול את המגיע לו על פי דין אינו חייב לטרוח לילך
 13 לתבוע את חבירו בבית דין.
 14 הגמרא מקשה על דברי רב יהודה מתוספתא: מתיב רב כהנא, כן
 15 כג כג אומר, אם ישנו חפץ השייך לך ונמצא בחצר חברך, אל
 16 תיכנס לחצר חברך לישול את שלך שלא ברשות, שפא תראה עליו
 17 כגנב, אלא שבור את שנינו - כלומר, והכנס בחוזהך ובגלוי, ואמור
 18 לו את החפץ שלי אני נוטל. ויש להוכיח מכאן, שרשאי אדם
 19 לעשות דין לעצמו, אף במקום שאין לו הפסד אם יתבע את חבירו
 20 בבית דין.
 21 אמר ליה רב יהודה לרב כהנא,

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל לקראת י"ט כסלו, ה'תשל"ג

שבת שלום ודפדה בשלום ולשנה טובה בלימוד החסידות ודרכי' תכתבו ותחתמו כולל פעילות באופן דופרצת ודכמופת הייתי לרבים.

מנחם שניאורסאהן

ודכמופת הייתי לרבים: תהלים עא*, ז.

ודפדה בשלום: תהלים נה, יט.
דופרצת: ויצא כח, יד.

המשך ביאור למס' בנא קמא ליום שישי עמ' ב

הקוצים פורחים לרשות הרבים, שהרי זה כחופר בור ברשות
הרבים, אָבֵל בְּמִצְמָצִים - באופן שהיו הקוצים מצומצמים ברשותו,
פְּטוּר בעל הגדר מתשלום הנוק, מבררת הגמרא, באופן שהיה מְצַמְצֵם הקוצים לחצירו מֵאֵי טַעֲמָא
פְּטוּר הוא מתשלום הנוק, לֹא - האם לא מְשוּם דְּהוּא לִיה בּוֹר
בְּרִשּׁוֹתוֹ, שהרי חצירו רשותו היא, וסובר רבי יוחנן שלא חייבה
תורה את החופר בור ברשותו, אף כשסמוכה היא לרשות הרבים,
מְלֵל - ויש ללמוד מכך, דְּחִיּוּבָא דְּבוֹר בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים הוּא -
שלדעת רבי יוחנן חייבה התורה את החופר בור ברשות הרבים,
אף שאין כבוד שלו, אֲלֵמָא מְפָקִיר נְקִיּוּ חֵיב - ואם כן יש ללמוד
מכך, שכשבס' חייב אדם על חפירת בור שאינו שלו ברשות
הרבים, כמו כן יש לחייבו אם הפקיר את תקלתו ברשות הרבים,
ואם כן, כיצד יתכן לומר שרבי יוחנן פוטר את המפקיר נוקיו.
מתרצת הגמרא: לֹא, לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ שלדעת רבי יוחנן מְפָקִיר
נְקִיּוּ פְטוּר, ובור שחייבה עליו תורה היינו כשהבור ממנו הוא,
וְאִם כֵּן יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת מְצַמְצֵם מֵאֵי טַעֲמָא פְטוּר - מדוע פטור
המצמצם את קוציו ברשותו, הרי התורה מחייבת את החופר בור
או מניח תקלה ברשותו בסמוך לרשות הרבים, מְשוּם דְּאֲתַמְר עֲלֵיהּ
אָמַר רַב אֱהָא בְּרִיה דְּרַב אֵיקָא, שהטעם שפטור המצמצם הוא לְפִי
שְׂאֵין דְּרַבֵּן שֶׁל בְּנֵי אָדָם לְהִתְחַבֵּךְ בְּפִתְלִים - אין דרך האנשים לילך
סמוך כל כך לכתלי רשות הרבים, עד כדי שמתחככים בהם, ואדם
זה שהלך בסמוך כל כך לגדר הקוצים עד שניזוק מהם משונה
הוא, ואין חייב בעל הגדר בתשלום נוקיו.
הגמרא מקשה קושיא נוספת בענין זה: וְיָמֵי אָמַר רַבִּי יוֹחֲנָן הֲבֵי
שִׂמְעָה מִיָּמֵינוּ שְׁבַל הַפֶּה לְמַטָּה מְשֻׁלְשָׁה הוּא - שכאשר נוקטת המשנה
בפְּתָתָם מְשֻׁנָּה - שבכל מקום שבו מבואר דין במשנה בסתם, שאין
תנא החולק בזה, יש לפסוק הלכה כדין זה, וְהָיָה - והרי שנינו
(להלן נ) שאדם החופר בור בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים וְנָפַל לְתוֹכּוֹ שׂוֹר או
חֲמוֹר וְיָמַת, חֵיב החופר בתשלום הנוק, ויש ללמוד מדברי המשנה
שבור שחייבה עליו תורה היינו בחופר בור ברשות הרבים, וכן הוא
הדין אף במניח תקלה ברשות הרבים. ומאחר שאין חולק על דין
זה במשנה, יש לפסוק כן להלכה לדעת רבי יוחנן, ואם כן, כיצד
יתכן שרבי יוחנן פוטר את המפקיר נוקיו.
ומחמת קושיא זו חוזרת בה הגמרא ממה שנתבאר עד עתה: אֲלֵמָא
לְעוֹלָם רַבִּי יוֹחֲנָן אָמַר שֶׁהַמְּפָקִיר נְקִיּוּ בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים חֵיב
בְּתַשְׁלוּמֵי נֹקֵם, וְיֵשׁ לְדִיּוּק מִכָּךְ, דְּמִדְּרַבִּי יוֹחֲנָן אָמַר שֶׁהַמְּפָקִיר
נְקִיּוּ חֵיב, בְּהִרְחַב שְׂרָבֵי אֲלַעְזָר אָמַר שֶׁהַמְּפָקִיר נְקִיּוּ פְטוּר, ואם
כֵּן כֵּשׁ לְהַקְשׁוֹת, וְהָאֵמַר רַבִּי אֲלַעְזָר

שנטל הגללים ממקומם הרי סילק את התקלה שהניח הראשון,
וכאשר שב והשליכם הרי הוא יוצר תקלה חדשה, ועליו להתחייב
בנוקיה, וכיצד פוטר רבי אלעזר מתשלום הנוק,
ומחמת קושיא זו חוזרת בה הגמרא ומיישבת את דברי רבי אלעזר
באופן אחר: אֲלֵמָא אָמַר רַב אֲשֵׁי בְּשִׁהֲפָה לְפָחוֹת מְשֻׁלְשָׁה, - לא
פטר רבי אלעזר את ההופך גלל ברשות הרבים כשלא נתכוין
לזכות בו, אלא כשלא הגביהו שלשה טפחים, שבאופן כזה אינו
נידון כמסלק את התקלה ממקומה, ולפיכך בחזקת הראשון היא
עומדת, ואין לחייב את השני בנוקיה אלא באופן שמכוין לקנותה.
מבררת הגמרא: וְיָמֵי דִּיחֲקִיה דְּרַבִּי אֲלַעְזָר - מדוע נדחק רבי
אלעזר, לְאוֹקְמֵיהּ כְּגוֹן שֶׁהֲפָה לְפָחוֹת מְשֻׁלְשָׁה - להעמיד את
דברי המשנה באופן שלא הגביה שלשה טפחים, וְיָמֵינוּ דְּרַבִּי
נְתַנְיָו לְזִכְרוֹת בְּהָ הָא אֵין מְתַבְּרִין לְזִכְרוֹת בְּהָ לֹא - ועל כן הוצרך
להוסיף ולבאר את דברי המשנה, שרק באופן שנתכוין לזכות
בגללים לצורכו חייב בתשלום נוקיהם, אך אם לא נתכוין לזכות
בהם אינו חייב באחריותם, מאחר שלא סילק מתחילה את תקלתו
של הראשון, לְאוֹקְמֵיהּ לְמַעְלָה מְשֻׁלְשָׁה - הרי יכול הוא להעמיד את
המשנה באופן שהפך את הגללים בגובה של יותר משלושה
טפחים, וְאָף עַל גַּב דְּלֵא נְתַבְּרִין לְזִכְרוֹת בְּהָ חֵיב - ובאופן כזה אף
אם לא נתכוין לזכות בגללים לצורכו חייב באחריות נוקיהם,
מאחר שסילק את מעשי הראשון.
מבאר הגמרא: אָמַר רַבָּא, מְתַנִּיתִין קְשִׁיתֵיהּ, מֵאֵי אֲרִיָּא הַפֶּה לְתַנִּי
הַנְּבִיָּה - מדוע נקטה המשנה לשון 'הפך' ולא לשון 'הגביה', אֲלֵמָא
שְׂמַע מִיָּמֵינוּ שְׁבַל הַפֶּה לְמַטָּה מְשֻׁלְשָׁה הוּא - שכאשר נוקטת המשנה
לשון 'הפך' כוונתה שלא הגביה יותר משלושה טפחים, ולפיכך
הוצרך רבי אלעזר להוסיף, שבאופן שאינו מכוין לזכות בהם אינו
חייב בנוקיהם, מאחר שהגביה הפחותה משלושה טפחים אינו
מסלקת את מעשי הראשון.
הגמרא מקשה על מה שנתבאר שרבי אלעזר פוטר את המפקיר
נוקיו: וְיָמֵי דְּרַבִּי אֲלַעְזָר אָמַר חֵיב - בהכרח שרבי יוחנן שנהלק עליו
בענין זה אָמַר פְטוּר. וְיָמֵי אָמַר רַבִּי יוֹחֲנָן הֲבֵי שִׂמְעָה מִיָּמֵינוּ שְׂמַפְקִיר נְקִיּוּ פְטוּר,
וְהָיָה (להלן ל) שאדם המצמצם -[ומחביא] אֵת תְּקוּזָא וְאֵת תְּבוּבִית
בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים, וְכֵן אִדָּם תְּגוּדֵי דְּרַבִּי בְּקוּצִים - שעשה גדר לחצירו
מקוצים, וְכֵן גְּרָד אַבְנִים שְׂנַפֵּל לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים ולא פניהו בעליו,
וְהוּנָה בְּהָ -[בקוצים או באבנים] אדם אַחַר, בכל אופנים אלו חֵיב
בעל התקלה בתשלום נוקיו של אותו אדם שהוזק בהם.
וְאָמַר עַל כֵּךְ רַבִּי יוֹחֲנָן, לֹא שָׂנוּ חַכְמִים בְּמִשְׁנֵינוּ שֶׁאֵם עִשָּׂה אָדָם
גָּדַר לְחִצִּירוֹ מְקוּצִים וְעִבַר אִדָּם בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים וְנִיזוּק מֵהֶם, שְׂחֵיב
בעל הגדר בתשלום נוקו, אֲלֵמָא בְּמִפְרִיָּה - באופן שהיו ראשי

התוועדויות

בס"ד. שיחת ש"פ וישלח, י"ט כסלו, ה'תשל"ג.

בלתי מוגה

- 1 כ"ק אדמו"ר שליט"א קידש על היין.
- 2 א. בנוגע לכללות ענין הנס – יש ענין שהוא בשוה בכל הענינים שנקראים בשם "נס", ויש גם
- 3 ענין מיוחד בכל נס שבו חלוק הוא מכל שאר הנסים.
- 4 ובנוגע לענין המיוחד של הנס דיי"ט כסלו, הנה ע"פ מ"ש רבינו הזקן באגרת הידועה¹ ש"הפלה ה'
- 5 והגדיל לעשות בארץ" (וחזור וכופל לשון זה ג"פ²), מובן, שהענין המיוחד שבנס זה – שהי' באופן
- 6 ד"לעשות בארץ".
- 7 ובכללות – הרי זה החילוק בין פורים לחנוכה: נס חנוכה הי' בביהמ"ק, ובביהמ"ק גופא – לא בחצר
- 8 או בעזרה, אלא בהיכל, ולאח"ז נתפרסם הנס בקרב הארץ, גם אצל אינם-יהודים; משא"כ נס פורים אירע
- 9 לכתחילה בקרב הארץ, בין אוה"ע – בקכ"ז מדינות מלכות אשורוש.
- 10 ועד"ז בנוגע ליי"ט כסלו – שמלכתחילה אירע הנס בין הגויים, כפי שמדגיש רבינו הזקן: "לעשות
- 11 בארץ", ולאח"ז נתפרסם גם בין בני"י – שזהו כללות הענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה" שהתחיל בעיקר
- 12 לאחרי פטבורג³.
- 13 ב. אמנם, כללות הצורך בענין של נס הוא כאשר יש הנהגה שלמטה מן הטבע, שלכן יש צורך בענין
- 14 שלמעלה מן הטבע, שזהו ענין הנס.
- 15 וכידוע פירוש הבעש"ט⁴ על הפסוק⁵ "עת צרה היא ליעקב וממנה יושע", שדוקא כשנמצאים ב"עת
- 16 צרה", שזהו הקצה התחתון, אזי "ממנה יושע", שעיי"ז באים לקצה העליון, ועד שבאים לדרגא נעלית
- 17 יותר מכמו שהי' לולי ה"עת צרה".
- 18 וכפי שרואים בנוגע ליי"ט כסלו – שדוקא עיי"ז שהי' המאסר ולאח"ז הגאולה, הנה לא זו בלבד שלא
- 19 נחסר בענין דהפצת המעיינות חוצה, אלא אדרבה, אז התחיל עיקר הענין דהפצת המעיינות חוצה הרבה
- 20 יותר מכמו שהי' לפני"ז, והיינו, שאע"פ שגם לפני פטבורג למדו חסידות, אין זה מגיע לגודל ההרחבה
- 21 ועד להפצה חוצה שנעשית דוקא לאחרי פטבורג, כי, דוקא עיי"ז שהי' "עת צרה", הנה "ממנה יושע"
- 22 באופן נעלה יותר מכמו שהי' לפני"ז; ומובן שהוספה זו צריכה להיות לכל לראש בהמקור כו', ולאח"ז
- 23 נמשך גם ב"חוצה".
- 24 ג. וההוראה מזה – ככל ענין בתורה, מלשון הוראה⁶, וכתורת הבעש"ט⁷ שכל דבר הוא בהשגחה
- 25 פרטית, ולכן, כששומע דבר מסויים, בודאי יש בזה הוראה בעבודתו:
- 26 היצר שהוא היפך הטוב – בא לפעמים בטענה⁸: אם רצונו של הקב"ה שע"י עבודתו יתעלה תמיד
- 27 בעילוי אחר עילוי – למה מעמיד בפניו קשיים שעל ידם נופל למטה?!

ואילך).

(4) ראה כש"ט בהוספות ס"ט ואילך. וש"נ.

(5) ירמי' ל, ז.

(6) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. גו"א ר"פ בראשית (בשם

הרד"ק). זח"ג נג, ב.

(7) ראה כש"ט שם סקע"ט ואילך. סרכ"ג ואילך. וש"נ.

(8) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ח ע' 62. וש"נ.

(* הקאפיטל שהתחילו לומר ביי"א ניסן תשל"ב, ע"פ המנהג המקובל מהבעש"ט לומר בכל יום הקאפיטל תהלים המתאים לשנות חייו (ראה סה"מ י"א ניסן בתחלתו. וש"נ).

(1) אג"ק שלו ע' רל. וש"נ.

(2) ראה גם שיחת י"ט כסלו תשל"א ס"ג (תורת מנחם –

התוועדויות חס"ב ע' 307). וש"נ.

(3) ראה שיחת י"ט כסלו תרס"ח (סה"ש תורת שלום ס"ע 112

1 והמענה על זה – שאדרבה: כדי שיתקיים רצונו של הקב"ה שיתעלה למעלה יותר, הרי זה דוקא עי"ז
2 שיש תחילה ענין של ירידה, ולאח"ז יוכל להתעלות למעלה ביותר.

3 והענין בזה – שכל זמן שאדם הולך ע"פ סדר, אינו יכול להתעלות למעלה יותר, כיון שנמצא
4 ב"מיצר" שלו; וכדי לצאת מה"מיצר" שלו, יש צורך בכחות נעלים יותר, שנמשכים ומתגלים ע"י הקדמת
5 הירידה ד"עת צרה", שדוקא "ממנה יושע".

6 וזוהי כללות ההוראה שלמדים מי"ט כסלו בהתבוננות קלה במבט ראשון – שכאשר יהודי רואה
7 שענין מסויים בא באופן של קשיים, עליו לדעת שדוקא עי"ז יכול להגיע למעלה יותר.

8 וזוהי גם ההוראה בנוגע להפצת המעיינות חוצה:

9 יש מי שטוען, שאם רצונו של הקב"ה שיעסוק בהפצת המעיינות חוצה, למה היתה כזאת מלפניו ית'
10 שיהיו לו קשיים בדבר? ! ועד"ז טוען מי שנמצא ב"חוצה" – מדוע העמידו הקב"ה שם? !

11 והמענה על זה – שכל זה הוא מצד הכוונה העליונה, כדי ש"ממנה יושע", והיינו, שדוקא עי"ז שיש
12 לו קשיים כו', ודוקא עי"ז שנמצא ב"חוצה", אזי מגיע לדרגא נעלית יותר. וכמו בנוגע לכללות ירידת
13 הנשמה בגוף, שהנשמה מצד עצמה "טהורה היא"⁹, וירידתה למטה היא בכדי שע"ז תגיע לדרגא נעלית
14 יותר. ועד"ז בנוגע לירידה של המאסר, שדוקא עי"ז הגיעו לדרגא נעלית יותר.

15 ד. וכיון שע"י ההתעסקות בהפצת המעיינות חוצה פועלים לשנות גם את ה"חוצה"¹⁰, הרי עי"ז זוכים
16 לקיום היעוד¹¹ "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו",

17 – וכפי שמביא רש"י על הפסוק¹² "עד אשר אבוא אל אדוני שעירה", "ואימתי ילך, בימי המשיח,
18 שנאמר ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו", והיינו, דכיון שיעקב הוא איש אמת¹³, בודאי
19 יקיים את דבריו, וכבר הכין את הדרך לכך עבור כל בני", החל מהנתינת כח לפעול ולשנות את ה"א"ל
20 זר אשר בקרבך"¹⁴ –

21 ואז יקויים גם סיום הכתוב¹¹: "והיתה לה' המלוכה".

22 וכל זה נעשה ע"י הפצת המעיינות חוצה, שע"ז קא אתי מר¹⁵ – ביאת משיח צדקנו, ובקרוב ממש.

23 * * *

24 ה. לאחר שרבינו הזקן מבאר באגרת הנ"ל שהנס די"ט כסלו הי' באופן ש"הפלה ה' והגדיל לעשות
25 בארץ", מוסיף¹⁶, שהגאולה היתה ביום הלולא רבא של רבו המגיד.

26 ובענין זה יש מעלה מיוחדת בשנה זו – שבה מלאו מאתיים שנה להסתלקותו של הרב המגיד. ובקשר
27 לזה היתה השתדלות מיוחדת להדפיס מחדש את ספריו: אור תורה או רמזי תורה, ולקוטי אמרים – מגיד
28 דבריו ליעקב, אשר, עם היותם שני ספרים בפני עצמם, הרי מצינו שכמה ענינים נמצאים בשני הספרים
29 באותיות שונות אבל באותו תוכן.

30 וכיון ש"צדיקים דומין לבוראן"¹⁷, הרי כשם שמצינו בנוגע להתחלת עשה"ד בתיבת "אנכי", שזהו
31 ר"ת "אנא נפשי כתבית היבית"¹⁸, היינו, שהקב"ה הכניס את עצמותו בתורה – כן הוא גם בנוגע לצדיקים,
32 שהכניסו את עצמותם בתורתם.

(9) נוסח ברכות השחר (ברכות ס, ב).

(10) נזכר גם שהחידוש של תורת החסידות הוא – ש"חוצה" נעשה "פנים".

(11) עובדי' בסופו.

(12) פרשתנו לג, יד.

(13) ראה גם לקו"ש חכ"ו ריש ע' 8. וש"נ.

(14) ראה שבת קה, ב.

(15) אגה"ק דהבעש"ט (כש"ט בתחלתו. ובכ"מ).

(16) אג"ק שם ע' רלב (נעתק ב"היום יום" יט כסלו).

(17) ב"ר פס"ז, ח. רות רבה פ"ד, ג. ועוד.

(18) שבת קה, א (לגירסת הע"י). וראה לקו"ת שלח מת,

סע"ד. ובכ"מ.

1 וכידוע מאמר כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע¹⁹ קודם הסתלקותו: "הנני הולך השמימה ואת הכתבים
 2 הנני משאיר לכם" – שאין כאן שני ענינים (הליכתו השמימה, והשארת הכתבים), אלא ענין אחד, שמכניס
 3 את עצמותו בהכתבים, אלא שעכשיו הרי זה באופן שהולך השמימה²⁰.
 4 ומזה מובן, שכאשר לומדים תורתו של הצדיק ומתאחדים עם השכל שבתורה, אזי מתאחדים עם בעל
 5 התורה, ומכ"ש בענין של פנימיות התורה, שע"ז מתקשרים עם הפנימיות של הצדיק, ובאופן
 6 שההתקשרות חודרת בפנימיות.
 7 וכיון שרבינו הזקן מקשר את חג הגאולה שלו עם יום ההילולא של המגיד, הרי מובן שיש קשר
 8 ושייכות ביניהם, ויש למצוא זאת בתורתו של המגיד, שעל ידה מתקשרים עמו.
 9 ובתורת המגיד גופא – הנה אף שע"י כל ענין בתורתו מתקשרים עמו, יש חשיבות מיוחדת לענין
 10 הראשון שבספרו, דכיון שלא מצינו שכתב הקדמה לספרו, הרי הענין הראשון שבספרו הוא מעין הקדמה
 11 שמבארת את התוכן והפנימיות של כל הספר, כדלקמן.
 12 ו. התחלת שני הספרים, אור תורה ולקוטי אמרים, היא: "אר"י לא הי' צריך להתחיל את התורה
 13 אלא מהחודש הזה לכם וכו'".
 14 ולהעיר, שגם פירוש רש"י על התורה – אודותיו אומר רבינו הזקן שיש בו "יינה של תורה"²¹ –
 15 מתחיל במאמר זה, אלא שבפירוש רש"י הובא התירוץ מדברי המדרש²²: "ומה טעם פתח בבראשית,
 16 משום כח²³ מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים וכו'", "בראשית – בשביל ישראל שנקראו ראשית";
 17 ואילו בתורת המגיד הובא התירוץ ממדרש אחר, וז"ל:
 18 "ולמה גילה להם מעשה בראשית, מפני שאמרו נעשה ונשמע"²⁴, ומבאר, ש"צמצם הש"י כביכול את
 19 בהירותו כדמיון אב המצמצם את שכלו ומדבר דברי קטנות בשביל בנו הקטן וכו'".
 20 ז. וצריך להבין:
 21 מדוע לא מביא המגיד דברי המדרש שמביא רש"י (אלא מביא מדרש אחר) – הרי דברי המגיד
 22 שהקב"ה צמצם כביכול את בהירותו כדמיון אב המצמצם את שכלו בשביל בנו הקטן, יכולים להתפרש
 23 גם בדברי המדרש שמביא רש"י, כיון ש"נחלת גוים" אין לה תפיסת מקום כלל אצל הקב"ה, ונתינתה
 24 לישראל היא כדמיון אב המצמצם את שכלו בשביל בנו הקטן?
 25 אך הענין הוא – שזהו מצד כללות החילוק שבין פירוש רש"י, פשוטו של מקרא, לתורת המגיד,
 26 פנימיות התורה:
 27 בפירוש רש"י, שענינו פשוטו של מקרא, יש לבאר את הענין כפי שהוא מצד מציאות העולם, שבו
 28 רואים את גדלותו של הקב"ה – "מה רבו מעשיך ה'"²⁵ ו"מה גדלו מעשיך ה'"²⁶, וכמבואר בענין "אין
 29 ערוך לך ה' אלקינו בעולם הזה וכו'"²⁷; וכיון שארץ ישראל היא "טבור הארץ"²⁸, והעולם כולו הוא
 30 מתמצית ארץ ישראל²⁹, לכן מבאר רש"י הענין ד"כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים".
 31 אבל בתורת המגיד, פנימיות התורה, יש לבאר פנימיות הענינים כפי שבנ"י הם למעלה מהעולם (ואילו
 32 מציאות העולם היא רק מצד החיצוניות כו'), ולכן מבאר שהטעם שפתח בבראשית הוא מפני שאמרו

(26) שם צב, ו.
 (27) ראה התחלת וסיום ד"ה אין ערוך תרצ"ד (סה"מ תשי"א ע' 107 ואילך). ובכ"מ.
 (28) יחזקאל לח, יב וברד"ק. וראה תנחומא קדושים יו"ד.
 פרש"י ורשב"ם ב"ב עד, א. וראה גם שערי זהר לר"ה כג, א.
 יומא נד, ב. וש"נ.
 (29) ראה תענית יו"ד, רע"א.

(19) אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' קיג.
 (20) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ו ע' 430. וש"נ.
 (21) ראה סה"ש תרצ"ו ע' 137. תרצ"ו ס"ע 197 (נעתק ב"היום יום" כט שבת).
 (22) ראה לקו"ש ח"כ בתחלתו. וש"נ.
 (23) תהלים קיא, ו.
 (24) ראה שהש"ר פ"א, ד.
 (25) שם קד, כד.

נעשה ונשמע, שזהו ענין הקשור עם מ"ת שלמעלה מהעולם; אלא שהחידוש של "בראשית" הוא – לא
 הדגשת מעלת הרוחניות של בני, אלא אדרבה: הדגשת מעלת ענין המעשה, "נעשה" ואח"כ "נשמע",
 שדוקא עי"ז באים לעילוי גדול יותר.

ח. והענין בזה:

לכאורה אינו מובן מהו הצורך בהקדמת נעשה לנשמע – הרי גם "נשמע" קודם ל"נעשה" הוא סדר
 בעבודה, ואדרבה: קדושה דורשת סדר דוקא³⁰, וע"פ הסדר צריך להיות תחילה "נשמע" ואח"כ "נעשה",
 שזהו סדר העבודה ע"פ טעם ודעת.

וכפי שמצינו בגמרא³¹ שהצדוקי טען לרבא "עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו .. ברישא
 איבעיא לכו למשמע אי מציתו קבליתו וכו'", ועל זה השיב לו רבא: "אנן .. כתיב בן תומת³² ישרים
 תנחם", אבל לא שלל את דבריו שבני"י הם "עמא פזיזא", ומזה מובן שהקדמת נעשה לנשמע היא אכן
 ענין של פזיזות, כיון שע"פ טעם ודעת (כפי שמתחייב מצד "לב חכם לימינו"³³, דקאי על נפש האלקית)
 הסדר הוא שתחילה צריך להיות "נשמע" ואח"כ "נעשה", שכן, כדי לקבל את התורה יש צורך בהבנה
 והשגה דוקא.

אך הענין הוא – שכל זה הוא סדר הבריאה מצד עצמה, אבל התכלית בזה אינה אלא כדי שיהודי
 יצא מהגבלותיו ויעמוד בתנועה שלמעלה מסדר, שזהו"ע הקדמת נעשה לנשמע.

וזהו תוכן תורת המגיד – פנימיות התורה, שמגלה את הפנימיות שבכל דבר – שפנימיות הכוונה
 בבריאת העולם היא שיהודי יגלה את הפנימיות שלו, ועי"ז נשלמת פנימיות הכוונה העליונה.

ט. ועדיין צריך להבין:

כיון שעיקר המכוון הוא שיהודי צריך לעמוד בתנועה של ביטול – למה מבטאים זאת בלשון "נעשה",
 שמורה על העדר הביטול, כיון שעומד בתנועה של עשי'?

אך הענין הוא – שהביטול הוא לעמוד בתנועה של עשי' (נעשה ונשמע), ודוקא עי"ז מגיע לתכלית
 העילוי (ע"ד המדובר לעיל בענין "עת צרה היא ליעקב וממנה יושע").

ויש לומר בדרך אפשר שזהו הקישור של תורת המגיד עם פירוש רש"י – שהביטול דהקדמת נעשה
 לנשמע כולל גם את ענין העשי' והפעולה בעולם, שזהו תוכן הענין ד"לתת להם נחלת גוים", כך, שתורת
 המגיד ופירוש רש"י הם ענין אחד, אלא שפירוש רש"י הוא בחיצוניות הענינים, ותורת המגיד היא
 בפנימיות הענינים, אבל כדי להגיע לפנימיות הענינים צריכים לעמוד בתנועה של עשי' בעולם, ולהכיר
 ("דערהעון") את העילוי שבהקדמת נעשה לנשמע, שזהו סדר העבודה באופן שלמעלה מטעם ודעת.

י. וההוראה מזה:

ישנם הטוענים שצריכים לעמוד בתנועה של התבודדות מהעולם, ולהתנזר מעניני העולם כו'. אבל
 כשעומדים במעמד ומצב כזה, הנה בשעה שצריכים לעסוק בעניני העולם, לא יכולים להתמודד עמם
 כו', ואז נעשית עבודתו באופן שלא ניכרת פעולתה כו'.

ובכן³⁴: לא זו הדרך, אלא אדרבה: יהודי צריך להתעסק עם עניני העולם, שזהו תוכן הענין ד"לתת
 להם נחלת גוים"; אלא שההתעסקות בעניני העולם אינה מצד התאוה כו', שאז הוא למטה מהעולם
 ומקבל השפעה ממנו, אלא אדרבה – באופן ש"כל מעשיך יהיו לשם שמים"³⁵, ו"בכל דרכיך דעהו"³⁶,

(30) ראה גם תורת מנחם – התוועדיות ח"ב ע' 156. ח"ג

(33) קהלת יו"ד, ב.

(34) ראה גם תורת מנחם – התוועדיות חמ"ז ע' 61. וש"נ.

(35) אבות פ"ב מ"ב.

(36) משלי ג, ו.

(31) שבת פח, סע"א ואילך.

(32) משלי יא, ג.

1 וכמ"ש הרמב"ם³⁷ "כשם שהחכם ניכר בחכמתו . . . כך צריך שיהי' ניכר במעשיו במאכלו ובמשקו וכו'",
 2 והיינו, שבכל ענינים אלו ניכר שהוא "חכם" – "איזהו חכם הרואה את הנולד"³⁸, "פי' שרואה כל דבר
 3 איך נולד ונתהוה מאין ליש בדבר ה' כו"³⁹, כמ"ש⁴⁰ "לעולם ה' דברך נצב בשמים", כך, שגם בענינים
 4 הגשמיים הוא רואה אלקות.

5 ולכל לראש צ"ל הענין דהקדמת נעשה לנשמע, ולאחרי ההקדמה ד"נעשה" צ"ל גם ההבנה וההשגה
 6 בשכלו כו', ועי"ז נעשית אצלו הרחבה בכל הענינים, החל מעניני התומ"צ, כולל גם בענין "ואהבת לרעך
 7 כמוך"⁴¹, ע"י ההפצה גם ב"חוצה", ועד שפועל הענין ד"ופרצת"⁴², "נחלה בלי מצרים"⁴³.

8 * * *

9 יא. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה קטנתי מכל החסדים וגו'.

10 * * *

11 יב. הביאור בפירוש רש"י⁴⁴ על הפסוק⁴⁵ "וישב ביום ההוא עשו לדרכו שעירה", "עשו לבדו, וד'
 12 מאות איש שהלכו עמו נשמטו מאצלו אחד אחד. והיכן פרע להם הקב"ה, בימי דוד, שנאמר⁴⁶ כי אם
 13 ד' מאות איש נער אשר רכבו על הגמלים",

14 – דלכאורה אינו מובן: מדוע שב עשו לדרכו תיכף "ביום ההוא", ולא המשיך בתחבולותיו להרע
 15 ליעקב? ולכן מפרש רש"י שעשו נשאר לבדו, כיון שד' מאות איש שהלכו עמו נשמטו מאצלו (בגלל
 16 שהיו יראים לנפשם, כיון שכבר פגעו "כתות של מלאכים" .. שהיו דוחפין .. ואומרים .. הכו הכו ..
 17 (עד שהיו אומרים) אחיו של יעקב הוא"⁴⁷), ובגלל זה לא הי' יכול עשו לעשות מאומה נגד יעקב, ולכן
 18 שב "לדרכו שעירה"⁴⁸.

19 אמנם, גם הד' מאות איש שנשמטו מאצלו, לא נתבטלה שנאתם ליעקב, כדמוכח מזה שלא התנתקו
 20 ממנו כולם ביחד בריש גלי (לעשות היפך רצונו של עשו), אלא רק "נשמטו .. אחד אחד". ומ"מ, כיון
 21 שבפועל באה עי"ז טובה ליעקב, שעשו נשאר לבדו ולא הי' יכול להזיקו, לכן קיבלו שכר (לאחרי כמה
 22 דורות)⁴⁹ – "פרע להם הקב"ה בימי דוד", באותו אופן, שאע"פ שלחמו נגד דוד⁵⁰ והפסידו במלחמה,

"איש שדה" (תולדות כה, כז), הי' רגיל גם ב"ארצה שעיר שדה אדום" (ריש פרשתנו) – ראה לקו"ש ח"י ע' 111 הערה 19 (מהתוועדות זו).

49 דכיון שהבנים עומדים תחת אבותיהם ויורשים תכונותיהם, יכולים לפרוע להם שכר אבותיהם.

50 ומזה גופא מוכח שבצמם נשאר אנשי עשו, ששונאים ליעקב, ואילו הי' יעקב מסכים להצעת עשו "אציגה נא עמך מן העם אשר אתי" (פרשתנו לג, טו), היו ממשיכים לחפש תחבולות – בסתר – איך להפיק זממם להרע ליעקב, ולכן המשיכו בדורות שלאח"ז להלחם נגד דוד.

ומזה למדים עד כמה אי אפשר לסמוך על גוים, כי, גוי נשאר גוי, ולכן אין מקום להכניסו יחד עם בני", אפילו באופן שיסאר סוג מיוחד בפ"ע, ועאכו"כ באופן היותר גרוע – להכניס גוי בין בני" ולקרותו יהודי!

37 ה'ל' דעות רפ"ה.

38 תמיד לב, א.

39 תניא פמ"ג.

40 תהלים קיט, פט. וראה תניא שעיהו"א בתחלתו.

41 קדושים יט, יח.

42 ויצא כח, יד.

43 שבת קיח, סע"א.

44 בקיצור עכ"פ, והשאר – יתפסו לבד.

45 פרשתנו לג, טו.

46 שמואל-א ל, יז.

47 פרש"י פרשתנו שם, ח.

48 הביאור במ"ש "לדרכו שעירה", אף שרק לאח"ז* נאמר

"ויקח עשו את נשיו וגו' וילך גו' וישב עשו בהר שעיר" (שם לו,

יח), אבל עד אז הי' עיקר מגורו בארץ כנען** – ש"שעיר" לא

היתה "ארצו", אלא רק "דרכו", שהי' רגיל לילך שם, דכיון שהי'

(* כמה שנים לאחרי שיעקב חזר אל יצחק אביו בארץ כנען. לאחרי ששהה בסוכות י"ח חודש (פרש"י שם, יז).

(** וכדמוכח גם מפירוש רש"י על הפסוק (תולדות כז, א) "יהיה כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות", "בעשנן של אלז" – נשי עשו, כיון שדרו (עם עשו) ביחד עם יצחק, בארץ כנען.

1 מ"מ, ניצלו מהריגה (אלא שלא היתה כאן הצלה נסית, שהרי "רכבו על הגמלים", ולכן היו יכולים
2 לברוח) –

3 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס⁵¹ בלקו"ש חל"ה ע' 143 ואילך.

4 * * *

5 יג. בנוגע להערות אאמו"ר על הזהר דפרשתנו, מתעכב בהערה הראשונה⁵² על מאמר הזהר⁵³ בנוגע
6 לדוד המלך שאודותיו נאמר⁵⁴ "חיים שאל ממך", "דלית לי חיים מדילי כלום.. ומאדם קדמאה הווי
7 שבעין שנין דאתקיים דוד מלכא בעלמא. תו אבהן שבקו לי מחייהון כל חד וחד, אברהם שבק לי וכן
8 יעקב ויוסף וכו'", ולאחרי שמבאר פרטי החשבון, והטעם ש"יצחק לא שבק לי כלום", מסיים: "הא
9 שבעין שנין דשבקו לי לדוד מלכא לאתקיימא בהון, ובהו אתקיים כו".

10 ומבאר אאמו"ר: "בהו דוקא, דהיינו בהשנים הללו דוקא אתקיים, ולא בהשנים שניתנו לו מאדה"ר
11 שאמר מקודם, והוא, כי הע' שנה שניתן לו מאדה"ר הוא לצורך בנינה דמל'. .. והע' שנה ששבקו לי
12 אברהם יעקב ויוסף הוא לצורך זיווגא דמל'. .. ועיקר קיומא דהמל' נוקבא הוא בזיווגא דוקא .. כי
13 התכלית דהנוקבא הוא שיהי' לה בעל ותדבק ותזווג בו ותלד בנים, לכן אמר ובהו דוקא אתקיים דוד".
14 ועפ"ז יתורץ מדוע חי רק שבעים שנה, ולא ק"מ שנה, אף שקיבל ב"פ שבעים שנה (מאדה"ר
15 ומהאבות) – כיון שב' הענינים של שבעים שנה שקיבל מאדה"ר ומהאבות היו אצלו באותם שבעים
16 שנה.

17 והנה, גם במאמרי אדמו"ר הצ"צ⁵⁵ ואדמו"ר מהר"ש⁵⁶ נתבאר מה ענין כפל הע' שנים שנתנו לו אדם
18 והאבות, ומדוע לא חי כ"א ע' שנה, דלכאורה הי' צ"ל ימי חייו ק"מ שנה, אבל הביאור שם הוא באופן
19 אחר – שמאדה"ר נמשך לדוד בחי' עצמיות החכמה, ומהאבות נמשך לו בחי' החכמה שבמדות ובחי'
20 המדות עצמם⁵⁷.

21 ויש לבאר החילוק בין הביאור של אדמו"ר הצ"צ ואדמו"ר מהר"ש להביאור של אאמו"ר, כמדובר
22 כמ"פ שאאמו"ר לא פירש הענינים שסמך שיבינו לבד.

23 וכמו"כ יש לבאר ענין זה כפי שהוא עכשיו – דכיון ש"דוד מלך ישראל חי וקיים"⁵⁸, היינו, שזהו
24 ענין נצחי שישנו תמיד, וכפי שאומרים זאת בכל חודש בקידוש לבנה, שזהו"ע ששייך לבנ"י, "שהם
25 עתידים להתחדש כמותה"⁵⁹, הרי מובן שענין זה ישנו בעבודת ה' גם עכשיו.
26 וכפי שיתבאר לקמן.

27 יד. וכאן המקום להזכיר אודות היהודים שיצאו לאחרונה מן המיצר אל המרחב – מהמקום שבו הי'
28 המאסר של רבינו הזקן כו', ששם היו במעמד ומצב שלא היו יכולים לקיים תומ"צ באופן גלוי, ועתה
29 נמצאים הם במעמד ומצב שיכולים לעשות זאת בגלוי.

30 ולכן, יחלקו הם "לחיים" לכל הקהל שנמצא כאן, ויעשו זאת גם בשליחותם של היהודים שנמצאים
31 עדיין שם, ועומדים בקרוב לצאת משם – לפעול עבורם, הן בהיותם שם והן לאחרי שיצאו משם, ולשמח
32 אותם, בתוככי כל בני" בכל העולם כולו.

33 ועי"ז יבטלו את כל המדידות וההגבלות של זמן ומקום, ועד שיפעלו את היציאה מגאולה הפרטית
34 לגאולה הכללית, בביאת משיח צדקנו, בקרוב ממש.

(56) סה"מ תרכ"ח ע' סב ואילך.

(57) ראה גם תורת מנחם – התוועדיות חמ"ח ע' 395 ואילך.

(58) ר"ה כה, א.

(59) סנהדרין מב, א.

(51) בשילוב שיחת ש"פ וישלח תשמ"ה.

(52) לקוטי לוי"צ לזח"א ריש פרשתנו (ע' קלו).

(53) ח"א פרשתנו קסח, סע"א ואילך.

(54) תהלים כא, ה.

(55) סהמ"צ מצות מינוי מלך פ"ב (דרמ"צ קח, סע"ב ואילך).

1 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן קנקני י"ש לעולים החדשים לחלק בין המסובים, ואח"כ התחיל לנגן
2 הניגון "והריקוטי לכם ברכה"].

3 * * *

4 טו. הביאור בהערות אדמו"ר:

5 ביאור אדמו"ר הצ"צ ואדמו"ר מהר"ש שב' העינים דשבעים שנה הם מוחין ומדות, וביאור אדמו"ר
6 שהם במלכות גופא, לצורך בנינה וזיווגה, אינם בסתירה זל"ז, אלא עינים אחד – כי, בשביל בנין וזיווג
7 המלכות יש צורך בהמשכה הן מבחי' המוחין והן מבחי' המדות, כפי שמבאר אדמו"ר ש"שרש ובנין
8 המלכות הוא מחכמה, כמ"ש⁶⁰ בחכמה יסד ארץ .. ולצורך זיווגה היא מקבלת מז"א וכו'.

9 ובענין זה ש"עיקר קיומה דהמל' .. הוא בזיווגה דוקא .. (ש)תלד בנים", יש גם הוראה לכל אחד
10 מישראל גם עתה – בנוגע לגודל ענין הפעולה על הזולת, שהיא בדוגמת ענין ההולדה, כמבואר בשיחות
11 כ"ק מו"ח אדמו"ר⁶¹ (במענה לשאלה איך מתקשרים אליו⁶²) שהמצוה הראשונה בתורה היא "פרו
12 ורבו"⁶³, שיהודי אחד יעשה עוד יהודי, ועד"ז בנוגע לענין ההתקשרות – עי"ז שעושים עוד חסיד.

13 וכיון שכללות ענין ההולדה הוא גילוי כח הא"ס בעולם כו'⁶⁴, הרי עי"ז נעשה הענין ד"פדה בשלום
14 נפשי⁶⁵, "כאלו"⁶⁶ פדאני לי ולבני מבין אומות העולם⁶⁷.

15 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן שירי המזונות להרב יוסף הלוי וויינבערג עבור נשי חב"ד.

16 לאחרי תפלת מנחה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "ואני אבטח בך"].

60 משלי ג, יט.

61 ראה סה"ש תרפ"ד ע' 56. תרפ"ה ע' 82. תרצ"א ע' 262.

תרצ"ו ע' 119. תש"א ס"ע 45 ואילך. תורת מנחם – רשימת היומן

ע' רלו. וש"נ.

62 תהלים נה, יט.

63 ברכות ח, רע"א.

62 ראה גם תורת מנחם – התועודיות חס"ח ע' 265 הערה

64 חסר הסיום (המו"ל?).

60. וש"נ.

המשך ביאור למס' ונבא קמא ליום חמישי עמ' 1

19 מחייב את בעל הכד בתשלום הנזק אפילו באופן שנימוח ונתפרק
20 הכד מעצמו, שאונס גמור הוא.
21 אָמַר לִיה אֵין, מְחַיֵּב הֵיךְ רַבִּי מְאִיר אֵת בֶּעַל הַכֵּד אֶפְיָלוּ אִם אֲוֹנָה
22 שֶׁל הַכֵּד בְּיָדוֹ, דְּהַיִּינוּ, שֶׁנִּתְפָּרַק הַכֵּד וְנִשְׁאַרָה יְדִית הַכֵּד בִּידוֹ, אָף
23 שאונס גמור הוא.
24 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אָמַרִי – מְדוּעַ חַיִּיב, הֲרֵי אָנוֹס הוּא, וְאוֹנִס רְחֻמָּנָא
25 פְּטוּרָה – הַבּוֹרָא פִּטֵר אֵת הָאָדָם מֵאַחֲרֵיּוֹת כִּשְׁאוֹנוֹס הוּא, וְיֵשׁ
26 לַלְמוּד כֵּן מִן הַמִּקְרָא לַגְּבִי נַעֲרָה הַמְּאֹרְסָה שֶׁנִּשְׁאַרָה, וְיֵשׁ
27 (דְּבָרִים כֵּב כּו') וְלִנְעָרָה לֹא תַעֲשֶׂה דָבָר, שֶׁמֵּאַחַר וְאַנוֹסָה הִיא אֵין
28 לְחַיִּיבָה עַל כֵּךְ.
29 וְכִי תֵימָא דְהַנִּי מִיְלִי לְעֵינֵי קַמְלָא – שְׁאֵין הַתּוֹרָה פּוֹטֵרָת אֵת הָאָנוֹס
30 אֲלֵא מִחַיִּיב מִיְתָה, כְּמוֹ לַגְּבִי נַעֲרָה הַמְּאֹרְסָה, אֲבָל לְעֵינֵי תְּשׁוּמָה
31 נִקְרָא חַיִּיב אָף בְּאוֹנוֹס, וְהֲתֵימָא – וְהֲרֵי לֹא כֵן שְׁנֵינוּ בְּבֵרִייתָא,
32 שֶׁנֶּחֱלָקוּ בָּהּ תְּנַאִים לַגְּבִי אָדָם שֶׁנִּשְׁפָּרָה בְּיָדוֹ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים וְלֹא
33 סִלְקוּ – לֹא פִינָה הַשְּׁבָרִים מִשָּׁם, אוֹ שֶׁנִּפְּלָו נִמְלָו בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים וְלֹא
34 הֶעֱמִידוּ, וְבֵא אָדָם וְנִתְקַל בְּשָׁבָרִים אוֹ בַּגְּמֵל, רַבִּי מְאִיר מְחַיֵּב אֵת
35 בֶּעַל הַכֵּד וְהַגְּמֵל בְּהוֹיָקוֹ, וְהַכְּמִים אוֹמְרִים

1 האבן. קָמָא, פְּרָבִי נִתְּן הַסּוֹבֵר לַגְּבִי שׁוֹר שֶׁדַּחַף חֲבִירוֹ לְבוֹר, שִׁיכּוֹל
2 בֶּעַל הַשּׁוֹר הַנִּיזָן לַגְּבוֹת מִבֶּעַל הַבוֹר אֵת כֹּל הַנּוֹזֵק שְׁאֵינוֹ יִכּוֹל
3 לַגְּבוֹת מִבֶּעַל הַשּׁוֹר הַמְּזוּיָק, וְאָף כֵּאֵן יִכּוֹל בֶּעַל הַצְּלוּחִית לַגְּבוֹת
4 אֵת נִזְקוֹ מִבֶּעַל הַאֲבָן, מֵאַחַר שְׁאֵינוֹ יִכּוֹל לַגְּבוֹתוֹ מִמְּקוֹם אַחֵר.
5 שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה, שֶׁלְּדַעַת תְּנֵא קָמָא יֵשׁ לְחַיִּיב אָדָם שֶׁנִּשְׁבַּר כְּדוֹ
6 בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים וְהוֹזֵק בּוֹ אָדָם אַחֵר, וְאֵילוֹ רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר שֶׁרַק
7 בְּמִתְכוּיִן חַיִּיב אָךְ בְּאֵינוֹ מִתְכוּיִן פְּטוּר [וְכו'];
8 מִבְּרִית הַגְּמָרָא, הֵיכִי הֵימִי מְתַבְּרִין – בְּאֵיזָה אֲוֹפֵן נִידוּן בֶּעַל הַכֵּד
9 כְּמִתְכוּיִן, וּמַחֲיִיבוֹ רַבִּי יְהוּדָה בְּתִשְׁלוּם הַנּוֹזֵק. אָמַר רַבָּה, בְּמִתְכוּיִן
10 לְהוֹרִידָה לְמִטָּה מְתַיִפוּ – שֶׁנִּתְכוּיִן בֶּעַל הַכֵּד לְהוֹרִידוֹ מִכְּתִיפּוֹ,
11 וְנִתְקַל, וְעַל יְדֵי כֵךְ נִפְּלָ הַכֵּד מִיְדוֹ וְנִשְׁבַּר, בְּאוֹפֵן כּוּזָה מִחַיִּיב רַבִּי
12 יְהוּדָה אֵת בֶּעַל הַכֵּד בְּנִזְקֵי כְּדוֹ, מֵאַחַר שֶׁסּוֹבֵר רַבִּי יְהוּדָה שֶׁנִּתְקַל
13 פּוֹשַׁע הוּא, שֶׁהִיָּה לוֹ לְהַתְּבוֹנֵן וְלֹא לְהַתְּקַל, וְלִפְיֵכֶךְ יֵשׁ לְחַיִּיבוֹ עַל
14 הַנּוֹזֵקִים שֶׁאַרְעוּ כְּתוּצָאָה מִהַתְּקַלְתּוֹ זוֹ. אֲבָל בְּאוֹפֵן שֶׁלֹּא נִתְקַל
15 אֲלֵא נִפְּלָ הַכֵּד מִמְּנוֹ בְּאוֹנוֹס, כּוּזָה חוֹלֵק רַבִּי יְהוּדָה עַל תְּנֵא קָמָא,
16 וְסוֹבֵר שִׁישׁ לְפִטוּר אֵת בֶּעַל הַכֵּד מִתְשׁוּלֵם הַנּוֹזֵקִים.
17 אָמַר לִיה אֲפִי, מִכְּלָל דְּמְחַיִּיב רַבִּי מְאִיר אֶפְיָלוּ נִשְׁפָּרָה – שְׁרַבִּי
18 מְאִיר שְׁהוּא הַתְּנֵא קָמָא בְּמִשְׁנֵתֵינוּ הַמְּחַמֵּיר יוֹתֵר מְרַבִּי יְהוּדָה,

בס"ד. שיחת מוצש"ק פ' וישלח, י"ט כסלו, ה'תשל"ג.

בלתי מוגה

- א. אודות י"ט כסלו – דובר כבר ביום הש"ק, שבו הי' י"ט כסלו עצמו.
 ובהקדמה – שאע"פ שמסדרים תמיד שעיקר ההתוועדות די"ט כסלו נערכת באור לכ' כסלו,¹
 וטעם הדבר, כי, אע"פ שהשחרור של רבינו הזקן הי' ביום י"ט כסלו, הרי היו כמה סיבות שבגללם
 התעכב עוד כמה שעות (ג' שעות) עד שהגיע לחירות ללא בלבולים (כידוע הסיפור בדבר²), וא"כ, הרי
 זה ע"ד שמצינו בברכות הנהנין בנוגע לברכת הגומל, שאפילו לאחרי שחלפה הסכנה, צריך להמתין עד
 שיחזור לבוריו³, אע"פ שהיציאה מהסכנה (שעל זה הוא חיוב הברכה) היתה משך זמן לפני⁴, ועד"ז
 בנוגע לי"ט כסלו, שאע"פ שהסכנה של גזירת המלכות בטלה כבר ביום, צריך להמתין עד שחזור לבוריו,
 כמה שעות לאח"ז, ואז עורכים את עיקר התוועדות של י"ט כסלו,
 הרי מובן, שהתחלת הדבר – כאמור, ביטול הסכנה וגזירת המלכות בענין זה – היתה כבר ביום.
 ב. וכיון שי"ט כסלו חל ביום השבת, הרי "מיני" מתברכין כולהו יומין⁴, ועאכו"כ מוצאי שבת,
 – שנקרא בשם שמורה על שייכות מיוחדת לשבת, ועד שהסעודה של מוצאי שבת אינה ענין בפני
 עצמו משבת, אלא כמשל חכמינו ז"ל בתושבע"פ (שכל הענינים שבה הם מדוייקים, כך, שגם המשל
 הוא מדוייק בכל הפרטים⁵) שענינה של הסעודה שעורכים במוצאי שבת היא "כדרך שמלוין את המלך"⁶,
 והרי בשעה שמלווים את המלך נמצאים יחד עמו, אלא שאין זה כפי שהמלך נמצא בביתו, אלא כפי
 שכבר הולך בדרך, אבל הוא עדיין יחד עם המלך. ומזה מובן העילוי של מוצאי שבת – שאין זה רק
 הזמן שלאחרי שבת, אלא באופן שגם במוצאי שבת נמצאים יחד עם המלך ("שבת המלכה"⁷) כמו שהוא,
 אלא שאינו במקומו, בקדושת יום השבת, כי אם כפי שהוא במוצאי שבת –
 ובמוצאי שבת עצמו, קודם חצות הלילה וכו'⁸ – הרי בודאי שזהו זמן שיש לו שייכות מיוחדת עם
 כל עניני יום השבת.
 ג. ועאכו"כ כאשר במוצאי שבת גופא הרי זו התוועדות הקשורה עם ענין של נס:
 הטעם שנקרא בשם "נס" הוא⁹ – בגלל ש"נס" הוא מלשון הרמה, כמו "ארים נס על ההרים"¹⁰, שזהו
 ענין שעומד למעלה מהשטח שמסביבו.
 ודוגמתו בזמן – הרי זה כללות ענין השבת, שלכאורה זהו יום שגוי יכול לשאול עליו "מה יום
 מיומים"¹¹, אבל באמיתית הענין הרי זה יום שלמעלה מכל ימי השבוע, שלכן אסור להתעסק לא רק
 במלאכות אסורות, אלא גם ב"עובדין דחול", והיינו, שביום השבת מתעלה יהודי מכל עניני החולין,
 מצד הקדושה שיש בשעות של יום זה שהם למעלה מהשעות של ששת ימי השבוע, כך, שיום השבת
 לגבי ימות החול הוא בדוגמת נס לגבי טבע.

(6) שו"ע אדה"ז או"ח ס"ש ס"ב. וש"נ.
 (7) שם סרס"ב ס"ד. וש"נ.
 (8) ראה שע"ת שם ס"ש. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות
 שם ס"ע 60. וש"נ.
 (9) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ס ס"ע 280. וש"נ.
 (10) ראה סהמ"צ להצ"צ עג, א. ובכ"מ.
 (11) סנהדרין סה, ב.

(1) ראה גם שיחת מוצש"ק פ' וישלח, י"ט כסלו תשל"ג
 (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ח ע' 364). וש"נ.
 (2) ראה שיחת י"ט כסלו תרצ"ב (לקו"ד ח"ד תשנ, ב [ע'
 א'תסו]). תרצ"ג ס"כ, כ' כסלו ס"ז (לקו"ד ח"א כט, א. לז, ב [ע'
 נט. ע' עז]).
 (3) ראה לוח (וסדר) ברכה"נ פ"ב הי"א (פ"ג ה"ה). וש"נ.
 (4) זח"ב סג, ב. פח, א.
 (5) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ז ע' 303. וש"נ.

- 1 ועאכו"כ כשנפגשים שניהם יחד – ענין של נס במוצאי שבת, שאז הרי זה אופן נעלה יותר בנס גופא.
- 2 וע"ד לשון המדרש¹²: "משה ניסן של ישראל (להיותו מובדל ומופרש מבני" בדוגמת נס לגבי טבע)
- 3 .. ומי הוא ניסו של משה, הקב"ה, שנאמר¹³ הוי' ניסי".
- 4 ועד"ז מובן גם בנוגע לבני" בכלל, "ועמך כולם צדיקים"¹⁴ (שקאי גם על כל אחד מישראל בתור
- 5 פרט, כדמוכח מהמשנה¹⁵ שלומדת מזה ש"כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא", והרי הפירוש והדין
- 6 ד"כל ישראל" הוא (לא רק ע"ש הרוב, אלא) בנוגע לכל אחד מישראל בתור יחיד ופרט):
- 7 ובהקדמה – שהנהגת בני" צריכה להיות באופן נעלה יותר – אופן נסי, "ארים נס" – לגבי הנהגת
- 8 שאר אומות העולם, ובלשון הרמב"ם בהלכות דעות¹⁶: "כשם שהחכם ניכר בחכמתו כו' כך צריך שיהי'
- 9 ניכר במעשיו במאכלו ובמשקו וכו' ובמשאו ובמתנו", שכל עשר הדברים שמפרט שם צריכים להיות
- 10 באופן נעלה יותר מאשר הנהגת העולם.
- 11 לכאורה: כאשר יהודי יושב לאכול או לשתות – מה נוגע שיהי' ניכר שזוהי אכילה ושתי' של יהודי
- 12 דוקא?!
- 13 אמירת ברכה – היא לפני האכילה, ברכה ראשונה, ולאחרי האכילה, ברכה אחרונה; אבל לאחרי
- 14 שכבר הסיר את איסור ההנאה מעוה"ז בלי ברכה, "כאילו גזול להקב"ה וכנסת ישראל .. אביו ואמו"¹⁷,
- 15 ומותר לו ליהנות מעוה"ז, ולכן אוכל ושותה – מהו ההכרח לכאורה שיהי' ניכר שזוהי אכילה של
- 16 יהודי?!
- 17 ואעפ"כ נכלל בתורה גם החיוב שאכילתו ושתייתו צ"ל באופן מסויים – שיהי' ניכר שזוהי אכילה
- 18 של אדם שמתנהג ע"פ תורה, ע"פ הוראותיו של הקב"ה.
- 19 וכל זה – לא רק בנוגע לענינים של לימוד התורה וקיום המצוות, אלא, כאמור, גם ענינים שלכאורה
- 20 הם חולין לגמרי, הרי הוא עושה מהם "נס" – להעלותם ולהגבי' אותם מעניני חולין, כך, שבשעת
- 21 האכילה ניכר שזוהי אכילה של אדם שמתנהג ע"פ תורה; ולכן מושלל לגמרי הענין ד"זולל וסובא",
- 22 כיון שהתורה אוסרת להיות "זולל וסובא", אפילו אם מברך על האכילה... ואדרבה: הדין של "בן סורר
- 23 ומורה" הוא דוקא אם אוכל דבר היתר¹⁸, והיינו, שהתורה מצווה שגם באכילה ושתי' בהיתר צריך שיהיו
- 24 אצלו גדרים, ולא גדרים שמעמיד שכל האנושי, אלא גדרים שעל ידם הוא "חכם" שלמד את החכמה
- 25 שעלי' נאמר¹⁹ "היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים", שזוהי התורה.
- 26 וענין זה שהאכילה ושתי' של יהודי היא באופן של "נס" (הרמה לגבי שאר אומות העולם) – נמשך
- 27 ממשה, "ניסן של ישראל", להיותו מ"שבעה רועים"²⁰, וביניהם גופא הרי הוא "רעיא מהימנא" של כל
- 28 אחד ואחת מישראל²¹.
- 29 ונוסף לזה נמשך אצלם גם נס נעלה יותר, "ניסו של משה", ולדוגמא בנוגע לאכילה ושתי' גופא –
- 30 שנוסף לכך שהאכילה ושתי' במשך כל השנה כולה היא ענין של "נס", יש גם אכילה ושתי' של מצוה,
- 31 ע"ד אכילה ושתי' של שבת, שע"י אכילת בשר שמן ויין ישן (ככל הפרטים שבדבר) מקיימים המצוה
- 32 ד"וקראת לשבת עונג"²²,

(17) ברכות לה, סע"א ואילך.

(18) ראה סנהדרין ע, ב. רמב"ם הל' ממרים פ"ז סה"ב.

(19) ואתחנן ד, ו.

(20) סוכה נב, ב.

(21) תניא רפמ"ב.

(22) ישעי' נח, יג.

(12) ב"ר פנ"ט, ה.

(13) בשלח יז, טו.

(14) ישעי' ס, כא.

(15) סנהדרין ר"פ חלק.

(16) רפ"ה. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ד ס"ע

197. וש"נ.

ועד"ז באכילה ושת"י הקשורה עם התאספות כו"כ מישראל כדי לחזק איש את רעהו בעניני תורה ומצוות¹ – שזהו תוכן הענין ד"ויקהל משה"²³, "עשה לך קהילות גדולות כו"²⁴, שעיקרו בשבת, ומזה נמשך גם בימות החול, ועאכו"כ במוצאי שבת, שאז ישנו הענין ד"מלויין את המלך", שהו"ע השבת, בהתועדות זו עצמה, כך, שמצד כל הפרטים שבזה הרי זה ענין של "נס בתוך נס"²⁵, "ניסו של נס".

ד. וע"פ האמור כמ"פ (ונזכר גם לעיל ס"ב) שענין השבת הוא ש"מיני' מתברכין כולהו יומין" – יש להמשיך את ענין השבת ("די שבת'דיקייט") בכל ימי השבוע.

ועד"ז גם בענין של נס – שלא יסתיים בגמר הזמן שבו אירע הנס, אלא תהי' לו השפעה על כל הזמן שלאח"ז, היינו, שתומשך ההגבהה שהיתה אצלו בשעת הנס עצמו באופן נעלה יותר מכמו קודם הנס, אע"פ שגם אז הי' במעמד ומצב של היתר וקדושה כו'.

וכיון שמספרים זאת לכל אחד מישראל ולכל בני"י, וזהו ענין שניתן להם בתורה ע"י הקב"ה, שהוא יוצר האדם, ויודע שמדובר אודות יהודי שהוא בשר ודם, נשמה בגוף, עם כל המדידות וההגבלות של הגוף, ובזמן הגלות ובחוף-לארץ – הרי ברור הדבר שהקב"ה נתן תחילה את הכחות הדרושים לכך, כי "לפום גמלא שיחנא"²⁶.

והיינו, שמבלי הבט על כל הקשיים שיש בהנהגה של התעלות ממצב של חולין, ועמידה במצב "שבת"י אפילו לגבי שבת, "נס" אפילו לגבי "נס" – הנה לא זו בלבד שהסביבה אינה מפריעה לו ואינו מתפעל ממנה, אלא אדרבה: הוא נעשה בעה"ב על הסביבה, ומראה דוגמא לכל הסביבה ועד לכל העולם – החל מבני"י, מצד הענין ד"ואהבת לרעך כמוך"²⁷, או כהלשון והענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה"²⁸, ועד שנעשה גם "אור לגויים", שפועל גם על הגויים שלא זו בלבד שיזהרו שלא להפריע ליהודי בהנהגתו, אלא גם בנוגע להנהגתם בשבע מצוות דידהו, כפסק הרמב"ם²⁹ שיש חיוב על יהודי להשתדל שאינם-יהודים יקיימו שבע מצוות בני נח עם כל הסניפים שבדבר.

והנהגה זו נעשית הכנה קרובה לקיום היעוד שיהי' בביאת משיח צדקנו: "אז אהפוך אל עמים גו' כולם גו' לעבדו שכם אחד"³⁰, שגם עמי הארץ ידעו ש"הוי' אחד ושמו אחד"³¹.

וכל זה תלוי "במעשינו ועבודתינו"³² במשך "שיתא אלפי שנין דהוי עלמא"³³, ובפרט בזמן הגלות, כשנמצאים בין העמים, שאז פועלים בעשיית "דירה לו יתברך בתחתונים"³⁴, ע"י לימוד התורה וקיום מצוותי',

שעיי"ז מתקשרים בני"י עם המעמד שהי' במתן-תורה – כפי שרכינו הזקן, בעל השמחה והגאולה, כותב בתניא³⁵: "וכבר הי' לעולמים מעין זה בשעת מתן תורה", שאז היתה בעולם כולו ראיית אלקות, ועד ש"צפור לא צווח כו' שור לא געה כו' העולם שותק ומחריש"³⁶, ומכל הרוחות הי' נשמע הקול "אנכי הוי' אלקיך"³⁷,

וכך יש בכחו של יהודי לפעול ע"י לימודו ותורה וקיום מצוותי' והנהגה באופן ש"בכל דרכיך דעהו"³⁸, שעיי"ז מברר ומזכך ומעלה את העולם, שנעשה "דירה לו יתברך בתחתונים", ואז באה הגאולה האמיתית והשלימה, ובקרוב ממש.

(23) ר"פ ויקהל.

(24) יל"ש עה"פ (רמז תח).

(25) ר"ה לא, א. וש"נ.

(26) לשון חז"ל – שבת צו, א. וש"נ.

(27) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

(28) כתובות סז, רע"א. וש"נ.

(29) שם (מו, א).

(30) קדושים יט, יח.

(31) שם (מו, א).

(32) אגה"ק דהבעש"ט (כש"ט בתחלתו. ובכ"מ).

(33) שמו"ר ספכ"ט.

(34) ה"ל מלכים ספ"ח.

(35) יתרו כ, ב. וראה תקו"ז תכ"ב (סד, ב). שמו"ר פ"ה, ט.

(36) צפני"ג, ט. וראה רמב"ם שם ספ"א.

(37) תנחומא שמות כה. תניא שם.

(38) זכרי' יד, ט.

(38) משלי ג, ו.

* * *

ה. אך לכאורה נשאלת השאלה: איך יכולים לדרוש מכל אחד, שמבלי הבט על מעמדו ומצבו, החינוך שקיבל וכו', הנה בכל עת ובכל רגע יעמוד באופן של הרמה, "ארים נס", לגבי כל העמים אשר סביבותיו, באופן של שבת ("א שבת'דיקער"), למעלה מכל העולם שמסביבו!?

איך יכולים לדרוש ממנו שלא רק בעת לימוד התורה וקיום המצוות, אלא גם באכילתו ובשתייתו ובכל עניני החולין שלו יהי במעמד ומצב ש"החכם ניכר כו", ועד שלעני כל הגויים יהי ניכר ש"היא חכמתכם ובינתכם" – בשביל זה, טוען הוא, יש צורך בהכנה, והכנה כזו שתהי' בהתאם לעילוי שנדרש ממנו, שבכל עת ובכל רגע יהי' ניכר עליו שהוא יהודי.

מיהודי דורשים הרבה יותר ממה שדורשים משאר העמים, ובלשון הכתוב³⁹: "רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם וגו'" – דוקא בגלל שהקב"ה בחר בהם, "אתה בחרתנו מכל העמים", שכן, בחירה זו אינה ענין של הענקת זכויות באופן של מתנה, אלא ענין הקשור עם ציוויים מיוחדים, וכל אחד צריך להכין את הכלים והענינים הדרושים שיוכל להראות שהוא ראוי לכך ש"אתה בחרתנו מכל העמים", באופן ש"רוממנו מכל לשון"!

וכמו בכל עניני קדושה, שאין בהם ענין של "חינם" – כמ"ש⁴⁰ "אשר נאכל במוצרים חינם", ב"ערות הארץ"⁴¹, אבל בצד הקדושה אין ענין של "חינם", ובלשון הזהר⁴²: "בריקנייא ובמגנא" – יש צורך שיהודי ישקיע גם את היגיעה שלו, ובלשון רבינו הזקן בספר התניא⁴³: "מעשינו ועבודתינו כל זמן משך כו" (כנ"ל ס"ד).

ו. ובכן: כדי להסיר שאלה וקושיא זו, נתבאר לעיל (ס"ד), שכיון שזוהי הוראה של הקב"ה, שהוא זה שברא את העולם, ויודע את כל הקשיים שבהנהגת העולם, ויודע גם מעמדו ומצבו של האדם ("עולם קטן זה האדם"⁴⁴) שהוא בשר ודם וכו' – בודאי נתן הקב"ה לכתחילה את הכחות הדרושים שלא זו בלבד שבנ"י יוכלו לעמוד בכל זה, אלא אדרבה – להעלות את העולם יחד עמהם.

וכח זה נתן הקב"ה ע"י התורה:

איתא במדרש⁴⁵ משל למלך שיש לו בת יחידה שנשאת במקום רחוק – שמבקש אבי הבת, המלך, שיעשו שם עבורו "קיטון", חדר, כדי שיוכל להיות יחד עם בתו.

ומבואר בזה, שדוגמתו בנמשל הם תורה ונשמות:

הנשמה נקראת "בת כהן"⁴⁶, שהרי "אלקיכם כהן הוא"⁴⁷.

וע"פ מ"ש רבינו הזקן בתניא⁴⁸: "ונפש השנית בישראל היא חלק אלקה ממעל (ומוסיף על לשון הכתוב⁴⁹ תיבת) ממש" (ומקדים לזה בפרק ראשון ש"לכל איש ישראל אחד צדיק ואחד כו' יש שתי נשמות כו", גם ה"נפש השנית" שהיא "חלק אלקה ממעל ממש"), הרי מובן, שבכל מקום שבו נמצאת הנשמה, נמצא הקב"ה יחד עמה.

וכיון שנשמה זו מחי' את גופו – שוב לא ישאל אף א', איך יתכן שמבלי הבט על כך שלא היתה אצלו איזה הכנה, יוכל מיד להשתנות מן הקצה אל הקצה – כי, מצד זה שהקב"ה הוא "השוכן אתם"⁵⁰, שהרי יש בו "חלק אלקה ממעל ממש", הנה לגבי הקב"ה לא שייך לומר שיש דבר שיכול לעמוד נגדו.

(45) שמו"ר רפל"ג.

(46) זח"ב זה, א.

(47) סנהדרין לט, סע"א.

(48) רפ"ב.

(49) איוב לא, ב.

(50) אחרי טז, טז.

(39) עמוס ג, ב.

(40) בהעלותך יא, ה. וראה ספרי ופרש"י עה"פ.

(41) מקץ מב, ט. שם, יב. וראה קה"ר פ"א, ד.

(42) ח"ב קכח, א.

(43) רפל"ז.

(44) תנחומא פקודי ג. ועוד.

1 אך יש צורך שה"חלק אלקה ממעל ממש" שבו, נפשו האלקית, תהי' אצלו בגלוי, להנהיג את חייו
2 כו', שאז תוכל לפעול מה ש"חלק אלקה ממעל ממש" צריך לפעול.

3 וכיצד מגלים את הנפש האלקית באופן שתחדור את כל כחות נפשו – הרי זה ע"י לימוד התורה,
4 שגם היא נקראת "אדם", כמ"ש⁵¹ "זאת התורה אדם", כי, כשלומד תורה, והלימוד הוא באופן שרוצה
5 להבין, שלכן מתייגע בתורה, שאז ישנה ההבטחה "יגעת ומצאת"⁵², שמבין וכו', אזי נעשה "יחוד
6 נפלא"⁵³, כך, שהמציאות שלו נעשית מציאות של תורה, ואז ביכלתו לפעול כל דבר, מבלי הבט על
7 מעמדו ומצבו בעבר.

8 ז. ובענין זה יש גם הוראה מיוחדת מ"ט כסלו:

9 ובהקדם המדובר לעיל⁵⁴ שבכל נס יש לימוד כללי שבזה הוא משתווה עם כל הניסים, ונוסף לזה יש
10 בכל נס ענין מיוחד לנס זה בפרט.

11 ובנוגע ל"ט כסלו – מבואר בדברי הימים⁵⁵ שההתחלה היתה בגלל שהי' קטרוג: היתכן שלומדים
12 רזין דאורייתא, סודות התורה, מבלי להכין תחילה את הלומד כו', אלא הלימוד הוא באופן של "חוצה",
13 שיגיע לכל אחד מישראל, ועד שיתכן שיתגלגל דף בחוץ (כידוע הסיפור⁵⁶ אודות רבינו הזקן עם ר'
14 פינחס מקאריץ וכו').

15 הטענה היתה שהתורה בכלל היא דבר יקר אצל הקב"ה, ובלשון הגמרא⁵⁷: "חמודה גנוזה שגנוזה
16 לך", ולכאורה לא צריך סתם "וואַרפן זיך" עם התורה, ולכל לראש צריך להכין את הלומד שיהי' ראוי ללמוד
17 תורה; ועאכו"כ בנוגע לחלק הגנוז שבתורה גופא – רזין דאורייתא, פנימיות התורה. וא"כ, היתכן
18 שלומדים זאת באופן שיכול להתגלגל דף בחוץ?

19 וכתוצאה מזה בא המאסר של רבינו הזקן. אך לאח"ז הי' הנצחון ב"ט כסלו, ומאז ניתוסף בענין
20 דהפצת המעיינות חוצה יותר מכמו שהי' עד אז, כידוע בדברי הימים של סיפור המאסר והגאולה.

21 ומשמעות הדברים בפשטות – שהקב"ה אומר, שיש לו "חמודה גנוזה" שהיא התורה, ובזה גופא יש
22 "נס לפנים מנס", "חמודה גנוזה" ב"חמודה גנוזה" עצמה, שזוהי פנימיות התורה, ואומר, שילמדו זאת
23 באופן ש"יפוצו" ("עס זאָל זיך גיסן") "חוצה", אפילו ברחובות, וכידוע המשל⁵⁶, שאם טיפה אחת תגיע
24 אל הלומד, הנה בשביל זה כדאי לפרר ולשחוק את כל האבן טוב שנמצא בכתר המלך, שבו תלוי יוקר
25 הכתר!

26 ובאותיות פשוטות: הקב"ה אומר ש"נתן לנו את תורתו"; זוהי תורה שעלי' נאמר⁵⁸ "ואהי' גו'
27 שעשועים גו' לפניו", היינו, שהקב"ה עצמו משתעשע ומתענג בלימוד התורה, ואעפ"כ, "נתן לנו" –
28 לכל אחד מישראל, מבלי הבט על מעמדו ומצבו.

29 ובענין זה פעל י"ט כסלו – שגם פנימיות התורה צריך ללמוד ולהפיץ ("גיסן") אפילו ב"חוצה", כיון
30 שיש תקוה שטיפה אחת תכנס לתוכו (לתוך הלומד), ואז – כמובן מעצמו, אף שלא נתפרש במשל –
31 כיון שיתחיל להבריא, אזי ילמד תורה בהתמדה ושקידה, הן פנימיות התורה והן נגלה דתורה.

32 אלא שזהו חשבון שבא אח"כ; אבל החידוש שנפעל ב"ט כסלו הוא – שלוקחים את האבן טוב
33 שבכתר המלך, "חמודה גנוזה" שבתוך "חמודה גנוזה", ועושים ממנו משקה – אף שבשביל זה צריך
34 לפרר ולשחוק את האבן, כך שהאבן אינו בשלימותו, כי אם חלקים ופירורים ממנו – ושופכים מהמשקה
35 לתוך פיו של "בן המלך", כל אחד מישראל.

(51) חוקת יט, יד. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 141. וש"נ.

(52) מגילה ו, ריש ע"ב.

(53) תניא פ"ה.

(54) שיחת ש"פ וישלח, י"ט כסלו בתחלתה (תורת מנחם –

התוודעויות ח"ע ע' 206).

(55) ראה בית רבי ח"א פט"ז (בהערה).

(56) "התמים" ח"ב ע' מט. אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ע'

שכו ואילך. ועוד.

(57) שבת פח, ב.

(58) משלי ח, ל.

- 1 וכיון ש"צדיקים ("עמך כולם צדיקים", שקאי על כל אחד מישראל, כנ"ל ס"ג) דומין לבוראם⁵⁹ –
 2 צריכים גם בני" להתנהג כך בנוגע לעצמם:
- 3 גם אם הוא בעל מרה-שחורה, וטוען: איך ביכלתו להתעסק בלימוד התורה וקיום המצוות, בה בשעה
 4 שרגע לפני"ז לא אחז בזה, ולפתע שומע שצריך להתנהג באופן שיכירו מיד את ההבדלה "בין ישראל
 5 לעמים", כמו ההבדלה "בין אור לחושך" ו"בין יום השביעי לששת ימי המעשה" – אומרים לו, שעליו
 6 ללמוד מהקב"ה, שצוה לשפוך דבר יקר ביותר, שמא תפעל טיפה אחת; וכך דורשים גם ממנו, שתייגע
 7 בכל כחותיו, ואפילו אם יפעל בעצמו רק טיפה אחת, פעל את תכלית הכוונה – שיצא מכלל סכנה,
 8 ובמילא ילך כבר לאח"ז "מחיל אל חיל"⁶⁰ בעזר ה'.
- 9 ח. וזהו הלימוד המיוחד מי"ט כסלו:
- 10 כיון שמלמעלה הראו את הדרך, שצריך להפיץ את ה"חמודה גנוזה" שבתוך "חמודה גנוזה", פנימיות
 11 התורה, עד ל"חוצה", אפילו שיתכן שתגיע רק טיפה אחת – הרי עאכ"כ שיהודי צריך להקדיש זמן
 12 ולהתייגע בכל המרץ והכח, אפילו כשאינו רואה בעיני בשר כיצד יפעל הדבר שינוי במציאותו, כי,
 13 להיותו יהודי, ברור הדבר אפילו בשכל הפשוט, שתמיד ישנה אפשרות שטיפה אחת תגיע אליו, ובשביל
 14 טיפה אחת זו כדאי כל הענין כולו.
- 15 ועד שענין זה יכול להיות באופן של "נס" – אפילו אם בדרך הטבע לא יכולה להגיע אליו אפילו
 16 טיפה אחת.
- 17 ולא זו בלבד שענין זה פועל עליו, להוציאו מן הסכנה ולהעמידו במעמד ומצב של "נס", באופן של
 18 הבדלה "בין ישראל לעמים", כמו ההבדלה "בין יום השביעי לששת ימי המעשה", אלא עוד זאת, שנעשה
 19 "משפיע", להפיץ "נר מצוה ותורה אור"⁶¹ בכל סביבתו, החל מבני ביתו.
- 20 ט. ומזה באים גם ליום ראשון דחנוכה – שחל ביום הששי בשבוע זה, שגם הוא מתברך מיום השבת
 21 – שאז ה' נס השמן (שהוא עיקר הנס)⁶²:
- 22 אפילו "משתשקע החמה", ובחויץ (ברחוב) שורר חושך, ובאופן שהחושך הולך ומתגבר (כמו לאחרי
 23 שקיעת החמה כפשוטו) – אזי מדליק נר "על פתח ביתו", ולא מסתפק בכך אלא עושה זאת באופן
 24 שיאיר גם "מבחוץ"⁶³.
- 25 ועושה זאת באופן ד"מוסיף והולך"⁶³, שמיום ליום מוסיף עוד נר, כיון שהאור שלפנ"ז כבר לא
 26 מספיק, והעולם ראוי כבר לקבל שתי נרות ושלוש נרות וכו', ועד לשמונה נרות – בדוגמת "כינור של
 27 ימות המשיח" שהי' "של שמונה נימין"⁶⁴.
- 28 ועד שפועלים שתהי' חנוכת ביהמ"ק השלישי,
- 29 – שיבנה ע"י "מלך מבית דוד" ש"הוגה בתורה" ו"יכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה", "וילחם
 30 מלחמות ה' .. ובנה מקדש במקומו"⁶⁵ (שחנוכתו קשורה עם חודש כסלו⁶⁶) –
- 31 עליו נאמר⁶⁷ "מקדש אד' כוננו ידיך", שהי' בנין עולמי⁶⁸, כיון שתהי' אז גאולה שאין אחרי' גלות⁶⁹,
 32 גאולה האמיתית והשלימה, ובקרוב ממש.

(66) ראה גם תורת מנחם – התועודיות ח"ע ע' 179. –
 נתבאר בשיחת ש"פ ויגש תשל"ד ס"כ ואילך (תורת מנחם –
 התועודיות ח"ע"ה ע' 51 ואילך).
 (67) בשלח טו, יז.
 (68) ראה זהר ח"א כת, א. ח"ג רכא, א.
 (69) ראה מכילתא בשלח טו, א. הובא בפרש"י ערכין שם.
 תוד"ה ה"ג ונאמר – פסחים קטז, ב.

(59) ב"ר פס"ז, ח. רות רבה פ"ד, ג. ועוד.
 (60) תהלים פד, ח.
 (61) משלי ו, כג.
 (62) ראה שבת כא, ב ובפרש"י.
 (63) שבת שם.
 (64) ערכין יג, ב.
 (65) רמב"ם שבהערה 30.

* * *

- 1
2 י. דובר לעיל (ס"ג) שענין היהדות צריך להיות אצל יהודי אפילו במאכלו ובשתייתו ובמסחרו וכו',
3 שגם אז הוא במעמד ומצב ש"החכם ניכר".
- 4 ויש לקשר ענין זה עם פירוש רבינו הזקן⁷⁰ במארוז⁷¹ "איזהו חכם הרואה את הנולד", ש"רואה כל
5 דבר איך נולד ונתהוה מאין ליש בדבר ה'", שהוא באופן ש"לעולם הוי' דברך נצב בשמים"⁷² (כמבואר
6 בארוכה תורת הבעש"ט בזה בשער היחוד והאמונה לרבינו הזקן, בעל השמחה); ו"חכם" זה במה ניכר
7 – באכילתו ובשתייתו ובכל עניניו.
- 8 במילים אחרות: יש ענינים שבהם יש שינויים – לפעמים הוא עוסק באכילה ולפעמים בשתי',
9 ולפעמים עוסק (להבדיל) בלימוד התורה וקיום המצוות; אבל יש ענין אחד שבו אין הפסק – "החכם
10 ניכר" – שבכל תנועה וענין שלו צריך להיות ניכר שהוא "חכם הרואה את הנולד".
- 11 יא. וכאמור לעיל (ס"ח) שענין זה צריכים לפעול גם אצל הזולת, ועד שגם הוא נעשה "משפיע"
12 להפיץ "נר מצוה ותורה אור" בכל הסביבה.
- 13 ועאכו"כ שצריך לפעול זאת אצל המושפעים שלו באיזה ענין שיהי', כמו בעניני מסחר וכיו"ב –
14 לנצל את השפעתו על פלוני שמזמין את פרנסתו הגשמית (בשליחותו של הקב"ה שהוא "הזן ומפרנס
15 לכל" באמיתית הענין), ליתן לו ביחד עם זה גם "פרנסה" רוחנית, שגם אצלו ענין האכילה ושתי' הוא
16 באופן הקשור עם עבודת ה'.
- 17 ופשיטא שהעזרה ליהודי באיזה ענין שיהי', לא יכולה לשמש בתור התנצלות שאינו צריך להשתדל
18 לפעול לחיזוק יהדותו באורח חייו, בגלל שעוזר לו באופן אחר.
- 19 לא שייך לומר שעשיית טובה מסויימת לאדם, לדוגמא: בעניני אכילה ושתי' – פוטרת אותו מחובתו
20 וזכותו לעזור לו שמציאותו בתור "אדם" תהי' ענין של קיימא. וכמו שבעניני הגוף לא שייך לומר שכיון
21 שעוזר לו בענין הקשור עם אבר אחד, הרי זה פוטר אותו מלעזור לו בענין שבו תלוי כל קיומו וחיותו.
- 22 והגע עצמך: בנוגע לכל ענין האכילה ושתי' וכו', הרי לכל לראש יש צורך שיהי' דבר של קיימא –
23 אדם שאוכל ושותה, וא"כ, ברור הדבר שהפעולה הנדרשת לקיום מציאותו כדבר חי, היא החובה והזכות
24 הראשונה, ורק לאח"כ בא הצורך לעזור לו בכל שאר הענינים, מצד הציווי "ואהבת לרעך כמוך", דכשם
25 שבנוגע לעצמו ה"ה משתדל לא רק בנוגע לענינים עיקריים, אלא גם בנוגע לענינים חלקיים הקשורים
26 רק עם אבר א' בגוף או עם חלק א' של הזמן, כך צריך להתנהג גם בנוגע להזולת.
- 27 יב. ולכן: כשאומרים ליהודי שהוא בעה"ב על פלוני שעובד אצלו במשרה מסויימת, שעליו לנצל
28 זאת כדי להשפיע עליו בעניני יהדות, כיון שיש סיכוי שישמע לדבריו יוותר מאשר לדבריו של מישהו
29 שנפגש עמו באופן שוה, מבלי לקבל ממנו דבר – אינו יכול לענות שאין זה שייך אליו,
- 30 – הוא שכר את פלוני למשרה מסויימת, ובגלל זה צריך לשלם לו שכר טירחא לפרנסתו, ומהי
31 השייכות שבגלל זה ידבר עמו אודות הנחת תפילין, כשרות האכילה, שמירת שבת, טהרת המשפחה
32 וכיו"ב?! הוא לא "רב", ולא "מגיד-מישרים" שאומר מוסר; שייכותו עם פלוני היא רק בגלל שהקב"ה
33 רצה שהוא יהי' השליח שעל ידו תהי' פרנסתו של פלוני שיעבוד במשרד שלו, אבל הקב"ה לא מינה
34 אותו לשליח בנוגע ליהדותו –
- 35 כיון שעל זה ישנו הלימוד מהמשלים האמורים, ובמכ"ש וק"ו: אם הוא עוזר לו בפרנסה גשמית,
36 הרי עאכו"כ שצריך לעזור לו בעניני יהדות, ש"הם חיינו ואורך ימינו"⁷³ של כל אחד מישראל, שעי"ז

72) תהלים קיט, פט.

73) נוסח תפלת ערבית – ע"פ לשון הכתוב ס"פ נצבים.

70) תניא פמ"ג.

71) תמיד לב, א.

- 1 ניתוסף אצלו בענין החיים, כיון שיהדות היא החיות, העצם והמהות של יהודי, שלכן צריך כל יהודי
2 להשתדל שגם אצל חבריו יהי ענין החיים ובאופן של אורך ימים.
- 3 ועאכו"כ בנוגע ליהודי שנפגש עמו לעתים קרובות, ויודע שישמע אליו יותר ממה שישמע למישהו
4 אחר – ללא נפק"מ מהי הסיבה לכך שישמע אליו, העיקר הוא המסובב מזה – מוכרח הוא לנצל את
5 ההיכרות וההשפעה כדי להוסיף אצל פלוני בעניני יהדות.
- 6 ואילו להצדיק את עצמו שהקשר שלו עם פלוני אינו שייך לעניני יהדות – אין מציאות כזו, שהרי
7 "כל ישראל ערבים זה בזה"⁷⁴, הן מלשון ערבות, והן מלשון עירוב⁷⁵, ועאכו"כ אם מצד מעמדו ומצבו
8 מקבל פלוני ממנו דבר-מה, אם ענין של כלכלה, שעל ידו מקבל פרנסה, או כבוד וכיו"ב – בהכרח לנצל
9 זאת לקרבו ליהדות, ללימוד התורה וקיום המצוות, שהרי "המעשה הוא העיקר"⁷⁶.
- 10 יג. ובנוגע לטענה שהוא לא רב, ולא מגיד-מישרים שאומר מוסר וכו' – הרי לא מדובר כאן אודות
11 פסקי דינים או אמירת מוסר; מדובר כאן אודות עזר וסיוע ליהודי בענין החיות, שיהי' יהודי חי, או
12 שיתוסף אצלו עוד יותר בענין החיות, באופן של אורך ימים, וכאמור, עד שגם הוא יהי' משפיע –
13 להשפיע על כל הסביבה שלו, לפעול גם שם ענין החיים.
- 14 ולכן לא נאמרו שום גדרים בנוגע לציווי "הוכח תוכיח את עמיתך"⁷⁷, שזהו ענין ששייך רק לרב,
15 מגיד מישרים שאומר מוסר וכו'; זוהי מצוה אחת מתרי"ג מצוות, והרי רמ"ח מצוות עשה הם כנגד
16 רמ"ח אברים⁷⁸, כך, שיהודי שיש לו רמ"ח אברים, צריך לדעת שבין רמ"ח האברים ישנו אבר שקשור
17 עם קיום המצוות עשה ד"הוכח תוכיח את עמיתך".
- 18 וכיון שבודאי רוצה להיות "תמים . . עם הוי' אלקיך"⁷⁹, כפי שמבאר רבינו הזקן⁸⁰ שענין זה נעשה
19 ע"י היותו "תמים" בקיום רמ"ח מצוות עשה שהם כנגד רמ"ח אברים, ובשמירת שס"ה מצוות לא-תעשה
20 שהם כנגד שס"ה גידים⁷⁸ – צריך לקיים הציווי "הוכח תוכיח את עמיתך", "ואהבת לרעך כמוך".
- 21 יד. וכל זה צריך להעשות – כמו כל הענינים – מתוך חיות ואור, ומתוך שמחה, שפורצת גדר⁸¹,
22 ובסבר פנים יפות, ובאופן של פיוס, כמארז"ל⁸² "המפייסו . . מתברך ביי"א ברכות"; לא ח"ו לבוא ולומר
23 שכיון שתפס אותו בשגיאה, הרי הוא מציע שיציית לו ויתקן את השגיאה, אלא לומר לו: כיון שהקב"ה
24 הטיל עלי חוב "ואהבת לרעך כמוך", נראה לי, שכאשר אתה תעשה כך וכך, אזי יתוסף אצלי בקיום
25 מצות "ואהבת לרעך כמוך", ואצלך יתוסף בענין ד"תמים תהי' עם הוי' אלקיך".
- 26 ויש לעשות זאת "אפילו מאה פעמים"⁸³, לדבר פעם ופעמיים וכו', וברור הדבר שסוכ"ס יקויים בזה
27 "יגעת ומצאת" – שכאשר יתייגע בהתעסקות עם הזולת ביגיעה אמיתית, ובאופן המתאים, בסבר פנים
28 יפות, הרי בודאי ש"מצאת", שימצא הצלחה בפעולתו על הזולת, שיתוסף אצלו בעניני יהדות יותר מכמו
29 שהי' עד עתה.
- 30 ואז יתוספו גם אצלו כמה ענינים, כמ"ש⁸⁴ "מאיר עיני שניהם הוי'" (כדברי הגמרא במסכת תמורה⁸⁵
31 שמביא רבינו הזקן בהקדמה לספר התניא), כי, כיון שקירב למלך את בנו יחידו [כמבואר בספרי מוסר
32 ובארוכה יותר בספרי חסידות⁸⁶, שכל יהודי חשוב אצל הקב"ה כמו בן יחיד שנולד להורים לעת זקנתם],

(81) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רג ואילך. ועוד.

(82) ב"ב ט, ב.

(83) ב"מ לא, א.

(84) משלי כט, יג.

(85) טז, א.

(86) ראה כש"ט בהוספות סקס"ז. וש"נ.

(74) שבועות לט, סע"א. וש"נ.

(75) ראה סה"ש תש"א ע' 144.

(76) אבות פ"א מי"ז.

(77) קדושים יט, יז.

(78) זח"א קע, ב.

(79) פ' שופטים יח, יג.

(80) לקו"ת נצבים מה, ג.

1 הרי מובן גודל השמחה והנחת-רוח שפעל אצל אביו המלך, וברור הדבר שבתור הכרת תודה על קירוב
2 זה יעזור לו בכל המצטרך לו, הן ברוחניות והן בגשמיות, ועד בגשמיות וברוחניות גם יחד.

3 ולכן בודאי יוסיפו בכל ענינים טובים, כולל בענין "ואהבת לרעך כמוך", או בלשון הקשור עם י"ט
4 כסלו במיוחד: להפיץ את מעיינות "מקור מים חיים"⁸⁷ של הקב"ה באופן שיגיעו גם ב"חוצה", ועד
5 שפועלים בכל העולם את הענין שבו מסיים הרמב"ם ספרו "משנה תורה" ו"יד החזקה" (שזהו ספר של
6 פסקי דינים, עד לפס"ד האחרון): "מלאה הארץ דעה את הוי' כמים לים מכסים"⁸⁸, בקרוב בימינו ממש.

* * *

8 טו. ידוע שכל התורה כולה כללות ופרטות ניתנה⁸⁹, והיינו, שהתורה נסדרה באופן שיש בה "כללות
9 ופרטות", ושניהם הם חלקים מהתורה.

10 וא' הפירושים בזה, שבכל פרט ישנם כל הענינים של כל הכללים, שהרי כולם הם עניני התורה, והרי
11 "תורה אחת לכולנה"⁹⁰, שניתנה מ"ה' אחד"⁹¹, וכמ"ש⁹² "דברי חכמים כדרכונות . . בעלי אסופות (אבל
12 כולם) נתנו מרועה אחד", ולכן יש בהם ענין האחדות, ועד לאחדות הפשוטה, כמו האחדות ד"הוי' אחד",
13 שלא שייך לחלק ולומר שהחסד הוא בפ"ע והגבורה היא בפ"ע, אלא זוהי אחדות הפשוטה, וכן הוא
14 ב"תורה אחת לכולנה", שבפנימיות היא אחדות הפשוטה, כך, שבכל פרט שבתורה ישנם הכללים
15 שבתורה.

16 וזהו גם א' הטעמים וההסברות ש"העוסק במצוה פטור מן המצוה"⁹³ – כיון שבכל מצוה יש מעין
17 ומקצת כל שאר המצוות⁹⁴. ועד"ז גם בענין ד"כללות ופרטות".

18 טז. וע"פ מ"ש במד"ר בתחילתו, שהתורה היא "דיפתראות ופינקסאות" שעי"ז נברא העולם – הרי
19 מובן שכפי שהענינים הם בתורה, כך הם נמשכים בעולם (אלא שבעולם אין ענין הזיכוך והקדושה והאור
20 שיש בתורה, ולכן נמצאים שם עניני התורה בהעלם (שזהו גם א' הפירושים ב"עולם" – מלשון העלם
21 והסתרה⁹⁵), ויש צורך ביגיעה כדי לגלותם, אבל כאשר "יגעת"⁹², אזי מוצאים זאת גם בעולם).

22 וכיון שכללות העולם מורכב מזמן ומקום, שהם גדרי העולם⁹⁶, מצינו זאת גם בענין המקום והזמן
23 – שכל פרט כלול מכל שאר הפרטים, וביחד עם זה, יש חילוקי דרגות ביניהם:

24 אע"פ שבכללות העולם יש כמה חילוקים מן הקצה אל הקצה, ועד לחילוק העיקרי בין ארץ העמים
25 לארץ הקודש – ישנו גם ענין האחדות בכל העולם כולו, כפי שהדבר מתבטא בכלל (שנוגע להלכה
26 במעשה בפועל) "סדנא דארעא חד הוא"⁹⁷.

27 וכשם שהוא במקום, כך הוא גם בזמן:

28 ישנו משך זמן שנקרא כולו בשם כללי, ולדוגמא: שנת השמיטה – שזוהי נקודה שחודרת בכל הימים
29 וכל הרגעים של שנה זו. ועד"ז יום השבת [שהוא השביעי בימים, כמו ענין השמיטה שהוא שביעי
30 בשנים⁹⁸], שבזה משתווים כל הרגעים של יום השבת. וביחד עם זה, הנה בשנת השמיטה עצמה וכן
31 ביום השבת עצמו ישנם גם חילוקי דרגות.

94 ראה סה"מ תרנ"ה ע' לו. המשך תרס"ו ס"ע סח ע' צב].
ע' רסז [שנו]. ע' תקכב [תרפת]. תער"ב ח"ב ע' א'פא. סה"מ
עטר"ת ע' קנב. ע' תסג. ע' תרסט. תרפ"ה ע' קיא. תרפ"ז ע' נ.
קונטרסים ח"ב תלה, ב. תש"ה ע' 79. ע' 107. ועוד.

95 ראה לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ.

96 ראה תניא שעהיחזה"א פ"ד. לקו"ת ברכה צח, א.

97 קידושין כז, ב. וש"נ.

98 ראה ויק"ר פכ"ט, יא.

87 ירמ"ב, יג. יז, יג.

88 ישעי' יא, ט.

89 ראה חגיגה ו, סע"א ואילך. וש"נ. וראה גם שיחת י"ט
כסלו ראשתקד סט"ו (תורת מנחם – התועדויות חס"ו ע' 286).

שם ע' 372 הערה 30. וש"נ.

90 ראה תניא רפמ"ד. ספמ"ו.

91 ואתחנן ו, ד. ועוד.

92 קהלת יב, יא. וראה חגיגה ג, ריש ע"ב.

93 סוכה כה, סע"א. וש"נ.

- 1 [וכמו בפשטות – שביום השבת וכן בשנת השמיטה יש זמנים שבהם עוסק יהודי בלימוד התורה
2 וקיום המצוות, ויש זמנים שבהם עוסק בעניני רשות, ועד לזמנים שבהם הוא במעמד ומצב של שינה,
3 שגם אז יש עליו כמה גדרים והגדרות של חיוב, אבל אין זה בדומה לזמנים שהוא ער. – ישנו אמנם
4 הענין ש"אדם מועד לעולם כו' בין ער בין ישן"⁹⁹, ללא חילוקים, אבל בנוגע לכו"כ ענינים יש חילוקים
5 ביניהם, וכמו בנוגע לצירוף עשרה לדבר שבקדושה, אם יכולים לצרף ישן וכו"¹⁰⁰, ועאכו"כ בנוגע
6 לענינים הקשורים עם לימוד התורה בהכנה והשגה, שקודם שינה גמורה ישנו הגדר ד"נים ולא נים תיר
7 ולא תיר כגון דקרי לי' ועני וכו"¹⁰¹, ואילו בשעה שישן לגמרי, אינו שייך כלל לענין של הכנה והשגה].
- 8 ולדוגמא – ביום השבת עצמו: בפרשה הראשונה של שבת במעשה בראשית נאמר ג"פ "ביום
9 השביעי"¹⁰², וא' הביאורים בזה, לפי שבכל שבת ישנם ג' ענינים של "יום השביעי"¹⁰³.
- 10 ועד"ז גם בכללות ענין השבת:
- 11 ישנו ה"שבת" שבימים, יום השביעי, שמובדל מששת ימי המעשה; וישנו גם ה"שבת" שבשנים, שנה
12 השביעית, שמובדלת משאר השנים בכך שנקראת "שבת לה"¹⁰⁴.
- 13 ואין זה רק שם משותף, "שביעי", אלא גם מצד תוכן ענינם קשורים הם, עד כדי כך, שיש צורך
14 בלימוד מיוחד ע"פ נגלה דתורה שגם בשנה השביעית צ"ל שמירת שבת שבימים, כדאיתא במכילתא על
15 הפסוק¹⁰⁵ "וביום השביעי תשבות": "נאמר כאן שבת בראשית לענין שביעית, שלא תסתרס ענין שבת
16 בראשית ממקומה" ("שלא תאמר הואיל וכל השנה קרוי' שבת, לא תנהג בה שבת בראשית"¹⁰⁶).
- 17 וכל זה – למרות שיש כמה חילוקים בהלכות בפועל בין שמירת שבת בימים לשמירת שבת בשנים,
18 שהרי שבת בשנים הוא רק בנוגע לעבודת קרקע, ואילו שבת בימים הוא בנוגע לכל ל"ט מלאכות וכו'
19 וכו', ואעפ"כ, לולי הלימוד מהפסוק הנ"ל, הי' מסתבר בשכל לומר שכיון שכל השנה קרוי' שבת אין
20 צורך בשמירת יום השביעי.
- 21 [וידועה הדוגמא לזה: איתא בגמרא¹⁰⁷ "יכול יניח אדם תפילין בשבתות וימים טובים, ת"ל והי' לך
22 לאות על ידך"¹⁰⁸, מי שצריכין אות (ימים שישראל צריכין להעמיד אות על עצמן להכיר שהם מחזיקים
23 בתורתו של הקב"ה), יצאו אלו שהן גופן אות" (בין הקב"ה לישראל דכתיב¹⁰⁹ כי אות היא ביני וביניכם).
24 והרי מלבד ענין ה"אות" שישנו גם בשבת, יש בתפילין עוד כמה ענינים שאינם בשבת (כמו שיש ענינים
25 בשבת שאינם בתפילין), ואעפ"כ, זמן התפילין אינו בשבת ויו"ט, בגלל שיש בהם ענין ה"אות"].
- 26 יז. ועד"ז בנוגע להמוזכר לעיל (ס"ז-ח) בנוגע להבדלה "בין ישראל לעמים" הקשורה עם ההבדלה
27 "בין יום השביעי לששת ימי המעשה", כפי שאומרים בברכת הבדלה במוצאי שבת, "המבדיל בין קודש
28 לחול בין אור לחושך בין ישראל לעמים":
- 29 כיון שתורת אמת קובעת ש"כל הבדלות חד הוא"¹¹⁰, הרי זה מורה על השייכות שיש ביניהם בתוכן
30 הענינים, והיינו, שיהודי לגבי שאר העמים הוא בדוגמת יום השביעי לגבי ששת ימי המעשה.
- 31 אמנם, כשם שבכל פרט שבתורה יש כמה חילוקים ודרגות, יש גם בעם ישראל כמה חילוקים ודרגות,
32 – עשר דרגות, כפי שנמנו בפסוק¹¹¹ "אתם נצבים גו' כולכם לפני הוי' אלקיכם", מ"ראשיכם" עד

(99) ב"ק כו, סע"א (במשנה). וש"נ.
100 ראה שו"ע אדה"ז או"ח סנה"ס ס"ח. וש"נ.
101 פסחים קכ, ריש ע"ב.
102 בראשית ב, ב"ג.
103 ראה ספורנו עה"פ. זח"ב פח, סע"א. סידור (עם דא"ח)
שער המילה קלט [רט], רע"ג. ביאורה"ז להצ"צ (כרך ב) תוריע ע'
תתסד ואילך. אוה"ת תוריע ע' רסו ואילך.
104 בהר כה, ב"ד.
105 משפטים כג, יב.
106 פרש"י עה"פ.
107 עירובין צו, א (ובפרש"י). וש"נ.
108 בא יג, ט.
109 תשא לא, יג.
110 ראה חולין כו, סע"ב. וראה גם פרש"י מגילה יז, ב
(ד"ה אתחלתא).
111 ר"פ נצבים.

1 "שואב מימין", כמבואר בזהר¹¹² ש"פרט הכתוב עשר מדרגות" (אף שלפי כמה פירושים בתורה נמנו
 2 פחות מעשר סוגים, כמבואר במק"א בארוכה¹¹³ החילוק ביניהם) –
 3 וישנו גם החילוק בדוגמת יום השביעי לגבי ששת ימי המעשה – שזהו מ"ש בזהר¹¹⁴ ש"תלמיד חכם"
 4 שעסקו בלימוד התורה נקרא "שבת" לגבי שאר בני, שהפירוש הפשוט בזה להלכה למעשה, שאינו
 5 צריך להתעסק עם עובדין דחול, ומקבל פרנסתו מאלו שהם "תמכין לאורייתא"¹¹⁵, שהם בדוגמת ששת
 6 ימי המעשה.
 7 ועפ"ז מבארים המסופר בגמרא במסכת שבת¹¹⁶, שהגיע אורח תלמיד חכם ונתנו לו מאכלים חשובים
 8 ביותר, וכששאל, מניין ידעו שיבוא, השיבו, "כלום אתה חשוב לנו מן השבת, לכבוד שבת הכננום, ולא
 9 היינו יודעים שתבא", שמזה למדים שכאשר מגיע ת"ח, הרי זה כמו שהגיע שבת, וזהו הרמז בנגלה
 10 למ"ש בפירוש בזהר ש"תלמיד חכם איקרי שבת"¹¹⁷.
 11 ובזה גופא יש גם כמה דרגות:
 12 אצל תלמיד חכם גופא – החילוק בין לימוד התורה בימות החול ללימוד התורה בשבת,
 13 ועד לכללות החילוק בין נגלה דתורה ופנימיות התורה – שנגלה דתורה מתעסקת עם "עובדין דחול",
 14 עניני העולם, "למצרים ירדתם. . יצר הרע יש ביניכם"¹¹⁸, להביא לשם "דבר הוי' זו הלכה"¹¹⁹, תורת
 15 אמת, באופן ש"הלכה כמותו בכל מקום"¹²⁰, אפילו במקום שיש בו הכי מעט אלקות, תורה ויהדות –
 16 גם שם מביא את ה"הלכה", דכיון ש"הוי' עמו"¹²¹, יש בו הכח להחדיר בכל מקום אלקות, או בלשון
 17 הרמב"ם בריש הלכות יסודי התורה: "כל הנמצאים כו' לא נמצאו אלא מאמתת המצאו", "הוא שהנביא
 18 אומר¹²² וה' אלקים אמת"¹²³. ועד"ז כללות ענין גליא דתורה הוא "לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא"¹²⁴,
 19 לברר הפס"ד בנוגע לפועל כיצד להתנהג בעולם; ואילו פנימיות התורה עיקר ענינה הוא "דע את אלקי
 20 אביך ועבדהו בלב שלם"¹²⁵, לידע "גדלות הא-ל" וכל הענינים הקשורים עם אלקות, ועד שגם הלימוד
 21 בנוגע לעולם הוא לא כפי שהעולם עומד בתור עולם, אלא כפי שהעולם הוא מצד האלקות שיש בעולם.
 22 וזהו שמבואר בכ"מ¹²⁶ שהחילוק בין נגלה דתורה לפנימיות התורה הוא בדוגמת החילוק בין יום
 23 השביעי לששת ימי המעשה, כדאיתא ברע"מ¹²⁷ בנוגע לפנימיות התורה ש"לית תמן לא קושיא כו' ולא
 24 מחלוקת כו'", כשם שביום השבת אין ענין של יגיעה כו', כי אם "וקראת לשבת עונג"¹²⁸.
 25 יח. וכיון שבקדושה כל הענינים הם בהתכללות, וכאמור לעיל (סט"ו) שהתורה כללות ופרטות ניתנה,
 26 וכל פרט שבתורה קשור עם כל שאר הפרטים – לכן יש בנגלה דתורה ענינים שבהם רואים פנימיות
 27 התורה בגלוי, כיון שלולי זאת אי אפשר להבין אותם¹²⁸; ועד"ז יש בפנימיות התורה ענינים של נגלה
 28 דתורה גם בגלוי¹²⁹, וכמדובר פעם בארוכה, שמצינו בזהר ובכתבי האריז"ל (בעץ חיים וכו') כו"כ
 29 פירושים בתורה שמתאימים גם בפשוטו של מקרא (כמו פירוש של פסוק באופן שיכול להכתב אפילו
 30 בפירוש רש"י על התורה).

- (112) ח"ב פב, א. הובא בלקו"ת ר"פ נצבים.
 (113) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ה ע' 222 ואילך. וש"נ.
 (114) ח"ג כט, א. ועוד.
 (115) זח"ג נג, ב.
 (116) קיט, א ובפרש"י. וראה גם ברכות מז, סע"ב.
 (117) ראה גם שיחת מוצש"ק פ' וישלח, י"ט כסלו תש"ל סל"א (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ח ע' 361 ואילך). וש"נ.
 (118) שבת פח, סע"ב ואילך.
 (119) שם קלח, ב.
 (120) סנהדרין צג, ב.
 (121) שמואל-א טז, יח.
 (122) ירמ' יו"ד, יו"ד.
 (123) שם ה"ד.
 (124) יומא כו, א.
 (125) דברי הימים-א כח, ט. וראה תניא קו"א קנו, ב. ובכ"מ.
 (126) ראה גם שיחת י"ט כסלו תשכ"ד סל"א (תורת מנחם – התוועדויות חל"ח ע' 286). וש"נ.
 (127) זח"ג קכד, ב. הובא ונתבאר בתניא אגה"ק סכ"ו.
 (128) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ס"ע 97. וש"נ.
 (129) ראה גם שם ע' 148. וש"נ.

- 1 אבל אעפ"כ מובן שאינו בדומה כו'; וכמו בענין ד"העוסק במצוה פטור מן המצוה", לפי שכל מצוה
2 כלולה מכל המצוות – הרי אינו בדומה מצות סוכה או מצות תפילין כפי שהיא בפני עצמה, להתכללות
3 כל המצוות במצות סוכה או במצות תפילין.
- 4 ועד"ז גם בלימוד התורה: הן אמת שכל הענינים שבתורה כלולים זה מזה, שלכן נקראת "תורה אחת"
5 שניתנה מ"ה' אחד", אחדות הפשוטה, אבל אעפ"כ, אינו בדומה ענין כפי שנתפרש בעיקר במקום מסויים
6 בגלוי, להתכללות כל שאר הפרטים כפי שכלולים בו.
- 7 יט. ועד"ז מובן בנוגע לענין השבת:
8 ישנו הענין הכללי שבו מתאחדים כל הענינים שנקראים בשם שביעי, כפי שנמנו במדרש⁹⁸ בענין "כל
9 השביעין חביבין", שביעי בשנים, שביעי בימים ושביעי בדורות וכו'; ובזה גופא יש כמה דרגות, דרגא
10 על דרגא ופנימיות לפנים מפנימיות כו'.
- 11 ועד"ז בנוגע לשבת: ישנו יום השבת – יום השביעי לאחר ששת ימי המעשה – כפי שהוא בכל
12 השנים; וישנו יום השבת כפי שהוא בשנה השביעית.
- 13 ונוסף לזה יש מעלה מיוחדת בשנה השביעית עצמה – כשבתחלתה יום טוב של ראש השנה חל
14 להיות בשבת. וע"פ המדובר בארוכה¹³⁰ הדיוק שנקרא "ראש השנה" (ולא תחילת השנה)¹³¹, להיותו
15 בדוגמת ה"ראש" שממנו נמשך ומונהג כל הגוף, וכך מונהגת השנה כולה לפי ההחלטות ולפי המעמד
16 ומצב שבו עומד יהודי ב"ראש השנה" – הרי מובן שכאשר ר"ה חל בשבת, אזי השנה כולה היא בבחינת
17 שבת יותר מאשר כל שאר השנים, כיון שה"ראש" שלה הי' בשבת.
- 18 ועד"ז בנוגע ל"ט כסלו¹³² – שקשור עם פנימיות התורה כפי שנעשית שייכת לכל אחד מישראל
19 עי"ז ש"יפוצו מעינותיך חוצה", שהרי לאחרי הנס די"ט כסלו התחיל הסדר של הפצת לימוד פנימיות
20 התורה בגלוי ולכל אחד ובאופן דמוסיף והולך ואור; והרי פנימיות התורה היא בדוגמת "שבת" לגבי
21 נגלה דתורה (כנ"ל סי"ז) – הנה כאשר גם י"ט כסלו חל בשבת, אזי ניתוסף בענין השבת באופן של
22 שבת לפנים משבת, ובלשון הכתוב¹³³: "שבת שבתון".
- 23 ועאכ"כ כאשר כל הענינים הנ"ל נפגשים ביחד: יום השבת בשנה השביעית, ויו"ט של ר"ה חל
24 בשבת, וכן י"ט כסלו – שנקרא בלשון רבותינו "ראש השנה" של פנימיות התורה (כידוע מ"ש באגה"ק
25 של כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע¹³⁴, אביו של כ"ק מו"ח אדמו"ר, וכהנוסח הידוע של כ"ק מו"ח אדמו"ר
26 בנוגע ל"ט כסלו¹³⁵: "לשנה טובה בלימוד החסידות ודרכי החסידות תכתבו ותחתמו"), בחי' השבת
27 שבתורה – חל בשבת, ובאופן שפועלים על יהודי ששומע זאת שגם הוא יהי' בבחי' שבת, "תלמיד חכם
28 איקרי שבת" – אזי נעשה הענין ד"שבת שבתון" בדרגא הכי נעלית, כיון שישנו שבת בימים, שבת
29 בשנים, שבת בנשמה, שבת בעבודה ושבת בתורה.
- 30 ועד שמקשרים זאת עם "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"¹³⁶, בקרוב ממש, בגאולה האמיתית
31 והשלימה ע"י משיח צדקנו.

* * *

32 כ. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה פדה בשלום נפשי. 33

(134) אג"ק שלו ח"א ע' רנט. וש"נ (נעתק ב"היום יום" בתחלתו). וראה לקו"ד ח"ד תשנ"ט, ב [ע' אתצ] ואילך. פאקסימיליא מהאגרת נדפסה בקונטרס "ומעין" ע' 17.
(135) "היום יום" בסופו.
(136) תמיד בסופו.

(130) ראה גם תורת מנחם – התוועדיות חס"ט ע' 283. ועוד.
(131) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נח, א ואילך. ובכ"מ.
(132) ראה גם מכתב בסמיכות לחג הגאולה, י"ט כסלו שנה זו (אג"ק מילואים). שיחת ש"פ וישלח, י"ט כסלו תש"ל ס"ד (תורת מנחם – התוועדיות חנ"ח ע' 310). וש"נ.
(133) תשא לא, טו. ועוד.

* * *

1

2 כא. בהמשך להמדובר לעיל בארוכה ובפרטיות שבשנה זו נפגשים יחד עניני השבת – יש לקשר
3 זאת גם עם ענין בתורה (שהרי כל ענין קשור עם תורה), בנוגע לחלוקת הש"ס (כדלקמן סכ"ד), כמובא
4 בסיום התניא (לאחרי שבני המחבר צירפו גם חלק רביעי – אגרת הקודש וקונטרס אחרון) אודות התקנה
5 "לגמור כל הש"ס בכל שנה ושנה . . לחלק המסכתות כו", ולכן נקבע המנהג לערוך ב"ט כסלו חלוקת
6 הש"ס.

7 ובהקדם המדובר כמ"פ¹³⁷ בארוכה בנוגע לכללות ענין ההשתתפות בחלוקת הש"ס, שעיי"ז נחשב
8 כאילו כל אחד מהמשתתפים למד את כל הש"ס כולו:

9 יש דין בשו"ע (יורה דעה¹³⁸ בהלכות תלמוד תורה בתחילתו), שקודם שלמד, יש לאדם בעלות למכור
10 וליתן לאחרים חלק בלימודו (ע"פ דברי הגמרא¹³⁹ שיש חילוק בין קודם הלימוד ולאחר הלימוד: "לא
11 כשמעון אחי עזרי' כו' אלא כהלל ושבנא כו'"), כפי שהי' אצל ישכר וזבולון¹⁴⁰.

12 וכיון שבי"ט כסלו לוקח כל אחד מסכת ללמדה במשך השנה, ורצונו שיעלה לו כאילו למד כל הש"ס
13 כולו, עיי"ז שיהי' לו חלק בלימודם של הלומדים שאר מסכתות הש"ס, כאילו למד גם אותם – הרי בודאי
14 שהלימוד שלו הוא באופן ש"מוסר יפה יפה"¹⁴¹ לכל המשתתפים בחלוקת ש"ס זו, שיהי' להם חלק
15 בלימוד שלו.

16 ומוכן, שאין זה באופן שצריך להיות איזה חסרון אצלו, דכיון שזהו ענין רוחני, הרי זה "כמדליק נר
17 מנר", כפי שמצינו בנוגע למשה ויהושע: "למה משה דומה באותה שעה, לנר שמונח ע"ג מנורה ודלקן
18 ממנו נרות הרבה, ולא חסר אורו כלום"¹⁴², ועד"ז גם בענין זה.

19 ויתירה מזה, שעיי"ז נעשה הלימוד באופן ד"מאיר עיני שניהם הוי"מ⁸⁴ – כי, בלמדו מסכת זו, יוכל
20 לתרץ ולהסביר ענין מסויים לחבירו שלומד מסכת אחרת, דכיון ש"דברי תורה עניים במקום זה ועשירים
21 במקום אחר"¹⁴³, זקוק כל אחד ללימודו של חבירו.

22 וכל זה – נוסף על המדובר פעם¹³⁷, שיש דין בהלכות שבת¹⁴⁴, שמלאכה שאחד אינו יכול לעשותה,
23 וצריכה להעשות דוקא בשנים, אזי שניהם חייבים, כיון שנחשב כאילו כל אחד מהם עשה מלאכה שלימה,
24 ועד"ז בנדו"ד: כיון שמצד צוק העיתים ורוב הדאגות והטרדות וכו', יכול להיות שע"פ שו"ע לא יכול
25 כל אחד לבדו ללמוד את כל הש"ס, אלא יחד עם הרבים, הרי זה נחשב כאילו כל אחד מהם למד את
26 כל הש"ס – ניתוסף בזה עוד ענין, שאפילו אלו שיכולים ללמוד את כל הש"ס, יש להם עוד אופן של
27 לימוד – להשקיע כל זמנו בלימוד מסכתא אחת, וגם בזה יהי' אצלם הענין של לימוד כל הש"ס כולו,
28 עיי"ז שכל אחד ימסור את חלקו לשאר המשתתפים, והם ימסרו לו את החלק שלהם בלימוד הש"ס.

29 כב. וענין זה קשור גם עם הפד"י בשלום של רבינו הזקן:

30 באגרת הקודש שלו¹⁴⁵ כותב רבינו הזקן: "כשקריתי בס' תהלים בפסוק¹⁴⁶ פדה בשלום נפשי, קודם
31 שהתחלתי פסוק שלאחריו (שבזה מודגש יותר הקשר לפסוק זה), יצאתי בשלום מד' שלום".

32 ועל פסוק זה איתא בגמרא¹⁴⁷: "כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור וכו'".

137 ראה גם שיחת י"ט כסלו דאשתקד ס"ד (תורת מנחם – התוועדויות חס"ו ס"ע 276 ואילך). וש"נ.
138 רטרמ"ו.
139 סוטה כא, סע"א.
140 פרש"י ויחי מט, יג. ברכה לג, יח. וראה הל' ת"ת
לאדה"ז פ"ג ה"ד. וש"נ.
141 ע"פ ר"ה ז, סע"א ואילך. וש"נ.
142 ספרי ופרש"י בהעלותך יא, ז. וראה ויק"ר פט"ו, יט.
וראה גם לקו"ש ח"ח ע' 75 ואילך – שקו"ט בזה.
143 ירושלמי ר"ה פ"ג סה"ה. ברייתא דל"ב מדות טו. תוס' כריתות יד, סע"א.
144 ראה שבת צג, א.
145 אג"ק שלו ע' רלב. וש"נ (נעתק ב"היום יום" יט כסלו).
146 נה, יט.
147 ברכות ת, רע"א.

- 1 והרי בחלוקת הש"ס ישנם ג' ענינים אלו: "העוסק בתורה" – בלימוד המסכת שלו. "ובגמילות
2 חסדים" – כיון שנותן חלק בלימודו לשאר המשתתפים בחלוקת הש"ס. "ומתפלל עם הציבור" – כי,
3 "שמעתא בעא צילותא"¹⁴⁸, וכיון שאינו לומד לבדו, אלא ביחד עם כל אלו שהשתתפו בחלוקת הש"ס,
4 הרי גם ה"צילותא" היא "עם הציבור", עם כל אלו שהשתתפו בחלוקה זו.
- 5 וזוהי השייכות בפשטות של תקנת חלוקת הש"ס עם הענין ד"פדה בשלום" שבי"ט כסלו.
- 6 כג. ונוסף על מעלת התקנה דחלוקת הש"ס בכלל, ניתוסף בזה עליו מצד קביעותה בזמן שהוא "עת
7 רצון" – שבו אירע ענין של נס, שהו"ע של הרמה ("ארים נס") למעלה מהנהגת העולם, שלכן נקרא
8 בשם "נס"⁹, להיותו למעלה מכמו שהיתה ההנהגה לולי נס זה, ולכן הרי זה פועל בכל הענינים שנעשים
9 בזמן הנס.
- 10 ועד"ז כאשר מעוררים את הנס מידי שנה בשנה – כמ"ש האריז"ל¹⁴⁹ בפירוש הכתוב¹⁵⁰ "הימים האלה
11 נזכרים ונעשים", שכאשר הם "נזכרים" כדבעי, אזי "נעשים" עוד הפעם כפי שהי' בפעם הראשונה:
- 12 כאשר מזכירים את הנס כדבעי, היינו, על מנת ללכת בדרכיו וללמוד איך שלא צריכים להתפעל מפני
13 גזירות, אפילו גזירה של מלוכה אדירה, כפי שהי' בזמן בעל השמחה והגאולה, רבינו הזקן, שמלוכה
14 אדירה אסרה אותו, ואעפ"כ הנהיג שם בכל עניניו, ולא עוד אלא שלאח"ז ניתוסף בלימוד התורה ביתר
15 שאת וביתר עוז, כידוע שהענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה" הי' בעיקר לאחרי פטרבורג¹⁵¹, ובאופן כזה
16 מזכירים ולומדים את הפרשה על מנת להתנהג כן בעבודתו הוא – הנה כאשר הימים ההם "נזכרים",
17 אזי "נעשים", היינו, שיש סייעתא דשמיא, סיוע מלמעלה, שגם עכשיו יהי' ענין של נס באופן ש"הפליא
18 הוי' והגדיל לעשות בארץ" (כמ"ש רבינו הזקן באגרתו¹⁵²), שכולם ראו נפלאות ה'.
- 19 וענין זה מתחיל באמירת תהלים ("כשקריתי בס' תהלים כו") – שזהו הענין שמחבר תורה ותפלה
20 ביחד¹⁵³, שהרי תהלים הוא חלק מכ"ד ספרי קודש – תורה,
- 21 – ויתירה מזה, כדאיתא במדרש תהלים בתחלתו על הפסוק¹⁵⁴ "יהיו לרצון אמרי פי", שדוד ביקש
22 ש"יהיו קורין בהם ונטלין עליהן שכר כנגעים ואהלות", שזהו מהענינים הכי קשים בתושבע"פ, עד
23 שאומרים לרבי עקיבא: "כלך מדברותיך אצל נגעים ואהלות"¹⁵⁵, שבזה מתבטאת גדלותו של ר"ע, עליו
24 נאמר¹⁵⁶ "כולהו אליבא דרבי עקיבא", ואעפ"כ ביקש דוד ופעל "יהיו לרצון אמרי פי", שאמירת תהלים
25 תחשב כלימוד נגעים ואהלות¹⁵⁷ –
- 26 וביחד עם זה, ענינו של תהלים הוא "תהלות ותשבחות" (כדברי הגמרא במסכת ברכות¹⁵⁸), שזהו
27 ענין של תפלה.
- 28 ובאמירת תהלים גופא – אמירת הפסוק "פדה בשלום נפשי", שנמשך אח"כ בפרטיות באופן ד"העוסק
29 בתורה", לימוד התורה בגלוי ובפשטות, "ובגמילות חסדים", שכוללת כל המצוות כולם¹⁵⁹ (במכ"ש
30 מצדקה ש"שקולה צדקה כנגד כל המצוות"¹⁶⁰, ועאכ"כ גמילות חסדים ש"גדולה יותר מן הצדקה"¹⁶¹),
31 "ומתפלל עם הציבור", עבודת התפלה, שמעלה את התומ"צ בעילוי נפלא ביותר.

148 מגילה כח, ב. וש"ג. וראה התעוררות התפלה
(פיעטרקוב, תרע"א) אות נג. ועוד.
149 ראה רמ"ז בספר תיקון שובבים. הובא ונת' בס' לב דוד
(להחיד"א) פכ"ט.
150 אסתר ט, כח.
151 שיחת י"ט כסלו תרס"ח (סה"ש תורת שלום ס"ע 112
ואילך).
152 אג"ק שם ע' רל. וש"ג.
153 ראה גם שיחת י"ט כסלו תשכ"ח סכ"ט (תורת מנחם –
התועדויות חנ"א ע' 346). וש"ג.
154 תהלים יט, טו.
155 חגיגה יד, א.
156 סנהדרין פו, רע"א.
157 ראה גם שיחת י"ט כסלו תשכ"ד סכ"ג (תורת מנחם –
התועדויות חל"ח ע' 272). וש"ג.
158 ג, ב. ז, ב.
159 ראה מפרשי המשנה אבות פ"א מ"ב. תו"א פרשתנו
(וישב) כט, ג. לקו"ת ראה כג, ג. תצא לט, א. ובכ"מ.
160 ב"ב ט, א.
161 סוכה מט, ב.

- 1 כד. ובהתאם לכך, יערכו אח"כ חלוקת הש"ס, וכנהוג גם לומר איזה ענין (עכ"פ "א פאך ווערטער")
2 בנגלה דתורה.
- 3 וע"פ האמור לעיל אודות ה"צירור" של שנה זו, שהשנה כולה היא שנה השביעית, ויו"ט של ר"ה חל
4 להיות בשבת, וכן י"ט כסלו חל להיות בשבת (נוסף על כו"כ שבתות שבמשך השנה) – הנה בנוגע לענין
5 השבת כפי שהוא בתורה ישנם שתי מסכתות: מסכת שביעית, שבה מדובר אודות "שנה השביעית גו'
6 שבת לה"¹⁶², ומסכת שבת, שבה מדובר אודות השביעי בימים (שבשניהם מודגש הענין ד"כל השביעיין
7 חביבין").
- 8 וע"פ האמור לעיל (סט"ז) אודות השייכות שביניהם, עד שיש צורך בלימוד מיוחד שאפילו בשנה
9 השביעית יש צורך בשמירת שבת, ולא יוצאים י"ח עם הענין ד"שבת לה"¹⁶³ שבכללות השנה – הרי מובן
10 ששייכות זו צריכה להיות ניכרת גם במסכתות שבת ושביעית.
- 11 וכיון שבחלוקת הש"ס ישנם ב' הענינים דסיום הש"ס והתחלת הש"ס, שמסיימים חלוקת הש"ס
12 שהתחילו ללמוד ביי"ט כסלו שעבר, ו"מתכיפין התחלה להשלמה"¹⁶³, שהסיום הוא יחד עם התחלת
13 לימוד הש"ס בשנה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה – הנה עד"ז צ"ל גם במסכתות הנ"ל, שנוסף על
14 השייכות שישנה בכמה פרטים וענינים, צ"ל ניכר וכולט במיוחד הענין המשותף והשייכות שבין התחלת
15 מסכת שבת עם התחלת מסכת שביעית, וסיום מסכת שבת עם סיום מסכת שביעית.
- 16 וכשם שתחילה מסיימים את לימוד הש"ס של השנה העברה, ואח"כ מתחילים את לימוד הש"ס של
17 השנה הבאה – יש להתעכב תחילה על הסיום של מסכת שבת והסיום של מסכת שביעית, שיש ביניהם
18 נקודה משותפת.
- 19 כה. התחלת מסכת שביעית היא בענין שהוא מן התורה – "עד אימתי חורשין .. ערב שביעית ..
20 שנאמר¹⁶⁴ בחריש ובקציר תשבות, אין צריך לומר חריש וקציר של שביעית, אלא חריש של ערב שביעית
21 שהוא נכנס בשביעית וכו'", והיינו, שגם בשביעית צ"ל תוספת מחול על הקודש (אפילו אם לא שלושים
22 יום, אבל עכ"פ איזו הוספה) מן התורה.
- 23 אבל הסיום הוא בענין שהוא מדרבנן – "המחזיר חוב בשביעית, יאמר לו משמט אני (שלכמה דעות
24 הרי זה חיוב מן התורה¹⁶⁵). אמר לו, אף על פי כן, יקבל ממנו וכו'", ויתירה מזה מסיימת המשנה:
25 "המחזיר חוב בשביעית, רוח חכמים נוחה הימנו" – שזהו ענין שמדרבנן.
- 26 וסיום המסכת בגמרא (דאף שאין בבבלי, הרי ישנו) בירושלמי – בענין של "מדת חסידות", שזהו
27 ענין ש"לפנים משורת הדין" אפילו בדברי חכמים ("רוח חכמים") גופא:
- 28 הפירוש הפשוט בדברי המשנה שצריך להיות "עומד בדיבורו" ("כל המקיים את דברו, רוח חכמים
29 נוחה הימנו") הוא – לא בנוגע לדברים בעלמא, אלא דוקא בנוגע לדיבור שהי' קשור עם איזה ענין של
30 קנין, משיכה, או נתינת ממון וכיו"ב;
- 31 ועל זה מוסיפה הגמרא – כדרך הגמרא לפרש ולהסביר יותר, כך, שאריכות ההסבר שבגמרא הוא
32 בבחי' "לפנים משורת הדין" לגבי המשנה שהיא יותר ע"פ שורת הדין – שהנהגת רב (ועוד כמה
33 אמוראים) היתה לעמוד בדיבורו אפילו אם לא הי' ענין של קנין כלל, שזוהי הנהגה ע"פ "מדת חסידות"
34 (לפנים משורת הדין).
- 35 כו. ועד"ז במסכת שבת (שלאחרי מסכת שביעית, שהרי מסכת שבת היא בסדר מועד שבא לאחרי סדר
36 זרעים שבו נמצאת מסכת שביעית):

164) השא לד, כא.

165) ראה לקו"ש ח"ז ע' 296.

162) בהר כה, ד.

163) נוסח "מרשות" לחתן בראשית.

1 ההתחלה היא בענין מן התורה – "יציאות השבת שתיים שהן ארבע".

2 וסיום המשנה הוא בנוגע להנהגתם של תנאים ש"מדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת".

3 אמנם, בענין זה יש הגבלה: "אימר דאמרי רבנן מדידה דמצוה" דוקא; ועל זה מוסיפה הגמרא:

4 "עולא איקלע לבי ריש גלותא חזיי' לרבה בר רב הונא דיתיב באוונא דמיא (גיגית מלאה מים¹⁶⁶) וקא

5 משח לי, אמר לי' אימר דאמרי רבנן מדידה דמצוה, דלאו מצוה מי אמור, אמר לי', מתעסק בעלמא

6 אנא", והיינו, שכאשר מדובר אודות ענין של מדידה, אזי מותרת רק "מדידה דמצוה", אפילו מצוה דרבנן

7 כו' (כמובא בשו"ע¹⁶⁷), אבל יש ענין של "מתעסק בעלמא", שאין זה ענין של מדידה כלל, ולכן הרי זה

8 מותר בשבת, כיון שלא זו בלבד שאין זו "מלאכת מחשבת"¹⁶⁸, אלא אין זה ענין של מלאכה כלל, אפילו

9 לא מלאכה דרבנן וכו'.

10 ונמצא, שסיום מסכת שבת (כמו סיום מסכת שביעית) הוא בענין שמדובר בלבד – "מדבריהם למדנו

11 כו'", לימוד מהנהגת חכמים; ולאח"ז מוסיפה הגמרא שיש גם הנהגה שהיא אמנם באופן של "מתעסק

12 בעלמא", אבל כיון שעשה זאת אמורא, ש"תורתו אומנתו"¹⁶⁹, הנה מזה גופא באה הלכה בתורה

13 ש"מתעסק בעלמא" מותר, והיינו, שגם ענין שאינו דבר מצוה, אלא "מתעסק בעלמא" – עושים ממנו

14 דין בתורה, חלק מתושבע"פ, עד להלכה למעשה בפועל.

15 כזו. ועד"ז יש גם נקודה משותפת בהתחלת המשניות של שתי המסכתות:

16 התחלת מסכת שבת היא: "יציאות השבת שתיים שהן ארבע", והובאה מיד הדוגמא מ"עני" ו"בעל

17 הבית": "העני עומד בחוץ ובעל הבית בפנים, פשט העני את ידו לפנים וכו'", ומבאר הרע"ב: "להכי

18 נקט הוצאה בלשון עני ועשיר, דאגב אורחי' קמשמע לן דמצוה (ובלשון המאירי: "שיש צד מצוה בדבר")

19 הבאה בעבירה אסורה וחיביב עלי", והיינו, שאע"פ שמדובר כאן אודות ענין של צדקה, שזהו ענין של

20 מצוה, ולא סתם מצוה, אלא מצוה גדולה ביותר, ש"שקולה צדקה כנגד כל המצוות"¹⁶⁰, אלא שמרוב

21 המהירות לעשיית המצוה, הי' זה באופן בלתי-רצוי כו', הרי זו מצוה הבאה בעבירה, וחיביב עלי¹⁷⁰.

22 ויתירה מזה: יש אופן ש"העני חייב ובעל הבית פטור" (כיון שבעה"ב לא הוציא מרשות לרשות,

23 אלא עשה הכל ברשותו), והיינו, שבעה"ב חושב שהוא עושה טובה לעני ונותן לו צדקה, אבל באמת,

24 גרם לו חיוב שעונשו הוא החמור ביותר מכל ד' העונשים כו'¹⁷¹.

25 כח. ועד"ז בהתחלת מסכת שביעית, שבה מדובר אודות השביתה מעבודת האדמה בשנה השביעית,

26 שצריכה להתחיל כבר מערב שביעית:

27 מצות שביעית נוהגת בארץ ישראל דוקא, והרי עבודת האדמה (ב"כרמך" ו"שדך") בארץ ישראל יש

28 בה מצות ישוב ארץ ישראל, שעלי' נאמר בספרי¹⁷² שהיא "שקולה כנגד כל המצוות".

29 [ועפ"ז מבארים מה שמצינו שר' ינאי נטע ד' מאות פרדסים¹⁷³ – כיון שעיי"ז קיים מצות ישוב ארץ

30 ישראל¹⁷⁴].

31 וכיון שכן, הרי יכול להיות שמרוב הלהיטות לקיים מצות ישוב ארץ ישראל ששקולה כנגד כל

32 המצוות, יעסוק בעבודת האדמה גם בשנה השביעית וכו'. ולכן יש צורך להבהיר, שלא זו בלבד ששנה

33 השביעית אסורה בעבודת האדמה, אלא אפילו בערב שביעית יש איסור לעסוק בעבודת האדמה (כמו

34 בהתחלת מסכת שבת, שלא זו בלבד שלא עושים טובה לעני, אלא אדרבה כו').

ע' 26. וש"נ.

171) ראה סנהדרין פ"ט מ"ג.

172) פ' ראה יב, כט.

173) ב"ב יד, א.

174) ראה גם אג"ק חכ"ג ע' כז.

166) פרש"י שם.

167) ראה שו"ע אדה"ז אר"ח סש"ו סי"ח. וש"נ.

168) ראה ביצה יג, סע"ב. וש"נ.

169) שבת יא, א.

170) ראה גם שיחת מוצש"ק פ' וישלח, י"ט כסלו תשל"ג

סכ"ט (תורת מנחם – התוועדיות חנ"ח ריש ע' 361). שם חס"ד

1 כט. והנה, ידועה החקירה בדברי האחרונים¹⁷⁵ בנוגע למצוה הבאה בעבירה – אם הפירוש הוא שיש
2 כאן עשיית מצוה, אלא שיש גם עבירה, ו"אין עבירה מכבה מצוה"¹⁷⁶, ובמילא, על המצוה יקבל שכר,
3 ועל העבירה יקבל עונש; או שאין כאן ענין של מצוה כלל, כיון שבאה בעבירה, וכדברי הגמרא¹⁷⁷: "גזול
4 סאה של חטין טחנה לשה ואפאה והפריש ממנה חלה, כיצד מברך, אין זה מברך אלא מנאץ, ועל זה
5 נאמר¹⁷⁸ בוצע ברך נאץ ה'".

6 אבל אעפ"כ, כשמברך על דבר הגזול, יש כאן שני ענינים בפני עצמם: אמירת הברכה שענינה נתינת
7 רשות מהקב"ה ליהנות מעוה"ז, שהרי "כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו נהנה מקדשי שמים,
8 שנאמר¹⁷⁹ לה' הארץ ומלואה", "כאילו גזול להקב"ה וכנסת ישראל, שנאמר¹⁸⁰ גזול אביו ואמו וגו'",
9 ורק "לאחר ברכה" הרי זה נעשה באופן ש"הארץ¹⁸¹ נתן לבני אדם"¹⁷, והיינו, שע"י אמירת הברכה
10 מתבטל איסור גזילה ביחס להקב"ה; אך עדיין יש כאן גם ענין של גזול מבשר ודם, אבל ענין זה אפשר
11 לתקנו – עי"ז ששייב את הגזילה ויבקש מחילה (ככל הגדרים שבדבר). משא"כ אם לא הי' מברך, אזי
12 הי' זה בבחינת "מעוות לא יוכל לתקן"¹⁸², שהרי לעולם לא יוכל לתקן מה שאכל בלא ברכה (ולא כמו
13 אכילת דבר הגזול, שיכול לתקן ע"י השבת הגזילה).

14 ובכן: חקירה הנ"ל שייכת רק כאשר המצוה היא בענין אחד, והעבירה היא בענין שני. וכמו בהאמור
15 לעיל בנוגע ל"יציאות השבת", שהמצוה היא נתינת הצדקה, והעבירה היא בענין שמירת שבת, והרי
16 צדקה ושמירת שבת הם ענינים שונים. ואע"פ שנתנית הצדקה היתה באופן שברוחניות המשיך על העני
17 עונש איום ביותר (שהרי אפילו אם לא יתקיים העונש בדיני אדם בגלל שלא היתה עדות וכו', הרי זה
18 נעשה בדיני שמים), הרי לאידך גיסא, החי' נפשו ונפש בני ביתו;

19 אבל בנוגע לשביעית – ה"מצוה הבאה בעבירה" היא באופן ששני הענינים הם בישוב ארץ ישראל:
20 עבודת האדמה בשדה וכרם בארץ ישראל היא מצות ישוב ארץ ישראל (שלדעת הספרי שקולה כנגד כל
21 המצוות), וגם שביית הארץ בשנה השביעית הו"ע שנוגע לישוב ארץ ישראל, כמפורש בפסוק בפרשת
22 בחוקות¹⁸³, וכדאיתא במשנה במסכת אבות¹⁸⁴: "גלות בא לעולם על כו' ועל שמיטת הארץ".

23 וכאשר העבירה והמצוה הם באותו ענין – אין מקום לומר שגם באופן כזה ישנו הספק אם יש כאן
24 גם מצוה וגם עבירה, כיון ששניהם באותו ענין.

25 ל. וכאן המקום גם להזכיר אודות הענין הידוע:

26 ובהקדם המדובר כמ"פ¹⁸⁵ שכאשר יהודים מתאספים בשביל התעוררות לתורה ויראת שמים, אין ענין
27 לנצל את הזמן עבור ענין של הצהרות (כפי שנקרא כאן: "דעקלאריישאָנס" או "סטטימענטס") בנוגע
28 לסתם מאורע בעולם – רק בגלל שלא יתכן שלא יאמר מהי עמדתו בנוגע לענין זה, כיון שזה מראה
29 שהוא לא בגדר אנושי; איזה סוג אדם הוא אם אין לו עמדה בנוגע לכל דבר גדול וקטן שמתרחש בעולם.
30 וכיון שאין תועלת אם יכריז דעתו בזה בחדרי חדרים, שאז לא ידעו שהוא "אדם גדול", עליו לעשות
31 את ההצהרה בפרסום הכי גדול, כדי שידעו שלא יתכן שיהי' ענין בהנהגת העולם שלא יחוה דעתו בזה,
32 אף שספק גדול אם יש בזה איזו תועלת.

33 אמנם, במה דברים אמורים – בנוגע ל"הצהרה" בעלמא, והעיקר, שהעדר הדיבור בזה אינו יכול
34 להתפרש באופן הפכי; משא"כ בנוגע לדבר מבהיל ביותר שיש צורך לאפוקי מאיסורא, ורואים שכבר

(175) ראה מנ"ח מצוה שכה. וראה גם תורת מנחם –
התוועדויות חנ"ט ע' 129 הערה 255. וש"נ.
(176) עיין סוטה כא, א ובפרש"י שם ד"ה מצוה וד"ה
בעידנא.
(177) ב"ק צד, א. וש"נ.
(178) תהלים יו"ד, ג.
(179) שם כד, א.
(180) משלי כח, כד.
(181) תהלים קטו, טז.
(182) קהלת א, טו.
(183) כו, לד.
(184) פ"ה מ"ט.
(185) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ע' 193.

1 פירשו זאת באופן מעוות, ועד לאופן הפכי – הנה כל מי שתופס זאת, הרי הוא מצווה ועומד לאפוקי
2 מאיסורא, לנסות להבהיר את הדבר כפי שהוא למראה עיניו, וכולי האי ואולי יפעל על אחד שלא יפרש
3 זאת באופן מעוות, ועאכו"כ שלא יפרש זאת היפך המציאות.

4 ואם הדברים אמורים בכל הענינים שקורים בכל העולם כולו, כיון ש"כל ישראל ערבים זה בזה"⁷⁴,
5 ו"סדנא דארעא חד הוא"⁹⁷ וכו' וכו' (ככל אריכות הביאור בזה) – עאכו"כ בנוגע לענין שקורה בארץ
6 הקודש, ששם נמצאים עיניו ולבו של כל יהודי, כשם שעניניו ולבו של הקב"ה נמצאים שם, כמובן
7 מהפס"ד להלכה בהלכות תפלה¹⁸⁶ ש"המתפלל צריך... שיהיו עיניו למטה לארץ, שהרי אנו מתפללים
8 נגד בית המקדש שנאמר בו¹⁸⁷ והיו עיני ולבי שם", שלכן, כשיהודי מתפלל ג"פ בכל יום, עולה תפלתו
9 דרך ארץ הקודש, דרך ירושלים ודרך מקום המקדש וקדשי הקדשים¹⁸⁸ – הרי בודאי נוגע כל ענין
10 שמתרחש שם, אפילו דבר קטן, ועאכו"כ כשעושים מזה דבר גדול.

11 ובכן, המדובר הוא בנוגע לאח ואחות שעכשיו התירו להם לבוא בקהל¹⁸⁹. ובנוגע לאופן שהתירו
12 זאת – נאמרו כמה פירושים, ועד לפירוש שזהו "קידוש ה'", או שזהו ענין שהי' צריך להעשות מצד
13 "אהבת ישראל", ו"אהבת לרעך כמוך"²⁷, כדלקמן.

14 לא. ובהקדים – שישנו מאמר החכם¹⁹⁰ "שאלת חכם חצי תשובה", ופירושו, שכדי לקבל פתרון נכון
15 על שאלה, הנה ע"פ רוב הרי זה נעשה ע"י הזהירות להעמיד את השאלה כפי שהיא לאמיתתה, ולא
16 להלבישה באותיות אחרות, בענין אחר.

17 ובנדו"ד: לפני הדיבור אודות פרטי הדבר, לומר אם הם כשרים לבוא בקהל או באופן אחר (שזהו
18 ענין ששייך לפוסקי דינים, והרי אינני פוסק דינים כו'), הנה בנוגע לענין שאירע כאן, לא נוגע כלל אם
19 זה ענין של לאו, ענין של אהבת ישראל וכו'; כאן נוגע עצם הענין – מהי תורה, מהי הלכה, ומהו
20 פסק-דין.

21 ובכן, מה שמקובל בנוגע להלכה בתור עיקר באמונת ה' ועיקר בלימוד התורה וקיום המצוות – הוא:
22 "דבר הוי' זו הלכה"¹¹⁹. ובמילא, כשבאים לפסוק הלכה, צריך לדעת מה אומר הקב"ה.

23 כיצד אפשר לדעת מה אומר הקב"ה – הנה על זה אומרת התורה שהקב"ה "גילה סודו אל עבדיו
24 הנביאים"¹⁹¹. הקב"ה נתן תורה, שנקראת "תורה אור"⁶¹, וכשלומדים תורה כדבעי, אזי התורה היא
25 מאירה, עי"ז שנותנת הלכה מאירה.

26 ומזה מובן, שכאשר מערבים בענין זה (לא את הקב"ה, אלא) מישהו אחר, יהי' מי שיהי' – משנים
27 עי"ז את הענין כולו מעיקרו.

28 ובמילא, כשבא מי שהוא או מי שהיא – יהי' מי שיהי', ולא משנה בשם מי – ואומר: ברצוני שתתיר
29 את האח והאחות, ואומר בעצמו, שהוא לא למד "דבר ה'", והוא לא "פוסק" – כפי שאומרים כל אלו
30 שדורשים זאת, שדרישתם אינה בגלל שלמדו תורה והם יודעים שהתורה מתירה זאת, אלא הם טוברים
31 שצריך להתיר זאת, ולכן דורשים שיתירו זאת עי"ז שימצאו היתר בתורה, בידעם ששלשה רבנים פסקו כבר
32 באופן אחר, ומבלי לדעת מהו טעם הפס"ד, והעדוה שעלי' נבנה הפס"ד וכו' – מזמינים ודורשים ממנו
33 פס"ד באופן אחר,

34 [וכאמור, אין עניני לפסוק דינים ובפרט מבלי לדעת את הפרטים שבדבר; אני רק אומר שזוהי "חזקה"
35 שכאשר שלשה רבנים פוסקים דבר ברור, הרי זה מסתמא קרוב אל האמת יותר מאשר "פסק-דין" של
36 אשה או איש שאומרים בעצמם שאינם רבנים וכו'],

ואילך). וש"נ.

(186) שו"ע אדה"ז א"ח סצ"ה ס"ג. וש"נ.

(190) מגדל עוז לרמב"ם הל' תשובה ספ"ה. וראה סה"ש

(187) מלכ"א ט, ג.

תר"ץ ע' 84. וש"נ.

(188) שו"ע שם רסצ"ד. וש"נ.

(191) עמוס ג, ז.

(189) ראה גם מכתב ה' שבת שנה זו (אג"ק חכ"ח ע' צט

1 כך, שלא מחפשים לדעת מה אומר הקב"ה, אלא מלכתחילה קובעים תנאי, ומעמידים אולטימטום,
2 ואומרים לפלוני: אם רצונך בדבר פלוני, עליך לדעת שיתנו לך דבר זה בגלל שמצפים ממך להתיר את
3 האח והאחות – הרי זה ענין שלא הי' בישראל עד היום הזה!

4 בכל הזמנים היו יהודים ששמרו כל תרי"ג מצוות, וכאלו ששמרו רק תרי"ב מצוות או פחות מזה,
5 אבל הם לא דרשו מלכתחילה קודם המעשה, שיאמרו שהקב"ה אומר כפי שהם רוצים. – הם לא אומרים
6 שאם שיטת התוס' היא באופן כך ויש פוסקים באופן אחר, יש לפסוק כדעת המיקל, אלא אומרים
7 לכתחילה שהאח ואחות צריכים להיות מותרים לבוא בקהל, ועל מנת כן יערכו את ה"עיסקה"¹⁹², שימלאו
8 את רצונו תמורת נתינת ההיתר!

9 לב. וכיון שכן, הרי זה נעשה ענין של "ערקתא דמסאני"¹⁹³, שזהו ענין שמצד עצמו אין בו איסור
10 (לדעת כמה פוסקים¹⁹⁴); האיסור היחידי הוא – בגלל שאלו שציוו להחליף את שרוך הנעל, עשו זאת
11 בתור העברה על דת!

12 וכמו בנדו"ד, שענין זה לא נעשה בגלל הדרישה שיוכלו להתחתן, שהרי הם לא הראשונים (וכפי
13 שהענינים מתנהלים בדרך הטבע, הם גם לא האחרונים, רח"ל) שנוסעים לקפריסין או מקבלים אישור
14 ממקסיקו כדי להתחתן. ואין צורך אפילו לנסוע לקפריסין; די בכך שעוברים את הגבול למקום שאינו
15 תחת החוק שקובע שחתונה חייבת להיות קשורה עם רבנים, ושם יכולים להתחתן באופן שנישואיהם
16 נעשים עובדה מוגמרת. ויתירה מזה: אין צורך אפילו בחתונה, כיון שישנו הענין של "ידועה בציבור",
17 כך, שגם ללא חתונה יש להם את כל הזכויות של זוג נשוי.

18 ולכן, עכשיו נעשה הדבר בבחינת "ערקתא דמסאני" ועיקר בדת:

19 עכשיו מדובר אודות המעמד של רבנים, ענין הרבנות ופסק הלכה בכל העולם כולו – האם יש
20 לממשלה דעה לומר לרבנים שהם חייבים לפסוק את הדין באופן כך וכך, ועל מנת כן יעזרו להם וכו'
21 וכו', והרבנים צריכים לציית, וגם כשאומרים שרוצים להמתין שנה עם פסק-הדין, קובעת הממשלה
22 שהדבר צריך להעשות במהירות הבזק, ומצייתים גם לזה... האם כך צריכה להראות רבנות או לא.

23 זה לא ענין פרטי של הממשלה עם רב שהתיר דבר מסויים, אלא זהו ענין כללי לכל הגישה לתורה:
24 עד עכשיו הי' הסדר שאחד אומר שהוא אוחד מהתורה, והשני אומר שעבורו אין זה ענין, ח"ו, והשלישי
25 אומר שלא איכפת לו שבימיו של משה רבינו הי' באופן כך, ואילו עכשיו הוא ה"משה רבינו" שבדורו;
26 אבל לומר שמשה רבינו פוסק כך בגלל שזוהי הדרישה שהעמידו בפניו – לא היתה כמוה בישראל!

27 זה לא ענין פרטי של אח ואחות, אם הם מותרים לבוא בקהל או לא, שלאחרי השקו"ט בזה יכולים
28 לעבור לסדר היום, אלא זהו ענין שהפך לשאלה כללית, איך צריכה להיראות "רבנות" בישראל, לאו
29 דוקא בירושלים עיר הקודש, אלא אפילו בחוץ-לארץ שאוירה טמא וגושה טמא וכו'¹⁹⁵, בפלטבוש,
30 מלבורן, לונדון ופריז – בכל מקום שיש רב ורבנות ו"דבר הוי' זו הלכה"¹¹⁹:

31 האם יכול בעה"ב לגשת לרב ולומר לו: אתן לך את ה"חוזה" למשך שנה או חמש שנים או למשך
32 כל החיים – אם תבטיח שאתה תתיר ענין פלוני. והבעה"ב אומר בפירוש שהוא "עם הארץ", ולא עיין
33 בפרטי הדין (וגם אם יעיין, לא יבין מה שקורה שם...), ולא שמע את העדים וכו'; ועאכו"כ כשאומר
34 בעצמו – כפי שידוע וגלוי לכל העולם כולו – שהיו שלשה רבנים שעיינו בכל פרטי הדברים בדין זה,
35 ופסקו להיפך, שהאח והאחות אינם מותרים לבוא בקהל, ואעפ"כ בא כתביעה אל הרב שיתיר אותם!

(192) ראה גם תורת מנחם – התועודיות חס"ט ע' 71. וש"נ.

(193) סנהדרין ער, ריש ע"ב.

(194) ראה שו"ת צ"צ חיו"ד סוסצ"א. אנציק' תלמודית (כרך

כב) ערך יהרג ואל יעבור ס"ה (ע' קא). וש"נ.

(195) גיטין ח, ב. וש"נ.

1 האם רב יכול לקבל פקודות שהוא חייב לפסוק באופן כך, אלא שצריך לנצל את בקיאותו וחריפותו
 2 למצוא בתורה את היסוד לפס"ד שנדרש ממנו, או ש"רב" הוא מי ש"אין על גביו אלא הוי' אלקיו"¹⁹⁶,
 3 והעובדה שהוא זקוק לקבל שכירות מקופה פלונית, אינה נוגעת לאופן שבו הוא פוסק את השאלות.

4 די בכך אם דבר זה נוגע לעיר אחת, ועאכו"כ כשזה נוגע בכל מקום שישנו רב, ובכל מקום שישנו
 5 בעה"ב שנוגע לו כבוד הרבנות וכו', וכמובן נוגע הדבר יותר לרבנים, שעליהם נאמר¹⁹⁷ "יורו משפטיך
 6 ליעקב ותורתך לישראל", להורות לבעלי-בתים מה שצריכים לעשות, ועוד זאת, שעליהם לשמור על
 7 כבוד הרבנות והכבוד של "דבר הוי' זו הלכה". ולכן, צריך להתבונן, האם מותר לו לשתוק ולטעון שהוא
 8 עסוק בלימוד התורה וקיום המצוות, ב"כל מעשיך יהיו לשם שמים"¹⁹⁸ "בכל דרכיך דעהו"³⁸, וכל
 9 התירוצים שיש על זה.

10 מדוע הנני קורא להם "תירוצים"? – כי בשעה שמגיע לכבוד האישי שלו, אזי הוא עורך מיד "אסיפה"
 11 ואוסף את העיתונאים ומרים צעקה ("ער מאכט אַ ויצעקו") על כך שפגעו בכבודו! בשביל זה יש לו
 12 זמן! ואילו כשמדובר אודות כבוד ה' ו"דבר הוי' זו הלכה" – אזי מתחיל לחפש תירוצים, אם הוא פנוי,
 13 או שהוא עוסק במצוה, ולכן הוא פטור מכל המצוות כולם⁹³.

14 לג. וכמדובר כמ"פ¹⁹⁹, שלדאבוננו, צריכים למצוא דוגמא לדבר לא באופן ההנהגה בנוגע ל"תורה
 15 שלימה שלנו", אלא באופן ההנהגה בנוגע ל"שיחה בטילה שלהם"²⁰⁰:

16 אצלם יש שופטים שפוסקים בפירוש לא ע"פ "דבר הוי' זו הלכה", באמרם, שמינו אותם בכדי
 17 שיפסקו (לא ע"פ "דבר הוי' זו הלכה", אלא) כמו משפט העמים – כפי שהי' באנגלי', וכך הי' אצל
 18 נפוליון, וכך הי' ברומא וכו', ולכן עליהם לפסוק לפי משפטים אלו, ובלשון הידוע: משפטים חילוניים.
 19 ובכן: אף אחד לא העיז לגשת למישהו ולומר לו, שימנו אותו בתור שופט, בתנאי שיבטיח שיפסוק
 20 דין באופן כך וכך – באיזה ענין שיהי', לאו דוקא בענין עיקרי; אפילו בדבר של מה בכך.

21 אם מישהו הי' מעלה על דעתו דבר כזה, מי יודע מה היו עושים ממנו! ... היתכן להעיז ולסכם עם
 22 שופט, ולפרסם בכל העיתונים, שהסיבה לכך שממנים אותו לשופט, היא בגלל שבטוחים שיפסוק את
 23 הדין באופן כך וכך; דין שכבר נפסק באופן הפכי, והוא יראה "קונץ" ויפסוק אותו "כדבעי"!
 24 וכל זה – ב"שיחה בטילה שלהם", בחוקי העכו"ם, חוקים של אינם-יהודים.

25 ואילו כשמדובר אודות "תורה שלימה שלנו", מעיזים לעשות זאת – והקהל שותק, ומזה מתחילה
 26 כל הצרה – ומכריזים ברבים שמעמידים תביעה לרב שהוא חייב להתיר אותם, ועל מנת זה יתנו לו כך
 27 וכך וכו'.

28 אם מישהו הי' מעמיד תביעה כזו בפני שופט של בית משפט עליון, הי' מתהפך העולם, הן בא"י
 29 והן בחו"ל, היתכן שרוצים להטות את המשפט! ואילו כשמעמידים דרישה זו בנוגע ל"תורה שלימה
 30 שלנו" – עומדים ושותקים! ולכל היותר מתלחשים – אם אמרו זאת באופן דיפלומטי וצריך למלא את
 31 הדרישה או לא.

32 הלואי שבמשך הזמן ייבנה כבוד הרבנות לכל-הפחות כפי שמתייחסים שם לשופט ב"משפטים כל
 33 ידעום"²⁰¹ של אלו שאינם יודעים אודות הקב"ה ותורתו וכו', אלא מבססים את החוקים שלהם על מה
 34 שקבעו ברומא, לונדון ופריז ובשאר המקומות בדומה להם; ועאכו"כ ש"לא תהא תורה שלימה שלנו
 35 כשיחה בטילה שלהם".

(196) הוריות י"ד, א (במשנה). וש"נ.

(197) ברכה לג, י"ד.

(198) אבות פ"ב מי"ב.

(199) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ד ע' 91. ועוד.

(200) ע"פ לשון חז"ל – ב"ב קטז, רע"א. ועוד.

(201) לשון הכתוב – תהלים קמז, כ.

1 לד. וכאן רואים גודל הרחמנות של הקב"ה על בני"י, או כמ"ש בדניאל²⁰² שבסוף הימים "יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים":

2
3 לכאורה היו יכולים לעשות זאת בשקט, ללא "שטורעם" – להמתין כמה ימים, ולא לפרסם בכל העיתונים שמעמידים תביעה ותנאי שחייבים להתיר את האח והאחות, וכך ה' הדבר עובר בשקט; היו מתירים אותם לבוא בקהל, ופלוגי בן פלוגי ה' מקבל מה שצריך או מה שמגיע לו וכו'.

4 אבל אז, ה' מקום להתווכח מה קרה כאן; ולכן ריחם הקב"ה על דור יתום זה – עי"ז שכמה חדשים לפני"ז התחילו להרעיש בכל העיתונים, שידעו, שישנם מחמירים שכבר פסלו אותם לבוא בקהל, וברור שהמצב לא יכול להשאר כך, ולכן צריך לחפש כאלו שיתירו אותם, וברור הדבר שימצאו אותם!

5
6 מהי גודל הוודאות שבדבר?! – ואמר זאת יהודי שלא למד שו"ע, ועאכו"כ שלא שמע את כל פרטי העדויות וכל הענינים, ואעפ"כ אמר בפשיטות שבודאי יתירו אותם.

7 וכאמור לעיל²⁰³, עכשיו אין זה ענין שקשור עם מעשה פרטי של איש פרטי, וגם לא קשור עם המעמד ומצב של האח והאחות (זהו ענין הדורש ברור בפ"ע), אלא יצא ונעשה ענין אחר שנוגע לקיום התורה והרבנות בכל מקום שהוא: עכשיו השאלה היא מהו המעמד של רב בישראל – האם "אין על גביו אלא הוי" אלקיו", או שיש לו פקודה משר הצבא או מהממשלה וכו', שלא זו בלבד שמביעה חוות-דעת בין כל הדעות, אלא היא קובעת שכך צריך להיות הפסק-דין, ורק נותנת רשות לעסוק בפלפול ושקו"ט ולמצוא את הטעמים שעליהם מבוסס פסק הדין שנקבע מראש!

8 לה. ומזה מובנת גם שלילת הטענה שזהו ענין של אהבת ישראל:

9 ישנם הטוענים שצריך לרחם על הבחור והבחורה שבוכים כו', ובלשון הכתוב²⁰⁴: "דמעת העשוקים" ש"אין להם מנחם", וכדאיתא במדרש²⁰⁵ שקאי על אלו שאסורים לבוא בקהל, שיש להם טענה שאין זו אשמתם אלא אשמת הוריהם!...

10
11 ובכן, כיון שנמצאים בדור יתום, מרחם הקב"ה ומראה את הענינים באופן בולט²⁰⁶ שלא יהי' מקום לטעות שזהו ענין של אהבת ישראל:

12 הכריזו ברבים, והדפיסו בכל העיתונים, שכמה חדשים לפני אותו יום שבו ניתן ההיתר, ה' כבר מוכן ההיתר בקונטרס כתוב וחתום ע"י תשעה רבנים, באופן שאין לערער עליו,

13 – [וכנראה אמת הדבר; אינני רואה קושי למצוא רבנים (אפילו תשעים ותשעה...) שיערכו קונטרס כזה ויחתמו עליו; אם רק יודעים ללמוד, יש כמה אופנים למצוא היתרים וכו',

14 אך יש להעיר, שלא מצינו בשום מקום בשו"ע, שה"היתר" צריך להנתן ע"י תשעה או שמונה רבנים; השאלה היא אם אומרים מ"ש בשו"ע, ואם ההיתר הוא ע"פ שו"ע – שאז הרי זה יכול להנתן גם ע"י רב אחד, כיון שאין זה ענין שדורש סנהדרין גדולה או סנהדרין קטנה, ואין צורך אפילו שלשה, ועאכו"כ שאין צורך להמתין לתשעה.

15 ה"בחינה" היחידה ו"אבן הבוחן" היחיד בנוגע ל"דבר הוי" זו הלכה – אם פלוגי יודע ללמוד ולפסוק דין, ואז, אין חילוק בשו"ע אם הוא רב שיש לו תואר הכי גדול, ומה גודל העיר שמכהן בה ברבנות (או אפילו רב ללא עיר...), אם היא עיר גדולה או עיר קטנה, אם יש בה ד' אמות על ד' אמות, כך, שיש בה לכל-הפחות שיעור בית, או שאין בה אפילו שיעור זה, כיון שהוא גר בסוכה או במערה,

205 קה"ר עה"פ.

202 יב, יו"ד.

206 ראה גם תורת מנחם – התועדויות חס"ח ע' 376.

203 ראה גם מכתב ימי הסליחות תשל"ב (אג"ק חכ"ז ע' ויש"נ).

204 קהלת ד, א.

204 קהלת ד, א.

- 1 או אפילו בבית-האסורים (כפי שמצינו כמה הלכות שפסקו במערה ובבית האסורים וכו')²⁰⁷, אע"פ ששם
2 לא שייכת כהונה של רבנות] –
- 3 אלא שהמתינו עם ההיתר ולא פירסמוהו עד זמן מסויים – לא בגלל הצורך לברר ההלכה לאמיתתה,
4 שכבר נתברר הדבר כמה זמן לפני"ז, אלא לצורך ה"עיסקה".
- 5 וא"כ, נשאלת השאלה: אם הכוונה בזה היא מצד אהבת ישראל, בגלל ההתחשבות ב"דמעת
6 העשוקים" והרחמנות עליהם, בהתאם לטבעו של יהודי שרוצה לעשות טובה וכו' – מדוע המתינו ולא
7 היתירו אותם לפני כמה שבועות וחדשים, שבהם היו יכולים לחסוך את "דמעת העשוקים" ?!
- 8 ובמשך אותם שבועות וחדשים, הרעישו ללא הרף שידעו שסוכ"ס ימצא רב שיתיר לאח ואחות לבוא
9 בקהל, ופלוני מודיע לכתחילה, שהוא לא אומר זאת בגלל שלמד את הדין, אלא בגלל שכך עלה
10 ברצונו !...
- 11 במצב כזה, כבר אין נפק"מ אם ההיתר הוא ע"פ הלכה או לא, וכבר לא נוגע האח והאחות,
12 – רחמנות עליהם, שנוסף על מעמדם ומצבם הפרטי בבחינת "דמעת העשוקים" ש"אין להם מנחם",
13 הביאו עליהם צרה נוספת על כל הצרות כולם; אבל הם אשמים בכך שעל ידיהם באה תקלה לעולם,
14 שזעזעו את כל מעמד ומצב וענין הרבנות בכל קצוי תבל –
- 15 כל יהודי שסבור שענין של רבנות צריך להיות מיוסד על "דבר הוי" זו הלכה", ואסור לבן-אדם
16 להתערב בזה, מבין, שאפילו אם הדבר עצמו הוא לגמרי ע"פ הלכה, חייבים להמתין עד להסרת טעות
17 העולם שזהו ענין שנעשה בגלל שכך סוכם לצורך איזו עיסקה, ולא מצד ההלכה, והא ראי', שלא עשו
18 זאת לפני חודש, חדשיים או שלשה חדשים (שאו היו חוסכים את הבכיות בזמן זה), ויתירה מזה, אפילו
19 לאחרי שהמתינו וקיימו חצי עיסקה, אמרו לכתחילה שיכולים להמתין שנה, ואח"כ הגיעה הוראה שאין
20 להמתין (שהרי הבחור והבחורה בוכים), ולכן הוצרכו לעשות זאת במהירות הבזק: בבוקר אמרו
21 שמותרים לבוא בקהל, ותוך כמה שעות ערכו מיד את החתונות, באמרם, שעכשיו הרי זה כבר מקרה
22 אבוד... כיון שכבר תפסו הקידושין!
- 23 אך האמת היא, שבכך לא הרוויחו מאומה – דממה נפשך: בנוגע לאח ואחות עצמם – הרי בלאה"כ
24 קידושין תופסים גם במקום שיש לאו שלא יבוא בקהל²⁰⁸; בין אם ההיתר הוא היתר או לא – קידושין
25 תופסים, וגם קידושי קפריסין תופסים. ובנוגע לילדים – הנה גם ע"י תפיסת הקידושין לא תוקן הדבר,
26 כל זמן שלא יהי' בירור הענין בכל הפרטים, ע"י שישמעו את הצד שכנגד – האח הנוסף של האח
27 והאחות וכו' וכו'. ומה גם שאין זה כמו אצל גוים, להבדיל, שכאשר פוסקים פעם אחת אזי נגמר הענין,
28 אלא גם לאחרי שפוסקים ע"פ הלכה, יכול לבוא ב"ד שגדול יותר בחכמה ובמנין ולפסוק באופן אחר²⁰⁹.
29 ועאכ"כ אם ימצאו עדים שיזימו את העדים הקודמים כו'.
- 30 ומה גם שעשו זאת באופן שמנקר את העינים, שלא היתה כזאת בישראל – שהרי ע"פ דין יש צורך
31 להמתין שבעה ימי חימוד²¹⁰, ובגלל זה הוצרכו לתרץ, שלפני שנתנו את הפס"ד, הודיעו להם מראש
32 שעומדים ליתן הפס"ד, וכיו"ב.
- 33 לו. ולאחרי כל זה, יש רבנים שמרעישים שהי' כאן "קידוש השם", ע"י שהראו את ה"רחמנות" של
34 "הלכה" על יהודים!

סמ"ד ס"ז.

209) ראה רמב"ם הל' ממרים פ"ב ה"ב.

210) ראה רמב"ם הל' איסור פ"א ה"ט. טוש"ע יו"ד

רסקצ"ב.

207) ראה – לדוגמא – גיטין סו, ב. וראה גם ס' תשב"ץ קטן

(והוא "מנהגים ופסקים ודינים .. שכתב תלמידו .. מפיו בהיותו

עמו במגדל הסוהר כו' – שער הספר בכמה מהדורות).

208) ראה רמב"ם הל' אישות פ"ד ה"ד. טוש"ע אה"ע

- 1 והקשו במפרשים²²³: כיון שרב הי' מגדולי האמוראים, בודאי הי' עניו בתכלית, וא"כ, איך אמר "כגון
2 אנא"?
- 3 והתירוץ לזה, שבענינים של קידוש השם והפכו, אין נפק"מ באיזה מדה הוא אוהז מעצמו (או משהו
4 אחר אוהז ממנו), אלא נוגע איך מסתכלים על זה העשרה מישראל שבמעמדו ומצבם אירע ונתפרסם
5 הדבר.
- 6 ובנוגע לענינו, הרי זה האופן היותר גדול של הופך קידוש השם (אפילו אם היו יודעים מזה רק
7 עשרה מישראל, ועאכו"כ לאחר שישעו מזה פרסום הכי גדול), שלמרות שההיתר ההלכתי בקונטרס הנ"ל
8 הי' במציאות כמה שבועות לפני"ז, לא הותרו עד שנערכה עיסקה הנ"ל, ובמילא אי אפשר לפרש עכשיו
9 שהיו בזה סיבות אחרות וענינים אחרים, שבגללם ידעה הממשלה לפני כמה חדשים שכך יהי' פסק הדין!
10 וממה-נפשך: או שהיו צריכים להתיר אותם כמה חדשים לפני"ז, או שגם עכשיו אי אפשר להתיר אותם!
11 יכולים אמנם "להסביר" שבדרך מקרה כיוון שר הצבא לפס"ד באופן ש"ניבא ולא ידע מה ניבא...
12 אבל אין הדבר מתקבל בשכל! והגע עצמך: שלשה רבנים (שקיבלו סמיכה ומשמשים ברבנות) שמעו
13 העדות ופסקו שהם אסורים לבוא בקהל; ואילו זה שלא שמע את העדות, ולא למד ש"ס ופוסקים –
14 דוקא הוא כיוון לפס"ד כפי שהוא לאמיתו!... לא מתקבל בשכל שבדרך הטבע יקרה כך!
- 15 לח. ויש להוסיף עוד ענין בהמשך להאמור לעיל (סל"ה) שבגלל שזהו דור יתום, באים הענינים
16 באופן בולט שאינו נותן מקום לטעות (אא"כ משהו רוצה לרמות את עצמו) – שישנו דבר פלא ביותר,
17 שרואים כאן הענין ד"משיב חכמים אחר"²²⁴:
- 18 כשבחרים רבנים בשעה שנמצאים במעמד ומצב הדורש תיקון בכל השטחים,
- 19 – הן בנוגע למצב הכשרות, הן בנוגע לחינוך שהמצב הוא איום ונורא, שענין ה"סמים" (כפי שנקרא
20 כאן: "דראָגס") הולך ומתפשט, רחמנא ליצלן, ומצב העבריינות בין הנוער הולך ומתפשט, וכן המצב
21 בנוגע לכו"כ ענינים של צניעות וכו', ככל הפרטים שבדבר שאין להאריך בזה, כיון שאין לדבר בגנותן
22 של ישראל, כי אם בשבחן של ישראל –
- 23 הנה לכאורה, מיד בימים הראשונים לקבלת תפקיד כזה והשפעה כזו, היו צריכים להתחיל לעסוק
24 במסירה ונתינה בפעולות לתיקון שמירת שבת, חינוך הנוער, צניעות, העדר כל הענינים בלתי-רצויים,
25 ולעשות משהו כדי שיתוסף ריבוי בלומדי תורה ומקיימי מצוות בהידור. – חנוכת תפקיד זה היתה צריכה
26 להיות ע"י עשיית "מהפכה" בתורה עבודה וגמילות חסדים.
- 27 ובכן: מכל ענינים אלו – לא שמעו מאומה; הדבר היחיד שיצא בקול רעש גדול בכל העולם כולו
28 – שידעו, שכיון שישנם "פנים חדשות", במילא יש חידוש בתורת ה', "תורה חדשה מאתי תצא"²²⁵.
- 29 ובמה מתבטא החידוש – לא בהשתדלות לפעול שילדות יתנהגו באופן צנוע, שילדים ילמדו תורה
30 שעה נוספת ממה שלמדו עד עתה, שהכשרות תהי' בהידור יותר מכמו שהי' לפני"ז [אם גם עד עכשיו
31 הי' כשר – יהי' "גלאַט כשר"], או בנוגע לקדושת הארץ, ובפרט בשנה השביעית, שנת השמיטה, שכל
32 השנה כולה היא "שבת להוי", שלכן "שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור"¹⁶²;
- 33 הדבר היחיד שבו עסקו בלהט – לעשות רעש הכי גדול אודות הצורך להתיר את האח והאחות, שזהו
34 ענין של "קידוש השם", וקשור עם "ואהבת לרעך כמוך"²⁷ ש"זו היא כל התורה כולה"²¹¹, שע"ז מראים
35 שיכולים לחיות עם התורה בימינו אלו.

224 ישע"י מד, כה.
225 שם נא, ד. ויק"ר פ"ג, ג.

223 ראה דבש לפי (להחיד"א) מע' ח אות ט"ב. וראה גם
תורת מנחם – התועדויות חס"ח ע' 239. וש"נ.

1 לא צריך ראיות שיכולים לחיות עם התורה בימינו אלו; כבר עברו יותר משלש וחצי אלפי שנים²²⁶
 2 מאז שניתנה התורה, ובמשך כל סוגי הזמנים שעברו היתה התורה "חיינו ואורך ימינו"⁷³. – גם אלו
 3 שטוענים זאת, יודעים בעצמם שאין זו האמת; לא על זה צריך להביא ראיות.
 4 ולעומת זאת, צריך לעשות משהו בנוגע לנער שהולך ל"דיסקוטק" במקום לישיבה, ובנוגע לנערה
 5 שחושבת אודות ענינים שאינם באופן צנוע כו'.
 6 וכל הקהל עומד מסביב ומסתכל ורואה שלא נעשה מאומה בענין זה, למרות שכבר עברו כמה
 7 שבועות מאז הבחירות לרב. (כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף בבת שחוק: "פרע הקפותיו" הוא אמנם דבר
 8 גדול, אבל זה יכול להמתין עוד שנה...)
 9 כאשר "ויבוא יעקב שלם עיר שכם"²²⁷, תיקן מיד ענינים שונים – "מטבע תיקן להם וכו'"²²⁸. ואילו
 10 בנדר"ד, לא איכפת לאף אחד שמתעסקים בדבר אחד ויחידי, ואין פוצה פה ומצפצף מה נעשה עם מצב
 11 הצניעות, ומה נעשה עם המצב של שמירת שבת וכו' (וכאמור לעיל שצריך לדבר בשבחן של ישראל).
 12 וכאשר היתה הדרישה מאנשי הממשלה שחייבים להתיר את האח והאחות ע"פ ההלכה, שתקו כולם,
 13 הן שם והן כאן, וחשבו רק אם מפלגה זו תצביע באופן כך, או מפלגה אחרת תצביע באופן אחר, ואם
 14 יוכלו אז להשאר בקואליציה או לא; זו היתה התגובה היחידה!
 15 לט. וכיון דאתינן להכי – יש לשלול גם את הטענה שהוכרחו להתיר את האח והאחות, כיון שחייבים
 16 לשמור על שלימות הקואליציה, כדי שלא לגרום למשברים בארץ ישראל:
 17 ובכן: אלו שיושבים עכשיו בממשלה, לא יוכלו לנתק אותם מה"כסאות" שהם קשורים אליהם
 18 "בשלשלאות של ברזל"!... הם יושבים בפנים, ואינם רוצים לעזוב!
 19 היחידים שהי' להם תוקף הרוח לצאת מהממשלה – הם "גח"ל"²²⁹.
 20 ולצדדי – דוקא אלו שצריכים לעמוד לימין ולהבטיח בתוקף את שמירת ההלכה, הכריזו שהם נשארם
 21 לשבת בפנים, ושם יתנהגו כיהודים דתיים. וכפי שראו בעבר, שהכריזו שאם לא יתקנו את החוק שגזר
 22 צ"ל "כהלכה" יפרשו מיד מההמשלה, ובפועל נשאר לשבת. ולפנ"ז הכריזו שיפרשו בגלל טלוויזיה
 23 בשבת, ונשאר לשבת, וכו' וכו'.
 24 ועאכ"כ בנוגע לשמאלנים – הנה למרות שלחצו ודחקו כו' והעמידו אולטימטום שיצביעו עבור חוק
 25 מסויים²³⁰, הי' זה רק באופן של שקלא וטריא מאחורי הפרגוד, ודברים בעלמא, והי' ברור לעיני כל
 26 שבכל מקרה לא יפרשו מהקואליציה; ואפילו אם הם היו פורשים מהקואליציה – ישנה כמה טובים
 27 כמותם, ואולי טובים מהם, שהיו תופסים את ה"כסאות", כך, שלא הי' יותר גרוע, ואולי הי' יותר טוב
 28 – מנקודת מבט של אלו שרוצים לשמור על הקואליציה. ובמילא לא הי' מקום לחשבונות העולם שצריך
 29 לשמור שלא יהי' משבר, כי בלא"כ לא הי' משבר, ואם כן, הי' זה באופן שלא הי' מביא לידי שברון,
 30 אלא מסתמא הי' איזה תיקון כו'.

31 מ. ויה"ר שבנוגע לכהנ"ל יקויים מ"ש בעל השמחה והגאולה דיי"ט כסלו, ש"הפליא הוי' והגדיל
 32 לעשות בארץ"¹⁵², ובאופן ד"פדה בשלום. . מקרב", ללא מלחמות, ועד ש"ברבים היו עמדי"¹⁴⁶, שסוכ"ס
 33 יראו כולם מה שנעשה כאן בפועל, ויחפשו דרכים כיצד לתקן זאת בקרוב ממש, הן בנוגע לענין של
 34 קידוש השם, ואפילו בנוגע לענין פרטי, כאמור, שרחמנות על האח והאחות שסחבו אותם לכל הענין,
 35 אף שלא רצו בכך וכו' וכו', שאין כאן המקום להאריך בזה.

(228) שבת לג, סע"ב. ב"ר פע"ט, ו.
 (229) ראה תורת מנחם – התוועדויות חס"ט ע' 74.
 (230) להתיר נישואין אזרחיים לפסולי חיתון (המו"ק).

(226) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חנה"ה ע' 336.
 נתבאר בשיחת ש"פ בשלח שנה זו ס"ט ואילך (תורת מנחם –
 התוועדויות חע"א ע' 143 ואילך).
 (227) וישלח לג, יח.

- 1 וזאת – אע"פ שבדרך הטבע אינני רואה כיצד יתבצע הדבר, שכן, מובן מאליו שיש כאלו שמפעילים
2 עליהם לחץ כו'; ובידעי את הלחץ שיש לי, אף שאינני נמצא באותם ד' אמות – יכולני לתאר את הלחץ
3 על מי שנמצא שם.
- 4 וכפי מהלך הדברים, יכולני לתאר לעצמי, שלאחרי הדברים שאמרתי עתה, ודוקא באופן שהדברים
5 מגיעים גם מעבר לים, כדי שאח"כ לא יוכלו לומר שהסכמתי על דבר זה או לא הסכמתי על דבר אחר
6 – יתכן שמישהו יהי' נוקם ונוטר!
- 7 מסתמא ינקמו וכו', היתכן שאמרתי בנוסח כך וכך, ולא ביום השבת, שאי אפשר למסור את הדברים
8 מעבר לים, אלא דוקא במוצאי שבת, כשמוסרים את הדברים גם מעבר לים, ובאופן שלא משתמע לתרי
9 אפי, לאחרי ההבהרה שלא מדובר כאן אודות איש פרטי, וגם לא אודות קונטרס של שקלא-וטריא בהלכה
10 פרטית, אלא מדובר אודות ענין עיקרי בכל המעמד ומצב של פסקי הלכות בתורה, שצ"ל ע"י רבנים
11 שמתנהגים באופן ש"אין על גביו אלא הוי' אלקיו", וכאשר נעשה פרסום הכי גדול ע"י ההדפסה בכל
12 העיתונים, שניתנה פקודה שצריכים להתיר אותם, ומיד קיימו זאת בשעתא חדא וברגעא חדא – הרי זה
13 היפך קידוש השם שאין כמוהו.
- 14 וכאמור לעיל, הפעילו עלי לחץ, שכיון שיש לי להט ("איך בין פארקאכט") ב"מבצע תפילין", בהפצת
15 המעינות חוצה, בעניני כפר חב"ד וכו' – עלי לדעת שתהי' פגיעה בדברים אלו ("דאָס וועט אין דערויף
16 אָנרירן").
- 17 אכן יש לי להט במבצע תפילין ובענינים ד"יפוצו מעינותיך חוצה", והנני יודע בפירוש אודות
18 ה"איום" שהראו באצבע הקטנה או הגדולה, שאדע כך וכך, הזהר והזהר, ולמה אתה חייב לקפוץ בראש,
19 בה בשעה שיש אחרים שנמצאים בסמיכות מקום והם שותקים, ואילו אתה צריך לצעוק מברוקלין, למרות
20 שאתה יושב בחו"ל, ואינך רב שפוסק שאלות וכו', אלא בשעה שבאים יהודים שרוצים להתוועד ביחד,
21 הנך אומר להם "אימרה" מאדמו"ר הזקן, אדמו"ר האמצעי והצמח-צדק, או ענין בנגלה.
- 22 אבל אעפ"כ, כאמור לעיל (סכ"ט) שגם כשמדובר אודות מצות ישוב הארץ או מצות צדקה ששקולה
23 כנגד כל המצוות¹⁶⁰ – אם זוהי מצוה הבאה בעבירה, אסור לעשותה!
- 24 יש אמנם חקירה בדבר – אם מקבלים שכר עבור המצוה (כיון ש"אין עבירה מכבה מצוה"), ועל
25 העבירה יקבלו עונש בפ"ע (כנ"ל), אבל אין מחלוקת כיצד צריך להתנהג; הכל מודים שכאשר "פשט
26 העני את ידו לפנים", אסור לבעה"ב ליתן לו צדקה. – אפילו לפי הדעה שיקבל שכר על ענין הצדקה
27 שבדבר, אסור לעשות זאת!
- 28 אלא מאי, ילחמו ויפגעו במבצע תפילין וכו' – הנה: מבצע תפילין שיתנהל עי"ז שיערערו ויזעזעו
29 את כל מצב הרבנות בכל העולם כולו – לא זו היא התכלית של מבצע תפילין!
- 30 ובודאי ירחם הקב"ה על שארית עמו ישראל, שאלו שיזכו, לא יפגעו מזה ויניחו תפילין, ולא יוכלו
31 לפגוע בענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה", אפילו אם ירצו לנקום בפלוני בן פלוני שדיבר בלשון כך וכך,
32 באמרו שידעו שזהו ענין שהוא היפך קידוש השם, היפך אהבת ישראל, היפך האנושיות והיושר כו'.
- 33 ויה"ר שבאופן ניסי, ונס לפנים מנס – לא יזיק כל הענין לאותם אנשים שמעורבים בזה, ולא לענין
34 מצב הרבנות וכבוד התורה בכל מקום שהוא, ובקרוב ממש יתקנו ענינים אלו במילואם.
- 35 ויקויים היעוד²³¹ ש"מציון תצא תורה" – תורת אמת, "ודבר הוי' – זו הלכה – מירושלים".
- 36 ובקרוב ממש יבוא משיח צדקנו, ש"ילחם מלחמת ה' וינצח", ואח"כ "יבנה מקדש במקומו", ואח"כ
37 "ויקבץ נדחי ישראל"⁶⁵ (קיבוץ גלויות), בקרוב ממש, ובעגלא דידן.

(231) ישע"י ב, ג. מיכה ד, ב.

1 [אח"כ אמר: כיון שנמצאים כאן "מנגנים" מהמדינה שמלפנים שבה ישב רבינו הזקן במאסר, ינגנו
2 ניגון משם – ניגון כזה שהקהל יוכל לנגן עמהם (וניגן החזן ר' בערל זאלצמאן הניגון "עך טי
3 זימליאק").]

* * *

4
5 מא. ע"ד המדובר לעיל (סכ"א) בנוגע לסיום הש"ס, ישנו גם הענין של סיום ספר התניא – שהרי
6 רבינו נשיאנו כ"ק מו"ח אדמו"ר תיקן הענין של חלוקת התניא לימות השנה,

7 – בקשר ללימוד שיעורי חת"ת, חומש תהלים ותניא (נוסף על השיעורים שיש לכל אחד בנגלה
8 ובחסידות): חומש – פרשת השבוע, תהלים – כפי שנחלק לימי החודש, ותניא – כפי שנחלק לימי
9 השנה; והרי ימי השבוע ימי החודש ימי השנה הם הענינים הכלליים שכוללים כל הזמן כולו –

10 באופן שבי"ט כסלו יסיימו את כל ספר התניא על כל חלקיו (כולל גם אגרת הקודש וקונטרס אחרון),
11 ולאח"ז גם התחלת לימוד התניא מחדש, על מנת לסיימו במשך השנה, עד י"ט כסלו הבא עלינו לטובה,
12 ולכן נהוג לומר ענין (עכ"פ בקיצור) בנוגע לסיום התניא והתחלת התניא²³².

13 וע"פ האמור לעיל (סי"ט) ששנה זו חדורה עם עניני שבת, שהרי השנה כולה היא שנה השביעית,
14 "שבת לה", ויו"ט של ר"ה חל להיות בשבת, וכן י"ט כסלו, ר"ה ללימוד החסידות ולדרכי החסידות,
15 חל להיות בשבת – הרי זה הזמן הכי מתאים לעריכת סיום התניא, שהקטע האחרון (בר"ה הוכח תוכיח
16 שבסוף אגרת הקודש בקונטרס אחרון) מסיים בעניני שבת, וגם כפי שהם בחיצוניות ובפנימיות.

17 מב. ספר התניא מתחיל עם ענין של גליא שבתורה²³³: "תניא . . משביעין אותו תהי צדיק וכו'"²³⁴,
18 ומיד מסביר זאת ע"פ פנימיות התורה, ובאופן שדוקא ע"פ פנימיות התורה יכולים לתרץ את השאלות
19 ששואל בתחלה, שהם שאלות ע"פ גליא דתורה – שענין זה מדגיש יותר איך שגליא ופנימיות התורה
20 הם ענין אחד, שלכן יכולה להיות השאלה ע"פ נגלה, והתירוצ ע"פ פנימיות התורה.

21 ועד"ז בסיום התניא בנוגע לעניני שבת – שמבאר ענין שמירת השבת כפי שהוא בפנימיות וכפי שהוא
22 בחיצוניות (בהלכות שבת).

זאת ועוד:

24 ענינו של ספר התניא מבואר מיד ב"דף השער": "מיוסד על פסוק²³⁵ כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך
25 ובלבבך לעשותו", שהם ג' הענינים דמחשבה – "בלבבך", דיבור – "בפיך", ומעשה – "לעשותו".

26 וגם בענין השבת שבסיום התניא ישנם ג' ענינים אלו: ענין המעשה – "שביתה מעשי גשמית", ענין
27 הדיבור – "שביתה מדיבורים גשמיים", וגם ענין המחשבה – שהרי המעשה שעליו חייבים בשבת הוא
28 רק "מלאכת מחשבת"²³⁶, מעשה שקשור עם מחשבה.

29 ויש להוסיף בשייכות של תוכן "דף השער" לענין השבת שבסיום התניא – שהענין ש"קרוב אליך
30 הדבר", ובאופן ד"מאד", הוא מצד ענין ה"שבת" שבישראל:

31 ענין השבת הוא – ש"כל מלאכתך עשוי"²³⁷, כך, שאוכלים מן המוכן.

32 ובאופן כזה הוא גם הענין ד"קרוב אליך הדבר מאד" – שהרי מבואר בהמשך הפרקים בתניא (ובפרט
33 בחלק ראשון) שזהו מצד ה"אהבה מסותרת . . שהיא ירושה לנו מאבותינו", ש"נכלל בה גם דחילו"²³⁸,

235 נצבים ל, יד.

236 ביצה יג, סע"ב. וש"נ.

237 ראה שו"ע אדה"ז אור"ח שש"ו סכ"א. וש"נ.

238 פי"ח.

232 ראה גם שיחת י"ט כסלו דאשתקד ס"ט ואילך (תורת

מנחם – התוועדיות חס"ו ס"ע 329 ואילך). שם חס"ב ריש ע' 403. וש"נ.

233 ראה גם תורת מנחם – התוועדיות חס"ז ע' 54. וש"נ.

234 נדה ל, ב.

1 והרי אהבה ויראה כוללים את כל התורה כולה, כי "האהבה היא שרש כל רמ"ח מ"ע . . והיראה היא
2 שרש לשס"ה לא תעשה"²³⁹, ונמצא, שהענין ד"קרוב אליך הדבר מאד" הוא באופן ש"כל מלאכתך
3 עשוי", כיון שכל אחד מישראל מקבל זאת מהאבות בירושה, ובלשון התניא²⁴⁰: "ירושה שנפלה לו הון
4 עתק שלא עמל בו".

5 מג. ונוסף על האמור בנוגע ל"דף השער" (שלאחריו באים ההסכמות וההקדמה) – הרי זה קשור גם
6 עם התחלת ספר התניא:

7 התחלת התניא היא: "תניא [בספ"ג דנדה] משביעין אותו תהי צדיק וכו'". ומבאר הצמח צדק
8 בהגהותיו לתניא²⁴¹, שא' הפירושים ב"משביעין" [נוסף על ענין השבועה כפשוטה, שפועלת לגלות את
9 הכחות הנעלמים, שלא יניחו שתהי' תנועה הפכית ממה שנדרש מצד השבועה] הוא מלשון "שביעי",
10 כיון שזה מעורר המדריגה דשביעי כו' (ועד "לקשרא שביעאה בשביעאה"²⁴²), כפי שמבאר שם בארוכה
11 בעבודה ובכחות הנפש וכו'.

12 וענין זה קשור גם עם יום השבת, השביעי בימים – שלכן "כל השביעין חביבין"⁹⁸, כיון שקשורים
13 זב"ז.

14 ונמצא, שיש שייכות נוספת בין התחלת התניא, "משביעין אותו", עם סיום התניא בענין השבת.
15 מד. וענין זה מודגש יותר ע"פ תורת המגיד (כמדובר לעיל בארוכה²⁴³ שבי"ט כסלו מלאו מאתיים
16 שנה להסתלקות-הילולא שלו):

17 הענין ד"משביעין אותו תהי צדיק" – מקשר המגיד²⁴⁴ עם מ"ש²⁴⁵ "ונפש כי תחטא", שעל זה אמרו
18 בזהר²⁴⁶ "תוהא", שזוהי תמיהה ("אורייתא קא מתמה") איך יתכן אצל "נפש" (שקאי על נפש של איש
19 ישראל) הענין ד"כי תחטא", ומבאר, שסיבת התמיהה מבוארת בהמשך הפסוק²⁴⁵: "ושמעא קול אלה",
20 "שהי' לו לשמוע קול של השבועה", ש"משביעין אותו תהי צדיק".

21 [ולהעיר, שנוסף על הענין ד"משביעין אותו" כפשוטו, כפי שהוא בנוגע לכל אדם, בהיותו תינוק
22 במעי אמו בצאתו לאויר העולם²³⁴ – ישנו ענין זה גם בלידת עם ישראל, במעמד הר סיני, שהו"ע של
23 גיור²⁴⁷, ש"כקטן שנולד דמי"²⁴⁸, שאז ישנו ענין השבועה – "מושבע ועומד מהר סיני"²⁴⁹ שצריך להיות
24 צדיק].

25 והמשך הכתוב²⁴⁵ "או ראה או ידע": "ידע" – הו"ע ההתקשרות באלקות, "או ראה" – שמתבונן
26 בענינים שרואים אותם כו', שכל זה צריך לשלול הענין ד"תחטא".

27 ומבואר שם הענין ד"משביעין אותו" – ש"מקשרים אותה (את הנשמה) בעולם השבועה שהוא
28 השכינה כו'".

29 והרי ענין ה"שכינה" הוא ענין השבת – כי, ביום השבת אין עובדין דחול, אלא "ויכולו השמים
30 והארץ וכל צבאם"²⁵⁰, שעומדים בתנועה של כליון להקב"ה – לדרגת האלקות ששוכנת ומתלבשת כו'²⁵¹,
31 כמודגש בענין השבת, שעם היותו למעלה מהעולם, הרי זה באופן שנעשה חלק מהעולם ופועל שלמות
32 בעולם, שלכן נכלל יום השבת במספר "שבעת ימי הבנין", או בלשון המדרש: "מה הי' העולם חסר"

(245) ויקרא ה, א.

(239) פ"ד.

(246) ח"ג יג, ב. טז, א.

(240) פל"ג.

(247) ראה יבמות מו, ב. וש"נ.

(241) קיצורים והערות לתניא ע' נח ואילך.

(248) שם כב, א. וש"נ.

(242) ראה זח"ב רס, ב. וראה המשך תער"ב ח"ב ע' א'פ"ט.

(249) יומא עג, סע"ב. וש"נ.

(243) שיחת ש"פ וישלח, י"ט כסלו ס"ה ואילך (תורת מנחם

(250) בראשית ב, א.

– התוועדויות ח"ע ע' 208 ואילך).

(251) תניא פמ"א (גז, ב).

(244) אר"ת סשי"ד (וראה גם סק"ז). לקו"א סס"ט.

1 — "מנוחה"²⁵² או (בדוגמת טבעת שחסרה) "חותם"²⁵³, וכש"באת שבת" אזי נעשה העולם מלא, עולם
2 בשלימותו.

3 ודוגמתו בכל יום ויום – בשעת התורה והתפלה, שאז מתנתק יהודי מעובדין דחול, ומתקשר עם
4 הקב"ה, "שכינה" (כמבואר בארוכה בתניא²⁵¹ בפירוש "לשם יחוד קב"ה ושכינתיה" שאומרים לפני כל
5 ענין של תורה ומצוה), וזהו ענין ה"שבת" שבכל יום ויום, שהרי בכל יום צ"ל הענין ד"זכור את יום
6 השבת"²⁵⁴, ובפרט לדעת הרמב"ן שמבאר בפירושו על התורה²⁵⁴ שזוהי מצוה מן התורה, ועאכו"כ ע"פ
7 המבואר בפנימיות התורה.

8 מה. וזהו כללות הענין שסיום התניא הוא בענין השבת, וכן התחלת התניא הוא בענין השבת –
9 שהרי הענין ד"קרוב אליך הדבר מאד וגו'" הוא מצד ענין ה"שבת" שישנו בכאו"א מישראל, ובא בפועל
10 עי"ז שמקיים השבועה ש"משיביעין אותו" – "משיביעין" לשון שביעי, הקשור עם שבת שהוא השביעי
11 בימים.

12 וענין זה נעשה באופן ד"משיביעין" מלשון שובע (כפירוש הצמח צדק²⁵⁵), היינו, שישנם כל הענינים
13 באופן של "שובע" – "ואכלת ושבעת"²⁵⁶ (הרבה יותר מאכילה סתם),

14 ואז – "וברכת את הוי' אלקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך"²⁵⁶,

15 וכיון שבברכה זו צריך להזכיר "ברית" ו"תורה"²⁵⁷ – הרי זה ממשיך גם הצלחה בלימוד התורה.

16 ועי"ז באים לגאולה האמיתית והשלימה, ע"י משיח צדקנו שיוליכנו קוממיות לארצנו, ובאופן שתהי'
17 ירושת הארץ וישוב הארץ במילואה.

18 ואז יקיימו מצות שביעית מן התורה לכל פרטי' ולכל הדעות, ובפרט ע"י קיומה בזמן הזה, כדאיתא
19 במדרש תהלים על הפסוק²⁵⁸ "רצית ה' ארצך שבת שבות יעקב", "עשו את השמיטין כו' היא מרצה
20 מעשי' להקב"ה", והיינו, שבזכות שומרי שביעית בא משיח והגאולה האמיתית והשלימה, ובקרוב ממש.
21 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון הצ"צ, ניגון אדמו"ר מהר"ש, ניגון אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע,
22 וניגון אדמו"ר מוהרי"צ].

23 * * *

24 מו. המדובר לעיל בנוגע לספר התניא קשור עם תורה שבכתב – שהרי ספר התניא הוא "תורה
25 שבכתב" של תורת החסידות²⁵⁹; וקשור במיוחד עם השחרור מהמאסר ב"ט כסלו, כידוע (כפי שכבר
26 נדפס²⁶⁰) שמספר נ"ג הפרקים בחלק ראשון של התניא (בדוגמת ג"ן סדרים דאורייתא שבתושב"כ, ועד"ז
27 בתושב"כ של תורת החסידות), קשור עם נ"ג הימים שישב רבינו הזקן במאסר.

28 ונוסף לזה ישנו גם הענין דתורה שבע"פ – שעכשיו, מצד זה שירדו הדורות, נכתבה גם תושבע"פ,
29 כדי שיהי' נקל יותר ללומדה ולזוכרה וכו', כך, שיש צורך בספרים שבהם נכתבה תושב"כ ותושבע"פ.

30 וזהו גם מה שדובר²⁶¹ אודות הענין של "ספריות" – שבכל מקום שיש בו קיבוץ של בני"י, הרי כיון
31 שלא לכולם יש את כל הספרים, יש צורך שיהיו ספרים במקום מרכזי, "ספריי", ובלשון חז"ל²⁶²: "הכותב

259) קיצורים והערות שם ע' קיח. ולאח"ז באג"ק אדמו"ר
מוהרי"צ ח"ד ע' רסא.

260) שם ס"ע קכב. ולאח"ז באג"ק שם ס"ע רסד.

261) שיחת ש"פ בראשית, מבה"ח וער"ח מרחשון סכ"ו
(תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ע' 169). וש"נ.

262) כתובות נ, סע"א.

252) פרש"י שם, ב.

253) ב"ר פ"י, ט.

254) יתרו כ, ח.

255) קיצורים והערות שם ס"ע נו ואילך.

256) עקב ח, יו"ד.

257) ברכות מח, ב ואילך.

258) תהלים פה, ב.

1 .. ומשאלין לאחרים", והיינו, שיוכלו לילך למקום זה ולמצוא שם את כל הספרים הדרושים ללימוד
 2 התורה ולהבנתה ולהשגתה, הן בנגלה והן בחסידות, פנימיות התורה; ולא רק באותו מקום בלבד, אלא
 3 גם באופן ד"משאלין לאחרים" – שיוכלו לשאול את הספרים וליקח אותם הביתה (על מנת להחזירן,
 4 כנהוג ב"ספרי"), כדי ללמוד יותר בעיון, או מצד סיבה אחרת.

5 מז. אמנם, לאחרי כל הענינים – שיפרסמו שבמקום פלוני יש ספרי' שבה אפשר ללמוד מתוך
 6 הספרים, ואפשר גם לשואלם וכו' – הרי זה עדיין לא חלק לגמרי, וקשור עם טירחא וכו'.

7 – הן אמת שמצד השכר בעוה"ב ישנו הענין ד"לפום צערא אגרא"²⁶³, כך, שככל שתגדל הטירחא
 8 יגדל יותר השכר, אבל, אין ענינו של יהודי להיות להוט אחר השכר; זוהי רק התחלת העבודה, אבל
 9 השלימות של יהודי היא בעבודה "שלא על מנת לקבל פרס"²⁶⁴, אלא בשביל הענין עצמו²⁶⁵. ובפרט
 10 שלפעמים יכול להיות שמצד הטירחא שבדבר לא יגיע לענין הלימוד, כך, שיחסרו לו ב' הענינים: הן
 11 השכר והן הלימוד!...

12 ולכן יש צורך בהשתדלות שלכל אחד יהיו ספרים בביתו, כדי שיוכל ללמוד אפילו בזמן או במצב
 13 שאינו יכול להשיג ספרים ממקום אחר בשאילה או במתנה, באיזה אופן שיהי'.

14 וכיון שזהו ענין הקשור עם הנהגת הבית – יש זכות מיוחדת בזה ל"עקרת הבית"²⁶⁶, נשי ובנות
 15 ישראל, שכשם שדורשות שצריכים בבית לכל הפחות ד' הענינים דמטה ושולחן וכסא ומנורה (כפי
 16 שנימנו בפסוק²⁶⁷ בנוגע ל"עליית קיר קטנה" עבור הנביא), ידרשו שצריכים בבית גם ספרים שמהם יוכלו
 17 לידע את הוראות התורה כיצד להשתמש בד' כלים אלו שהם יסוד בבית.

18 זאת ועוד:

19 כשם ש"דירה נאה ואשה נאה וכלים נאים מרחיבין דעתו של אדם"²⁶⁸ – הנה גם ענין הספרים צריך
 20 להיות באופן ד"התנאה לפניו במצוות"²⁶⁹: כשיש לו שני ספרים – הרי זה נאה יותר מאשר ספר אחד.
 21 וכמו"כ מתבטא ענין הנוי בכך שמניח את הספרים במקום מכובד בבית (ולא באופן שמתבייש בכך ולכן
 22 מחביא אותם כו'), כך, שתיכף ומיד כשנכנסים לבית, עוד לפני שמדברים עם אנשי הבית, מכירים שלא
 23 זו בלבד שזוהי "דירה נאה" בגלל שיש לה מזוזה, אלא יש בה גם "כלים נאים" – "כלים" לדבר ה',
 24 תורת ה', כפי שבאה בתושב"כ ותושבע"פ, הן בנגלה והן בחסידות, וזוהי "תפארת הבית" – שיש בו
 25 ריבוי ספרים טובים ויפים.

26 אלא שיש חילוק אחד ביניהם: בנוגע ל"כלים נאים" – הנה ככל שהכלי הוא שלם, הרי הוא יפה
 27 יותר; אבל בנוגע לספרים יש להשתדל להיפך – שהספר יהי' קרוע ובלוי מרוב שימוש!

28 בודאי אין לקנות ספר קרוע ח"ו, שהרי מצד הציווי "זה א"לי ואנהו"²⁷⁰, "התנאה לפניו במצוות",
 29 צריך לקנות ספר שנדפס ונכרך יפה עם כל ההידורים שבזה, אבל מיד לאחרי שהספר נכנס לביתו, צריכה
 30 להיות ההשתדלות שכריכת הספר תקרע ודפיו ישחירו ממשמוש ידיים.

31 ובנוגע לשאלה כיצד יתקיים הענין ד"התנאה לפניו במצוות" בשעה שהספר הוא במעמד ומצב כזה
 32 – הנה הלואי שלא תהי' קושיא גדולה יותר בלימוד התורה מהקושיא כיצד אפשר לתווך הענין ד"התנאה
 33 לפניו במצוות" עם העובדה שיש לו גמרא קרועה... כל גמרא שיש לו, בסדר זרעים ואפילו בסדר קדשים,
 34 הנה למרות שקנה אותה בכריכה נאה וחזקה, למד בה הרבה כל כך עד שאפילו במשך זמן קצר בכמות
 35 שנעשה זמן ארוך באיכות, נקרע הספר, וצריך לחשוב כבר לקנות ספר שני במקומו.

(267) מלכיס"ב ד, יו"ד.
 (268) ברכות נו, ב.
 (269) שבת קלג, ב. וש"נ.
 (270) בשלח טו, ב. וראה שבת שם.

(263) אבות פ"ה מ"א.
 (264) שם פ"א מ"ג.
 (265) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"י.
 (266) ראה ב"ר פ"א, ב. זח"א קנד, א. ועוד.

1 וכאמור, שבענין זה יש זכות מיוחדת ל"עקרת הבית" – שהיא האחראית בנוגע לבחירת וסידור רהיטי
 2 הבית ("פויירניטשור", כפי שנקראים כאן), ולכן עלי' לדרוש שיהיו בבית ספרי קודש, ולא רק כדי לצאת
 3 ידי חובה, אלא באופן שכל הנכנסים לבית ועאכו"כ אלו שחיים בבית, בני הבית, ידעו שזוהי אמיתית
 4 "תפארת הבית", שבשעה שצריכים לידע איזה ענין בתושב"כ ותושבע"פ, "הלכות הצריכות", ואפילו
 5 הענינים שהם באופן ד"יגדיל תורה ויאדיר"²⁷¹, יכולה היא או הבעל, הבן או האח, לגשת למדף בארון
 6 הספרים ולהוציא משם את הספר ולעיין וללמוד בו. ואז יהי' זה בית שקול תורה נשמע בו הן ביום והן
 7 (ועאכו"כ) בלילה, שעיי"ז ממשיכים כל הברכות, כדברי הגמרא במסכת תמיד²⁷² על הפסוק²⁷³ "קומי רוני
 8 בלילה", "כל העוסק בתורה בלילה כו".

9 מח. וענין זה (שבכל בית יהיו ספרים) אינו בסתירה להמדובר בנוגע לספריות – מצד ב' טעמים:
 10 ראשית, הנה עד שבכל בית יהיו ספרים, יכול לעבור משך זמן. וכיון שמצד החיוב דלימוד התורה
 11 צריכה להיות בכל רגע ורגע האפשרות ללמוד תורה (גם) מתוך הספרים (אם אינו יכול ללמוד בע"פ),
 12 הנה עד שיהיו ספרים בכל בית, יש צורך בספריות.

13 ואפילו כשהיו כבר ספרים בכל בית יהודי – הנה קודם שיבוא משיח לא נראה שבכל בית יהיו כל
 14 הספרים של תושב"כ ותושבע"פ, ובמילא יש מספיק מקום וצורך לקיומן של ספריות, שבהם יהיו כל
 15 הספרים, גם אלו שלא כל אחד ואחד יכול להרשות לעצמו לקנותם, על מנת להשאלין לאחרים.

16 מט. וכל זה יוסיף ביסוס בלימוד התורה, שענינה "דעה את הוי" – לידע מה שמסר הקב"ה בתורתו
 17 לכל בני ובנות ישראל, "עם קדושו"²⁷⁴, ע"י תורה קדושה, ובאופן שיפעלו הענין ד"מלאה הארץ דעה
 18 את הוי"⁸⁸ בנוגע לכל בית פרטי, שכל בית יהי' מלא ב"דעה את הוי".

19 ועיי"ז יומשך כן בכל העולם (ע"ד שגאולה פרטית מביאה את הגאולה הכללית) – שבכל העולם כולו
 20 יקויים היעוד "מלאה הארץ דעה את הוי", וכמ"ש הרמב"ם²⁷⁵ בנוגע לימות המשיח ש"לא יהי' עסק כל
 21 העולם אלא לדעת את ה' בלבד", וממשיך: "ולפיכך יהיו כל ישראל חכמים גדולים. . . וישגו דעת בוראם
 22 כפי כח האדם", ועד שענין זה יחדור גם בעולם כולו, גם חיות ובהמות, ש"לא ירעו ולא ישחיתו וגו'
 23 כי מלאה הארץ דעה את הוי" כמים ("אין מים אלא תורה"²⁷⁶) לים מכסים"⁸⁸, ובקרוב ממש.

24 * * *

25 ג. ע"פ המדובר כמ"פ ש"כל ישראל ערבים זה בזה"⁷⁴,

26 – וכפי שרואים גם בנוגע לענינים גשמיים, כמו גוף גשמי, שיש שני אופנים כיצד לחזק את הגוף
 27 בעת הצורך: אם יכולים להגיע באופן ישר לחלק הגוף הדורש חיזוק – מחזקים אותו במקומו באופן
 28 ישר; אבל אם מאיזו סיבה שתהי' אי אפשר להגיע לחלק זה באופן ישר – אזי מחזקים את חלקי הגוף
 29 שיש גישה אליהם, וכיון שזהו גוף אחד, הנה עיי"ז שניתוסף חיזוק ובריאות בחלק אחד או בכמה חלקי
 30 הגוף, ניתוסף חיזוק בדרך ממילא אפילו בחלק הגוף שאי אפשר להגיע אליו באופן ישר²⁷⁷ –

31 הרי כיון שיש יהודים שנמצאים לעת עתה במצור ושבי', ואופן לימוד התורה אצלם צ"ל לעת עתה
 32 במסתרים, וגם בנוגע לספרים, הנה מלבד הספרים שיכולים להשיג יש גם ספרים שאינם יכולים להשיג,
 33 כיון שהשגתם ממקום רחוק כרוכה בסכנה וכו', וגם אם ישלחו להם ספרים ("הכותב. . ומשאלין
 34 לאחרים"), הרי זה גופא יכול להעמיד אותם בסכנה (נוסף על הספק שבדבר אם בכלל ימסרו להם את
 35 הספרים) – צריך לדעת, שעיי"ז שיוסיפו בלימוד והפצת התורה במקומות שיכולים לעשות זאת ללא

271) ישע"י מב, כא. וראה חולין סו, ב. וש"נ.

275) הלי' מלכים בסופן.

276) ב"ק יז, א. וש"נ.

277) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' שנד (נעתק

273) איכה ב, יט.

ב"היום יום" כח מנחם אב).

274) יואל ב, טז.

- 1 קשיים, או מתוך קשיים שיכולים להתגבר עליהם בקלות, או אפילו בקושי אבל יש אפשרות לעשות זאת
2 ואכן עושים זאת, הנה לא זו בלבד שמזכים את היהודים שנמצאים באותו מקום, אלא עי"ז בוקע אור
3 התורה עם ה"מאור" שבתורה גם בשאר חלקי אומת בני" בכל מקום שהם²⁷⁸,
- 4 ועאכו"כ במקומות אלו שמצד היותם "ארץ צי" ועיף²⁷⁹ נעשית שם תשוקה עזה ביותר לתורה בתוקף
5 עצום ביותר, ולכן גם הענין ש"במקום שמחשבתו של אדם שם הוא נמצא" (כתורת הבעש"ט²⁸⁰) הוא
6 אצלם בתוקף יותר, ועד שמתברכים "כן (הלואי) בקודש חזיתך"²⁸¹.
- 7 וזוהי אחת הדרכים לפעול שיאיר שם אור התורה למטה מעשרה טפחים, ובמילא אור זה דוחה את
8 החושך – תחילה להחליש את הגזירות נגד לימוד התורה וקיום המצוות, ואח"כ לבטלם לגמרי, ועד
9 ש"אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה"²⁸² – שיצאו לחירות כפשוטה, למטה מעשרה טפחים,
10 לאחרי ש"הנצנים נראו בארץ"²⁸³ – העולים שכבר נמצאים בארץ הקודש או בשאר הארצות, ובפרט
11 העולים החדשים שיצאו לאחריה, ואז יתברכו: "כן (הלואי) בקודש חזיתך".
- 12 וכמדובר כמ"פ²⁸⁴ בנוגע לעולים החדשים שיצאו מן המיצר אל המרחב, שיש צורך בהשתדלות גדולה
13 ועצומה בעוד מועד לשמר את התשוקה הגדולה שהיתה אצלם בהיותם "בארץ צי" ועיף":
- 14 מצד טרדת ההסתדרות בפרנסה וכו' וכו', לא שמים לב שלכל לראש צריכים להשתדל לעמוד באותו
15 תוקף של מסירת-נפש על תורה ומצוות' ויהדות בכלל עכ"פ כפי שהי' שם (אלא שעתה יהי' זה מתוך
16 הרחבה), ולא רק שלא תהי' חלישות בדבר, אלא אדרבה – לחזק זאת עוד יותר.
- 17 והשאלה בנוגע להסתדרות – לא יאחרו אם יתחילו להתעסק בזה משך זמן לאח"ז, אלא שבינתיים
18 יהיו כמה רגעים בלתי-נעימים ללא הסתדרות, אבל כבר הורגלו במשך יובל שנים ויותר להיות במיצר
19 ושבי' ולעמוד חזק בעניני יהדות.
- 20 משא"כ אם לא יתאגדו ביחד לשמור את התשוקה שהיתה אצלם ב"ארץ צי" ועיף" – רואים בפועל,
21 שכעבור משך זמן נבלעים וטובעים בדאגות מענינים קטנים (הן בגשמיות, ואפילו בענינים רוחניים),
22 ואח"כ קשה ביותר לחזור ולעמוד במעמד ומצב של מסירת-נפש – מתוך הרחבה – על עניני יהדות,
23 תורה ומצוות'.
- 24 ולכן מתאים במיוחד להזכיר עוה"פ המדובר כבר כמ"פ²⁸⁵, שאלו שבהיותם "בארץ צי" ועיף" עמדו
25 בתנועה של "צמאה לך נפשי כמה לך בשרי"²⁷⁹, ולא התחשבו בשום קשיים, ועי"ז זכו לגאולה – הנה
26 בהיותם עתה במעמד ומצב ד"בקודש חזיתך", בארץ הקודש כפשוטה, או בשאר הארצות שבהם נותנים
27 להם את האפשרות לעמוד בד' אמות של קודש, בתורה, הלכה, או תפלה וכיו"ב, צריך להיות אצלם גם
28 שם "כן בקודש חזיתך", באותו אופן של "צמאה לך נפשי כמה לך בשרי".
- 29 ועי"ז תומשך להם גם ברכת ה' – שכיון שעומדים בצמאון ותשוקה כזו, הנה לא זו בלבד שלא יחסר
30 להם ח"ו בענינים של הסתדרות כפשוטה, אלא אדרבה – שתומשך אצלם ברכת ה' ברוחניות, ש"בחוקותי
31 תלכו", "שתהיו עמלים בתורה", "ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם"²⁸⁶, שמירת מצוות לא תעשה
32 ועשיית מצוות עשה²⁸⁷, ועי"ז "ונתתי גשמיכם" – שיקבלו את כל הברכות בנוגע לכל הענינים הגשמיים
33 כפשוטם – "בעתם"²⁸⁸,

(278) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ע' 126, ע' (284) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ט ע' 59. ועוד.

(285) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ח ס"ע 240

ואילך. וש"נ.

(286) ר"פ בחוקותי ובתו"כ ופרש"י.

(287) ראה כלי יקר עה"פ.

(288) שם, ד.

(278) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ע' 126, ע' (279) תהלים סג, ב.

(280) ראה כש"ט בהוספות סמ"ח. וש"נ.

(281) שם, ג. וראה כש"ט שם סס"ד. וש"נ.

(282) אבות פ"ו מ"ב.

(283) ש"ש ב, יב.

(284) ש"ש ב, יב.

1 ואפילו באופן שלמעלה מדרך הטבע, כדאיתא בספרא על הפסוק²⁸⁸ "ועץ השדה יתן פריו", "אף
2 אילני סרק (שאצל שאר בני"א אינם עושים פירות, הנה אצל יהודים אלו גם הם) עתידים להיות עושי
3 פירות",

4 ועד שימהרו וימשיכו – בלשון כל עם ועם – את הגאולה האמיתית והשלימה, באופן ד"ואולך אתכם
5 קוממיות"²⁸⁹, כפירוש רש"י: "בקומה זקופה", ובקרוב ממש.

6 [כ"ק אדמו"ר שליט"א ניגן בעצמו הניגון "צמאה לך נפשי". ואח"כ צוה לנגן ניגון אדמו"ר הזקן בן
7 ד' הבבות (בבא הרביעית – ז' פעמים), והניגון "ניע זשוריצי כלאָפּצי" (ועמד מלא קומתו ורקד בשמחה
8 רבה).

9 אח"כ הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה.

10 טרם צאתו התחיל לנגן הניגון "כי בשמחה תצאו".

289 שם, יג.

אגרות קודש

ב"ה, ז' כסלו, תשט"ו
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר יעקב
אליעזר שי

שלום וברכה!

לפלא שמזמן כתבו בערב ראש השנה העבר, לא נתקבל ממנו כל מכתבים ובודאי גם בשנה
חדשה זו מתעסק במלאכת שמים חינוך על טהרת הקדש בחוגים שונים. וכבר ידוע מרז"ל (ב"מ
פ"ה ע"א) אשר (גדול המלמד את בנו תורה) גדול המלמד את בן חבירו תורה וגדול מכולם המלמד
את בן עם הארץ תורה - עיי"ש -.

בודאי למותר לעוררו להכנה בעריכת התועדות מתאימה ביום הבהיר י"ט כסלו הוא יום
גאולת רבנו הזקן וגאולתנו ופדות נפשנו, כלשון נשיאנו הק', והשתתפות גם בגופו בהתועדות זו
ובהמשכת ההתועדות בהחלטות טובות מראש השנה לחסידות זו על כל השנה כולה. וכשפותחים
כחודה של מחט פותח הקב"ה כפתחו של אולם...

בברכה להצלחה בכל הני"ל ובפ"ש כל הדו"ש.

לקוטי שיחות

פרשת וישלח – י"ט כסלו

כרך טו, שיחה ג

מתורגם ללשון הקודש

17 יוצא ש"ויותר יעקב לבדו" הוא שיא ההתעלות⁹,
18 בדומה ל"ונשגב ה' לבדו" של הקב"ה, אחדותו
19 והתגלותו של הקב"ה, באופן שנאמר רק לגבי לעתיד-
20 לבוא "ביום ההוא" (בהמשך הפסוק).

ב.

**שני הסברים לגילוי תורת החסידות דוקא
בדורות האחרונים**

21 ידועים דברי השל"ה¹⁰, שכל מועדי השנה רמוזים
22 בפרשות התורה הנקראות בתקופה שבה הם חלים.

23 מזה מובן שתוכנו של המועד¹¹ י"ט כסלו, החל,
24 במספר שנים, בשבת או בשבוע של פ' וישלח¹², רמוז
25 בפ' וישלח¹³.

26 דבר זה יובן ע"י שני ההסברים על כך שתורת
27 החסידות התגלתה דוקא בדורות האחרונים, ולא
28 בדורות הקודמים, שעליהם נאמר "ראשונים בני
29 מלאכים..."¹⁴, והם:

30 א) בגלל החושך הכפול והמכופל שנוסף בדורות
31 האחרונים, ובמיוחד ברור של עקבתא דמשיחא, יש
32 הכרח באור נעלה יותר, שיגבר גם על חושך כזה¹⁵.

א.

**שני הפירושים על "ויותר יעקב לבדו",
והשאלה על הקשר ביניהם**

1 על הפסוק¹ "ויותר יעקב לבדו" ישנם מספר
2 פירושים, ומהם:

3 א) נאמר בגמרא², ומובא בשינוי לשון בפירוש
4 רש"י על התורה: "נשתייר על פכין קטנים". דבר זה
5 רמוז במילה "לבדו", כפי שאומרים בעלי התוספות³:
6 "אל תקרי לבדו אלא לכדו"⁴.

7 ב) במדרש⁵ נאמר: "מה הקב"ה כתוב בו⁶ ונשגב
8 ה' לבדו, אף יעקב ויותר יעקב לבדו".

9 כאמור פעמים רבות⁷, יש לכל הפירושים על אותו
10 פסוק, ובמיוחד על אותה מילה, קשר תוכני ביניהם.
11 ויש להבין בענייננו: מהו הקשר בין שני הפירושים
12 הללו, אשר לכאורה הם פירושים מנוגדים:

13 לפי פירוש הגמרא יוצא שהישארותו של יעקב
14 "לבדו" היתה בגלל "קטנים", בגלל דברים בעלי ערך
15 מועט ביותר⁸, וכך מוסברת המילה "לבדו" – "אל תקרי
16 לבדו אלא לכדו". לעומת זאת, לפי פירוש המדרש

11) כ"ה לשון אדה"ז – לקו"ד ח"א יט, ב. ובל' כ"ק מו"ח אדמו"ר
(במכתב שנעתק בהקדמה להיום יום. בהקדמה לחוברת י"ט כסלו) – "חג
החגים" (נתבאר בלקו"ש ח"ה ע' 436 ואילך).
12) וגם כשחל בשבוע דפ' וישב – הרי "מתברך" הוא משבת שלפניו
– ש"פ וישלח.
13) ראה גם ס' השיחות תש"ד ע' 50 (וראה לקמן הערה 67). לקו"ש
ח"א [המתורגם] ע' 61. ועוד.
14) כ"ה בשבת קיב, ב. ירושלמי דמאי פ"א ה"ג ("קדמאי בני
מלאכים"). ובשקלים רפ"ה ובר" פ"ס, ח – ליתא תיבת "בני"
("קדמאין"). וכ"ה גירסת ר"ג גאון שבת שם. תוד"ה ר"ג שבת יב, ב. ב'
הגירסאות הובאו בדק"ס שבת קיב, ב. ובתוס' ד"ה צדיקים, חולין ה, ב:
"אם הראשונים כמלאכים כו" – ולשון זה רגיל בכמה ספרים.
15) קונטרס עה"ח פ"ג. מכ' כ"ק אדמו"ר נ"ע (נדפס בהוספות
לקונטרס הנ"ל ע' 82 ואילך).

1) פרשתנו לב, כה.
2) חולין צא, סע"א.
3) וכ"ה בבחי' (בשם "רבותינו ז"ל") ורע"ב עה"פ.
4) וראה עוד טעם בכעה"ת שם: לשון בית הבר כו'. ובהדר זקנים:
ממשמעות דלברו ידענא כו', עיי"ש. וראה מפרשי רש"י כאן.
5) ב"ר פע"ז, א.
6) ישע"י ב, יז.
7) ראה לקו"ש ח"ג [המתורגם] ע' 35. ועוד.
8) ובפרט עפ"י פ"י הכלי יקר כאן. וראה ג"כ אר"ת להה"מ (קיא, א):
"יעקב לבדו כו' שכת פחים* קטנים כו' בלי מוחין, פחים קטנים היינו
כלים קטנים והם המוחין כו'".
9) להעיר גם מתורת לוי"צ (ע' יא), ד"ויותר יעקב לבדו" שייך לה"ן
עם לבדו ישכון".
10) חלק תושב"כ ר"פ וישב.

(* כן הוא בדפוס שלפני ואולי צ"ל "פחים").

27 הישארותם במקומם, אלא שהם בעצמם צריכים
28 להימצא ב"חוצה"²⁶.
29 יתר-על-כן: המעינות צריכים להמצא ב"חוצה"
30 באופן של "יפוצו" – התפשטות והתרחבות ב"חוצה",
31 עד שכל פרט ב"חוצה" יהיה חדור במעינות אלה.
32 כשם שתחילתו של כל ענין היא בתורה, כך מובן
33 שגם הפצת גילוי פנימיות התורה ליהודים שנמצאים
34 ב"חוצה" – "יפוצו מעינותיך חוצה" – מתחילה בכך
35 שהמענות של פנימיות התורה מתגלים בתוך הנגלה
36 שבתורה, עד שהם מתאחדים ממש.
37 גם לפני אדמו"ר הזקן היו גדולי ישראל שהיו
38 גדולים בשני חלקי התורה, הן בנגלה שבתורה והן
39 בנסתר שבתורה. וברור, שעיסוקם בלימוד הנסתר
40 שבתורה גרם לכך שלימוד הנגלה שבתורה על-ידם
41 היה באופן אחר. אך למרות זאת, היו אלה שני חלקים
42 נפרדים: גליא וסתים.
43 זוהי פעולתו של אדמו"ר הזקן: הוא איחד את שני
44 חלקי התורה לאחדים ממש²⁷.

ד.

איחוד הנגלה והנסתר בנשמות ישראל

45 כיוון ש"ישראל מתקשראן באורייתא"²⁸, ואף יותר
46 מכך: "היא חיינו", וישראל ואורייתא כולא חד, הרי
47 מובן, שכשם שקיים הענין של "יפוצו מעינותיך חוצה"
48 בתורה – איחוד הנסתר והנגלה שבתורה, כך הוא
49 הדבר גם בנשמות ישראל: ע"י גילוי תורת החסידות
50 נוצר "יפוצו מעינותיך חוצה" אצל האדם עצמו²⁹ –
51 איחוד הנסתר והנגלה שבנשמה³⁰:

1 (ב) בדומה לנאמר בכתבי האריז"ל¹⁶, ומובא להלכה
2 ב"מגן אברהם"¹⁷ ובשולחן-ערוך של אדמו"ר הזקן¹⁸
3 – בעל השמחה, שבערב שבת צריך לטעום ממאכלי
4 השבת ("טועמיה חיים זכו"¹⁹), כך הוא גם ב"ימים
5 הכלליים" של "שית אלפי שנין"²⁰ (=ששה אלפי
6 שנים), שבדורות האחרונים שלפני ביאת המשיח,
7 ב"ערב שבת" שלפני "יום שכולו שבת" מאיר בעולם
8 שפע, ולפחות טעימה, של גילוי פנימיות התורה,
9 שתתגלה בשלימותה ע"י משיח צדקנו²¹.
10 גם בשני הסברים אלו מוצאים את שני הקצוות,
11 כמו ב"ויותר יעקב לבדו": לפי ההסבר הראשון יוצא
12 שגילוי אור החסידות בדורות האחרונים הוא בגלל
13 שפלותם, בגלל החושך הגדול זקוקים דורות אלו לגילוי
14 אור נעלה זה של פנימיות התורה. לעומת זאת, לפי
15 ההסבר השני, נובע גילוי אור החסידות בדורות
16 האחרונים דוקא ממעלתה של תקופה זו: בהיותה "ערב
17 שבת לאחרי חצות" כבר קיים אז משהו "מעין" הגילוי
18 שלעתיד²².

ג.

ההסבר ל"יפוצו מעינותיך..."

19 ההסבר לכך הוא:
20 ידוע²³, שבי"ט כסלו התחיל עיקרו של "יפוצו
21 מעינותיך חוצה" – הפצת מעינות החסידות לכל
22 ישראל, גם אלה ששרויים בדרגת "חוצה"²⁴.
23 פעמים רבות כבר דובר²⁵ על הדיוק במילים "יפוצו
24 מעינותיך חוצה", שמשמעותן, שהמעיינות בעצמם
25 צריכים להגיע אל ה"חוצה". כלומר, אין די בכך
26 שתהיה למעינות השפעה על ה"חוצה" תוך כדי

באגרת תימן – הובא ונת' בלקו"ש ח"ב [המתורגם] ע' 269 ואילך. ועוד.
22 היינו, דלא רק תורת החסידות ("יפוצו מעינותיך חוצה") היא
הנה ל"אתי מר" (אגה"ק הידועה של הבעש"ט – נדפסה סו"ס בן פורת
יוסף. ובכ"מ), כ"א שעכשיו כבר מאיר מהגילוי דלעתיד.

23 תורת שלום ס"ע 112 ואילך.
24 ראה תורת שלום שם (ע' 113).
25 ראה לקו"ש ח"י ע' 106. ועוד.
26 ראה ספר השיחות תש"ד ע' 106.
27 ראה בכ"ז לקו"ש [ח"ו] [המתורגם] ע' 39. חט"ז ס"ע 38 ואילך.
ועוד. וש"ו.

28 ראה זח"ג עג, א. וראה לקו"ת נצבים מו, א. ובכ"מ.
29 ראה עד"ז לקו"ש ח"י ע' 102 ואילך.
30 ראה בארוכה לקו"ש שם בכלליות יותר (ד"מעיינותיך קאי על
הנשמה ו"חוצה" על הגוף).

וראה ג"כ: משל אדה"ז ("התמים" ח"ב ע' מט [עב]) מבין מלך
שנחלה כו'; הבעש"ט עורר את ישראל מהתעלפותם כו' (כת"י דא"ח ישן
לא נוגע למי) – נדפס בסה"מ תרס"ג ע' רנא. וראה לקו"ש ח"ב
[המתורגם] ע' 208 ואילך. ועוד.

16 פ"ע"ח ש"ח רפ"ג. שעה"כ ענין טבילת ע"ש.
17 או"ח סר"ג סוסק"א.
18 שם ס"ח.
19 פ"ע"ח שם. שעה"כ שם.
20 ראה רמב"ן בראשית ב, ג.
21 ראה בכ"ז לקו"ש ח"א [המתורגם] ע' 51 ועוד (וראה גם לקו"ש
ח"ב [המתורגם] ע' 164 ואילך).

וראה ג"כ זח"א קיז, א (ושם קיח, א) – נת' בארוכה בשיחת אחש"פ
תשל' (נדפסה בלקו"ש ח"ו ע' 206 ואילך. בהוספות להמשך תרס"ו);
לעיל ע' 46 ואילך. ולהעיר ג"כ מאוה"ח פ' זו, ב; ממש" הרמב"ם

ו.

החסידות מביאה לגילוי אלקות של שם הוי' בתוך העולם

התורה היא נשמת העולם, כדברי חז"ל³⁵ שהעולם
נברא "בשביל התורה שנקראת ראשית". מזה מובן,
שאם גרם י"ט כסלו חידוש בתורה, הוא גרם דבר דומה
לכך גם בעולם.
ההסבר לדברים אלו הוא: ידוע, שמצד העולם
עצמו, ניתן להגיע רק אל האור האלקי ה"מלובש"
בתוך העולם, לשם "אלקים" – ע"י התבוננות בעולם,
ניתן להגיע להכרה בכך שיש מנהיג לבירה זו³⁶, אך
לא לשם הוי' שמעל לעולם³⁷.

למרות שיש גילוי שם הוי' בעולם, ע"י ניסים
המתרחשים מפעם לפעם, למרות זאת, אין זה העולם
עצמו. להיפך: זהו שיטת הטבע והעולם.
אך החסידות הביאה לכך, שבעולם עצמו יהיה
גילוי האלקות שמעל לעולם, ולכן מסבירה החסידות
גם בהסברים עפ"י שכל אנושי, ע"י משלים הלקוחים
מעניני העולם³⁸, את אחדות העולם עם האור האלקי
שמעל לעולם.

ז.

האופנים שבסדר הנהגת ה' את העולם

יש לומר, שבזה מוסברים דברי אדמו"ר הזקן
במכתבו המפורסם³⁹, שגאולת י"ט כסלו היתה באופן
של "הפליא ה' והגדיל לעשות בארץ"⁴⁰:
בסדר הנהגת ה' את העולם ישנם שני אופנים: (א)
הנהגת העולם בדרך הטבע, שאז אין החיות האלקית
גלויה. הנהגה זו באה משם אלקים. (ב) השגחה פרטית
גלויה, כך שניכרת החיות האלקית בגלוי בתוך הטבע.
מקור הנהגה זו הוא שם הוי'⁴¹,

אמנם, גם לפני גילוי תורת החסידות השפיע אור
האמונה (הנסתר שבנשמה), שמעל לשכל, גם על
הכוחות הגלויים – שגם כוחות השכל והמידות יהיו
שונים – אך למרות זאת, נשארה האמונה עצמה נסתרת
ונעלית מן השכל (הנגלה).

אדמו"ר הזקן הביא לידי כך שהאמונה וקבלת-עול
שמעל לשכל יקיפו את האדם כולו, כך שהם עצמם
ירדו ויתאחדו עם הנגלה שבנשמה, כך שבשכל עצמו
יחדרו דברים שלמעלה מן השכל.

ה.

איחוד ה"מעין" - גדולי ישראל, עם ה"חוצה" - העם ככלל

כשם שאצל כל יהודי כפרט, גרמה החסידות
ל"יפוצו מעינותיך חוצה", לאיחוד ה"מעין" שבנשמה
עם ה"חוצה" שבנשמה, כך הוא גם לגבי כל ישראל
ככלל, שכולם ביחד "קומה אחת שלימה"³¹:

"ראשי אלפי ישראל" שהם "בחינת ראש ומוח"³²
של ישראל, הם ה"מעין". תמיד, לפני גילוי החסידות,
היו גדולי ישראל מסתגרים בד' אמותיהם. אמנם, היתה
להם השפעה על כלל עם ישראל, באמצעות התורה
שלמדו מהם או הלימוד מהתנהגותם וכדומה, אבל הם
בעצמם היו נבדלים לחלוטין מן ה"חוצה".

העבודה מסוג של "יפוצו מעינותיך חוצה" גרמה
לכך, שגדולי ישראל לא יסתגרו בד' אמותיהם³³, אלא
יגיעו בעצמם אל ה"חוצה". ב"חוצה" הם יראו בעוני
עמם, ש"אין עני אלא בדעה"³⁴, וידברו אל ה"עני"
בשפה שאותה הוא מביין.

יותר מזה: כיון שעל ה"מעיינות" להגיע אל כל
פרט של ה"חוצה", מובן שענין זה כולל את
התמסרותם של גדולי ישראל גם לצרכים הגשמיים של
עם ישראל.

(35) פרש"י בראשית א, א. וראה ב"ר פ"א, ד.

(36) ראה ב"ר ר"פ לך.

(37) וכידוע בענין האמונה דאזה"ע שהיא רק בבחי' ממכ"ע – ראה
בפרטיות ס' הערכים-חב"ד (כרך ב') ערך אוה"ע ס"ב. ושי"ג.

(38) ראה ד"ה מצה זו תש"ז פ"ב. ובכ"מ. ולהעיר ג"כ מתניא פל"ג:
וכמ"ש ג"כ במ"א משל גשמי לזה וכו'.

(39) נדפס בבית רבי ח"א פי"ח. ס' התולדות – אדה"ז ע' ריח.

(40) בבית רבי שם הגירסא: הפליא והגדיל ה' לעשות בארץ כי הגדיל
הפליא ה' לעשות בארץ כי ה' הפליא והגדיל להעשות בארץ.

(41) ראה ד"ה צהר תעשה תרע"ג. ועוד.

(31) לקו"ת ר"פ נציבים. ובכ"מ.

(32) תניא פ"ב.

(33) ראה ס' השיחות ה'ש"ת (ע' 111 ואילך. נעתק בהיום יום ע' נו):
"אמאל איז דער רבי – דער ראש מתיבתא און גאון געווען עלענט און
די תלמידים זיינען געווען עלענט. דער דרך החסידות וואס דער רבי האט
מייסד געווען.. וואס דער רבי איז ניט עלענט און חסידים זיינען ניט
עלענט" (=בעבר היה הרבי – ראש המתיבתא והגאון – גלמוד,
והתלמידים גלמודים. דרך החסידות שהרבי יסד.. שהרבי אינו גלמוד
והחסידים אינם גלמודים).

(34) נדרים מא, א.

26 לכאורה זוהי סתירה: זוהי פעולה הפועלת בגוף
 27 החולה, מחזקת את הבריאות, אך מצד שני, אין למצה
 28 שמורה עם מים, בדרך הטבע, שום קשר עם רפואה
 29 לחולה שהרופאים לא מצאו דרך לרפאותו?
 30 אך הענין הוא כנ"ל: רפואתו היתה מעל לטבע,
 31 אבל באופן שיש לו אחיזה בטבע).
 32 ג) נסים שאין להם כלל אחיזה בטבע, כנצחון נסי,
 33 כפי שאמר חזקיהו⁴⁷: "אני ישן על מטתי", וינצח⁴⁸.

ט.

ההסבר ל"הפליא ה' לעשות בארץ"

34 זהו הדיוק בלשון המכתב "הפליא ה' והגדיל
 35 לעשות בארץ":
 36 גילוי אור החסידות בי"ט כסלו לא הביא רק לגילוי
 37 הארת שם הוי' סתם, באופן של "קטנות", בדרכי
 38 הטבע, ולא רק את הענין של "הגדיל" שיש לו קשר
 39 לטבע, אלא באופן של "הפליא ה'" – מעל לטבע
 40 לגמרי.
 41 מצד שני מסיים אדמו"ר הזקן במילים "לעשות
 42 בארץ", כי תכליתה של תורת החסידות היא להוריד
 43 את הענין של "הפליא הוי'" – האור האלקי שאין לו
 44 אחיזה בטבע – אל הארץ עצמה⁴⁹.

י.

איחוד בין סתים לגליא בתורה ייתכן ע"י עצם התורה

45 ידוע⁵⁰, שהכח לאיחוד ה"סתים" וה"גליא"
 46 שבתורה, למרות שהתורה עצמה מחלקת אותם לשני

1 ואף בהנהגה שמשם הוי' עצמה ישנם שני
 2 אופנים⁴⁰: א) אופן של "קטנות" – ההשגחה הפרטית
 3 ניכרת בדרכי הטבע. ב) אופן של "גדלות" ("הגדיל...")
 4 – ההשגחה הפרטית מתגלה בהנהגה שמעל לטבע,
 5 כדברי חז"ל⁴²: דבר גדול – מעשה מרכבה.
 6 אך גם ל"הגדיל" יש קשר להנהגה של "קטנות" –
 7 זהו אותו סוג, אלא גדול יותר, ולפעמים – הרבה יותר
 8 גדול, אבל לא ב"אין ערוך" מהנהגת הטבע. ג) הנהגה
 9 באופן של "הפליא", המופרדת מהנהגת הטבע⁴³.

ח.

שלושת סוגי הנסים המקבילים לאופנים אלה

10 שלושת אופני ההנהגה משם הוי' המנויים לעיל,
 11 הם שלושה סוגי נסים⁴⁴:
 12 א) נסים ה"מלובשים" בטבע, כך שאין ניכר שהם
 13 נס, כנס פורים. זוהי הנהגה משם הוי', שהרי נראית כאן
 14 השגחה פרטית – אך זהו באופן של "קטנות", כביכול.
 15 ב) נסים גלויים אשר יש להם אחיזה בטבע, בדומה
 16 לכיבוש יריחו ע"י יהושע: לאחר נס נפילת החומה,
 17 שאיננו מלובש בדרכי הטבע, נאמר "ויעל העם...
 18 ויחרימו... לפי חרב"⁴⁵ – אחיזה בטבע. ובפרטיות יותר
 19 – מלחמת מדין: "החלצו מאתכם אנשים לצבא...
 20 ויצבאו... ועם זאת "ולא נפקד ממנו איש"⁴⁶, זוהי
 21 מלחמה, אך היא איננה טבעית.
 22 (כבסיפור הידוע, שפעם בא אל אדמו"ר הזקן
 23 חולה, שכל הרופאים לא מצאו רפואה למחלתו. הורה
 24 לו אדמו"ר הזקן לאכול חצי מצה שמורה עם מים,
 25 והוא התרפא.)

רבים ובפרט בעיני כל השרים והעמים... וענו ואמרו על זאת כי אם מאת ה' היתה זאת היא נפלאת בעינינו כו" – היינו, שגם אוה"ע הכירו הענין ד"הפליא ה' כו". וראה לקו"ש חכ"ה י"ט כסלו (תשמ"ו). ולהעיר ג"כ מהידוע (בנוגע הגאולה די"ט כסלו) שאדה"ז לא רצה "להמתיק הדינים בהעברת היר על המצח ועל הפנים" (מכ" אדה"ז – נעתק בבית רבי ח"א פכ"א, ס' התולדות אדה"ז ע' רנז), כ"א ע"י השתדלות בטבע דוקא* – היינו, דזה שגם אוה"ע יכירו הענין ד"הפליא כו" הוא (לא ע"י ביטול מציאותם, כ"א) ע"י התלבשות וכו'. וראה לקו"ש חכ"ה וישבי"ט"כ (תשמ"מ).
 (50) ד"ה פדה בשלום תרפ"ה (בשם אביו כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע – י"ט כסלו עטר"ח). וראה גם לקוטי לוי"צ אגרות-קודש ע' רכג. קונטרס ענינה של תורת החסידות הערה 40. לקו"ש חט"ז שם.

(42) סוכה כח, א. וראה רמב"ם הל' יסוה"ת ספ"ד, ד"הבר קטן הוויות דאביי ורבא" הם הטובה.. ליישוב העולם הזה כו".
 (43) ראה שער האמונה פט"ו (כט, ב ואילך).
 (44) עיין בד"ה ועתה אם נא פ' תשא רע"ח, ש"ל שגם בנסים שלמעלה מהטבע יש מדרי'.
 (45) יהושע ו, ו-כא.
 (46) מטות לא, ג"ז. שם, מט.
 (47) איכ"ר פ"ד, טו.
 (48) וראה ד"ה ובבואה לפני המלך תרנ"ד: ראיתי בשם א' מהגדולים מי שיש לו צרה גדולה ר"ל צריך לבטוח בה' ויינו שלא יתפלל ע"ז ולא יעשה שום דבר כמו הילוך למקוה וכדומה כ"א לבטוח בה' כו' וי"ל שזהו"ע שתיקה שהוא ביטול גדול (אֶסְטָאֲרֶקְעוּ אֲוֹעֲקֵלִיג).
 (49) שוהו מה שאדה"ז ממשיך שם במכתבו: "...בתגדל ונתקדש

(* וראה ג"כ רשימת כ"ק מו"ח אדמו"ר – נעתקה בס' התולדות שם ע' רי הערה 7.

24 וה'גליא' שבנשמה.
 25 משמעות הדבר בעבודה הרוחנית היא: האמונה
 26 וקבלת עול יחדו אל הכוחות הפנימיים של האדם,
 27 כיוון גילוי עצם הנשמה הוא גילוי העצמיות של כל
 28 כוחות האדם.⁵⁵
 29 (וכך גם לגבי כלל ישראל: י"ט כסלו הביא לכך
 30 ש"ראשי אלפי ישראל" יתקברו בגלוי ויתאחדו עם כל
 31 ישראל, כיוון שאז התגלתה דרגת ה"יחידה" הכללית
 32 של כלל ישראל, שממנה נובעת האחדות של "קומה
 33 אחת שלימה" של ישראל עד לאופן של "יחיד" ⁵⁶57.
 34 ובדומה לכך גם בעולם ⁵⁸: ע"י אורות וגילויים לא
 35 יכול להיות איחוד גלוי של העולם עם האור האלקי
 36 שמעל לעולמות, שהרי אם הוא מוגבל בגבולות של
 37 האור והגילוי, אין הוא יכול להתגלות בעולם (עולם
 38 מלשון העלם). רק מצד עצמותו ית⁵¹, שהוא המציאות
 39 האמיתית של הכל, תיתכן מציאות של ישות, אשר היא
 40 עצמה מאוחדת עם הקב"ה בשיא האחדות⁵⁹.

יב.

איחוד ה"מעין" עם ה"חוצה" רק כאשר יוצאים אל "חוצה" שאיננו כלי

41 השפעת הענין של "יפוצו מעינותיך חוצה", איחוד
 42 העצמיות (ה"מעין") עם ה"חוצה", מתבטא רק כאשר
 43 המעיינות יוצאים אל "חוצה" כזה, שהוא (כלשונו של
 44 כ"ק מו"ח אדמו"ר⁶⁰) "לא במקום המוכשר":
 45 המעיינות יכולים לחדור אל "חוצה" כזה, שהוא
 46 מעצמו איננו כלי, ואפילו לא "מקום המוכשר לקליטת

1 חלקים נפרדים, כאשר החלק של פנימיות התורה נקרא
 2 'סתים' (כך שעל-פי התורה אין הוא גלוי), נבע מכך
 3 שאדמו"ר הזקן הוריד למטה את "עצם פנימיות
 4 התורה"⁵¹:
 5 ההפרדה בין "סתים" ו"גליא" שבתורה היא רק
 6 ב"התפשטות" של התורה, כאשר כל ענין מוגדר בפני
 7 עצמו, אך בעצמיותה של התורה ("עצם פנימיות
 8 התורה") אין שום הגבלות והגדרות – עצמיותה של
 9 התורה היא העצמיות הן של ה'סתים' והן של ה'גליא'
 10 שבתורה, ולכן יכול להיות באמצעותה איחוד של
 11 'סתים' ו'גליא'.
 12 דוגמא לכך בהלכה: לפי ההלכה יש בתורה סוגים
 13 שונים, החל מקלה שבקלות ועד חמורה שבחמורות.
 14 יחד עם זאת, זוהי הלכה ברורה⁵²: "האומר שאין
 15 התורה מעם ה' אפילו פסוק אחד אפילו תיבה אחת,
 16 אם אמר משה אמרו מפי עצמו הרי זה כופר בתורה.
 17 וכן הכופר בפירושה והוא תורה שבעל-פה" – ללא
 18 אבחנה בין תיבה לתיבה, או בין פירוש לפירוש.

יא.

איחוד ה"סתים" וה"גליא" בנשמה, בכלל ישראל, ובעולם

19 בדומה לכך הוא גם לגבי יהודים⁵³, כאמור לעיל
 20 ש"י"ט כסלו הביא לאיחוד ה'סתים' וה'גליא' שבנשמה:
 21 ע"י גילוי תורת החסידות, שהביא להשפעה של "עצם
 22 פנימיות התורה", נגרם הגילוי של עצם הנשמה⁵⁴, של
 23 דרגת "יחידה", ולפיכך הביא הדבר לאיחוד ה'סתים'

היולי וגילוי, עילה ועלול, אין ויש – וכוללת אותם. וראה גם לקו"ד ח"א נ, א. ס' השיחות ה'ש"ט ע' 89.

57) וזהו ג"כ הטעם מה שא' יסודות החסידות הוא הענין דאהבת ישראל (ראה ס' הערכים-חב"ד (כרך א') בערכו ס"ט. ו"ש"נ) – כי אמיתיות האחדות של כל ישראל נתגלה ע"י תורת החסידות.

58) עפ"י המבואר בפנים יומתק ג"כ מה ש"פוצו מעינותיך חוצה" הוא הכנה ל"אתי מר" (נסמן לעיל הערה 22) – כי בביאת המשיח תשלם כוונת הבריאה דלהיות לו ית' דירה בתחתונים, דדירה היינו לעצמותו ית' (המשך תרס"ו בתחילתו (ס"ע ג). ובכ"מ).

ועפ"י הידוע דעשיית הדירה היא ע"י נש"י ותורה (סד"ה יו"ט של ר"ה תרס"ו ע' ח). ובכ"מ) – יומתק המבואר בפנים השיחה, שהענין ד"פוצו מעינותיך חוצה" (המשכת העצם בחוצה) שנתחדש ב"יט כסלו, הוא הן בתורה והן בנש"י.

59) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1335 ובהערה 7 שם. וראה גם אוה"ת אחרי (כרך ב') ע' תקס"ה.

60) שיחת שמח"ת תר"ץ (לקו"ד ח"ב שיא, ב).

51) ל' המאמר ד"ה פדה בשלום שם. וראה בארוכה קונטרס ענינה של תורת החסידות, שתורת החסידות ענינה גילוי בחי' יחידה, שהיא עצם התורה, עיי"ש בארוכה.

52) רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ח.

53) להעיר ממכ"כ אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע (נדפס בקונטרס ומעין ע' 17. היום יום ע' ד'): "להמשיך בחי' ענוק ופנימיות תורת ה' ומצות ה' מבחי' פנימיות ועצמות אוא"ס ב"ה שיאיר בפנימיות נפשנו וכו'". וראה לקמן הערה 58.

54) ראה ס' השיחות תש"ג ע' 59. ובהנמקן שם), ד"ספר התניא תושב"כ של תורת חסידות חב"ד.. תניא שהוא אותי' איתן יעורר את האיתן שבנשמה".

55) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 135 ואילך (בענין "חקיקה מעבר לעבר"). ושם ע' 5.

56) ראה מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר (נעתק ב"אור החסידות" (אה"ק, תשכ"ה) ע' 205) בשם אביו כ"ק אדמו"ר נ"ע, דהתקשרות רבי וחסידי היא למעלה מששת הענינים – אב וכן, עצם והתפשטות, מאור ואור,

17 פנימיות התורה" להאיר את החושך הגדול ביותר⁶⁴,
 18 עד שהחושך עצמו יאיר, "ולילה כיום יאיר".

יג.

הקשר בין שני הפירושים ל"ויותר יעקב לבדו"

19 לפי כל האמור לעיל מובן גם הקשר בין שני
 20 הפירושים על "ויותר יעקב לבדו" – (א) "לכדו", (ב)
 21 בדומה ל"ונשגב ה' לבדו":

22 דוקא ב"בירור" של "פכין קטנים", ב"בירורים"
 23 הקטנים ושפלים יותר⁶⁵, בשיא החושך וההעלם⁶⁶,
 24 ניכרת ומורגשת המשמעות של "ונשגב ה' לבדו" –
 25 "אחדותו של הקב"ה... שהוא לבדו הוא" באופן
 26 האמיתי, שמצד עצמותו ית'⁶⁷ – שמציאות של ישות
 27 איננה סותרת את אחדותו של הקב"ה, כיוון שמצד
 28 עצמיות ה' הרי העצמיות של מציאות ה"יש הנברא"
 29 היא ה"יש האמיתי"⁶⁸.

(משיחת ש"פ וישלח תשכ"ו. י"ט כסלו תשי"א. תשכ"ה)

שם טוב סי' ריח. אור"ת לה"מ קא, ד; ולכן "חביב עליהם ממונם יותר
 מגופם", מצד המעלה שבבירורים הכי תחתונים – "ממונם" (חלקם
 בעולם) שלמטה "מגופם".

66 ראה מאו"א אות פ' סי' (הובא באוה"ת פרשתנו רמא, א): "פכים
 קטנים ניצוצי מלכי' דמיתו". וראה הערה הבאה.

67 ראה תו"ח סוף פרשתנו (נו, ד): "וזהו יותר יעקב לבדו כמו
 שהוא בשרשו בעצמותו אא"ס... ע"כ ביכולתו לברר ולהפך חשוכא לנהורא
 כו'".

ועפ"י המבואר שם, ד"פכים קטנים... הן כלים דתהו שנפלו למטה
 כו', והכח לבררם הוא מצד "ויותר יעקב לבדו", "מצד שרשו בעצמות
 ממש" – מובן ג"כ הקשר בין המבואר בפנים (דהגילוי די"ט כסלו הוא
 ע"ד הענין ד"ויותר יעקב לבדו") להמבואר בשיחת י"ט כסלו תש"ד
 (הנסמן לעיל הערה 13): אין פרשת וישלח האט דאס (י"ט כסלו) א
 שייכות צום פסוק ואלה המלכים אשר מלכו וגו', וייל י"ט כסלו איז א
 תיקון צו שבירת הכלים דתהו (=בפרשת וישלח יש לזה שייכות לפסוק
 ואלה המלכים אשר מלכו וגו', כי י"ט כסלו היא תיקון לשבירת הכלים
 דתהו).

68 ביאוה"ו (לאדאמה"צ) מג, ג. ד"ה ולקחתם לכם תרס"א. ועוד.

1 המעיינות⁶¹, רק באמצעות גילוי העצמיות של
 2 המעיינות⁶², שבהיותה ה"עצמיות" של האלקות
 3 והמציאות האמיתית, הרי היא אמיתות המציאות של
 4 כל הנבראים, ולפיכך היא חודרת גם אל ה"חוצה"
 5 שאיננו "מקום המוכשר".

6 זהו הקשר בין שני ההסברים לגילוי תורת החסידות
 7 בדורות האחרונים – (א) בגלל החושך הגדול שבדורות
 8 אלו (ב) זוהי "טעימה" מן הגילויים שלעתיד:

9 גילוי "עצם פנימיות התורה" מתבטא בכך שהוא
 10 יכול להאיר את החושך של הדורות האחרונים, עד
 11 להפיכתם לאור.

12 ובוזה מובן גם מדוע ה"טעימה" מתורתו של משיח,
 13 ב"ערב שבת לאחר חצות", שייכת דוקא לתקופה
 14 שחושך הגלות גדול יותר, חושך כפול ומכופל שבדרא
 15 דעקבתא דמשיחא, מפני שרק בזה⁶³ מתבטא הכח
 16 העצמי (בדרך של טעימה) של תורתו של משיח ("עצם

61 ראה שיחת שמח"ת שם (שכח, א ואילך): בא אַזעלכע וואָס...
 זיינען.. פאַרשטיסן געוואָרן אין חוצה.. עס רעדט זיך ניט וועגן חסידות...
 עס רעדט זיך מכח טהרת המשפחה, הנחת תפלין, שמירת שבת, מאכלות
 כשרות... און דאָס זאָגט משיח אז אין דעם חוצה איז פאַראַן מעינותיך...
 די גרויסע ירושה... די פינטלעטע פון דעם והאמונה... (=בין אלה ש...
 נידחו בחוצה... לא מדובר אודות חסידות... אלא מדובר מכח טהרת
 המשפחה, הנחת תפלין, שמירת שבת, מאכלות כשרות... וזהו מה
 שמשיח אומר, שבחוצה יש מעינותיך... הירושה הגדולה... נקודת
 "והאמונה"...)...

62 ראה ג"כ לקו"ש חט"ז ע' 38 ובהנסמן שם.
 63 וראה מכתב כ"ק אדמו"ר ג"ע (הנסמן לעיל הערה 15) שזהו ע"ד
 ריבוי תורה שנתוסף בלוחות שניות, ש"דוקא מפני שירדו במדריגתן ע"כ
 צריכים לריבוי תורה שרשרה במדרגה גבוה יותר". והיינו, שהגילוי
 ד"ריבוי תורה" היא דוקא במצב ד"ירדו במדריגתן כו'".

64 להעיר מפלח הרמון פרשתנו (צד, ד): עלות השחר שהיא גאולה
 העתידה שנמשל לשחר שהוא אור הבוקע מתכלית החושך כו'.

65 וזהו ג"כ מה שממשיך בגמ' (חולין שם): "שנשתייר על פכין
 קטנים) מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופם" – והיינו, כי
 בממונן של ישראל ישנן "ניצוצין קדושים השייכים לשרש נשמתו" (כתר

המשך מעמוד 240

משנה

9 בתשלום הנזק, שהרי ממונו הוא שהזיק, אך אם לא נתכוין לכך
 10 אלא הפקיר את התקלה, פטור מתשלום הנזק, מאחר שלדעת רבי
 11 יהודה אין אדם מתחייב על תקלה שאינה שלו:

גמרא

12 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים על איזה נזקים חייב בעל הכד:
 13 אָמַר רַב יְהוֹדָה אָמַר רַב, לֹא שָׁנוּ שְׁחִיב בַּעַל הַכֵּד בַּתְּשֻׁלוֹם הַנּוֹק
 14 שֶׁל זֶה שֶׁהוֹחֵלֵק בְּמֵי הַכֵּד, אֲלֵא שְׁמִינְפוּ בְּלִיּוֹ בְּמֵיִם – שְׁתַּלְכַּלְכוּ
 15 וַיִּזְוְקוּ בְּגִדְיוֹ אוֹ כְּלָיו בְּמֵי הַכֵּד,

1 משנה זו דנה באדם שנשברו כליו ברשות הרבים, ונתקל בהם
 2 אחר וניזוק, האם חייב הוא בתשלום הנזק או לא.
 3 אדם המהלך עם כד מלא מים, ונתקל ונפל ונשַׁבְּרָה בְּדוֹ בְּרִשּׁוֹת
 4 הָרַבִּים וְנִשְׁבְּרוּ הַמַּיִם, וְהוֹחֵלֵק אֶחָד בְּמֵיִם וְנִחַבְט עַל יְדֵי כֶּךָ בְּקִרְקַע,
 5 אוֹ שֶׁלְקָה בְּתַרְסִית – נִיזוֹק מִן חֹרְסֵי הַכֵּד הַשְּׁבוּר, הַדִּין הוּא שְׁחִיב
 6 בַּעַל הַכֵּד בַּתְּשֻׁלוֹם הַנּוֹק. זו היא דעת תנא קמא.
 7 רַבִּי יְהוֹדָה אָמַר, בְּמִתְבָּיֵן חִיב בְּאִינּוֹ מִתְבָּיֵן פְּטוּר – אם נתכוין
 8 בעל הכד לזכות בהרסי הכד ובמימיו לאחר שבירתו, חייב הוא

לקוטי שיחות

פרשת וישלח

כרך כ, שיחה א

מתורגם ללשון הקודש

א.

"ויחבקהו... וישקהו"

- 1 מן הפסוק¹ "וירץ עשו לקראתו ויחבקהו ויפול על צוארו
- 2 וישקהו ויבכו", מצטט רש"י את המילה "ויחבקהו" ומפרש:
- 3 "נתגלגלו רחמיו כשראהו משתחוה כל השתחוואות הללו".
- 4 לאחר מכן הוא מצטט את המילה "וישקהו" ומפרש: "נקוד
- 5 עליו ויש חולקין בדבר הזה בברייתא דספרי² יש שדרשו
- 6 נקודה זו לומר שלא נשקו בכל לבו. אמר רבי שמעון בן
- 7 יוחאי: הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב, אלא
- 8 שנכמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו".
- 9 יש להבין: מדוע מפרש רש"י את המילה "ויחבקהו"
- 10 לפי הפירוש השני אשר ב"דיבור המתחיל" השני³, ואינו
- 11 כותב מהי המשמעות של "ויחבקהו" לפי הפירוש הראשון,
- 12 האומר ש"לא נשקו בכל לבו"?
- 13 קשה לומר שרש"י מסתמך על פירושו באותו פסוק
- 14 מיד לאחר מכן, על המילה "וישקהו", ש"לא נשקו בכל
- 15 לבו", וממילא ניתן להבין מכך שלפי פירוש זה גם
- 16 "ויחבקהו" לא היה בכל לבו – כי במילה "וישקהו" יש
- 17 סיבה מיוחדת ללימוד זה, עקב הניקוד שעל המילה, אך
- 18 לא כן על "ויחבקהו".
- 19 ואם כך, צריך היה רש"י לבאר את המילה "ויחבקהו"
- 20 גם לפי הפירוש הראשון כשם שהוא מבאר אותה לפי
- 21 הפירוש השני.

ב.

האם שקולים שני הפירושים זה לזה?

- 22 כן יש להבין: מדוע צריך רש"י להביא שני פירושים
- 23 ב"דיבור המתחיל" "וישקהו"?
- 24 יותר מכך: מדברי רש"י בתחילת פירושו "ויש חולקין
- 25 בדבר הזה" מובן, ששני הפירושים שקולים זה לזה לפי
- 26 פשוטו של מקרא. כלומר, לא כפי הרגיל, שכאשר מביא
- 27 רש"י שני פירושים או יותר, מבלי שיקדים שיש כאן מספר
- 28 פירושים, הרי אז הפירוש הראשון שמביא רש"י קרוב יותר
- 29 לפשוטו של מקרא, אבל כאשר רש"י מקדים ומציין,
- 30 כבעניינו, לפני הפירושים, "ויש חולקין בדבר הזה", או
- 31 ביטויים דומים – הנראים, לכאורה, מיותרים – הרי
- 32 הקדמה זו מצביעה על כך ששני הפירושים שקולים זה
- 33 לזה בפשוטו של מקרא.
- 34 ולכאורה: הפירוש "יש שדרשו נקודה זו לומר שלא
- 35 נשקו בכל לבו" הוא פשוט יותר, כי הניקוד מעל המילה
- 36 ממעט את תוכן המילה⁴, כפי שמבואר הניקוד במקומות
- 37 אחרים בתורה המוזכרים שם בספרי, ובלשון הספרי
- 38 "כיוצא בו". והסבר זה מתאים גם לפשוטו של מקרא⁵.
- 39 ואילו לדעת רבי שמעון בר יוחאי אין מובן: מה מוסיף
- 40 ה"נקוד עליו" של המילה "וישקהו"⁶: כדי לומר ש"נשקו
- 41 בכל לבו" אין צורך בניקוד, הרי זוהי המשמעות הפשוטה
- 42 של "וישקהו"⁷!

הברייתא שמפרש הניקוד על וישקהו כאשר הנקודות שהובאו שם "כיוצא בו וישקהו שלא נשקו בכל לבו" וס"ל לרשב"י* שכאן אין לדרוש הניקוד (ולהעיר שבבמדב"ר (פ"ג, ג) הובאו כל התיבות והאותיות שיש נקוד עליהם והדרש עליהם (כבספרי שם) ולא הובא מאמר רשב"י). ולהעיר מהגירסא בכמה כת"י רש"י (שתח"י) "נקוד עליו יש חולקין עליו בברייתא דספרי יש שדרשו נקודה זו למה כו", אבל מלשון רש"י שלפנינו – "ויש חולקין בדבר זה" (בטעם ש"נקוד עליו") – משמע שגם רשב"י דרש הניקוד (7) ראה בר"פ ע"ח, ט שהקשה ר' ינאי על הפירוש "שנכמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו" (אלא שבב"ר הוא מאמר רשב"א (ולא רשב"י) - ראה לקמן סעיף ג'): אם כן למה נקוד עליו.

1) פרשתנו ג, ד.

2) בהעלותך ט, יו"ד.

3) ראה באר יצחק כאן: רש"י הולך כאן בשיטת רשב"י שהביא בד"ה וישקהו והוא פשוטות הכתובים.

4) ראה רלב"ג ריש פרשתנו (ביאור המלות): נקוד על וישקהו להורות שאין נשיקתו בלב שלם אבל ה' עניינה ממוצעת בין הנשיקה ובין העדר הנשיקה ולזאת היתה זאת התיבה ממוצעת בין הכתיבה והמחק. ועד"ו בעוד מפרשים.

5) ראה רש"י לעיל וירא יט, לג. במדבר ג, לט. בהעלותך שם. וראה בהנסמן לקמן הערה 23.

6) מפשטות לשון הספרי משמע לכאורה שרשב"י פליג על בעל

(* להנייר שבספרי שם הלשון ר"ש בן יוחי אומר. וברש"י – א"ר שמעון בן יוחאי.

24 האומר "אלא מלמד שלא בא לנשקן אלא לנשכו ונעשה
25 צוארו של אבינו יעקב של שיש..." איננה מתאימה
26 לפשוטו של מקרא של המילה "וישקהו"¹³, וכן, לפי זה
27 אין הניקוד רק מחליש את המשמעות של המילה, אלא
28 שולל אותה לחלוטין, כאילו מוחק אותה¹⁴.

29 אך רש"י היה יכול לציין את הדעה הראשונה הנאמרת
30 בבראשית רבה, דעת רבי שמעון בן אלעזר, האומר "מלמד
31 שנכמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו". הסבר זה
32 הוא כדעת רבי שמעון בר יוחאי¹⁵ בספרי¹⁶, ובמיוחד שאת
33 דעתו של רבי שמעון בן אלעזר לגבי הניקוד, האומר "בכל
34 מקום שאתה מוצא הכתב רבה על הנקודה אתה דורש..."
35 (שבכך הוא פותח את פירושו בבראשית רבה) כבר הביא
36 רש"י¹⁷ בפירושו על התורה¹⁸.

37 בנוסף לכך: באבות דרבי נתן כתובות שתי הדעות
38 בניסוח קצר וברור: "מלמד שלא נשקו באמת¹⁹. רבי
39 שמעון בן אלעזר אומר נשיקה זו של אמת וכולן אינן של
40 אמת"²⁰.

41 ואם כך מדוע מדייק רש"י: (א) לצטט את לשון הספרי.
42 (ב) לציין את המקור – "ויש חולקין .. בברייתא דספרי".
43 (ג) לציין את שמו של בעל המאמר כפי שמובא בספרי –
44 רבי שמעון בר יוחאי²¹. (ד) לומר בתחילת דבריו "הלכה היא
45 בידוע שעשו שונא ליעקב", והרי, לכאורה, מהי החשיבות
46 בכך לפשוטו של מקרא כאן, ובמיוחד כאשר בסיום
47 הדברים הכתובים גם בבראשית רבה, "אלא מלמד שנכמרו
48 רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו", מובן שגם לפני כן
49 וגם לאחר מכן הוא היה שונא ליעקב.

1 יש המפרשים⁸, שאת זאת בא רבי שמעון בר יוחאי
2 לומר: "הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב", ואם כך,
3 כדי לומר שלא נשקו בכל לבו אין צורך בניקוד. ניתן
4 להבין זאת גם ללא הניקוד. אלא, הניקוד בא להראות את
5 ההיפך, שבכל זאת נשקו "בכל לבו".

6 אך לפי זה אין הניקוד ממעט את המשמעות של
7 "וישקהו", אלא, להיפך, הוא מדגיש ומחזק אותה⁹, וזה
8 שונה מכוונת הניקוד במקומות אחרים בתורה שאותם
9 מציין רש"י, אשר בהם הניקוד מפחית ומחליש את
10 משמעות המילה המנוקדת¹⁰.

11 אם כך, מדוע מביא רש"י גם את הפירוש השני, ואף
12 מקדים ומציין "ויש חולקין בדבר הזה", ששני הפירושים
13 שקולים זה לזה לפי פשוטו של מקרא?

14 אמנם שני הפירושים כתובים ב"ברייתא דספרי", אך
15 דרכו של רש"י איננה לצטט את מדרשי חז"ל, אלא כאשר
16 הם מבהירים את פשוטו של מקרא.

ג.

מדוע מצטט רש"י דוקא מ"ספרי"?

17 כן יש להבין: שני הפירושים למילה "וישקהו"
18 מובאים במקומות נוספים, ומדוע, אפוא, מצטט רש"י
19 כפי שהם בספרי ואף מדייק לציין שהמחלוקת כתובה
20 בברייתא דספרי – והרי המחלוקת מובאת גם בבראשית
21 רבה¹¹ במקום זה, וכן באבות דרבי נתן¹².

22 ניתן להבין מדוע אין רש"י מביא את שתי הדעות
23 מבראשית רבה, כי הדעה השנייה שם, דעת רבי ינאי,

8 דר"א* (הובא ביל"ש עה"פ) פל"ז "אל תהי קורא וישקהו אל וישכהו" אבל שם הוא לא בדעת ר' ינאי.

9 אבל לפי מה שפירש ביפה תואר (השלם) – ועד"ז בעץ יוסף – לב"ר שם דעיקר כוונתו לנשיכה ואח"כ נתהפך לאוהב ונשקו (וכן משמע בתנחומא (פרשתנו ד): בקש עשו לנשכו כו' לכן נקוד וישקהו שלא היתה נשיקה של אמת. וכמפורש בעץ יוסף לתנחומא שם), יש לפרש לכאורה שגם לדעת ר' ינאי הניקוד אינו מוציא התיבה מפשוטה** כאילו אינה. אלא כהדיעה שהובאה בפרש"י "לא נשקו בכל לבו" (וראה שפ"ח בפרש"י***) [אבל ראה במדרש לקח טוב כאן שמביא תחלה דעת ר' ינאי ואח"כ "וי"א נישקו אבל לא בלב שלם לכך נקוד עליו כי לא היתה נשיקה שלימה"], אלא שגם ענין זה שבקש לנשכו אינו מבוואר ולא מרומז בפרש"י. וראה לקמן הערה 22.

(8 ראה ספר הזכרון, משכיל לדוד, חדא"ג מהרש"א עה"ת ("אמר המלקט") לפרש"י כאן.

(9 ראה פי' מהרז"ו ועץ יוסף לב"ר שם (בדעת רשב"א). אלא שלפי למדו רשב"א מזה שהניקוד הוא על כל התיבה ולא כבשאר המקומות ש"הכתב רבה על הנקודה" או "הנקודה רבה על הכתב".

(10 ובפרש"י אין לומר כהמפרשים בהערה שלפנ"ז, כי בפרש"י לא הובא בכלל שהניקוד כאן אינו דומה כאשר הנקודות בתורה.

(11 פ"ע, ט.

(12 פל"ד, ד.

(13 כמ"ש במשכיל לדוד כאן.

(14 ראה יפה קול לשהש"ר (ז, ד). אמנם זה לפי פי' המת"כ בבר"ר שם אלא לומר לקרוא וישכהו. וכמו שפי' במשכיל לדוד שם (וכ"ה בפרקי

(* בהוצאה דפדרא"א עם פי' הרד"ל – חסר.

(** אבל ביפ"ת ועץ יוסף שם שלר' ינאי "בא הניקוד להוציא המלה מפשוטה". כמ"ש בעצמו ביפה קול שם.

(***) ודבריו צריך ותיקון שכתב "מלות וישקהו נקוד לבד השי"ן שבו שאינו נקוד".

ד.

לפי שתי הדעות מחליש הניקוד את המשמעות

1 לכאורה, ניתן היה לתרץ את הקושיות הנ"ל,
2 שבסעיפים ב' וג':

3 לפי שתי הדעות בא הניקוד להחליש את המשמעות
4 של "וישקהו". ההבדל הוא רק בכך, שלפי הפירוש "לא
5 נשקו בכל לבו" מחלישה הניקודה²² את ענין הנשיקה
6 בכלל, ולפי דעת רבי שמעון בר יוחאי מחלישה הניקודה
7 את מהות הענין של "וישקהו" בפסוק זה, את נשיקת עשו
8 ליעקב²³: כיון ש"בידוע שעשו שונא ליעקב", ניתן היה
9 להבין שהמשמעות של "וישקהו" כאן היא נשיקה כזאת
10 שעשו, השונא, נושק ליעקב – לא בכל לבו. ולפיכך בא
11 הניקוד ומפחית את המובן של "וישקהו" כאן, ש"וישקהו"
12 כאן היה "בכל לבו".

13 ולפי זה יהיה מובן:

14 (א) ששני הפירושים מתאימים לכוונת הניקוד לפי
15 פשוטו של מקרא, שהניקוד בא להחליש את מובנה של
16 המילה המנוקדת.

17 (ב) הסיבה לכך שרש"י מביא גם את הדעה השניה, של
18 רבי שמעון בר יוחאי, כי לפי הדעה הראשונה, שהניקוד

מחליש את ענין הנשיקה בכלל, צריך היה הניקוד להכתב¹⁹
20 רק על האותיות "וישק", ואילו לפי רבי שמעון בר יוחאי
21 מובן מדוע הניקוד הוא על המילה "וישקהו" כולה²⁴.
22 (ג) מובן מדוע רש"י מביא דוקא את המדרש מספרי
23 ולא מאבות דרבי נתן²⁵, כי דוקא לפי הניסוח בספרי –
24 "הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב אלא שנכמרו רחמיו
25 באותה שעה ונשקו בכל לבו" מובנת משמעות הפירוש,
26 שלולא הניקוד היו מבינים את "וישקהו" כנשיקות של
27 שונא, כדלעיל, והניקוד מפחית משמעות זו של "וישקהו".
28 (ד) מובן מדוע מציין רש"י את שמו של בעל המאמר,
29 ודוקא לפי גירסא זו – רבי שמעון בר יוחאי: רבי שמעון²⁶
30 "דריש טעמא דקרא"²⁷. הוא לא דרש את המילים
31 כשלעצמן, אלא את משמעותן ביחד עם טעמן, ויותר מזה
32 על פי הטעם, ולפי זה מובן הסברו שהניקוד אינו ממעט
33 את המילה "וישק" כשלעצמה, כדעה הראשונה, דבר
34 שאיננו קשור למי שאודותיו מסופר בפרשה, אלא הוא
35 דורש את משמעות המילה כפי שהיא משתלבת בענין כולו,
36 ב"וישקהו" של עשו ליעקב, רבי שמעון בר יוחאי
37 "דריש טעמא דקרא", שמבינים שאלה הן נשיקות שונא,
38 והניקוד ממעט מובן זה של הענין, ומראה שהיה זה "בכל
39 לבו".

מקומה כו'. וא"כ לשתי הדיעות הנקוד אומר לך סמיהו להאי תיבותא
מהכא למר סמיהו מנל ונל כו'. וצ"ע דלהפי' ש"לא נשקו בכל לבו" הרי
עכ"פ ה"י כאן מעשה הנשיקה וגם תוכן ענין הנשיקה (ענין של אהבה),
אלא ש"לא ה"י בכל לבו".

ואולי מפרש שלא נשקו בכל לבו, שלא ה"י לבו בזה כלל, וכנשיקת
שונא. וכדעת הוזהר פרשתנו (קעא, ב. זח"ב קדר, ב) *ורבינו בחיי כאן
ועוד. [וכצ"ל ע"פ הביאור במפרשים הנ"ל (וכ"ה בספר הזכרון שם)
דבריו רשב"י "הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב" קאי על המ"ד
שלפניו, והיינו יודעין שזוהי נשיקת שונא]. ויש לפרש כן גם באבות
דר"נ, שלא ה"י שום אמת כנשיקתו. אבל נוסף ע"ז שלא משמע כן
מפשטת הלשון "שלא נשקו בכל לבו" אין לפרש כן ברש"י – ראה לקמן
בפנים ס"ו.

(23) כן משמע בספר הזכרון שם. וראה יפה תואר לב"ר שם. לקו"ש
[המתורגם] חט"ו ע' 122.

(24) ולפי"ז תובן ותומתק ההקדמה בדברי רשב"א בב"ר שם "ככ"מ
שאתה מוצא הכתב רבה כו' כאן לא כתב רבה על הנקודה כו'**. וראה
יפ"ת שם.

(25) וגם לא דעת רשב"א מב"ר.

(26) דסתם ר"ש הוא רשב"י (רש"י שבועות ב, ב ד"ה משמו. רמב"ם
בהקדמתו לפיהמ"ש ד"ה הפק הששי. סדה"ד ע' רשב"י וש"י. ועוד).

(27) גיטין מט, ב. וש"נ.

(15) וצ"ע במשכיל לדוד כאן שמשמע מדבריו ידיעה הא' ברש"י היא
דעת רשב"א דהתם וס"ל שלא נשקו בכל לבו. וכנראה שה' לפניו הגי'
בדבריו רשב"א ככיל"ש כאן (הובא בהערה 18). וראה גם ספר זכרון בסוף
דבריו.

(16) וראה כפי' דבריו ביפ"ת ויפה קול לשה"ר שם שמפרשים כפי'
הנ"ל בדברי רשב"י.

(17) וירא יח, ט.

(18) בב"ר (הוצאת תיאודור – אלבק) הובאה הגי' בדברי רשב"א בב"ר
"מלמד נשקו מכל לבו" וליתא שם "שנכמרו רחמיו באותה שעה".
וביל"ש כאן: מלמד שלא נשקו כל לבו. (ועד"ז הוא במדרש שכל טוב).
ואולי היתה לפני רש"י אחת מגי' הנ"ל בב"ר.

(19) ואין לומר שרש"י לא הביא מאבות דר"נ כי שם יש לפרש במ"ש
"מלמד שלא נשקו באמת" שבאמת לא נשקו בפועל (בכלל), כי מדברי
רשב"א נשיקה זו של אמת וכולן אינן של אמת, נוכח, שגם לח"ק נשקו
אלא שלא ה"י באמת (-בכל לבו).

(20) ראה תומת ישרים לאבות דר"נ. וראה בנין יהושע שם. ומשטחיות
לשונו משמע קצת שגם לדעת רשב"י (שהובאה בפרש"י), לא בא לנשקו
אלא לנשכו. וראה כסא רחמים שם. וכן הוא דעת רשב"א לפי הגי'
בשה"ר שם לפנינו. וראה לעיל (הערה 18) גי' היל"ש.

(21) ובפרט שבשני מקורות האחרים (ב"ר ואדר"מ) איתא רשב"א.

(22) בספר הזכרון כאן: ת"ק סובר שהנקודה הוא לרמוז שלא נשקו
בכל לבו – כלומר אין זו נשיקה כלל וכאילו הנקודה עקרה וישקהו

(* ובמדרש משלי (באבער) כו. כד: מלמד שלא נשיקה של אהבה אלא של שנאה. ובשמו"ד (פ"ה י"ד): כך נשיקה ענשק עשו ליעקב לא ה"י אלא לפסולת.
(** ובשה"ר שם סמיים "אלא עם דכולו נקוד" וכ"ה במס' סופרים פ"ו ה"ג אבות דר"נ שם.

מקרא, ולכן אין הכרח לפרשו כאשר לומדים את פשוטו של מקרא.

רק כאשר קיים בלאו הכי קושי בהבנת פשוטו של מקרא, אז מפרש רש"י במספר מקומות גם את הניקוד (או את החסר וכדומה), אשר בכך מובן פשוטו של מקרא.

כוונת רש"י כאן היא לפרש קושי המתעורר לפי הפשט: כיצד התהפך עשו בבת אחת מן הקצה אל הקצה – לחיבה ואהבה רבה כל כך ליעקב, כאשר ידוע ש"וישטמו אותו" עד כדי כך שהוא חפץ להרגו³³, ו"עודנו בשנאתו" והוא יוצא עתה להלחם ביעקב – "הולך לקראתך וארבע מאות איש עמו"⁴⁰?

מבאר רש"י, ש"ויחבקוהו" אכן היה ארוע מיוחד – "נתגלגלו⁴¹ רחמיו (והסיבה לכך היא) כשראהו משתחוה כל התשחוואות הללו".

ובכך אין מחלוקת – זהו פשוטו של מקרא לכל הדעות.

אך כאשר מגיעים ל"וישקהו"⁴² – שאין זה רק סימן לחיבה רבה עד כדי "ויחבקוהו", אלא הדבר מורה על התרגשות והתעוררות של אהבה יתירה בלב עד כדי כך שאין די בדיבור ואף לא בחיבוק, אלא "וישקהו", כפי שבן החמש רואה את היתרון של חיבת הנשיקה על חיבת החיבוק, לגבי עצמו, וביחס של הוריו כלפיו. ואין סביר

ה.

עדיין לא תורצו כל הקשיים בפירוש רש"י

1 אך פירוש זה איננו "חלק". כי בכל שאר המקומות בא הניקוד להחליש את משמעות המילה המנוקדת²⁸, וקשה לומר שכאן מחליש הניקוד את עצם הענין של "וישקהו" שבפרשה, ואילו את המשמעות של המילה עצמה הוא מחזק – "בכל לבו"!

בנוסף לכך עדיין אין מובן:

7 (א) מהי כוונת רש"י בציינו שהמחלוקת כתובה ב"ברייתא סוטר"²⁹?

9 (ב) מהי משמעות הביטוי "הלכה היא..."³⁰ – הרי כאן חשוב לציין שדבר זה הוא "ידוע"³¹, כדלעיל³².

11 (ג) ברוב המהדורות של הספרי המצוינות לפנינו הניסוח של דברי רבי שמעון בר יוחאי הוא "אלא נהפכו³³ רחמיו" – ומדוע, אפוא, משתמש רש"י בניסוח המופיע בבראשית רבה "אלא שנכמרו³⁴ רחמיו"?

ו.

"וישקהו" – לא באמת

15 ההסבר לכל האמור לעיל הוא:

16 כוונת רש"י כאן איננה לתרץ את הניקוד על המילה 17 "וישקהו", כי, כאמור מספר פעמים³⁵, אין רש"י מפרש³⁶ את כל הניקוד שבתורה³⁷. מכך מובן, שענין הניקוד 18 (כענין³⁸ של חסר ויתר) אינו מהווה קושי בפשוטו של

36 גם לפני פרשה זו – לך טז, ה.
37 שמונה בספרי, אבות דר"ג ובמדבר"ר שם. מס' סופרים פ"ו ה"ג.
38 ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 17. וש"נ.
39 תולדות כז, מא.
40 פרשתנו לב, ז ובפרש"י.
41 בפרש"י במהדורה ראשונה של ברלינר מביא מכת"י אחד ודפוס אחד "נהפכו". אבל בכל הדפוסים שלפנינו – כולל דפוס א' וב' – וכת"י (שתח"י) איתא "נתגלגלו".

42 עפ"ז יש להוסיף בטעם הדבר שרש"י לא הביא המחלוקת דב"ר ודאבות דר"ג (ראה לקמן ס"ח), כי בשניהם (מקדים ו)מביא גם התחלת הכתוב בב"ר (לפנינו): וירץ עשו לקראתו* וישקהו, ובאבות דר"ג: וירץ עשו לקראתו ויחבקו ויפול על צוואריו וישקהו. ומקום לומר שהמחלוקת היא גם בתחלת הכתוב אם הי' בזה תנועה של אהבה. משא"כ בספרי שהובא שם "כיוצא בו וישקהו" – רק חיבת "וישקהו" (אף שבכמה מהמקומות שמביא שם, מעתיק עוד חיבות מהכתוב – לא רק התיבה שעלי' נקוד). שמוה משמע שהמחלוקת היא רק בהענין ד"וישקהו" ככפנים.

28 ראה בהנסמן לעיל הערה 5.
29 בא' מכת"י רש"י (שתח"י) ליתא "ויש חולקין בדבר הזה בכרייתא דספרי".
30 בכמה כתי"י רש"י (שתח"י) "הלכה ידועה היא". ובכתי"י א' "הלכה היא הכל יודעים".
31 בספר הזכרון גריס בפרש"י: והלא בידוע הוא כו'. ומתאים לפירושו בדברי רשב"י כנ"ל (ס"ב והערה 22). וכ"ה הא' מכת"י רש"י שתח"י.
32 ואף שכ"ה הלשון הספרי לפנינו, הרי אין דרכו של רש"י להעתיק דרשות חז"ל דוקא כצורתן, כ"א מה שנוגע לפירושו בפשט"מ. וביל"ש בהעלותך שם: והלא בידוע כו'.
33 ראה ספרי הוצאת האראוויטש. ושם הובא רק ממק"א (מדרש תנאים הגירסא "שנכמרו". וליתא שם התיבות "בכל לבו".
34 בדפוס ראשון ודפוס שני וכת"י רש"י (שתח"י) "נהפכו רחמיו". אבל הגירסא הנפוצה בדפוס רש"י שלפנינו היא "שנכמרו".
35 לקו"ש ח"ח [המתורגם] ע' 63 הערה 8. חט"ו [המתורגם] ע' 120.

(* בהוצאה הנ"ל דב"ר: לקראתו וגו' וישקהו. ומביא כמה ג' שנעתיקו בפירוש התיבות "ויחבקוהו ויפול על צוארו".

29 שעשו שונא ליעקב" – שנאה זו דומה להלכה כפשוטה
30 שאיננה יכולה להשתנות,
31 והענין של "וישקהו" כאן הוא רק ש"נכמרו רחמיו
32 באותה שעה ונשקו בכל לבו" –

33 וכפי שאנו מוצאים בהלכה שנקבעת לפעמים הוראת
34 שעה שאיננה כפי ההלכה, כאלהו בהר הכרמל⁴⁷. גם
35 במקרים אלו אין הכוונה שההלכה השתנתה – ההלכה של
36 איסור ההקרבה בכמה קיימת במלוא תקפה גם אז⁴⁸, אלא
37 שבאותה שעה היתה ההוראה להקריב את הקרבן בכמה.
38 כפי שכבר למדנו לפני כן, שיעקב היה איש תם⁴⁹, אך
39 כאשר דרכו של עשו "לרמות את אביו"⁵⁰ הביאה לידי כך
40 שיצחק רצה לתת לעשו את הברכות משום "כסבור שהוא
41 מדקדק במצוות"⁵⁰, הרי אז "בא אחיך במרמה"⁵¹.
42 אך זוהי מרמה כזו, שגם "ברוך יהיה"⁵², כי מרמה זו⁵³
43 היא "בחכמה"⁵⁴.

ה.

המקור – דוקא "בכרייתא דספרי"

44 לפי זה מובן גם כן:
45 א) מדוע אין רש"י מביא את המחלוקת מאבות דרבי
46 נתן – "לא נשקו באמת .. נשיקה זו של אמת" – כי לפי
47 שתי הדעות, גם דעת רבי שמעון בר יוחאי, לא היתה כאן
48 "נשיקה של אמת", כי ב"אמת" לא ייתכנו שינויים.
49 השאלה היא רק עד כמה לא היה "אמת" בנשיקה: לפי
50 הדעה הראשונה הרי אפילו לזמן קצר "לא נשקו בכל
51 לבו", ולדעת רבי שמעון בר יוחאי הרי "באותה שעה
52 נשקו בכל לבו", אך משום ש"הלכה היא בידוע שעשו
53 שונא ליעקב" הרי אפילו "באותה שעה" לא היה זה
54 באמת⁵⁵.

55 ב) מדוע אין רש"י מתבטא כלשון הספרי שלפנינו
56 "נהפכו רחמיו באותה שעה" – משום שאז היה משתמע

1 לומר, שמשום ש"ראהו משתחוה כל השתחוואות הללו"
2 הוא יתהפך לגמרי מן הקצה אל הקצה, מ"שנאתו" ורצונו
3 להרגו, עד לאהבה גדולה כל כך עד שאין די ב"ויחבקהו"
4 אלא יש צורך ב"וישקהו".

5 על כך אומר רש"י – "נקוד עליו": כאן קשור הניקוד
6 לפשוטו של מקרא, והוא בא ללמד, כניקוד בכל מקום,
7 ש"וישקהו" היה חלש יותר. אכן, לא היתה זו נשיקה
8 אמיתית, וביטוי לאהבה אמיתית.
9 ועל כך מסביר רש"י "ויש חולקין בדבר הזה". את
10 הענין ש"וישקהו" איננו אמיתי ניתן להסביר בשתי דרכים:
11 "יש שדרשו נקודה זו לומר שלא נשקו בכל לבו", למרות
12 ש"ויחבקהו" ו"נתגלגלו רחמיו", אשר הובילו ל"וישקהו",
13 אכן היו באמת⁴³. והדעה השניה אומרת, ש"נכמרו רחמיו
14 באותה שעה ונשקו בכל לבו". שלאחר "ויחבקהו", שעקב
15 "נתגלגלו רחמיו", אז "באותה שעה" – כאשר חבקו –
16 "נכמרו רחמיו": התעוררה בו התרגשות עזה וחמה⁴⁴, עד
17 אשר "נשקו בכל לבו". אך כיון שהתרגשות והנשיקה בכל
18 לבו היו רק "באותה שעה", אין זה⁴⁵ ענין אמיתי⁴.

ז.

"הלכה היא..." ואינה משתנה

19 כדי להדגיש שגם לדעת רבי שמעון בר יוחאי, האומר
20 שנשקו בכל לבו, לא היה זה באמת, והניקוד מחליש את
21 "וישקהו" – מדייק רש"י לציין בתחילת דברי רבי שמעון
22 בר יוחאי "הלכה היא בידוע...".
23 "הלכה" היא דבר שאיננו משתנה. את זאת מבין אפילו
24 בן החמש למקרא אשר עדיין איננו לומד משנה וגמרא.
25 הוא רואה בחיי היום יום שלו שאת ההלכה של התורה
26 אי אפשר לשנות.

27 וכך אומר רבי שמעון בר יוחאי בענינו, שהשנאה של
28 עשו ליעקב איננה יכולה להשתנות, כי "הלכה היא בידוע

שם, טו. יבמות ז, ב.
48 ראה רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ט ה"ג ובארוכה – לקו"ש
(המתורגם) ח"ט ע' 197 ואילך. ולהעיר מלקו"ש ח"ד ע' 70 ואילך.

49 תולדות כה, כז.

50 רש"י תולדות שם.

51 תולדות כז, לה.

52 שם, לג.

53 רש"י שם, לה.

54 ראה עדי"ו ג"כ בפרש"י לפנ"ז – ויצא כט, יב: אם לרמאות כו.

55 שלכן נהרות שנפסקין "אחד בשבוע" (שמיטה) נק' "מחבויון"
ופסולין למי חטאת (פרה פ"ח מ"ט).

43 ועפ"ז מובן שאין לפרש שמ"ש "שלא נשקו בכל לבו" היינו שלא
הי' בזה שום תוכן של אהבה, שהרי כבר כתב לכל הדיעות שנתגלגלו
רחמיו. ופשיטא שזה עושה רושם עכ"פ באותה שעה, ואולי גם נתעורר
יותר מזה, אלא שלא נשקו בכל לבו. אבל ראה באר מים חיים (לאחי
המהר"ל) בפרש"י כאן.

44 רש"י מקץ מג, לו. וראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע'
381 ואילך בפ"י "נכמרו", וחילוקו מל' "נתגלגלו". אבל ראה שם ע' 375
הערה *5.

45 עפ"ז תומתק הגי' בכמה כת"י רש"י שלפנינו, שליתא התיבות
"בכל לבו" (וסיום ל' רש"י הוא "ונשקו").

46 ראה גם באר יצחק באר"א קצת.

47 פרש"י ראה יב, יג (מספרי עה"פ). רש"י שופטים יח, כב. ספרי

בפשוטו של מקרא, ואשר לכן מקדים רש"י ואומר "ויש
 חולקין בדבר הזה" – משום שלפי שני הפירושים היה
 אותו קושי: לפי הדעה הראשונה ש"לא נשקו בכל לבו"
 קשה להבין את דברי התורה בהמשך הפרשה, שלפיהם
 ניכר ש"וישקוהו" היה "בכל לבו". ולפי רבי שמעון בר
 יוחאי לא כל כך "חלק" ההסבר "וישקוהו בכל לבו" לאור
 המצב הקודם של שנאה מוחלטת⁶³.

י.

רשב"י – מנטל גזירת הרומאים

אך תלמיד ממולח יכול לשאול: בסופו של דבר, מכיון
 שרבי שמעון בר יוחאי עצמו מדגיש את שנאת עשו ליעקב
 – "הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב" – כיצד ייתכן
 שדוקא הוא יאמר ש"נכמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל
 לבו"?
 לכן רומז רש"י⁶⁴ להסבר על כך על ידי ציון שמו של
 בעל המאמר – רבי שמעון בר יוחאי:
 רבי שמעון בר יוחאי חי בתקופת גלות רומי – אדום,
 אשר "עשו הוא אדום"⁶⁵ – בתקופה של גזירות קשות⁶⁶
 על ישראל, ובמיוחד עליו עצמו, עד כדי כך שהיה צריך
 להמלט מן הרומאים ולהתחבא במערה שלש עשרה
 שנים⁶⁷.

למרות זאת אנו מוצאים⁶⁸, שכאשר היה צריך ללכת
 לרומי כדי לבטל גזירה על ישראל שלחו את רבי שמעון
 בר יוחאי "שהוא מלומד בנסים", ובלי להתחשב בשנאתם
 הרבה של מלכות רומי לישראל, ואליו בפרט, הוא הצליח
 לפעול על ידי נס ש"אמר להון שאילו כל מה דאית לכון
 למישאל ועיילינהו לגנוזה" (=אמר להם: שאלו את כל
 שאלותיכם והביאו אלי) ועל ידי כך בטלו את הגזירה.
 ולכן הוא סובר שכך היה גם לגבי יעקב ועשו, שיעקב,

1 כאילו באותה שעה הפכה השנאה לרגש של אהבה
 2 אמיתית. ואילו כאן רק "נכמרו רחמיו באותה שעה" –
 3 באותו רגע התעורר בו רגש חם של רחמים.
 4 (ג) מדוע מקדים רש"י ומציין שהדברים כתובים
 5 "בברייתא דספרי": לולא זאת ניתן היה להסביר שהביטוי
 6 "הלכה היא בידוע" מכוון להלכה בחלק הדרש שבתורה
 7 (לנוסחת מסקנת הדרש⁶⁵). ולכן מציין רש"י שהדברים
 8 נאמרים "בברייתא דספרי", בחלק ההלכה שבתורה – אין
 9 זה דרש מן המדרש אלא זוהי הלכה בדיני התורה שעשו
 10 שונא ליעקב, כדלעיל.

ט.

דעת רשב"י מתאימה לפשט לפי המשך הפרשה

11 אך יש להבין: מהו ההכרח לפי פשוטו של מקרא לומר
 12 ש"נשקו בכל לבו". להיפך: כיון שרבי שמעון בר יוחאי
 13 עצמו אומר "הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב", הוא
 14 יכול היה ואף צריך היה לומר ש"לא נשקו בכל לבו"⁶⁷?
 15 ההסבר לכך הוא: מכל המשך הפרשה מובן, שעשו
 16 היה שרוי אז בהתרגשות רבה, כפי שממשיכה התורה
 17 ואומרת מיד, שלאחר "וישקוהו" – "ויבכו"⁶⁸, שזהו ביטוי
 18 בולט של התרגשות לב רבה ביותר⁶⁹.
 19 וכך רואים בדבריו המאוחרים יותר של עשו, "אחי יהי
 20 לך אשר לך"⁶⁰, ועד "הציגה נא עמך מן העם אשר אתי"⁶¹,
 21 וקשה לומר בפשוטו של מקרא שכל זה היה רק כלפי
 22 חוץ, ועשו לא התכוון לכך בכל לבו⁶².
 23 ולכן סובר רבי שמעון בר יוחאי, ש"באותה שעה"
 24 נכמרו רחמיו .. ונשקו בכל לבו".
 25 ולפי זה ניתן להבין מדוע שקולים הפירושים זה לזה

שק"ט (בכסא רחמים שם) בפירושו. ואולי יש לפרשו על הענינים
 שבהמשך הפרשה. אלא שלפ"ז הכוונה ב"כולן" אינו לשאר נשיקות
 (ראה לעיל הערה 42), ודוחק. וראה הערה הבאה.
 (63) להעיר מנוסחא ב' באבות דר"ג מכת"י (ני תשכ"ז – מהדורא
 ג') פל"ז: נקוד יכול שהיתה נשיקה של אהבה. רבי שמעון בן אלעזר
 אומר והלא כל מעשיו של עשו בתחלה של שנאה היו חוץ מזה שהיא
 של אהבה.
 (64) נוסף על טעם הנ"ל סוס"ד.
 (65) פרשתנו לו, א.
 (66) וע"ד "ואהרגה את יעקב" (תולדות כז, מא) – הרוגי מלכות ובהם
 – רע"ק רבו דרשב"י.
 (67) שבת לג, ב.
 (68) מעילה יז, א ואילך.

(56) ע"ד אגדה הקרובה לפשוטו של מקרא (ראה רש"י בראשית ג,
 ח. ועוד).
 (57) ראה לעיל הערה 20.
 (58) ראה ראב"ע עה"פ: על דרך הפשט לא חשב עשו לעשות רע
 לאחיו והעד ויבכו כאשר עשה יוסף עם אחיו (וראה רלב"ג פרשתנו
 ב"ביאור דברי הסיפור"). וראה יפה תואר (השלם) לב"ר שם בדברי
 רשב"א. פירוש מהר"ז שם ד"ה ואת"ל ויבכו. וראה מדרש לקח טוב
 שלאחר הפירוש ו"מ נישקו אבל לא בלב שלם כו' איתא: ויבכו, אעפ"כ
 נכמרו רחמיו.
 (59) להעיר מלק"ש [המתורגם] חט"ז ע' 378 ואילך.
 (60) לג, ט.
 (61) שם, טו.
 (62) להעיר מהל' באבות דר"ג שם "כולן אינן של אמת" – אשר

27 ש"הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב", באותו מצב
28 "נכמרו רחמיו... ונשקו בכל לבו".

יב.

"ועלו מושיעים... לשפוט את הר עשו"

29 מכך נלמדת ההוראה לכלל תקופת גלות אדום, ובשני
30 הכיוונים:

31 מצד אחד אי אפשר לסמוך על גויים, כי "הלכה היא
32 בידוע שעשו שונא ליעקב".

33 מצד שני, בכוחו של יהודי להשפיע על עשו גם כאשר
34 עשו שרוי במעמד ובמצב זה, כך שיווצר "נכמרו רחמיו
35 ונשקו בכל לבו", שהגוי יעזור ליהודים ויתן להם את
36 צרכיהם, ועד לסיוע ליהודים לצעוד בדרך שבה הם
37 צריכים לצעוד.

38 וזאת כאשר יהודי תקיף בדרכו על פי התורה והמצוות
39 אפילו בגלות ואינו נבהל מגויים ומעכו"מיות, ומודיע זאת
40 גם לעשו – "עם לבן גרתי ותרתי"ג מצוות שמרתי"⁷⁵,

41 ועל ידי זה מתקיים בפועל הנאמר בהפטרות⁷⁶ פרשה
42 זו⁷⁷ "חזון עובדיה כה אמר ה' אלקים לאדום..." אשר
43 "עובדיה גר אדומי היה והיינו דאמרי אינשי מיניה וביה
44 אבא ניזיל ביה נרגא"⁷⁸ (=ממנו ובו של היער יבוא בו
45 הגרזן), ועד לסיום העניין⁷⁹: "ועלו מושיעים בהר ציון
46 לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה",

47 שכבר הובטחה בפרשתנו התוצאה של וישקחו... ויאמר
48 נסעה... – שיעקב קבל זאת "אבוא אל אדוני שעירה" –
49 בימי המשיח, שנאמר "ועלו מושיעים..."⁸⁰.

50 ועלו מושיעים בקרוב ממש בגאולה האמיתית
51 והשלימה על ידי משיח צדקנו.

(משיחת ש"פ וישלח תש"מ)

1 אשר היה מלמד בניסים⁶⁹, הביא את עשו לידי כך שנכמרו
2 רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו, למרות שהלכה היא
3 בידוע שעשו שונא ליעקב.

יא.

רשב"י – אלקות בתוך העולם

4 זה מתאים גם לדרכו ועבודתו הרוחנית של רבי שמעון
5 בר יוחאי בפנימיות הענינים:

6 אנו מוצאים⁶⁷, שבצאתם מהמערה "כל היכא דהוה
7 מחי רבי אלעזר הוי מטי רבי שמעון" (=כל מקום שהיה
8 פוגע רבי אלעזר היה רבי שמעון מרפא). כלומר, הדרך של
9 "מטי רבי שמעון" מתאימה לעולם, ואינה מותאמת,
10 לכאורה להנהגה של תורתו אומנתו שלפיה – הנהגת רבי
11 שמעון בר יוחאי וחבריו⁷⁰ – צריך להיות רבי אלעזר מחי".
12 אך רבי שמעון בר יוחאי הביא רפואה לעולם בדרך שבה
13 העולם נוהג.

14 בדומה לכך, ואף מעל לכך, אומר רבי שמעון בר
15 יוחאי⁷¹ "יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין".
16 המשמעות של לפטור היא לא על ידי הבאת כל העולם
17 כולו לחזור בתשובה, אלא שהעולם נשאר במצב של דין
18 עקב ענינים שליליים ובכל זאת הוא "סובל כל עונותיהם
19 ופוטרו מן הדין"⁷².

20 זהו חידוש גדול יותר מאשר לשנות את העולם, כי אז
21 ה"מטה" מתעלה, הוא כבר איננו "מטה" – הרי הוא
22 מתבטל ומתהפך. ואילו כאן אומר רבי שמעון בר יוחאי
23 שאלקות יכולה להגיע ולהשפיע גם בדרגה של ה"מטה"
24 כפי שהיא למטה, וברע כפי שהוא במקומו⁷³.

25 וכך בעניננו: השפעת יעקב על עשו איננה בהבאת
26 עשו לידי חזרה בתשובה⁷⁴, אלא שבמצב שבו שרוי עשו,

ח"ש כה, ט), שבפסוקים בא מצד השפעת אברהם (ראה רש"י לך טו,
טו). ולהעיר מלקו"ש שם ע' 209 ואילך.

75 פרש"י פרשתנו לב, ה.

76 כמנהגנו – מנהג חב"ד.

77 עובדי' א, א.

78 סנהדרין לט, ב. ושם גם דעת רשב"י כיו"ב.

79 עובדי' שם, כא.

80 פרשתנו לג, יד ובפרש"י שם. ולהעיר מהמשך רש"י "ומ"א יש
לפרשה זו רבים" – היינו שהקודם לזה הוא פשוטו ש"מ.

69 ראה פרש"י פרשתנו לב, יא. ד"ה כי במקלי.

70 שבת יא, א. וראה סוכה (מה, ב) דיש דרגת "בני עלי", ד"שנים
הן" ואז "אני ובני" ויש דרגה דרק אחד הוא – רשב"י (זח"א ונה, א. ז"ח
ר"פ וירא). וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 214 ואילך.

71 סוכה שם.

72 רש"י סוכה שם. וראה לקו"ש שם ע' 215 ובהערה 40, 43 שם.
לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 389.

73 ונ"ד המעלה דהמשכת אלקות מלמעלמ"ט על העלאה ממטה
למעלה – ראה לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 210, וש"נ.

74 ולא כישמעאל שעשה תשובה והולין את יצחק לפניו (פרש"י

ילקוט לוי יצחק על התורה

על חכמה בינה, ודעת המייחדם, ואם האכילה הוא לחם ג' פעמים הוי' הוא בחי' מוחין דגדלות.

ונקרא פת שרומז ג"כ על ג' פעמים הוי', אך הוא ג' פעמים הוי' בהכאה, דהיינו יו"ד פעמים ה', ה' פעמים יו"ד, ו' פעמים ה', ה' פעמים ו', שעולה ק"ס. ובג' הוי"ת הוא ג' פעמים ק"ס שעולה מספר פ"ת.

וזהו שבנין המקדש דשלמה הי' במספר פ"ת⁸ שנה לייציאת מצרים, מצרים הוא מוחין⁹ דקטנות, והיציאה ממצרים הוא היציאה ממוחין דקטנות, שנמשכים המוחין דגדלות, ומספרם הוא פ"ת. זהו שבתשלום פת שנה שאז נמשכו כל המוחין דגדלות בשלימות, אז יכולים לבנות המקדש שבו מאיר המוחין דגדלות, וד"ל.

לקוטי לוי יצחק, ליקוטים על פסוקי תנ"ך ומאחז"ל עמוד 99ק

רק נקודה ושתי נק' בינה שהיא הרחבה וד"ל.

(7 פירושו: ג' פעמים הוי' בהכאה, היינו שמחלקים שם הוי' כזה: י"ה-ו"ה, וכופלים כל אות על השני ישר וחזר, כזה: יו"ד פעמים ה' (10 × 5 = 50) + ה' פעמים יו"ד (5 × 10 = 50), + ו' פעמים ה' (6 × 5 = 30) + ה' פעמים ו' (5 × 6 = 30), ביחד, 160 = 30 + 30 + 50 + 50, ק"ס.

וכיון שיש שלשה פעמים שם הוי', על כן חשבינו שלשה פעמים ק"ס (3 × 160) = 480, פ"ת.

נמצא, דהן "לחם" הוא ג' פעמים הוי', והן "פת" מרומז בו ג' פעמים הוי'.

(8 ראה מלכים-א ו, א "ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני' מארץ מצרים... ויבן הבית לה'". רש"י דניאל יב, יא. רש"י עבודה זרה י, א.

(9 ראה תורת מנחם התוועדויות חלק לו (ה'תשכ"ג חלק ב) ע' 274 וז"ל: כוננת המצריים (ראה תורת חיים שמות לו, א ואילך. אה"ת שם (כרך ז) ס"ע ב'תקב ואילך. שם (כרך ח) ס"ע ב'תתמה ואילך) היתה לעכב הלידה וההתגלות דבחי' ז"א – (אם) בן (הוא)", דקאי על ז"א, "והמתן אותו" – כי, כאשר בחי' ז"א (מדות שבלב) הוא בהתגלות, אזי לא יכולה להיות ניקה ללעו"ז (מצרים), ורק כאשר בחי' ז"א הוא בהעלם ובאופן של עיבור בבחי' בינה, אזי יכולים גם המצריים לקבל ניקה.

וביאור הענין בעבודת האדם:

גלות מצרים, שבחי' ז"א הוא בהעלם – ענינו הוא העדר ההרגש במדות שבלב (ז"א). והיינו, שאע"פ שידוע ומבין ומשיג מ"ש בספרים כו', מ"מ, כיון שזהו רק באופן של ידיעת המציאות, ולא השגת המהות, לכן, אין זה פועל אצלו לידת והתגלות המדות. ע"ש.

מז - והיה לאות על ידכה ולמזמפת בין עיניך בי בחזק יד הוציאנו הי' ממצרים

רמו "טטפת" – טט פ"ת, דתפילין הוא בחי' מוחין דגדלות, והיו פ"ת שנה מוזמן יציאת מצרים עד בנין בית ראשון (מלכים-א ו, א)

והיו לטטפת בין עיניך, ודרשו רז"ל¹ ט"ט פ"ת.

הנה תפילין² הוא המשכת מוחין דגדלות במוחין דקטנות³, וזהו ג"כ ענין דפת. והיינו כי פת' שהוא לחם מחטה, רומז על ג' מוחין דגדלות, כי לחם גימט'⁵ ג' פעמים הוי' ואכילה הוא בחי' מוחין כמאמר⁶ אכלו רעים שקאי

(1 מנחות לה, ב. "ולטטפת בין עיניך, טט בכתפי שנים, פת באפריקי שנים".

(2 ראה תניא פרק מא וז"ל: יתבונן איך שאור אין סוף ב"ה הסובב כל עלמין וממלא כל עלמין הוא רצון העליון הוא מלוכב באותיות וחכמת התורה או בציצית ותפילין אלו ובקריאתו או בלבישתו הוא ממשך אורו ית' עליו דהיינו על חלק אלוה ממעל שבתוך גופו ליכלל וליבטל באורו יתברך.

ודרך פרט בתפילין ליבטל וליכלל בחי' חכמתו ובינתו שבנפשו האלהית בבחי' חכמתו ובינתו של א"ס ב"ה המלוכשות דרך פרט בפרשת קדש והיה כי יביאך דהיינו שלא להשתמש בחכמתו ובינתו שבנפשו בלתי לה' לבדו וכן ליבטל ולכלול בחי' הדעת שבנפשו הכולל חסד וגבורה שהן יראה ואהבה שבלבו בבחי' דעת העליון הכולל חסד וגבורה המלוכב בפרשת שמע והיה אם שמוע והיינו כמ"ש בש"ע לשעבד הלב והמוח כו'.

(3 ראה גם לעיל סי' צט. קו. לקמן סי' קח. קיז.

(4 ראה אור התורה משפטים ע' א' שב' וז"ל: ידוע ששרש הלחם בחכמה וע"כ מחיה לנפש האדם כמ"ש והחכמה תחיה כו' וכמארו"ל אין התינוק יודע לקרות אבא עד שיטעום טעם דגן ואבא הוא בחי' החכמה כמ"ש כי אתה אבינו כו' ולכן לפי שהלחם שרשו מכלי החכמה אשר למעלה החכמה בה דוקא מלוכב אור א"ס וכולם בחכמה עשית, והחכמה תחיה, לכן אף שירדו ונתגשמו בלחם גשמי יש בהלחם כח להחיות את האדם ולהמשיך בו האור והחיות, ע"ש המשך הביאור.

(5 לח"ם הוא 78, וכן ג' פעמים הוי' (3 × 26) = 78. ראה סידור עם דא"ח קא, ג. אור התורה ויקרא ע' רכה. ועוד.

(6 שיר השירים ה, א. ראה תורה אור פ' משפטים עח, ג וז"ל: אכלו רעים שתו ושכרו שהם בחי' חו"ב שנקרא אכילה ושתייה. חכמה בחי' אכילה בחי' נקודה ויצא ככר חצו. ובחי' בינה נק' שתייה לפי שמרחיב ומגדל בהרחבה שמדבור א' נעשה הרחבה והתפשטו' וכמשל הטפה היא בחי' נקודה ומתגדל בכטן האם ע"י שהייה בכטן האם תשעה חדשים להיות בציור אברים כו'. וזהו חו"ב אכילה היא חכמה שהיא

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

סגלה מיוחדת למצוות הצדקה, כמאמר רבותינו זכרונם לברכה "גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה".

(תורת מנחם - התוועדויות תשד"מ ח"א ע' 262)

גאולה של כלם

משמעותה הפנימית של הגאולה היא - גלוי הקשר העצמי הקיים בין בני ישראל והקדוש ברוך הוא, ואם נשארו אפלו יהודי אחד בגלות, הרי זה מורה על כך שהגאולה אינה אמתית.

הגאולה העתידה נקראת "גאולה אמתית ושלמה", שכן זו תהיה גאולתם של כל ישראל.

(ספר השיחות תשמ"ח ח"ב עמ' 514. מתוך "לקראת שבת")

פנימיות התורה ההכנה למשיח

בדורות האחרונים שלפני הגאולה - נתגלו המעיינות דפנימיות התורה, מכיון שבלמוד התורה גופא הרי למוד פנימיות התורה (ובאופן דהפצת המעיינות חוצה) מהנה ההכנה המתאימה ביותר לגלוי פנימיות התורה על ידי משיח צדקנו - קא אתי מר דא מלפא משיחא, שאז יהיה למוד פנימיות התורה בתכלית השלמות.

(תורת מנחם - התוועדויות תשמ"ג ח"ב ע' 873)

חשיבות פרסום הנסים בדרךנו

ההפרה וההודאה ונתינת השבח לה' על הנסים שהוא עושה, נוסף על היותם ענין של הכרת טובה - הרי זה גם נוגע לביאת משיח צדקנו בגאולה האמתית והשלמה, כפי שהגמרא אומרת "בקש הקדוש ברוך הוא לעשות חזקיה משיח... אמרה מידת הדין לפני הקדוש ברוך הוא... חזקיה עשית לו כל הנסים הללו (שנצל מסנחריב ונתרפא מחליו) ולא אמר שירה לפניו, תעשהו משיח!".

ועל פי זה בעניננו: פרסום הנסים שעושה הקדוש ברוך הוא בזמננו - הרי זה נוגע להבאת הגאולה האמתית והשלמה בפעל ממש!

(ע"פ התוועדויות תשנ"ב ח"א ע' 408. מתוך "לקראת שבת")

לנצל כל רגע

...אף שנאמר בדרא דעקבתא דמשיחא כי לא בחפזון תצאו, הדברים אמורים כשתתחיל הגאולה והיציאה מהגלות בפעל, מה שאין כן בהרגעים האחרונים דימי הגלות, אדרבה כל רגע ורגע מתגדל ערכו יותר ויותר, כיון שעוד מעט יגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ (שבת קנא, ב) ולכן ההכרח לנצל כל רגע ורגע באופן היותר מועיל...

(אגרות קודש ח"ג ע' תמד)

למה לא תהיה עוד גלות?

הטעם לכך שהגלות הזו היא האחרונה שאין אחריה עוד גלות היא משום שאי אפשר שתהיה מציאות של גלות גדולה יותר מן הגלות הזו, ולכן גם הגאולה שתבוא עליה היא גאולה שאין למעלה הימנה.

(קטע ממאמר ד"ה וכל העם, סה"מ תשד"מ ע' עט - בלתי מוגה. מתוך "לקראת

שבת")

גאולה בשמחה וברקוד

כבוד קדשת מורי ורבי אדמו"ר כותב לאחד במכתב, אמרה מסבו - הרבי מהר"ש: "העולם אומר שששאי אפשר ללכת מלמטה צריכים לעבר מלמעלה ואני אומר שצריכים לכתחלה לעבר מלמעלה" ("לכתחלה אריבער").

הגלות מתארכת זמן רב, שאי אפשר לצאת מזה כיון שהלכו בצעבות. שהקדוש ברוך הוא יעזר שילכו בצד השני, בשמחה, ויצאו ברקוד מהגלות בקרוב בימינו ממש, וכשזה יהיה בשמחה וברקוד, זה יהיה מהר יותר.

(משיחת שמחת ביה"ש התש"ד. מתוך "לקראת שבת")

גדולה צדקה שמקרבת

מכיון ש"לישועתך קוינו כל היום", הרי מוכן שכל אחד ואחת צריך להשתדל ולעשות את כל התלוי בו כדי למהר ולזרז את ענין הגאולה. ובענין זה ישנה

פרשת וישלח

~ יום ראשון י"ג כסלו ~

לב (ה) וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכָיִם לִפְנֵי אֱלֹהֵי עֹשֵׂוֹ אָחִיו אֶרְצָה שְׂעִיר שָׂדֵה אֲדוּם:
ד וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב אֲזַגְדִּין קְדַמוּהֵי לְנֹת עֹשֵׂוֹ אָחוּהֵי לְאֶרְצָא דְשְׂעִיר לְחַקֵּל אֲדוּם:

כ"ט ◀ וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכָיִם • מַלְאָכָיִם מִמֶּשׁ (כ"ח). אֶרְצָה שְׂעִיר • לְאֶרֶץ שְׂעִיר, כָּל תְּבָה שְׂעִירֵיהָ לְמִ"ד בַּתְּחִלָּתָהּ, הֵטִיל לָהּ הַכְּתוּב ה"א בְּסוּפָהּ.

~ נקודות משיחות קודש ~

את המצב שבו מצוי עשו, אם יוכל (וכיצד) לבררו - בן גם בְּמֵינֵנו:
כְּשֶׁמוּצֵעַת לְאָדָם הַצָּעָה בְּדָבָר תִּפְקִיד חֲדָשׁ, עָלָיו לְבַדּוֹק תְּחִילָה אִם הַצָּעָה חֲדָשָׁה זֹאת הַמוּצֵעַת לוֹ, לֹא תִגְרוּם לוֹ יִרְדָּה וּרְחִינִית. עָלָיו לְשַׁלּוֹחַ תְּחִילָה 'מַלְאָכָיִם' - הִיגוּ כּוֹחוֹת הַשֶּׁקֶל וְהַרְגֵּשׁ שָׁלוֹ, שְׂיַחֲקוּ וְיִסִּיקוּ אִם יוּכַל לְהִתְמוּדָד עִם עֶסֶק חֲדָשׁ זֶה שֶׁהוּצֵעַ לוֹ, אִם לֹא. הָאֵם יוּכַל לְהַעֲלוֹתוֹ לְקְרוֹשָׁה, אוֹ חֲסֵד־וְשִׁלּוּם לְהִיפֵף (כִּי הַעֶסֶק אֵינֵנו רַק כְּלִי לְפָרְנִסָּה, אֲלֹא גַם דָּבָר שֶׁזוּמָן לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם, שֶׁבְּאִמְצָעוֹתָיו יִמְלֵא אֶת תִּפְקִידוֹ בְּעִבּוּדַת הַבִּירוּרִים).

ועל-פי תוצאות החישוב הנזה - יסיק את מסקנותיו.
(על פי לקוטי שיחות כרך ה, עמ' 293 - מתוך 'התקשרות')

לאחר שגמר יעקב את עבודת ה'בירורים' שלו (בירור ניצוצות הקדושה מן ה'קליפה' והעלאתם למקורם) בבית לָבָן, ביקש 'לברר' את עשו. קודם שהתחיל בעבודה זו שלח מלאכים אל עשו, לבדוק אם זה יהיה 'בירור' קל יחסית או מתוך קשיים ומלחמה (תוצאות הבדיקה אכן הוכיחו כי צדין מוקדם לברר את עשו, והדבר יוכל להתבצע רק לעתיד-לבא, כְּאִשֶּׁר "וְעָלוּ מוֹשִׁיעִים בְּהַר צִיּוֹן לְשִׁפּוֹט אֶת הַר עֹשֵׂוֹ". וְלָכֵן אָמַר יַעֲקֹב (להלן לג, יד) "וְאֲנִכִי אֲתַנְהֵלֶה לְאִשִּׁי... עַד אֲשֶׁר אָבוֹא אֶל אֲדוּנֵי שְׂעִירָה").

ומעשה אבות סימן לבנים:
כָּשֶׁם שֶׁיַעֲקֹב, בְּרִצְחוֹתָיו לְבוֹא אֶל עֹשֵׂוֹ וּלְבַרְרוֹ, לֹא סָמַךְ עַל הַצְּלָחָתוֹ בְּעֶבֶר בְּבֵית לָבָן, אֲלֵא שֶׁלַח מַלְאָכָיִם לְחַקֹּר וּלְבַדּוֹק

ה) וַיִּצַו אֹתָם לֵאמֹר כֹּה תֹאמְרוּן לְאֲדֹנָי לְעֹשֵׂוֹ כֹּה אָמַר עַבְדְּךָ יַעֲקֹב עִם-לָבָן גִּרְתִּי וְאַחַר עַד-עָתָה:
ה וַיִּפְקִיד וְתַהוֹן לְמֵימַר בְּדִין תִּימְרוּן לְרַבּוֹנֵי לְעֹשֵׂוֹ בְּדָנָן אָמַר עַבְדְּךָ יַעֲקֹב עִם לָבָן דְרִית וְאוֹחֲרִית עַד כְּעֵן:

"גִּרְתִּי", בְּגִימְטְרִיא תר"ג, כְּלוֹמַר: עִם לָבָן הִרְשַׁע גִּרְתִּי וְתַר"ג מְצֻוֹת שְׁמִרְתִּי, וְלֹא לְמִדְתִּי מִמַּעֲשָׂיו הָרָעִים.

כ"ט ◀ גִּרְתִּי • לֹא נַעֲשִׂיתִי שֶׁר וְחָשׁוּב אֲלֵא גֵר, אֵינְךָ כְּדָאִי לְשִׁנְאָה אוֹתִי עַל בְּרִכּוֹת אֲבִיךָ שֶׁבְּרַכְנֵי: "הִנּוּה גְבִיר לְאַחֲיֶיךָ", שֶׁהָרִי לֹא נִתְקַיְמָה בִּי. דָּבָר אַחַר:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

לב (ד-ה) וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב. כֹּה תֹאמְרוּן לְאֲדֹנָי לְעֹשֵׂוֹ. וְלִפִּי שֶׁקָּרָאוּ אָדוֹן, נִנְעַשׁ. אָמַר לוֹ יִתְבָּרֵךְ: אֲנִי אֲמַרְתִּי וְרַב יַעֲבֹד צְעִיר (לעיל כח כט),
דְּכַתִּיב בְּסוּף הַפָּרָשָׁה (לו לא) וְאֵלֶּה הַמַּלְכִּים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֲדוּם לִפְנֵי מֶלֶךְ מֶלֶךְ מֶלֶךְ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל (כ"ד ע"ה יא): תורה ו

~ נקודות משיחות קודש ~

"גרות" בעניני עולם הזה

עם-לבן גרתי ואחר עד-עמתי:

עם לבן גרתי ותרג"ג מצות שמרתי. (לב, ה. ובפירוש רש"י)
הפרוש הפשוט ב"גרתי" הוא מלשון "גר" (הפוכו של
"תושב"), שמתגורר שם רק באפן ארעי.
וזהו עמק הפשט ב"עם לבן גרתי", שאף שיעקב התגורר ביחד
עם "לבן הארמי", והיה לו פל בעניני עולם הזה ב"שור וחמור,
צאן ועבד ושפחה", עם-פל-זה היו ענינים אלו פדברים זרים

אצלו, "גרתי" מלשון גרות ולא הנה שקוע בהם, וביתו - דירת
הקבע שלו, היו הנשמה ועניני תורה ומצוות.
וזהו הקשר בין הפרוש הפשוט, ד"גרתי" מלשון גרות, לדרוש
ד"גרתי בגימטריא תרני"ג" - "תרני"ג מצות שמרתי":
כי רק על-ידי-זה שעניני עולם הזה היו אצלו בכחינת "גרות",
הנה גם בבית לבן הארמי הצליח ש"תרני"ג מצות שמרתי,
ולא בלבדו אותו עניניו הגשמיים מעבודת ה'.

(על-פי לקוטי שיחות כרך א, עמוד 68 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

(ו) וַיְהִי-לִי שׁוֹר וְחֲמוֹר צֹאן וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה וְאֲשֵׁלְחָה
לְהַגִּיד לְאֲדֹנָי לְמִצְרָאֵתֶּן בְּעֵינֵיךָ:

ויהיה לי תורני וחמורין ען ועבדין ואמהון
וישלחית להוצא לרבוני לאשפחא ורמין
בעיניך:

התרגגול', ואינו אומר: 'קראו התרגגולים'.
ואשלחה להגיד לאדני • להודיע שאני בא אליך.
למצא-תן בעיניך • שאני שלם עמך, ומבקש
אהבתך.

כש"ו ויהי-לי שור וחמור • אבא אמר לי: "מטל
השמים ומשמגי הארץ", זו אינה לא מן השמים
ולא מן הארץ. שור וחמור • דרך ארץ' לומר על
שורים הרבה: שור. אדם אומר לחברו: 'בלילה קרא

~ נקודות משיחות קודש ~

עיקר וכושו של יעקב הנה צאן, כפי שלמדנו בפירוש הקודמת

(ל, מג) ו"ויפרוץ האיטש מאוד מאוד ויהי לו צאן רבות",
וממכירת צאנו קנה גם "שפחות ועבדים וגמלים וחמורים"
(ראה פירוש רש"י שם). אם-כן, מדוע לא נכתב "צאן" לפני
"שור וחמור"?
והביאור:
צאן - רומז להתבטלות, שפלות והכנעה. שור - רומז לתוקף,
גדלות וחזק.
באמרו "ויהי לי שור וחמור וגו'" התפנו יעקב להודיע לעשו
את הרכויות והכוחות הנצעים שיש לו, מתוך תקנה שמידע זה

נרתיע את עשו מלכצע את מזימתו הרעה.
לבן הודיעו יעקב בתחילה: "ויהי לי שור" - המורה על
תקיפות וחזק, ולאחר מכן הוסיף גם צאן - לרמז שיש לו גם
התבטלות לה', וממילא תוקפו אינו תוקף פדטי, אלא תוקף
דקדושה.
אולם, הקדמת 'שור' ל'צאן' היא רק פלפי עשו כדי להרתיעו,
אף יעקב כשהוא לעצמו - עיקר ענינו הוא "צאן רבות",
התבטלות להקב"ה.

(לקוטי שיחות' כרך טו, עמ' 552 ועמ' 752 - מתוך 'התקשרות')

(ז) וַיֵּשְׁבוּ הַמְּלֹאכִים אֶל-יַעֲקֹב לֵאמֹר בָּאנוּ אֶל-אַחִיךָ
אֶל-עֵשׂוֹ וְגַם הִלְךְ לְקָרְאֲתֶךָ וְאַרְבַּע-מֵאוֹת אִישׁ
עִמּוֹ:

ויתבו אנגדיא לות יעקב למימר אתינא
לות אחוהך לות עשו ואף אתי לקדמותך
וארבע מאה גברא עמה:

כש"ו באנו אל-אחיהך אל-עשו • שהיית אומר: 'אחי הוא', אבל הוא נוהג עמך כעשו הרשע, עודנו בשנאתו

(ב"ר פ' ע"א)

(ח) וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֵר לוֹ וַיַּחֲזֵן אֶת-הָעֵם
אֲשֶׁר-אִתּוֹ וְאֶת-הַצֹּאן וְאֶת-הַבָּקָר וְהַגְּמָלִים לְשֵׁנֵי
מַחֲנֹת:

הודחיל יעקב להדא ועקת לה ופליג ית
עמא די עמה וית ענא וית תודי וגמליא
לתרין משרגן:

הודחיל יעקב להדא ועקת לה ופליג ית
עמא די עמה וית ענא וית תודי וגמליא
לתרין משרגן:

שיעור יומי ליום ראשון י"ג כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום - לב - פרשת וישלח
 כ"ט וַיִּירָא וַיִּצְרָר • וַיִּירָא שְׁמָא יְהִרְגָהּ (ב"ר ותנחומא), "וַיִּצְרָר לוֹ" אִם יְהִרְגָהּ הוּא אֶת אַחֵרִים.

(ט) וַיֹּאמֶר אִם יָבוֹא עֲשׂוֹ אֶל־הַמַּחֲנֶה הָאֶחָד וְהִכְהוּ וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לַפְּלִיטָה:
 ט וַיֹּאמֶר אִם יָבוֹא עֲשׂוֹ לְמִשְׁרֵיתָא חֲדָא וְהִמַּחֲנָה וְהָיָה (ג"י וְהִמַּחֲנָה וְהָיָה) מִשְׁרֵיתָא דְהַשְׁתָּא לְשִׁיזְבָא:

גדולה וחזק ומפרק הרים", הרי לשון זכר ונקבה. וכן 'אש' (במדבר טז) "וְאֵשׁ יִצְאָה מֵאֵת ה'", לשון נקבה, (תהלים קד) "אֵשׁ לוֹהֵט", לשון זכר. והיה המחנה הנשאר לפליטה • על-כרחו, פי אלחם עמו. התקין עצמו לשלשה דברים: לדורון, לתפלה ולמלחמה. לדורון: "וַתַּעֲבֹר הַמַּחֲנֶה עַל פְּנֵיו", לתפלה: "אֱלֹהֵי אָבִי אֲבָרְכֶם", למלחמה: "וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לַפְּלִיטָה".

כ"ט • הַמַּחֲנֶה הָאֶחָד וְהִכְהוּ • 'מַחֲנֶה' מִשְׁמַשׁ לְשׁוֹן זָכָר וּלְשׁוֹן נְקֵבָה. (תהלים כז) "אִם תַּחֲנֶנֶה עָלַי מַחֲנֶה" הָרִי לְשׁוֹן נְקֵבָה, (למקנ לג) "הַמַּחֲנֶה הַזֶּה" לְשׁוֹן זָכָר. וְכֵן יֵשׁ שְׂאֵר דְּבָרִים מִשְׁמָשִׁים לְשׁוֹן זָכָר וּלְשׁוֹן נְקֵבָה: (לעיל ט) "הַשֶּׁמֶשׁ יֵצֵא עַל הָאָרֶץ", (תהלים ט) "מִקְצֵה הַשָּׁמַיִם מוֹצֵא", הָרִי לְשׁוֹן זָכָר, (מלכים ב ג) "וְהַשֶּׁמֶשׁ זָרְחָה עַל הַמָּיִם", הָרִי לְשׁוֹן נְקֵבָה. וְכֵן רִיחַ (איוב א) "וְהִנֵּה רִיחַ גְּדוּלָה בָּאָה", הָרִי לְשׁוֹן נְקֵבָה, "וַיִּגַע בְּאַרְבַּע פְּנוֹת הַבַּיִת", הָרִי לְשׁוֹן זָכָר. (מלכים א ט) "וְרִיחַ

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֱלֹהֵי דַאֲבָא אֲבָרְכֶם וְאֵלֵהּ דַאֲבָא יִצְחָק יְיָ דִּי אָמַר לִי תוֹב לְאַרְעֵךְ וְלִנְלִדוּתְךָ וְאוּטִיב עִמָּךְ:

(י) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֱלֹהֵי אָבִי אֲבָרְכֶם וְאֵלֵהּ אָבִי יִצְחָק יְהוָה הָאֹמֵר אֵלַי שׁוּב לְאַרְצְךָ וּלְמוֹלַדְתְּךָ וְאִיטִיבָה עִמָּךְ:

יִצְחָק, וְשֵׁם אִמְרָת לִי: "וַיִּשְׁמְרֵיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְךָ", וּבְבֵית לְבָן אִמְרָת לִי: "שׁוּב אֶל אָרֶץ אַבְוֹתֶיךָ וּלְמוֹלַדְתְּךָ וְאֵהָהָה עִמָּךְ", וְשֵׁם נְגִלִיתָ אֵלַי בְּשֵׁם הַמַּיְחֵד לְבָדוּ, שְׁנֵאָמַר: "וַיֹּאמֶר ה' אֵל יַעֲקֹב, שׁוּב אֶל אָרֶץ אַבְוֹתֶיךָ וּגְו", בְּשֵׁם הַבְּטָחוֹת הָאֵלוּ אֲנִי בָּא לְפָנֶיךָ.

כ"ט • וְאֵלֵהּ אָבִי יִצְחָק • וְהִלְחֵן הוּא אֹמֵר: "וּפְחַד יִצְחָק". וְעוֹד, מֵהוּ שְׁחֹר וְהַזְכִּיר שֵׁם הַמַּיְחֵד, הִנֵּה לוֹ לְכַתֵּב "הָאֹמֵר אֵלַי שׁוּב לְאַרְצְךָ" וְגו' אֵלָּא כֹּף אָמַר יַעֲקֹב לְפָנֵי הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: שְׁתֵּי הַבְּטָחוֹת הַבְּטָחָתִּי: אַחַת, בְּצִאתִי מִבֵּית אָבִי מִבְּאֵר שֶׁבַע, שְׁאִמְרָת לִי: "אֲנִי ה' אֱלֹהֵי אֲבָרְכֶם אָבִיךָ וְאֵלֵהּ

יֵא זְעִירוֹ זְכוּתִי מִכָּל חֲסִדִין וּמִכָּל טְבוּן דִּי עֲבַדְתָּ עִם עֲבָדֶיךָ אֲרִי זְחִידֵי עֲבָרִית נֵת נִדְוָנָא דְרִין וּבְעֵז הַיּוֹתִי לְתַרְזִין (ג"י לְפַרְמִין) מִשְׁרָן:

(יא) קִטְנָתִי מִכָּל חֲסִדִים וּמִכָּל־הָאֲמֹת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת־עַבְדְּךָ כִּי בְּמִקְלִי עֲבַרְתִּי אֶת־הִירְדֵן הַזֶּה וְעַתָּה הִיִּיתִי לְשֵׁנֵי מַחֲנוֹת:

שְׁשִׁמְרָת לִי כָּל הַבְּטָחוֹת שֶׁהַבְּטָחָתִּי. כִּי בְּמִקְלִי לֹא הָיָה עִמִּי: לֹא כֶּסֶף, וְלֹא זָהָב וְלֹא מְקַנָּה, אֵלָּא מִקְלִי לְבָדוּ. וּמְדַרְשׁ אַגְדָּה: נִתַּן מִקְלוֹ בִּירְדֵן, וּנְבָקַע הִירְדֵן.

כ"ט • קִטְנָתִי מִכָּל חֲסִדִים • (שבת לג) נִתְמַעֲטוּ זְכוּתֵי עַל־יְדֵי חֲסִדִים וְהָאֲמֹת שֶׁעָשִׂיתָ עִמִּי. לְכֹף אֲנִי יִרְא, שְׁמָא מִשְׁהַבְּטָחָתִּי נִחְלַכְלַכְתִּי בַחֲטָא, וַיִּגְרַם לִי לְהִמָּסַר בְּיַד עֲשׂוֹ. וּמִכָּל־הָאֲמֹת • אֲמַתַּת דְּבָרֶיךָ,

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

יִצְחָק אָבִי וְדָאִי מֵת (ב"ר שם). וְלֵהָא נִיחָא הָא דְקָאֵמַר (פסוק ט) אֱלֹהֵי אָבִי יִצְחָק, אֶף־עַל־פִּי שְׂאִין מִיְחִדִין שֵׁם הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עַל אָדָם כָּל זְמַן שֶׁהוּא חַי (ראה תנחומא תולדות ז): תורה ט

(ח) וַיִּירָא יַעֲקֹב. יֵרָא הִנֵּה שִׁיּוּעִיל לְעֲשׂוֹ זְכוּת שְׁכַבְדָּ אֲב וְאִם, וְהוּא לֹא קָיָים כְּבָר עָבְרוּ עֲשָׂרִים שָׁנָה. אִי נָמִי שִׁיּוּעִיל לוֹ זְכוּת אָרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהוּא הִנֵּה בְּחוּצָה לְאָרֶץ (ב"ר עו ב):

~ נקודות משיחות קודש ~

יותר, ואם יקיים את המצות באותה התלככות וכוונה כפי שקימן קודם לכן - לא יהיו אלה מצות שלמות. אלא עוד זאת, אף המצות שקבר קים עד כה - נגרעות עתה משלימותן ונעשות חסרות ('חטאים') לגבי דרגתו הנוכחית. וזהו שאמר יעקב: מפיון שהקב"ה השפיע לי רוב חסדים, גרא אני שמא עתה, בדרגתי הנעלית יותר ("משהבטיחני") - מעשי הקודמים הם בבחינת חטא, "נתלכלכתי בחטא". (לקוטי שיחות' כרך ה עמ' 693 - מתוך 'התקשרות')

שמא משהבטיחני נתלכלכתי בחטא ויגרום לי להימסר ביד עשו (רש"י)
ביצד יעקב אבינו, בחיר האבות, חשש שמא נתלכלך בחטא חסדו שלום?
אלא שבכל פעם שאדם מתעלה ברוחניות, נחשבת דרגתו הקודמת לחטא (במוכן של חסרון, כמו שכתוב "והייתי אני וכני שלמה חטאים").
'חטא' זה הוא לא רק מפני שקצת נדרשת ממנו עבודה שלמה

יב שזכני כען מידא דאחי מידא דעשו ארי
דחל אנא מנה דילמא ייתי וימחנני אמא
על בניא:

(יב) הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אַחִי מִיַּד עֵשָׂו כִּי־יֵרָא אָנֹכִי
אֹתוֹ פְּוִיבֹא וְהִפְנִי אִם־עַל־בָּנָיִם:

כ"י - מיד אחי מיד עשו • "מיד אחי", שאין נהג עמי כאח, אלא כעשו הרשע.

יג ואת אמרת אוטבא אוטיב עמך ואשוי ית
בניך סגיאיין כחלא דימא די לא יתמנון
מסגי:

(יג) וְאַתָּה אֲמַרְתָּ הֵיטֵב אֵיטִיב עִמָּךְ וְשִׁמְתִי אֶת־
זַרְעֲךָ בְּחוּל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא־יִסְפָּר מֶרֶב:

לא אעזבך עד אשר אם-עשיתי את אשר דברתי לך,
ולאברקה אמר: (לעיל כב) "הרבה ארבה את זרעך
ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת-הים".

כ"י - היטב איטיב • "היטב" בזכותך, "איטיב"
בזכות אבותיך (כ"ד). ושמת את-זרעך בחול הים •
והיכן אמר לו כן? והלא לא אמר לו אלא (לעיל כח)
"והיה זרעך כעפר הארץ"? אלא, שאמר לו (ס) "כי

~ יום שני י"ד כסלו ~

יד ובת תמן בלילא ההוא ונסיב מן דאיתי
בידה תקרבתא לעשו אחוהי:

(יד) וַיֵּלֶן שָׁם בְּלִילָה הַהוּא וַיִּקַּח מִן־הַבָּא בִּידוֹ מִנְחָה
לְעֵשָׂו אַחִיו:

בידו. דבר אחר: "מן-הבא בידו", מן החלין, שנטל
מעשו, כמה דאת אמר: (לעיל כח) "עשו אעשרנו לך",
והדר לקח מנחה".

כ"י - הבא בידו • ברשותו, וכן (במדבר כא) "ויקח את
כל-ארצו מידו". ומדרש אגדה: "מן-הבא בידו",
אבנים טובות ומרגליות, שאדם צר בצרור ונושאם

טו עזי מאתן ותישאי עסרין רחלין מאתן
ודכרין עסרין:

(טו) עֹזִים מְאֹתִים וְתִישָׂיִם עֲשָׂרִים רַחֲלִים מְאֹתִים
וְאֵילִים עֲשָׂרִים:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

איני גרא ממנו שהבטיחני הקדוש-
ברוך-הוא, אגמם ירא אנכי פן יבוא
והפני אם על בנים, כי על האם ועל
הבנים לא הבטיחני וכו': תורה יג

שאמר פי במקלי עברתי את הירדן
הזה, כלומר כשהבטיחני הקדוש-
ברוך-הוא לא הייתי כ"אם בעצמי,
ועתה הייתי לשני מחנות, ולכן אף אם

פי גרא אנכי אתו. שאלה
מטרוניתא, היאך גרא מעשו אחר
שהבטיחו הקדוש-ברוך-הוא. ענה
תלמיד חכם אחד תשובה בצדה,

בגמרא: 'וכפר ידיה, בעי לכפורי ידיה בההוא גברא', וגם בלשון המקרא נקראים המזקקים של קדש: "כפורי זָהב", על שם שהכהן מקנח ידיו בהן בשפת המזרק.

כ"י אַכְפְּרָה פָּנָיו • אֲבֹטֵל רַגְזוֹ, וְכֵן (ישעיה כח) "וְכִפַּר בְּרִיתְכֶם אֶת מֹות", (שם מז) "לֹא תוֹכְלִי פִפְרָה". וְנִרְאָה בְּעֵינַי שְׂכַל פִּפְרָה שְׂאֲצֵל עֹון וְחֹטֵא וְאֲצֵל פָּנִים, כְּלָן לְשׁוֹן קִנּוּחַ וְהַעֲבָרָה הֵן וְלְשׁוֹן אֲרָמִי הוּא, וְהִרְבָּה

כבועברת תקרבתא על אפיהי והוא בת בליליא ההוא במשריתא:

(כב) וַתַּעֲבֹר הַמִּנְחָה עַל־פָּנָיו וְהוּא לָן בְּלִילֵהָ־הַהוּא בַּמִּנְחָה:

אותי על-פניי. ומדרש אגדה: "על פניו", אף הוא שרוי בכעס, שהיה צריך לכל זה (כ"י).

כ"י אַל־פָּנָיו • כְּמוֹ לְפָנָיו, וְכֵן (ירמיה ו) "חֲמָס וְשׂוֹד יִשְׁמַע בָּהּ עַל־פְּנֵי תְּמִיד", וְכֵן (ישעיה סה) "הַמְּכַעֲסִים

כג וקם בליליא הוא ודבר ית תרתין נשוהי וית תרתין לחינתה וית חד עסר פנוהי ועבר ית מעבר יבקא:

(כג) וַיִּקָּם בְּלִילֵהָ הוּא וַיִּקַּח אֶת־שֵׁתוֹ נִשְׂוֹ וְאֶת־שֵׁתוֹ שִׁפְחָתוֹ וְאֶת־אֶחָד עֶשֶׂר יִלְדָיו וַיַּעֲבֹר אֶת מַעְבַּר יַבֵּק:

ולכך נענש יעקב שמנעה מאחיו, שמה תחזירנו למוטב, ונפלה ביד שכם. יבק. שם הנגהר.

כ"י וְאֶת־אֶחָד עֶשֶׂר יִלְדָיו • וְדִינָה הֵיכָן הִיָּתָה? נִתְּנָה בְּתֻבָּה וְנִעַל בְּפָנֶיהָ, שְׁלֹא יִתֵּן בָּהּ עֶשׂוֹ עֵינָיו,

~ נקודות משיחות קודש ~

הפסוק 'ותלך את קנו', שהמלה "את" באה לרבות שתאומה נולדה עם קנו. ואף כאן: "ואת" אחד עשר ילדיו. באה לרבות את התאומות, ולכן הקשיא היא רק על דינה. (לקוטי שיחות כרך ה עמ' 263)

וְדִינָה הֵיכָן הִיָּתָה (רש"י לב, כג) וְשֵׁ לְשֹׂאֵל, מְדוּעַ לֹא הִקְשָׁה לוֹ הֵיכָן הָיוּ הַתְּאֹמֹת שְׁנוּלְדוֹ עִם כָּל הַשְּׂבָטִים (רש"י פרשתנו לה, יז). וְיֵשׁ לְתַרְץ עַל פִּי מַה שֶּׁכָּתַב רִש"י (בראשית ד, א"ב) עַל

כד ודברניו ועברניו ית נחלא ואעבר ית דילה:

(כד) וַיִּקְחֶם וַיַּעֲבֵרֵם אֶת־הַנְּחַל וַיַּעֲבֹר אֶת־אֲשֵׁר־לוֹ:

כ"י אַת־אֲשֵׁר־לוֹ • הַבְּהֵמָה וְהַמִּטְלָטְלִים. עֲשָׂה עֲצָמוֹ כְּגֶשֶׁר, נוֹטֵל מִכָּאן וּמִנִּיחַ כָּאֵן.

כה ואשתאר יעקב בלחודוהי ואשתדל גברא עמה עד דסלק צפרא:

(כה) וַיּוֹתֵר יַעֲקֹב לְבָדוֹ וַיֵּאבֶּק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר:

ארמי הוא: 'בתר דאביקו ביה' 'ואבק ליה מיבק', לשון עניבה, שכן דרך שנים שמתעצמים להפיל איש את רעהו, שחובקו ואובקו בזרועותיו. ופרשו רבותיננו זכרונם-לברכה, שהוא שרו של עשו (כ"י).

כ"י וַיּוֹתֵר יַעֲקֹב • שִׁכַח פְּכִים קְטַנִּים וְחֹזֵר עֲלֵיהֶם (חולין צא). וַיֵּאבֶּק אִישׁ • מִנְחָם פִּרְשׁ: יֵיִתְּעַפֵּר אִישׁ, מִלְּשׁוֹן אָבֶק, שֶׁהָיוּ מַעֲלִים עֶפֶר בְּרַגְלֵיהֶם עַל־יְדֵי נַעֲנוּעִם. וְלִי נִרְאָה שֶׁהוּא לְשׁוֹן 'וַיִּתְקַשֵּׁר', וְלְשׁוֹן

כו וחזא ארי לא יכיל לה וקריב פתיי ירבה וזע פתי ירפא ויעקב באשתדליתה עמה:

(כו) וַיֵּרָא כִּי לֹא יָכֹל לוֹ וַיִּגַּע בְּכַף־יָרְכוֹ וַתִּקַּע כַּף־יָרְךָ יַעֲקֹב בְּהֶאֱבֹקוֹ עִמּוֹ:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(כה) וַיּוֹתֵר יַעֲקֹב לְבָדוֹ. פִּירֵשׁ רִש"י, מִלְּמַד שֶׁנִּשְׁאָר עַל פְּכִים קְטַנִּים (חולין צא). וְסִמְךָ לְדָבָר מִדְּכֻתִּיב לְבָדוֹ, אֵל תִּיקְרֵי לְבָדוֹ, אֵלֹא 'לְכָדוֹ'. דָּבָר אַחֵר, לְשׁוֹן בֵּית הַבַּד שְׁמוֹשְׁכִין מִמֶּנּוּ שָׁמֶן וַיִּתֵּן, וְדָרְךָ הוּא לְהַצְנִיעַ שָׁמֶן בְּפִכִים קְטַנִּים: תוֹרָה כו

שיעור יומי ליום שלישי ט"ו כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום - לב - פרשת וישלח עז

כ"י «ויגע בכף-ירכו • קולית הירף התקוע בקלבסת, קרוי כף, על שם שהפשר שעליה כמין כף של קדרה • ותקע • נתקעקע ממקום חֲבֵרְתָהּ, וְדוּמָה לוֹ (ירמיהו ו) "פֶּן-תִּקַּע נִפְשֵׁי מִמֶּךָ", לְשׁוֹן הַסֵּרָה. וּבַמִּשְׁנָה: 'לְקַעֲקַע בִּיצָתָן, לְשָׂרֵשׁ שְׂרִישֵׁיהֶן.

כ"ז וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי בִּי עֲלֵה הַשָּׁחַר וַיֹּאמֶר לֹא אֶשְׁלַחְךָ כִּי אִם-בְּרַכְתָּנִי: (כז) וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי בִּי עֲלֵה הַשָּׁחַר וַיֹּאמֶר לֹא אֶשְׁלַחְךָ כִּי אִם-בְּרַכְתָּנִי:

כ"ח וַיֹּאמֶר לֵה מָה שְׂמֶךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב: (כח) וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַה-שְּׂמֶךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב:

כ"ט «כִּי עֲלֵה הַשָּׁחַר • וְצָרִיךְ אֲנִי לֹאמַר שִׁירָה בְּיָוִם (ב"ר חולין צא) • בְּרַכְתָּנִי הוֹדָה לִי עַל הַבְּרָכוֹת שֶׁבְּרַכְנִי אָבִי, שֶׁעָשׂוּ מֵעַרְעַר עֲלֵיהֶן. (וכאן קָשָׁה לְבִשׁוֹ: "תְּבַרְכֵנִי" הִנֵּה

כ"ט וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יִתְאַמֵּר עוֹד שְׂמֶךָ אֲלֵהֶיִן יִשְׂרָאֵל אֲרִי בְּרַבְתָּ קָדָם יְיָ וְעַם גּוֹבְרֵינִי וַיִּכְלְתָא:

כ"ט «כִּי עֲלֵה הַשָּׁחַר • וְצָרִיךְ אֲנִי לֹאמַר שִׁירָה בְּיָוִם (ב"ר חולין צא) • בְּרַכְתָּנִי הוֹדָה לִי עַל הַבְּרָכוֹת שֶׁבְּרַכְנִי אָבִי, שֶׁעָשׂוּ מֵעַרְעַר עֲלֵיהֶן. (וכאן קָשָׁה לְבִשׁוֹ: "תְּבַרְכֵנִי" הִנֵּה

כ"ט וַיֹּאמֶר לֵה מָה שְׂמֶךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב:

כ"ט «כִּי עֲלֵה הַשָּׁחַר • וְצָרִיךְ אֲנִי לֹאמַר שִׁירָה בְּיָוִם (ב"ר חולין צא) • בְּרַכְתָּנִי הוֹדָה לִי עַל הַבְּרָכוֹת שֶׁבְּרַכְנִי אָבִי, שֶׁעָשׂוּ מֵעַרְעַר עֲלֵיהֶן. (וכאן קָשָׁה לְבִשׁוֹ: "תְּבַרְכֵנִי" הִנֵּה

כ"ט וַיֹּאמֶר לֵה מָה שְׂמֶךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב: (כ"ט) וַיֹּאמֶר לֵה מָה שְׂמֶךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב:

כ"ט «כִּי עֲלֵה הַשָּׁחַר • וְצָרִיךְ אֲנִי לֹאמַר שִׁירָה בְּיָוִם (ב"ר חולין צא) • בְּרַכְתָּנִי הוֹדָה לִי עַל הַבְּרָכוֹת שֶׁבְּרַכְנִי אָבִי, שֶׁעָשׂוּ מֵעַרְעַר עֲלֵיהֶן. (וכאן קָשָׁה לְבִשׁוֹ: "תְּבַרְכֵנִי" הִנֵּה

כ"ט וַיֹּאמֶר לֵה מָה שְׂמֶךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב: (כ"ט) וַיֹּאמֶר לֵה מָה שְׂמֶךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב:

כ"ט «כִּי עֲלֵה הַשָּׁחַר • וְצָרִיךְ אֲנִי לֹאמַר שִׁירָה בְּיָוִם (ב"ר חולין צא) • בְּרַכְתָּנִי הוֹדָה לִי עַל הַבְּרָכוֹת שֶׁבְּרַכְנִי אָבִי, שֶׁעָשׂוּ מֵעַרְעַר עֲלֵיהֶן. (וכאן קָשָׁה לְבִשׁוֹ: "תְּבַרְכֵנִי" הִנֵּה

כ"ט וַיֹּאמֶר לֵה מָה שְׂמֶךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב: (כ"ט) וַיֹּאמֶר לֵה מָה שְׂמֶךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב:

כ"ט «כִּי עֲלֵה הַשָּׁחַר • וְצָרִיךְ אֲנִי לֹאמַר שִׁירָה בְּיָוִם (ב"ר חולין צא) • בְּרַכְתָּנִי הוֹדָה לִי עַל הַבְּרָכוֹת שֶׁבְּרַכְנִי אָבִי, שֶׁעָשׂוּ מֵעַרְעַר עֲלֵיהֶן. (וכאן קָשָׁה לְבִשׁוֹ: "תְּבַרְכֵנִי" הִנֵּה

כ"ט וַיֹּאמֶר לֵה מָה שְׂמֶךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב: (כ"ט) וַיֹּאמֶר לֵה מָה שְׂמֶךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב:

כ"ט «כִּי עֲלֵה הַשָּׁחַר • וְצָרִיךְ אֲנִי לֹאמַר שִׁירָה בְּיָוִם (ב"ר חולין צא) • בְּרַכְתָּנִי הוֹדָה לִי עַל הַבְּרָכוֹת שֶׁבְּרַכְנִי אָבִי, שֶׁעָשׂוּ מֵעַרְעַר עֲלֵיהֶן. (וכאן קָשָׁה לְבִשׁוֹ: "תְּבַרְכֵנִי" הִנֵּה

~ יום שלישי ט"ו כסלו ~

כ"ט וַיֹּאמֶר לֵה מָה שְׂמֶךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב: (כ"ט) וַיֹּאמֶר לֵה מָה שְׂמֶךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב:

כ"ט «כִּי עֲלֵה הַשָּׁחַר • וְצָרִיךְ אֲנִי לֹאמַר שִׁירָה בְּיָוִם (ב"ר חולין צא) • בְּרַכְתָּנִי הוֹדָה לִי עַל הַבְּרָכוֹת שֶׁבְּרַכְנִי אָבִי, שֶׁעָשׂוּ מֵעַרְעַר עֲלֵיהֶן. (וכאן קָשָׁה לְבִשׁוֹ: "תְּבַרְכֵנִי" הִנֵּה

כ"ט וַיֹּאמֶר לֵה מָה שְׂמֶךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב: (כ"ט) וַיֹּאמֶר לֵה מָה שְׂמֶךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב:

כ"ט «כִּי עֲלֵה הַשָּׁחַר • וְצָרִיךְ אֲנִי לֹאמַר שִׁירָה בְּיָוִם (ב"ר חולין צא) • בְּרַכְתָּנִי הוֹדָה לִי עַל הַבְּרָכוֹת שֶׁבְּרַכְנִי אָבִי, שֶׁעָשׂוּ מֵעַרְעַר עֲלֵיהֶן. (וכאן קָשָׁה לְבִשׁוֹ: "תְּבַרְכֵנִי" הִנֵּה

כ"ט וַיֹּאמֶר לֵה מָה שְׂמֶךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב: (כ"ט) וַיֹּאמֶר לֵה מָה שְׂמֶךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב:

כ"ט «כִּי עֲלֵה הַשָּׁחַר • וְצָרִיךְ אֲנִי לֹאמַר שִׁירָה בְּיָוִם (ב"ר חולין צא) • בְּרַכְתָּנִי הוֹדָה לִי עַל הַבְּרָכוֹת שֶׁבְּרַכְנִי אָבִי, שֶׁעָשׂוּ מֵעַרְעַר עֲלֵיהֶן. (וכאן קָשָׁה לְבִשׁוֹ: "תְּבַרְכֵנִי" הִנֵּה

(לג) **עַל-פֶּן לֹא יֵאָכְלוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-גֵּיד הַנְּשִׂא**
אֲשֶׁר עַל-כַּף הַיָּרֵךְ עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי נִגַע בְּכַף-יָרֵךְ
יַעֲקֹב בְּגֵיד הַנְּשִׂא:

כ"ט"◀ גיד הנֶשֶׂא • ולמה נקרא שמו "גיד הנֶשֶׂא"?
 לפי שְׂנֵשֶׂא ממקומו ועלה, והוא לשון קפיצה, וכן
 (ירמיה נא) "נִשְׂתָּה גְבוּרָתְךָ", וכן (לקמן מא) "כִּי נִשְׁנִי אֲלֵהִים"
 אֶת-כָּל-עַמְלִי:" (על-כַּף הַיָּרֵךְ • פולפ"א בלע"ז, כָּל
 בְּשָׂר גְבוּה וְחִלּוּל וְעַגְל, קרוי: 'כַּף', כְּמוֹ: "עד
 שְׁתַּמְרָךְ הַכַּף" בסמני בגרות).

לג (א) **וַיֵּשָׂא יַעֲקֹב עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה עֵשָׂו בָּא וְעִמּוֹ**
אַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ וַיַּחֲזֵן אֶת-הַיְלָדִים עַל-לְאָה
וְעַל-רַחֵל וְעַל שְׁתֵּי הַשְּׁפָחוֹת:

א וַיִּזְקַף יַעֲקֹב עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה עֵשָׂו וְהָא עֵשָׂו אָתָּא
 וְעִמּוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת גְּבָרִין וּפְלִיג יָת בְּנֵיָא עַל
 לְאָה וְעַל רַחֵל וְעַל שְׁתֵּי תַרְתִּין לְחֵינְתָא:

(ב) **וַיִּשָּׂם אֶת-הַשְּׁפָחוֹת וְאֶת-יְלָדֵיהֶן רֹאשְׁנָה וְאֶת-**
לְאָה וַיְלַדְיָהּ אַחֲרָנִים וְאֶת-רַחֵל וְאֶת-יוֹסֵף אַחֲרָנִים:
 כ"ט"◀ וְאֶת-לְאָה וַיְלַדְיָהּ אַחֲרָנִים • אַחֲרוֹן אַחֲרוֹן חָבִיב.

(ג) **וְהוּא עָבַר לְפָנֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחֲוּ אֶרְצָה שְׁבַע פְּעָמִים**
עַד-גִּשְׁתּוֹ עַד-אַחִיו:
 כ"ט"◀ עָבַר לְפָנֵיהֶם • אָמַר: 'אִם יָבֹא אוֹתוֹ רִשְׁע לְהִלָּחֵם, יִלָּחֵם בִּי תַחֲלָה'.

(ד) **וַיֵּרֶץ עֵשָׂו לִקְרֹאתוֹ וַיַּחֲבֹקְהוּ וַיִּפֹּל עַל-צוּאָרָיו**
וַיִּשְׁקָהוּ וַיִּבְכּוּ:
 ד וַיִּרְהַט עֵשָׂו לְקַדְמֹתָהּ וַיִּגְפַּפְהָ וַיִּפֹּל עַל
 צוּאָרָהּ וַיִּנְשָׁקָהּ וַיִּבְכּוּ:

כ"ט"◀ וַיַּחֲבֹקְהוּ • נִתְגַּלְגְּלוּ רַחֲמֵי שְׂרָאָהּ מִשְׁתַּחֲוָה
 כָּל הַשְּׁתַּחֲוֹאוֹת הַלָּלוּ. וַיִּשְׁקָהוּ • נָקַד עָלָיו, וַיֵּשׁ
 חוֹלְקִין בְּדָבָר הַזֶּה בְּבְרִיתָא ד'סְפָרַי': יֵשׁ שְׁדָרְשׁוּ
 נְקֻדָּה זוֹ, לֹאמַר שְׁלֹא נִשְׁקוּ בְּכָל לְבוֹ (כ"ד). אָמַר

~ נקודות משיחות קודש ~

<p>מתאים להמשך הספור ('ויבכו'), "אחי יהי לך אשר לך", "אציגה נא עמך מן העם אשר אתי". והקשי בפרוש השני הוא שאינו מתאים לתחלת הספור ('ואהרגה את יעקב אחי', "עודנו בשנאתו").</p>	<p>ויש חולקין בדבר הזה (רש"י לג, ד) רש"י נקט לשון זו כרי ללמדנו ששני הפרושים 'שקולים' מבחינת כבוד הקשי שישנו בכל אחד מהם; אין כאן 'פרוש ראשון' ו'פרוש שני', אלא שני פרושים שקולים. שכן, הקשי בפרוש הראשון הוא שאינו</p>
---	--

(לקוטי שיחות כ עמ' 144)

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר
 ולא הרגו. משל לאדם שהוא חש
 בראשו תמיד או בלבו, ומקבל עליו
 שלא לאכול עוד מן הראש או מן
 הלב כרי שיהיה לו רפואה. דבר
 אחר, על פן שעשו בני ישראל שלא
 כהוגן והזיק על גדם בגיד הנֶשֶׂא, לכך

ה וַיִּזְקַף יָת עֵינָיו וַיַּחֲזֵא יָת נַשִּׂיא וְיָת פְּנֵיא
וַיֹּאמֶר מִן אֵלֶיךָ לָךְ וַיֹּאמֶר פְּנֵיא דִי חֶסֶד יְיָ יָת
עֲבָדְךָ :

(ה) וַיִּשָּׂא אֶת־עֵינָיו וַיִּרְא אֶת־הַנָּשִׁים וְאֶת־הַיְלָדִים
וַיֹּאמֶר מִי־אֵלֶּה לָּךְ וַיֹּאמֶר הַיְלָדִים אֲשֶׁר־חָנַן אֱלֹהִים
אֶת־עַבְדְּךָ :

כט"ו ◀ מי־אלה לך • מי אלה להיות שלך? .

~ יום רביעי ט"ז כסלו ~

ו וַיִּקְרִיבֶת לַחֲיִנְמָא אַנְיָן וַיִּבְנֶיהָ וַיִּסְגִּידָא :

(ו) וַתִּגְשֵׁן הַשְּׁפָחוֹת הַגָּה וַיְלַדְהֶן וַתִּשְׁתַּחֲוּיָן :

ז וַיִּקְרִיבָא אָף לָאָה וַיִּבְנֶהָ וַיִּסְגִּידוּ וַיִּבְתֵּר בֶּן
קָרִיב יוֹסֵף וַרְחֵל וַיִּסְגִּידוּ :

(ז) וַתִּגְשֵׁ גַם־לָאָה וַיְלַדְהָ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ וְאַחַר נִגְשׁ יוֹסֵף
וַרְחֵל וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ :

ח כַּנְגֵדָה וַאֲעַכְבָּנוּ מִלְּהַסְתַּכַּל בְּהָ. מִכַּאֵן זָכָה יוֹסֵף
לְבִרְכַת "עֲלֵי עֵינַי".

כט"ו ◀ נגש יוסף ורחל • בכלן, האמהות נגשות לפני
הבנים. אבל ברחל, יוסף נגש לפניה, אמר: 'אמי
?פת תאר, שמא יתלה בה עיניו אותו רשע, אעמד

ח וַיֹּאמֶר מִן לָךְ כָּל מְשֻׁרְתָא הַדִּין דִּי עֲרַעֲרִית
וַיֹּאמֶר לְאַשְׁכְּחָא רַחֲמִין בְּעֵינַי רַבּוּנִי :

(ח) וַיֹּאמֶר מִי לָךְ כָּל־הַמְּחַנָּה הַזֶּה אֲשֶׁר
וַיֹּאמֶר לְמִצְאֵחֶן בְּעֵינַי אֲדַנִּי :

'שָׁל עֲשׂו', וְהֵן אֹמְרִים: 'הַכּוּ, הַכּוּ', וְאֵלּוּ אֹמְרִים:
'הַנְּחִיחוּ, בְּנוּ שָׁל יִצְחָק הוּא', וְלֹא הָיוּ מְשֻׁגְיָחִים עָלָיו,
'כֵּן בְּנוּ שָׁל אַבְרָהָם הוּא', וְלֹא הָיוּ מְשֻׁגְיָחִים עָלָיו,
'אֲחִיו שָׁל יַעֲקֹב הוּא', אֹמְרִים לָהֶם: 'אִם כֵּן, מִשְׁלָנוּ
אֲתָם'.

כט"ו ◀ מי לך כל־המחנה • מי כל המחנה אשר
פגשתי, שהוא שלך, כלומר: למה הוא לך? . ופשוטו
של מקרא: על מוליכי המחנה. ומדרשו: כמות של
מלאכים פגע, שהיו דוחפין אותו ואת אנשיו
ואומרים להם: 'של מי אתם? והם אומרים להם:

ט וַיֹּאמֶר עֲשׂו אֵית לִי סְגִי אַחֵי אַצְלָה
בְּדִילָךְ :

(ט) וַיֹּאמֶר עֲשׂו יִשְׁלִי רַב אַחֵי יְהִי לָךְ אֲשֶׁר־לָךְ :

כט"ו ◀ יהי לך אשר־לך • כאן הורה לו על הברכות (כ"ד).

י וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב בְּבֵעוּ אִם כְּעַן אֲשַׁפְּחִית רַחֲמִין
בְּעֵינֶיךָ וַתִּקְבַּל תְּקַרְבָּתִי מִן יָדִי אַרִי עַל כֵּן
חֲזַתְנִין לְאַפִּיךָ כַּחֲזִיו אִפִּי וּבְרַכְבֵּיא וְאַתְרַעֲרִית
לִי :

(י) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־נָא אִם־נָא מִצְּאֵתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ
וְלִקְחַת מִנְחָתִי מִיָּדִי כִי עַל־כֵּן רָאִיתִי פְּנֵיךָ כְּרֹאֵת
פָּנַי אֱלֹהִים וַתִּרְצֵנִי :

יא פְּנֵיךָ וְגו'. כִּי כְּדֹאֵי וְהִגּוּן לָךְ שֶׁתִּקְבַּל מִנְחָתִי, עַל
אֲשֶׁר רָאִיתִי פְּנֵיךָ, וְהֵן חֲשׂוּבִין לִי כְּרֹאֵת פָּנַי הַמְּלֹאָף,

כט"ו ◀ אל־נא • אל נא תאמר לי כן. אִם־נָא מִצְּאֵתִי
חֵן בְּעֵינֶיךָ וְלִקְחַת מִנְחָתִי מִיָּדִי כִי עַל־כֵּן רָאִיתִי

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

חשובות פמונו, אבל בני לאה כשראו
לאמן שהשפתחה [גם הם] השפתחו
כמוה: תורה ז

אָחִיו: תורה א
לג (ו) וַתִּגְשֵׁן הַשְּׁפָחוֹת וְגו'.
וַתִּשְׁתַּחֲוּיָן הַשְּׁפָחוֹת, אֲבָל לַדְּבִיחַן לֹא
הַשְּׁתַּחֲוּוּ, שֶׁאֲמָרוּ אֲמוֹתֵינוּ אֵינֶן

אָסֵר לָהֶם הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא גִיד
הַנֶּשֶׂה, כְּדִי שִׁיְהוּ זְהִירִין בְּמִצְוֹת לְוַיָּה
מִשֶׁם וְאֵילָף, וְלִכְף הַזֶּה יַעֲקֹב לְלוֹת
אֶת יוֹסֵף בְּנוֹ כְּשֶׁשָּׁלַח אֶל

שְׁבַמְקָרָא לְשׁוֹן פִּיּוּס, אִפִּיצוּמַנ"ט בְּלַע"ז. (ויקרא כב)
"כִּי לֹא לְרִצּוֹן יִהְיֶה לְכֶם", הִקְרַבְנוֹת בְּאוֹת לְפִיּוּס
וּלְרִצּוֹת, וְכֵן (משלי י) "שִׁפְתֵי צַדִּיק יִדְעוֹן רִצּוֹן", יוֹדְעִים
לְפִיּוּס וּלְרִצּוֹת.

שְׂרָאִיתִי שֶׁר שֶׁלְךָ. וְעוֹד, עַל שְׁנַתְרִצִּית לְמַחֵל לִי עַל
סְרַחְנִי. וְלִמָּה הַזְכִּיר לּוֹ רֵאִית הַמְּלֶאֶךָ? בְּדִי שִׁיתְרָא
הַיְמִנּוּ וַיֹּאמֶר: 'רְאֵה הַמְּלֶאכִים וְנִצּוֹל, אֵינִי יָכֹל לֹ
מַעֲתָה'. וְתִרְצַנִּי. נִתְפַּסְטָּ לִי, וְכֵן כָּל 'רִצּוֹן'

יֵא קבֵּל כְּעֵן יְת תְּקַרְבְּתִי דְאֵתוּמִיאַת לְךָ אָרִי
רַחִים עָלַי (קָדָם) יי וְאָרִי אֵית לִי כְּלָא
וְאֵתְקָף בֵּה וְקָבִיל:

(יא) קַח-נָא אֶת-בְּרַכְתִּי אֲשֶׁר הִבַּאת לְךָ כִּי-חֲנַנִּי
אֱלֹהִים וְכִי יִשְׁלִי-כָּל וַיַּפְצֵר-בּוֹ וַיִּקַּח:

לְךָ • לֹא טְרַחַתְתָּ בֵּה, וְאֵנִי יִגְעַתִּי לְהַגִּיעָה עַד שֶׁבָּאָה
לְיָדְךָ (בְּרֵאשִׁית רַבָּא). חֲנַנִּי • נו"ן רֵאשׁוּנָה מְדַגְּשֶׁת לְפִי
שֶׁהִיא מְשַׁמֶּשֶׁת בְּמָקוֹם שְׁתֵּי נוּנִין, שֶׁהִיָּה לּוֹ לֹמֵר:
'חֲנַנִּי', שְׂאִין 'חֲנַן' בְּלֹא שְׁתֵּי נוּנִין, וְהַשְּׁלִישִׁית
לְשִׁמוּשׁ, כְּמוֹ: "עֲשֵׂנִי", "וְכַדְנִי". יִשְׁ-לִי-כָּל. כָּל
סְפוּקִי. וְעִשׂוּ דְבַר בְּלִשׁוֹן גְּאֹהָ: "יִשׁ לִי רַב", יוֹתֵר
וְיוֹתֵר מִכְּדֵי צָרְפִי.

כִּשׁ"י • בְּרַכְתִּי • מִנְחָתִי, מִנְחָה זֹו הַבָּאָה עַל רֵאִית
פְּנִים, וְלִפְרָקִים אֵינָה בָּאָה אֲלֵא לְשִׂאלַת שְׁלוֹם, וְכָל
בְּרָכָה שֶׁהִיא לְרֵאִית פְּנִים, כְּגוֹן: "וַיִּבְרַךְ יַעֲקֹב
אֶת-פְּרִעָה", (מַלְכִים ב יח) "עֲשׂוּ אִתִּי בְּרָכָה" דְּסִנְחָרִיב,
וְכֵן (שְׁמוּאֵל ב ח) "לְשִׂאֵל לּוֹ לְשְׁלוֹם וּלְכַרְכוֹ" דְּתוֹעֵי מֶלֶךְ
חֲמַת, כְּלָם לְשׁוֹן בְּרַפְת שְׁלוֹם הֵן, שְׁקוּרִין בְּלַע"ז
שְׁלוּדָא ר. אָף זֹו בְּרַכְתִּי, מו"ן שְׁלו"ד. אֲשֶׁר הִבַּאת

יב וַיֹּאמֶר נִטַּל וְנִיחָהּ וַאֲיִהָהּ לְקַבְּלָהּ:

(יב) וַיֹּאמֶר נִסְעָה וְנִלְכָה וְאֵלְכָה לְנִגְדָהּ:

נִסְעָה מִכָּאן וְנִלְכָה. וְאֵלְכָה לְנִגְדָהּ • בְּשׁוּה לְךָ, טוֹבָה
זֹו אֲעֲשֶׂה לְךָ, שְׂאֲאָרִיךָ יְמֵי מַהֲלַכְתִּי לְלַכַּת לְאֵט כְּאֲשֶׁר
אַתָּה צָרִיךָ, וְזֵהוּ "לְנִגְדָהּ", בְּשׁוּה לְךָ.

כִּשׁ"י • נִסְעָה • כְּמוֹ 'שְׁמַעָה, סְלַחָה', שֶׁהוּא כְּמוֹ: שְׁמַע,
סְלַח. אָף כָּאן, "נִסְעָה" כְּמוֹ: נִסַּע, וְהַנּוּן יִסוּד בְּתַבְּחָה.
וְתַרְגוּם שֶׁל אוֹנְקֵלוֹס: 'נִטַּל וְנִיחָהּ', עֲשׂוּ אֲמֵר לְיַעֲקֹב:

יג וַיֹּאמֶר לֵה רְבוּנִי יְדַע אָרִי יְנַקְיָא רִפְיָכִין
וְעָנָא וְתוּרֵי מִינְקָתָא עָלַי וְדַחֲקוּנִין יוֹמָא חַד
וְיִמּוּתוּן כָּל עָנָא:

(יג) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲדֹנָי יִדְעָ כִּי-הִילְדִים רַפִּים וְהִצְאֵן
וְהַבְּקָר עֲלוֹת עָלַי וְדַפְקוּם יוֹם אֶחָד וּמְתוּ כָּל-הִצְאֵן:

יִוֹם אֶחָד • (וְאִם יְדַפְקוּם יוֹם אֶחָד) לְיַגְעֵם בְּדַרְךָ בְּמֵרוּצָה
'וּמְתוּ כָּל הִצְאֵן'. וְדַפְקוּם • כְּמוֹ: (שִׁיר הַשִּׁירִים ח) "קוֹל
דְּוָדִי דוֹפֵק", נוֹקֵשׁ בְּדַלַּת.

כִּשׁ"י • עֲלוֹת עָלַי • הִצְאֵן וְהַבְּקָר שֶׁהֵן עֲלוֹת, מְטוֹלוֹת
עָלַי לְנַהֲלֵן לְאֵט. עֲלוֹת • מְגַדְלוֹת עוֹלְלִיָּהּ, לְשׁוֹן:
(אִיכָב ב) "עוֹלָל וַיּוֹנֵק", (יִשְׁעִיָּה סח) "עוֹל יָמִים", (שְׁמוּאֵל א ו)
"שְׁתֵּי פְרוֹת עֲלוֹת", בְּלַע"ז אִנְפִּיטִי"ש. וְדַפְקוּם

יד וְעַבְרָנָא אֲדֹנָי לְפָנֵי עַבְדּוֹ וְאֵנִי אֶתְנַהֲלָה לְאַפִּי
לְרַגְלֵי הַמְּלֶאכָה אֲשֶׁר-לְפָנַי וּלְרַגְלֵי הַיְלָדִים עַד
עַד דִּי אֵעוֹל לּוֹת רְבוּנִי לְשַׁעִיר:

(יד) יַעֲבֵר-נָא אֲדֹנָי לְפָנַי עַבְדּוֹ וְאֵנִי אֶתְנַהֲלָה לְאַפִּי
לְרַגְלֵי הַמְּלֶאכָה אֲשֶׁר-לְפָנַי וּלְרַגְלֵי הַיְלָדִים עַד
אֲשֶׁר-אָבָא אֶל-אֲדֹנָי שְׁעִירָה:

הַיְלָדִים • לְפִי רַגְלֵיהֶם, שֶׁהֵם יְכוּלִים לִילֵךְ. עַד
אֲשֶׁר-אָבָא אֶל-אֲדֹנָי שְׁעִירָה • הִרְחִיב לּוֹ הַדְּרָךְ,
שֶׁלֹּא הִיָּה דַעֲתוֹ לְלַכַּת אֲלֵא עַד סְכוֹת, אָמַר: 'אִם
דַּעֲתוֹ לַעֲשׂוֹת לִי רַעָה, יִמְתִּין עַד בּוֹאֵי אֲצִלוֹ', וְהוּא
לֹא הִלְךְ. (בֵּי"ד) וְאֵימְתִי יִלְךְ? בֵּימֵי הַמְּשִׁיחַ, שְׁנֵאָמַר
(עוֹבְדֵיהָ א כ"א): "וְעָלוּ מוֹשִׁיעִים בְּהַר צִיּוֹן לְשַׁפֵּט אֶת הָרָה
עֲשׂוּ". וּמְדַרְשֵׁי אַגְדָּה, יִשׁ לְפָרְשָׁה זֹו - רַבִּים.

כִּשׁ"י • יַעֲבֵר-נָא אֲדֹנָי • אֵל תְּאָרִיךָ יְמֵי הַלִּיכְתְּךָ, עֵבֵר
כְּפִי דְרַכְךָ וְאָף אִם תִּתְרַחֵק. אֶתְנַהֲלָה • אֶתְנַהֵל, ה"א
תְּרָה, כְּמוֹ: אֲרָדָה, אֲשַׁמְעָה. לְאֵטִי • לְאֵט שְׁלִי,
לְשׁוֹן נַחַת, (יִשְׁעִיָּה ח) "הַהוֹלְכִים לְאֵט", (שְׁמוּאֵל ב יח) "לְאֵט
לִי לְנַעַר". "לְאֵטִי", הַלְמָ"ד מִן הַיִּסוּד וְאֵינָה מְשַׁמֶּשֶׁת,
'אֶתְנַהֵל נַחַת שְׁלִי'. לְרַגְלֵי הַמְּלֶאכָה • לְפִי צָרְךָ
הַלִּיכַת רַגְלֵי הַמְּלֶאכָה הַמְּטוֹלַת עָלַי לְהוֹלִיךְ. וּלְרַגְלֵי

דעת זקנים מבועלי התוספות - עוז והדר

(יא) וְכִי יִשׁ לִי כָּל. פִּירוּשׁ, שְׂוִשׁ לִי כָּל הַצָּרִיךְ לִי לְלַכַּת נְגִדָה, שְׁכַבְר נולד יוסף, וַיִּשׁ לִי עֲתָה אֵשׁ וְלַהֲבָה לְשֶׁרוֹף קֵשׁ
שֶׁלְךָ: תוֹרָה יב

~ נקודות משיחות קודש ~

מדוע יקראו לעשו "אדוני" לעתיד-לבא?

לקוטי תורה אמור לד, ג. שלח לו, א. ובכמה מקומות) אלא שבזמן הגלות, הניצוץ מוסתר ונעלם במקום התחנות ואינו גלוי לכל. אף בימות המשחים, כאשר "ארת רוח הטומאה אעביר מן הארץ" (זכריה יג, ב), ויבטלו כל ההעלמות וההסתרים, אזי יתגלו כל ניצוצות הקדושה. ועל-פי הנ"ל, שכלל שהדבר נמצא למטה יותר, הרי הניצוץ שבו נעלה יותר, נמצא שהניצוץ שבעשו הרשע - גבוה הוא ביותר. ולכן, דוקא "בימי המשחים" יקראו לעשו "אדוני" מפני שאז יתגלה הניצוץ שבו, שנעלה הוא ביותר. (על-פי 'תורת מנחם - התנועותיות' תשד"מ ח"א עמ' 955 ואילך)

על הפסוק "עד אשר אבוא אל אדוני שעירה" (לג, יד), פירש רש"י "ואימתי גלך, בימי המשחים. שנאמר, ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו". ויש לעיין, הרי ענין זה יקיים רק לעתיד-לבא, ואם-כן מדוע נקרא כאן עשו בשם "אדוני", הרי בימות המשחים לא יהיה עשו "אדון" ליעקב? ויש לומר הביאור בזה: כל דבר שבעולם, גם דברים גשמיים ופחותים ביותר, יש בהם ניצוץ של קדושה. ואברהם, ככל שהדבר נמצא למטה מטה יותר, הרי זה מורה שניצוץ הקדושה שבו הוא במקום עליון יותר. בהקלל ה'דוע "כל הגבוה ביותר יורד למטה יותר" (ראה

טו ויאמר עשו אשבוק פען עמך מן עמא דעמי ויאמר למא דנן אשפח רחמינ בעיני רבוני:

(טו) ויאמר עשו אציגה נא עמך מן העם אשר אתי ויאמר למא זה אמצא חן בעיני אדני:

כ"ט ויאמר למא זה. תעשה לי טובה זו שאיני צריך לה? אמצא חן בעיני אדני. ולא תשלם לי עתה שום גמול.

טז ותב ביומא ההוא עשו לארחה לשעיר:

(טז) וישב ביום ההוא עשו לדרבו שעירה:

דוד, שנאמר (שמואל א ל) "כי אם ארבע מאות איש נער אשר רכבו על הגמלים".

כ"י וישב ביום ההוא עשו לדרבו. עשו לבדו. וארבע מאות איש שהלכו עמו, נשמתו מאצלו אחד אחד. והיכן פרע להם הקדוש-ברוך-הוא? בימי

יז ויעקב נטל לספות ויבא לה ביתא ולבעירה עבד מטלן על גן קרא שמא דאתרא סבות:

(יז) ויעקב נסע סכתה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכת על-פני קרא שם המקום סבות:

כ"ג ויבן לו בית. (מגילה יז) שיה שם י"ח חדש: קנין, ותחף וקנין, סבות - קנין, בית - תחף, סבות - קנין.

יח ואתא יעקב שלים קרתא דשכם די בארעא דכנען במיתה מפדן דארם ושרא לקבל (אפי) קרתא:

(יח) ויבא יעקב שלם עיר שכם אשר בארץ כנען בבאו מפדן ארם ויחן את-פני העיר:

לחם". בבאו מפדן ארם. כאדם האומר לחברו: 'צא פלוני מבין שני אריות ובא שלם', אף כאן: ויבא שלם מפדן ארם, מלבן ומעשו שנודונו לו בדרך.

כ"ד שלם בגופו, שנותרא מצלעתו. (שבת לג) שלם בממונו, שלא חסר פלום מפל אותו דורון. שלם בתורתו, שלא שכח תלמודו בבית לבן. עיר שכם. כמו לעיר, וכמוהו (ירמ א) "עד בואנה בית

יט ויבן ית אחסנת חקלא די פרס תמן משפנה מידא דבני חמור אבוהי דשכם במאה חורפן:

(יט) ויבן ית-חלקת השדה אשר נטה-שם אהלו מיד בני-חמור אבי שכם במאה קשיטה:

כ"ו קשיטה. מעה, אמר רבי יעקבא: 'בשעה-לכתי לכרפי הים היו קורין למעה, קשיטה'. (תרגומו: 'חורפן', טובים, תריפים בכל מקום, גגון: "עובר לסוחר")

(ב) וַיִּצְבֹּֽשֶׁם מִזִּבְחַ וַיִּקְרָא־לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: כַּוְּאָתָם תִּמְנָן מִדְּבַחַּא וּפְלַח עֲלוּהֵי קָדָם אֵל אֱלֹהֵא דִישְׂרָאֵל:

"ויקרא שמו ה' נסי", לא שהמזבח קרוי ה', אלא על שם הגס קרא שם המזבח, להזכיר שבחו של הקדוש-ברוך-הוא: 'ה' הוא נסי'. ורבותינו דרשו שהקדוש-ברוך-הוא קראו ליעקב 'אל' (מגילה יח), ודברי תורה "וכפטיש יפצץ סלע", מתחלקים לכמה טעמים, ואני לישב פשוטו של מקרא באתי.

כ"ט"א ויקרא-לו אל אלהי ישראל. לא שהמזבח קרוי "אלהי ישראל", אלא על שם שהיה הקדוש-ברוך-הוא עמו והצילו, קרא שם המזבח על שם הגס, להיות שבחו של מקום נזכר בקריאת השם, כלומר: מי שהוא אל, הוא הקדוש-ברוך-הוא, הוא לאלהים לי ששמי ישראל. וכן מצינו במשה (שמות יז)

~ יום חמישי י"ז כסלו ~

לד (א) וַתִּצְאָ דִינָה בַת־לֵאָה אֲשֶׁר יָלְדָה לְיַעֲקֹב לְרָאוֹת בְּבָנוֹת הָאָרֶץ:

שְׁנַאָמֵר: (לעיל ה) "ותצא לאה לקראתו". (ועליה משלו המשל: קאמא, בבתה) •

כ"ט"א בַת־לֵאָה. ולא בת יעקב, אלא על שם יציאתה וקראת: "בַת־לֵאָה", שאף היא יצאנית היתה, (כ"ר)

~ נקודות משיחות קודש ~

שְׁלָבָן מֵנַע אוֹתָהּ מַעֲשׂוֹ, אִף שֶׁהִיָּתָה יְכוּלָה לְהַחֲזִירוֹ לְמוֹטָב (רש"י לעיל לב, כג). ומטרה זו התבצעה בסופו של דבר: בני יעקב שבו את בנות שכם ונעשו שפחות בבית בני יעקב, ואכן חזרו למוטב.

(לקוטי שיחות לה עמ' 150)

שְׁנַאָמֵר וַתִּצְאָ לֵאָה לְקָרְאוֹתָ (רש"י לה, א) יציאה זו של לאה היתה דבר חיובי, "שהיתה מתאנה ומחזרת להרבות שבטים" (רש"י שם). ונש לומר, שאף יציאת דינה היתה לשם מטרה חיובית: קרוב בנות הארץ והחזרתן למוטב. ותכונה זו ירשה מלאה ולא מיעקב, שהרי יעקב לא רצה שתעסק בפעולות כאלו.

(ב) וַיֵּרָא אֹתָהּ שְׁכָם בֶּן־חַמּוֹר הַחִוִּי נָשִׂיא הָאָרֶץ וַיִּקַּח אֹתָהּ וַיִּשְׁכַּב אִתָּהּ וַיַּעֲנֶהָ:

כ"ט"א וישכב אתה. בְּדַרְכָּהּ. וַיַּעֲנֶהּ. שְׁלֵא כְדַרְכָּהּ (יובא ע"ח) •

(ג) וַתְּדַבֵּק נַפְשׁוֹ בְּדִינָה בַת־יַעֲקֹב וַיֵּאָהֵב אֶת־הַנְּעִרָה וַיְדַבֵּר עַל־לֵב הַנְּעִרָה:

כ"ט"א עַל־לֵב הַנְּעִרָה. דְּבָרִים הַמְתִּישְׁבִּין עַל הַלֵּב: 'ראי אביך בחלקת שדה קטנה, כמה ממון בנבז, אני אשיאך ותקנה העיר וכל שדותיה'.

(ד) וַיֹּאמֶר שְׁכָם אֶל־חַמּוֹר אָבִיו לֵאמֹר קַח־לִי אֶת־הַיְלִדָה הַזֹּאת לְאִשָּׁה:

(ה) וַיַּעֲקֹב שָׁמַע כִּי טָמְאָ אֶת־דִּינָה בְּתוֹ וּבְנָיו הָיוּ אֶת־מִקְנֵהוּ בַשָּׂדֶה וְהַחֲרַשׁ יַעֲקֹב עַד־בָּאָם:

ה וַיַּעֲקֹב שָׁמַע אָרִי סָאִיב יָת דִּינָה בְּרַתָּהּ וּבְנֵיהֶּי הָיוּ עִם גִּיתוּהֵי בְּחַקְלָא וְשִׁתִּיק יַעֲקֹב עַד מִיתֵיהוֹן:

(ו) וַיֵּצֵא חֲמוֹר אָבִי-שָׁכֶם אֶל-יַעֲקֹב לְדַבֵּר אֵתָו: וַיִּנְפֹק חֲמוֹר אָבוּהִי דְשָׁכֶם לְנֹת יַעֲקֹב לְמַלְלָא עִמָּה:

(ז) וּבְנֵי יַעֲקֹב בָּאוּ מִן-הַשָּׂדֶה פֶּשְׁמָעִם וַיִּתְעַצְבוּ הָאֲנָשִׁים וַיַּחַר לָהֶם מְאֹד כִּי נִבְלָה עֲשֵׂה בְיִשְׂרָאֵל לְשֹׁכֵב אֶת-בְּתֵי-יַעֲקֹב וְכֵן לֹא יַעֲשֶׂה:

כ"ו • וכן לא יעשה • לענות את הבתולות, שהאמות גדרו עצמן מן העריות על-ידי המבול (כ"ו).

(ח) וַיְדַבֵּר חֲמוֹר אֲתָם לֵאמֹר שָׁכֶם בְּנֵי הַשָּׂקָה נִפְשׂוּ בְּבִתְכֶם תָּנוּ נָא אֶתְהָ לֹּ לְאִשָּׁה:

כ"ז • השקה • חפצה:

(ט) וְהִתְחַתְּנוּ אִתָּנוּ בְּנֵי-יָכֶם תִּתְּנוּ-לָנוּ וְאֶת-בְּנֹתֵינוּ תִּקְחוּ לָכֶם:

(י) וְאִתָּנוּ תֵּשְׁבוּ וְהָאָרֶץ תְּהִיָּה לְפָנֵיכֶם שְׂבוּ וּסְחָרוּהָ וְהֶאֱחִזּוּ בָּהּ:

(יא) וַיֹּאמֶר שָׁכֶם אֶל-אָבִיָּה וְאֶל-אֲחִיָּה אֲמַצְאֶחֶן בְּעֵינֵיכֶם וְאֲשֶׁר תֹּאמְרוּ אֵלַי אֶתָן:

(יב) הֲרַבּוּ עָלַי מְאֹד מְהֵר וּמָתָן וְאִתְּנָה כִּי-אֲשֶׁר תֹּאמְרוּ אֵלַי וַתְּנוּ-לִי אֶת-הַנְּעֵרָה לְאִשָּׁה:

כ"ח • מהר • כתבה (בראשית רבה).

(יג) וַיַּעֲנוּ בְנֵי-יַעֲקֹב אֶת-שָׁכֶם וְאֶת-חֲמוֹר אָבִיו בְּמִרְמָה וַיְדַבְּרוּ אֲשֶׁר טָמְא אֶת דִּינָה אַחֲתָם:

כ"ט • במרמה • בחכמה. אשר טמא • הפתויב אומר שלא הייתה רמיה, שהרי טמא את דינה אחותם (כ"ט).

(יד) וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיהֶם לֹא נוּכַל לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר הַזֶּה לְתַת אֶת-אֲחֹתָנוּ לְאִישׁ אֲשֶׁר-לוֹ עָרְלָה כִּי-חֲרָפָה הוּא לָנוּ:

כ"י • חרפה הוא • שמץ פסול הוא אצלנו, הבא לחרף חברו הוא אומר לו: 'ערל אתה', או 'בן ערל'. "חרפה", בכל מקום, גדוף.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

לד (ז) כי נבלה עשה בישראל לשכב. אפילו עם בת הדיוט, כל-שכן עם בת יעקב שהוא אדם חשוב: תורה ח

(טו) **אֲדַבְּרָאֵת נְאוֹת לָכֶם אִם תִּהְיוּ כְּמִנּוּ לְהַמּוֹל לָכֶם פְּלִזְכֹּר:**
 טו בָּרַם בְּדָא נְתַפְס לְכוּן אִם תִּהְיוּן פְּתִיבָא לְמַגְזֵר לְכוּן כָּל דְּכוּרָא:

כ"ט - נאות לכם • נתרצה לכם, לשון: (מלכים ב יב) "ויאיתו הפהנים" (ביהודע). להמול • להיות נמול, אינו לשון לפעל, אלא לשון להפעל.

(טז) **וְנִתְּנוּ אֶת־בְּנֵיתֵינוּ לָכֶם וְאֶת־בְּנֵיתֵיכֶם נִקַּח־לָנוּ וְיִשְׁבְּנוּ אִתְּכֶם וְהָיִינוּ לְעַם אֶחָד:**
 טז וְנִתְּנוּ יָת בְּנִתְּנָא לְכוּן וְיָת בְּנִתְּיִכוֹן נִסַּב לְנָא וְנִתְּיִב עִמְכוֹן וְנָהִי לְעַמָּא חָד:

כ"י - ונתנו • נו"ן שניה מדגשת, לפי שהיא משמשת במקום שתי נוני"ן: ונתנונו. ואת־בנותיכם נקח־לנו • אתה מוצא בתנאי שאמר חמור ליעקב ובתשובת בני יעקב לחמור, שתלו החשיבות בבני יעקב ליקח בנות שכם את שיבחרו להם, ובנותיהם יתנו להם, לפי דעתם, דכתיב: "ונתנו את בנותינו", לפי דעתנו, "ואת בנותיכם נקח לנו", ככל אשר נחפץ. וכשדברו חמור ושכם בנו אל יושבי עירם הפכו הדברים: "את בנותם נקח לנו לנשים, ואת בנותינו נתן להם", כדי לרצותם, שיאותו להמול.

(יז) **וְאִם־לֹא תִשְׁמָעוּ אֵלֵינוּ לְהַמּוֹל וְלִקְחָנוּ אֶת־בְּתוּלוֹתֵינוּ:**
 יז וְאִם לֹא תִקְבְּלוּן מִנְּנָא לְמַגְזֵר וְיִדְבַּר יָת בְּרִתְּנָא וְגִזְל:

(יח) **וַיִּיטְבוּ דְבַרְיהֶם בְּעֵינֵי חֲמוֹר וּבְעֵינֵי שְׁכָם בֶּן־חֲמוֹר:**
 יח וּשְׁפֵרוּ פְתִיבָא וְיִדְבְּרוּן בְּעֵינֵי חֲמוֹר וּבְעֵינֵי שְׁכָם בֶּן חֲמוֹר:

(יט) **וְלֹא־אָחַר הִנְעַר לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר כִּי חָפֵץ בָּבֶת־יַעֲקֹב וְהוּא נִכְפָּד מִכָּל בֵּית אָבִיו:**
 יט וְלֹא אִחְרַ עוֹלִימָא לְמַעַבְד פְּתִיבָא אַרְי אַתְרֵי בֶּת יַעֲקֹב וְהוּא יְקִיר מִכָּל בֵּית אָבִיהִי:

(כ) **וַיָּבֵא חֲמוֹר וּשְׁכָם בְּנוֹ אֶל־שַׁעַר עִירָם וַיְדַבְּרוּ אֶל־אֲנָשֵׁי עִירָם לֵאמֹר:**
 כ וַיָּבֵא חֲמוֹר וּשְׁכָם בְּרֵה לְתַרַע קְרִתְהוֹן וּמְלִילוֹ עִם אֲנָשֵׁי קְרִתְהוֹן לְמִימְר:

(כא) **הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה שְׁלָמִים הֵם אֲתָנוּ וַיִּשְׁבוּ בְּאֶרֶץ וַיִּסְחָרוּ אֹתָהּ וְהָאֶרֶץ הִנֵּה רַחֲבַת־יָדַיִם לְפָנֵיהֶם אֶת־בְּנֵתָם נִקַּח־לָנוּ לְנָשִׁים וְאֶת־בְּנֵיתֵינוּ נָתַן לָהֶם:**
 כא גְּבִרְיָא הָאֵלִין שְׁלָמִין אֲנוּן עִמְנָא וַיִּתִּיבּוּן בְּאֶרְעָא וַיַּעֲבְדוּן בֵּה סְחוּרְתָא וְאַרְעָא הָא פְתִיבָא וְדִין גְּדִמִּיהוֹן יָת בְּנִתְהוֹן נִסַּב לְנָא לְנִשְׁוִין וְיָת בְּנִתְנָא נָתַן לְהוֹן:

כ"י - שלמים • בשלום ובלב שלם. והארץ הנה רחבת־ידיים • פאדם שידו רחבה וותרנית, כלומר: אל תפסידו כלום, פרקמטיא הרבה באה לכאן ואין לה קונים.

(כב) **אֲדַבְּרָאֵת יְאֹתוּ לָנוּ הָאֲנָשִׁים לְשַׁבֵּת אִתְּנוּ לְהִיּוֹת לְעַם אֶחָד בְּהַמּוֹל לָנוּ פְּלִזְכֹּר כַּאֲשֶׁר הֵם נְמוּלִים:**
 כב בָּרַם בְּדָא וְתַפְסוּן לְנָא גּוּבְרִיָא לְמַתַּב עִמְנָא לְמַתְוִי לְעַמָּא חָד לְמַגְזֵר לְנָא כָּל דְּכוּרָא פְּמָא דִּי אֲנוּן גְּזִירִין:

כ"י - בהמול • בהיות נמול.

שיעור יומי ליום חמישי י"ז כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום - לר - פרשת וישלח פה

כג וַיִּתִּיהוּן וַקְנָנְהוּן וְכָל בְּעִירְהוּן הָלֹא
דִּילְנָא אַנוּן פְּרַם נְתַפְס לְהוּן וַיִּתְּבוּן עֲמָנָא :

(כג) מְקַנְהֵם וְקָנְנֵם וְכָל־בְּעִירְהֵם הָלֹא לָנוּ הֵם אֶף
נְאוֹתָהּ לָהֶם וַיֵּשְׁבוּ אֹתָנוּ:

כ"ג אף נאוֹתָהּ לָהֶם • לְדַבֵּר זֶה, וְעַל־יְדֵי־כֵן יֵשְׁבוּ אֹתָנוּ.

כד וַקְבִּילוּ מִן חֲמוֹר וּמִן שָׂכָם בְּרַה כָּל נַפְקֵי
תְּרַע קְרַתָּהּ וַגְּזִרוּ כָּל דְּכוּרָא כָּל נַפְקֵי תְּרַע
קְרַתָּהּ :

(כד) וַיִּשְׁמְעוּ אֶל־חֲמוֹר וְאֶל־שָׂכָם בְּנוֹ כָּל־יִצְאֵי שַׁעַר
עִירוֹ וַיִּמְלֹוּ כָּל־זָכָר כָּל־יִצְאֵי שַׁעַר עִירוֹ:

כה וַהֲרֵה בְיוֹמָא תְּלִיתָאָה כַּד תְּקִיפוּ עֲלֵיהוּן
כַּאֲבִייהוּן וַנְּסִיבוּ תְּרִין בְּנֵי יַעֲקֹב שְׂמֵעוֹן וְלוֹי
אַחֵי דִינָה גְבַר תְּרַבָּה וְעָלוּ עַל קְרַתָּא
דִּיתְבוּן לְרַחֲצוֹן וַקְטְלוּ כָּל דְּכוּרָא :

(כה) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בַּהֲיוֹתָם כְּאֲבִים וַיִּקְחוּ
שְׁנֵי־בְנֵי־יַעֲקֹב שְׂמֵעוֹן וְלוֹי אֶחָי דִּינָה אִישׁ חֲרָבָו
וַיָּבֹאוּ עַל־הָעִיר בַּטַּח וַיַּהֲרֹגוּ כָּל־זָכָר:

שְׂמֵעֲרוּ עֲצָמֵן עֲלֵיהָ, נִקְרְאוּ אֶחֱיָהּ. בְּטַח • שְׁהִיוּ
כּוֹאֲבִים. וּמְדַרְשׁ אַגְדָּה: בְּטוֹחִים הָיוּ עַל כַּחוֹ שֶׁל
זֶקֶן (כ"ה).

כ"ג אף נְסִיבוּ בְנֵי־יַעֲקֹב • בְּנֵי הָיוּ, וְאֶף־עַל־פִּי־כֵן
נִהְיָו עֲצָמֵן שְׂמֵעוֹן וְלוֹי כְּשֶׁאֵר אֲנָשִׁים שְׂאִינִם בְּנֵי,וּ
שְׁלֹא נִטְלוּ עֲצָה הִימְנוּ (כ"ה) • אֶחָי דִּינָה • לְפִי

~ נקודות משיחות קודש ~

קיום המצות באפן דלמעלה מהדעת

הדעת, ורק גדל פֶּעֶסֶס על מה שעשה שָׂכָם גָּרַם לַמַּעֲשֵׂה זֶה?
וַיֵּשׁ לומר דְּבָחָה רְמִזוּ הוֹרָאָה יְסוּדִית בְּעִבּוּדַת הָאָדָם לְקוֹנוֹ:
אֶף שׁ"וֹרְאוֹי לְאָדָם לְהַתְּבוּנָה בְּמִשְׁפָּטֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה וְלִידַע סוֹף
עֲנִינָם כְּפִי כַּחוֹ" (לשון הרמב"ם סוף הלכות מעילה), הִנְנוּ שְׂצָרִיף
לְהִבִּין בְּמוֹחוֹ וְשִׁכְלוֹ אֶת מִצְוֹת הַתּוֹרָה, וְלִכְּן לְמַדּוּ זְמַן חַיִּיב
הַמִּצְוֹת מִלְּשׁוֹן "אִישׁ" הַמוֹרָה עַל גְּדֻלַּת הַשִּׁכְל, מִכָּל־מִקּוֹם יְסוּד
וְשֶׁרֶשׁ עִבּוּדַת ה' אִינוּ הַכְּנַת הַשִּׁכְל, אֲלֵא קְבַלְתָּ עַל מַלְכוּת שְׂמִים.
דְּאֶף אִם אִינוּ מְבִיִּין אֶת מִשְׁפָּטֵי הַתּוֹרָה, עֲלֵיו לְקַיֵּם מִפְּנֵי צוּרֵי
הַבּוֹרָא וְתַבְרָף. וְזֶהוּ שֶׁלְּמַדּוּ זְמַן חַיִּיב הַמִּצְוֹת מִ"וַיִּקְחוּ אִישׁ
חֲרָבָו", דְּקִשְׁהֲגִיעוּ שְׂמֵעוֹן וְלוֹי לְחַיִּיב מִצְוֹת, הַתְּחִילוּ מִיַּד
בְּעִבּוּדַת ה' בְּאֶפְסֵן שֶׁל מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ שֶׁלְּמַעְלָה מִהַדְּעַת.

(על-פי לקוטי שיחות כרך טו, עמוד 289 ואילך - מהר"ם לַקְרַאת שְׁבַת')

וַיִּקְחוּ שְׁנֵי־בְנֵי־יַעֲקֹב שְׂמֵעוֹן וְלוֹי . . אִישׁ חֲרָבָו (כד, כה)
בְּנֵי י"ג שְׁנָה הָיוּ (בראשית רבה, פרשה פ)
מִזֶּה שֶׁנִּקְרְאוּ שְׂמֵעוֹן וְלוֹי כְּשֶׁהָיוּ בְּנֵי י"ג שְׁנָה בְּשֵׁם "אִישׁ"
שֶׁהוּא לְשׁוֹן גְּדֻלַּת, וְכִמוֹ שֶׁכְּתוּב (שמות ב, יד) "מִי שֶׁמָּד
לְאִישׁ", לְמַדּוּ שׁ"כֵּן שֶׁלֵּשׁ עֲשָׂרָה לְמִצְוֹת". דְּבִגְלִיל שֶׁלֵּשׁ־עֲשָׂרָה
נֶחֱשֵׁב הָאָדָם לְ"גְדוֹל" בְּשִׁכְלוֹ וְחַכּוֹנוֹתָיו וּמְחִיב בְּמִצְוֹת (עֵינִי)
רש"י נזיר כט, ב'דבור המתחיל' ורבי יוסי. רש"י ורבי עובדיה
מברטנורא, אבות פרק ה משנה כא. ועוד).

וַיֵּשׁ לְתַמָּה, דְּלְכַאֲוָרָה הָרִי זֶה עֲצֵן תְּרַתִּי דְּסַתְרִי, דְּמַצַּד אֶחָד
לְמַדּוּ מִפְּסוּק זֶה שֶׁבְּגִיל י"ג שְׁנָה מִתְּחִיבִים בְּמִצְוֹת, וְהִנְנוּ
שֶׁבְּגִיל זֶה נֶחֱשֵׁב הָאָדָם לְכַרְדַּעַת וְכַרְחִיבָא. וּמַצַּד שְׁנֵי, זֶה
שׁ"וֹיִקְחוּ אִישׁ חֲרָבָו.. וַיַּהֲרֹגוּ כָּל זָכָר" מוֹרָה שֶׁלֵּא פְּעָלוּ עַל־פִּי

כו וַיִּתְּ חֲמוֹר וַיִּתְּ שָׂכָם בְּרַה קְטְלוּ לְפַתְגָּם
דְּחֲרָב וּדְכָרוּ יַת דִּינָה מִבֵּית שָׂכָם וּנְפָקוּ:

(כו) וְאֶת־חֲמוֹר וְאֶת־שָׂכָם בְּנוֹ הֲרֹגוּ לְפִי־חֲרָב וַיִּקְחוּ
אֶת־דִּינָה מִבֵּית שָׂכָם וַיִּצְאוּ:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

יְכָלוּ לְהַמּוֹל לְכָלֶם בַּיּוֹם אֶחָד וְלֹא
בְּשָׁנִים, וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי הָיוּ כָּלֶם
כּוֹאֲבִים שֶׁכְּבָר מְלוּ כְּלָן, מִיַּד וַיִּקְחוּ
אִישׁ חֲרָבָו: תורה כו

מִתְּחַרְטִין עַל הַמַּיְלָה וְלִכְפֹּף הַרְגוּם.
וְתִימָה לְמָה הַמְּתִינוּ עַד יוֹם הַשְּׁלִישִׁי,
דְּאִין לומר שֶׁהָיוּ כּוֹאֲבִים יוֹתֵר בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי מִבַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן וְהַשְּׁנִי. אֲלֵא
נִרְאָה הַטַּעַם כִּי כָּל אֲנָשִׁי שָׂכָם לֹא

(כה) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בַּהֲיוֹתָם
כְּאֲבִים. תִּימָה, מָה רָאוּ לְרַמּוֹת בְּנֵי
הָעִיר לֵאמֹר לָהֶם לְהַמּוֹל וְאֶחָד־כָּף
הַרְגוּם. יֵשׁ לומר שֶׁלֵּא עָשׂוּ רַמָּאוֹת,
כִּי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי הָיוּ מַצְטַעְרִין וְהָיוּ

(כו) בְּנֵי יַעֲקֹב בָּאוּ עַל־הַחֲלָלִים וַיִּבְזוּ הָעֵיר אֲשֶׁר טָמְאוּ אֹחֹתָם:

כו בְּנֵי יַעֲקֹב עָלוּ לְחַלְצָא קְטִילֵיא וּבְזוּ קְרָתָא דִּי סְאִיבוּ אַחְתְּהוֹן:

כ"ט «על-החללים» לפשט החללים, וכן תרגם אוינקלוס: 'לחלצא קטיליא'.

(כח) אֶת־צֹאנֶם וְאֶת־בְּקָרְם וְאֶת־חֲמֹרֵיהֶם וְאֶת אֲשֶׁר־בְּעֵיר וְאֶת־אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה לָקְחוּ:

כח ית עֲנָהוֹן וְיַת תּוֹרְהוֹן וְיַת חֲמֹרֵיהוֹן וְיַת דִּי בְקָרְתָא וְיַת דִּי בְחַקְלָא בְּזוּ:

(כט) וְאֶת־כָּל־חֵילֶם וְאֶת־כָּל־טָפְם וְאֶת־נְשֵׁיהֶם שָׁבוּ וַיִּבְזוּ וְאֶת כָּל־אֲשֶׁר בְּבַיִת:

כט וְיַת כָּל נְכֻסֵיהוֹן וְיַת כָּל טַפְלֵהוֹן וְיַת נְשֵׁיהוֹן שָׁבוּ וּבְזוּ וְיַת כָּל דִּי בְבֵיתָא:

כ"ט «חילים» ממונם, וכן: (דברים ח) "עשה לי את החיל הזה", (במדבר כד) "וישראל עשה חיל", (תהלים מט) "ועזבו חילם".

לְאַחֲרֵים חֵילֶם. שָׁבוּ. לְשׁוֹן שְׁבָהָה. לְפִיכָךְ, טַעְמוֹ מְלָרַע.

(ל) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־שִׁמְעוֹן וְאֶל־לוֹי עֲכַרְתֶּם אֹתִי לְהַבְאִישְׁנִי בִישָׁב הָאָרֶץ בְּכַנְעֵנִי וּבְכַרְוִי וְאֲנִי מְתִי מִסֹּפֶר וְנֹאסְפֹו עָלַי וְהַפּוֹנִי וְנִשְׁמַדְתִּי אֲנִי וּבֵיתִי:

ל וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְשִׁמְעוֹן וּלְלוֹי עֲכַרְתֶּם אֹתִי לְהַבְאִישְׁנִי בִישָׁב הָאָרֶץ בְּכַנְעֵנִי וּבְכַרְוִי וְאֲנִי מְתִי מִסֹּפֶר וְנֹאסְפֹו עָלַי וְהַפּוֹנִי וְנִשְׁמַדְתִּי אֲנִי וּבֵיתִי:

כ"ט «עכרתם» לשון מים עכורים, אין דעתי צלולה עכשו. ואגדה: צלולה היתה החבית, ועכרתם אותה מסרת היתה ביד כנענים שיפלו ביד בני (תנחומא).

יַעֲקֹב, אֵלָא שְׁהִיו אֹמְרִים: 'עַד אֲשֶׁר תִּפְרָה וְנִחַלְתָּ אֶת הָאָרֶץ'. לְפִיכָךְ, הָיוּ שׁוֹתְקִין. מְתִי מִסֹּפֶר. אֲנָשִׁים מוֹעֲטִים.

(לא) וַיֹּאמְרוּ הַכּוֹזְנֵה יַעֲשֶׂה אֶת־אֹחֹתָנוּ:

לא וַיֹּאמְרוּ הַכּוֹזְנֵה יַעֲשֶׂה אֶת־אֹחֹתָנוּ:

כ"ט «הכוזנה הפקר» את-אחותנו. ית אחתנא (הביא התרגום על מלת אחותינו שהוא נראה מתוך הפסוק בלשון רבים מדכתיב כאן אחותינו מלא ביי"ד (ובכל הפסוקים שלנו כתיב חסר יי"ד) מה שאין בן גבי רבקה אחותינו את ה'י אלפי רבקה, שם חסר יי"ד ולכן מפרש שקאן הוא לשון רבים וקאי על כל נשי ישראל אחותיהם הכוזנה בשעה, ולכן מביא רש"י התרגום שמתרגם ית אחתנא כאן כמו להסלן להורות שהוא לשון יחיד ורו"ק).

(א) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־יעֲקֹב קוּם עֲלֶה בֵּית־אֵל וְשִׁבְשָׁם וַעֲשֵׂה־שָׁם מִזְבֵּחַ לְאֵל הַנִּרְאָה אֵלֶיךָ בְּבִרְחֶךָ מִפְּנֵי עֲשׂוֹ אַחִיד:

א וַיֹּאמֶר יי לַיעֲקֹב קוּם סֵק לְבֵית אֵל וְיַיִב תִּמְן וְעַבְדִּי מִדְּבַחָא לְאֵלֵהָא דְאַתְגְּלִי לְךָ בְּמַעְרְבֶךָ מִן גְּדָם עֲשׂוֹ אַחִיד:

כ"ט «קום עלה» (תנחומא): לפי שאחרת בדרך, נענשת וקא לך זאת מבתך.

(ב) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־בֵּיתוֹ וְאֵל כָּל־אֲשֶׁר עִמּוֹ הָסְרוּ אֶת־אֱלֹהֵי הַנֹּכַר אֲשֶׁר בְּתֻכְכֶם וְהַטְּהָרוּ וְהַחֲלִיפוּ שְׂמֹלְתֵיכֶם:

ב וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְאֲנָשׁ בֵּיתָהּ וּלְכָל דִּי עִמָּה אַעְדוּ יַת טַעוֹת עִמְמֵיא דִּי בִינְיֹכּוֹן וְאַדְכּוּ וְשִׁנוּ כְּסוּתְכוֹן:

כ"ט «הגבר» שיש בידכם משלל של שכם. והטהרו. מעבודת כוכבים. והחליפו שמלתיכם. שמה יש בידכם כסות של עבודת כוכבים.

ג ונקום ונסק לבית אל ואעבד תמן מדבחה לאלהא דקבל צלותי ביומא דעקתי והנה מימרה בסעדי בארחה די אזלית:

(ג) ונקומה ונעלה בית אל ואעשה שם מזבח לאלה הענה אתי ביום צרתי ויהי עמרי בדרך אשר הלכתי:

ד ויהבו לייעקב ית כל טעות עממיא די בידיהון וית קדשאי די באדניהון וטמר יתהון יעקב תחות בטמא די עם שקם:

(ד) ויתנו אלי יעקב את פלאהי הנכר אשר בידם ואת הנזמים אשר באזניהם ויטמן אתם יעקב תחת האלה אשר עם שקם:

ה"י • האלה • מין אילן סרק • עם שקם • אצל שקם:

ה ונטלו והות דחלא דני על עממיא די בקרני סתרגיהון ולא רדפו בטר בני יעקב:

(ה) ויפסעו ויהי חתת אלהים על הערים אשר סביבותיהם ולא רדפו אחרי בני יעקב:

ה"י • חתת • פחד:

~ נקודות משיחות קודש ~

אמר לה הבעל-שם טוב:

בגוף בקי בתמשה חומשי תורה, בתהלים ובתנ"א בעל-פה באותיותיהם. בתיב "ויהי חתת אלוקים וגו'" – "חתת" ראשי-תיבות חומש, תהלים, תנ"א – והבקי באותיותיהם שובר את כל ההצלמות והקסמים...

(קיצורים והערות לתנ"א, עמ' קכו)

כ"ק אדמו"ר הצמח-צדק ספר:

בשנת תר"ג, כשנאראתי לאספת הרבנים בפטרבורג, הייתי על ציון אמי הרבנית הצדקנית (מרת דבורה-לאה) בליאזנה. היא ספרה לי, שבגלל מסירות-נפש לטובת החסידים והחסידות, זכתה להיות גם בהיכל הבעל-שם-טוב ולעזר רחמים עבורי. היא בקשה מהבעל-שם-טוב שיתן לה סגולה בעבורי, שאוכל לעמוד בנגד המתנגדים לתורת החסידות.

וואתא יעקב לזוז די בארעא דכנען היא בית אל הוא וכל עמא די עמה:

(ו) ויבא יעקב לזוה אשר בארץ כנען הוא בית אל הוא וכל העם אשר-עמו:

ז ובנא תמן מדבחה וקרא לאתרא אל בית אל ארי תמן אתגלי לה יי במערה מן גדם אחוהי:

(ז) ויבן שם מזבח ויקרא למקום אל בית אל פי שם נגלו אליו האלהים בברחו מפני אחיו:

במקומות הרבה יש שם אלהות ואדנות בלשון רבים, כמו: (לקמן לט) "אדני יוסף", (שמות כב) "אם בעליו עמו", ולא נאמר: 'בעלו', וכן אלהות שהוא לשון שופט ומרות נזכר בלשון רבים, אבל אחד מכל שאר השמות לא תמצא בלשון רבים.

ה"י • אל בית אל • הקדוש-ברוך-הוא, בבית אל, גלוי שכיתו בבית אל. יש תבה חסרה ב"ת המשמשת בראשה, כמו: (שמואל ב ט) "הנה הוא בית מכיר בן-עמיאל", כמו בבית מכיר. (לעיל כד) "בית אביד", כמו בבית אביד. נגלו אליו האלהים •

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

לה (ד) ויטמן אותם וגו'. מדרש, זו עבודה-זרה דמות יונה. והיינו דאמרין בריש מסכת חולין (א) דמות יונה מצאו להם בראש הר גריזים והיו עובדין אותה (ראה ב"ר פא א): תורה ה

שיעור יומי ליום שישי י"ח כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום - לה - פרשת וישלח פט

(יג) וַיַּעַל מַעֲלֵיו אֱלֹהִים בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֵתוֹ: מַלְאָכָיו מַעֲלֵהוּ יִקְרָא דַּיִן בְּאַתְרָא דִּי מַלְלִיל עַמָּה: כט"ג ◀ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֵתוֹ • אֵינִי יוֹדֵעַ מַה מַּלְמַדְנִי.

(יד) וַיַּצַּב יַעֲקֹב מִצְבָּה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֵתוֹ מִצְבַּת אֲבֹן וַיִּסַּךְ עָלֶיהָ נֶסֶךְ וַיִּצַק עָלֶיהָ שָׁמֶן: יד וַאֲקִים יַעֲקֹב קִמְתָא בְּאַתְרָא דִּי מַלְלִיל עַמָּה קִמַּת אֲבָנָא וַאֲסִיף עָלֶיהָ נְסוּכִין וַאֲרִיק עָלֶיהָ מִשְׁחָא:

(טו) וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶת־שֵׁם הַמָּקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אֵתוֹ שֵׁם אֱלֹהִים בֵּית־אֵל: טו וַיִּקְרָא יַעֲקֹב יְת שְׁמָא דְאַתְרָא דִּי מַלְלִיל עַמָּה תַּמְן וַיְבִית אֵל:

(טז) וַיִּסְעוּ מִבֵּית אֵל וַיְהִי־עוֹד בְּבֵרַת־הָאָרֶץ לְבֹא אַפְרָתָה וּתְלֹד רָחֵל וַתִּקַּשׁ בְּלֹדְתָהּ: טז וַיִּנְטְלוּ מִבֵּית אֵל וַיְהִי עוֹד כְּרוֹבַת אַרְעָא לְמִיעַל לְאַפְרָתָה וַיִּלְיֵדַת רָחֵל וַתִּקְשִׂיאַת בְּמִילְדָה:

כט"ג ◀ בְּבֵרַת־הָאָרֶץ • מְנַחֵם פָּרַשׁ לְשׁוֹן כְּבִיר, רְבוּי, מִתְלַף רַב. וַאֲנָדָה: בְּזִמְן שְׁהָאָרֶץ חֲלוּלָה וּמְנַקְבַת כְּכַבְרָה, (כ"ד) שְׁהִנִּיר מְצוּי, הִסְתֵּו עֵבֶר וְהִשְׂרֵב עַדִּין לֹא בָּא. וְאִין זֶה פְּשוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, שְׁהִרִי בְּנַעֲמָן מְצִינּוּ: (מלכים ב ה) "וַיִּלָּךְ מֵאִתּוֹ בְּבֵרַת אָרֶץ". וְאוּמֵר אֲנִי, שֶׁהוּא שֵׁם מִדַּת קַרְקַע, כְּמוֹ מִתְלַף פְּרָסָה אוֹ יוֹתֵר, כְּמוֹ שְׂאֵתָה אוּמֵר: 'צְמֵד כְּרָם', 'חֲלֻקַּת שְׂדֵה', כִּף בְּמִתְלַף אָדָם נוֹתֵן שֵׁם מַדָּה (קַרְקַע כְּמוֹ: 'מִתְלַף מִיל') בְּבֵרַת אָרֶץ.

(יז) וַיְהִי כִּהְקִשְׁתָּהּ בְּלֹדְתָהּ וַתֹּאמֶר לָהּ הַמְוִלְדֵת אֶל־תִּירְאִי כִּי־גַם־זֶה לֶךְ בֵּן: יז וַיְהִי כִּהְקִשְׁתָּהּ בְּמִילְדָה וַאֲמַרְתָּ לָּהּ חִזְקָא לֹא תִדְחִילִי אֲרִי אִף דִּין לִיף בְּר:

כט"ג ◀ כִּי־גַם־זֶה • נוֹסֵף לָךְ עַל יוֹסֵף. וְרַבּוּתִינּוּ דְרָשׁוּ: עִם כָּל שְׂבֻט נוֹלְדָה תְּאוּמָה, וְעַם בְּנֵימִין נוֹלְדָה תְּאוּמָה וְתַרְה.

(יח) וַיְהִי בְּצֵאת נַפְשָׁהּ כִּי מָתָה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶן־אוֹנִי וְאָבִיו קָרָא־לוֹ בְּנֵימִין: יח וַיְהִי בְּצֵאת נַפְשָׁהּ אֲרִי מִיַּת (כ"ג מִיַּתָּא) וַתִּקְרָא שְׁמָהּ בְּר דְּוִי וַאֲבִוּהִי קָרָא לָּהּ בְּנֵימִין:

כט"ג ◀ בֶּן־אוֹנִי • בֶּן צַעֲרִי. בְּנֵימִין • נִרְאָה בְּעֵינַי, לְפִי שֶׁהוּא לְבִדּוֹ נוֹלַד בְּאָרֶץ כְּנַעַן שֶׁהִיא בְּנִגְב, כְּשֶׁאָדָם בָּא מֵאֶרֶם נְהָרִים, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמֵר: "בְּנִגְבַּת בְּאָרֶץ כְּנַעַן", "הַלּוּף וְנִסּוּעַ הַנִּגְבָּה". בְּנֵימִין • בְּנֵימִין הוּא מְלֵא (דְּכַר אַחֵר: בְּנֵימִין. בֶּן יָמִים, שְׁנוֹלַד לְעַת זְקֵנָתוֹ, וְנִקְרַח בְּנֵימִין, כְּמוֹ: (דניאל יב) "לְקֵץ הַיָּמִין").

(יט) וַתָּמַת רָחֵל וַתִּקְבֹּר בְּרֹדֶף אַפְרָתָה הוּא בֵּית לָחֶם: יט וַיִּמָּיַת רָחֵל וַתִּקְבֹּר בְּרֹדֶף אַפְרָתָה אַפְרָתָה הִיא בֵּית לָחֶם:

(כ) וַיַּצַּב יַעֲקֹב מִצְבָּה עַל־קְבֻרָתָהּ הוּא מִצְבַּת קְבֻרַת־רָחֵל עַד־הַיּוֹם: כ וַאֲקִים יַעֲקֹב קִמְתָא עַל קְבֻרַתָּהּ הִיא קִמַּת קְבֻרַתָּהּ דְּרָחֵל עַד יוֹמָא דִּין:

(כא) וַיִּסַּע יִשְׂרָאֵל וַיַּט אֹהֶלָה מִהַלְאָה לְמַגְדַּל־עֵדֶר: כא וַיִּנְטַל יִשְׂרָאֵל וּפְרַס מִשְׁכָּנָה מִלְּהָא לְמַגְדַּל דְּעֵדֶר:

דעת זקנים מבועלי התוספות - עוז והדר (יח) בֶּן אוֹנִי. עַל שֵׁם מַעֲשֵׂה דְפִלְגֶשׁ בְּנִגְבָּה, שְׁעֵתִיד לְצֵאת עַד שֵׁם: תוֹרָה יֵט

כב וַיְהִי בַּבֹּקֶר כַּד שָׁאָה יִשְׂרָאֵל בְּאַרְעֵא הַהִיא וַאֲזַל רְאוּבֵן וּשְׁכִיב עִם בְּלָהָה לְחִינְתָּה דְאַבְיָהִי וַשְּׁמַע יִשְׂרָאֵל וַהֲוּוּ בְּנֵי יַעֲקֹב תָּרִי עֶסֶר:

(כב) וַיְהִי בַשָּׁפֶן יִשְׂרָאֵל בְּאַרְצָה הַהִיא וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן וַיִּשְׁכַּב אֶת־בְּלָהָה פִּילַגְשׁ אִבּוֹ וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל פ וַיְהִי בְּנֵי־יַעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר:

וְתַבַּע עֲלֵבוֹן אָמוֹ, אָמַר: 'אִם אַחֲוֹת אִמִּי הִיְתָה צָרָה לְאִמִּי, שְׁפַחַת אַחֲוֹת אִמִּי תִהְיֶה צָרָה לְאִמִּי? לְכָךְ בְּלָבַל. וַיְהִי בְּנֵי־יַעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר. מִתְחִיל לְעַנְיֵן רֵאשׁוֹן, מִשְׁנוֹלֵד בְּנִימִין נִשְׁלְמָה הַמִּטָּה, וּמַעֲתָה רְאוּיִים לְהַמְנוֹת, וּמִנְאָן. וְרִבּוֹתֵינוּ דָּרָשׁוּ: 'לְלַמְדֵנוּ בָּא, שְׁפַלְוֹן שׁוֹיֵן וְכַלֵּן צְדִיקִים, שְׁלֵא חָטָא רְאוּבֵן.

כ"ט • בַּשָּׁפֶן יִשְׂרָאֵל בְּאַרְצָה הַהִיא • עַד שְׁלֵא בָּא לְחִבְרוֹן אֲצֵל יַצְחָק, אֲרַעוּהוּ כָּל אֱלֹהֵי. וַיִּשְׁכַּב • (שבת נה) מִתּוֹךְ שְׁבַלְבַל מִשְׁכָּבוֹ, מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כָּאֵלוֹ שְׁכָבָה. וְלָמָּה בְּלָבַל וְחָלַל יְצוּעֵיו? שְׁכַשְׁמַתָּה רַחֵל, נִטַּל יַעֲקֹב מִשְׁתּוֹ שְׁהִיְתָה נְתוּנָה תְדִיר בְּאֶהֱל רַחֵל וְלֹא בַשָּׂאָר אֲהֵלִים, וְנִתְּנָה בְּאֶהֱל בְּלָהָה. בָּא רְאוּבֵן

כג בְּנֵי לֵאָה בְּכוֹר יַעֲקֹב וַיִּשְׁמַעוּן וְלוֹי וַיְהוּדָה וַיִּשְׁשֹׁבֵר וּזְבֻלוֹן:

(כג) בְּנֵי לֵאָה בְּכוֹר יַעֲקֹב רְאוּבֵן וַשְּׁמַעוֹן וְלוֹי וַיְהוּדָה וַיִּשְׁשֹׁבֵר וּזְבֻלוֹן:

בְּכוֹר לְמַנְיֵן. וְלֹא נִתְּנָה בְּכוֹרָה לְיוֹסֵף אֲלֵא לְעַנְיֵן הַשְּׁבָטִים, שְׁנַעֲשֶׂה לְשִׁנֵּי שְׁבָטִים.

כ"ט • בְּכוֹר יַעֲקֹב • אֲפֵלוֹ בַשְּׁעֵת הַקְּלָקְלָה, קָרְאוּ בְּכוֹר. בְּכוֹר יַעֲקֹב • בְּכוֹר לְנַחֲלָה, בְּכוֹר לְעַבְדוּתָה,

כד בְּנֵי רַחֵל יוֹסֵף וּבְנִימִן:

(כד) בְּנֵי רַחֵל יוֹסֵף וּבְנִימִן:

כה וּבְנֵי בְּלָהָה אֲמֵתָא דְרַחֵל דִּן וּנְפֹתָלִי:

(כה) וּבְנֵי בְּלָהָה שְׁפַחַת רַחֵל דִּן וּנְפֹתָלִי:

כו וּבְנֵי זְלִפְהָ אֲמֵתָא דְלֵאָה גֵּד וְאֲשֵׁר אֱלֹהֵי בְּנֵי יַעֲקֹב דִּי אֲחִילִידֵן לָהּ בְּפִדְוֵן אָרָם:

(כו) וּבְנֵי זְלִפְהָ שְׁפַחַת לֵאָה גֵּד וְאֲשֵׁר אֱלֹהֵי בְּנֵי יַעֲקֹב אֲשֵׁר יִלְדֵּלוּ בְּפִדְוֵן אָרָם:

כז וַאֲמֵתָא יַעֲקֹב לֹת יַצְחָק אַבְיָהִי מִמְרָא קַרְיַת אַרְבַּע הִיא חִבְרוֹן דִּי דָר תַּמָּן אַבְרָהָם וַיַּצְחָק:

(כז) וַיָּבֵא יַעֲקֹב אֶל־יַצְחָק אִבּוֹ מִמְרָא קַרְיַת הָאֲרַבַּע הוּא חִבְרוֹן אֲשֶׁר־גֵּר־שָׁם אַבְרָהָם וַיַּצְחָק:

זֶה וְכַגּוֹן בֵּית לָחֶם, אָבִי עֲזָרִי, בֵּית אֵל, אִם הַצָּרֶךְ לְהַטִּיל בּוֹ ה"א, נּוֹתְנָה בְּרֵאשׁ הַתְּכָה הַשְּׁנִיָּה: (שמואל א טז) "בֵּית הַלְחָמִי", (שופטים ו) "בְּעַפְרַת אָבִי הָעֲזָרִי", (מלכים א טז) "בְּנֵה חֵיאל בֵּית הָאֱלִי".

כ"ט • מִמְרָא • שָׁם הַמִּישׁוֹר. קַרְיַת הָאֲרַבַּע • שָׁם הָעִיר. מִמְרָא קַרְיַת הָאֲרַבַּע • אֵיל מִישׁוֹר שֶׁל קַרְיַת אַרְבַּע, וְאִם תֹּאמַר: 'הִזְה לֹו לְכַתֵּב מִמְרָא הַקַּרְיַת אַרְבַּע', כֵּן דָּרָךְ הַמַּקְרָא בְּכָל דְבָר שְׁשִׁמוֹ כְּפוּל, כַּגּוֹן

כח וַהֲוּוּ יוֹמֵי יַצְחָק מֵאָה וַתִּמְנֵן שְׁנֵינן:

(כח) וַיְהִי יוֹמֵי יַצְחָק מֵאֵת שָׁנָה וַשְּׁמֹנִים שָׁנָה:

כט וַאֲתַנְגִּיד יַצְחָק וּמִית וַאֲתַכְנִישׁ לְעַמָּה סִיב וּשְׁבַע יוֹמִין וַקְּבְרוּ יְתָה עֶשׂוֹ וַיַּעֲקֹב בְּנוֹהִי:

(כט) וַיִּגְוַע יַצְחָק וַיָּמָת וַיֵּאֶסֶף אֶל־עַמּוּיֹו זָקֵן וּשְׁבַע יָמִים וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ עֶשׂוֹ וַיַּעֲקֹב בְּנוֹי:

שְׁחָרִי כְּשִׁנוֹלֵד יַעֲקֹב הִיָּה יַצְחָק בֶּן ס' שָׁנָה, שְׁנַאָמַר: (לעיל כה) "וַיַּצְחָק בֶּן שְׁשִׁים שָׁנָה וּגְוַי", וַיַּצְחָק מֵת

כ"ט • וַיִּגְוַע יַצְחָק • אֵינן מְקַדָּם וּמֵאָחֵר בַּתּוֹרָה: מְכִירְתּוֹ שֶׁל יוֹסֵף קָדְמָה לְמִיתוֹתוֹ שֶׁל יַצְחָק י"ב שָׁנָה,

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

תְּבוּאָתֵי תְּשֻׁרֵשׁ (איוב לא יב): תּוֹרָה כג חֲסֵלַת פְּרִשְׁת וּישְׁלַח שְׁבַלְבַל יְצוּעֵי אָבִיו, עָקֵר הַמַּצְעַע מִמְקוֹמוֹ, לְשׁוֹן וַיִּשְׁכַּב הוּא כְּמוֹ וּבְכָל יֵשׁ מִפְּרִשִׁים לְפִי מָה שְׁאָמְרוּ ו'ל (שבת

שיעור יומי ליום שישי י"ח כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום - לו - פרשת וישלח צא

לְיָדָה רַחֵל אֶת יוֹסֵף וְגו', הָרִי תִשְׁעִים וְאַחַת, וַיִּזְעַד שְׂלֵא נִמְכַר יוֹסֵף, הָרִי מֵאָה וּשְׁמֹנֶה. (עוד מפרש מן המקרא, משנמכר יוסף עד שבא יעקב מצר'מה כ"ב שנה, שגאמר: (לקמן מא) "ויוסף בן שלשים שנה וגו'", ושבע שנים שבע ושנתיים רעב, הרי כ"ב, וכתוב: "ומי שני מנורי שלשים ומאת שנה". נמצא, יעקב במקירתו של יוסף ק"ח) •

בשנת ק"כ ליעקב, אם תוציא ששים מק"פ שנה, נשארו ק"כ, ויוסף נמכר בן י"ז שנה, ואותה שנה, שנת מאה ושמונה ליעקב, כיצד? בן ששים ושלוש נתברך, וארבע עשרה שנה נטמן בבית עבר, הרי שבועים ושבע, וארבע עשרה עבר באשה, ובסוף ארבע עשרה נולד יוסף, שגאמר: (לעיל ל) "ויהי כאשר

א ואלין תולדת עשו הוא אדום:

לו (א) ואלה תולדות עשו הוא אדום:

ב עשו נסיב ית נשוהי מבנת פנען ית עדה פת אילון חתאי וית אהליבמה פת ענה פת צבעון חתאי:

(ב) עשו לקח את נשיו מבנות פנען את עדה פת אילון חתאי ואת אהליבמה פת ענה פת צבעון חתאי:

פת צבעון?! ענה בנו של צבעון, שגאמר: "ואלה בני צבעון ואיה וענה". מלמד שבא צבעון על פלתו אשת ענה, ויצאת אהליבמה מבין שניהם, והודיעך הכתוב שפלן בני ממזרות היו.

כ"י עדה פת אילון • היא בשמת פת אילון, ונקראת בשמת על שהיתה מקטרת בשמים לעבודת כוכבים. אהליבמה • היא יהודית, והוא פנה שמה יהודית, לומר שהיא כופרת בעבודת כוכבים, כדי להטעות את אביו. פת ענה פת צבעון • אם פת ענה, לא

ג וית בשמת פת ישמעאל אחת הנביות:

(ג) ואת בשמת פת ישמעאל אחת נביות:

אשה, ולמד הטעם מכאן, לכך נקראת מחלת, שנמחלו עונותיו. אחות נביות • על שם שהיא השיאה לו משמת ישמעאל, נקראת על שמו.

כ"י • בשמת פת ישמעאל • ולהלן קורא לה מחלת, מצינו באגדת מדרש ספר שמואל: שלשה מוחלין להן עונותיהם: גר שנתגר, והעולה לגדלה והנושא

ד וילידת עדה לעשו ית אליפו ובשמת ילדה את רעואל:

(ד) ותלד עדה לעשו את אליפו ובשמת ילדה את רעואל:

ה ואהליבמה וילידת ית עוש וית נעלם וית קרח אליו בני עשו די אתלירו לה בארעא דקנען:

(ה) ואהליבמה ילדה את יעוש ואת יעלם ואת קרח אלה בני עשו אשר ילדו לו בארץ פנען:

אשת עשו, שהרי הוא מנוי עם אלופי אליפו בסוף הענין (כ"ה) •

כ"י • ואהליבמה ילדה וגו' • קרח זה, ממזר הנה, וכן אליפו הנה שבא על אשת אביו, אל אהליבמה

ו ודבר עשו ית נשוהי וית בנוהי וית בנתה וית כל נפשת ביתה וית גיתוהי וית כל בעירה וית כל קנינה די קנא בארעא דקנען ואזל לארעא אחרי מן גדם יעקב אחוהי:

(ו) ויקח עשו את נשיו ואת בניו ואת בנתיו ואת כל נפשות ביתו ואת מקנהו ואת כל בהמתו ואת כל קנינו אשר רכש בארץ פנען וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו:

כ"י • וילך אל ארץ • לגור באשר ימצא.

~ נקודות משיחות קודש ~

פרעון גזרת "גר יהיה ורעד"

גו' בארץ לא להם". היינו, שנמצא בארץ מגורו כ"גר" ולא כתושב. ועשו לא רצה בחיים ד"גר", אלא ורקא "וישב עשו בהר שעיר"; ולכן אין זה נחשב כפריעת ה"שטר חוב", וממילא אינו זוכה גם במתנת ה"ארץ הזאת".

מזה הוראה בעבודת כל אחד מישראל בזמן הגלות. כל זמן היותנו בגלות, עד ביאת משיח צדקנו, על האדם לדעת ולהרגיש שהוא "גר" בארץ לא לו, שלא יתושב חסוֹשֵׁלוֹם בזמן וסדר הגלות, אלא יהיה "גר" וזר לכל עניני הגלות, ויחכה בכל עת ורגע לגאולה.

ויקח עשו את נשיו . . . ויגף אל-ארץ מפני יעקב אחיו: מפני יעקב אחיו – מפני שטר חוב של גזרת פי גר יהיה ורעד המוטל על ורעו של יצחק. אמר, אלף לי מכאן, אין לי חלק לא במתנה שנתנה לו הארץ הזאת, ולא בפרעון השטר (לו, ו. ובפירוש רש"י)

וצריך להבין, הלא הגזרה ד"גר יהיה ורעד" המוטלת על ורעו של יצחק, היא – שיהיו גרים "בארץ לא להם", ולא בארץ מצרים ורקא (וכמו שפירש רש"י שם); אם-כן הרי בנה שעשו העתיק עצמו להר שעיר שמחוץ לארץ כנען, הרי בנה גופא פרע את שטר החוב?

וגש לבאר: הגזרה המוטלת על ורעו של יצחק היא להיות "גר

(על-פי לקוטי-שיחות כרך י, עמוד 109 - מותר לקראת שבת)

זארי הנה קניניהו סגי מלמטב פחדא ולא יכילת ארע תותבותרהו ל'סוכרא יתהוון מן קדם גיתיהוון:

(ד) כִּי־הָיָה רְכוּשָׁם רַב מִשְׁבַּת יַחֲדוֹ וְלֹא יָכֹלָה אֲרִיץ מְגוּרֵיהֶם לְשֵׂאת אֹתָם מִפְּנֵי מִקְנֵיהֶם:

המטל על ורעו של יצחק, אמר: 'אלף לי מכאן, אין לי חלק לא במתנה, שנתנה לו הארץ הזאת, ולא בפרעון השטר', ומפני הבושה שמכר בכורתו.

כש"י וְלֹא יָכֹלָה אֲרִיץ מְגוּרֵיהֶם • להספיק מרעה לבהמות שלהם. ומדרש אגדה: "מפני יעקב אחיו", מפני שטר חוב של גזרת: "כי גר יהיה ורעד",

חיותיב עשו בטורא דשעיר עשו הוא אדום:

(ה) וַיֵּשֶׁב עֲשׂוֹ בְּהַר שְׁעִיר עֲשׂוֹ הוּא אֲדוּם:

טואלין תולדת עשו אבהוון דאדומאי בטורא דשעיר:

(ו) וְאֵלֶּה תְּלֻדֹת עֲשׂוֹ אֲבִי אֲדוּם בְּהַר שְׁעִיר:

כש"י וְאֵלֶּה • התולדות שהולידו בניו משנהלף לשעיר.

י אלין שמחה בני עשו אליפו בר עדה אתה עשו רעואל בר בשמת אתה עשו:

(י) אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־עֲשׂוֹ אֱלִיפּוֹ בְּנֵי־עֵדָה אִשְׁתׁ עֲשׂוֹ רְעוּאֵל בְּנֵי־בְשֶׁמֶת אִשְׁתׁ עֲשׂוֹ:

יא ויהו בני אליפו תימן אומר צפו וגעתם וקנו:

(יא) וַיְהִי בְּנֵי אֱלִיפּוֹ תִימָן אוֹמֵר צָפוּ וְגַעַתֶּם וְקָנוּ:

יב ותמנע היתחילת לאליפו בר עשו וילידת לאליפו ית עמלק אלין בני עדה אתה עשו:

(יב) וְתַמְנַע הִיְתָה פִּילְגֶשׁ לְאֱלִיפּוֹ בְּנֵי־עֲשׂוֹ וְתֻלְדׁ לְאֱלִיפּוֹ אֶת־עַמְלָק אֵלֶּה בְּנֵי עֵדָה אִשְׁתׁ עֲשׂוֹ:

ואהיה פילגש, ובדברי הימים מונה אותה בבניו של אליפז, מלמד שבא על אשתו של שעיר ויצא תמנע מביניהם, וכשגדלה נעשית פילגשו, וזהו: "ואחות לוטן תמנע", ולא מנאה עם בני שעיר, שהיתה אחותו מן האם ולא מן האב.

כש"י וְתַמְנַע הִיְתָה פִּילְגֶשׁ • להודיע גדלתו של אברהם, כמה היו תאבים לידבק בורעו: תמנע זו, בת אלופים היתה, שנאמר: "ואחות לוטן תמנע", ולוטן מאלופי יושבי שעיר היה, מן החורים שישבו בה לפנים. אמרה: איני זוכה להנשא לך, הלאי

יג ואלין בני רעואל נחת וזרח שמה ומוזה אלה אלין הוון בני בשמת אתה עשו:

(יג) וְאֵלֶּה בְּנֵי רְעוּאֵל נָחַת וּזְרַח שְׁמָה וּמוֹזֵה אֵלֶּה הָיוּ בְּנֵי בְשֶׁמֶת אִשְׁתׁ עֲשׂוֹ:

יד ואליו הוּוּ בְּנֵי אֱהֲלִיבָמָה בַּת עֲנָה בַת צִבְעוֹן אֶתֶּת עָשׂוּ וַיְלִידֶת לְעֵשׂוֹ יֵעוֹשׂ וְיִתָּעַלְם וְיִתָּקַרְח:

(יד) וְאֵלֶּה הָיוּ בְּנֵי אֱהֲלִיבָמָה בַּת עֲנָה בַת צִבְעוֹן אֶתֶּת עָשׂוּ וַתֵּלֶד לְעֵשׂוֹ אֶת יַעֲקֹב וְאֶת יַעֲלָם וְאֶת קַרְח:

טו אליו ברבני בני עשו בני אליפז בוכרא דעשו רבא תימן רבא אומר רבא צפו רבא קנז:

(טו) אֵלֶּה אֱלוֹפֵי בְּנֵי עֵשׂוֹ בְּנֵי אֱלִיפֹז בְּכוֹר עֵשׂוֹ אֱלוֹף תִּימָן אֱלוֹף אוֹמֵר אֱלוֹף צָפוֹ אֱלוֹף קִנְזוֹ:

כז"י אלה אלופי בני-עשו • ראשי משפחות.

טז רבא קרח רבא געתם רבא עמלק אליו ברבני דאליפז בארעא דאדום אליו בני עדה:

(טז) אֱלוֹף קַרְח אֱלוֹף גַּעְתָּם אֱלוֹף עַמְלָק אֵלֶּה אֱלוֹפֵי אֱלִיפֹז בְּאַרְצָן אֲדוֹם אֵלֶּה בְּנֵי עֵדָה:

יז ואליו בני רעואל בר עשו רבא נחת אליו זרח רבא שמה רבא מזה אליו ברבני רעואל בארעא (ד)אדום אליו בני בשמת אמת עשו:

(יז) וְאֵלֶּה בְּנֵי רַעוּאֵל בֶּן עֵשׂוֹ אֱלוֹף נַחַת אֱלוֹף זֶרַח אֱלוֹף שְׁמָה אֱלוֹף מִזָּה אֵלֶּה אֱלוֹפֵי רַעוּאֵל בְּאַרְצָן אֲדוֹם אֵלֶּה בְּנֵי בִשְׁמַת אֶשְׁתֵּי עֵשׂוֹ:

יח ואליו בני אהליבמה אמת עשו רבא יעוש רבא יעלם רבא קרח אליו ברבני אהליבמה בת ענה אמת עשו:

(יח) וְאֵלֶּה בְּנֵי אֱהֲלִיבָמָה אֶשְׁתֵּי עֵשׂוֹ אֱלוֹף יַעֲוֹשׂ אֱלוֹף יַעֲלָם אֱלוֹף קַרְח אֵלֶּה אֱלוֹפֵי אֱהֲלִיבָמָה בַּת עֲנָה אֶשְׁתֵּי עֵשׂוֹ:

יט אליו בני עשו ואליו ברבניהון הוא אדום:

(יט) אֵלֶּה בְּנֵי עֵשׂוֹ וְאֵלֶּה אֱלוֹפֵיהֶם הוּא אֲדוֹם:

~ שבת קודש י"ט כסלו ~

כ אליו בני שעיר חוראה יתבי דארעא לוטן ושובל וצבעון וענה:

(כ) אֵלֶּה בְּנֵי שַׁעִיר הַחֹרֵי יִשְׁבִי הָאָרֶץ לוֹטָן וְשׁוּבָל וְצִבְעוֹן וְעֵנָה:

כז"י יתבי הארץ • שהיו יושביה קדם שבא עשו לשם. ורבתינו דרשו (שבת פה) שהיו בקיאיין בלשוכה | של ארץ: מלא קנה זה לזיתים, מלא קנה זה לגפנים, שהיו טועמין העפר ויודעין אי זו נטיעה ראויה לה.

כא ודשון ואצר ודישן אליו ברבני חוראי בני שעיר בארעא דאדום:

(כא) וְדִשׁוֹן וְאַצֵּר וְדִישׁוֹן אֵלֶּה אֱלוֹפֵי הַחֹרֵי בְּנֵי שַׁעִיר בְּאַרְצָן אֲדוֹם:

כב ויהו בני לוטן חורי והימם ואחתי דלוטן תמנע:

(כב) וַיְהִיו בְּנֵי לוֹטָן חֹרֵי וְהִימָם וְאַחֹת לוֹטָן תַּמְנַע:

כג ואליו בני שובל עלון ומנחת ועיבל שפו ואונם:

(כג) וְאֵלֶּה בְּנֵי שׁוּבָל עֲלוֹן וּמְנַחַת וְעִיבָל שְׁפוֹ וְאוֹנָם:

כד ואליו בני צבעון ואיה וענה הוא ענה די
אשפת ית גבריא במדברא פד הנה רעי ית
חמריא לצבעון אבוהי :

**וְאֵלֶּה בְּנֵי־צִבְעוֹן וְאִיהֶּ וְעֲנָה הִוא עֲנָה אֲשֶׁר
מָצָא אֶת־הַיָּמִם בַּמִּדְבָּר בְּרַעְתּוֹ אֶת־הַחֲמֹרִים
לְצִבְעוֹן אָבוֹ:**

לְעוֹלָם (פסחים נד). וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמֵם "יָמִם"? שְׂאִימַתָּן
מִשְׁלַת עַל הַבְּרִיּוֹת, דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא: מִיָּמִי לֹא
שְׂאֲלָנִי אָדָם עַל מַכַּת פְּרֻדָּה לְבָנָה וְחִיָּה (חולין ז) וְהָא
קָא חֲזִינָן דְּחִיָּה? אַל תִּקְרִי וְחִיָּה, אֶלָּא וְחִיָּה, כִּי הַמִּכָּה לֹא תִּתְרַפָּא לְעוֹלָם,
בְּרַש"י (שז). וְלֹא הִזְקַק לְכַתֵּב לָנוּ מִשְׁפָּחוֹת הַחוּרִי, אֶלָּא
מִפְּנֵי תַמְנַע וְלִהְיוֹדִיעַ גְּדֻלַּת אַבְרָהָם, כְּמוֹ שֶׁפִּרְשֵׁתִי
לְמַעְלָה.

כש"י ◀ וְאִיהֶּ וְעֲנָה • וְי"ו יְתָרָה, וְהוּא כְּמוֹ אִיהֶּ וְעֲנָה,
וְהַרְבֵּה יֵשׁ בַּמִּקְרָא: (דניאל ח) "תַּת וְקִדְשׁ וְצָבָא מְרָמָס",
(תהלים עז) "נִרְדָּם וְרֹכֵב וְסוֹס". הוּא עֲנָה • הָאָמֹר
לְמַעְלָה, שֶׁהוּא אַחֲרֵי שֶׁל צִבְעוֹן, וְכָאן הוּא קוֹרָא
אוֹתוֹ בְּנוֹ, מְלַמֵּד שֶׁבָּא צִבְעוֹן עַל אָמוֹ וְהוֹלִיד אֶת
עֲנָה. אֶת־הַיָּמִם • פְּרֻדִים, הַרְבִּיעַ חֲמוֹר עַל סוֹס
וְנָקְבָה וְיִלְדָה פְּרֵד, וְהוּא הָיָה מִמְזֵר וְהִבִּיא פְּסוּלִין

כה ואליו בני ענה דשן ואהליבמה בתענה:

וְאֵלֶּה בְּנֵי־עֲנָה דִשָּׁן וְאַהֲלִיבְמָה בַת־עֲנָה:

כו ואליו בני דישן חמדן ואשפון ויתרון
וכרון:

וְאֵלֶּה בְּנֵי דִישָׁן חֲמֵדָן וְאַשְׁפּוֹן וְיִתְרוֹן וְכִרְוֹן:

כז אליו בני אצר בלהן ועזון ועזון:

וְאֵלֶּה בְּנֵי־אֶצֶר בְּלָהָן וְעֲזוֹן וְעֲזוֹן:

כח אליו בני דישן עוז וארון:

וְאֵלֶּה בְּנֵי־דִישָׁן עוֹז וְאֲרוֹן:

כט אליו רכרכי חוראה רבא לזטן רבא
שוכל רבא צבעון רבא ענה:

**וְאֵלֶּה אֱלוֹפֵי הַחֲרִי אֱלוֹפֵי לֹזְטָן אֱלוֹפֵי שׁוּכְלֵי אֱלוֹפֵי
צִבְעוֹן אֱלוֹפֵי עֲנָה:**

לרבא דשן רבא אצר רבא דישן אליו
רכרכי חוראה לרכרכניהון פארעא דשעיר:

**לְאֱלוֹפֵי דִישָׁן אֶצֶר אֱלוֹפֵי דִישָׁן אֱלֹהֵי אֱלוֹפֵי
הַחֲרִי לְאַלְפֵיהֶם בְּאַרְץ שְׁעִיר:**

לא ואליו מלכיא די מליכו פארעא דאדום
קדם די מלך מלכא לבני ישראל:

**וְאֵלֶּה הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאַרְץ אֲדוֹם לִפְנֵי
מֶלֶךְ־מִלְכָּה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:**

יהושפט, ובימי יורם בנו פתיב: (מלכים ב ח) "בִּימֵי
פֶשַׁע אֲדוֹם מִתַּחַת יַד יְהוֹדָה וַיִּמְלִיכוּ עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ",
ובימי שאול פתיב: "אִין מֶלֶךְ בְּאֲדוֹם נִצָּב מֶלֶךְ".

כש"י ◀ וְאֵלֶּה הַמְּלָכִים וְגו' • שְׁמוֹנָה הָיוּ, וְכַנְגָּדָן הַעֲמִיד
יַעֲקֹב וּבִטְל מְלָכוֹת עֲשׂוֹ בִימֵיהֶם, וְאֵלֹהֵי הַן: שְׂאוּל
וְאִישׁ בִּשְׁת, דָּוִד וְשִׁלְמֹה, רַחֲבֵעָם, אַבְיָה, אֶסָא,

~ נקודות משיחות קודש ~

רק שמונה היו, וכאשר העמיד יעקב את שמונת המלכים שלו בטל
מלכות עשו - אדום היה משעבד למלכי ישראל. והו שדייק
את הפתוב "לפני מלך מלך לבני ישראל", שהרי מיד
כשהעמיד יעקב את מלכיו בטל את מלכות עשו.

(ספר הישוחות תשמ"ח א עמ' 153)

שמונה היו, וכנגדן העמיד יעקב ובטל מלכות עשו בימיהם
(רש"י לו, לא) לרש"י הקשה: תרי יצחק ברוך את יעקב בברכת
"הנה גביר לאחיקיך", ולעשו אמר "ואת אחיך תעבד", ואלו פאן
מספר שאדום קומה מלכות בפני עצמה (במקום לעבד את
יעקב), ואף קדמה למלכות ישראל. ומתוך, שבסוף-הכל היו

לב ומלך באדום בלע בן-בעור ושם עירו דנהבה:
דנהבה:

לְבִן וּמֶלֶךְ בְּאֲדוֹם בְּלַע בֶּן־בְּעוֹר וְשֵׁם עִירוֹ דְּנַהבָּה:

לוח תהלים

יום ראשון, י"ג כסלו < מפרק סט עד פרק עא

יום שני, י"ד כסלו < מפרק עב עד פרק עו

יום שלישי, ט"ו כסלו < מפרק עז עד סוף פרק עח

יום רביעי, ט"ז כסלו < מפרק עט עד סוף פרק פב

יום חמישי, י"ז כסלו < מפרק פג עד סוף פרק פז

יום שישי, י"ח כסלו < מפרק פח עד סוף פרק פט

שבת קודש, י"ט כסלו < פרק כ. מפרק צ עד פרק צו

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מוקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהילים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

~ יום ראשון י"ג כסלו ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 318, ולהבין פרטי ההלכות... עד עמ' קס, דכלים דו"א:

השכר על ההימנעות ממצות הלא-תעשה).
 ולְהִבִּין – כיצד הדבר לגבי, פְּרָטֵי הַהִלְכוֹת דְּלֵא שְׂכִיחֵי –
 שאינן שכיחות כָּלֵל, וְאִפְשָׁר שְׁלֵא הָיוּ מְעוֹלִים בְּמִצְוֹת,
 – באופן מעשי לא קרה אף פעם סוג דבר כזה כפי שפרט
 ההלכה מייצג אותו,
 מִכְּל־שֶׁכֶן שְׁלֵא יִהְיוּ
 לְעֵתִיד לְבֵא, – שאז
 בודאי לא יארעו אירועים
 לא-מבורכים כאלה, כְּמוֹ
 פְּרָטֵי דִינֵי פְּגוּל וְכֵהָא
 גִּוְנָא. – וכדומה, כיצד
 שייך, איפוא, בהם הענין
 של בירור הניצוצות,
 שעל-ידי לימוד פרטי
 הלכות אלו מבררים
 ניצוצות התהו? הַנְּהָה
 מוֹדַעַת זֹאת, – ידוע
 הדבר, שְׁכָּל אִסוּר
 שְׁבָעוֹלִים יֵשׁ לוֹ שְׂרָשׁ
 וּמְקוֹר חַיִּים בְּקִלְפוֹת,
 שְׂאֵם לֹא כֵּן, לֹא הִיָּה
 יָכוֹל לְהוֹת בְּמִצְוֹת

בְּעוֹלִים בְּלִתֵּי הַשְּׁפָעָה עֲלִיזָנָה. – בלי השפעה של מקור
 רוחני, וְאִפְלוּ הַמְּסַלֵּם בְּשַׁעְרוֹ וְכֵהָא גִּוְנָא – וכדומה,
 מִקְּבֵל חֵיוֹתוֹ בְּרַגְעֵי זוֹ מֵהִיכְלוֹת הַקְּלִפּוֹת, כְּמוֹ שְׂכֵתוֹב
 בְּזַהְרֵי. וְהִלְכָּה, – ולכן, גַּם פְּרָטֵי הָאִסוּרִים שְׁלֵא כְּאוּ
 לִיָּדֵי מַעֲשֵׂה מְעוֹלִים בְּעוֹלִים הִזְהֵה הַנְּשָׂמִי, מִכְּל־מְקוֹם
 שְׂרָשֵׁי חַיִּוֹתָם הֵן בְּמִצְוֹת בְּפִעֵל מְמַשׁ בְּהִיכְלוֹת
 הַקְּלִפּוֹת. – בהיכלות של הקליפות הרוחניות. וְגַם הַפְּרָטִים
 שֵׁיכֵל לְחַיּוֹת שְׁלֵא הָיוּ וְלֹא יִהְיוּ לְעוֹלִים בְּמִצְוֹת, כְּגוֹן
 מְעוֹת וְשִׁנְגוֹת, – שעשה טעות או שהיה שוגג, שְׂמַעְהָ וְכֵהָא
 לְתִשְׁעֵי – לשה התשיעי, עֲשִׂירֵי – בקשר לקביעת העשירי
 ל"מעשר", כו"ז וְכֵהָא גִּוְנָא, – וכדומה, דְּלֵא שְׂנִיף – שיהיה
 זה בְּמִזְדֵּד – שאז זה מצב של לחיות קְלִפָּה שוֹרָה עַל זֶה,
 וְיִכָּל לְחַיּוֹת דְּכֵהָא גִּוְנָא – שדבר בצורה כזו, אִינּוּ
 בְּמִצְוֹת בְּהִיכְלוֹת הַקְּלִפּוֹת – כיצד, איפוא, יש לכך
 שורש ומקור חיות בקליפה? [הַנְּהָה מְאֲדָמוֹר בְּעַל

בסימן הקודם ב"קונטרס אחרון", הסביר רבנו הזקן, איך
 על-ידי מצוות מעשיות נעשה ענין הבירורים, שמבררים
 הניצוצות של תהו, ונמשכת אלקות בעולם. וכך גם על-ידי
 לימוד ההלכות של המצוות.

רבנו הזקן הסביר,
 שאפילו בפרטי ההלכות
 של מצוות לא-תעשה,
 שבהן לא שייך – כפי
 שהדבר במצוות-עשה –
 הענין של "מעלה עליו
 כאילו קיים בפועל
 ממש" (שבלימוד ההלכה
 של מצוות-עשה נחשב לו
 הדבר כאילו קיים את
 המצוה), ויתירה מזו, גם
 בפרטי דינים של לא-
 תעשה, שלא שכיח בכלל
 שהם יהיו במעשה,
 שבהם לא שייך אפילו
 הענין של "ישב ולא
 עבר עבירה נותנים לו
 שכר כאילו עשה מצוה",

שלימוד הלכות אלו והידיעה איך להישמר מהן – ייחשב
 כהימנעות בפועל מלא-תעשה זה, וזאת גם כשלא שייך כלל
 שזה יהיה למעשה בפועל, שכן זה לא שכיח כלל, וסביר
 הדבר שלא יצא לו לאדם כלל להימנע ולהישמר מזה,
 אף-על-פי-כן, כיוון שזו הלכה של תורה, יש בה משום
 המשכה של "חכמה עילאה" (עליונה) הנמשכת בעולם.
 בדונו בענינים שאינם שכיחים, נקט כדוגמה פרטי דיני
 פיגול.

בסימן הנוכחי אומר רבנו הזקן, שלמרות שהענין הראשון –
 ענין הבירורים – אינו שייך לכאורה בלימוד סוג הלכות כאלו
 (כיוון שזה לא שכיח כלל), אלא רק הענין השני, שהוא
 המשכות של "חכמה עילאה" – אף-על-פי-כן הרי גם ענין
 ה"בירורים" נעשה על-ידי עצם לימוד הלכות אלו (למרות
 שקיום מצוות-העשה או ההימנעות מהלא-תעשה, אינם תוצאה
 מלימוד זה, ואפילו לא "כאילו", כאילו קיים מצוות-עשה, או

1. ראה זח"א קסו, ריש ע"ב. 2. בכורות בסופה.

– "חכמה" מלובשת ב"ברתא", במלכות. ובתורה הרי זה ש"אבא", חכמה, מלובש ב"ברתא", בתורה שבעל-פה, כפי שהיא בשרשה, ב"מלכות דאצילות". וּמְמַנָּה – מ"מלכות נמשך ומתלבש בבריאה ויצירה עשיה. – להלן יסביר רבנו

הזקן, איך נעשה על-ידי זה ענין בירור הניצוצות: וְנוֹדַע, כִּי יִיָּקַת הַקְּלִיפּוֹת – היא מֵאַחֲרֵימָּה דְעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְקַדְשָׁה, וּבְפִרְטָא – יניקתן היא מֵלְבוּשֵׁים דְעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְבְרִיאָה וְצִירָה־עֲשִׂיָּה, וּבְפִרְטָא – יניקתן היא מלבושים דְצִירָה וְעֲשִׂיָּה הַמְעַרְבִים בְּקְלִיפּוֹת, – הרע בקליפות שבעולמות "צירה" ו"עשיה" מעורב בטוב, בְּנוֹדַע, שְׁיִיָּקַתָּם מִבְּחִינַת הַלְבוּשִׁים. וְעַל־יְדֵי עֶסֶק הַהֲלָכוֹת בְּדַבּוּר וּמְחַשְׁבָּה מִתְפָּרְשִׁים* – הקליפות

וּמִתְפָּרְדִים מִהַקְּדֻשָּׁה, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב ב'תְּקוּנִים' וְדַעִיא מְהֵימְנָא⁹: לְאַפְרָשָׁא – להפריד הקליפות מהקדושה על-ידי לימוד התורה, [כו']. וְהֵינּוּ – כיצד נעשה על-ידי לימוד תורה הפרדת וביורר הקליפות, בשעה שההתפשטות מ"חכמה עילאה" שהיתה לכתחילה בתורה, לא פעלה דבר זה, ובעולמות "יצירה" ו"עשיה" היתה תערובת של רע בטוב? בְּנוֹדַע מִמָּה שְׁאֲמָרוּ: – חכמינו ז"ל "על שלא ברכו בתורה תְּחִלָּה" כו', – בהתאם לגמרא¹⁰ שלכן "אברה הארץ", מפני שלא ברכו תחילה, לפני הלימוד, על התורה שלמדו. הפירוש הפנימי בזה הוא, שלא המשיכו "אור אין-סוף" בתורה, "ברכה" מלשון המשכה; הרי, שלימוד התורה כראוי הוא כשמשיכים "אור אין-סוף" בתורה. זאת יסביר רבנו הזקן להלן, כיצד נעשה על-ידי לימוד התורה שיהודי לומד, ה"פירוש" וה"הפרדה" של הרע, שהרע יופרש ויופרד מהטוב? – הרי זה בכוח "אין סוף" הנמשך בתורה, דוקא על-ידי שיהודי לומד תורה (ולא כפי שהתורה היא מצד עצמה), שְׁהוּא עַל־יְדֵי הַמְשָׁכַת אֲוֵר־אֵין־סוּף בְּחֻמְהָ עֲלָאָה הַמְלַבֶּשֶׁת בָּהֶן, – בהלכות שבתורה, וּבְחֻמְהָ

ז"ל נ"ע: נְרָאָה לִי מָה שְׁכַתְּבָא – רבנו הזקן, "ויובל לְהוֹת", – שיכול להיות (שאינן במציאות מקרה כזה) אֲלֵמָא דְלָא בְרִירָא לֵיה, – הרי, שלא ברור לו הדבר, אלא הוא בספק, הֵינּוּ מוּשׁוּם שְׁהַשְּׁגוּת בְּאוֹת מְ – קליפת נגה, אִם כֵּן יֵשׁ לוֹמַר דִּישׁ לָהֶם – ל"שגגות" שָׂרֵשׁ

קונטרס אחרון

צ"צ ז"ל נ"ע. נ"ל מ"ש ויובל להיות אלמא דלא ברירא ל' היינו משום שהשגגות באות מנוגה א"כ י"ל דיש להם שרש בהיכלות דנוגה]. מ"מ עכ"פ ישנו במציאות להבדיל בחכ"ע שנתפשטה בפרט זה למזרע"ה כסיני [כמאמר מה] שכל תלמיד ותיק עתיד לחדש כו' וכל פרטי האבעיות דר' ירמ' ורכתו כו' פ"ד דחולין. כי התפשטות חכ"ע היא בבחי' א"ס המלובש בה בפועל ממש. וכל פרט הלכה הוא שער נמשך מחכ"ע דיסוד ברתא ומלובש בה ומנוגה נמשך ומתלבש בבי"ע. ונודע כי יניקת הקליפות מאחוריים די"ס דקדושה ובפרט מלבושים די"ס דבי"ע ובפרט דיצי' עשיה המעורבים בקליפות כנודע שיניקתם מבחי' הלבושים. וע"י עסק ההלכות בדבור ומחשבה מתפרטים ומתפרדים מהקדושה. כמ"ש בתיקונים ור"מ לאפרשא [כו'] והיינו כנודע ממה שאמרו על שלא ברכו בתורה תחלה כו' שהוא ע"י המשכת אוא"ס בח"ע המלובשת בהן. ובחכמה אתברירו

(שאלות) בפרטים כאלה, עד ששלחו אותו מבית המדרש, כפי שהגמרא מספרת בבבא בתרא⁴, שבפשטות הרי זה מפני שהיו אלה פרטים כאלה שאינם שכיחים לגמרי שיארעו⁵, ו – האבעיות של "בְּרַכְתוֹ כו'" – אודותן דנה הגמרא ב-פֶּרֶק ד דְחָלִין⁶. – בנוגע ל"בהמה מבכרת" שצריכה הרי להיות "פטר רחם", כדי לקדש בככורה, והשאלה היא כש"כרכתו", היא כרכה אותו – לדעת רש"י הכוונה לאשה המיילדת, ולדעת רבינו תם – שולד נקבה נולד יחד עם הבכור, והיא כרכה את הבכור, דבר שהוא מציאות רחוקה ביותר שיארע דבר כזה, הרי כל פרטי האבעיות ניתנו למשה בסיני, כִּי הִתְפַּשְּׁטוֹת הַחֻמְהָ עֲלָאָה – חכמה עליונה, המתפשטת בהלכות התורה, היא בְּחִינַת "אֵין־סוּף" הַמְלַבֶּשׁ בָּהּ בְּפִעֵל מְשֵׁ, – ב"חכמה" הרי מלובש "אור אין סוף", הרי שההתפשטות הבאה מ"חכמה", היא בפועל ממש בבחינה של "אין סוף". וְכָל פִּרְטָא הֲלָכָה הוּא שְׂעָר – הַנְּמַשֵּׁךְ מִחֻמְהָ עֲלָאָה, ד – שהרי אבא, "חכמה" "יִסְדַּר בְּרִתָּא", – ממנה באה "מלכות" הנקראת "ברתא", ובתורה זה "מלכות פה, תורה שבעל-פה קרינן לה"⁷, ענין ההלכות שבתורה, וּמְלַבֶּשׁ בָּהּ

3. ע"פ מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. ובכ"מ. 4. כג, ב. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אבל ראה גם בתוס'. וראה שם קסה, ב. - ומוכא באחרונים שרוב הבעיות שלו נשארו בתיקון". 6. ע, א. 7. תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו"). 8. בתניא שלפנינו: "מתפרטים", אבל ב"לוח התיקון" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל "מתפרשים", ככפנים. 9. ראה זח"ג יא, ב. שם כז, ב. 10. נדרים פא, ב.

רוח-נשמה, מכל הרפ"ח, – 288 הניצוצות, שהיא קומת אדם שלמה, תר"ג – 613, בחינות כלליות ופרטיות. – באופן כללי מתחלקת ההמשכה בתר"ג (ב-613), וכך בפרטיות לכל נפש. אכל לעתיד-לבא פשישולם הפרור –

של הניצוצות, יהיה עסק התורה בחינת "עשה טוב" לבר, – לא שיצטרכו לפעול, על-ידי לימוד תורה, ענין של "סור מרע", להפריד קליפה מקדושה, אלא יצטרכו לפעול רק הענין של "עשה טוב", ענין חיובי, להעלות הנפש רוח-נשמה מעלה מעלה עד אין סוף, וגם – יתעסקו בלימוד בשם"ה – 365 מצוות לא-תעשה בשרשן למעלה, שהן גבורות קדושות, ולהמתקן – המתקת הגבורות, בחסדים ברמ"ח – 248

מצוות-עשה, ולכללן יחד. – שתהיה התכללות של חסדים וגבורות, ועל כן – ולכן, התורה בלה נצחית בכללה ובפרטה, – גם כל פרטי הדינים, אפילו כאלה שלא היו נוגעים למעשה כלל לעתיד-לבוא, שגם פרטי ההלכות דשם"ה – 365 לא-תעשה, הן הן ענפים מהכללות, – מכללות התורה, ויש לכלם שרש למעלה בה גבורות דקדושה, כמו השם"ה לא-תעשה עצמן, שהן למעלה בחינת הדים המתייה האברים דכלים ד"עיר אנפין":

את-פרורו – ב"חכמה" הם מתבררים, פאור-אין-סוף שבה. – שב"חכמה". הרי, שעל-ידי לימוד התורה, שעל-ידי ממשכים "אור אין סוף" ב"חכמה" (בתורה), נעשה על-ידי זה בירור הניצוצות. וזאת – גם כשאין זו הלכה של

מצות-עשה או לא-תעשה שיכולות להיות במציאות, אלא אפילו במצוה שאינו שכיח שתהיה אי פעם במציאות – הרי עצם לימוד הלכה של תורה – פועל בירור הניצוצות. והמשכה זו נעשה על-ידי דיוקן העליון – השורש למעלה, של האדם, העוסק גם-כן בהלכות אלו למעלה – בשעה שאדם למטה לומד תורה – גם שרשו למעלה עוסק בהלכות אלו למעלה, בשרשו, בנקבא ד"עיר אנפין" דבריה-יצירה-עשייה.

ובזה יובן חייבני – המוטל על כל נפש-רוח-נשמה להשלים כל התר"ג – 613 מצוות במחשבה דבור ומעשה שהן פרטי ההלכות, – לימוד פרטי ההלכות של המצוות, ו – הנפש, רוח ונשמה צריכות לבא בגלגול להשלים התורה ב – ארבע החלקים שבה פשט-רמז דרוש-סוד, – שאם בגלגול הקודם לא השלימו אותה – עליהם לבוא בגלגול נוסף כדי להשלים את התורה על כל חלקיה, כדי לברר כל הפרוין הנוגעות להם – לנפש-

קונטרס אחרון

באוא"ם שבה. והמשכה זו נעשה ע"י דיוקן העליון של האדם העוסק ג"כ בהלכות אלו למעלה בשרשו בנוק' דז"א דבי"ע. ובוזה יובן חיוב כל נר"ן להשלים כל התר"ג במחור"מ שהן פרטי ההלכות וצריכות לבא בגלגול להשלים התורה בפרד"ם כדי לברר כל הביורין הנוגעות להם מכל הרפ"ח שהיא קומת אדם שלמה. תר"ג בחינות כלליות ופרטיות. אבל לע"ל כשיושם הביורין יהי עסק התורה בבחי' עשה טוב לבר. להעלות הנר"ן מעלה מעלה עד א"ם וגם בשם"ה ל"ת בשרשן למעלה שהן גבורות קדושות ולהמתקן בחסדים ברמ"ח מ"ע ולכללן יחד. וע"כ התורה כולה נצחית בכללה ובפרטה. שגם פרטי ההלכות דשם"ה ל"ת הן הן ענפים מהכללות ויש לכולם שרש למעלה בה"ג דקדושה כמו השם"ה ל"ת עצמן שהן למעלה בחי' הדים המתייה האברים דכלים דז"א:

~ יום שני י"ד כסלו ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קס, דוד זמירות... עד עמ' 320, צרתו.

שדוד המלך החזיר את הארון מהפלשתים, הביא אותו על עגלה, בשכחו על הציווי של "בכתף ישאו", שצריכים לשאת את הארון על הכתפים, ואשר היה זה עונש על שקרא להלכות התורה "זמירות" בפסוק "זמירות היו לי חוקך בבית מגורי". רבנו הזקן מסביר בסימן הנוכחי, מדוע מגיע בכלל עונש על קריאת התורה – "זמירות", ואיזו שייכות יש לעונש השכחה – שיש לשאת את הארון בכתף – לקריאת התורה והמצוות – "זמירות".

אחרי שבסימן הקודם ב"קונטרס אחרון" מוסבר, שהמצוות פועלות בעולם גם ענין המשכת אלקות וגם ענין בירור הניצוצות, וכך גם שלימוד הלכות התורה פועל שני הענינים האלה –

בא הסימן הנוכחי, בו יוסבר, שבהלכות התורה יש ענין שהוא למעלה לגמרי מהעולם, עד שהעולם לגביו אינו תופס מקום כלל.

הסימן הנוכחי מבוסס על מה שחכמינו ז"ל אומרים, שבשעה

11. הערת כ"ק אדמור"ר שליט"א: "עייג"כ לעיל אגה"ק סכ"ט. שו"ע אדה"ז הל' ת"ת [פ"א סוף סעיף ד', ושם נסמנו המקורות]."

נתבטלה עליות העולמות - שהיתה צריכה להיות על-ידי הקרבן, ונתבטלו חיותם ושפעם - שהיו מקבלים על-ידי הקרבן, מחיי החיים אינסוף ברוך-הוא. וכן בתפילין בשרות, - שיהודי מניחן, מתגלים מחיי עליונים דועדי אנפין ונוקבא, - של

זעיר אנפין ומלכות ד'אצילות', שהם מקור החיים לכל העולמות, ובדקדוק אחד - שאינו כראוי, נפסלן - התפילין, ומסתלקן מחוץ, וכהאי גונא - ובדוגמא זו, בדקדוקי מצות לא תעשה - שדקדוק בלא-תעשה נוגע בכל העולמות, ותלך, - ולכן, המתבונן מה גדלו מעשי ה' שברבוי העולמות וכל צבאם, ואיך בלם - כל העולמות, במציאות לפני דקדוק אחד מדקדוקי תורה, שהוא - הדקדוק שבתורה, הוא עמק מחשבה העליונה וחכמתו יתברך, - ובמה מתבטא ביטול

העולמות לגבי הדקדוק שבתורה? אשר בדקדוק קל - שהוא מקיים את המצוה כפי שנדרש מהדקדוק הקל, עולים כל העולמות ומקבלים חיותם ושפעם, או להפך חס-ושלום, - אם אין הוא מקיים את המצוה כפי שנדרש מהדקדוק הקל, - אין לעולמות העליה שלהם ואין הם מקבלים חיותם. ולגבי לא-תעשה - פועל הדבר ירידה חס-ושלום בכל העולמות. ומזה נתבונן גדלת עמק מחשבתו יתברך, שהוא פכחיות בלי גבול ותכלית, ומעלתה - של המחשבה העליונה, שהיא למעלה לאין קץ ותכלית על מעלות חיות כל העולמות, שכל חיותם שופע מדקדוק אחד ממקורו הוא עומק מחשבתו

ביתר פירוט מוסברים ענינים אלה ב"לקוטי תורה", "אור התורה" וב"דרך מצותיך" מצות "משא הארון בכתף". "ידך, ומירות קרית להו בו". - דוד - זמירות קראת להן? להלכות התורה, ולכן בא העונש להיכשל בדבר שאפילו

תינוקות של בית רבן יודעים אותו. הנה הנה, - ישנו ביטוי על התורה, שבה ורננה להקדוש ברוך הוא, ולהבין, מהו השבח להקדוש-ברוך-הוא בשעה אסור או מתרי? - במה מתבטא השבח להקדוש ברוך הוא, להיקרא "שבחא דאורייתא" במה שההלכה שבתורה פוסקת שדבר זה אסור או שדבר זה מותר? הנה הוא על-דרך: - מה שכתוב: "מה גדלו מעשיך ה', מאד עמקו מחשבותיך". - שלכאורה, הרי בתחילה ישנן המחשבות ולאחר מכן באים המעשים, מדוע, איפוא, כתוב

תחילה "מה גדלו מעשיך" ולאחר מכן "מאד עמקו מחשבותיך"? אלא, יסביר רבנו הזקן, שמה"מה גדלו מעשיך" יודעים את ה"מאד עמקו מחשבותיך", כי הנה נודע, שכל העולמות עליונים ותחתונים תלויים בדקדוק מצוה אחת, - בדקדוק אחד שהתורה מדקדקת שהמצוה תיעשה באופן זה דוקא, דרך-משל: אם תכרין - שמקריבים, בשר - נעשה יחוד עליון, - בספירות ובעולמות העליונים, ועולים כל העולמות לקבל חיותם ושפעם; ואם שנה, - מדקדוק שהתורה דקדקה בהלכות הקרבנות, שקבל הדם - של ההזאה, בשמאלו דרך-משל, או - שקיבל את הדם שלא בכלי שרת בשר, או שחיתתה חציצה, - או

קונטרס אחרון

דוד זמירות קרית להו בו. הנה בזהר שבחא דאורייתא ורננה בו' ולהבין מהו השבח להקב"ה כשזה אסור או מותר הנה הוא ע"ד מה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבותיך. כי הנה נודע שכל העולמות עליונים ותחתונים תלויים בדקדוק מצוה א' ד"מ אם הקרבן כשר נעשה יחוד עליון ועולים כל העולמות לקבל חיותם ושפעם. ואם שינה שקיבל הדם בשמאלו ד"מ או שלא בכלי שרת כשר או שהיתה חציצה אוי נתבטלה עליות העולמות וחיותם ושפעם מחיי החיים א"ם ב"ה וכן בתפילין כשרות מתגלים מוחין עליונים דזו"נ שהם מקור החיים לכל העולמות ובדקדוק אחד נפסלן ומסתלקן המוחין וכה"ג בדקדוקי מצות ל"ת והלכך המתבונן מה גדלו מעשי ה' שברבוי העולמות וכל צבאם ואיך כולם בטלים במציאות לגבי דקדוק א' מדקדוקי תורה שהוא עומק מחשבה עליונה וחכמתו ית' אשר בדקדוק קל עולים כל העולמות ומקבלים חיותם ושפעם או להיפך ח"ו ומזה נתבונן גדולת עומק מחשבתו ית' שהוא בבחי' בלי גבול ותכלית ומעלתה לאין קץ ותכלית על מעלות חיות כל העולמות שכל חיותם שופע מדקדוק אחד ממנה שהוא נמשך ממקורו הוא עומק מחשבתו

1. סוטה לד, א. 2. ראה זח"ב ח, ב. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בפרט יש ו' חלוקות מותר כשר טהור (והפטור? תניא ספנ"ב) והפכם כמפורש בכ"מ גם בתניא. - ג'ל דנקט דוקא ב' 'אסור או מותר' דזהו ענין השווה ועיקרי בכהנ"ל: אסור (בידי הסט"א) כו', מותר (שלכן נק' כך - ככתניא [פרק ז]. וראה גם שם פרק ח'"). 4. תהלים צב, י. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מאגה"ת בסופה. וצע"ק". 6. הרבי מציין כאן, ש"קיבל הדם בשמאל" הוא "שינוי באדם"; "שלא בכלי שרת" - הוא שינוי "בכלי". ועל "או שהיתה חציצה" - מציין הרבי: "ושני הנ"ל בלא שינוי". כמה סוגים בחציצה, ביניהם: חציצה בין הכהן לכלי השרת (ובחים כד, א במשנה); חציצה בין הכהן לריצפה (גמרא שם טו, ב) וחציצה בין הכהן לבגדיו, "בגדי כהונה" (ובחים יט, א).

שערות הנמשכות מהמות. וזאת היתה שמחת דוד המלך עליו השלום, שהיה מזמר ומרנן לשמח לבו בעסק התורה בעת צרתו. - ששירתו היתה ממה שהרגיש וחש, שכל העולם על כל אירועיו אין להם שום ערך לגבי דקדוק אחד של תורה.

שהוא - הדקדוק האחד, נמשך ממקורו, הוא עמק מחשבתו ותפורה, - שעומק מחשבתו יתברך מחייב את הדקדוק, כמו שער האדם הנמשך ממחו על דרך משל, ובגודע מהתקונים והאדרא רבא. - שדקדוקי הלכות של תורה הם למשל כמו

קונטרס אחרון

ית' כמו שער האדם הנמשך ממחו עד"מ וכנודע מהתיקונים והאדר"ר. וזאת היתה שמחת דהע"ה שהיה מזמר ומרנן לשמח לבו בעסק התורה בעת צרתו

~ יום שלישי ט"ו כסלו ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 320, אך מה שהי'... עד עמ' קסא, ע"ש.

כי "אתה הוא עד שלא נברא העולם וכו"ס. - ואתה הוא - אותו הוא - לאחר שנברא העולם; שכן אין לעולמות שום ערך כלל והם כלא נמצאים כלל, ולכן אין הם פועלים שום שינוי ב"אין סוף" ברוך הוא, ותלכה, - ולכן, גם לפנימיות התורה -

אך מה שהיה - דוד, משתבח בתהלת התורה במעלתה זו, - שבדקדוק אחד של תורה תלויים כל העולמות, ואמר: "זמירות היו לי כו" - חוקיך" - נענש על זה, ואמר לו הקדוש ברוך הוא "זמירות קרית להו"?! - זמירות אתה

קונטרס אחרון

אך מה שהיה משתבח בתהלת התורה במעלתה זו ואמר זמירות היו לי כו' נענש ע"ז וא"ל הקב"ה זמירות קרית להו משום שבאמת מעלתה זו שכל העולמות בטלים לגבי דקדוק אחד ממנה היא מבחי' אחוריים של עומק המחשבה כמ"ש כמ"א בשם האריז"ל על מארוז"ל נובלות חכמה שלמעלה תורה. אבל פנימיות שבועמק שהוא פנימית התורה היא מיוחדת לגמרי באור א"ס ב"ה המלוכש בה בתכלית היחוד ולגבי א"ס ב"ה כל העולמות כלא ממש ואין ואפס ממש כי אתה הוא עד שלא נברא העולם וכו' והלכך גם לפנימיות התורה אין לשבחה כלל בתהלת חיות כל העולמות מאחר דלא ממש חשיבי, - כיוון שהעולמות אינם נחשבים כלל לגבי פנימיות התורה, ובבחינת פנימיותה - פנימיות התורה, אינה שמחת לבב אנוש ושעשועיו, אלא כביכול שמחת לב ושעשוע המלך הקדוש ברוך הוא שמשמשע פה, "כי - רק, אלקים הבין דרבה וידע מקומה" ומעלתה¹¹, - שהוא יודע אותה בידעית עצמו כביכול שבידיעת עצמו הוא יודע את התורה שהיא דבר אחד כביכול אתו יתברך, אבל "נעלמה מעיני כל חו"¹², כמו שכתוב:

קורא להם? משום שבאמת מעלתה זו, - של תורה, שכל העולמות פמלים לגבי דקדוק אחד ממנה, היא - רק, מבחינת אחרים - החיצוניות, של עמק המחשבה, כמו שכתוב במקום אחר: בשם האריז"ל על מאמר רז"ל: "נובלות חכמה שלמעלה - תורה". - שהתורה היא ה"נובלות" (וטפלה) בלבד מחכמה שלמעלה, כלומר, היא בחינת "אחוריים" בלבד, החיצוניות של חכמה שלמעלה. אבל פנימיות שבעמק, - המחשבה העליונה, שהיא פנימיות התורה - היא מיוחדת לגמרי באור אין-סוף ברוך הוא המלכש בה בתכלית היחוד, ולגבי אין-סוף ברוך הוא - כל העולמות כלא ממש ואין ואפס ממש,

ומעלתה¹¹, - שהוא יודע אותה בידעית עצמו כביכול, - שבידיעת עצמו הוא יודע את התורה שהיא דבר אחד כביכול אתו יתברך, אבל "נעלמה מעיני כל חו"¹², כמו שכתוב:

היא מיוחדת לגמרי באור אין-סוף ברוך הוא המלכש בה בתכלית היחוד, ולגבי אין-סוף ברוך הוא - כל העולמות כלא ממש ואין ואפס ממש,

7. תהלים קיט, נד. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אגה"ק סי"ט". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: (בלקו"ב ח"א ע' תפ"ה): "כ"ר פ"ז, ה. שם פמ"ד, יז. ונתבאר בע"ח שער הכללים ספ"א ובכ"מ". 10. נוסח ברכות השחר - ע"פ תדבאר פכ"א. 11. ל' הכתוב - איוב כח, כג. 12. איוב כח, כא. 13. תשא ל, כג.

אדם, כי התורה נתנה בְּחֵינֵת פְּנִים וְאֲחֹרֶ, – בבחינה של פנימיות ובבחינה של חיצוניות, בְּדִבְרֵי־כֵן – כמו שכתוב, בְּמַגְלֵה עֵפֶה דְּזִכְרֵהּ¹⁸: "וְהָיָא כְּתוּבָה פְּנִים וְאֲחֹרֶ". – בבחינת "פנים" ופנימיות, ובבחינת "אחור" וחיצוניות. וְלִפְי שְׂתַפְס דְּוֹד – ושייכת את

התורה, בְּחֵינֵת

אֲחֹרֶיִם, – שהתורה היא

"ומירות", שזה מוסב על

"אחוריים", החיצוניות

של התורה, שיש לה

שייכות לעולם והיא חיות

העולם, לְכַךְ – לכן,

נִעְנָשׁ בְּשִׁבְחָהּ, הַפְּאָה

מִן בְּחֵינֵת אֲחֹרֶיִם, –

דבר שהוא בפנימיות

ומתעצם, לא שייכת בו

שכחה, כִּי־אִם בדבר

שהוא רק בבחינה של

"אחוריים" וחיצוניות –

שייך בו שכחה, וְנִעְלָם

מִמֶּנּוּ לְפִי שְׁעָה מָה

שִׁישׁ

לשאת את הארון על הכתפיים ולא בעגלה כפי שעשה דוד,

והכוונה בנשיאת הארון על הכתפיים, היא לְחַבֵּר וְלִיַּחַד אֶת

ה"כתפיים", שְׁהֵן בְּחֵינֵת אֲחֹרֶיִם, אֶל "עבודת הקדש",

היא חֲכֵמָה עֲלֵאָה, – "חכמה" נקראת "קדש", בְּחֵינֵת

פְּנִים, שְׁמִשָּׁם – מ"חכמה עילאה" שבבחינת "פנים", נִמְשָׁכוּ

הלוחות שִׁבְאוֹן, כְּמוֹ שְׂבִתוֹב²⁰: "בְּתוֹבִים מִשְׁנֵי

עֲבָרֵיהֶם כּוֹ", וְכֵמוֹ שְׂבִתוֹב בִּירוּשָׁלַיִם דְּשִׁקְלֵי־כֶסֶף²¹, שְׁלֵא

הִיָּתָה בְּהֵן – בלוחות, בְּחֵינֵת פְּנִים וְאֲחֹרֶ, – אלא הם היו

"פנים" בלבד, הרי, הכוונה בנשיאת הארון על הכתפיים היתה,

לחבר את ה"כתפיים" והחיצוניות, לבחינת "פנים" של

הלוחות, עֵינֵן שָׁם – בירושלמי:

"וּפְנֵי לֹא יִרְאוּ", דְּהֵיִינוּ בְּחֵינֵת פְּנִימִיּוּתָהּ, – פנימיות התורה, כְּמוֹ שְׂנִתְפָּאֵר שָׁם – ב"אגרת הקודש" סימן י"ט, בְּשֵׁם הָאֲרִיזִ"ל. וְזוֹהוּ שְׂאֵמֵר הַכְּתוּב¹⁹: "וְאֶהְיָ אֶצְלוֹ כּוֹ"¹⁹ שְׁעִשׂוּעִים", "אֶצְלוֹ" דְּנִקְאָה. – תורה שאומרת שהיא

"שעשועים", הרי זה

"אצלו", אצלו יתברך

בלבד, כפי שהפסוק

מתחיל "ואהי אצלו

אמון" ולאחר מכן הוא

אומר "ואהי שעשועים",

כך גם מה שכתוב על

התורה "מִשְׁחַקְתָּ

לְפָנָיו", לְפָנָיו דְּנִקְאָה,

דְּהֵיִינוּ

פְּנִימִיּוּתָהּ, – שפנימיות

התורה "משחקת לפניו"

לפני פנימיות "אין סוף".

להלן יסבירו רבנו הזקן,

שמדריגה גבוהה זו

בתורה, כפי שהיא

"שעשועים אצלו", באה

להיות מזון לנשמות ישראל, שלכן נקראת התורה "אמון" –

"אומן", "פדגוג" המפרנס את הילד, כך נקראת התורה

"ש"אצלו" בשם "אומן" ו"פדגוג" לנשמות. וְעַל זֶה – על

מדריגה גבוהה זו שבתורה, אָמֵר – הפסוק "וְאֶהְיָ אֶצְלוֹ

אֲמוֹן" – אֶל תִּקְרִי "אֲמוֹן" אֶלֶּא "אֲמוֹן" כּוֹ"¹⁶. – "פדגוג"

המפרנס את הילד – מדריגה זו בתורה באה להיות מקור

לנשמות כפי שהן למעלה מהעולם, אך לא שממדריגה זו

בתורה תהיה חיות העולם, שהיא מה"אחוריים" וחיצוניות

בלבד ולא מפנימיות. וְעַל בְּחֵינֵת אֲחֹרֶיִם – שבתורה,

אָמֵר¹⁷: – להלן בפסוק שם: "מִשְׁחַקְתָּ כְּתָבִל אֲרִצּוֹ,

וְשְׁעִשׂוּעֵי אֶת בְּנֵי אֲדָם", – "שה"אחוריים" והחיצוניות של

תורה הוא ענין של שחוק ושעשועים כתבל (בעולם) ובבני

~ יום רביעי ט"ז כסלו ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קסא, וצדקה כנחל איתן... עד עמ' 322, א"ס ב"ה.

בהתאם לתוכן זה, יהיה מתאים יותר מקומו של סימן זה ב"אגרת הקודש", וכפי שכבר הוזכר בפתיחה ללימוד "קונטרס אחרון", מציין אכן הרבי: שצריך עיון כיצד בא סימן זה (וכן מספר סימנים נוספים) בחלק זה (שב"תניא") של "קונטרס אחרון".

בסימן זה שב"קונטרס אחרון" מוסברת מעלה נעלית בצדקה, שעושה יהודי כלי שהביטול העצמי של בחינת "חכמה" שבנשמה (שלמעלה לגמרי משכל והשגה) יאיר בפנימיות נקודת הלב שלו.

14. משלי ח, ל. 15. בתניא שלפנינו ליתא לתיבת "וכו", וניתוספה כאן ע"פ "לוח התיקון" לכ"ק אדמו"ר שליט"א. 16. ב"ר בתחילתו.

17. משלי שם, לא. 18. ראה זכרי' ה, ב (יחזקאל ב, ט-י). הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צע"ק שיש לפני זה". 19. נשא ז, ט. וראה

סוטה לה, א. 20. תשא לב, טו. 21. פרק ו' הלכה א'.

הדבר ברוחניות היא, שהמלה "איתן" מורה על גילוי שלעתיד, שלעתיד יתגלה גילוי כזה, פרוש: **אָנָא עֲתִיד לְאַתְגְּלִיאַ**, – אני עתיד להתגלות, כעת אני בהעלם ולעתיד זה יתגלה, **בְּמִן שְׁפָתוֹבָּ**: **הִנֵּה יִשְׁכִּיל עֲבָדֵי וְגו'**, – "ישכיל" בלשון עתיד,

וְהֵינּוּ שְׁ – בביאת המשיח, שעליו נאמר "ישכיל עבדי", יתגלה או אור אין-סוף ברוך-הוא ויחודו יתפרד תוך פנימית נקדת הלב, על-ידי המשיכת "נחל איתן", הוא הארת חכמה עלאה, – חכמה עליונה, שיאיר בפנימיות הלב, לפיכך בפרד בתכלית מעמקא דלבא, – מעמק הלב, אחרי הפרדת הערלה – ערלת הלב, מתאווה הנשמיית וכו'. – כשתוסר ה"ערלה" (ככתוב) – ומלתם את ערלת לבבכם", "ומל ה' אלקיך את לבבך") לא תהיה

הסתרה על פנימיות הלב ועל הביטול העצמי של הנשמה להקדוש-ברוך-הוא הבא מבחינת "חכמה" שבנפשו, שבה ישנו ה"תוקף" של עצם הנשמה, ויש בה ה"קושי" שלא להשתנות. דבר שבא בירושה מהאבות, שבכך מתבטא ענין ה"יושן", כנזכר לעיל שלשה פירושים ב"איתן", הרי לעתיד יאיר הגילוי של "חכמה" בפנימיות נקודת הלב, שהלב ירגיש את הביטול העמוק והעצמי אל הקדוש ברוך הוא שמצד חכמה שבנפש ומצד הגילוי של "חכמה" שלמעלה. והנה, – גם עתה פגולות החל תנה, – לפי הפסוק בעובדיה¹⁰, והפירוש הוא או "החל" מלשון "חיל", או מלשון "גיא", יש גם-כן עצה יעוצה להאיר קצת אור ה' מבחינת "איתן" לתוך נקדת פנימיות הלב בעין לעתיד, והיינו על-ידי שמעורר על ניצוץ אלקות שבנפשו בחינת רחמים רבים העליונים. – הבלתי מוגבלים, כי באמת, כל זמן שאין האדם זוכה שיתגלה אור ה' מבחינת "איתן" בנקדת פנימית לבבו, לפיכך יתפרד מעמקא דלבא – מעמק הלב, עד פגולות הנפש ממש – הרי, כל זמן שאין האדם זוכה לכך – אזי באמת יש רחמנות גדולה על הניצוץ שבנפשו. כי הניצוץ

הרבי מציין עוד, שהענינים הנודנים בסימן זה – מוסברים גם (ביתר פירוט) ב"לקוטי תורה", בתחילת פרשת ראה, ובמאמר דיבור המתחיל "אמר ר' יהושע בן לוי בכל יום כו'" משנת תרפ"ח של כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע.

"וְצַדִּיקָה כְּנַחַל אֵיתָן" (בְּעֵמוֹס סוּף סִימָן ה'). – בפסוק נאמר שם: "יגל כמים משפט", שהמשפט שהיה מוסתר ונעלם – יתגלה כמו מים (המתגלים מעומק האדמה), וצדקה תתגלה בחזק כמו נחל האיתן שהוא נחל חזק הזורם בחזקה, פרוש, – הדברים ברוחניות ופנימיות הענינים, הוא כמו ש"נחל איתן" הוא המשיכה הנמשכת מבחינת "איתן", – "נחל" הוא המשכה, כנחל הנמשך, ומהיכן באה ההמשכה – מ"איתן", מבחינת "חכמה". חכמה נקראת "איתן". וכידוע:

ששלשה פירושים ב"איתן": "איתן" מלשון תוקף, "איתן" מלשון קשה ו"איתן" מלשון יושן. ושלשה ענינים אלה ישנם בבחינת "חכמה" שבנשמת יהודי ומרומזים באות יו"ד, שהיא בחינת "חכמה", וביו"ד ישנה הנקודה של היו"ד וקוץ העליון וקוץ התחתון, שהיא – בחינת ה"איתן" – חכמה – כפי שהיא נמשכת בבחינת "נחל", היא בחינת "נקדה בהיכלא" – בלשון הקבלה, "נקודה בהיכלא" היינו שמנקודת ה"חכמה" נמשך בהיכל ה"בינה", או כפי שמהביטול העצמי שבנשמה מבחינת "חכמה" (שלמעלה מהביטול והאהבה של ההשגה וההתבוננות של "בינה") נמשך בנקודה הפנימית של הלב, שהיא ה"היכל" להמשכה זו ש"חכמה", ו"תרון ריעין וכו'", – "דלא מתפרשין" – כפי שנקראות "חכמה" ו"בינה" של הספירות למעלה, שה"יחוד" שלהן הוא תמידי לשם קיום העולם, לכן הן נקראות "תרון ריעין דלא מתפרשין", שני חברים שאינם נפרדים, ואותיות "איתן" משמשות לעתה, – כשרוצים להשתמש, בלשון הקודש, באות המציינת את המלה לעתיד, משתמשים באחת מארבע האותיות: אל"ף, יו"ד, תי"ו ונו"ן: "אפעל", "יפעל", "תפעל" ו"נפעל". משמעות

1. פסוק כד. 2. סה"מ תשי"ג ע' 71 ואילך. 3. משנה סוטה פ"ט מ"ה. 4. כמ"ש (מיכה ו, ב) "והאיתנים מוסדי הארץ". 5. ראה זח"א כ, א. 6. זח"ג ד, א. 7. ראה לקו"ת ראה יח, ד. 8. ישעי' נב, יג. 9. עקב י, טז; נצבים ל, ו. 10. א. כ.

הרחמים של אדם הבא בפועל במעשה הצדקה עם ענינים גשמיים. ובלשון רבנו הזקן: **וּמִדְּעַת זֹאת¹⁴, כִּי אֲתַעְדֹּתָא דְלְעִילָא – הַתְּעוֹרְרוֹת מִלְּמַעְלָה, כִּי אֲתַעְדֹּתָא דְלְתַתָּא דְנִקְא תְלִיא מְלֵתָא,** – תלויה דוקא בהתעוררות שלמטה, דְהֵינּוּ –

ה"אתערותא דלתתא" כדי

להמשיך הרחמים

העליונים מתבטאת על-

יְדֵי הַתְּעוֹרְרוֹת רַחֲמִים

רַבִּים – לא "רחמים"

סתם, אלא "רחמים

רבים", כָּלֵב – בני

ישראל, שֶׁהֵם רַחֲמִינִים

וְגוֹמְלֵי חֲסִדִּים,

לְהַשְׁפִּיעַ לְמַטָּה

הַשְּׁפָעָה נִשְׁמִיית – לתת

זֶהְב וְכֶסֶף וְכוּ'. וְלִבְנֵי

פְּעֻלַת הַצְדָּקָה הִיא

פְּעֻלַת "נַחַל אֵיתָן"

מִמֶּשׁ. – שכן, על ידי

ה"אתערותא דלתתא" של צדקה נמשכים האהבה והביטול מ"איתן" שבנשמה, שתתגלה על ידי ה"נחל" בפנימיות נקודת הלב. להלן יסביר רבנו הזקן, שאל לה לצדקה להיות מוגבלת ומדודה, אלא בלי גבול, כאדם כשנוגע לו חיי נפשו הרי לא יגביל את עצמו שיתן רק סכום כך וכך; אלא אדם במצב כזה מוכן לתת הכל עבור חיי נפשו. כך צריך להיות גם כאשר נוגע לחיי ה"נפש האלקית", שהצדקה תהיה בלי גבול. ובלשון רבנו הזקן: **וְהִנֵּה, מוֹדַעַת זֹאת – הִיא יְדוּעַ, מַה שְּׂכַתוֹב¹⁵:** **"כִּי עוֹר בְּעַד עוֹר¹⁶ – כְּלוּמַר, בְּאִבְרָא אֶחָד יִגֵּן אָדָם עַל אֲבִיר שֵׁנִי, וְכָל אֲשֶׁר לְאִישׁ יִתֵּן בְּעַד נַפְשׁוֹ" –** להציל את נפשו, ובענינו הכוונה לנפש הַאֲלֵקִית, – שצריך אדם להיות מוכן לתת כל אשר לו עבור הנפש האלקית, **לְהַאֲרִיךָ בְּאִוֵּר תַּחֲיִים אֵין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא¹⁷:**

נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת חֲכָמָה עֲלָאָה – חֲכָמָה עֲלִיוֹנָה, מִמֶּשׁ, וְכַשׁ–הַנִּיצוּץ אֵינוֹ יָכוֹל לְהַאֲרִיךְ מִבְּחִינַתוֹ – שהיא בחינת "חכמה" שהיא ביטול מלא להקדוש ברוך הוא, לְתוֹךְ פְּנִימִיּוֹת הַלֵּב, שְׂשֵׁם – בפנימיות הלב, מְקוֹם גִּלּוּי הָאֲרָחָה

זו – של הניצוץ של

"חכמה", הרי, כל זמן

שאינו יכול להאיר

מבחינתו במקום שעליו

האיר, הרי זה בְּחִינַת

גְלוּת מִמֶּשׁ. – שענין

הגלות הוא, שלא יכולים

לגלות את הכוחות שיש

לו. וְעֲלֵי־יְדֵי רַחֲמִים

רַבִּים הַעֲלִיּוֹנִים –

הנמשכים על הנפש,

יוצא מִהַגְלוּת וְהַשְׁבִּיחָה,

וּמֵאִיר לְתוֹךְ נִקְוָה

פְּנִימִיּוֹת הַלֵּב בְּחִינַת

אֲהָבָה רַבָּה זו, – עד

כלות הנפש ליחודו יתברך, **בְּנִדְעָה מִמָּה שְּׂכַתוֹב¹¹: "לְיַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אֲבֵרָהּם", –** בהתאם לפירוש המדרש¹² הכוונה היא, שאברהם נפדה וניצול בזכותו של יעקב, בזכות שהיה צריך לצאת ממנו יעקב. וברוחניות, בעבודת ה', הכוונה היא¹³, שבשעה שמדת אברהם, מדת החסד והאהבה, היא בהעלם, ויש לפדותה ולגלותה (לגלות את האהבה) הרי מי הוא הפודה והמגלה? – הרי זה יעקב, מדת הרחמים. וְכִמּוֹ שְׂנֵת־בְּאֵר בְּלִקוּטֵי אֲמָרִים – תניא חלק א', פֶּרֶק מֵה. – כיוון שמדובר כאן שהרחמים הם רחמים העליונים, צריכה הרי להיות על כך "אתערותא דלתתא" (התעוררות מלמטה), ו"אתערותא דלתתא" כזו שתמשיך הרחמים העליונים עד למטה – עליה להיות מהענינים שלמטה ממש. רבנו הזקן יסביר להלן, שה"אתערותא דלתתא" על כך היא – ענין

~ יום חמישי י"ז כסלו ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 322, הנה לא טובה... עד עמ' 324, ור"ל.

בתפלה, בגלל שאחד מהם מגמור את התפלה, כי הוא מוכרח ללכת.

בסימן זה, מוכיח רבנו הזקן חסידים מבית הכנסת של אנשי שלומנו, שאינם מרשים לגשת ל"עמוד" שליח ציבור המאריך

11. ישעי' כט, כב. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכתוב "בית יעקב" אבל בסנה' (יט, סע"ב) ובב"ר (פס"ג, ב) מפרש בפשטות זה "יעקב פדה את אברהם". וכן הובא ה' בכ"מ. – וכהפירוש תיכף בהמשך כתוב זה עצמו (הובא בסנה' שם וכו') לא עתה ביקש יעקב גו". 12. ראה ב"ר שם. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כמ"ש בלק"א פמ"ה". 14. זח"א, פח, א. ובכ"מ. 15. איוב ב, ד. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "באגה"ק סוסט"ז הובא גם "עור בעד עור" משא"כ בסוס"י. ועד"ז בכ"מ. ואולי י"ל: עור בעד עור – ה"ז צדקה בהגבלה (כפשטות) והובא רק כשמדובר (גם) בצדקה זו". 17. סיום האגרת נדפס באגרות קודש אדה"ז (קה"ת, תשמ"ו) ע' צה.

הלא טוב טוב לו שלא לשמע קדושה וברכו, מליד
 לחייהם של החפצים פחיים, – אלה שרוצים להתפלל
 באריכות, דבר המביא חיים, ואנם רחמנא פטריה, – את
 האנוס פטר הקדוש ברוך הוא, כיון שהוא אנוס, הוא מוכרח
 ללכת – הרי הוא פטור

מלשמוע "קדושה"
 ו"ברכו". ויתירה מזו –
 והשליח צבור מוציא
 ידי חובתו – לשמוע
 "קדושה" ו"ברכו". אף
 שלא שמע, כאלו שמע
 שהוא פעולה ממש, –
 הרי, שהאנוס כאן אינו
 כמו בשאר הדברים, שאם
 אמנם הם דברים ש"אנוס
 רחמנא פטריה", אבל אינם
 כמאן דעביד" (כאילו
 עשה) – "אנוסא כמאן
 דלא עביד" – אנוס –
 כמי שלא עשה, ואילו
 כאן הרי זה כאילו עשה

מצד זה ששליח הציבור מוציא ידי חובתו, ונדאיתא – כפי
 שאנו מוצאים בגמרא גבי עם שבשדות דאניס, – שהם
 אנוסים, ויוצאים ידי חובת תפלת שמונה עשרה עצמה
 בתורת השליח צבור – לא מדובר על "קדושה" ו"ברכו",
 אלא אודות "שמונה עשרה" עצמה, כאלו שמעו ממש, ונב
 קדושה וברכו בכלל. – ששליח הציבור מוציא ידי חובתו.
 הרי, שמי שהוא אנוס ואי אפשר לו בשום אופן לשמוע
 "קדושה" ו"ברכו", מוציא השליח צבור ידי חובה, הרי שגם
 אותו יוציא שליח הציבור ידי חובתו, ואל לו להפריע אחרים
 מלהתפלל באריכות. והנה, זאת חקרנוה, כן הוא אף גם
 בדורות הראשונים של חכמי המשנה והגמרא, שהיתה

רבנו הזקן אומר, שמוטב היה לו אפילו לא לשמוע "קדושה"
 ו"ברכו" (כשאינן יכול בשום אופן להתממה יותר) מאשר
 להפריע לאחרים להאריך בתפלה. שכן, אריכות התפלה היא
 ענין של חיים, ונותנת אריכות ימים, וכשמפריעים לאחרים
 באריכות התפלה – הרי
 יורדים לחייהם.

רבנו הזקן גם מציין, שענין ההתבוננות בתפלה
 ככוונה לגלות את האהבה
 להקדוש ברוך הוא,
 האהבה המסותרת בכל
 אחד מישראל – הוא
 חיוב מן התורה. שכן,
 בכך מתבטאת מצות
 "ואהבת" – להתבונן כדי
 לעורר ולגלות את
 האהבה.

הנה, לא מוכה
 השמועה, שמעתי
 ותרגו פמני, – אומר
 רבנו הזקן, אשר עם ה'

מעבירים מלפני התבה – אינם מרשים לגשת עוד פעם
 ל"עמוד", את האיש החפץ בחיים ואריכות ימים של כל
 אנשי שלומינו שב"מקדש מעט" – של בית הכנסת, הנה
 של אנ"ש, – אנשי שלומנו, שעלידי תפלתו באריכות בתור
 שליח ציבור, ועל-ידו גם כל השאר מתפללים באריכות – הוא
 מביא להם חיים ואריכות ימים, כמאמר ר"ל: "שלישה
 דברים מאריכים ימיו של אדם, ואחד מהם – הוא,
 המאריך בתפלתו. – הרי שתפלה באריכות קשורה באריכות
 ימים. ואף גם מי שהשעה דחוקה לו ביותר, ואי אפשר
 לו בשום אופן להמתין עד אחר ענינת קדושה של חזרת
 השליח צבור הנה – מפני שבעל תפלה זה מאריך בתפלה,

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: ע"פ ש"א ב, כד. ולהעיר אשר שם מדובר ע"ד קרבנות, ועיכוב יחוד זו"ן (שבת נה, ב) - תפלה יחוד
 שכינה וקוב"ה". 2. ראה מגילה כט, א. 3. ברכות לב, ב. 4. נציבים כז, א. 5. שו"ע אדה"ז סקכ"ד ס"א. 6. ר"ה לה, א. 7. ליתר הסברה,
 כדאי להעתיק אגרתו של רבנו הזקן (נדפסה ב"אגרות קודש" - אדמו"ר הזקן, קה"ת תשמ"ט סימן ט"ו): "לא"נ הרבני הנגיד המפורסם
 גבר הוקם על האברך מוה' אלכסנדר נ"י, הנה אף כי לא ידעתיהו ולא אכיר מראהו אך לשמע און שמעתיהו אשר רוח ה' נוססה בו
 שלא לעמוד בסוד משחקים המלעיגים בחפצים לעבוד את ה' באמת עבודה שבלב זו תפלה כי ידם רמה בתורה ובגמ"ח ומי יתן והי'
 זה להם באמת כל הימים. אך עתה עברו תורות חלפו חוק בהוסדם יחד עלי לגזור גזירת שמד על התפלה להתפלל כמותם דוקא
 בחפזון ובלי שום תנועה והרמת קול כמלאכי עליון בהגיעם למדרגה העליונה אשר אין למעלה הימנה כמ"ש בעמדם תרפנה כנפיהם
 ואף ג"ז בכת העליונה הנקראים שרפים ולא בשאר כתות כמ"ש והאופנים וחיות הקדש ברעש גדול וכו' וגם בשרפים כתי' קול המולה
 כו' וגם בתנועות משונות כמבואר בפיוטים ע"פ פרקי היכולות. ולכן אין ראי' מצדיקים הראשונים שהיו גדולים ממלאכי השרת. אבל
 אנן יתמי דיתמי העולה בדעתם להדמות להם אין זה כ"א רוע לב ושקר בימינם. וגם האומרים תפלה מדרבנן לא ראו מאורות מימיהם
 כי אף שנוסח התפלה ומוניגה ג' פעמים ביום הוא מדרבנן עיקר ענינה ומהותה הוא יסוד כל התורה לדעת את ה' להכיר גדלו ותפארתו
 בדעה שלימה ומיושבת בבינת הלב שיתבונן בזה כ"כ עד שתתעורר נפש המשכלת לאהבה את שם ה' לדבקה בו ובתורתו ולחפזן
 מאד במצותיו אשר כל ענין זה נעשה לנו בזמן הזה ע"י אמירת פסד"ז וברכות ק"ש לפנייה ולאחרייה בפה מלא ובקול המעורר כוונת
 הלב וכולי האי ואולי. משא"כ רשבי' וחבריו הי' די להם בק"ש לבד לכל ענין זה שהי' נקנה להם בהשקפה ראשונה בשפלות הלב

אהבה זו מסותרת בעומק הלב, תבוא להתגלות הלב, **בשעת קריאת שמע עצמה**, – אחרי ברכות קריאת שמע, **שואת היא מצות האהבה שבפסוק¹⁰: "ואהבת גו' בכל לבבך גו'", הנמנית ראשונה בתרי"ג מצות, כמו שכתב הרמב"ם ז"ל¹², שהיא**

מיסודי התורה ושרשה ומקור לכל רמ"ח – 248, מצות עשה, – כפי שאומר רבנו הזקן בחלק הראשון של ספר ה"תניא" בפרק ד' ש"המקיימן באמת הוא האוהב את שם הוי", שכדי לקיים באמת רמ"ח מצוות עשה, מן ההכרח שתהיה "אהבת ה'", ציווי זה של "ואהבת" הוא חובה של תורה על ענין ההתבוננות בתפלה, לעורר ולגלות את האהבה. שכן, על אהבה עצמה הרי לא שייך שום "ציווי", "ואהבת", כי אהבה היא הרי מדה

שבלב ועל מדה שבלב לא מתאים שום ציווי, שהרי, אם יש לאדם מדה זו – הרי שיש לו, ואם אין לו אותה מדה – מה יעזור כאן הציווי (על פעולה של דיבור מתאים ציווי, אבל לא על רגש הלב), וכפי שאכן שואל הרב המגיד ממזריטש¹³: כיצד מתאים הציווי "ואהבת"? והוא עונה, שהציווי אינו על האהבה, כי-אם על ההתבוננות, שיהיה "שמע ישראל", שתהיה ההתבוננות בענין ה' אלקינו ה' אחד" ואז "ואהבת" – תאהב (מלשון הבטחה). על כל פנים, הרי הציווי "ואהבת", הוא, שתהיה ההתבוננות בתפלה שתביא ל"ואהבת" – הרי שהתפלה באריכות ובהתבוננות היא חובה של תורה. **פי על אהבה המסותרת בלב כל ישראל בתולדותם ומבעם לא שייך ציווי כלל**. – שנאמר ש"ואהבת" הכוונה להאהבה

תורתם קבע ועקר עבודתם, – עיקר עבודתם היה לימוד תורה, ולא תפלתם. – הרי גם אז היה ענין התפלה באריכות ענין של חיים ואריכות ימים. ומכל-שכן עתה הפעם – בזמננו אנו, בעקבות משיחא, שאין – לימוד תורתנו קבע,

מצוק העתים, ועקר העבודה היא בעקבות משיחא היא – עבודת התפלה, כמו שכתב הרב חיים ויטאל ז"ל ב"עין חיים" ו"פרי עין חיים"¹⁴, – שעיקר העבודה בזמננו אנו, הזמן של עקבות משיחא, הוא עבודת התפלה – מכל-שכן וקל-והמר שראוי ונכון לתן נפשנו ממש עליה. – על עבודת התפלה, והיא – התפלה באריכות תוך ההתבוננות בגדלות ה', היא חובה של תורה ממש, למיני מדע – המבינים תועלת ההתבוננות ועמק הדעת קצת, כל

חד לפום שעורא דיליה, – כל אחד לפי שיעורו. כפי שאומר רבנו הזקן בחלק הראשון של ספר ה"תניא" בפרק מ"א, ששיעורו של דבר, שההתבוננות תפעל ענין היראה או האהבה, אינו דומה בכל אחד: יש מי שבהתבוננות והעמקת הדעת מעטה הוא מתעורר ביראה או באהבה; ויש מי שנדרשת לו התבוננות ארוכה יותר והעמקת הדעת חזקה יותר. ההתבוננות והעמקת הדעת אלו, צריכות להיות בסדור שכתב של מקום ברוך-הוא בפסוקי דומרה ושתי פרבות שלפני קריאת שמע: "ויצר" ו"אהבה" – "אהבת עולם", לעורר בהן – בברכות שלפני קריאת שמע, האהבה המסותרת בלב כל ישראל, לבא – שאהבה זו תבוא, לבחינת גלוי בהתגלות הלב – שבמקום שעד אז היתה

הנאמן בכריתו אתם. אבל בזמן הזה כל הקרוב אל ה' וטעם טעם בתפלה פעם א' יבין וישכיל כי בלעדה לא ירים איש את ידו ואת רגלו לעבוד ה' באמת כ"א מצות אנשים מלומדה כמ"ש יען כי נגש העם בפיו כו' וע"כ השטן מקטרג עלינו ביותר וד"ל. וע"כ על כל דברי האגרת וזאת באתי לעורר נפש נדיבה ללבוש בגדי קנאה לקנאות לה' ולתורתו להפיר מחשבות ערומים ולא תעשינה ידיהם תושי' ותחשב לו לצדקה לדור דודר עד עולם כמשארז"ל אלו נאמר ארור אשר לא יעשה לא ה' תקומה לשונאי ישראל עכשיו שנאמר ארור אשר לא יקים כל המחזיק ומקים העושים מעלה עליו הכתוב כאלו קיים כל התורה כולה וה' יהי' בעזרו ויגמור בעדו כי הבא לטהר כו'. ומגודל בטחוני בה' קצתרי ואו"ש מאדה"ש כנפש או"ג דו"ש. שניאור זלמן באאמור"ר ברוך ג"י. 8. פע"ח שער התפלה פ"ז. 9. טאו"ח ס"ב. 10. ואתחנן ו, ה. 11. הערת כ"ק אדמור"ר שליט"א: "צע"ק (בסהמ"צ להרמב"ם היא מ"ע ג'. בוח"א יא, ב: א' - יראה, ב' - אהבה, ג' ידיעת ה' וכו'). ולהעיר מל' חז"ל (ע"ז עג, א) "ראשון ראשון בטל". ולהעיר מתניא חינוך קטן דאהבה שרש לכל מ"ע (כולל גם מ"ע דיראה (שורש מל"ת) ובמילא) שורש כל המצוות. 12. הלי' יסוה"ת רפ"ב. 13. וראה גם בהוספות לספר אור תורה להה"מ (הוצאת קה"ת) ס"ב.

לְנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית בְּנוֹדָע, "כִּי הָדָם הוּא הַנֶּפֶשׁ כּו'"¹⁴, – וחיות האדם, וְהָדָם מִתְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם מֵאֲכָלֵינוּ וּמִשְׁקֵינוּ, – שהאדם אוכל ושותה, הרי שהאדם משתמש, עבור הנפש האלקית והקדושה, בכל האוכלין ומשקין ומברר את הניצוצות שבהם, וְגַם – האדם,

מִתְפַּעֵל מִמְלַבְּוֹשִׁים – שהוא לובש אותם, וְדִירָה – שהוא דר בה, כּו'. – הרי שכל עניני העולם מנוצלים בענינים של נפש האלקית וקדושה. בזה מתבטא ענין בירור הניצוצות הנעשה על ידי התגלות האהבה בשעת אריכות התפלה בהתבוננות. מִהֵשֵׁאוֹיֵד בְּן בְּדוֹרוֹת הָרֵאשׁוֹנִים, שֶׁהָיוּ נִשְׁמוֹת הָאֱלֹקִית

גְּדוּלֵי הָעֶרְךָ – הִיָּה הַכְּרֹר – של הניצוצות, נַעֲשֶׂה בְּרִנָּע בְּקִרְיַת שְׁמַע לְבַד וּבְרִבּוֹת שְׁלֹפְנִיה וּפְסוּקֵי דוּמְרָה בְּקִצְרָה וְכו', – שמוזה בלבד כבר נעשה ביהודי התגלות האהבה והתוצאות של האהבה, וְרֵי לְמִכּוֹי:

המסותרת בכל אחד מישראל. שכן, היא הרי ישנה, ולא זקוקים לה לצינוי "ואהבת". אלא הצינוי הוא לגלות את האהבה, שלא זו בלבד שתהיה בהתגלות בנפש האלקית של יהודי, כִּי־אִם גם בנפשו החיונית, שם לא היתה לפני זה בכלל, אף לא

בהעלם – וְדַעַת לְנַבּוֹן נִקְלָה, כִּי כִּשְׁהֶאֱהָבָה הִיא מִסְתַּרֶת – הִיא עוֹדֵנָה בְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית לְבִדָּה, וְכִשְׁבֵּאָה לְבַחֲנִית גְּלוּי לְנֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית – אֲזִי הִיא בְּהַתְגַּלּוֹת הַלֵּב בְּחֻלָּ שְׁמָאֵל, – שֶׁהוּא מְקוֹם מִשְׁכַּן נֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית. – הרי היא מניעה אז כל עניני האדם, וְזֶהוּ עֲנִין בְּרֹר נִיצוּצוֹת הַמְּזוּכָר שֶׁם בְּעֵץ חַיִּים וְיִפְרֵי עֵץ חַיִּים¹⁵ גְּבִי תַפְלָה, – שבתפלה מבררים

ניצוצות, שְׁלֹכֵן – התפלה, הִיא עֶקֶר הָעֲבוּדָה בְּעֻקְבוֹת מִשְׁיחָא, לְכַרֵּר נִיצוּצוֹת כּו', – בירור הניצוצות שבתפלה, מתבטא בכך שְׁהוּא בַחֲנִית אֶתְהַפְּכָא – (=הפיכת הרע לטוב), או אֶתְכַפֵּיא – (=כפיית הרע), שֶׁל נֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית

קונטרס אחרון

כשהאהבה היא מסותרת היא עודינה נפש האלקית לבדה וכשבאה לבחי' גילוי לנפש החיונית אזי היא בהתגלות הלב בחלל שמאלי מקום משכן נפש החיונית וזהו ענין בירור ניצוצות המוזכר שם בע"ח ופע"ח גבי תפלה שלכן היא עיקר העבודה בעקבות משיחא לברר ניצוצות כו' שהוא בחי' אתהפכא או אתכפי' של נפש החיונית לנפש האלקית כנודע כי הדם הוא הנפש כו' והדם מתחדש בכל יום מאוכלין ומשקין וגם מתפעל ונתקן ממלבושים ודירה כו'. משא"כ בדורות הראשונים שהיו נשמות האלקית גדולי הערך היה הבירור נעשה כרגע בק"ש לבד וברכות שלפניה ופסד"ז בקצרה וכו' וד"ל:

~ יום שישי י"ח כסלו ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 324, הוכח תוכיח... עד עמ' קסג, זה כו'.

נִפְשׁוֹתֵיכֶם, וְהִשְׁמְרוּ וְהִזְהָרוּ מֵאֵד מֵאֵד עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוּדָה שְׁבֹלֵב – זו תַפְלָה בְּכּוֹנֵה, לְהַתְחִיל – התפלה, בְּלֵם יַחַד כְּאַחַד מְלֵא בְּמֵלֵת, וְלֹא זֶה בְּכַה זֶה בְּכַה, וְזֶה

דוּמָם וְזֶה מִשִּׁית שִׁיחָה בְּמֵלֵה, ה' יִשְׁמְרֵנוּ. וְעַקֵּר הַסֵּפֶה וּגְרָמָא בְּנוֹקִין – וגורם הנוק, מה שלא מתפללים כולם יחד כפי שצריך להיות, הוּא מִהֵיּוֹרְדִים לְפָנֵי הַתְּבָה, – לפני ה"עמוד", שְׁהוּא – הירידה לפני ה"תיבה", הַפְּקָר לְכָל הַרוּצָה לְפָשֵׁט רַגְלֵי, הַחוּטָף

"הוֹבַח תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ"¹ – אומרים על כך חכמינו ז"ל: "אִפְלוּ מֵאֵה פְעָמִים". – למרות שכבר הוכיחו פעם ועוד פעם – יעשו זאת אפילו מאה פעמים. וְלֹאֲתָא, – אומר רבנו

הזקן, לֹא אוֹכַל לְהַתְאַפֵּק וְלְהַחְרִישׁ מְלוּעָק עוֹד – למרות שרבנו הזקן כבר עורר והוכיח על כך, בְּקוּל עֲנוֹת חֲלוּשָׁה: – מצד העגמת נפש שבענין, בְּמִטְוֵתָא מְנִיבוּ, בְּרַחֲמֵינוּ נְפִישֵׁין, – הריני מבקש מכם ברחמים רבים, חוּסוּ נָא עַל

קונטרס אחרון

הוֹבַח תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ אפילו מאה פעמים. ולזאת לֹא אוֹכַל לְהַתְאַפֵּק וְלְהַחְרִישׁ מְלוּעוֹק עוֹד בְּקוּל עֲנוֹת חֲלוּשָׁה כִּמְטוֹתָא מִיְנֵיכוּ וְהִזְהָרוּ מֵאֵד מֵאֵד עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוּדָה שְׁבֹלֵב זו תפלה בכוונה להתחיל כולם יחד כאחד מלה במלה ולא זה בכה וזה בכה וזה דומם וזה משיח שיחה כמילה ה' ישמרנו ועיקר הסיבה וגרמא בנוקין הוא מהיורדים לפני התיבה שהוא הפקר לכל הרוצה לפשוט רגליו החוטף אפרתי

14. ראה יב, כג. 1. קדושים יט, יז. 2. ב"מ לא, א. 3. ע"פ ל' הכתוב - תשא לב, יח. 4. תענית ב, א. ספרי ע"פ עקב יא, יג.

גם – לקבוע, לְגַמֵּר כָּל הַשָּׁם בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, וּבְכָל עֵיר וְעֵיר לְחַלֵּק הַמַּסְכָּתוֹת עַל־פִּי הַגּוֹרֵל אוֹ בְּרִצּוֹן, – איזו מסכת ברצונו ללמוד במשך השנה, וְעֵיר שֵׁשׁ בָּהּ מִנְיָנִים הִרְבָּה – יִגְמְרוּ – לימוד כל הש"ס, בְּכָל מִנּוּן וּמִנּוּן, וְאִם אֵיזוֹ מִנּוּן קָמַן מֵהַכִּיל

– ואין בו מספיק אנשים לחלק כל הש"ס, יִצְרְפוּ אֲלֵיהֶם אֲנָשִׁים מֵאֵיזוֹ מִנּוּן גָּדוֹל, כָּבֵל יִשְׁנָה, חֵק וְלֹא יַעֲבֹר. –

שמוכרחים לסיים כל הש"ס במשך השנה. וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵהַלּוֹמְדִים הַנִּזְכָּר – שלומדים מסכת מהש"ס כפי שחולק, יִגְמֵר לְעַצְמוֹ – לומר בְּכָל שְׁבוּעַת הַתְּמִנְיָא אֲפִי שִׁבְתֵּי הַלֵּים – פרק קי"ט. – בו כל אות היא

התחלה של שמונה פסוקים המתחילים באותה אות; שמונה פסוקים בהתחלת האות אל"ף וכך באות ב"ת עד תי"ו. לכאורה: איזו שייכות יש באמירת תהלים ללימוד הש"ס? – אומר על כך הרבי הקודם נשמתוֹרֵעֵדן בשיחה קדושה¹⁰, שמכאן רואים, מתי לימוד הש"ס הוא בשלימות? – כאשר יחד

עם הלימוד ישנה אמירת תהלים, ולאמירת תהלים צריכים ללימוד הש"ס. וְלִהְיוֹת מְחַמֵּת חֲלִישוֹת הַדּוֹר אֵין פֶּחַ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד לְהַתְעַנּוֹת בְּרִצּוֹן לֹא, – כנזכר ב"אגרת התשובה"¹¹ מספר הצומות ספרי המוסר קבעו לצום על כל חטא – כדי להיות לרצון להקדוש ברוך הוא (אחרי התשובה) כמו לפני החטא, לִזְמַן עֲצָה הַיְעוּצָה בְּמֵאֵמֶר ר'ו"ל¹²: כָּל הַשּׁוֹמֵר שִׁבְתָּ בְּהַלְכָתוֹ מוֹחֲלִין לוֹ עַל כָּל עֲוֹנוֹתָיו –

אֶפְרָתִי, אוֹ מְחַמֵּת שְׂאִין גַּם אֶחָד רוֹצֵה וְכוּ'. – לגשת לפני ה"עמוד", ובמילא נגש מי שאינו מתאים לכך. וְאִי לִזְמַן, – ולכן, זֹאת הַעֲצָה הַיְעוּצָה, וְתִקְנָה קְבוּעָה חֵק וְלֹא יַעֲבֹר עוֹד חֲסִדוֹשָׁלוֹם, דְּהִינּוּ לְבַחֵר אֲנָשִׁים קְבוּעִים

הֲרֹאוּם לָזֶה – להתפלל

לפני ה"עמוד", עַל־פִּי הַגּוֹרֵל, אוֹ בְּרִצּוֹן רַב מִנּוּן, – שירצו שאלה או אלה יתפללו לפני ה"עמוד". ומי הם

הֲרֹאוּם לֵכֵךְ? דְּהִינּוּ – אלה, שְׂמַתְפַּלְלִים מִלָּה בְּמִלָּה בְּדֶרֶךְ הַמַּצּוּעַ בְּקוֹל רֶם, וְלֹא מְאִרִּיכִים – בתפלה,

יִתֵּר מְדַאֵי וְלֹא מְקַצְרִים וְחוֹטְפִים חֲסִד וְשׁוֹלוֹם. – את התפלה.

וְעֲלֵיהֶם מִטָּל חוֹבָה לִירֵד לְפָנֵי הַתְּכָה, כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּיוֹמוֹ אֲשֶׁר יִגִּיעַ לוֹ, וְלֹאֶסָף אֵלָיו

סְבִיב סְמוּךְ – לבעל התפלה, כָּל הַמַּתְפַּלְלִים בְּקוֹל קָצֵת עַל־כָּל־פְּנִים, וְלֹא – אלה שמתפללים בְּלִחְשׁ וְלֹא

– אלה ש־חוֹטְפִים חֲסִד וְשׁוֹלוֹם, וְכִמְבָאֵר בְּתַקְנֹת יִשְׁנוֹת בְּכִמְהָ עֲרוּת, – שנקבע בהן

כך. וְעַתָּה – אומר רבנו

הזקן, בְּאֵתִי לְחַדְשֵׁן וְלַחֲזֹק וְלֵאמֹצֵן, כָּל יְמוֹטוֹ עוֹד לְעוֹלָם חֲסִדוֹשָׁלוֹם, (בכתב־יד: גּוֹאֲלֵד גּוֹאֲלֵד), – כך היה כתוב בכתב־יד רבנו הזקן, באידיש¹³ "גוואלד גוואלד", עַד מְתִי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ, – שלא להתפלל בכוונה כפי שצריך להיות, וְלֹא דִי לָנוּ בְּכָל הַתּוֹכְחוֹת וְהַצָּרוֹת שְׁעָבְרוּ עֲלֵינוּ ה' יִשְׁמְרֵנוּ, וַיִּנְחַמְנוּ בְּכַפְלִים לְתוֹשִׁיָהּ, וַיִּטְהַר לְבַבְנוּ לְעֵבְדוֹ בְּאֵמֶת, חֲזָקוֹ וְאֵמֶצּוֹ לְבַבְכֶם כָּל הַמִּתְחַלְלִים לָהּ¹⁴.

קונטרס אחרון

או מחמת שאין גם אחד רוצה וכו'. ואי לזאת זאת העצה היעוצה ותקנה קבועה חוק ולא יעבור עוד ח"ו דהיינו לבחור אנשים קבועים הראויים לזה עפ"י הגורל או בריצויו רוב המנין. דהיינו שמתפללים מלה במלה בדרך המיצוע בקול רם ולא מאריכים יותר מדאי ולא מקצרים וחוטפים ח"ו. ועליהם מוטל חובה לירד לפני התיבה כל אחד ואחד ביומו אשר יגיע לו ולאסוף אליו סביב סמוך כל המתפללים בקול קצת עכ"פ ולא בלחש ולא חוטפים ח"ו וכמבואר בתקנות ישנות בכמה עיירות. ועתה באתי לחדשן ולחזקן ולאמצן כל ימוטו עוד לעולם ח"ו (ככ"י גוואלד גוואלד) עד מתי יהיה זה לנו למוקש ולא די לנו בכל התוכחות והצרות שעברו עלינו ה' ישמרנו וינחמנו בכפלים לתושיה ויטהר לבנו לעבדו באמת. חזקו ואמצו לבבכם כל המייחלים לה'. גם לגמור כל הש"ס בכל שנה ושנה ובכל עיר ועיר לחלק המסכתות עפ"י הגורל או ברצון. ועיר שישי בה מנינים הרבה יגמרו בכל מנין ומנין. ואם איזה מנין קמין מהכיל יצרפו אליהם אנשים מאיזה מנין גדול בכל ישונה חק ולא יעבור. וכאו"א מהלומדים הנ"ל יגמור לעצמו בכל שבוע התמניא אפי' שבתהלים קי"ט. ולהיות מחמת חלישות הדור אין כח בכל אחד ואחד להתענות כראוי לו. לזאת עצה היעוצה כמארו"ל כל השומר שבת כהלכתו מוחלין לו על כל עוונותיו. כהלכתו

5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: (בספר לקוטי ביאורים ס"ע תפז): "לפשוט רגליו - ע"פ ל' שו"ת הרשב"א ח"א סי' תנ (הובא בכ"י אר"ח סנ"ג), 'החוטף - ראה חולין (קלג, א) י"ל"ש (הובא בפרש"י) בלק תשסט: 'חוטפין ק"ש'. 'אפרתי - אולי הכוונה לב' הפי' בזה הובאו ברד"ק (ש"א א, א); מיוחס, פליג חולק בקודשיא כו". 6. ראה לקוטי שיחות חכ"ג ע' 415. 7. ל' הכתוב - וארא ו, ז. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל' הכתוב - תהלים לא, כה". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לא ראיתי נזהרין בזה". ובמקום אחר מוסיף הרבי: "ולהעיר אשר בכמה מקומות נהוג לומר קאפיטל זה ביום השבת לאחרי תפלת מנחה (וכן הי' נוהג אדמו"ר ז"ל)". 10. ספר השיחות תש"ד ע' 48. 11. פרק ג' 12. שבת קיח, ב.

"שֶׁבֶת לַה' אֱלֹקֶיךָ", – שענין השביתה שהיא עליה, כפי שזה באדם בשעה שנח ממלאכה, עולה אז הכוח, שהיה מלוכב במלאכה – למקורו בנפש, כך הוא ענין השביתה של שבת, התעלות הנפש (שהיתה עסוקה בימי החול ב"עובדין דחול",

בעניני חולין) הנפש עולה ל"ה' אלקיך", ה' אחד. וזו – פנימיות השבת, היא פְּחִינַת "זְכוּר", – שני ענינים בשבת "זכור" ו"שמור": "זכור את יום השבת לקדשו", ו"שמור את יום השבת לקדשו"¹³, הרי ענין הכוונה והתעלות נפש היהודי בשבת, בתפלה ובתורה – הן הבחינה של "זכור", ובְּחִינַת "שְׁמוֹר" פְּנִימִיּוֹת היא הַשְּׁבִיטָה מְדַבְּרִים בְּשִׁמְיִם, כְּמוֹ שֵׁשֶׁבֶת ה'

מִיּוֹד מְאֻמְרוֹת שֶׁנִּבְרְאוּ בָּהֶם שְׁמִים וְאָרֶץ גְּשָׁמִים, – "שמור" בחיצוניות היא השמירה ממלאכה ועשיה, ו"שמור" בפנימיות היא השמירה והמנוחה מדיבורים בענינים גשמיים, כִּי זֶה לְעַמַּת זֶה כו'¹⁴: – הדיבורים בענינים גשמיים – הם ה"לעומת זה" של שביתה והתעלות היהודי בשבת – בענינים של תפלה ותורה.

"בְּהִלְכָתוֹ" דִּיקָא, – המלה "כהלכתו" היא כאן בדיוק, שכדי להיות שומר שבת כהלכתו – מן ההכרח שתהיה ידיעת הלכות שבת. לְכֵן מְטִיל עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד – חובה, לְהִיּוֹת בְּקִי בְּ"הִלְכָתָא רַבְתִּי לְשֶׁבֶתָא". – בהלכה הגדולה של שבת, בהתאם ללשון הגמרא¹³

בנוגע שצריך למשמש בבגדיו בערב שבת עם חשיכה כדי להישמר מאיסור בשבת. כלומר, ישנן הלכות בהלכות שבת שאינן מורות מה הוא איסור – אלא גם איך להישמר מאיסור. וְגַם יוֹהֵר מְאֹד שְׁלֹא לְשׁוּחַ שׁוֹם שִׁיחָה בְּטִילָה חֶסֶד וְשְׁלוֹם. – בשבת. בְּהִיּוֹת מוֹדְעַת זֹאת – ידוע הדבר לְיודְעֵי חֵן, – יודעי חכמה נסתרה, תורת הקבלה, כִּי כָּל הַמְצוֹת יֵשׁ פְּנִימִיּוֹת וְחִיצוֹנִיּוֹת, – הפנימיות והרוחניות של המצוה, וחיצונית והפעולה הגשמית של המצוה, וְחִיצוֹנִיּוֹת – של המצוה, מְהֻשְׁבֶּת היא שְׁבִיטָה מְעֻשְׂיָה גְּשָׁמִית, כְּמוֹ שֶׁשֶׁבֶת ה' מְעֻשׂוֹת שְׁמִים וְאָרֶץ גְּשָׁמִים, וּפְנִימִית – מצות השְׁבִיטָה היא הַפְּנִיָה בְּתַפְלַת הַשְּׁבִיטָה וּבְתַלְמוּד תוֹרָה – להתפלל וללמוד בכוונה, לְדַבְּקָה בַּה' אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁבֶתוֹב¹⁴:

קונטרס אחרון

דייקא. לְכֵן מוֹטֵל עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהִיּוֹת בְּקִי בְּהִלְכָתָא רַבְתָּא לְשֶׁבֶתָא. וְגַם יוֹהֵר מְאֹד שְׁלֹא לְשׁוּחַ שׁוֹם שִׁיחָה בְּטִילָה חֶסֶד וְשְׁלוֹם. – בהיות מודעת זאת לוי"ח כי בכל המצות יש פנימיות וחיצוניות וחיצונית מהשבת הוא שביתה מעשיה גשמית כמו ששבת ה' מעשיות שמים וארץ גשמיים. ופנימית השבת היא הכוונה בתפלת השבת ובת"ת לדבקה בה' אחד כמ"ש שבת לה' אלקיך וזו היא בחי' זכור. ובחי' שמור בפנימיות היא השביתה מדיבורים גשמיים כמו ששבת ה' מיו"ד מאמרות שנבראו בהם שמים וארץ גשמיים כי זה לעומת זה כו':

13. שבת יב, א. 14. יתרו כ, י. 15. ואתחנן ה, יב. 16. ע"פ קהלת ז, יד.

אגרות קודש

ב"ה, י"ז כסלו, תשט"ו
ברוקלין.

מחות' הו"ח אי"א נו"נ כו' מוה"ר שניאור זלמן שי

שלום וברכה!

נעם לי לראות רשימותיו אשר שלח ע"ש המרכז לעניני חינוך, ובדאי ימשיך בהן.

ובטח ידוע לו עד כמה התענין כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע בקבוץ זכרונות כמו אלו. וכיון – כמו שראינו עד עתה – הנה סו"ס הולכות ונדפסות רשימות השונות, הנה יש לקוות שגם מזה תהי' תועלת הרבים באופן המתאים. ודבר בעתו מה טוב.

ובקשר עם יום הבהיר י"ט כסלו הבע"ל הנה מוסג"פ הקונטרס לייט כסלו וחוברת, שבטח יזכה בתוכנם את הרבים.

בברכת חג הגאולה.

~ שבת קודש י"ט כסלו ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' א, ספר לקוטי אמרים הנקרא בשם... עד עמ' 4, הרב... הכהן.

העולם הזה, לקצה הפוך – לקדושה. כן מאד קשה לאדם לנטוע בלבו רגש היראה מהקב"ה, כמאמר הגמרא²: "וכי יראה מילתא זוטרתא היא", האם יראה היא דבר קטן? – כיצד, איפוא, אומר הפסוק ש"קרוב הדבר"? דבר זה בא ה"תניא" להסביר, פְּרָדָּךְ אַרְבָּה וּקְצָרָה, בְּעֵזְרָת ה' יִתְפָּדֶךָ. – בשני אופנים מוסבר בספר, כיצד קרוב הדבר: "בדרך ארוכה" – על-ידי התבוננות, העמקת מחשבתו בגדולתו של הקב"ה ובחסדיו, יכול היהודי לעורר בעצמו אהבה להשי"ת ולירא מפניו; "בדרך קצרה" – על-ידי שמעורר את האהבה המסותרת שבקרבו, הנטועה בטבע מתולדתו בלבו של כל אחד מישראל, ואשר יש רק לעוררה ולגלותה. ועל כך מבוסס ספר ה"תניא". אגב, הספר נקרא בשם

שער ראשון

ספר' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ

שלשלת האור

ספר

לקוטי אמרים

חלק ראשון

הנקרא בשם

ספר של בינונים

מלוקט מפי ספרים ומפי סופרים קדושי עליון נ"ע מיוסד על פסוק כי קרוב אליך הדבר מאוד בפך ובלבבך לעשותו. לבאר היטב איך הוא קרוב מאוד בדרך ארוכה וקצרה בעוה"י.

"תניא", על שם המלה הראשונה, בה פותח המחבר, רבנו הזקן, את ספרו. על הסכמותיהם של הצדיקים רבי יהודא ליב הכהן ורבי זושא, מביא הרבי (מוהרי"צ) נ"ע באחד ממכתביו¹ קבלה מהרבי האמצעי, שרבנו הזקן כתב את ספר ה"תניא" במשך עשרים שנה, הוסיף והחסיר², ודייק דיוק רב בכל מילה, (ומביא דוגמה – אם לכתוב מילה מסויימת עם וא"ו או בלי וא"ו); עד שזיקק את הספר ב"חסר ויתיר" ורק אז, נתן רשות להעתיקו ולהפיצו ברבים. ברם, עקב "העתקות רבות" ו"העתקות שונות" על ידי אנשים שונים, "רבו כמו רבו הטעויות-סופר במאד מאד" (וכפי שמובא במקום אחר, היו גם כאלה ש"תואנה הם מבקשים" והכניסו במכוון שגיאות בענינים שונים, כדי שהענינים לא יתקבלו כפי מובנם האמיתי, וכך יתעורר רעש וכו"ר³).

סֵפֶר לְקוּטֵי אֲמָרִים חֵלֶק רִאשׁוֹן, הַנִּקְרָא בְּשֵׁם סֵפֶר שֶׁל בִּינוּנִים

בדף-השער של ספר ה"תניא", כותב רבנו הזקן, שהספר: מְלֻקֵּט מִפִּי סִפְרִים וּמִפִּי סוֹפְרִים קְדוּשֵׁי עֲלִיוֹן נִשְׁמָתָם עָזוּ, מְיוֹסֵד עַל פְּסוּקֵי "כִּי קְרוֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מְאֹד, כְּפִיךְ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ"; – הלב, הפה והעשייה הם שלושת הכוחות: מחשבה, דיבור ומעשה, בהם מתלבשת הנפש, כדי לבצע את רצונה. כלומר, שלשה אלה הם כלי הביצוע של הנפש: "בפך" – בכוח הדיבור שלך; "ובלבבך" – בכוח המחשבה שלך; "לעשותו" – בכוח המעשה שלך. במובן עמוק יותר, רומזת המלה "ובלבבך" לא רק על המחשבה, כִּי-אִם גַּם עַל רגשי הלב, אהבה ויראה, לאהוב את הקב"ה ולירא

היכל שלישי

מפניו: כשיהודי מקיים מצוה משום אהבתו להקב"ה, וביודעו שהדרך היחידה להתאחד עם הקב"ה, היא על-ידי קיום מצוותיו – נעשות אז המצוות מתוך רגש פנימי של חיות ועונג. כמי שעושה רצונו של ידידו האהוב עליו, שעשייתו היא בעונג ובחיות מיוחדים, הוא מתייגע או לבצע הכל במדויק, לכל פרטיו, כדי להניח דעת ידידו. הרגש של יראת שמים, לירא מהקב"ה, פועל על היהודי, להימנע מלעשות דבר בניגוד לרצון הקב"ה. יהודי שומר על עצמו שלא להיכשל בעשיית עבירה בגלל רגש היראה שלו כלפי הקב"ה. זאת אומר לנו מחבר ספר ה"תניא", שהספר מבוסס על פסוק זה, לפיו קרוב הדבר של תורה ומצוות לקיימו מתוך רגש של אהבת ה' ויראת ה'. לְבָאֵר הַיִּטֵּב, אֵיךְ הוּא קְרוֹב מְאֹד, – מטבע האדם להיות לבו נוטה לתאוות גופניות, וכדי שהלב יתאוה לאלקות, נדרש להפוך את רגשות הלב בפועל מקצה אחד – מתאוות

1. דברים ל, יד. 2. ברכות לג, ב. 1. נדפס בספר 'קיצורים והערות על ספר התניא. עמוד קכא. 2. וראה (ועייין) בלקו"א מהדורא קמא (נדפס בהוצאת קה"ת, ברוקלין, ג.י. תשמ"ב) ובהערות וכו' שם. ומסתבר לומר שהיו כו"כ שינויים עוד קודם הכת"י הראשון ("הקונטרסים") שניתן לרבים ולהעתקה - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 3. ועפ"ז יומתק לשון אדה"ז בסוף הקדמתו "סופרים שונים ומשונים", והוספתו אחר כך "מכל סיג וט"ס" - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

והרב הצדיק רבי זושא ציין את השנה במלה "פדותינא",
הפדות שלנו – להדגיש, כאמור, שבספר זה ילכו בני ישראל
לקראת משיח צדקנו.

הַסְפָּמַת הָרַב הַחֲסִיד הַמְפּוֹרָס, אִישׁ אֱלֹהֵי, קְדוֹשׁ יֵאמָר
לוֹ, מוֹרְנוּ וְרַבְנוּ הָרַב
רַבִּי מְשָׁלֵם זֹסִיל
מֵאַנְיַפְאָלִי:

הִנֵּה בְּרֵאוֹתַי אֵת
הַתְּבִיבִים שֶׁל הָרַב הָאִי
נְאֻזֵן – כְּפִי הַיְדוּעַ, קְרָאוּ
בְּמִזְרִישׁ לְרַבְנוּ הַזֶּקֶן
"הָרַב", מִפְּנֵי שֶׁבּוּ בַחַר
הָרַב הַמְגִיד מִמִּזְרִישׁ
לְכַתּוֹב אֶת הַ"שׁוֹלְחָן
עֲרוֹךְ" שְׁלוֹ, וְתַלְמִידֵי הָרַב
הַמְגִיד, הַחֲבֵרֵי קְדִישָׁא,
הַכְתִּירוּהוּ בְּשֵׁם "רַב", כִּי
"הַלְכָתָא כְּרַב", אִישׁ
אֱלֹקִים, קְדוֹשׁ וְיִתְהוֹר,
אֲסַפְקֵלְרִיא הַמְאִירָה, –
הַמְאִיר כָּל דָּבָר בְּאוֹר גְּלוֹי
בְּבִירוֹתוֹ הַמְלֵאָה. וְזֹבֵב
אֲשֶׁר עָשָׂה – רַבְנוּ הַזֶּקֶן
בְּכוּחֹתָיו הָאֱלֹקִיִּים.
וְאֲשֶׁר הִפְלִיא ה' הַסְּדוֹ
וְנָתַן בְּלִבּוֹ הַיְתוֹר
לְעֲשׂוֹת אֶת כָּל אֱלֹהֵ –
לְהַעֲלוֹת עַל הַכְּתָב אֶת
הָעֲנִינִים שֶׁל סֵפֶר
"הַתְּנִיָּא", לְהַרְאוֹת עִם
ה' דְּרָבְיוֹ הַקְּדוֹשִׁים.
וְרִצּוֹנּוֹ – שֶׁל רַבְנוּ הַזֶּקֶן,
הָיָה שְׂלֵא לְהַעֲלוֹת אֶת
הַתְּבִיבִים הֵם לְבֵית הַדְּפוס מִחֶמֶת שְׁאִין דְּרַבּוֹ בְּכָה. רַק
מִחֶמֶת הַתְּפִשְׁטוֹת הַקּוֹנְטְרָסִים הֵם בְּקֶרֶב כָּל יִשְׂרָאֵל
בְּהַעֲתִקוֹת רַבּוֹת מִיְדֵי סוֹפְרִים מְשֻׁנָּים, – הוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ
בְּמֵלֶה "מְשׁוּנִים" וְלֹא "שׁוֹנִים", וְאִפְשָׁר שֶׁבְּרִצּוֹנוֹ לְצִיֵּן בִּכְךָ עַל
אַלֶּה שְׁזִיפוּ בְּמִכּוּן עֲנִינִים מְסוּיָמִים ב"תְּנִיָּא", וּמִחֶמֶת רַבּוֹי
הַעֲתִקוֹת שׁוֹנוֹת, רַבּוֹ הַמְעֻיָּוִת־סוֹפְרֵי בְּמֵאֵר, וְהַכְּרָח
לְהַבִּיא הַקּוֹנְטְרָסִים הֵם לְבֵית הַדְּפוס. – סֵפֶר הַ"תְּנִיָּא"
הַתְּפִשְׁט אֹד ב"קוֹנְטְרָסִים"; וְלִהְעִיר, שְׁגַם אַחֲרֵי שֶׁנִּדְפַס, לֹא הָיָה
עֲלָיו הַשֵּׁם, וְבוֹדָאֵי שֶׁכֵּן צוּהַ רַבְנוּ הַזֶּקֶן וְבִאֲפֻן זֶה נָתַן רִשׁוֹת
לְהַדְפִּיס אֶת הַ"תְּנִיָּא". וְהָעִיר ה' אֶת רוּחַ הַשְּׁתֵּתִים, הָרִי

שלח אז רבנו הזקן שלוחים מיוחדים אל הצדיקים רבי יהודא
ליב הכהן ורבי זושא, לבקש הסכמתם להדפסת ספר ה"תניא".
כפי שכתוב במכתב האמור⁴ היו השלוחים, החסידים
המפורסמים של רבנו הזקן – רבי משה ווילנער, רבי פנחס
משקלוב ורבי יצחק משה
מיאס. אותם שלח רבנו
הזקן להתייעץ עם
הצדיקים האמורים אודות
הדפסת הספר ולקבל את
הסכמתם.

שני הצדיקים ביטאו את
התפעלותם מספר
ה"תניא". רבי יהודא ליב
הכהן אמר: "ספר התניא
הוא קטורת לכל המגיפות
הרוחניות של עקבות
משיחא".
רבי זושא אמר: "עם
ה"תניא" ילכו יהודים
לקראת משיח צדקנו".
שני הצדיקים כתבו את
הסכמותיהם בשבוע של
פרשת תבוא, בגלגל⁵ שני
טעמים:
(א) שכן, על ידי לימוד
בעיון בספר ה"תניא"
מקיימים "כי תבוא אל
הארץ" ברוחניות, שזהו
ההתגלות של הרצון
העצמי של הנשמה (ארץ
מלשון רצון, כמאמר
רו"ל⁶ "למה נקרא שמה
ארץ – שרצתה לעשות
רצון קונה"). המלה "רצתה" מתפרשת גם כן בלשון "רצון".
(ב) על ידי הדרכים בעבודת ה' המובאות בספר ה"תניא",
מהפכים את הקללה (התוכחה של 'משנה תורה' בפרשת
כי-תבוא) לברכה.
בהזכרם בהסכמותיהם את השנה בה הן נכתבו, ביטאו
כאמצעות ציון השנה את דעתם הקדושה על ספר ה"תניא".
הרב הצדיק רבי יהודא ליב הכהן כתב שנת "תקנ"ו, שהיא
ראשי תיבות: "תניא קטורת נשמה ורוח" (המרמז שה"תניא"
הוא כאמור קטורת לכל המגיפות הרוחניות של עקבתא
דמשיחא);

הסכמת

הרב החסיד המפורסם איש אלהי
קדוש יאמר לו מוה"ר יהודא ליב
הכהן:

הרב החסיד המפורסם איש אלהי
קדוש יאמר לו מוה"ר משולם
זוסיל מאניפאלי:

הכמות אדם תמיד פני הארץ בראיתי
ידי קדש המחבר הרב הגאון
איש אלקים קדוש וטהור חסיד ועניו
אשר מכבר נלה מסתרו יושב בשבת
תחמוניו אכל ארונו מורנו ורבינו
גאון עולם ודלה מים מבאר מים
חיים ובעת יצמח ישראל להגלות דברי
קדשו המחובר להביא לבית הדפוס ללמד
לעם ה' דרכי קדש כאשר כל אחד יחזה
בפנימוות דבריו והמפורסם אין לך כדאי
רק מהשק קלוקל הדבר שלא יגרס
היזק למדפיסים בלתי ליתן חוקף ולאזהר
לכל ימים איש את ידו ורגלו לדפוס עד
משך חמש שנים מיום דלמטה ושומע
לדברי אלה יבוא עליו ברכת טוב הכ"ד
המודבר זאת לכבוד התורה היום יום ג'
פסחה תבא תקנ"ו לפ"ק.

הנה בלאותי את הכתבים של הרב האלי
גאון איש אלקים קדוש וטהור
אספקלריא המאירה ועוב אשר עשה ואשר
הפליא ה' חסדו ונתן בלבו הטורח לעשות
את כל אלה להראות עם ה' דרכיו הק'.
ולאזו היה שלא להעלות את הכתבים
ההם לבית הדפוס ממחמת שאין דרכו בכך.
רק ממחמת התפעלות הקונטרסים ההם
בקרב כל ישראל בהעתיקות רבות מימי
סופרים משונים ומחמת ריבוי העתיקות
שונות רבו הט"ס שנאלד. והוכרח
להביא הקונטרסים ההם לבית הדפוס.
והעיר ה' את רוח השופרים ה"ה הרבני
המופלג הותיק מוה"ר שלום שכנא
במוה"ר נח וה"ה הרבני המופלג הותיק
מוה"ר מרדכי במוה"ר שמואל הלוי
להביא הקונטרסים ההם לבית הדפוס
בסלאוויטש ולפעל עבא אמרתי יישר
חילא אך עבו בלעם מגור מסביב מן
הדפוסים אשר רבו שדרכן להזיק ולהקלל
המאוששים אי לזאת גמנוו בלבינו ליתן
רגלו לגרוס להמדפיסים הגזכרים לעיל שום
ואסור לשום אדם לדפוס הספר הג"ל בלתי ידיעת המדפיסים הג"ל עד משך חמש
שנים רצופים מיום דלמטה ושומע לברי אלה יבא עליו ברכת טוב הכ"ד הדוכס
זאת לכבוד התורה היום יום ג' שנכפל זו כי טוב פסחה תבא שנת 1707 ותילנו לפ"ק.

הקטן משולם זוסיל מאניפאלי.

4. בספר הקיצורים עמוד קכ"ה. 5. ספר הקיצורים, שם. 6. ב"ר ה, ז. 7. וכידוע החידוש דאספקלריא המאירה - ראה יבמות מט, ב
חידוש משה רבינו ("כל הנביאים נסתלו באספקלריא שאינה מאירה, משה נסתכל באספקלריא המאירה"). וכמבואר מעלת משה רבינו
בוה ברמב"ם הלי' יסודי התורה פ"ז ובמו"נ ח"ב פרק ל"ה. ובפי' המשניות בהקדמתו לפ' חלק, יסוד ז. - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

הַכְּמַת אֶדָם תֹּאִיר פְּנֵי הָאָרֶץ, בְּרֵאוֹתַי יִדְוֶי¹⁰ קִדְשׁ –
 כְּתָבִי, הַמְחַבֵּר הֶרֶב הַנְּגָאוֹן אִישׁ אֱלֹקִים, קִדְשׁ
 וְטָהוֹר, חֲסִיד וְעָנּוּ, אֲשֶׁר מִכְּבָר נִגְלָה מִסְתָּרָיו, –
 שְׁלִמְרוֹת הַשְּׁתַדְלוֹתוֹ לְהִישָׁאֵר נֹסֵת, שְׁלֵא יִדְעוּ מִצְדָּקוֹתוֹ
 וּמְגִדוֹלוֹתוֹ, כְּבֹר מִזְמַן
 נִתְגַּלּוּ צְדָקוֹתוֹ וּגְדוּלוֹתוֹ,
 יוֹשֵׁב בְּשֵׁבֶת
 תְּחַכְּמוּנָיו¹¹ אֲצֵל
 אֲדוֹנָיו מוֹרְנוֹ וְרַבְּנוֹ
 נְאֻן עוֹלָם, – וַיֵּל

כַּפְּשׁוֹ בִּנְגֻלָּה –
 וְהַכּוֹנֵנָה עַל הֶרֶב הַמְּגִיד
 מִמְּזוֹרֵיטֵשׁ, וְדִלְהָ מִיָּם –
 לְמַד תּוֹרָה, מִכְּבָּאֵר מִיָּם
 תְּיִיָּם, – יֵשׁ הַמְּפֹרְשִׁים
 שְׁבִמְלָה "מִבְּאֵר" –
 אוֹתִיּוֹת אֲבָרִם – הוּא
 מִרְמוֹז עַל רַבִּי אֲבָרָהם
 "הַמְּלֹאךְ" בְּנוֹ שֶׁל הֶרֶב
 הַמְּגִיד מִמְּזוֹרֵיטֵשׁ, וְכַעֲתָ
 יִשְׁמַח יִשְׂרָאֵל –
 הַכּוֹנֵנָה עַל הַבַּעַל-שֵׁם
 טוֹב, שֶׁשְׁמוֹ הַקְּדוֹשׁ הִיָּה
 יִשְׂרָאֵל, בְּהַגְלוֹת דְּבָרֵי
 קִדְשׁוֹ – הַתְּגַלּוֹת דְּבָרֵי
 הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב הִיא
 ב"תְּנִיא", בּוֹ מִתְּגַלִּים
 הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב דְּבָרֵי
 בְּשֶׁכֶל וְהַשְּׂגָה שֶׁל חֲב"ד,
 הַמְּחַוֵּבֵר לְהַבְּיָא לְבֵית
 הַדְּפּוּס – כְּדִי לְלַמֵּד
 לְעַם ה' – לְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל,

דְּרַבִּי קִדְשׁ, כְּאֲשֶׁר בַּל אֶחָד יִחְוֶה – יִרְאֵה, כְּפִנְיָמִיּוֹת
 דְּבָרָיו, וְהַמְּפֹרְשִׁים אֵין צְרִיף רְאִיָּה. – וּבְגַלְל כֵּךְ לֹא הִיָּה
 סֵפֶר זֶה זָקוּק לְהַסְכְּמָה, רַק מְחַשֵּׁשׁ קְלָקוּל הַדְּבָר – שֶׁל
 הַדְּפֹסֶת הַסֵּפֶר, שְׁלֵא יִגְרוּם הַזָּק לְמַדְפִּיסִים, בְּאִתִּי לְתַן
 תַּקְוָה וְאֶזְחָרָה לְבַל יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְרַגְלוֹ לְדְפּוּס –
 לְהַדְּפִיס אֶת הַסֵּפֶר, עַד מִשְׁךְ חֲמִשׁ שָׁנִים מִיּוֹם דְּלִמְטָה.
 וְשׁוֹמֵעַ לְדְבָרֵי אֱלֹהִים – יִבְאֵ עֲלָיו בְּרַבְּתָּ מִזֵּב. הֵלֵא כֹּה
 דְּבָרֵי הַמְּדַבֵּר וְאֵת לְכַבּוֹד הַתּוֹרָה, הַיּוֹם יוֹם ג' פֶּרֶשָׁה
 תִּבְאֵ תַקְנִי'וֹ לְפֶרֶט קָמֶן.
 יְהוּדָא לִיב הַכְּתוּב¹².

הוּא הֶרֶבִּי הַמְּפֹלֵג הַתִּיק מוֹרְנוֹ וְרַבְּנוֹ הֶרֶב רַבִּי שְׁלוֹם
 שְׁכָנָא בֶן מוֹרְנוֹ וְרַבְּנוֹ הֶרֶב רַבִּי נָח, וְחָרִי הוּא הֶרֶבִּי
 הַמְּפֹלֵג הַתִּיק מוֹרְנוֹ וְרַבְּנוֹ הֶרֶב רַבִּי מְרִדְבִי בֶן מוֹרְנוֹ
 וְרַבְּנוֹ הֶרֶב רַבִּי שְׁמוּאֵל הַלְוִי, לְהַבְּיָא הַקּוֹנְטְרַסִים הֵהֵם
 לְבֵית הַדְּפּוּס
 בְּסֵלְאוּיִטָא. וְלְפַעֲלָא
 טְבָא אֲמֵרְתִי יִישׁר
 חוֹלָא. – וְלַפְעוּלָה טוֹבָה
 זוֹ אֲנִי אוֹמֵר יִישׁר כּוּחַ. אֶךְ
 עָלוּ בְלָבָם – שֶׁל
 הַמְּדַפִּיסִים, מְגוֹר מְסַכִּיב
 מִן הַדְּפּוּסִים אֲשֶׁר רַבּוּ,
 שְׁדַרְכָן לְחִיָּק – לְזוּלָת,
 וְלִקְלָקֵל הַמְּאֲשָׁרִים. –
 אֶת הַיִּשְׂרִים וְהַמְּוֹרֵשִׁים. אִי
 לְזוּמָת, – לִכֵּן, נְמַרְנוּ
 בְּלַבְנוּ לְתַן הַסְּכָמָה,
 לְבַל יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ
 וְאֵת רַגְלוֹ – וַיֵּשׁ לוֹמֵר
 שְׁכוֹנַת מְלִים אֵלוּ, שֶׁהוּא
 עֲצָמוֹ לֹא יִדְפִיסוּ מִחֻדָּשׁ
 וְגַם לֹא יִמְסוּר אֶת הַסֵּפֶר
 לְאַחֲרִים לְהַדְּפֹסָה, שְׁלֵא
 לְגַרְם לְהַמְּדַפִּיסִים
 הַנּוֹבְרִים לְעִיל שׁוּם הַזָּק
 חֲסִידֵי שְׁלוֹם בְּהַשְׁנָת גְּבוּל
 בְּשׁוּם אֶפְסָן וְאִסוּר לְשׁוּם
 אֶדָם לְדְפּוּס – לְהַדְּפִיס,
 הַסֵּפֶר הַנִּלְ – סֵפֶר
 ה"תְּנִיא", בְּלִתִּי דִיעֵת
 הַמְּדַפִּיסִים הַנִּלְ, עַד
 מִשְׁךְ חֲמִשׁ שָׁנִים

הַנְּהַ בְּלִאוֹתֵי אֶת הַכְּתוּבִים שֶׁל הֶרֶב הָאִי
 גָּלוּן אִיִּם אֲלֵקִים קִדְשׁ וְטָהוֹר
 אֲסַפְקָלְרִיא הַמְּאִירָה וְעוֹב אֲשֶׁר עֵשָׂה וְאֲשֶׁר
 הַפְּלִיא ה' חֲסֵדוֹ וְנָתַן בְּלִבוֹ הַטָּהוֹר לְעִשׂוֹת
 אֶת כָּל אֱלֹהִים לְהַרְלוֹת עִם ה' לְדַכּוֹ הַק'.
 וְלַכּוֹנֵנָה הִיָּה שְׁלָה לְהַעֲלוֹת אֶת הַכְּתוּבִים
 הֵהֵם לְבֵית הַדְּפּוּס מִמַּחֲמַת שְׁאֵין לְדַכּוֹ. כְּדִי.
 רַק מִמַּחֲמַת הַתְּפַשְׁטוֹת הַקּוֹנְטְרַסִים הֵהֵם
 קִדְבַּר כָּל יִשְׂרָאֵל בְּהַעֲתָקוֹת רַבּוֹת מִיָּד
 סוֹפְרִים מְשׁוּנִים וּמַחֲמַת רִיבּוֹ הַעֲתָקוֹת
 שְׁנוֹת רַבּוֹ הַט"ס בְּנִמְאֵל. וְהוֹכִיחַ
 לְהַבְּיָא הַקּוֹנְטְרַסִים הֵהֵם לְבֵית הַדְּפּוּס.
 וְהַעֲרִי ה' אֶת רוּחַ הַשְּׁתוּפִים ה"ה הַרְבֵּנִי
 הַמְּפֹלֵג הַתִּיק מוֹהֲר"ר שְׁלוֹם שְׁכָנָא
 בְּמוֹהֲרִי נַח וְה"ה הַרְבֵּנִי הַמְּפֹלֵג הַתִּיק
 מוֹהֲרִי מְרִדְבִי בְּמוֹהֲרִי שְׁמוּאֵל הַלְוִי
 לְהַבְּיָא הַקּוֹנְטְרַסִים הֵהֵם לְבֵית הַדְּפּוּס
 בְּסֵלְאוּיִטָא וְלַפְעֵלָא טְבָא אֲמֵרְתִי יִישׁר
 חוֹלָא אֶךְ עָלוּ בְּלָבָם מְגוֹר מְסַכִּיב מִן
 הַמְּדַפִּיסִים אֲשֶׁר רַבּוּ שְׁדַרְכָן לְהַזִּיק וְלִקְלָקֵל
 הַמְּאֲשָׁרִים אִי לֹאֵת רַבּוֹת בְּלַבְנוּ לִתַּן
 רַגְלוֹ לְגוֹרֵם לְהַמְּדַפִּיסִים הַגּוֹזְרִים לְעִיל
 שׁוּם הַזָּק וְאִסוּר לְשׁוּם אֶדָם לְדְפּוּס – לְהַדְּפִיס,
 הַסֵּפֶר הַנִּלְ – סֵפֶר
 ה"תְּנִיא", בְּלִתִּי דִיעֵת
 הַמְּדַפִּיסִים הַנִּלְ, עַד
 מִשְׁךְ חֲמִשׁ שָׁנִים
 רְצוּפִים מִיּוֹם דְּלִמְטָה. – בּוֹ נִכְתְּבָה הַסְּכָמָה זוֹ. וְשׁוֹמֵעַ לְדְבָרֵי
 אֱלֹהִים – יִבְאֵ עֲלָיו בְּרַבְּתָּ מִזֵּב. הֵלֵא כֹּה
 דְּבָרֵי הַמְּדַבֵּר וְאֵת לְכַבּוֹד הַתּוֹרָה, הַיּוֹם יוֹם ג' שְׁנִכְפַּל בּוֹ "כִּי מִזֵּב", – בְּיוֹם
 שְׁלִישִׁי לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, נִאֲמַר פְּעַמִּים "כִּי טוֹב", פֶּרֶשָׁת תִּבְאֵ,
 שְׁנַת פְּדוּתֵנוֹ לְפֶרֶט קָמֶן. – תַקְנִי'וֹ בְּגִימְטְרִיא פְּדוּתֵנוֹ, לְפֶרֶט
 קָמֶן, בְּלִי לְחַשְׁבֵּי אֶת שְׁנוֹת הָאֲלָפִים מֵאֵז בְּרִיאַת הָעוֹלָם, כִּי-אִם
 מִסְפַּר הַשָּׁנִים שֶׁל מֵאוֹת, עֲשׂוֹרוֹת וְכַךְ לְאֵלֶף הַנוֹכַח.
 הַקָּמֶן מְשֻׁלֵּם זוֹסִיל מְאִנְיָפְאֵלִי.
 הַסְּכָמַת הֶרֶב הַחֲסִיד הַמְּפֹרְשִׁים, אִישׁ אֱלֹהִי, קִדְשׁ יִאֲמֹר
 לוֹ, מוֹרְנוֹ וְרַבְּנוֹ הֶרֶב רַבִּי יְהוּדָא לִיב הַכְּתוּב:

הַסְּכָמַת

הֶרֶב הַחֲסִיד הַמְּפֹרְשִׁים אִישׁ אֱלֹהִי
 קִדְשׁ יִאֲמֹר לוֹ מוֹהֲר"ר מְשׁוּלֵם
 זוֹסִיל מְאִנְיָפְאֵלִי:

הַכְּמַת אֶדָם תֹּאִיר פְּנֵי הָאָרֶץ בְּרֵאוֹתֵי בְּרֵאוֹתֵי
 יְדֵי קִדְשׁ הַמְּחַבֵּר הֶרֶב הַנְּגָאוֹן
 אִישׁ אֱלֹקִים קִדְשׁ וְטָהוֹר חֲסִיד וְעָנּוּ
 אֲשֶׁר מִכְּבָר נִגְלָה מִסְתָּרָיו יוֹשֵׁב בְּשֵׁבֶת
 תְּחַכְּמוּנָיו אֲצֵל אֲדוֹנָיו מוֹרְנוֹ וְרַבְּנוֹ
 נְאֻן עוֹלָם וְלֵה מִיָּם מִבְּאֵר מִיָּם
 חַיִּים וְכַעֲתָ יִשְׁמַח יִשְׂרָאֵל בְּהַגְלוֹת דְּבָרֵי
 קִדְשׁוֹ הַמְּחַוֵּבֵר לְהַבְּיָא לְבֵית הַדְּפּוּס לְלַמֵּד
 לְעַם ה' לְדַכּוֹ קִדְשׁוֹ כֹּל אֶחָד יִחְוֶה
 כְּפִנְיָמִיּוֹת דְּבָרָיו וְהַמְּפֹרְשִׁים אֵין לְכַדֵּךְ לְרֵאִיהֵם
 רַק מְחַשֵּׁשׁ קְלָקוּל הַדְּבָר שְׁלֵא יִגְרוּם
 הַזָּק לְמַדְפִּיסִים בְּלִתִּי לִתַּן תּוֹקֵף וְאִזְחָרָה
 לְבַל יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְרַגְלוֹ לְדְפּוּס עַד
 מִשְׁךְ חֲמִשׁ שָׁנִים מִיּוֹם דְּלִמְטָה וְשׁוֹמֵעַ
 לְדְבָרֵי אֱלֹהִים יִבְאֵ עֲלָיו בְּרַבְּתָּ טוֹב הַכ"ד
 הַמְּדַבֵּר זֹאת לְכַבּוֹד הַתּוֹרָה הַיּוֹם יוֹם ג'
 פֶּרֶשָׁה תִבְאֵ תַקְנִי'וֹ לְפֶרֶט.

יְהוּדָא לִיב הַכְּתוּב.
 הַקָּמֶן מְשׁוּלֵם זוֹסִיל מְאִנְיָפְאֵלִי.
 הֶרֶב הַחֲסִיד הַמְּפֹרְשִׁים אִישׁ אֱלֹהִים
 חֲסִיד וְעָנּוּ, אֲשֶׁר מִכְּבָר נִגְלָה מִסְתָּרָיו,
 יוֹשֵׁב בְּשֵׁבֶת תְּחַכְּמוּנָיו אֲצֵל
 אֲדוֹנָיו מוֹרְנוֹ וְרַבְּנוֹ נְאֻן עוֹלָם,
 וְלֵה מִיָּם מִבְּאֵר מִיָּם חַיִּים וְכַעֲתָ
 יִשְׁמַח יִשְׂרָאֵל בְּהַגְלוֹת דְּבָרֵי קִדְשׁוֹ,
 הַמְּחַוֵּבֵר לְהַבְּיָא לְבֵית הַדְּפּוּס לְלַמֵּד
 לְעַם ה' לְדַכּוֹ קִדְשׁוֹ כֹּל אֶחָד יִחְוֶה
 כְּפִנְיָמִיּוֹת דְּבָרָיו וְהַמְּפֹרְשִׁים אֵין
 לְכַדֵּךְ לְרֵאִיהֵם רַק מְחַשֵּׁשׁ קְלָקוּל
 הַדְּבָר שְׁלֵא יִגְרוּם הַזָּק לְמַדְפִּיסִים,
 בְּאִתִּי לְתַן תַּקְוָה וְאֶזְחָרָה לְבַל יָרִים
 אִישׁ אֶת יָדוֹ וְרַגְלוֹ לְדְפּוּס – לְהַדְּפִיס
 אֶת הַסֵּפֶר, עַד מִשְׁךְ חֲמִשׁ שָׁנִים מִיּוֹם
 דְּלִמְטָה. וְשׁוֹמֵעַ לְדְבָרֵי אֱלֹהִים יִבְאֵ
 עֲלָיו בְּרַבְּתָּ טוֹב הַכ"ד הַמְּדַבֵּר זֹאת
 לְכַבּוֹד הַתּוֹרָה הַיּוֹם יוֹם ג' פֶּרֶשָׁה
 תִבְאֵ תַקְנִי'וֹ לְפֶרֶט קָמֶן.

8. הַרְאִשׁוֹן הִיָּה חֲתָנוֹ שֶׁל רַבְּנוֹ זָקֵן, אֲבִיו שֶׁל הַרְבִּי ה"צִמַּח צְדֵק"; וְהַשְּׁנִי, ר' מְרַדְכֵי הוֹרְבִיץ. הַמְּדַפִּיס מְשֻׁלֵּב. 9. כְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב
 בְּרֵאשִׁית מֵא, מֵד. 10. וְאוֹלֵי הַשְּׁמִטָּה הַמַּעֲתִיק יֵשׁ כֹּאן, וְצ"ל "כְּתָבִי יֵדִי" – כְּבַהֲסִכְמָה הַקּוֹדֶמֶת - הַעֲרַת כ"ק אֲדַמְוִי שְׁלִיט"א. 11. לְשׁוֹן
 הַכְּתוּב שְׁמוּאֵל ב כג, ח. 12. בַּעֲמַה"ס "אוֹר הַגְּנוּז". וַיֵּל שְׁזַהוּ הַטַּעַם לְהַחֲדִישׁ הַכִּי גְדוּל: כְּתִיבַת הַסְּכָמָה מֵהַצ"צ לְסֵפֶר - הוּא סֵפֶר הַנִּלְ.
 רֵאֵה בֵּית רַבִּי, תּוֹלְדוֹת הֶרֶב פֶּרֶק נֵד.

בתוכו את ההתרגשות הגדולה, החליט ללכת אל רבי זושא (שניהם דרו באניפאלי), להתחלק אתו בהתלהבותו המרובה מספר ה"תניא". אותו דבר אירע גם אצל רבי זושא, שגם הוא לא היה יכול לעצור בקרבו את ההתרגשות הגדולה, והחליט ללכת אל רבי יהודה לייב הכהן – כך שהם נפגשו ברחוב בהלכם אחד אל השני, ו"אניפאלי כולה בערה...".

שמעתי מהחסיד המפורסם, רבי יצחק מתמיד, זכרונו לברכה: כשהשלוחים הביאו את ה"תניא" לאניפאלי, אל רבי יהודא לייב הכהן ורבי זושא, הם השאירו בידם את הקונטרסים למשך הלילה, כדי שהצדיקים יעינו בהם. בשעה שעיין ב"תניא", באמצע הלילה, נכנס רבי יהודה לייב הכהן להתפעלות עצומה ובתלהבות רבה, ומבלי יכולת לעצור

המשך ביאור למס' בבא קמא ליום שבת קודש עמ' א

1 מ"י) 'האומר שלי שלך ושלך שלך, חסיד. ואמרי לה – ויש אומרים,
2 שהרוצה להיות חסיד עליו לקיים מילי דברכות – דברי חסידות
3 שנאמרו במסכת ברכות (ל): 'חסידים הראשונים היו שוהים שעה
4 אחת ומתפללים, כדי שיכוונו את ליבם למקום:'

משנה

5 במשנה זו יתבאר דינים נוספים בדין אדם המניח תקלה ברשות
6 הרבים.

7 אדם המוציא את תבנו וקשו לרשות הרבים לזבלים – כדי שירקבו,
8 ועל ידי כך יהיו ראויים לזבל בהם את שדותיו, והוויק ביהן אדם
9 אחר, חייב המוציא בתשלום נזקו של אותו אדם, וכל הקודם ביהן
10 זכה – ובנוסף לכך קנסוהו חכמים, מאחר שפשע בהנחת תקלה
11 ברשות הרבים, שיהא רשאי כל אדם ליטול התבן והקש לעצמו.
12 רבן שמעון בן גמליאל אומר, כל המקלקלין (מניחים תקלה) ברשות
13 הרבים והיקו, חייבין לשלם את הנזק, וכמו כן, כל הקודם לזכות ביהן
14 לצורך עצמו, זכה.

15 דין נוסף, אדם ההופך את הגלל (גללי בהמה) ברשות הרבים,
16 דהיינו, שנטלם ממקום שבו היו מונחים והניחם במקום אחר,
17 ולאחר שהפכם הוויק ביהן אדם אחר, חייב ההופך בתשלומי נזקו
18 של אותו אדם, שמאחר שנטלם ממקומם סילק התקלה, וכאשר
19 חוזר ומניחם הרי הוא כיוצר תקלה חדשה ברשות הרבים:

גמרא

20 מבררת הגמרא, לימא מתניתין – לכאורה יש לומר, ששיטת
21 משנתינו המחייבת את המוציא תבנו וקשו לרשות הרבים, היא
22 דלא כרבי יהודה, דתניא – שנינו בברייתא, רבי יהודה אומר, בשעת
23 הוצאת זבלים – בזמן שרגילים בני אדם להוציא את זבלם לחוץ,
24 אדם מוציא את זבלו לרשות הרבים, וצוהו (מניחו שם) כל שלשים
25 יום, כדי שיהא נישוף (משתפשף ונשחק) בגללי אדם ובגללי בהמה,
26 שעל ידי כך הוא משיב וראוי לדשן בו שדות, שעל מנת בן הנחיל
27 הושע את הארץ לבני ישראל, שלא יהיו מקפידים זה על זה
28 בהוצאת הזבלים.

29 ויש להוכיח מברייתא זו, שלדעת רבי יהודה אין אדם חייב
30 בתשלום נזקי תבנו וקשו ברשות הרבים, שהרי ברשות עשה, והרי
31 זה שלא כמבואר במשנתנו שחייב המוציא בתשלומי הנזק.
32 מתרצת הגמרא, אפילו תימא שמשנתנו כרבי יהודה אין בכך

33 קושיא, מאחר שאף שמתיר רבי יהודה להוציא תבן וקש לחוץ,
34 מכל מקום מורה רבי יהודה שאם חייב תבן זה, משלם בעל התבן
35 את מה שהיזק.

36 שבה הגמרא ומקשה, והתנן (להלן סב): שגמל הטעון פשתן
37 המהלך ברשות הרבים, והניח חנוני נרו מחוץ לחנותו, ועל ידי כך
38 נדלק הפשתן ושרף בית גדול, חייב החנוני בתשלום הנזק, מאחר
39 שפשע בכך שהשאיר את נרו בחוץ. רבי יהודה אומר, כגון חנוכה
40 – אם נר זה שהניח החנוני בחוץ נר חנוכה היה, פטור הוא
41 מתשלום הנזק, מפני שהוא ברשות – שיש רשות לכל אדם להניח
42 נר חנוכה ברשות הרבים.

43 מבררת הגמרא, מאי לאו – האם אין לומר, שכוננת רבי יהודה
44 באומר 'מפני שהוא ברשות' משום רשות בית דין – שביט דין
45 מתירים להניח נר חנוכה מבחוץ, ולפיכך פטור הוא מתשלום
46 הנזק, ואם כן אף לגבי מוציא תבן וקש יהא הדין כן, שמאחר
47 שרשות בית דין נתונה לכל אדם להוציאם לרשות הרבים, לא
48 יהא חייב בנזקיהם.

49 דוחה הגמרא, לא – אין די בכך שעשה ברשות בית דין כדי
50 לפטורו, אלא משום רשות מצוה – שהדלקת נר חנוכה מצוה היא,
51 ולפיכך פטור הוא על נזקו, אבל במוציא תבן וקש לרשות הרבים
52 שאין מצוה בדבר, חייב הוא בתשלום נזקיהם אף שהרשות בידו
53 להוציאם. דתניא – וכן שנינו בברייתא, רבי יהודה אומר כגון חנוכה
54 פטור מפני שהוא רשות מצוה.

55 הגמרא מקשה על העמדת המשנה כרבי יהודה: תא שמע, כל אלו
56 שאמרו עליהם חכמים, שמוותרין הם לקלקל ברשות הרבים, כגון
57 אלו המקלחים מי תשמישם לרשות הרבים וכיוצא בזה, מכל
58 מקום אם חיוקו מימיהם חייבין הם לשלם, ורבי יהודה פוטר אותם
59 מתשלום מאחר שעשו ברשות.

60 ויש להוכיח מברייתא זו, שלדעת רבי יהודה כל העושה ברשות
61 פטור מלשלם, ואם כן לא יתכן להעמיד את משנתנו כרבי יהודה,
62 שהרי במשנה מבואר שהמוציא תבן וקש לרשות הרבים חייב
63 בתשלום נזקיהם.

64 מתרצת הגמרא, אמר רב נחמן, מתניתין – משנתנו עוסקת שלא
65 בשעת הוצאת זבלים – בזמן שאין אנשים רגילים להוציא את זבלם
66 לחוץ, ורבי יהודה היא, שבאופן כזה מודה רבי יהודה שהמוציא
67 את זבלו לחוץ שלא ברשות חייב בתשלום נזקו.

68 תירוץ נוסף. רב אשי אמר,

לוח היום יום...

יום ראשון	יום ששי	יג כסלו	ה'תש"ד
-----------	---------	---------	--------

שיעורים. חומש: וישלח, ששי עם פירש"י.
תהלים: סט"עא.
תניא: ולהבין פרטי . . . דו"א.

אמר אאמו"ר: חסידות משנה את המציאות ומגלה את המהות. והמהות של האיש הישראלי אין להעריך ולשער, כי הוא חלק מן העצם, והתופס במקצתו כאלו תופס בכולו, וכשם שהעצם אין לו שעור כך החלק אין לו שעור, ע"ד הכנף מין כנף – עם איז מעהר ניט וואָס עצמות האָט בורא געווען א נשמה אז זי זאל זיין א נברא – וחסידות מגלה את המהות.

תרגום

אָמר אַדני אָבי מורי ורבי [הרש"ב]: חסידות מְשַׁנֶּה אֶת הַמְּצִיאוֹת וּמְגַלֶּה אֶת הַמַּהוּת. וְהַמַּהוּת שֶׁל הָאִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי אֵין לְהַעֲרִיךְ וּלְשַׁעַר, כִּי הוּא חֵלֶק מִן הָעֶצֶם, וְהַתּוֹפֵס בְּמִקְצָתוֹ כְּאִלוֹ תּוֹפֵס בְּכּוּלּוֹ, וְכַשֵּׁם שֶׁהָעֶצֶם אֵין לוֹ שְׁעוֹר, ע"ד הַכְּנֵף מִיַּן כְּנָף – עִם אִיז מַעְהָר נִיט וּוְאָס עֲצֻמוֹת הָאָט בּוֹרָא גְעוּוֹעֵן א נִשְׁמָה אִז זֵי זָאל זײַן א נְבֵרָא – וְחֲסִידוֹת מְגַלֶּה אֶת הַמַּהוּת.

יום שני	שבת	יד כסלו	ה'תש"ד
---------	-----	---------	--------

שיעורים. חומש: וישלח, שביעי עם פירש"י.
תהלים: עב"עו.
תניא: דוד . . . 320 בעת צרתו.

מְבַרְכִין בְּרַכַּת הַמּוֹזוֹן בְּכוּס שֶׁל בְּרַכָּה, אַף שְׂאִין עֲשׂוּהָ.
הַכוּס – עַל כַּף הַיָּד, וְהָאֲצָבָעוֹת זְקוּפּוֹת. אוֹחוֹ הַכוּס מְאֻמְרֵת "רְבוּתִי מִיר וּוְעֲלֵעֵן בְּעִנְטִשְׁעוֹן" [רְבוּתִי בְּנֵרָן] עַד אַחֲרֵי סוּיָם בְּרַכָּה טְלִישִׁית, שְׂאֵז מְעִמִּידוֹ עַל הַשְּׁלֶחֶן.
בְּאַחַת מְשִׁיחוֹתָיו בָּאָר אַדני אָבי מורי ורבי [הרש"ב], וְתַכֵּן דְּבָרָיו: יֵשׁ צְדִיק, יִשְׂרָאֵל, תְּמִים, חָסִיד. צְדִיק עַל שֵׁם קִיּוֹם מְצוֹת־עֲשֵׂה – מְמַשִּׁיף גְּלוּיִים דְּסֹדֵר הַהִשְׁתַּלְּשְׁלוֹת. יִשְׂרָאֵל עַל שֵׁם קִיּוֹם לֹא־תַעֲשֵׂה – גְּלוּיִים לְמַעַלָּה מִסֹּדֵר הַהִשְׁתַּלְּשְׁלוֹת. תְּמִים – עֲרַנְסְטְקִיט [=רְצִינּוֹת] – גְּלוּיִים דְּ"טַעַם עֲצוֹ וּפְרִיּוֹ שׁוּיִם", הַתְּחַבְּרוֹת סוֹבֵב־כָּל־עֲלָמִין וּמְמַלֵּא־כָל־עֲלָמִין. לְמַעַלָּה מִכֻּלָּם – חָסִיד, וְיֵשׁ בְּזוֹה ג' מְדֻרְגוֹת: א) שְׁעִנְיָנִי הָעוֹלָם אֵינָם מְטָרִידִים וּמְבַלְבְּלִים אוֹתוֹ. כָּל אֶחָד וְאֶחָד יְכוּל לְהַגִּיעַ לְזוֹה, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מְחִיב לְהַגִּיעַ לְזוֹה. ב) שְׁכָל עֲנִיּוֹ הֵם אֲלֻקוֹת. וְאֵף ש"לֹא רְחוּקָה הִיא מִמֶּךָ גו'" – מְכַל־מְקוֹם אֵין זֶה שִׁיף לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. ג) מֵה שְׁכַתּוֹב בְּתַקְנֵי זֶהר: "אֵיזְהוֹ חָסִיד הַמִּתְחַסֵּד עִם קוֹנּוֹ עִם קֵן דִּילִיָּה" [=עִם מְקוֹרוֹ; ה'], וּפְרִשׁ בְּסֹפֵר שֶׁל בֵּינוּנִים [=סֹפֵר הַתְּנִיָּא] שְׁזַהוּ לִיחְדָּא קוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וּשְׁכִינְתֵיהּ בְּתַחְתּוּנִים וְלֹא לְרוֹוֹת נַפְשׁוֹ הַצְּמָאָה בְּלִבְד.

יום שלישי	יום ראשון	טו כסלו	ה'תש"ד
-----------	-----------	---------	--------

שיעורים. חומש: וישב, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: עזרעה.
תניא: אך מה שהי' . . . ואחור ע"ש.

בתו"א ד"ה וישב: "ואינה יכולה לראות באהבה", צ"ל "ואינה יכולה להיות באהבה".

רבינו הזקן סיפר לבנו אדמו"ר האמצעי: דער זיידע (הבעש"ט) זאָגט אז מ'דאַרף האָבען מסירת נפש אויף אהבת ישראל, אפילו צו א אידען, וועלכען מ'האַט קיינמאַל ניט געזעהן.

תרגום

ב"תורה אור" דבור המתחיל "וישב": "ואינה יכולה לראות באהבה", צריך להיות: "ואינה יכולה להיות באהבה".
רבינו הזקן ספר לבנו אדמו"ר האמצעי: הסבא (הבעל-שם-טוב) אומר שצריך שתהיה מסירת נפש על אהבת ישראל, גם ליהודי שאף פעם לא ראו.

יום רביעי	יום שני	טז כסלו	ה'תש"ד
-----------	---------	---------	--------

שיעורים. חומש: וישב, שני עם פירש"י.
תהלים: עט"ב.
תניא: וצדקה . . . א"ס ב"ה.

יסוד עקרי בשיטת חב"ד הוא, אשר המח השליט על הלב בתולדותו, ישעבד את הלב לעבודת ה' יתברך, מתוך השכלה הנבנה והעמקת הדעת בגדלת בורא העולם ברוך-הוא.

יום חמישי	יום שלישי	יז כסלו	ה'תש"ד
-----------	-----------	---------	--------

שיעורים. חומש: וישב, שלישי עם פירש"י.
תהלים: פג"ז.
תניא: הנה לא . . . וכו' וד"ל.

חסידות חב"ד פותחת שערי היכלי חכמה ובינה, לידע ולהכיר את מי שאמר והיה העולם בהשגה שכלית, מעוררת רגשי הלב להתפעל באותה מדה שבלב המחייבת מהשכלה זו, ומורה דרך אשר כל אחד ואחד לפום שעורא דיליה [לפי רמתו] יכול לגשת אל הקדש לעבד את הו' במוחו ולבו.

יום
שישי

יום רביעי

יה כסלו

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וישב, רביעי עם פירש"י.
תהלים: פח"פט.

תנאי: הוכח תוכיח . . . לעומת זה כו'.

במנחה אין אומרים תחנון.

הצ"צ כותב: אהבה דבחי' ועמך לא חפצתי (היינו) שלא לחפוך שום דבר זולתו ית', ולא אפילו שמים וארץ שהם ג"ע עליון ותחתון, כי רק ביו"ד נברא כו', אלא תהי' האהבה רק לו ית' לבד, דהיינו למהו"ע ית' ממש. וכך הי' נשמע הלשון ממור"ר נ"ע (רבינו הזקן) בדביקותו. שהי' אומר בזה הלשון:

איך וויל זע גאָר ניסט, איך וויל ניט דיין ג"ע איך וויל ניט דיין עוה"ב כו' איך וויל מער ניט אז דיך אליין.

תרגום

ה"צמח צדק" כותב: אהבה דבחינת "ועמך לא חפצתי", (היינו) שלא לחפץ שום דבר זולתו יתברך, ולא אפילו שמים וארץ שהם גן-עדן עליון ותחתון, כי רק ביו"ד נברא כו', אלא תהיה האהבה רק לו יתברך לבד, דהיינו למהותו ועצמותו יתברך ממש. וכך היה נשמע הלשון ממורי ורבי נשמתו-עדן (רבינו הזקן) בדביקותו. שהיה אומר בזה הלשון:

איני חפץ מאומה; איני רוצה את גן-העדן שלך, איני רוצה את העולם-הבא שלך כו', רצוני לא יותר מאשר אותך בלבד.

גומל יום טוב. לשנה טובה בלמוד החסידות ודרכי החסידות תפתחו ותחתמו.

ממכתב אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]

...י"ט בסלו... החג אשר פדה בשלום נפשנו ואור וחיות נפשנו נתן לנו, היום הזה הוא ראש השנה לדא"ח [דברי אלקים חיים, חסידות] אשר הנחילונו אבותינו הקדושים וצוקללה"ה נ"ע זי"ע, והיא היא תורת הבעל שם טוב ז"ל.

זה היום תחלת מעשיך, שלמות הכונה האמתית בכריאת האדם עלי ארץ, להמשיך גלוי אור פנימיות תורתנו הקדושה, אשר נמשך ביום הזה בבחינת המשכה כללית על כללות השנה, ועלינו להעיר לכבנו ביום הזה בבחינת חפץ ורצון פנימי ועצמי באמתת נקודת לכבנו, שיאיר נפשנו באור פנימיות תורתו יתברך.

ממעמקים קראתיך ה', להמשיך בחינת עמק ופנימיות תורת ה' ומצות ה' מבחינת פנימיות ועצמות אור-אין-סוף ברוך-הוא שיאיר בפנימיות נפשנו, אשר כל עצמותינו (רוצה לומר כל מצויאותנו, העצם וההתפשטות כו') יהיו אליו יתברך לבד, לגרש מאתנו כל מדה רעה ומגנה מהמדות הטבעיות, כי אם כל עשיותנו וענינינו (הן בעבודה הנו תפלה ותורה ומצות, והן בעניני עולם המכרחים לקיום הגוף) יהיו בכונה אמתית לשם שמים אשר חפץ ה' כו', וה' יתברך אב הרחמים ירחם עלינו ויגהנו בדרך הטובה והישרה ישר יחזו פנימו. . .

שבת
קודש

שבת

יט כסלו

ה'תש"ג

הַפְּטֵרָה: חוּזן עֲבָדֶיהָ. אֵין אוֹמְרִים אֵב הַרְחֵמִים וְצַדִּיקָתָךְ.

שִׁיעוּרִים. חוֹמֵשׁ: וּשְׁלַח, שְׁבִיעִי עִם פִּירְשׁ"י.

תְּהִלִּים: צ"צו.

תְּנִינָא: סֵפֶר לְקוּ"א הַנְּקָרָא בְּשֵׁם . . . וְקָצְרָה בַּעֲוֹה"י.

הַסְּכֵמַת (א) הֵרֵב . . . מֵאֲנִיפְאֵלִי.

(ב) הֵרֵב . . . הַכְּהֵן.

אֵין הַשְּׁלִיחַ-צְבוּר מִתְּעַטֵּף בְּטִלְיַת לְמִנְחָה אוֹ לְמַעְרִיב, לֹא בְּשַׁבַּת וַיּוֹם טוֹב וְלֹא בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה.

הַלּוּלָא [=יום הַסְּתַלְקוּתוֹ] שֶׁל הָרֵב הַמְּגִיד - מִמְּעוֹרִיטְשׁ - ג' וַיֵּשֶׁב תְּקַל"ג, וּמְנוּחָתוֹ כְּבוֹד [=קְבוּרָתוֹ] בְּאַנְפְּאֵלִי.

אֲדַמּוּ"ר הַזֶּקֶן יֵצֵא לְחֵרוֹת מִמְּאַסְרוֹ הָרֵאשׁוֹן - י"ט כְּסֵלוֹ, ג' וַיֵּשֶׁב, תְּקַנ"ט, לְפָנֹת עָרֵב.

מִמְּכַתֵּב רַבְּנֵי הַזֶּקֶן: "בְּרַם כְּגוֹן דָּא צָרִיף לְהוֹדִיעַ, כִּי יוֹם אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לָנוּ יוֹם יֵט כְּסֵלוֹ, יוֹם ג' שֶׁהַכֶּפֶל בּוֹ כִּי טוֹב, יוֹם הַלּוּלָא רַבָּא שֶׁל רַבְּנֵי הַקְּדוֹשׁ נִשְׁמָתוֹ-עֲדוֹן, וְכַשְׁקָרִיתִי בְּסֵפֶר תְּהִלִּים בְּפֶסוּק 'פְּדָה בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי', קִדְּם שֶׁהִתְחַלַּתִּי פְּסוּק שֶׁלְאַתְרִיו - יֵצֵאתִי בְּשָׁלוֹם מִד' שָׁלוֹם".

יוֹם הַתּוֹעֲדוֹת וְקִבְלַת הַחֲלָטוֹת טוֹבוֹת בְּקִבְעוֹת עֵתִים לְתוֹרָה הַנְּגִלַת וְדָא"ח [דְּבָרֵי אֱלֹקִים תִּיִּים, חֲסִידוֹת] בְּרַבִּים, וְחוּזוֹן דְּרַכִּי הַחֲסִידִים בְּאַהֲבַת רַעִים.

נוֹהֲגִים לְסֵדֵר חֲלָקַת הַש"ס, וְעַל-פִּי הַסֵּדֵר הַמְּבָאָר בְּאַגְרַת הַקְּדוֹשׁ דְּבוּרֵי-הַמֵּתְחִיל הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ. בְּלִיבְאֹוִיטְשׁ מִשְׁנַת תְּרַס"ג וְאֵילָף הָיוּ מְסַדְּרִים חֲלָקַת הַש"ס כ"ד בְּטִבַּת - יוֹם הַלּוּלָא שֶׁל רַבְּנֵי הַזֶּקֶן - מִפְּנֵי אָפֶס הַפְּנֹאֵי בִ"ט כְּסֵלוֹ.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון י"ג כסלו ~

שֶׁלֶשׁ אוֹ שֵׁשׁ עוֹנוֹת?

אומרים שלש עונות... ", וכך כתב הרמב"ם בפירושו המשניות (מקוואות שם): "וחכמים גם כן סוברים כך כמו שכתבו בתלמוד בשבת אבל חכמים אומרים שלוש עונות שלימות בעינינו" - "משמע דגרסתו היתה שלש עונות" (חידושי הצמח-צדק שבת שם). אך ב'שולחן ערוך' נפסק שפולטת שכבת זרע צריכה להמתין שש עונות: "הפולטת שכבת זרע בימי ספירתה אם הוא תוך שש עונות לשמושה סותרת אותו יום" (י"ד סי' קצו סי"א). ובטעם הדבר כתב ה'בית-יוסף' (שם): "מאחר שכולם זולתי הרמב"ם ואור זרוע פוסקים (כרבנן) דעד שש עונות לא מסרחא שכבת זרע, הכי נקטינן. וכן ראיתי למורי הרב כמהר"ר יעקב בי רב זלה"ה דורש ברבים".

אך ה'חתם-סופר' (שו"ת י"ד סי' קעט) מצדד להקל כדעת הרמב"ם (במקרה מסוים בו הוא דן בתשובתו): "יש להקל בכהאי גוונא, ולכל-הפחות תמתין ג' עונות דהרי לרמב"ם דפסק כרבנן... סגי בג' עונות".

הלכות שאר אבות הטומאות פרק ה, הלכה יא: הַאֲשָׁה שֶׁפְּלִטָה שְׁכַבְתָּ זָרַע - אִם פְּלִטָה אוֹתָהּ כְּתוּף שֶׁלֶשׁ עוֹנוֹת, הֲרִי הִיא טְמֵאָה בְּרוּאָה קָרִי.

המקור לדין פולטת שכבת זרע, הוא מאזהרת משה רבינו את בני ישראל לפני מתן-תורה (יתרו יט, טו): "היו נכונים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה" - מכאן "לפולטת שכבת זרע ביום השלישי שהיא טמאה" (שבת פו, א). ונחלקו תנאים במספר העונות שצריכות להיות בשלשת הימים. לדעת רבי אלעזר בן עזריה (מקוואות פ"ח מ"ג): "הפולטת ביום השלישי טהורה", ומספיק שיהיו "שלש עונות שלימות" (פיה"מ לרמב"ם שם). אך בגמרא (שבת שם) מובא שלדעת חכמים "שש עונות שלימות בעינינו".

ועל פסק הרמב"ם כדעת ראב"ע שמספיק שלש עונות, הקשה הכסף משנה' למה לא פסק כחכמים שהם רבים, ותירץ לרמב"ם היתה גירסא אחרת בה נאמר: "אבל חכמים

~ יום שני י"ד כסלו ~

אילו משקים מטמאים כלים?

לדעת הרמב"ם יש לפרש את דברי בית שמאי שבמזיגת הכוס לפני נטילת ידים אין החשש שהמשקים שנטמאו מחמת הידים יחזרו ויטמאו את הכוס, אלא החשש הוא שמה טיפות מהמשקים שמאחורי הכוס יפלו לתוך הכוס ויטמאו את המשקים שבתוכו, אבל הכוס עצמו אכן אינו נטמא ממשקים אלו.

והצל"ח (ברכות שם) ביאר:

יש שני סוגים בטומאת ידים' שגזרו חכמים: א. סתם ידים' – אפילו אם לא נגעו בטומאה אלא כיון שהסיח דעתו נעשו 'שניים' לטומאה. ב. ידים שנגעו ב'ראשון לטומאה' – אף שאין אדם מקבל טומאה אלא מ'אב הטומאה', גזרו חכמים שהידים שנגעו ב'ראשון' יטמאו משקים שהיו 'ראשון לטומאה'.

ולפי זה יש לומר לדעת הרמב"ם: משקים שנגעו בסתם ידים, אף שנטמאו, אכן אינם מטמאים כלים, אבל אם המשקים נגעו בידים שנגעו ב'ראשון', הרי הם מטמאים את הכלים. ודברי הרמב"ם כאן, שמשקים מטמאים כלים בתנאי "שהיה אותן המשקין טמאין מחמת אב מאבות הטומאות" כוללים גם משקים שנטמאו מידיים שנגעו ב'ראשון לטומאה'.

הלכות שאר אבות הטומאות, פרק ז הלכה ב: אין לך ולד טמאה שטמא בליה, אלא משקין טמאים בלבד; וטמאה זו, מדבריהם; והוא שיהיה אותן המשקין טמאין מחמת אב מאבות הטומאות.

משקים טמאים שהם 'ולד הטומאה' (שטמאתם באה מ'אב הטומאה') מטמאים כלים מדרבנן, גזירה משום משקה הזב, ולדעת הרמב"ם זהו דוקא כשמקור הטומאה הוא ה'אב' (גם אם נטמאו מ'ראשון לטומאה' או 'שני' ולא מה'אב' עצמו) אך אם המשקים נטמאו מחמת ידים' שחכמים גזרו עליהם טומאה, אינם מטמאים כלים (וראה להלן פ"ח ה"ג).

והראב"ד השיג וכתב שאף אם המשקים נטמאו מחמת ידים', גזרו שיטמאו את הכלים. והוכיח כן מהמבואר בגמרא (ברכות נב, א) שלדעת בית שמאי, השותים יין לפני הסעודה נוטלים את הידים ואחר כך מוזגים את הכוס, כי אם ימזגו את הכוס לפני נטילת הידים יש לחשוש שמה משקין שעל אחורי הכוס ייטמאו מחמת הידים ויחזרו המשקים ויטמאו את הכוס. ומכאן שאף על משקים שנטמאו מחמת ידים (ולא מחמת אב הטומאה) גזרו שיטמאו את הכלים!

וביאר ה'מרכבת המשנה':

~ יום שלישי ט"ו כסלו ~

חתיכות נפרדות או חתיכה אחת

ויש לבאר כי מדובר באופן שאין בכל חתיכה שיעור 'כביצה', ומאחר ומאכל הקטן משיעור זה אינו מטמא אחרים, אם לא ייחשבו שתי החתיכות כמחבורות לא ייטמאו המים הנוגעים בחתיכה (וממילא לא יטמאו את השנייה), ולכן מועיל החיבור להחשיב את שתי החתיכות כמחבורות ולכן השנייה נטמאת מחמת הראשונה, אך עדיין יש להסתפק האם הן כגוף אחד ממש וחלה על השנייה אותה דרגת טומאה של הראשונה או שטומאתה היא בדרגה נמוכה יותר (והב טהור – טהרות פ"ח מ"ח).

ויתכן שיש 'נפקא מינה' נוספת בחיבור זה, שהרי מאכל נטמא רק אם 'הוכשר' קודם לכן לקבלת טומאה (על ידי מגע באחד משבעת המשקים המכשירים), ויש לפרש שכאן מדובר באופן שהחתיכה השנייה לא הוכשרה לקבלת טומאה ולכן מצד עצמה אינה ראויה לקבל טומאה מהמים, אך מאחר ועל ידי המים היא נחשבת כמחבורת לחתיכה הראשונה, די בכך שהראשונה הוכשרה ונטמאה, וממילא נטמאת גם השנייה (באר מים – טהרות עמ' שנב).

הלכות שאר אבות הטומאות פרק יא, הלכה ו: הפורץ אכלין על ידי משקין, הרי הם חבירי לטמא טמאת אכלין; ויתדבר ספק, אם הן חשובין כגוף אחד למנות בהם ראשון ושני ושלישי, או חשובין זה האכל שננעץ בו הטמאה ראשון, והאכל המחבר לו שני.

מדובר בשני מאכלים המונחים זה לצד זה ואין ביניהם מגע ישיר אלא באמצעות משקה הנוגע בשניהם. וכתב הרמב"ם שרואים אותם כמחבורים ולכן אם נגע דבר טמא באחד מהם נטמא גם חברו, אך ספק האם הם נחשבים כגוף אחד ממש ואם נגעה טומאה באחד מהם ונעשה 'ראשון לטומאה' נעשה אף חברו 'ראשון לטומאה', או שאינם כגוף אחד ממש אלא זה שנגעה בו הטומאה נעשה 'ראשון לטומאה' ואילו השני נעשה 'שני'.

ויש להבין: הרי אם אינם נחשבים כגוף אחד אלא כשני גופים שהאחד נטמא מחברו, אין כל משמעות לכך ש'חיבורי אוכלין על ידי משקין הרי הם חיבור', שכן אף אם השני אינו מחובר לראשון הרי הוא נטמא מהמשקים עצמם שנטמאו מחמת נגיעתם במאכל הראשון!

~ יום רביעי ט"ז כסלו ~

נשיאת מדרס הזב עם הקודש

לתרומה כי (לדעת חנניה בן עקביא) חכמים החמירו וגזרו רק בדבר שהיה באותו מעשה (קודש) ולא בדבר הדומה לו (תרומה). וה'שיח יצחק' (שם, ד"ה באותה) הביא את דברי הרמב"ם (בפירוש המשנה שם) שהאיסור לשאת את המדרס יחד עם הקודש הוא כאשר "ישים שניהם בלוח וירים אותה", ואף שאין זה דומה למעשה שהיה, שהאדם לבש את המדרס (סנדל) ברגלו ולאחר שנפסקה הרצועה והניחה על פי החבית נפלה לאויר החבית, מכל-מקום הגזירה היתה רק שלא יישא קודש ומדרס כשהם סמוכים יחד כי בזה "קרוב הוא שיגע", אבל בנעלי מדרס הזב "לא גזרו מפני שדבר רחוק שתיפסק הרצועה ויסירנה מעל רגלו ויגע בקודש שבידו".

וכן ביאר ב'ראשון לציון' (להאור החיים, חגיגה שם ד"ה איכע"א) שהרמב"ם כאן דייק בלשונו וכתב "הנושא את המדרס" – "שלא אסרו אלא לישא אותם יחד" והאיסור נובע מהמעשה שהיה "שנתן את הסנדל על פי החבית", היינו, שהמדרס היה בסמיכות לקודש.

הלכות שאר אבות הטומאות פרק יב, הלכה ג: הנושא את המדרס, מתר לו לישא עמו תרומה פאחד – הואיל ואין הנושא נוגע בתרומה ולא התרומה נוגעת במדרס, הרי היא מהורה; אבל לא תקדש... מעשה היה פאחד שנושא חבית לקדש, וממאה במדרס שנושא עמה. באותה שעה גזרו, שהנושא את המדרס, לא ישא את הקדש; ולא גזרו אלא במדרס עם הקדש, במעשה שהיה.

שנינו במשנה (חגיגה כ, ב): הנושא את 'מדרס הזב' (נעל הזב שדינה כאב הטומאה) מותר לו לשאת עמו גם את התרומה ואין חוששים שמא תיטמא התרומה על ידי המדרס, אבל בקדשים (קודש) החמירו שאין לשאת אותם יחד עם המדרס. וזו היא גזירת חכמים משום מעשה שהיה באחד שהעביר חבית יין של קודש ונפסקה הרצועה של סנדלו שהיה מדרס הזב, והניח את הרצועה על פי החבית ונפלה לתוכה ונטמאה (והיתה זו חבית של חרס הנטמאת רק מאוירה). ומבאר הגמרא (שם כג, א) שהגזירה היתה רק לקודש ולא

~ יום חמישי י"ז כסלו ~

מתי מתירים ספק טומאה לכתחילה?

עצמו על ידי טבילה במקוה שכשרותו מוטלת בספק, אע"פ שמעיקר הדין כשיטבול בו ייטהר, לכתחילה יש להחמיר ולהיטהר באופן וודאי ולכן אין מורים לו היתר לכתחילה. אולם כאן מדובר כאשר יש ספק האם נטמא, ואין הוא עושה פעולה מיוזמתו כדי לטהר את עצמו מספק אלא הספק כבר נוצר מאליו, ומאחר והתורה התירה זאת, אין לנו להחמיר ולאסור.

ועוד, כי כשיש ספק האם נטמא, אם נימנע מלהורות לו שהוא טהור עלול להיגרם מכך מכשול, משום שיסבור שהוא טמא ויבוא לשרוף תרומה טהורה שנגע בה (ועל פי טעותו נטמאה על ידו ודינה בשריפה) כאשר מצד הדין היא טהורה ואסור לשרופה, ולכן יש לומר לו בפירוש שמן הדין הוא טהור (ואין לו לשרוף תרומה שנגע בה), ורק אם ירצה להחמיר על עצמו ולטבול הרי זה משובח.

אולם כאשר אדם טמא בא לשאול אודות טבילה במקוה שהוא ספק כשר, לא נגרם כל מכשול כאשר אין מתירים לו לטבול בו לכתחילה, כי כל עוד איננו טובל הוא טמא כמו שהיה, ואם ייגע בטהרות אכן ייטמאו ודינן בשריפה.

(משנה נמלך מקוואות י. 1)

הלכות שאר אבות הטומאות פרק טו, הלכה ט: אף על פי שספק רשות הרבים מהור, כשיבוא לשאל, אומרין לו: 'אם טבילתה, אין ככה הפסד'. אם טבל, הרי זה משבח; ואם לא טבל, ויעשה מהרות – הרי הן מהורות, שספק רשות הרבים מהור.

מלשון הרמב"ם משמע שאפשר להסתמך לכתחילה על הכלל "ספק טומאה ברשות הרבים טהור" וכן מורים הלכה לשואל, אלא שאומרים לו שאם ירצה להחמיר ולטבול, הרי זה משובח אך אין בכך חובה.

אולם לעיל (פ"ד ה"ב) כתב הרמב"ם "ספק מים שאובין למקוה... ספיקו טהור והרי המקוה בכשרותו (משום שפסול שאובים הוא מדרבנן וספק דרבנן לקולא), ואין מודין לו לטבול במקוה זה ולעשות טהרות לכתחילה, ואם טבל ועשה – טהרותיו טהורות", הרי שאע"פ שמעיקר הדין המקוה כשר מספק, אין מורים כן לכתחילה, ורק בדיעבד אם כבר טבל ונגע בטהרות, הרי הן טהורות.

וטעם החילוק: במקרה דלעיל, מאחר והאדם טמא בוודאי ורוצה לטהר

~ יום שישי י"ח כסלו ~

עבר בדרך ונמצא שם מת – האם טהור?

יאהיל עליו והרי הוא טמא. ותמה ה'כסף משנה': מדוע לא ציין הרמב"ם שאם המת היה 'משובר ומפורק' טהור רק אם 'מהלך ברגליו', אבל אם טעון משא או רוכב על בהמה טמא?

וביאררו אתרונים (חזון נחום טהרות פ"ה מ"א, הר המוריה הל' ק"פ פ"ו הי"א):

לדעת הרמב"ם, דברי הגמרא לטהר רק במהלך ברגליו לא נאמרו לענין תרומה (כדעת רש"י) אלא לענין פסח ונזיר שבהם הרי הוא טהור גם במושכב לרוחב הדרך, ועל זה בא התנאי שרק כאשר היה מהלך ברגליו, טהור, כי אם היה טעון או רוכב אי אפשר שלא יגע במת, אבל כאשר המת אינו מושכב לרוחב הדרך אלא 'משובר ומפורק' (ואפשר לעבור בין איבריו) הרי הוא טהור גם אם היה טעון או רכוב.

ואילו לענין תרומה, אם המת מושכב לרוחב הדרך הרי הוא טמא גם אם היה מהלך ברגליו, אך כאשר המת 'משובר ומפורק' (ואפשר לעבור מבלי שיגע או יאהיל) הרי זה טהור בכל אופן. ורק לענין הפסח (ק"פ פ"ו הי"א) שהיה תורם להקריבו הוא גם אם המת מושכב לרוחב הדרך, ציין הרמב"ם שזהו בתנאי "שהיה מהלך ברגליו שהרי אפשר שלא יגע, אבל אם היה רוכב או טעון משא הרי זה טמא".

הלכות שאר אבות הטומאות פרק יח, הלכה ג: המוציא מת משכב לרחבו של דרך – אם היה שלם, והוא מן הקצה אל הקצה – הרי זה טמא לתרומה, שתוקתו שנגע; היה לו מקום לעבר, או שהיה משבר ומפרק שאפשר שעבר בין שוקיו ופרקיו – הרי זה טהור.

לאחר שאדם עבר בדרך, נודע לו שמת היה מונח שם במקום נסתר ולא היה ידוע לאף אחד, הרי זו 'טומאת התהום' שאינה כטומאה ודאית. ואינה מעכבת את הקרבת הפסח, והעובר בדרך ואחר כך נמצא מת מושכב לרוחבו – טהור ויכול לעשות את הפסח (וכן הנזיר שנטמא ב'טומאת התהום' אינו סותר נזירותו). אבל לענין תרומה, לא הותרה 'טומאת התהום' ו'המוצא מת מושכב לרוחבו של דרך... הרי זה טמא לתרומה" (ראה פסחים פא, ב).

וה'כסף משנה' הביא את דברי רש"י (פסחים שם) שעל הנאמר שאם המת היה 'משובר ומפורק' (מתולק לאברים ואפשר לעבור בין האברים מבלי לגעת או להאהיל עליהם) הרי זה טהור – מוסיפה הגמרא שזהו בתנאי שהאדם היה 'מהלך ברגליו', אבל אם היה טעון משא או רוכב על גבי בהמה – טמא, כי רק אם מהלך ברגליו ללא משא אפשר שלא יגע במת, אבל אם הוא טעון משא או רוכב, אי אפשר שלא יגע במת ולא

~ שבת קודש י"ט כסלו ~

האם מותר לטבול בשלג?

אמנם, על-פי דין השלג האמור כאן בטומאה, מיישב הגר"ח"ה אייגש את קושיות ה'בית יוסף': מבואר ברש"י (גדה יז, א) כי הטעם לכך שהשלג ש'נטמא מקצתו – לא נטמא כולו", הוא מפני שהשלג אינו עשוי גוש אחד אלא "כל קורט בפני עצמו חשוב ואינו נטמא אלא מקום מגע טומאה". מכאן שהקורטים התחתונים מהווים הפסק בין הקרקע לעליונים ונמצא שעומדים באויר – "ואין מטבילין באויר".

ועל דרך זה יש ליישב גם את הקושיא הראשונה: במים כל טיפה מחוברת לחברתה והרי זה כאילו כל ארבעים הסאה נגעו בטובל, אבל בשלג כל קורט הוא בפני עצמו והדבר נחשב כאילו רק טבל רק בקורטי השלג הסמוכים לבשרו ולא בכל ארבעים הסאה.

(מרחשת ח"א ל"ט, י"ב)

הלכות טומאת אוכלין פרק א, הלכה כ"ב: השלג... נטמא מקצתו, לא נטמא כולו.

על פי הלכה זו, יש להכריע בדיון הפוסקים אודות השלג לגבי מקוה:

המרדכי (שבת, סי' שלב) הביא את דעת רבינו שמחה שלא לטבול בשלג שלא הופשר, משתי סיבות:

א. אי אפשר שכל ארבעים הסאה שבשלג יגעו, בו זמנית, בבשרו של הטובל. ב. "אין מטבילין בכיפין". כלומר, גל הנתלש מן המים אין מטבילין כלים באמצעו העשוי ככיפה משום שהוא עומד באויר.

והקשה עליו הבית יוסף (יורה דעה, סי' דא): א. אין צורך שכל ארבעים הסאה יגעו בטובל. ב. הטעם ש"אין מטבילין בכיפין" הוא מפני ש"הוא טבילת אויר ואין מטבילין באויר" (רש"י הל'ין לא, ב) אבל השלג עומד בערימה על הקרקע ואין בו חלל ואויר.

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

8) מפני שכלים אינם מקבלים טומאה מראשון לטומאה אלא מאב הטומאה.

ב. אין נבלת העוף הטהור צריכה מחשבה⁹ לטמא טמאה זו החמורה¹⁰, אלא כיון שבלע ממנה פזית מקל מקום - הרי זו מטמאה בבית הבליעה. חשב עליה לאכילה - הרי זו מטמאה טמאת אכלין¹¹, והרי היא פאכל ראשון לטמאה אף על פי שלא נגע בה טמאה אחרת¹², ואינה צריכה הכשר.

9) ישנם סוגי אוכלין שאינם מטמאים טומאת אוכלין עד שהאדם יחשוב לאכלם (ראה לקמן) ומשמיענו רבינו שנבלת עוף טהור מטמאה בבית הבליעה בלי מחשבה כזו. 10) שטמאה בגדים. 11) אם נגעה באוכלין - נטמאו, אבל אם לא חשב לאוכלה אין דינה כאוכל, מפני שאין דרכם של בני אדם לאכול נבלת עוף. [בעוקצין פרק ג משנה ג שנינו, שלא אמרו דין זה אלא בכפרים, אבל בשווקים שמתאסף שם עם רב, נאכלת (על ידי גויים), ולפיכך מטמאה גם בלי מחשבה מיוחדת. וכן פסק רבינו בהלכות טומאת אוכלין פרק ג הלכה ג]. 12) נידה נא, א: אינה צריכה לא הכשר שרץ ולא הכשר מים. פירוש, מטמאה טומאת אוכלין אפילו לא נגעה בשרץ (או בדבר טמא אחר) ואפילו לא נרטבה באחד משבעת המשקין שמכשירים את האוכלין לקבל טומאה, וטעמו של דבר, מפני שבבית הבליעה היא מטמאה טומאה חמורה לטמא בגדים, וכל דבר שסופו לטמא טומאה חמורה אינו צריך הכשר. כתנא דבי רבי ישמעאל שם.

ג. פרה אדמה¹³ ושעירים הנשרפים אינן פן. אף על פי שהן מטמאין המועסק בהן, אם חשב עליהן לאכילה - צריכין שתגע בהן טמאה¹⁴ ואחר כך יטמאו טמאת אכלין.

13) יש להוסיף: ופרים. 14) נבלת עוף טהור מטמאה אוכלין בנגיעה אפילו לא נגעה בטומאה, מפני שטמאה טומאה חמורה בבית הבליעה כל אדם שהוא, אבל פרה ופרים שאינם מטמאים טומאה חמורה כל אדם, אלא את המתעסקים בהם, אינם מטמאים אוכלין אם לא נגעו בטומאה.

ד. פזית מנבלת ההקמה שתחבו בכוש¹⁵ והקניס לתוף מעי האשה מלמטה, או שהקניסו לתוף בליעתו של חברו במקום שנבלת העוף הטהור מטמאה - הרי זה טמאו משום נושא¹⁶, לא משום נוגע, כמו שבארנו בתחלת הספר.

15) בפלך. 16) רבינו לשיטתו, שמשא מטמא אפילו כשלא הזיז את הטומאה ממקומה. פסק כרבא שם,

~ יום ראשון י"ג כסלו ~

הלכות שאר אבות הטמאות

פרק שלישי

1) יבאר שנבלת עוף טהור מטמאה מן התורה, וכיצד היא טומאתה. ודין נבלת עוף טהור אם צריכה מחשבה. ואם חישוב עליה אם צריכה הכשר. תחב כזית נבלת בהמה למקום שנבלת העוף מטמא. הכורך כזית נבלת העוף בחזרת או בסיב ובלעו. הבלול נבלת עוף טהור ואחר שבלעה הקיאה. ואם בלע ממנה אבר שלם ואין בו כזית. ודין הדברים שמצטרפים לזית עם הבשר בעוף והראויים לאכילה או לשתייה. נבלת העוף שנפסדה מאכילת כלב, ועוף שנטרף ונשחט. נבלת העוף הטמא, ואבר מן החי הפורש ממנה או מן הטהורה.

א. נבלת העוף² הטהור מטמא מן התורה. מפי השמועה³ למדו, שזה שנאמר: וכל נפש אשר תאכל נבלה וטרפה באזרח ובגר וכבס בגדיו ורחץ במים - אינו מדבר אלא באוכל נבלת העוף הטהור בלבד, שהוא אסור משום נבלה וטרפה⁴. וכיצד היא טמאתה? אינה מטמאה לא במגע ולא במשא ולא כשהיא בתוך הפה, אלא בתוך בית הבליעה. שנאמר: וכל נפש אשר תאכל - אינה מטמאה אלא כשהיא בבית הנפש⁵; וזה שנאמר 'תאכל' - לתת שעור לטמאתה כשעור אכילה שהוא פזית. והרי נאמר בה: וכבס בגדיו - מלמד, שהמתטמא בה מטמא בגדיו עד שיפרש ממטמאיו, כמו שבארנו. כיצד? הבלול פזית מנבלת העוף הטהור ונגע בכלים בשעת בליעתו - טמאים ונעשו ראשון לטמאה. הנה נוגע באדם ובכלי חרס בשעת בליעתו - לא טמאן, כמו שבארנו בשאר אבות הטמאות. ואחר שבלע אינו מטמא שאר פלים⁶, שהרי הוא ככלי ראשון לטמאה אחר שפרש ממטמאיו, שאף על פי שהוא טעון טבילה והערב שמשו⁷ - אינו מטמא פלים⁸.

2) כל הדינים שבהלכה זו מקורם בתורת כהנים פרשת אחרי פרק י"ב ומובאים במקומות שונים בש"ס. 3) איש מפי איש עד משה רבינו. 4) בתורת כהנים שם הלכה ז: יכול אף נבלת עוף הטמא ... תלמוד לומר "אשר תאכל נבילה וטריפה" ... נבילה שיש לה טריפה יצא עוף טמא שאין לו טריפה (איסור טריפה חל רק על עוף טהור). 5) עיקר הנאת הנפש היא בבית הבליעה. 6) פירוש, אפילו שאר כלים שאינם של חרס. 7) שקיעת החמה. טמא שטבל אינו טהור לכל דבר עד שתשקע החמה ונקרא "טבול יום".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אֹכֵל. הַמְחִיחַ בַּחֲמָה וּגְמָעוּ - טָהוֹר, שְׁהָרִי הַסְרִיחִי³⁰.

26) הביצים הקטנות כשהן דבוקות בשידרה. (27) חתך כזית בשר מעוף חי ואכלו. (28) הבשר שעל השידרה מבפנים. שהביצים דבוקות בו. (29) השומן. (30) שומן שניתך בחום השמש התקלקל ונפסל לאכילה.

יא. נְבִלַת הָעוֹף הַטָּהוֹר³¹ שֶׁנִּפְסְדָה מֵאֹכֵל הַפְּלֶבֶ - טָהוֹרָה. וְכֵן אִם יִבְשָׁה כְּחֵרֶם וְאֵינָה יְכוּלָה לְהִשְׁרֹת בְּפוֹשְׁרֵין מַעַת לַעַת לְחֹזֵר לְכִמּוֹת שְׁהִיחָה - הָרִי זֶה טָהוֹרָה. וְהָאֹכֵל נֶצֶל³² שֶׁל נְבִלַת הָעוֹף הַטָּהוֹר - הָרִי זֶה טָהוֹר.

31) מבואר למעלה פרק א הלכה יג בדין נבלת בהמה. (32) למעלה (שם) כתב רבינו ניצל של בהמה טמא מספק מפני שבעיניי היא שלא נפשטה, וכאן, בניצל של עוף, פסק שאינו מטמא מפני שהבעיניי היא בניצל של בהמה בלבד, וסובר רבינו שניצל של עוף מאוס יותר משל בהמה.

יב. עוֹף טָהוֹר שֶׁנִּטְרַף וְנִשְׁחַט שְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה - שְׁחִיטתוֹ מְטַהֵרְתּוֹ, וְאִפְלוּ נִשְׁחַט בְּעֹזְרָה. וְאִם נִמְלַק וְנִמְצָא טָרְפָה - אֵין מְלִיקָתוֹ מְטַהֵרְתּוֹ³³. נִמְצָאתָ אוֹמְרָם³⁴: שֶׁהִשׁוּחַט עוֹף טָהוֹר, בֵּין בַּחוּץ בֵּין בְּפָנִים, בֵּין קִדְשִׁים בֵּין חֵלִין - הָרִי זֶה טָהוֹר³⁵; וְהַמּוֹלֵק חֵלִין בְּפָנִים³⁶ אוֹ שֶׁמְלַק קִדְשִׁים בַּחוּץ - הָרִי אֵלוּ מְטַמְּאִין³⁷ בְּגָדִים בְּבֵית הַבְּלִיעָה.

33) בין בפנים ובין בחוץ. (34) יוצא מזה. (35) ואף על פי שקדשים טעונים מליקה מפני שהשוחט עוף קדשים בחוץ חייב כרת (שם קז, א) הרי החשיבה תורה את שחיטת העוף בחוץ ולפיכך מטהרת מידי נבילה גם בפנים, שבפנים ובחוץ דינם שווה בכל ענייני טומאת נבלת העוף. (36) וכל שכן בחוץ, שלא מצאנו שם מליקה בכלל. (37) משנה שם סח, א. והטעם, מפני שאין מליקה מועילה לחולין בשום מקום, וקדשים בחוץ נלמד (שם) מן הכלל המקובל: "לא היה פסולו בקודש, מטמא בגדים בבית הבליעה".

יג. הַמּוֹלֵק³⁸ קִדְשִׁים בְּפָנִים, אִם הָיוּ רְאוּיִין לְקָרְבָן וְלֹא נִמְצְאוּ בְּהֵן מוּמִין שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּמִקְוֵמוֹ - הָרִי אֵלוּ טָהוֹרִין. פִּיּוּצָא בּוֹ, עֲגָלָה עֲרוּפָה³⁹ שֶׁנִּעְרְפָה כְּהַלְכָתָה - טָהוֹרָה. כְּפָרָה פְּתִיב בְּהָ⁴⁰ כְּקִדְשִׁים⁴¹. וְכֵן אִם נִשְׁחַטָה⁴² אַחֵר יִרְדְּתָה לְנַחַל, אָף עַל פִּי שְׂאֵסוּרָה בְּהִנָּאָה - הַצִּילָה אוֹתָהּ שְׁחִיטָתָה מִיָּדִי נְבִלָה.

38) ברייתא שם. והיא מלמדת, שלא תאמר, אמנם התורה התירה מליקה בקדשים למזבח ולכהנים, אולם לאחרים לא יצאה מכלל נבילה. (39) שם ע, ב. אם נמצא אדם הרוג ולא נודע מי רצחו מביאים בית דין עגלה, מורידים אותה לנחל ועורפים אותה. (40) שם: כפר לעמך ישראל. (41) ועשיית מצוותה מטהרת מידי נבילה כמו מליקה

שמקומות אלה דינם כבית הסתרים שמתמא במשא ולא במגע בניגוד לדעת אב"י שדינם כבלוע שאינו מטמא כלל.

ה. הַכּוֹרֵף פְּזִית מְבֻשָׂר נְבִלַת הָעוֹף הַטָּהוֹר בַּחֲזֵרַת וְכִיּוּצָא בָּהּ וּבְלָעוּ, אָף עַל פִּי שְׁלֹא נִגַע בְּגִרוֹנוֹ - הָרִי זֶה טָמֵא¹⁷. פָּרְכוּ בְּסִיב¹⁸ וּבְלָעוּ - הָרִי זֶה טָהוֹר¹⁹.

17) שדרך אכילה היא. דרכם של בני אדם לאכול בשר בחזרת, ולכן אין החזרת חוצצת. (18) כעין חוטים רכים הכרוכים על אילנות. (19) מפני שהטומאה לא נגעה בבית הבליעה והסיב חוצץ.

ו. הַבּוֹלֵעַ נְבִלַת הָעוֹף הַטָּהוֹר וְאַחֵר שֶׁבְּלָעָה הִקְיָאָה קִדְם שֶׁתִּתְעַפֵּל - הָרִי זֶה אֵינוֹ מְטַמֵּא בְּגָדִים בְּשִׁתְצָא לְגִרוֹנוֹ בְּשָׂעָה שֶׁמְקִיָּאָה; שְׂאֵינָה מְטַמְּאָה בְּבֵית הַנֶּפֶשׁ אֲלֹא בְּשַׁעַת בְּלִיעָה, לֹא בְּשָׂעָה שֶׁמְקִיָּאָה.

ז. מְעֵי שֶׁל נְבִלַת הָעוֹף הַטָּהוֹר שֶׁבְּלָעוּ, מְקַצְתּוֹ בְּבֵית הַבְּלִיעָה וּמְקַצְתּוֹ בַּחוּץ לְתוֹךְ פִּי: אִם יֵשׁ בְּבֵית הַבְּלִיעָה פְּזִית - הָרִי זֶה טָמֵא, וְאִם לֹא - טָהוֹר.

ח. בְּלָעוּ²⁰ מִמֶּנָּה אֵיבָר שְׁלֵם שְׂאֵין בוֹ פְּזִית - אֵינוֹ מְטַמְּא. אִפְלוּ נִטַּל צְפוֹר וְאֶכְלָה: אִם יֵשׁ בָּהּ פְּזִית - נְטָמֵא, וְאִם לֹא - טָהוֹר.

20) תוספתא זבים פרק ה הלכה ו. נאמר בה "אשר תאכל" ופחות מכזית אינה אכילה.

ט. הַכּוֹנְפִים²¹ וְהַנוּצָה²², אָף עַל פִּי שֶׁהֵן פְּאָכְלִים וּמְטַמְּאִין וּמְטַמְּאִין טְמֵאת אֶקְלִין - אֵינֵן מְצֻטְרְפִין²³ בְּנְבִלַת הָעוֹף הַטָּהוֹר לְכַזִּית. אֶבֶל הַמְּקוּמוֹת הַרְפִּים הַקְּרוּבִים לְבִשָׁר מִן הַחֲרָטוּם וְהַצְּרָנִים - הָרִי הֵן כְּבִשָׁר וּמְצֻטְרְפִין לְכַזִּית. רְאִשֵׁי אֲגַפִּים²⁴ וְרֵאשׁ הַזֶּזֶב וְהַעֲצָמוֹת, אִפְלוּ הַרְכוּת - אֵינֵן מְצֻטְרְפִין²⁵.

21) הנוצה הדקה הנשארת בעוף אחר מריטת הנוצה הגסה. (22) הדקה מן הדקה הנשארת אחרי מריטת הכנפיים. (23) אם אכל פחות מכזית בשר, והנוצה שאכל עימו משלימה לכזית - טהור. (24) יבשים הם ונוהגים לחתכם ולזרקם. (25) אבל מטמאים ומיטמאים. כל הלכה זו מקורה בטהרות פרק א משנה ב.

י. הָאֹכֵל מִנְבִלַת הָעוֹף הַטָּהוֹר מִן הַעֲצָמוֹת הַרְפִּין אוֹ מִן הַגִּידִין וּמִן הַשְּׁלָל שֶׁל בִּיצִים²⁶ וּמִן הַדָּם וּמְבֻשָׂר מִן הַחֵי²⁷ מִמֶּנּוּ - טָהוֹר. אֶבֶל הָאֹכֵל מִן הָאֲשָׁפוּל²⁸ שֶׁל בִּיצִים וּמִן הַקְּרָקָן וּמִן בְּנֵי הַמַּעִים, אוֹ שֶׁהִמְחִיחָה אֶת הַחֲלֶב²⁹ בְּאוֹר וּגְמָעוּ - הָרִי זֶה טָמֵא פְּאֹכֵל מְבֻשָׂר; שֶׁהִשְׁתָּה בְּכִל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בעוף. (42) שם. מפני ששחיטתה מתירה בחולין, היא מועילה לטהר בעגלה ערופה.
יד. נבלת העוף הטמא - טהורה⁴³ ואינה מטמאה בבית הבליעה⁴⁴. ואם חשב עליה לאכילה והקשרה⁴⁵ - הרי היא פאכלין טמאין שהן ראשון לטמאה⁴⁶. וכנפים והנוצה והמקומות הרפים מן הטרטום ומן הצפרנים שלה - הרי הן כבשרה⁴⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שמונה שרצים האמורין בתורה, והן: החלד... והן הנקראין שרץ לעינו טמאה".

בספר "קהלת יעקב" כתב שבבעת השרצים שמהחולד והלאה הם סוד שבעה קצוות הטומאה וכל אחד כולל מן השאר הרי ביחד מ"ט שערי טומאה, ואלו יש להם עוד צד טהרה ששבעה אלה שבים טהורים (כל שבים טהור) אבל החולד אינו גם בים (חולין כזו, א.) ואין לו צד טהרה כלשהו כי חולדה רומז לבינה, כמו שכתב הרב בעניין חולדה הנביאה כי חולדה לשון הטמנה וכיסוי, עלמא דאתכסיא "הנסתרות לה" אלקינו" דקאי על בחינת הבינה. ובבינה נ' שערים, מ"ט מתפשטים לז' קצוות ושער הנו"ן נשאר בה וכולם מתקדשים על-ידי הבינה, כי האם מטהרתו והוא סוד התשובה שבחזרתם למקורם לבינה נטהרו, אבל אם פגם גם בבינה אין לו שוב מקום להטהר. וכן מצינו ביציאת מצרים שהיו ישראל שקועים במ"ט שערי טומאה, ואילו הגיעו לשער הנו"ן שוב לא היו יכולים להטהר.

ויש להוסיף שכל זה הוא בנוגע לגאולת מצרים, אבל בגאולה האמיתית יהיה גם הבירור של שער הנו"ן כי במצרים הרע עדיין נשאר בתוקפו אלא שהיה העניין של "ברח העם", אבל בגאולה השלימה יתבטל הרע לגמרי וכתוב "...ובמנוסה לא תלכו"ן ועל זה נאמר "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" שהנפלאות שלעתיד-לבא הם כימי צאתך בכ"ף הדמיון, והיו עוד הרבה למעלה מהם.

ודוגמא לדבר בעבודת התשובה, שהקשה אדמוה"ז באגרת התשובה מעניינים שאין תשובה מועילה בהם, איך יתכן והרי אין לך דבר העומד בפני התשובה, ומתרחץ שאין מועילה תשובה תתאה אבל תשובה עילאה (תשובה עילאה בבינה) מועילה גם לעניינים אלו. ועל-דרך-זה בעניינינו הגם שאין חולדה בים הרי זה בבחינת ים סתם, אבל כשנמשך ומתגלה בחינת ים לעתיד-לבוא בדרגא נעלית יותר אזי נעשה טהרה גם בנוגע לחולדה בירור שער הנו"ן. ומכיון שכל הגילויים שיהיו לעתיד-לבוא תלויים במעשינו ועבודתנו עתה, הרי שמעין ודוגמת דבר זה צריך להיות במעשינו ועבודתנו גם עתה. ועניין זה נפעל על-ידי שלומדים בתורה אודות שמונה שרצים, כי המציאות שלהם כמו שהיא בתורה הוא עניין של קדושה, ולא עוד אלא שעל-ידי-זה פועלים הבירור והטהרה של שמונה

(43) בברייתא חולין (ק, ב) למדו זה מן הכתוב "נבילה וטריפה לא יאכל לטמאה בה" (ויקרא כב, ח) מי שאיסורו משום נבילה, יצא זה שאיסורו משום בל תאכל טמאה. (44) שטומאה זו נאמרה בעוף טהור בלבד, כל דבר שאינו מיוחד למאכל אדם אינו מטמא טומאת אוכלין אלא אם חישב עליו לאכילת אדם (הלכות טומאת אוכלין פרק א) ונבלת עוף טמא רוב בני אדם אינם אוכלים אותה ולפיכך צריכה מחשבה. (45) לשון המשנה טהרות פרק א, ג: "צריכה מחשבה והכשר" ופירש הר"י קורקוס, שהכוונה להכשר מים והכשר שרץ, היינו, שתורטב במשקין ותיגע אחרי כן בשרץ. אולם בכסף משנה כאן כתב, שמשלשון רבינו משמע שצריכה הכשר מים בלבד. (46) הר"י קורקוס פירש: כשנגעה באב. (47) מיתטמאים ומטמאים ומצטרפים (טהרות שם משנה ג'). בעוף טהור אמרנו למעלה (בהלכה ט) שהכנפיים והנוצה אינן מצטרפות. הרא"ש מנמק את ההבדל: נבלת עוף טמא אין אוכליה מצויים ולפיכך מניחים אותה כמו שהיא עם הכנפיים והנוצות עד שיימצאו אוכלים ולפיכך הם חשובים כחלק מן העוף.

טו. אחד העוף הטהור ואחד העוף הטמא - איבר מן החי הפורש מהם טהור, ואין בו טמאה פלל. שנגמר: ולאֵלה תטמאו, לְכֹל הַבְּהֵמָה⁴⁸ - להוציא את העוף שאין לו פרסה. ומפי השמועה למדו, שלא בא הפתוב אלא לטמא איבר מן החי של בהמה או חיה⁴⁹.

(48) והכתוב ממשיך: "אשר היא מפרסת פרסה". (49) ומפני שכתוב "פרסה" ממעטים אבר מן העוף.

טז. איבר מן המת⁵⁰ מן העוף - הרי הוא פגבלת העוף שפרש ממנו: אם היתה נבלת עוף טהור - מטמאה טמאה חמורה בבית הבליעה בכזית; ואם חשב עליו לאכילה - מטמא טמאת אכלין. ואם היתה נבלת עוף טמא - מטמא טמאת אכלין, אם חשב עליו והקשר. ואינו מטמא אכלין אחרים עד שיהיה בו כביצה, כשעור פל האכלין לטמא, כמו שיתבאר.

(50) אבר מן העוף אינו כלול במה שאמרנו במשנה (אהלות פרק א משנה ז): "האיברים אין להם שיעור".

פרק רביעי'

(1) יבאר טומאת שמונה שרצים האמורים בתורה ושיעורה וכל דיניה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21) משנה מעילה יז, א. 22) מטמא בכעדה. 23) אבל אם פירש מן הבשר אינו מצטרף, כרב חנין בגמרא שם, וכפירוש ה'תוספות' שם ד"ה אמר.

ח. עֲצָמוֹת הַשָּׁרִץ²⁴ וְגִידָיו וְצַפְרָנָיו - טְהוֹרִין. וְעוֹר הַחֹלֵד וְהַעֲכָבֵר וְהַצֵּב וְהַתְּנַשְׁמָת - טְהוֹרִים²⁵, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא לֹחַ וְעֵדִין לֹא עֲבָדוּ וְלֹא הֵלֵךְ בּוֹ²⁶. אֲבָל עוֹר הָאֲנָקָה וְהַפֶּחַ וְהַלְטָאָה וְהַחֲמֵט - כְּבָשָׂרָן, וּמִטְמֵא בְּכַעֲדָשָׁה. וְאִם עֲבָדוּן אוֹ שֶׁהֵלֵךְ בָּהֶן פְּדֵי עֲבוּדָה - טְהוֹרִין. וְכַמָּה הִיא פְּדֵי עֲבוּדָה? פְּדֵי הַלּוּף אֲרַבְעָה מִלִּין.

24) ב'תורת כהנים' פרשת שמייני פ"י ה"ב, שנינו: "וכל אשר יפול מנבלתם עליו יטמא", לא מן העצמות ולא מן הציפורניים. ורבינו מוסיף גידים. 25) במשנה חולין קכב, א נמנו השרצים שעורותיהם מטמאים, ולא מנו תנשמת. ראה שם עמוד ב. 26) ראה למעלה פ"א ה"ט.

ט. קוּלִית הַשָּׁרִץ²⁷ - הַנוֹגֵעַ בָּהּ טְהוֹר, אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא מְלֵאָה מִחַי. וְהוּא שִׁיחָהּ הַמֵּחַ מִתְקַשֵּׁקֶשׁ²⁸, שְׁאִינוּ מַעֲלָה אֲרוּכָה; אֲבָל אִם הִיא עוֹמֵד בְּמִקוּמוֹ וְיֵשׁ בּוֹ פְּדֵי לְהַעֲלוֹת אֲרוּכָה בָּהּ מִבְּחוּץ - הֵרִי הַנוֹגֵעַ בָּהּ טָמֵא, כָּכֵל הָאֵיבָרִים שֵׁישׁ בָּהֶן פְּדֵי לְהַעֲלוֹת אֲרוּכָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ²⁹. נִקְבָה הַקּוּלִית כָּכֵל שֶׁהוּא - הַנוֹגֵעַ בָּהּ מְכַל מְקוּם טָמֵא³⁰.

27) משנה שם קכה, א. 28) ראה למעלה פ"ב הי"א. 29) שם. 30) חולין שם.

י. בִּיצַת הַשָּׁרִץ³¹ הַמְרַקֶּמֶת³², אֵף עַל פִּי שֶׁהַשָּׁרִץ נִרְאָה מִתּוֹכָה³³ - טְהוֹרָה. נִקְבָה כָּל שֶׁהוּא - הַנוֹגֵעַ בָּהּ טָמֵא.

31) שם קכו, ב. יש שרצים שמולידים ולדות חיים, ויש מהם (חומט צב ולטאה) שמטילים ביצים. 32) שהתרקמה בה תבנית בעל-חי. 33) דרך קליפת הביצה השקופה. [בתוספתא חולין פ"ח ה"ה, אמרו: "וכמה היא ריקומה? כדי שייראה השרץ מתוכה". ומפרש רבינו, שאפילו במצב שכזה - טהורה, כל זמן שלא ניקבה. והטעם נאמר בברייתא שם, מפני שאי אפשר לנגוע בשרץ עצמו].

יא. שָׁרִץ³⁴ שֶׁחֲצִיו בָּשָׂר וְחֲצִיו אֲדָמָה - הַנוֹגֵעַ בְּבָשָׂר טָמֵא, וּבְאֲדָמָה טְהוֹר. וְאִם הַשָּׁרִץ עַל פְּנֵי כְּלוֹ³⁵ - אֵף הַנוֹגֵעַ בְּאֲדָמָה, שְׁעֵדִין לֹא נִגְמְרָה צוּרְתוֹ, טָמֵא³⁶.

34) משנה שם. 35) לכל ארכו, אבל לא לכל רחבו. 36) כר' יהודה במשנה, לפי פירושו של ר' יהושע בן לוי שם.

יב. בָּשָׂר הַשָּׁרִץ שֶׁנִּפְסְדָה³⁷ וְהַבָּאִישׁ וְנִפְסַל מְלֵאֲכָל הַכֶּלֶב - טְהוֹר. יִבְשׁ³⁸ עַד שֶׁנַּעֲשָׂה כְּחֶרֶשׁ: אִם יָכוֹל לְהַשְׂרוֹת כְּפוֹשְׂרִין מַעַת לָעַת וְלַחֲזֹר לֹחַ בְּשִׁחָהּ -

השרצים גם במציאות העולם, עד לטהרה של שער הנו"ן.

(על-פי י"ן מלכות' ספר טהרה סימן י"ח מתוך רמב"ם "פרס המלך")

2) לא עלה בידי אנשי המדע לקבוע בוודאות, שאפשר לסמוך עליה להלכה, את זהותם של שמונת השרצים ושמותיהם בזמננו.

ב. הַשָּׁרִץ³ - אֵב מְאֹבֹת הַטְּמֵאוֹת. מִטְמֵא אָדָם וְכָלִים⁴ בְּמַגֵּעַ, וְכָלִי חֶרֶס בְּאִוִיר⁵, וְאִינוּ מִטְמֵא בְּמִשָּׂא⁶, וְהַנוֹגֵעַ בּוֹ אִינוּ מִטְמֵא בְּגִידִים⁷ בְּשַׁעַת מַגְעוֹ⁸. וְשַׁעוֹר טְמֵאוֹתוֹ בְּכַעֲדָשָׁה⁹. וְכָל הַשָּׂרָצִים מְצַטְרְפִין לְכַעֲדָשָׁה¹⁰.

3) כלים פ"א מ"א. 4) ככל אב הטומאה. 5) אם השרץ היה תלוי בחוט והכניסוהו לאויר כלי חרס ולא נגע בדופנו - נטמא הכלי. 6) אם לא נגע (שם). 7) בתורה כתוב (ויקרא יא, לא): "הנוגע בהם במותם יטמא עד הערב", ולא נאמר "יכבס בגדיו" כמו שנאמר בטומאות אחרות. 8) כלומר, אפילו בשעת מגע בשרץ, ומכל-שכן אחר שפירש ממנו. 9) כשיעור תחילת ברייתו של החומט. ברייתא חגיגה יא, א. 10) חצי ערשה משרץ זה וחצי ערשה משרץ אחר - מצטרפים ומטמאים (מעילה טו, ב).

ג. הָאֵיבָרִים¹¹ אֵין לָהֶן שְׁעוֹר¹². אֵיבָר מִן הַשָּׁרִץ כְּבָרִית¹³.

11) אהלות פ"א מ"ד. 12) מטמאים בכל שהם. 13) כשהוא שלם, כמו שנברא (ראה למעלה פ"ב ה"ג).

ד. בְּשָׂר¹⁴ וְגִידִים וְעֲצָמוֹת, שֶׁהוּא פְּחוֹת מִכַּעֲדָשָׁה, בֵּין שֶׁפָּרַשׁ מִן הַחַי בֵּין שֶׁפָּרַשׁ מִן הַמֵּת - מִטְמֵא וְטְמֵאוֹת¹⁵. וְהוּא שִׁיחָהּ בְּבָשָׂר שֶׁעָלָיו אוֹ בַּמֵּחַ שֶׁבַעֲצָם פְּדֵי לְהַעֲלוֹת אֲרוּכָה¹⁶.

14) זה פירוש להלכה הקודמת. 15) טומאת שרץ. 16) ראה למעלה פ"ב הי"א.

ה. בְּשָׂר¹⁷ מִן הַחַי הַפּוֹרֵשׁ מִן הַשָּׁרִץ - טְהוֹר¹⁸; שְׁאִין מִטְמֵא אֲלֵא אֵיבָר הַדּוֹמָה לַשָּׁרִץ כְּלוֹ: מֵה שָׁרִץ - בְּשָׂר וְגִידִים וְעֲצָמוֹת, אֵף אֵיבָר הַפּוֹרֵשׁ - בְּשָׂר וְגִידִים וְעֲצָמוֹת.

17) בלי גידים ועצמות. 18) ברייתא חולין קכח, ב.

ו. הַכְּלִיא¹⁹ וְהַכְּבֵד וְהַלְשׁוֹן וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן אֵיבָר וְאֵין עוֹשִׂין חֲלִיפִין²⁰ - הֵרִי הֵן כְּבָשָׂר, וְאִם פָּרְשׁוּ מִן הַחַי - טְהוֹרִין.

19) חולין שם. ראה למעלה פ"ב ה"ד. 20) אם נחתכו אינם חוזרים וגדלים. ראה למעלה פ"ב ה"ד.

ז. דָּם הַשָּׁרִץ²¹ - כְּבָשָׂר²², וּמְצַטְרֵף לְכַעֲדָשָׁה כָּל זְמַן שֶׁהוּא מְחַבֵּר בְּבָשָׂר²³.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"ג כסלו - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בבבבב - שניהן ראשון לטמאה⁸ דין תורה. וכמה שעורה? לנוגע - בכעדשה⁹, ולרואה - בכל שהוא¹⁰. ואין הרואה טמא עד שתצא ממנו¹¹ ויחתם ממנו פי אמה¹², שנאמר: אשר תצא ממנו שכבת זרע. לפיכך¹³, אפלו ראה בקיסם¹⁴, הואיל והגיעה לפי אמה - נטמא. ואחד הרואה מחמת בשרו¹⁵ או הרואה באנס¹⁶ - טמא.

(2) של אדם (כלים פ"א מ"א). (3) שם. (4) שם. (5) פירוש, אפילו בשעת מגעו. (6) בשכבת זרע של אדם אחר. בנדה מג, ב - למדו מהכתוב שהנוגע טמא. (7) האדם שיצאה ממנו. (8) זבים פ"ה מ"א. (9) נדה שם, מימרא של רבי חנילאי. למדו זה מנוגע בשרין. (10) משנה, שם מ, א. (11) שם. (12) נקב האבר. רבינו דייק בלשונו וכתב: ויחתם "ממנו" פי אמה, ולא התכוון לומר שהחתים כל פי האמה אלא משהו ממנו הגיע עד לפי אמה וסתם חלק ממנו (ב'תורת כהנים' פרשת זבים פ"א ה"ג, דרשו: "החתים" אפילו כל שהוא. ומכאן שאפילו לא סתם את כל פי האמה, נקרא "החתים"), להוציא אם לא הגיע לפי האמה ולא נסתם כלום ממנו. פסק כ'סתם משנה' (שם מ, א) וכרב חנילאי (שם מג, ב) ולא כשמואל (ראה שם). ומיושבת בזה השגת הראב"ד (ראה כסף-משנה, וראה גם שתי ההערות הבאות). (13) מפני שמטמאה בכל שהיא. (14) הכניס קיסם לחלל האבר, ועבר עליו הזרע על לפי האבר. [ביאור הדברים: בגמרא שם כב, א שאל רבה: הרואה קרי (שכבת זרע) בקיסם מהו? ממנו אמר רחמנא (התורה אמרה "אשר תצא ממנו") עד דנפיק (שיצא) מבשרו ולא בקיסם, או דילמא (או אפשר) האי ממנו (תיבת "ממנו" זו) עד שתצא טומאתו לחוץ? אמר ליה, תיפוק ליה (יצא לו דין זה) דהוא עצמו אינו מטמא אלא בחתימת פי האבר. ופירש רש"י, שדעת רבה כשמואל, שצריכה שיעור כחתימת פי האמה, והקיסם התופס מקום בפי האמה מקטין את שיעור הזרע שהגיע לשם, ואם כן הדבר פשוט שאינו מטמא. וגם רבינו מפרש כך, ומפני שדעתו שמטמא במשהו, פסק שרואה בקיסם - טמא. ביאור זה מיישב גם תמיהת הכסף-משנה ד"ה ומ"ש]. (15) מתוך קישוי אבר. (16) אכילה ושתייה מרובה, קפיצה, בהלה. אלה גורמים לפעמים להוצאת זרע (נדה לה, א).

ב. אין שכבת זרע¹⁷ של קטן מטמאה עד שיהיה בן תשע שנים ויום אחד¹⁸.

(17) 'תורת כהנים' פרשת זבים פ"ו ה"א (וראה נדה לב, ב). (18) בהל' מטמאי משכב ומושב פ"א ה"ד והי"ב נתבאר, שזיבה של קטן בן יום אחד מטמאה.

ג. שכבת זרע אדמה - טהורה¹⁹, עד שתהיה לכה נגמשת²⁰.

(19) נדה לב, ב. (20) כלובן ביצה טריה (תוספתא, זבים פ"ב ה"ב).

ד. וכל שכבת זרע שאין גופו של אדם מרגיש בה

מטמא; ואם לאו - טהור, ואפלו פאכלים טמאים אינו מטמא. כמה דברים אמורים? במקצת השרץ; אבל שרץ שישב ושלדו קיים³⁹, או שגשרף ושלדו קיים, הואיל ותכנית פלו עומדת - הרי זה מטמא⁴⁰. וקרוב בעיני⁴¹, שטמאה זו מדבריהם.

(37) ראה למעלה פ"א ה"ג בדין נבילה. (38) משנה, נדה נד, ב. (39) תבניתו נשארה שלימה וניכרת. (40) שם נו, א. (41) סברת עצמו, ללא מקור בתלמוד ובגאונים. בגמרא שם למדו זה מן המקרא, ודעת רבינו שהדרשה היא "אסמכתא בעלמא" (חכמים הסמיכו גזירתם על הכתוב).

יג. פזית מן הנבלה או פעדשה מן השרץ שצמקו וחסרו - טהורין⁴². פחות מפעדשה מן השרץ ופחות מפזית מן הנבלה שתפחו ועמדו על פשעור - מטמאין מדברי סופרים⁴³. היו פתחלה פשעור וצמקו, וחסרו ותפחו עד שהגיעו לשעורן - הרי אלו מטמאין פשהיו דין תורה⁴⁴. וכן אתה אומר בפזית מן המת.

(42) טהרות פ"ג מ"ד. (43) מנחות נד, א. (44) שם עמוד ב, נפרכה שיטת ר' שמעון ברבי וריש לקיש שאמרו יש דיחוי באיסורין. פירוש, אם ירד האיסור או הטמאה מחתיכה זו מפני שצמקה לפחות מכשיעור, שוב לא יחזור אפילו אם תתפח ותחזור לשיעורה הקודם (ראה הלכות טומאת אוכלין פ"ד ה"ה וה"ו).

יד. השרץ⁴⁵ אינו מטמא עד שימות. התזו ראשיהן, אף על פי שעדין הראש מערה בעור הגוף⁴⁶, אף על פי שהן מפרכסין פזנב הלטאה⁴⁷ - מטמאין. שאר שקצים ורמשים⁴⁸ פלן, כגון הצפרדע והנחש והעקרב וכיוצא בהן, אף על פי שהן אסורין באכילה - הרי הן טהורין מכלום, ואפלו פאכלין טמאין אינן⁴⁹. ואין לה בכל השרצים מה שמטמא במותו חוץ משמונת המינין המפרשין בתורה.

(45) אהלות פ"א מ"ו. (46) אבל נמלקו שני הסימנים (קנה וושט). פסק כריש לקיש בחולין כא, א. ושם משמע, שריש לקיש מקפיד רק על מליקת שני הסימנים, אבל העור לא מעלה ולא מוריד. (47) שנחתך והופרד לגמרי מגוף הלטאה מפרכס עוד זמן מסוים, ואף-על-פי שאין בו כל חיות. (48) שלא נמנו בהלכה א בין השמונה. (49) אפילו אם נגעו בטמאה, אינם מטמאים אוכלין ומשקין.

פרק חמישי

(1) יבאר טומאת שכבת זרע הנוגע בה או הרואה אותה, ומתי היא מטמאה וכל דיניה.

א. שכבת זרע² - מאבות הטמאה. מטמאה אדם וכלים במגע, וכלי חרס באויר, ואינה מטמאה במשא³, ואין המתטמא בה מטמא בגדים⁴ בשעת מגעו⁵. ואחד הנוגע בה⁶ ואחד הרואה אותה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ח. וְכָל אִשָּׁה³⁹ שֶׁשָּׁמְשָׂה מִטְתָּהּ וַיְרִדָה וְטָבְלָה קֶדָם שְׁתַּקְנַח עֲצָמָה יָפָה יָפָה - הֲרִי הִיא בְּטַמְאָתָהּ⁴⁰.
(39) מס' מקוואות, שם. (40) שאי־אפשר שלא תפלוט שכבת זרע, והפולטת - טמאה. ראה בהלכה הבאה.

ט. אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה שֶׁשָּׁמְשׁוּ מִטְתָּן - שְׁנֵיהֶן טַמְאִים, וְשְׁנֵיהֶן רֹאשׁוֹן לְטַמְאָה דִּין תּוֹרָה⁴¹. וְאִין הָאִשָּׁה טַמְאָה מְשׁוּם נִוְגַעַת⁴² בְּשִׁכְבַּת זָרַע, שְׁנִגְיַעַת בֵּית הַסְּתָרִים⁴³ אִינְה נְגִיעָה, אֶלָּא הַמְשַׁמְשֵׁת הֲרִי הִיא כְּרֹאֵה קָרִי⁴⁴. וְהוּא שְׁתֵּהִיָּה בַת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, שְׁנֹאֲמַר: [וְאִשָּׁה⁴⁵ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אִישׁ אִתָּה]. הִיתָה קִטְנָה מִבַּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים - אִינְה מִתְטַמְּאָה בְּשִׁכְיָבָה⁴⁶, אֶבְל מִתְטַמְּאָה בְּנִגְיַעַת שִׁכְבַּת זָרַע אִם נִגְעָה⁴⁷ בְּבִשְׂרָה מִבְּחוּץ. [לְפִיכָךְ, הַבּוֹעֵל גְּדוּלָה שְׁלֹא כְּדַרְכָּה - טְהוֹרָה⁴⁸; שְׁלֹא טַמְא אֹתָהּ הַכְּתוּב בְּטַמְאָת בֵּית הַסְּתָרִים אֶלָּא כְּדַרְכָּה.

(21) מימרא של שמואל (נדה מג, א). בלשון אחרון אמרו בשם שמואל, שאפילו בלא הרגשה מטמאה ואף־על־פי־כן פסק רבינו כלשון ראשון, מפני שרבה סובר כך (כסף־משנה). (22) כשמואל בלשון ראשון גירסא שנייה (ראה כסף־משנה).

ה. הַמְהַרְהֵרָה²³ בַּלְלָה וְרָאָה שֶׁשָּׁמַשׁ מִטָּה בַּחֲלוֹם וְעָמַד וּמָצָא בְּשָׂרוֹ²⁴ חֵם, אָף עַל פִּי שְׁלֹא מָצָא שִׁכְבַּת זָרַע - הֲרִי זֶה טַמֵּא. פִּינֵן שֶׁהֲרִישׁ שֶׁשָּׁמַשׁ בַּחֲלוֹם כְּכֹר רָאָה בְּהִרְגָשָׁה, וְלְפִיכָךְ מָצָא בְּשָׂרוֹ חֵם; וְהִיתָה מְעַט וְנִתְקַנְחָה בְּבִשְׂרוֹ אוֹ בְּכִלְיוֹ, וְלְפִיכָךְ לֹא מָצָא לְחִלּוּחִית. הֲרִיֵּר וְלֹא מָצָא בְּשָׂרוֹ חֵם, אוֹ שֶׁמָּצָא בְּשָׂרוֹ חֵם וְלֹא הֲרִיֵּר - טְהוֹרָה²⁵.

(41) מן הכתוב (ויקרא טו, יח) ואשה אשר ישכב איש אותה שכבת זרע, ורחצו במים וטמאו עד הערב. (42) נדה מא, ב. (43) מקום שאינו נראה. נתבאר כבר (בהל' טומאת מת פ"א ה"ג), שנגיעת טומאה בבית הסתרים אינה מטמאה. (44) דינה כאיש שיצאה ממנו שכבת זרע. גזירת הכתוב היא (שם). (45) ב'תורת כהנים' פרשת מצורע (פ"ו ה"ז): "אשה", פרט לקטנה. יכול שאני מוציא בת שלוש שנים ויום אחד? תלמוד־לומר "ואשה". פירוש, סתם אשה משמע גדולה, והוא"ו המיותרת מרבה בת שלוש שנים ויום אחד, אבל למטה מגיל זה אינה ראויה לביאה. (46) מן הכתוב: ואשה אשר ישכב איש אותה וכו'. (47) צ"ל: נגעה. (48) יבמות לד, ב.

(23) מקוואות פ"ח מ"ג, כפירושו של רב הונא, נדה שם. (24) אבר המין. (25) תוספתא, שם פ"ו ה"ג.

ו. הַמְטִיל מִים²⁶ וְרָאָה מִים חֲלוּקִין²⁷ אוֹ עֲכוּרִים בַּתְּחִלָּה²⁸ - טְהוֹר; רָאָה אוֹתָם בְּאֲמָצַע אוֹ בְּסוֹף - הֲרִי זֶה טַמֵּא²⁹. הִיּוּ הַמֵּים שֶׁהִטִּיל כֻּלָּם מִתְחִלָּה וְעַד סוֹף חֲלוּקִין אוֹ עֲכוּרִים - הֲרִי זֶה טְהוֹר. הִיּוּ לְבָנִים וְנִמְשְׁכִין³⁰ - טַמֵּא. וְהַמְטִיל טַפִּים עֲבוֹת מִתּוֹךְ הָאֲמָה - טְהוֹר³¹.

י. הַבּוֹעֵל⁴⁹ אֶת הָאִשָּׁה וְלֹא הוֹצִיא שִׁכְבַּת זָרַע - טְהוֹר, אָף עַל פִּי שֶׁהֵעֵרָה. וְכֵן הָאִשָּׁה טְהוֹרָה עַד שְׁיוּצִיא הָאִישׁ.

(26) משתין (שם מ"ב). (27) טיפות טיפות. נראה שמדובר באדם בריא שדרכו להטיל מים בקילוח, אבל כשהפסקת הזרם באה מחמת מחלה, שאין לה קשר לזיבה, טהור אפילו כשההפסקות באות בסוף. (28) בהתחלת ההטלה ואחר־כך הטלה נורמלית כזרם בלתי נפסק. (29) השינוי הזה מוכיח ששכבת זרע יצאה עם השתן. (30) כלובן ביצה. (31) שם (מ"ג) שנינו: "טמא, דברי רבי אלעזר חסמא". ומזה למד רבינו, שחכמים חולקים עליו ומטהרים, ופסק כמותם (כסף־משנה).

(49) 'תורת כהנים' שם ה"ח.

יא. הָאִשָּׁה⁵⁰ שֶׁפָּלְטָה שִׁכְבַּת זָרַע⁵¹, אִם פָּלְטָה אוֹתָהּ בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ עֹנוֹת⁵² - הֲרִי הִיא טַמְאָה כְּרֹאֵה קָרִי. לְפִיכָךְ סוֹתְרַת יוֹם אֶחָד, אִם הִיתָה זָבָה⁵³, כְּאִישׁ שֶׁרָאָה קָרִי⁵⁴. וּמִטַּמְאָה בְּכָל שֶׁהוּא⁵⁵. אָף עַל פִּי שְׁלֹא יֵצֵאת לְחוּץ אֶלָּא נִעְקְרָה וְהִגִּיעָה לְבִין הַשְּׁנַיִם⁵⁶ - נְטַמְאָה; שֶׁהֲרִי שִׁכְבַּת זָרַע כְּדָמָה: מַה דָּמָה מִטַּמְא בְּפָנִים⁵⁷, אָף שִׁכְבַּת זָרַע שֶׁתְּפִלַּט תְּטַמֵּא אוֹתָהּ בְּפָנִים.

ז. בַּעַל קָרִי שֶׁטָּבַל³² וְלֹא הִטִּיל מִים קֶדָם שְׁיִטְבַּל - כְּשִׁיטְבִיל מִים³³ טַמֵּא, מִפְּנֵי צִחְצִיחוֹי שִׁכְבַּת זָרַע שְׁאִינֵן יוֹצֵאִין אֶלָּא כְּשִׁיטְבִיל מִים. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים³⁴? בַּחֲלוּלָה אוֹ בְּזָקֵן; אֶבְל יֵלְד³⁵ בְּרִיא - טְהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹרֵה שִׁכְבַּת זָרַע בְּחִזְקָה כְּחֵץ וְהִיא בָּלָה נִנְתְּקַת מִן הָאֲמָה³⁶. עַד כְּמָה³⁷ הוּא יֵלְד? כָּל זָמַן שֶׁהוּא עוֹמֵד עַל רִגְלוֹ אַחַת וְנוֹעֵל אוֹ חוֹלֵץ מְנוּעֵלוֹ. וְאִם אִינּוֹ יוֹכֵל לַעֲשׂוֹת בֵּין מִפְּנֵי חֲלוּיָהּ³⁸ - הֲרִי זֶה חוֹלָה לְעֻגְן זֶה.

(50) מס' מקוואות שם מ"ג. (51) שקיבלה מזכר. (52) עונה - יום או לילה. שכבת זרע מטמאה כל זמן שהיא ראויה להיקלט בגוף האשה ולהוליד, ואחר זמן מסוים היא מתקלקלת ואינה "זרע" ואינה מטמאה. ונחלקו תנאים בדבר, כמה זמן יעבור ותתקלקל. ופסק רבינו כרבי אלעזר בן עזריה במשנה, שאמר: "הפולטת זרע ביום שלישי (מהבעילה) טהורה". ובפירושו למשנה הוא מבאר, כגון

(32) שם מ"ד. (33) אחר הטבילה. (34) כרבי יוסי, שם. (35) אדם צעיר. (36) אבר המין. (37) חולין כד, ב. (38) חולשתו.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"ד כסלו - ספר טהרה - ה' שאר אבות הטומאות קבו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וּמְטִיל מַיִם - אֵינָן טְמֵאִין אֲלֵא מִדְּבַרְיָהֶם, וְלֹא גִזְרוּ עֲלֵיהֶם טְמֵאָה אֲלֵא לְתַרוּמָה, אֲבָל לְחֻלִּין - טְהוּרִין⁶⁴.
(63) ברייתא, שם מא, ב. (64) תוספתא, מקוואות פ"ו ה"ד.
טז. נְכַרְיָתָא⁶⁵ שְׁפַלְטָה שְׁכַבְתָּ זָרַע שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַשָּׁלֹשׁ עֹנוֹת, וְכֵן הִבְהֵמָה⁶⁶ שְׁפַלְטָה שְׁכַבְתָּ זָרַע שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ זְמַן זֶה - הֲרִי אוֹתָהּ הַנְּפַלְטָה טְמֵאָה⁶⁷.
פְּלִטָתוֹ⁶⁸ לְאַחַר זְמַן זֶה - הֲרִי הִיא סֶפֶק נִסְרָחָה אוֹ עֲדִין לֹא נִסְרָחָה⁶⁹.

(65) משנה, מקוואות פ"ח, ד. (66) שבת פו, ב. (67) רב פפא שואל שם, אם נפלטה אחר שלושה ימים מה דינה. ומשמע שבתוך שלושה ימים ברור שמטמאה. (68) הגויה או הבהמה. (69) בעיה של רב פפא, ונשארה בתיקו. [רב פפא שואל שם, מה דין נכרית שפלטה שכבת זרע של ישראל אחר שלושה ימים, והוא ממשיך ואומר: "אם תימצי לומר, כיון דאכלי שקצים ורמשים חביל גופייהו (גופם חס) פירוש ודינן כדין ישראלית, "במעו בהמה מה היא?" ומכיון שרבינו פוסק בכל מקום הלכה כ"אם תימצי לומר, יש לתמוה למה פסק כאן הרי היא ספק?]

יז. פְּכָר בְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת מְטֵמְאֵי מְשַׁכְּבִי וּמוֹשְׁבִי⁷⁰, שְׁשַׁכְּבָת זָרַעוֹ שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְבִים טְהוּר מְפֻלוֹם. לְפִיכָךְ, בֵּת יִשְׂרָאֵל שְׁפַלְטָה שְׁכַבְתָּ זָרַע שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכְבִים, אֶפְלוּ בְּתוֹךְ שָׁלֹשׁ עֹנוֹת - טְהוּרָה⁷¹.

(70) פ"ב ה"י. (71) מס' מקוואות פ"ח מ"ד.
יח. עוֹבֵד פּוֹכְבִים שְׁהַרְגִישׁ⁷², וְנִתְגַּיֵר וְיָרַד וְטָבַל⁷³, וְיִצְאָה מִמֶּנּוּ שְׁכַבְתָּ זָרַע שְׁהַרְגִישׁ בָּהּ אַחַר שְׁטָבַל⁷⁴ - הֲרִי זֶה סֶפֶק טְמֵאָה⁷⁵.

(72) בעיה במס' נדה מג, א. (73) לשם גירות. (74) יצאה אחר שטבל. (75) הבעיה לא נפשטה.
יט. גְּדוּלָה⁷⁶ שְׁשַׁכְּבָת אוֹתָהּ קָטָן פְּחוֹת מִכֵּן תִּשַׁע [או עוֹבֵד פּוֹכְבִים או בְּהֵמָה] - הֲרִי זֶה טְהוּרָה⁷⁷; שְׁנֵאמַר: [וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אִישׁ אִתָּה] - עַד שִׁהְיֶה הַשּׁוֹכֵב אִישׁ וּמִיִּשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁷⁸.

(76) למעלה משלוש שנים. (77) 'תורת הכהנים' פרשת מצורע פ"ו ה"ח. (78) בהלכה יז.

~ יום שני י"ד כסלו ~

פֶּרֶק שְׁשִׁי

1) יבאר שארבע אבות הטומאות יש בעבודה-זרה, וכיצד היא טומאתם, ושקולי אבות הטומאות דנו בה. אב הטומאה שמטמא במגע ואינו מטמא במשא או שמטמא במגע ובמשא. הנוגע באב מאבות הטומאות המושלך בתוך המקווה. זב שדרס על המשכב שהוא מונח במקווה.
א. טְמֵאת עֲבוּדָה זָרָה מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים. וְיֵשׁ לָהּ רִמּוֹ בְּתוֹרָה: הִסְרוּ² אֶת אֱלֹהֵי הַגֹּבֵר אֲשֶׁר בְּתַכְכֶּם וְהִטְהַרוּ³

שנבעלה ביום ראשון, והעונה הראשונה מתחילה בליל שני, ואחריה יום שני וליל שלישי הרי שלוש עונות, ואם תפלוט ביום שלישי היא טהורה. ולמה העדיף דעת רבי אלעזר בן עזריה על דעת רבי עקיבא ורבי ישמעאל שם? מפני שבגמרא שבת (פו, ב) אמר רבי יוחנן, שכך היא דעת חכמים. [ויש ספרים שכתוב בהם שם "שש עונות", אבל רבינו גורס "שלוש"]. (53) אשה שראתה דם בשלושה ימים זה אחר זה בימים הראויים לזיבה, הרי זו זבה וטמאה וצריכה לספור שבעה ימים נקיים מראיית דם וטובלת ונטהרת. ואם ראתה דם באחד מימים אלה, היא סותרת את הימים הנקיים, ועליה לספור שבעה ימים נקיים אחרי יום הראייה האחרונה. ומלמדנו רבינו, שאם לא ראתה דם אלא פלטה זרע בתוך שבעת הימים, אינה סותרת את כל הימים הנקיים אלא אותו היום אינו נחשב במספר הנקיים, וצריכה להוסיף רק יום אחד בלבד, אפילו אם פלטה ביום השביעי (נדה מב, א). (54) כזב הסופר שבעה נקיים וראה קרי (ראה דיני זב וזבה בה' איסורי ביאה פ"ו). (55) שם. (56) מקום בגוף האשה למעלה מבית החיצון. (57) אם נעקר ממקומו במקור ולא יצא לחוץ.

יב. שְׁכַבְתָּ זָרַע עֲצָמָה וְשִׁנְפֻלְטָה בְּתוֹךְ הַשָּׁלֹשׁ עֹנוֹת מְטֵמְאָה אַחֲרֵים שְׁנֵגְעוּ בָּהּ, כְּדֶרֶךְ שְׁטֵמְאָה הָאִשָּׁה שְׁפַלְטָה אוֹתָהּ. וְאִם פְּלִטָה אַחַר שָׁלֹשׁ עֹנוֹת - הֲרִי הָאִשָּׁה טְהוּרָה, וְכֵן שְׁכַבְתָּ זָרַע וְשִׁנְפֻלְטָה טְהוּרָה, שְׁכָבֵר נִפְסְדָה צוּרְתָהּ⁵⁸.

(58) ראה למעלה הערה נ.

יג. וְכִמְהָ⁵⁹ הִיא עוֹנָה? יוֹם אוֹ לַיְלָה. וְאֵינָן הַעוֹנָה שְׁנֵגְעָהּ בָּהּ מִן הַמְּנִינִן. כִּיצַד? נִבְעָלָה בְּלֵיל הַשְּׁכַבְתָּ - שָׁלֹשׁ עֹנוֹת שָׁלָה: יוֹם הַשְּׁכַבְתָּ, וְלֵיל אַחַד בְּשַׁבַּת, וְאַחַד בְּשַׁבַּת. אִם פְּלִטָה בְּתוֹךְ זְמַן זֶה - טְמֵאָה; פְּלִטָה מְלִיל שְׁנֵי הַיָּלָה - טְהוּרָה. וְהָאִישׁ שְׁפָרְשָׁה מִמֶּנּוּ שְׁכַבְתָּ זָרַע אֶפְלוּ לְאַחַר כְּמָה עֹנוֹת - הֲרִי זֶה טְמֵאָה⁶⁰ כֹּל זְמַן שֶׁהִיא לְחָה, וְהַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ טְמֵאָה⁶¹.

(59) שבת פו, א. (60) מימרא של רב חסדא, שם. ופירשו רבינו חננאל ורבינו שם, שהכוונה בזכר שנרבע ופלט שכבת הזרע של הרובע. ונראה שגם רבינו מפרש כך. (61) נראה שכוונתו, שהאיש טמא כרואה קרי ולא כנוגע בלבד. ונפקא-מינה, שמטמאה בכל שהיא, ראה למעלה ה"א.

יד. שְׁכַבְתָּ זָרַע אֵינָה מְטֵמְאָה אֲלֵא כִּשְׁהִיא לְחָה⁶². יְבֵשָׁה כְּהָרֵס - טְהוּרָה. וְאִם יְכוֹלָה לְשָׂרוֹת מַעַת לַעַת בְּפוֹשְׁרִין וְלַחֲזוֹר לְכִמּוֹת שְׁהִתָּה - הֲרִי זֶה טְמֵאָה.

(62) משנה, נדה נד, ב.

טו. פְּכָר בְּאַרְנוֹ בְּפֶרֶק זֶה, שְׁהַרְוָה קְרִי וְהָאִשָּׁה שְׁשַׁכְּבָת אִישׁ אוֹתָהּ שְׁכַבְתָּ זָרַע וְהַנוֹגֵעַ בְּשַׁכְּבָת זָרַע טְמֵאִים מִן הַתּוֹרָה. וְכֵן⁶³ הָאִשָּׁה שְׁפַלְטָה בְּתוֹךְ שָׁלֹשׁ עֹנוֹת - הֲרִי הִיא טְמֵאָה מִן הַתּוֹרָה כְּרוּאָה קְרִי. אֲבָל שְׂאֵר הָאֲמוּרִין בְּפֶרֶק זֶה שֶׁהֵן טְמֵאִים, כְּגוֹן מְהַרְהַר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

6) משמע שדינה כשקץ. (7) שאינו מטמא בפחות מכזית (הלכות טומאת מת פרק ב הלכה ב). (8) גוף הפסל.

ג. קצץ איבר ממנה, אפלו היה כמרדע⁹ - הרי זה טהור; שעבודה זרה אינה מטמאה לאיברים, אלא הצורה פלה פשהיא שלמה. שנאמר: תזרם כמו דנה¹⁰ - מה דנה אינה מטמאה לאיברים¹¹, אף עבודה זרה אינה מטמאה לאיברים. פקלי אבות הטמאות דנו בה¹², מפני שטמאתה מדבריהם. עשאוה פשרץ שאינו מטמא במשא, וכמת שאינו מטמא אלא בכזית¹³, וכנה שאינה מטמאה לאיברים.

9) איבר גדול כמו העץ שנותנים על צוואר החמור כדי לכוון הילוכו (ויש מפרשים: מחרישה, ולהלכה כאן אין הבדל בין שני הפירושים). (10) נידה. (11) אם נחתך אבר מנידה אינו מטמא כנידה אלא ככל אבר מן החי. ראה פרק ח מהלכות טומאת משכב ומושב הלכה ד. (12) כל ההקלות שישנן באבות הטומאות השונות הקילו חכמים בטומאת עבודה זרה. (13) לא כשרץ שטמא בכעדשה.

ד. נתפרקה¹⁴ עבודה זרה, אף על פי שהיה דיוט¹⁵ יכול להחזירה והרי פל איבריה קימים¹⁶ - אינה מטמאה¹⁷.

14) פסל עשוי חוליות ונתפרקו (שם). (15) שאינו אומן. (16) וכל אדם יכול לחבר את החוליות ויחזור הפסל כמו שהיה. (17) בעיני שלא נפשטה. אולם נאמר שם שלפי דעת חכמים שאבר ממנה אינו מטמא אין מקום לבעיני זו, וברור שאינה מטמאה. ומכיוון שרבינו פסק בהלכה הקודמת כחכמים כתב כאן "אינה מטמאה" (ראה משנה למלך).

ה. פל משמשי עבודה זרה - פשרץ. מטמאין אדם וכלים במגע, וכלי חרס באויר, ואינן מטמאין במשא. ושעור טמאתן בכזית. ואפלו קצץ משמשיה כזית מן הפלי - מטמא פשרץ. זו חמר במשמשיה יותר מעבודה זרה עצמה. ובית עבודה זרה עצמו, אבניו ועציו ועפרו - מטמאין בכזית¹⁸ במגע פכל המשמשיין.

18) משנה עבודה זרה מז, ב. ומכאן למדנו דין קצץ ממשמשיה.

ו. המכניס ראשו ורבו לבית עבודה זרה - נטמא כנגע. וכן פלי חרס שהכניס אוירו לבית עבודה זרה - נטמא. ספסלים ומתדראות¹⁹ שהכניס רפן לבית עבודה זרה - טמאים. וכלן ראשון לטמאה²⁰.

19) כיסאות. (20) מפני שנגעו באב הטומאה.

ז. תקרבת עבודה זרה²¹ מטמאה במגע ובמשא²² כנבלה. ושעורה בכזית. פל דבר שמקריבין לה, בין בשור בין שאר אכלים ומשקין - הפל כנבלה,

והחליפו שמלתיכם. וארבעה אבות הטמאות יש בה: עבודה זרה עצמה, ומשמשיה⁴, ותקרבת שלה⁵, וזו שנתנסף לה. וטמאת פלן מדבריהן.

~ נקודות משיחות קודש ~

"טמאת עבודה זרה מדברי סופרים. ויש לה רמן בתורה: הסרו את אלי הנכר אשר בתקכם והתירו והחליפו שמלתיכם כו".

ויש להבין מדוע בחר הרמב"ם ראה מפסוק שלא הובא כלל בגמרא כאסמכתא לטומאה שגזרו חכמים על עבודה זרה, והלא בגמרא הובאו פסוקים אחרים לגמרי, "תזרם כמו דוח", "שקץ תשקצנו" וכן איתקש למת כמו שנאמר "וישלך את עפרה על קבר בני העם" שכל לימודים אלו הם אסמכתא לגזירת חכמים על טומאת עבודה זרה, אבל הפסוק שהביא הרמב"ם מאן דכר שמי.

ויש לומר שבו רוצה הרמב"ם לבאר הגדר המיוחד של ע"ז שבגללו גזרו עליה טומאה.

כי בפסוקים שהביאה הגמרא מדובר על המיאוס של העבודה זרה מצד עצמה, היינו איסור על ה"חפצא" של העבודה זרה ואילו הביא הרמב"ם פסוקים אלו היה משמע שטומאת עבודה זרה היא מצד החפצא של הע"ז ולכן הוזקק להביא הפסוק "הסירו את אלקי הנכר" לרמז שהתוכן הכללי של גזירת טומאת עבודה זרה של חכמים הוא כדי להרחיק ממנה את האדם הגברא, ואינו דומה איסור עבודה זרה שאין בו ממש לשאר איסורים שה"חפצא" שלהם אסור מצד עצמו, כי עבודה זרה במהותה היא עניין שבדמיונו של אדם ומוזהר שלא ליתן לה חשיבות, ולכן מדגיש כאן שגם גזירת הטומאה של חכמים היא על הגברא, היינו להרחיק מהעבודה זרה. ועניין זה מודגש בפסוק "הסירו את אלקי הנכר כו" המדבר בהיטהרות והסתלקות הגברא מעבודה זרה.

(על-פי י"ן מלכות ספר טהרה סימן י"ט

מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

2) במשנה עבודה זרה מז, ב הסמיכו על הכתוב (דברים ז, כו): "שקץ תשקצנו" (שקץ ושרץ היינו הך). ורבינו עצמו מביא רמז זה להלן בהלכה ב. (3) משמע שאלוהי הנכר מטמאים. (4) הכלים שמשמשים בהם לצרכי עבודת אלילים. (5) הקרבנות שהקריבו לה. פרטי דיניהם מבוארים בהלכות הבאות.

ב. עבודה זרה עצמה מטמאה אדם וכלים במגע, וכלי חרס באויר, ואינה מטמאה במשא, פשרץ, שנאמר: שקץ תשקצנו⁶. ושעורה כזית. לא תהיה זו חמורה מן המת⁷. אבל אם היתה הצורה⁸ פחותה מפזית - טהורה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יא. כל אב טמאה שטמא במגע ואינו מטמא במשא³³, בין אב של תורה בין אב של דבריהם - אדם הנוגע בו אינו מטמא בגדים בשעת מגעו³⁴, ולא אדם ולא כלי חרס, אף על פי שעדין לא פירש מטמאיו. והנו אחר שפירש מטמאיו או קדם שפירש ולד, שהוא מטמא אכלין ועושה אותן שני לטמאה, מפני שהוא ראשון.

33 כגון שרץ. 34 פירוש אם נגע בבגדים בשעה שהוא נוגע בשרץ.

יב. וכל אב טמאה שטמא במגע ובמשא, בין אב של תורה³⁵ בין אב של דבריהם³⁶ - אדם הנוגע בו או הנושא מטמא בגדים³⁷ בשעת מגעו ובשעת נשיאתו, ועושה אותן ראשון לטמאה³⁸. וכן אם נגע באכלין - עשאן ראשון כל זמן שלא פירש מטמאיו. פירש מטמאיו - הרי הוא ראשון לטמאה לכל דבר, ואינו מטמא בגדים³⁹, ואם נגע באכלין - הרי הן שני. במה דברים אמורים? בשאר כל האבות חוץ מן הנבלות והמרכב⁴⁰. אבל הנבלה והמרכב, אף על פי שטמאין במגע ובמשא - הנוגע בהן אינו מטמא בגדים בשעת מגעו⁴¹, ואם נגע באכלין - הרי הן שני לטמאה⁴²; והנושא מטמא בגדים בשעת נשיאתו⁴³, ואם נגע באכלין עד שלא פירש - הנם ראשון לטמאה, כמו שבארנו.

35 בכלום כתוב: "וכיבס בגדיו". 36 תיקנו כעין דאורייתא. 37 והוא הדין לכל כלים שהוא נוגע בהם. 38 כאילו נגעו הם עצמם באב. 39 מפני שראשון אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין בלבד. 40 דבר שרכב עליו הזב. 41 בנוגע לא כתבה תורה יכבס בגדיו אלא "יטמא עד הערב". 42 אבל אם נגע במשקין, בין בשעת מגעו ובין אחר שפירש נעשו ראשון מדרבנן. 43 בנושא כתבה תורה כיבוס בגדים.

יג. מי חטאת⁴⁴ שישל בהן פדי הזהה⁴⁵, אף על פי שהן פנבלה וכמרכב שאין מטמאין בגדים אלא הנושאן - הרי הנוגע בהן מטמא בגדים בשעת מגעו משום נושא; שאי אפשר שיגע במים שלא יסיט⁴⁶ אותן, וכבר בארנו שאחד הנושא ואחד המסיט. וכן הנוגע בצמר הנבלה או שנגע בנימיו⁴⁷ המרכב - מטמא בגדים בשעת מגעו משום נושא; שאי אפשר לנגע בדברים אלו שלא יסיט אותן, ולפיכך מטמא בגדים עד שלא פירש פדין הנושא.

44 מים שנתנו עליהם אפר פרה אדומה כדי להזות על טמאי מת. 45 בכלים פרק א משנה ב שנינו: "למעלה מהם (דרגת טומאה גבוהה יותר משרץ ושכבת זרע וכו') נבילה ומי חטאת שיש בהם כדי הזייה, שהם מטמאים את האדם במשא לטמא בגדים במגע (פירוש, האדם הנושאם

שהכתוב קראן זבחי מתים²³. ואף על פי שאין תקרבת עבודה זרה של אכלין בטלית²⁴ לעולם להתיירה בהנאה, אם בטלה - הרי זו ספק לטמאה²⁵. אבל פלי שהוא תקרבת עבודה זרה שבטלו - טהור²⁶. וכן עבודה זרה ומשמשיה שבטלן - טהורין.

21 כל דבר שהוגש כקרבן לאליל. 22 אבל אינה מטמאה באוהל. כרבנן בעבודה זרה לב, ב וכלשון אחרון של רבא (חולין יג, ב) בפירוש המשנה. 23 "ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים". והכוונה לתקרבות עבודה זרה (עבודה זרה כט, ב). 24 פסל של גוי שקטע ראש אונה, ראש חוטמה או מעשים אחרים המוכיחים יחס של ביזוי, הותר הפסל בהנאה. מפני שביטל את איכותו כאליל והוא כגוש פשוט. וכן כלים ומשמשים אם שברם, הותרו בהנאה, אבל אוכלין אינם בטילים ואסורים בהנאה (הלכות עבודת כוכבים פרק ח הלכה ט והלכה י). 25 בעיני של רבי יוחנן (עבודה זרה נב, א) אם מה שאמרו אוכלין ומשקין אינם בטלים נוגע גם לענין טומאה או לאיסור הנאה בלבד שהוא מן התורה, אבל טומאה שהיא גזירת חכמים - בטלה. הבעיני נשאה בתיקו ולכן אומר רבינו: "הרי זו ספק לטומאה". ואף על פי שספק דרבנן - להקל, החמיר רבינו בטומאת עבודה זרה. 26 גמרא שם. רש"י שם מפרש, שהכוונה למשמשים, ונראה שלדעתו כלים שהם תקרובת אינם בטלים, ורבינו מפרש כתוספות (שם עמוד ב דיבור המתחיל כיוון) שגם תקרובת בכלל (כסף משנה).

ח. זין שנתנסף לעבודה זרה מטמא אדם וכלים במגע, וכלי חרס באויר, ומטמא אדם במשא²⁷ פנבלה, וטמאתו בכזית. שנאמר: אשר חלב זבחימי יאכלו, וישתו זין נסיכם. הרי זין נסיכם כחלב זבחימו. ואין מטמא טמאה זו אלא זין שנתנסף פינדי²⁸ לפני עבודה זרה; אבל סתם זין²⁹ של עובדי פוכבים - מטמא טמאה קלה פשאר כל משקין טמאין³⁰.

27 אבל לא באוהל. ורש"י כתב כאן שטמא גם באוהל. 28 שהושיט ידו לזין ושכשך. 29 שאין אנו יודעים אם נתנסך או לא. 30 ושיעורו ברביעית הלוג שהיא כשלושה זיתים (שם ל, א).

ט. מכל הדברים שבארנו מתחלת הספר³¹ עד פאן אתה למד, שאבות הטמאות - מהן אבות של תורה, ומהן אבות של דברי סופרים.

31 ספר טהרה.

י. כל המתטמא מחמת אב של תורה - הרי הוא ולד טמאה של תורה³², וכל המתטמא מחמת אב של דבריהם - הרי זה ולד של דבריהם.

32 בין כלים בין אוכלין ומשקין.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טז. הנוגע באב מאבות הטמאות המשלף בתוף המקנה, פגון נבלה או שרץ או משכב⁵² שהוא במקנה⁵³ ונגע בו - הרי זה טמא. שניאמר: אך מעין ובור מקנה מים יהיה טהור, ונגע בנבלתם יטמא - אפלו פשהו בתוף המקנה מטמאין. וכשיעלה מן המקנה זה הנוגע יטהר⁵⁴. [והנושאן מטמא בגדים בשעת נשיאתם, ואם נגע באכלים עד שלא פרש - הרי הן ראשון לטמאה, כמו שבארנו]. וכן זב שדרס על המשכב שהוא מנח במקנה - הרי המשכב טמא; וכשיעלה המשכב מן המקנה יטהר⁵⁵, שהרי עלתה לו טבילה⁵⁶. וזה הנוגע במשכב פשהו במקנה, אם פשט ידו ונגע חוץ למקנה - הרי זה מטמא בגדים. ואין צריך לומר שהוא מטמא אכלין ומשקין.

(52) דבר ששכב עליו הזב והדומה לו. (53) ואפילו שניהם - הטומאה והאדם - בתוך המקוה. (54) אם ירוש מן הטומאה כשכולו עודנו בתוך המים, אבל אם הוציא חלק מגופו לפני שפירש מן הטומאה לא נטהר. ודרך אגב משמיענו רבינו שהטובל אינו נטהר עד שיעלה מן המקוה וכל זמן שהוא במקוה נשאר בטומאתו. (55) המשכב. (56) אחר פרישתו מן הזב. מובן שאם לא פירש מן הזב לפני שחלק ממנו יצא מן המים - לא נטהר (ראה הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ו הלכה ב).

פרק שביעי

(1) יבאר שהאוכלין והמשקין מתטמאים, ואם מטמאים אוכלין או משקין, וכל דיניהם.

א. דבר מפרש בתורה, שהאכלין והמשקין מתטמאין. שניאמר: מפל האכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא, וכל משקה אשר ישתה ככל כלי יטמא. ואין האכל שנטמא מטמא אכל אחר מן התורה², ולא המשקין שנטמאו מטמאין דבר אחר מן התורה³. אכל מדברי סופרים גזרו על האכל הטמא, שאם נגע באכל אחר - טמאהו; וכן אם נגע אכל הטמא במשקין - טמאין⁴. ואין אכל מטמא כלי שנגע בו לעולם ואפלו מדבריהם⁵. וכן גזרו⁶ על המשקין הטמאים שיטמאו אכלין או משקין או פלים שנגעו בהן⁷.

(2) והוא הדין שאינו מטמא משקין. (3) לכאורה אפשר ללמוד משינוי הלשון - גבי אוכל כתב: "אינו מטמא אוכל", וכאן כתב: "דבר אחר" - שאוכל טמא מטמא משקין. אולם אין הדבר כן, שהרי ממשיך וכתב: "מדברי סופרים גזרו וכו', וכן אם נגע אוכל הטמא במשקין - טמאין", ברור איפוא, שמתמא משקין מדברי סופרים בלבד. ולקמן בפ"י ה" כתב: "וכן אם נגעו המשקין בוולד הטומאה, בין אדם ובין כלים" נטמאו מדברי תורה, מכאן שאם נגעו באוכל ראשון - לא נטמאו מן התורה (ע' ביאורנו שם בענין שלישי

מטמא בגדים במגעו בשעת המשא) וחשוכי בגדים במגע". ופירש רבינו שם "חשוכי בגדים במגע": בגדים נמנעים מליטמא כשהאדם נוגע בנבילה או במי חטאת, מלשון חשכת נפשי משחת (ישעיה לח, יז) [ובספרי התנ"ך שלנו כתוב "חשקת" בקוף. ותמוה הדבר, שרבינו דילג על הפסוקים שבתורה ואחשוכן גם אני (בראשית כ, ו) ולא חשכת (שם כב, טו)]. ומלמדנו רבינו כאן שאינו מטמא בגדים מדין טומאת מגע אבל מטמאים מדין טומאת משא, מפני שאי אפשר לנגוע ולא להיזו. והרי"י קורקוס מובא בכסף משנה כאן, שואל, מה לי אם הטומאה היא משום נוגע או משום נושא, ומבאר שההבדל הוא במים קרושים בקור, שאפשר לנגוע בהם מבלי להסיטם. (46) יזיז. (47) השערות (חוטמים דקיקים) הבולטות מן האריג.

יד. הבולע נבלת עוף הטהור - בשעת בליעתו מטמא בגדים, כמו שבארנו, והן ראשון לטמאה⁴⁸. וכן אם נגע באכלין - הרי הן ראשון לטמאה. ואחר שבלע⁴⁹ - הרי זה פרש מטמאיו.

(48) במשנה שם: "מטמא שניים ופוסל אחד", פירוש, הבולע מטמא את הבגדים ונעשים ראשון והם מטמאים אוכלין להיות שני ואוכלין אלה פוסלים אחרים). ויוצא מזה, שהבולע מטמא שניים (את הבגדים ואת האוכלין שנגעו בהם) ונוסף על זה פוסל את התרומה שנגעה באוכלין. (49) במשנה שם: "הקיא או בלעה מטמא אחד ופוסל אחד". נבלת עוף טהור מטמא רק בזמן שהיא נמצאת בבית הבליעה של אדם (למעלה פרק ג הלכה א) ולפיכך אחר שבלעה, הרי זה כאילו פירש ממנה ודינו כראשון לטומאה, כמו שנתבאר למעלה בהלכה י"ב.

טו. השורף פרה אדמה ושעירים הנשרפים והמשלח את השעיר, אף על פי שבשעת מעשיהן מטמא בגדים, כמו שבארנו, אם נגעו⁵⁰ באכלין אפלו בשעת מעשיהן - הרי הן שני לטמאה⁵¹.

(50) השורף והמשלח. (51) וכן כתב רבינו בפירושו למשנה זבים פרק ה משנה ט: "ודע, כי שורף פרה ופרים והמשלח השעיר מטמאים בגדים כאשר ביארנו כפתיחה, אמנם עם זה אינם מטמאים שניים ופוסלים אחד אלא מטמאים אחד ופוסלים אחד כמו כל ראשון לטומאה (פירוש, האוכלין שנגעו בהם נעשים שני). ואל תחשוב שזה סותר הכלל שאמר רבי יהושע (שכל המטמא בגדים בשעת מגעו מטמא שניים ופוסל אחד), לפי שזה מבואר ואמר "כל המטמא בגדים בשעת מגעו" ולא אמר כל המטמאים בגדים גרידא (בלבד), ואלה (שורף ומשלח) לא במגע יטמאו בגדים אלא בהתעסקם עסק מיוחד, והבן זה". ברור, שרבינו מחלק בין דבר המטמא בגדים תמיד בנגיעה (או במשא) ובין דבר שמטמא בזמן עסק מסויים בלבד. המטמא בנגיעה או במשא עושה אוכלין ראשון, אבל אלה שטומאתם מוגבלת אינם מטמאים את האוכלין להיות כמותם אפילו בחיבורים, והם מיטמאים בנגיעתם בהאדם שהוא ראשון ועושה אותם שני לטומאה, ולמד הבדל זה מדיוק לשונו של רבי יהושע.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20) שאינם מטמאים מאוירם אלא בניגיעה ממש. (21) אף-על-פי שמשקה הזב אינו מטמא כלי חרס בניגיעה מגבו (מאחוריו), וכל עיקרה של טומאת משקין היא גזירה משום משקה הזב, החמירו חכמים גזירתם יותר משל תורה. רבינו למד דין זה, ממה שאמרו (בכורות לח, א): "מה כלי חרס נטמא גבו לא נטמא תוכו, אף כלי שטף נטמא גבו לא נטמא תוכו" (ראה רב"ד וכסף-משנה). (22) כלים שם מ"ט.

ד. **כָּבֵד בְּאַרְנוֹנוֹ**²³, שְׁהֶאֱכִילִין אֵין מְטַמְּאִין בָּלִים, וְהַמְשַׁקֵּין מְטַמְּאִין. וְלָמָּה עָשׂוּ בְּטַמְּאֵת מְשַׁקֵּין הַכֵּר זֶה וְאָמְרוּ, שְׁהַבְּלִי שֶׁנִּגְעוּ מְשַׁקֵּין טַמְּאִין בְּאַחֲזָרָיו - לֹא נִטְמָא תוֹכוֹ לְתַרוּמָּה? לְהוֹדִיעַ שֶׁטַמְּאֵת בָּלִים אֵלוֹ מְדַבְּרִיהֶם, שֶׁלֹּא יִשְׂרְפוּ עֲלֶיהָ תְּרוּמָּה וְקִדְשִׁים²⁴.

23) בהלכה א. (24) התורה אסרה לשרוף תרומה וקדשים טהורים.

ה. **כָּבֵד בְּאַרְנוֹנוֹ**²⁵, שְׁהֶאֱכִילִין וְהַמְשַׁקֵּין שֶׁנִּגְעוּ בָּבָב מְאָבוֹת הַטַּמְּאוֹת - הֲרֵי הֵן רֵאשׁוֹן לְטַמְּאָה. וְכֵן אִם נִגַּע אֶכָּל בְּאָדָם אוֹ בְּכָלִי שֶׁנִּטְמָא בָּבָב - הֲרֵי אוֹתוֹ הֶאֱכַל שְׁנֵי לְטַמְּאָה. וְאֶכָּל שֶׁנִּגְעַת בְּזָה הַשְּׂנִי - נִקְרָא שְׂלִישִׁי לְטַמְּאָה. וְאִם נִגַּע הַשְּׂלִישִׁי בְּאֶכָּל רְבִיעִי - הֲרֵי זֶה נִקְרָא רְבִיעִי לְטַמְּאָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאֶכָּלִין; אֶכָּל הַמְשַׁקֵּין, אֶחָד מְשַׁקֵּה שֶׁנִּגְעַת בָּבָב הַטַּמְּאָה אוֹ שֶׁנִּגְעַת בְּשְׂנֵי - הֲרֵי אוֹתוֹ הַמְשַׁקֵּה תַחֲלָה לְטַמְּאָה²⁶, וּמְטַמָּא אֶת חֲבֵרוֹ, וְחֲבֵרוֹ אֶת חֲבֵרוֹ, אֶפְלוּ הֵן מְאָה²⁷, שְׁאֵין מוֹנִין בְּמְשַׁקֵּין. כִּיצַד? יֵין שֶׁנִּגְעַת בָּבָב הַטַּמְּאָה אוֹ בְּרֵאשׁוֹן אוֹ בְּשְׂנֵי - הֲרֵי יֵין זֶה בְּרֵאשׁוֹן לְטַמְּאָה. וְכֵן אִם נִגַּע יֵין זֶה בְּשֶׁמֶן, וְשֶׁמֶן בְּחֶלֶב, וְחֶלֶב בְּדָבָשׁ, וְדָבָשׁ בְּמֵי, וּמֵי בְּיֵין אַחֵר, וְכֵן עַד לְעוֹלָם - כֵּלָן רֵאשׁוֹן לְטַמְּאָה, וּכְאֵלוֹ כֵּל אֶחָד מֵהֵן נִטְמָא בָּבָב תַּחֲלָה, וְכֵלָן מְטַמְּאִין אֶת הַכֵּלִים²⁸. וְכֵן כֵּלִי שֶׁנִּטְמָא אוֹ אַחֲזָרָיו בְּמְשַׁקֵּין²⁹, וְנִגְעוּ מְשַׁקֵּין אַחֲרֵים בְּאַחֲזָרֵי הַכֵּלִים הַטַּמְּאִין, אֶפְלוּ הֵיוּ מְשַׁקֵּין חֲלִין³⁰ - נִעְשׂוּ הַמְשַׁקֵּין הָאֲחֵרִים תַּחֲלָה לְטַמְּאָה, וּמְטַמְּאִין בָּלִים אַחֲרֵים וְעוֹשִׂין אוֹתָן שְׂנִיִּים, וְאֵין צָרִיף לֹאמַר שֶׁהֵיוּ³¹ מְטַמְּאִין אֶכָּלִין וּמְשַׁקֵּין אַחֲרֵים.

25) בהלכות טומאת מת פ"ה ה"ח. (26) משנה פרה פ"ח, ז: "כל הפוסל את התרומה, מטמא משקין להיות תחילה (ראשון)", ושני פוסל את התרומה. (27) תוספתא טבול-יום פ"א ה"ב. (28) בפרה פ"ח מ"ה, שנינו: "כל ולד הטומאות אינו מטמא כלים אלא משקה". כל ולד הטומאות - פירוש, ראשון ושני, ומסיימת המשנה: "ונטמא משקה - טימאן", כלומר, אם נטמא משקה באלה - נטמא ומטמא כלים. (29) טהרות פ"ח מ"ז, מחלוקת ר' אליעזר ור' יהושע באוכלין שנגעו באחורי הכלים, ושניהם מטמאים את

ורביעי). [ודעת רש"י פסחים יט, א, שאוכל מטמא משקה מן התורה. ע' שם]. (4) צ"ל: טימאן (כת"י תימן). (5) נדה ז, ב. (6) שם. (7) הנימוק יבואר בהלכה ב.

ב. **אֵין לָךְ**⁸ וְלֹד לְטַמְּאָה⁹ שֶׁמְטַמָּא בָּלִים אֵלָא מְשַׁקֵּין טַמְּאִים בְּלֶבֶד. וְטַמְּאָה זוּ מְדַבְּרִיהֶם¹⁰. וְהוּא¹¹ שִׁיְהִיו אוֹתָן הַמְשַׁקֵּין טַמְּאִין מְחַמֵּת אֵב מְאָבוֹת הַטַּמְּאוֹת¹², בֵּין שֶׁל תוֹרָה בֵּין שֶׁל דְּבָרִיהֶם. וּמִפְּנֵי מָה גָּזְרוּ עַל הַמְשַׁקֵּין טַמְּאִין שִׁיְטַמְּאוּ בָּלִים? גְּזָרָה מְשׁוּם מְשַׁקֵּה הַזָּב¹³, שֶׁהוּא אֵב וּמְטַמָּא בָּלִים דִּין תוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְכִי יִרְקֶה הַזָּב בְּטַהוֹר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹנוֹ¹⁴.

8) פרה פ"ח מ"ה. (9) כל דבר שנגע באב הטומאה - בין כלים בין אוכלין ומשקין - נעשה ולד הטומאה. (10) נדה שם. (11) וזה נאמר. (12) פירוש, הטומאה למשקין אלה הגיעה מאב הטומאה שהיה הראשון לשלשלת הטומאות, ואפילו מאה חוליות באותה השלשלת, כגון שנגעו משקין באב הטומאה, ונגעו המשקין בכלים ואחר-כך נגעו משקין אחרים באותם הכלים וכן הלאה, הרי זה בגדר "מחמת אב הטומאה", למעט משקין שנגעו בידיים שחכמים גזרו עליהם טומאה, משקין אלה אינם מטמאים כלים. ובהקדמתו לפירוש המשנה סדר טהרות, כותב רבינו: "אבל בתנאי שיהיו אלו המשקין יתמאו מחמת השרץ, ר"ל שיהיה נסמך בטומאתו אליו (אל השרץ) כמו שיטמאוהו האב או הראשון או השני, כמו שקדם, לא שיהיה נטמא בידיים טמאות, לפי שידיים טמאות מטמאין את המשקין גם כן כמו שהתבאר... וזה ענין אמרם בתלמוד (שבת יד, ב) "דאיטמו מחמת שרץ", כאשר (כאילו) אמרו ז"ל שאלו המשקין טמאים לא יתמאו בידיים טמאות וכו'". ברור שהתכוון למה שכתבנו למעלה. ורבינו שם מודיע שמקור דין זה בירושלמי חגיגה פ"ג ה"א. [בכסף-משנה מוסר מקור זה בשם עצמו, וכנראה לא הגיעה לידו הקדמה זו בתרגומה העברי]. (13) נוזלים היוצאים מגופו של זב, כגון רוק וימי רגליו. (14) בהלכות טומאת משכב ומושב פ"א ה"ד וט"ו.

ג. **כִּשְׁגָזְרוּ**¹⁵ עַל הַמְשַׁקֵּין שִׁיְטַמְּאוּ אֶת הַכֵּלִים, גָּזְרוּ שִׁיְהִיו מְטַמְּאִין אֶת הַכֵּלִים מִתּוֹכָן¹⁶. כִּיצַד? אִם נִפְלוּ לְאֹוִיר כֵּלִי חָרָס¹⁷ - נִטְמָא כֵּלּוֹ וְהֲרֵי הוּא שְׂנִי¹⁸; וְאִם נִגְעוּ¹⁹ בְּשֶׁאֵר בָּלִים²⁰ מִתּוֹכָן - מְטַמָּא כֵּלָן וְנִעְשׂוּ שְׂנִיִּים. אֲבָל אִם נִגְעוּ מְשַׁקֵּין טַמְּאִים בְּאַחֲזָרֵי הַכֵּלִי שִׁישׁ לוֹ תוֹרָה, בֵּין בְּכָלִי חָרָס בֵּין בְּכָלִי שֶׁטָּף וּכְלֵי מִתְּכוֹת - נִטְמָאוּ אַחֲזָרָיו בְּלֶבֶד²¹, וְהֲרֵי אַחֲזָרָיו שְׂנִי, וְלֹא נִטְמָא תוֹכוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? לְתַרוּמָּה; אֲבָל לְקִדְשׁ²², כֵּלִי שֶׁנִּטְמָא אוֹ אַחֲזָרָיו - נִטְמָא כֵּלּוֹ, וְהֲרֵי כֵּלּוֹ שְׂנִי לְטַמְּאָה.

15) כלים פכ"ה מ"א. ראה פירוש רבינו שם. (16) אם נגעו בצד הפנימי של הכלי - נטמא כולו. (17) אפילו לא נגעו בדופן. (18) גזרו שמשקין הם ראשון. (19) בדופן הכלי.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המשקין שנגעו באחורי כלים שנטמאו במשקין. (30) ומכל-שכן של תרומה או קודש. (31) המשקין.
 ו. אַחֲרֵי הַפְּלִי שֶׁנִּטְמָאוּ בַּמִּשְׁקִין, וְנִגְעוּ אֶקְלִין³² בְּאַחֲרֵי הַפְּלִי הַטָּמֵא, אֶפְלוּ אֶקְלֵי תְרוּמָה - הֲרִי הֵן טְהוּרִין. שֶׁהַפְּלִי שֶׁנִּטְמָאוּ אַחֲרָיו בְּלֶבֶד אֵינוּ מִטְמָא אֶת הָאֶקְלִין אֲלָא לְקֹדֶשׁ בְּלֶבֶד; שֶׁהַפְּלִי שֶׁנִּטְמָאוּ אַחֲרָיו - הֲרִי זֶה טָמֵא כְּלוּ לְקֹדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁפָּאָרְנוּ³³, וְלִפְיָךְ מִטְמָא אֶקְלֵי הַקֹּדֶשׁ.

ג. הַפְּגוּל וְהַנּוֹתֵר¹¹ וְצָרִיד שֶׁל מְנַחֲתוֹ¹² - הֲרִי הֵן כְּרֵאשׁוֹן לְטָמְאָה, וּמוֹנִין בְּהֵן רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי, לְפִיכָךְ¹³ מִטְמָאִין אֶת הַיָּדִים בְּכַבִּיעָה¹⁴. וְאֵין הַפְּגוּל וְהַנּוֹתֵר מְצַטְרְפִין¹⁵, אִף עַל פִּי שֶׁשְׁעוֹרָן שׁוֹה בְּכַבִּיעָה¹⁶, הוֹאִיל וְטָמְאָת הַיָּדִים מִדְּבָרֶיהָ¹⁷. אֲבָל שְׁאָר הָאֶקְלִין מְצַטְרְפִין¹⁸. שְׁאִין¹⁹ אֶקְלִים טָמְאִין מִטְמָאִין אֶת הַיָּדִים עַד שֶׁיְהִיוּ כְּבִיעָה.

(32) בזה נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע, ופסק כר' אליעזר, מפני שבנדה ז, ב אמרו: הלכה כר' אליעזר, ופירשו שם, שר' אליעזר מטמא משקין אפילו של חולין, ומטהר אוכלין אפילו של תרומה. (33) למעלה ה"ג. ומשמע בנדה שם, שגם תוכו מטמא אכלי קודש, אף-על-פי שהכלי נטמא ממשקין שנגעו באחוריו. ראה רש"י שם.

פֶּרֶק שְׁמִינִי

1) יבאר הנוגע בידיו בראשון לטומאה, ושהידיים שניות מדברי סופרים. ודין הפיגול והנותר וצריך של מנחות ובשר קודש שיצא חוץ למחיצתו. אם יש טומאת ידיים במקדש, ומי שנטמא ידו אחת ונגעה באחרת. ששלמה המלך ובית דינו גזרו על כל הידיים שיהיו שניות. לט אדם ידיו במפה ואוכל תרומה בלא נטילה. שגזרו על כל אדם שאכל או שתה אוכלין טמאים, שיהיו שני לטומאה. אם כל האוכלין מצטרפים לכחצי פרס וכל המשקין לרביעית.

א. כָּל הַנוֹגֵעַ בְּיָדָיו בְּרֵאשׁוֹן לְטָמְאָה³, בֵּין שֶׁהִיָּה אוֹתוֹ רֵאשׁוֹן אֲדָם אוֹ פְּלִי אוֹ אֶקְלֵ אוֹ מִשְׁקִין טָמְאִין - נִטְמָאוּ יָדָיו בְּלֶבֶד עַד הַפֶּרֶק⁴. וְכֵן הַמְּכַנִּים יָדָיו⁵ לְאוֹרֵי פְּלִי חֵרֶס שֶׁנִּטְמָא בְּאֵב הַטָּמְאָה, אוֹ שֶׁהֲכַנִּים יָדָיו לְבֵית מְנַגֵּעַ⁶ - נִטְמָאוּ יָדָיו. וְטָמְאָת הַיָּדִים מִדְּבָרֵי סוּפְרִים.

11) משנה, פסחים קכ, ב. (12) קרטים דקיקים של קמח שנדבקו יחד לגושים עבים, שאינם סופגים את השמן שבמנחה ולא הוכשרו לקבל טומאה, מפני שלא נרטבו במשקה, אבל חיבת הקודש מכשירה אותם לקבל טומאה כשיגעו בדבר המטמא. ובמנחות (קב, ב) אמרו, שמדרבנן מונים בהם ראשון ושני (ראה השלמות פי"ב הי"ד). (13) מפני שהם ראשון (ראה ה"א). (14) בפסחים שם, נחלקו אמוראים בשיעורם של פיגול ונותר, אם הוא בכזית כשיעור איסור אכילתם או כשיעור טומאת אוכלין בכל מקום - בכביעה. והלכה בכביעה. [לא נתבאר למה כלל רבינו צריך של מנחות עם פיגול ונותר, הלא שני ענינים נפרדים הם, פיגול ונותר טמאים מחמת עצמם, ובצריד של מנחות מדובר כשנגע בטומאה (ראה ראב"ד)]. (15) משנה, מעילה יז, ב. (16) וכלל אמר רבי יהושע (שם עמוד א): כל שטומאתו ושיעורו שווה, מצטרפים. (17) נימוק זה נאמר בגמרא שם בשם שמואל. (18) שם במשנה. (19) נימוק למה צריכים צירוף.

ד. קוֹלִית²⁰ הַפְּגוּל אוֹ הַנּוֹתֵר, אִף עַל פִּי שֶׁהִיא סְתוּמָה²¹ - הַנוֹגֵעַ בָּהּ בְּיָדָיו נִטְמָאוּ יָדָיו²²; שֶׁהַעֲצָמוֹת שֶׁל קֹדֶשִׁים שֶׁשָּׁמְשׁוּ נוֹתֵר אוֹ פְּגוּל²³ מִטְמָאִין אֶת הַיָּדִים, הוֹאִיל וְנִעֲשׂוּ בְּסִיס לְדָבָר הָאֲסוּר²⁴.

20) עצם הירך, ויש בה הרבה מוח. (21) ואמרנו למעלה (פי"ב הי"א), שקולית הנבילה אינה מטמאה במגע כשלא ניקבה. (22) משנה, חולין קכה, א. שנינו שם: "וקולית המוקדשים - הנוגע בהם, בין סתומים בין נקובים - טמא". ומפרש רבינו שם, שמדובר בנותר (וכן פירש רש"י). (23) שימש כבסיס למוח שהוא נותר או פיגול. (24) גמרא, שם.

ה. בְּשֵׁר קֹדֶשׁ²⁵ שִׁצְעָא חוּץ לְמַחִיצַתוֹ²⁶ - הֲרִי הוּא סִפֵּק אִם מִטְמָא אֶת הַיָּדִים אוֹ לֹא²⁷. לְפִיכָךְ אֵינוּ מִטְמָא, שֶׁסִּפֵּק טָמְאָת הַיָּדִים טְהוּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר²⁸. וְאִם בְּשֵׁר פֶּסַח שִׁצְעָא חוּץ לְבֵית הוּא - הֲרִי הוּא טְהוּר. בְּנֵי חֲבוּרָה²⁹ זְרִיזִין הֵן³⁰.

25) פסחים פה, ב. (26) התורה קבעה מחיצות לבשר

2) זבים פ"ה מ"ב: "אלו פוסלים את התרומה... והידיים". פירוש, עושים את התרומה שלישי מפני שהידיים שניות. ומדובר כשכל הגוף לא נטמא, כגון שנגעו בראשון לטומאה שאינו מטמא אדם וכלים. וטומאה זו היא אחד משמונה-עשר דבר שגזרו ביום שרבו בית שמאי על בית הלל (ראה משנה, שבת יג, ב). (3) אבל אם נגעו בשני לטומאה, לא נטמאו. כחכמים במשנה, ידיים פ"ג, א. (4) מקום חיבור כף היד והזרוע. משנה, שם פ"ב, ג. (5) שם פ"ג מ"א. (6) בית שיש בו נגע והוסגר או הוחלט לטומאה על-פי כהן, הוא אב הטומאה ומטמא מן התורה את כל הבא לתוכו להיות ראשון (ראה ה' טומאת צרעת פט"ז). במה דברים אמורים, כשהכניס ראשו ורובו, אבל בפחות מזה לא נטמא מן התורה, וגזרו חכמים טומאה על הידים שהוכנסו.

ב. הַיָּדִים שְׁנִיּוֹת מִדְּבָרֵי סוּפְרִים לְעוֹלָם. שְׁאִין טָמְאָתָן אֲלָא מִדְּבָרֶיהֶם, וְכִשְׁגָּזְרוּ טָמְאָה עֲלֵיהֶן גְּזוּר שֶׁיְהִיוּ כְּשֵׁנִי לְטָמְאָה. אֶפְלוּ הַכְּנִיס יָדָיו לְבֵית הַמְּנַגֵּעַ⁸, אוֹ שֶׁנִּגְעַ בְּיָדָיו בְּאֲדָם שֶׁמִּטְמָא בְּגָדִים⁹ עַד שֶׁלֹּא פָּרַשׁ מִמִּטְמָאוֹ - הֲרִי יָדָיו שְׁנִיּוֹת¹⁰.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טמאה אלא לקדש⁴⁵, ואחר כך גזרו חכמים שאחריו אף לתרומה. ולפיכך צריך נטילת ידים לתרומה. ואם נגע בתרומה קדם שישטל ידיו - פסולה, ונשרפת על טמאה זו⁴⁶.

(43) שבת יד, ב. (44) רגילות לנגוע ולהתעסק בכל דבר, וחוששים אנו שמא נגעו בדבר המטמא. [רש"י שם דחה פירוש זה, ומפרש שדרבן לנגוע בגוף ובמקומות מלוכלכים, ונגאי הוא לתרומה שתיגע בכלוך, ומלשונו של רבינו משמע שחששו לנגיעה בטומאה, ואף-על-פי-כן לא גזרו אלא טומאת ידים ולא טומאת כל הגוף]. (45) שם טו, א. (46) נתבאר כבר, שאין שורפים תרומה וקדשים שנטמאו טומאה דרבנן, אבל בטומאת ידים גזרו חכמים בפירוש שריפה (מימרא של אילפא, שם).

ט. לט⁴⁷ אדם ידיו במפה ואוכל תרומה בלא נטילת ידים⁴⁸, ואין חוששין שמא יגע⁴⁹. אכל לא יעשה פן בחלין שפגעשו על טהרת הקדש או על טהרת תרומה⁵⁰, גזרה שמא יגע, לפי שאינו מקפיד עליהן⁵¹.

(47) כורך. (48) חולין קז, ב: "התירו מפה לאוכלי תרומה, ולא התירו מפה לאוכלי טהרות". (49) בידים עצמם, מפני שכהנים זריזים הם, ונזהרים מלנגוע בתרומה בידים טמאות. (50) פרושים היו נוהגים להזהר בטהרת חולין כמו בטהרת תרומה או קודש. (51) אינו מקפיד על טהרתם כמו על טהרת קודש ממש או תרומה, ולפיכך יש לחשוש שיגע בידים ממש מתוך חוסר זהירות. מלשונו משמע שחולין שלא נעשו על טהרת הקודש או תרומה, מותר לאכול במפה. וכן כתב רבינו בפירוש בהל' ברכות פ"ו הי"ח (ראה ראב"ד וכסף-משנה שם).

י. הואיל והידים שניות⁵², אם נגעו במשקה - עשאום תחלה. ואם נגעו משקין אלו באכלין - עושין אותן שני, ואם נגעו במשקין אחרים - עושין אותן תחלה; שהמשקין תחלה לעולם, כמו שבארנו⁵³. אכל אין משקין אלו שנטמאו מחמת הידים מטמאין פלים⁵⁴, שעקר טמאת הידים מדבריהם. וכן גזרו חכמים⁵⁵ על פל אדם שיאכל אכלין טמאין, בין שאכל אכל ראשון או אכל שני, ועל פל השותה משקין טמאים⁵⁶, שיהיה שני לטמאה עד שיטבל⁵⁷. ואם נגע באכלין - עשאון שלישי⁵⁸; ואם נגע במשקין, אפלו משקה חלין - עשאון תחלה לטמא אכלין ומשקין אחרים⁵⁹, אכל לא לטמא פלים, הואיל ועקר טמאת אדם זה מדבריהם⁶⁰. ומפני מה גזרו⁶¹ טמאה על האוכל אכלין טמאים? שמא יאכל אכל ראשון או שני וישתה עליו משקה תרומה, ונמצא המשקה תרומה טמא באכל שבפיו. וכן השותה משקין טמאין - שמא יאכל עמהן אכל תרומה, ונמצא טמא במשקין

קודש, מחיצת עזרת ישראל לקדשי קדשים, ומחיצת חומת ירושלים לקדשים קלים, והבשר שיצא מחוץ למחיצות אלו - נפסל. בגמרא: "נפסל ביוצא". (27) בעיה שם שנשארה בתיקו. (28) לקמן פי"ד ה"א. (29) פסח אינו נאכל ביחיד אלא בחבורה של בני אדם שנמנו עליו, ונקראים "בני חבורה" (הל' קרבן פסח פ"ב ה"א). (30) גמרא, שם: "בפסח לא מיבעיא לן (אין אנו שואלים) דלא גזרו רבנן טומאה, מאי טעמא (מה הוא הנימוק)? בני חבורה זריזין הן". פירוש: הבעיה ביוצא, מנומקת שם בזה שגזרו טומאה על נותר, כדי שיהווה הכהנים לאכול את הקודש בזמנו ולא יבוא לידי נותר, שהכהנים היו מקפידים מאוד על טומאה. ושאל השואל אם גם ביוצא גזרו. אפשר לומר שבנותר חששו שיתעצלו ולא יאכלו את הבשר בזמן הקבוע, אבל יוצא הוא מעשה בידים ולזה לא חששו. ומאידך אפשר לומר, שלא חילקו חכמים וחששו גם להוצאה בידים, ולא גזרו בפסח הנאכל בחבורה ומזוזים אחד את השני ואין יוצא שכית, וחכמים לא גזרו בדבר שאינו שכית. ויוצא מזה שנותר שכית גם בפסח, כגון בחבורה קטנה שקשה להם לאכול הכול.

ו. אין טמאת ידים במקדש³¹. שבשעה שגזרו טמאה על הידים, לא גזרו במקדש. אלא הנוגע באכלין טמאים³² וכיוצא בהן, בין שנגע במקדש בין שנגע חוץ למקדש, ונגע בקדשים במקדש - לא טמאן. ואם נגע חוץ למקדש - הרי זה מטמא את הקדש ופוסל את התרומה, כמו שיתבאר³³.

(31) פסחים יט, א: אמר רבי עקיבא, זכינו שאין טומאת ידים במקדש. (32) משמע, שאם נגע במשקין טמאים, ידיו מטמאות גם במקדש. (33) לקמן פי"א ה"ג-ד.

ז. מי שנטמאת³⁴ ידו אחת ונגעה באחרת³⁵ - האחרת טהורה, ונוטל³⁶ את הטמאה ודין³⁷. במה דברים אמורים? לתרומה³⁸; אכל לקדש, אם נטמאת ידו אחת ונגע בשניה - טמאה³⁹, ושתיהן צריכות טבילה⁴⁰ לקדש. אכל לתרומה - בנטילת ידים בלבד⁴¹ יטהרו ידין⁴².

(34) משנה, חגיגה כ, ב. (35) במשנה כתוב: "בתרומה, אם נטמאת אחת מידי - חברתה טהורה". ופירושה: אם נגעה היד הטמאה ביד השניה, אין השניה מטמאה תרומה. (36) שופך עליה רביעית הלוג מים. (37) לטהר אותה לתרומה. (38) שם. (39) לקמן פי"ב הי"ב כותב רבינו, שלקודש מטמאה גם ידו של אדם אחר. (40) טבילת שתי הידים במקווה שיש בו ארבעים סאה מים. וכשלא נגעה בשנייה, מטביל את הטמאה בלבד. (41) אפילו אם נטמאו שתיהן. (42) משנה, שם יח, ב: "נוטלים לידים לחולין ולמעשר ולתרומה, ולקודש מטבילים".

ח. שלמה המלך⁴³ ובית דינו גזרו על פל הידים שיהיו שניות, ואף על פי שלא ידע פודאי שנטמאו, מפני שהידיים עסקניות⁴⁴. ולא גזר שלמה על הידיים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

77) ברייתא, שם: "התירו לה לעוברת לאכול פחות מכשיעור מפני הסכנה", ומוסיף רב פפא: אפילו טובא (הרבה). ומפרש רבינו, שהתירו לה לאכול ולא לטבול אחר-כך (כסף משנה). ולמה לא גזרו עליה טומאה? שמה תימנע מאכילה כדי שלא תיטמא - ותסתכן ('אור שמח'). ומה שאמר "פחות מכשיעור ואפילו אוכלת הרבה" נראה לפרש, שלכתחילה מאכילים אותה פחות פחות מכשיעור, אבל גם כשהיא אוכלת הרבה אינה צריכה טבילה. ונאפשר גם לפרש, שמדקדקים להאכילה פחות פחות מכשיעור אף-על-פי שברור לנו שתצטרך לאכול הרבה. ראה השלמות].

~ יום שלישי ט"ו כסלו ~

פָּרֵק הַשְּׁעִי

1) יבאר שגזרו על הבא ראשו ורובו במים שאובים או שנפלו עליו שלשת לוגים מים שאובים שהוא טמא. מי שנפלו עליו שלשת לוגים מים משני כלים, או נפלו על ראשו ולא על רובו וכו'. ודין הספרים שמטמאים התרומה והידיים.

א. הבא ראשו ורובו²⁴ במים שאובין³, או שנפלו על ראשו ועל רבו שלשה לוגין⁴ מים שאובין - הרי הוא פְּשִׁי לְטִמְאָה עַד שְׁיֻטְבֵּל⁵. ואם נגע באַכְלִין⁶ - עֲשָׂאן שְׁלִישִׁי; ואם נגע בְּמִשְׁקִין טְמֵאִים⁷ - עֲשָׂאן תַּחְלָה⁹ לְטִמְאָה אַכְלִים וּמִשְׁקִין אַחֲרֵים, אַכְלֵ לֹא לְטִמְאָה פְּלִים¹⁰. ומפני מה גזרו טמאה על אדם זה? מפני שהיו טבולי יום¹¹ טובלין במערות שמימיהן רעים¹², ואחר כך היו רוחצין במים שאובים יפים דרך נקיות. ופשט המנהג כן, עד שהיו רב העם מדמים שמים שאובים שרוחצין בהן באחרונה הן שְׁמִטְהֵרִין, לא הטבילה שבמי מקוה, והיו טובלין בזלזול בלא פְּנֵה¹³. ולפיכך גזרו, שכל שבא ראשו ורובו במים שאובים או שנפלו על ראשו ורבו - נטמא ונעשה פְּשִׁי לְטִמְאָה. אפלו טהור¹⁴ שאינו טבול יום, אם נפלו על ראשו ורבו שלשת לוגין מים שאובין או שבא ראשו ורבו במים שאובין - הרי זה פְּשִׁי לְטִמְאָה עַד שְׁיֻטְבֵּל. טבל - אינו צריך הערב שמש, מפני שעקר טמאה זו מדבריהן. וכן האוכל אַכְלִין טְמֵאִים וְהַשְׁתָּה מִשְׁקִין טְמֵאִין וְטָבַל - אינו צריך הערב שמש. וכן פְּלִים שְׁנֻטְמָאוּ בְּמִשְׁקִין - פִּינּוּ שְׁמִטְבִּילֵן טְהוֹרֵי, ואין צריכין הערב שמש. מפני שטמאות אלו עקנן מדבריהן.

2) רוב הגוף בלי הראש. 3) ממים שנשאבו בכלים. פרטי דיניהם ראה בהלכות מקוואות. 4) לא נתברר אם גם בבא ראשו צריך שלושה לוגין. ראה לקמן הלכה ד. 5) אבל אינו צריך הערב שמש, כמו שיתבאר לקמן. 6) של תרומה. 7) יש לתקן את התיבה "טמאים" ולגרוס "טימאים". 8) צריך להיות "ועשאן" וכן הגירסא בדפוס

שְׁפִיּוֹ. וְכָבֵד בְּאַרְנֵי בְּתוּמֹת⁶², שְׁאֶסֹר לְאַכֵּל תְּרוּמָה טְמֵאָה.

52) ונתבאר למעלה בפ"ז ה"ה, שמשקין הנוגעים בשני, נעשו ראשון. 53) למעלה, שם. 54) דין זה נאמר כבר למעלה (שם ה"ב) בקיצור, וכאן כפל הדבר בתוספת ביאור (ראה הערות שם). 55) טהרות פ"ב מ"ב. 56) זבים פ"ה, יב. 57) ואינו צריך הערב שמש (ראה פ"ט ה"א). 58) מכאן הוכחה שמדובר בתרומה, שהרי בחולין אין שלישי. 59) אף-על-פי שיעקר טומאת גוף האדם הוא מגזירת חכמים. 60) ואפילו אם אכל או שתה דברים שהם טמאים מן התורה. 61) שבת יד, א. 62) פ"ז ה"ג.

י.א. אינו מתטמא⁶³ עד שיאכל מאכלים טמאים פְּחָצִי פָּרֶס⁶⁴, שהיא כְּפִיצָה וּמְחָצָה שוֹחֶקֶת⁶⁵. וכן הַשְׁוֹתָה אינו מתטמא עד שישתה ממשקין טמאין רביעית⁶⁶. וכל האכלין מצטרפין⁶⁷ לכחצי פרס לפסל את הגוף⁶⁸, וכל המשקין מצטרפין לרביעית. ואם אכל או שתה פחות משעור זה - טהור. אכל מעט ושתה ואכל מעט: אם יש מתחלה ועד סוף פְּדִי אַכִּילַת פָּרֶס⁶⁹ - מצטרפין, ואם לאו - אין מצטרפין. וכן אם שתה מעט ושתה ושתה מעט: אם יש מתחלה ועד סוף פְּדִי אַכִּילַת פָּרֶס - מצטרפין, ואם לאו - אין מצטרפין⁷⁰. אכל פחות משעור וטבל⁷¹ ועלה, ואכל מעט מיד, אם לא שתה ביניהן וְהָרִי בֵּין אַכִּילָה שְׁלִפְנֵי טְבִילָה וְשְׁלֹאֲחֵר טְבִילָה בְּכַדִּי אַכִּילַת פָּרֶס - הָרִי אֵלָיו מְצַטְרְפִין⁷².

63) משנה, מעילה יז, ב. 64) דעת רבינו שפרס הוא שלוש ביצים. [ודעת רש"י (כריתות יב, ב) שפרס הוא כארבע ביצים]. 65) יותר קצת, בריווח. 66) רביעית הלוג. לוג = שש ביצים. 67) משנה, שם. 68) לטמא את הגוף ולעשותו שני. 69) זמן אכילה רגילה של שלוש ביצים. 70) כריתות יג, א. 71) שם. 72) ואין אנו אומרים, שהטבילה הועילה לבטל את פעולת חצי השיעור הראשון, ונשאר רק החצי השני ואין בו שיעור לטמא. והטעם, מפני שבחצי זית אינו מטמא כלל, לא עשתה הטבילה כל פעולה. 73) אשה⁷³ שהיא ראשון לטמאה ומניקה את בנה - הרי הן טהור⁷⁴, ולא גזרו עליו טמאה⁷⁵. שאפלו תאמר שניק רביעית, אפשר שיש מתחלה ועד סוף יתר מכדי אכילת פרס, שהרי אינו יוגק בבת אחת⁷⁶.

73) שם. 74) אינו מיטמא מנגיעת אמו, מפני שראשון אינו מטמא אדם. 75) משום שניק חלב טמא. 76) אלא לאט לאט, ובספק לא גזרו.

יג. המעברת⁷⁷ התירו לה לאכול אכלין טמאין פחות מפשעור, ואף על פי שהיא אוכלת הרבה, מפני הסכנה. ואינה צריכה טבילה, אלא הרי היא טהורה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ט"ו כסלו - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אותרו. [בתוספות יום טוב זבים פרק ה משנה י"ב למד מלשוננו של רבינו בהלכה זו - "שלושת הלוגין שנפלו עלי או שבה בהן" - ששיעור זה נאמר גם בבא ראשו ורובו].

ה. בראשונה היו מניחין כפרות של תרומה בצד הספרים, ואומרים: זה קדש וזה קדש. ובאין העכברים וקורעין את הספרים. לפיכך גזרו, שכל תרומה שתגע באחד מכתבי הקדש - נטמאת, והרי היא כשלישי לטמאה כאלו נגעו בשני. ונמצאו כל כתבי הקדש פוסלין את התרומה פשני. ולא עוד, אלא מי שהיו ידיו טהורות ונגע באחד מכתבי הקדש - נעשו ידיו שניות ומטמאין את התרומה ואת המשקין. ואף על פי שאין הידים מתטמאות אלא מראשון לטמאה, כמו שבארנו - הן מתטמאות מן הספרים.²⁰

~ נקודות משיחות קודש ~

"מי שהיו ידיו טהורות ונגע באחד מכתבי הקדש - נעשו ידיו שניות ומטמאין את התרומה".

וממשיך בהלכה שלאח"כ וכן "יצועות התפילין עם התפילין... הרי אלו מטמאין את הידים. ובוה ישנו עניין תמוה לכאורה הדורש ביאור. מצינו שהכהנים הניחו תפילין בשעת העבודה, אמנם לא תפילין של יד "שנאמר בכגדי כהונה על בשרו ולבשם, מלמד שלא יהיה דבר חוצץ בין בשרו לבגדים... לפיכך אין הכהן יכול לעבוד בתפילין של יד שהרי חוצצת". אבל של ראש יכול להניח ואם רצה להניחם מניח (רמב"ם הל' כלי המקדש פ"י ה"ו). כמו"כ מצינו שקראו בספר-תורה במקדש גם בכל שבת שני וחמישי, שהרי סדר עבודת הכהנים היה גם תפילה וא"כ בשלמא בנוגע להנחת תפילין וקריאת התורה במקדש, כבר כתב הרמב"ם ש"אין טומאת ידים במקדש", אבל בפשטות הניחו תפילין גם מחוץ למקדש ועל-דרך-זה נגעו גם בכתבי הקודש בהיותם מחוץ למקדש וצריכים טבילה לקודש (במ' סאה) ולא רק נטילת ידים בעלמא, ולכאורה לא מצינו שכהן שנכנס למקדש היה חייב לטבול את ידיו (מלבד קידוש ידים ורגלים) מפני שנגע בתפילין חוץ למקדש. ודוחק לומר שהכהנים הניחו תפילין רק במקדש, שהרי לא מצינו שהיה להם מקום מיוחד בביהמ"ק עבור התפילין, ובפרט שתירוק כזה לא יפתור את זה שלפחות פעם אחת הביאו את התפילין למקדש. ויש לברר ולמצוא האם היו צריכים להניח תפילין רק בהיותם בקודש, או שיש לומר שזה שלא גזרו טומאת ידים במקדש, מהני גם בנוגע לנגיעה בכתבי הקודש ותפילין מחוץ למקדש.

(על-פי "ין מלכות" ספר טהרה סימן כ' מתוך רמב"ם "פרס המלך")

רומא (ר"מ). (9) נתבאר בפרק הקודם, שכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה (ראשון לטומאה). (10) הטעם מבואר בסוף הלכה זו. (11) טמאים שטבלו בו ביום וטרם שקעה השמש נקראים "טבולי יום". (12) מזהמים. בקיץ קשה היה למצוא בארץ ישראל בור שיש בו ארבעים סאה מים נקיים. (13) לא דקדקו לטבול כדין. (14) במשנה זבים שם נאמר: "הבא ראשו ורובו במים שאובים וטהור שנפלו על ראשו שלושה לוגים מים שאובים", משינוי סגנון זה בין רישא לסיפא, הרישא אומרת "הבא" סתם והסיפא אומרת "וטהור שנפלו וכו'" למדו בתוספות שבת שם דיבור המתחיל וטהור, שטהור הבא ראשו ורובו במים שאובים לא נטמא, ודעת רבינו אינה כן ואינו מחלק בין טבול יום ובין טהור.

ב. מי שנפלו עליו שלשה לגין מים שאובין משני פלים או משלשה: אם התחיל השני עד שלא פסק הראשון - מצטרפין, ואם לאו - אין מצטרפין. נפלו מארבעה פלים - אין מצטרפים, ואף על פי שהתחיל זה עד שלא פסק זה - הרי זה טהור. נפלו על ראשו אכל לא על רבו, או שנפלו על רבו ולא על ראשו, או שנפלו על ראשו בלבד מלמעלה ועל רבו נפלו מן הצד או מלמטה - הרי זה טהור, עד שיפלו על ראשו ועל רבו הסמוך לראשו כדרבנן.¹⁵ וכן אם בא ראשו במים שאובין ולא בא רבו, או בא רבו ולא בא ראשו, או שבא ראשו בלבד ובא משאר גופו ורבו במים שאובין מלמטה או מן הצד - הרי זה טהור, עד שיכזב ראשו ורבו הסמוך לראשו כדרבנן.

(15) על השכיח בלבד גזרו, ולא גזרו על הבלתי שכיח, ואין הדבר שכיח, שאדם יתרחץ באופן משונה כזה.

ג. הבא מראשו ורבו החצוי במים שאובין ונפלו על החצוי האחר מים שאובין, הואיל וחציו בנפילה וחציו בביאה - טהור.¹⁷

(16) החצי מראשו ורובו. (17) בעיני שנשארה בתיקו שם, ומפני שטומאה זו גזירת חכמים היא, פסק רבינו לקולא.

ד. היו שלשת הלגין שנפלו עליו או שבא בהן מקצתן שאובין ומקצתן אינן שאובין, או שנתערב בהן יין דבש וחלב - הרי זה טהור, עד שיהיו השלשה פלן מים שאובין. שלשת לגין אלו¹⁸ שנפלו על הטהור או שבא בהן וטמאוהו, בין שנעשה פשני לטמאה - הרי המים האלו טמאין, שהרי נגעו בשני. והרי אלו המים אומרים לזה הטהור: טמאנו אותך וטמאנו.¹⁹

(18) פירוש, שהם כולם שאובים. התיבה "אלו" אינה נמשכת לשאובים מעורבים שבתחילת הלכה זו. (19) שנינו היינו טהורים ואנחנו טמאנו אותך ותחילה ואחר כך הוא טימא

קלו יעוורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ט"ו כסלו - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פְּרֻשֵׁת סוּטָה³⁹, הוֹאִיל וְלִמְחִיקָה עוֹמְדָת - אֵינָה מְטַמְּאָה אֶת הַיָּדִים.

(38) כנראה הכוונה לכופרים בקדושתם של ספרי התנ"ך ומכל שכן אלה שכותבים לשם אלילים. (39) הפרשה בספר במדבר פרק ה, הנמחקת למים המאררים שמשקים את הסוטה, ויש בה יותר מן 85 אותיות.

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

(1) יבאר הטעון הערב שמש מן התורה או מדברי סופרים. טבול יום מה פוסל. ומשקין היוצאים מכל המטמאים. אם שלישי שבתרומה ורביעי שבקודש מטמאים משקה או אוכל אחר. מה שהאדם למד מכל מה שהקדמנו למעלה.

א. כָּל הַמְּטַמְּא פֶּאֶב מֵאֲבוֹת הַטְּמָאוֹת, בֵּין אָדָם בֵּין בְּלִים - הָרִי הוּא רֹאשׁוֹן לְטַמְּאָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָו, עַד שֵׁיטְבַל. טָבַל - הָרִי הוּא כְּשֵׁנִי לְטַמְּאָה³ עַד שֵׁיטְעָרִיב שְׁמֹשׁוֹ. שְׁנֹאָמַר: בְּמִים יוֹבֵא וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב וְטָהַר. הַפְּתוּב קָרָא לְטָבוּל יוֹם טָמֵא⁴.

(2) בהלכות טומאת מת פ"ה ה"ח. (3) פסחים יד, א: "שמן שנפסל בטבול-יום, מאי הוי? שלישי". ומכאן שטבול-יום דינו כשני. (4) ומכאן שמשטמא מדאורייתא (שבת יד, ב).

ב. אֶחָד טָבוּל יוֹם⁵ מְטַמְּאָה חֲמוּרָה, כְּגוֹן שֶׁטָבַל מְזִיבוֹת מְטַמְּאָת מֵת וְצָרַעַת⁶, וְאֶחָד טָבוּל יוֹם מְטַמְּאָת שְׂרָץ⁷ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, כָּל הַטְּעוֹן הָעֶרֶב שְׁמֹשׁ, בֵּין אָדָם בֵּין בְּלִים, בֵּין מְדַבְּרֵי תוֹרָה בֵּין מְדַבְּרֵי סוּפְרִים⁸ - הָרִי הוּא כְּשֵׁנִי לְטַמְּאָה עַד שֵׁיטְעָרִיב שְׁמֹשׁוֹ.

(5) תוספתא טהרות פ"א ה"ג. (6) כל אלה טומאה חמורה הם, והאדם הוא אב הטומאה. (7) טומאה קלה, שהאדם הוא ראשון לטומאה. (8) רבינו מגדיר בכמה מקומות במונח "דברי סופרים", דברים שלא נכתבו בתורה שבכתב בפירושו, ואף-על-פי שהם מדאורייתא (ראה פיה"מ כלים פי"ז מ"ב, כסף-משנה הלכות אישות פ"א ה"ד, ויד מלאכי כללי רמב"ם אות ו). ונראה שגם כאן התכוון לטומאות של תורה שאינן כתובות בפירושו, כגון כל הטומאות מהדרשה של "חרב הרי הוא כחלל", [ראה הלכות טומאת מת פ"ה ה"ג. ושם בהלכה ה, כותב רבינו בפירושו: ואף-על-פי שהן דברי קבלה, אינן דברי תורה]. אבל בטומאות שהן מדרבנן ממש, הטבילה לבדה מטהרת בלי הערב שמש, כמו ששינוי (פרה פי"א מ"ה): "כל הטעון ביאת מים (טבילה) מדברי סופרים. . . לאחר ביאתו (לאחר שטבל) מותר בכולן (חולין, תרומה וקודש)". והמשנה מתכוונת לטומאות של דבריהם ממש. [אמנם גם במשנה מצאנו שקראו "דברי סופרים" לדינים שהם מן התורה ולא נכתבו במקרא, כגון: חמורים דברי סופרים מדברי תורה (סנהדרין פח, ב), אבל מקרים נדירים הם].

ג. טָבוּל יוֹם⁹ פּוֹסֵל¹⁰ אֶכְלֵי תְרוּמָה וּמִשְׁקָה תְרוּמָה, וְאֶכְלֵי הַקֹּדֶשׁ וּמִשְׁקָה הַקֹּדֶשׁ, פּוֹסֵל הַפְּלִי¹¹. כִּיצַד?

(20) שהוא עצמו שני.

ו. רְצוּעוֹת תְּפִלִּין עִם הַתְּפִלִּין²¹, וְגִלְיוֹן שְׁבִסְפָר²² שְׁלֹמְעֵלָה וְשְׁלֹמֶטָה²³ שֶׁבַתְחִלָּה וְשְׁבִסוּף²⁴ כְּשֶׁהָן מְחַבְּרִין לְסַפֵּר²⁵, וְסַפֵּר שֶׁנִּמְחַק וְנִשְׁתִּיר בּוֹ שְׁמָנִים וְחָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת, וּמְגִלָּה שֶׁכְּתוּב בָּהּ מִן הַתּוֹרָה שְׁמָנִים וְחָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת, כְּפֶרֶשֶׁת יְיָהִי בְּנִסְעֵ הָאָרֶץ²⁶ - הָרִי אֵלּוֹ מְטַמְּאִין אֶת הַיָּדִים. וְלֹא דְבָרֵי תוֹרָה בְּלָבָד, אֶלָּא כָּל כְּתָבֵי הַקֹּדֶשׁ, אֶפְלוֹ שִׁיר הַשִּׁירִים וְקִהְלֵת שֶׁהָן דְּבָרֵי חֻקָּה, מְטַמְּאִין אֶת הַיָּדִים.

(21) כשהן מחוברות לתפילין. (22) המקומות שנשארו ללא כתב. (23) וכל שכן הגליון שבין דף לדף. (24) שבתחילת הספר ושבסופו. בכבא בתרא יג, ב אמרו שצריך להשאיר גליון בתחילת הספר ובסופו. (25) למעט הגליונות שנחתכו (שבת קטז, א). (26) בפרשה זו ישנן שמונים וחמש אותיות והוא ספר שלם לפני עצמו ולפיכך יריעה שכתוב בה 85 אותיות נתקדשה.

ז. תְּרָגוּם שְׁבַעֲזוּרָא²⁷ וְשֶׁבַדְנֵיָא²⁸ - הָרִי הוּא מְפַלֵּל כְּתָבֵי הַקֹּדֶשׁ. אֶבֶל תְּרָגוּם²⁹ שֶׁכְּתָבוֹ עֵבְרִית וְעֵבְרִית שֶׁכְּתָבוֹ תְּרָגוּם, אוֹ שֶׁכְּתָב כְּתָבֵי הַקֹּדֶשׁ כְּתָב עֵבְרִית³⁰ - אֵינָן מְטַמְּאִין אֶת הַיָּדִים, עַד שֵׁיִהְיוּ כְּתוּבִים אֲשׁוּרִית עַל הָעוֹר וּבְדִיוֹ.

(27) פרק ד מפסוק ז ואילך עד סוף הפרק, כל פרק ה וי"ט פסוקים הראשונים מפרק ו כתובים ארמית. (28) פרקים ב עד ז. (29) מה שנכתב בכתבי הקודש בלשון ארמית. (30) כתב עתיק מאוד ואמרו (בסנהדרין כא, ב) שבתחילה ניתנה התורה בכתב זה ובימי עזרא נשתנה ברוח הקודש לכתב אשורי, הוא הכתב שלנו.

ח. הַפּוֹתֵב הַלֵּל³¹ וְשִׁמְעָה³² לְתִינוּק לְהַתְּלַמֵּד בּוֹ, אֶף עַל פִּי שְׂאִינוֹ רִשְׁאֵי³³ - הָרִי אֵלּוֹ מְטַמְּאִין אֶת הַיָּדִים.

(31) פרקי הלל שבספר תהלים (קיג-קיה). (32) פרשת שמע ישראל (דברים ו). (33) שאסור לכתוב פרשיות אלא ספרים שלמים (הלכות ספר תורה פרק ז הלכה י"ד).

ט. הַמְּשִׁיחוֹת³⁴ וְהַרְצוּעוֹת שֶׁתְּפָרֶן לְסַפֵּר³⁵, אֶף עַל פִּי שְׂאִינוֹ רִשְׁאֵי לְקִמְזָן³⁶ - כָּל זִמְן שֶׁהָן מְחַבְּרִין לְסַפֵּר מְטַמְּאִין אֶת הַיָּדִים.

(34) חוטים. (35) תפר בהן את יריעות ספרי קודש. (36) שאין תופרים את הספרים אלא בגידים. [ויש מפרשים שתפרם לספר ממש על מנת לקשור בהם את הספר].

י. תִּיק שֶׁל סַפֵּר וּמְטַפְּחוֹת סַפְרִים בְּזִמְן שֶׁהָן תְּפּוּרוֹת³⁷ - מְטַמְּאִין אֶת הַיָּדִים. אֶבֶל הַבְּרֻכּוֹת, אֶף עַל פִּי שֵׁשׁ בָּהֶן מְאוֹתִיּוֹת שֶׁל שֵׁם וּמַעֲנִינִים הַרְבֵּה שֶׁל תּוֹרָה - אֵינָן מְטַמְּאִין אֶת הַיָּדִים.

(37) לספר.

יא. סַפְרֵי הַמֵּינִים³⁸ - אֵינָן מְטַמְּאִין אֶת הַיָּדִים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- שרץ; חמורין - זב. (17) זבה, נדה, יולדת ומצורע. (18) אף-על-פי שטומאתם גזירת חכמים. לדעת רבינו, מה שאמרו שם "קלין - שרץ", הכוונה משרץ ולמטה, למעט מת, שמקומו בין החמורים, אבל גם טמאים מדרבנן בכלל. (19) אבל פוסלים תרומה וקודש, כמבואר לקמן. ואפילו אם נגע במשקין או אוכלין של תרומה ונעשו שלישי, אין אוכלים אלו פוסלים את הקודש, ואף-על-פי ששלישי לטומאה עושה רביעי בקודש. ונראה להסביר טעמו, מפני שאילו נגע טבול יום בקודש, היה עושהו רביעי שאינו פוסל קודש אחר בניגעתו, אין הדבר מתקבל על הדעת כנגע בתרומה שתפסול את הקודש. ואין לדמות זה לאותם הדברים שהומלץ עליהם במשנה (פרה פ"ח): "מטמאין לא טימאנוני - ואתה טימאתני". (20) טבול-יום.

ה. ועתה יתבאר לך²¹, שאין שלישי שבתרומה ולא רביעי שבתרומה מטמא משקה אחר²² או אכל אחר, ואין צריך לומר שאין מטמאין פלים. לפיכך, קדרה שפולאה משקין²³ ונגע בה²⁴ טבול יום: אם היה משקה חלין - הכל טהור, ואם היה משקה תרומה - המשקין פסולין והקדרה טהורה. ואם היה ידיו טמאות²⁵ - המשקה טמא²⁶, בין משקה תרומה בין משקה חלין. וזה חמור בידיים מטבול יום²⁷. וחמור בטבול יום מבידיים טמאות: שספק טבול יום - פוסל מספק²⁸, וספק הידיים - טהור, כמו שיתבאר²⁹.

(21) טהרות פ"ב מ"ג, ד' וה'. (22) הסגנון אינו מדויק, שהרי שלישי שבתרומה מטמא משקין של קודש, כמבואר במשנה ו' שם, וכן פסק רבינו לקמן פ"א ה"ח. ורבינו התכוון לדומה לה בדרגת הקדושה, כגון תרומה. או הכוונה לנגעו טבול-יום. (23) טבול-יום פ"ב מ"ב. (24) במה שבתוכה. (25) מגזירת ידיים (ראה למעלה פ"ח ה"ח). (26) אבל הקדירה טהורה. [דעת רבינו שמשקין שנגעו בידיים - אינם מטמאים כלים. ומה שאמרו במשנתנו "הכל טמא", מפרש רבינו שם בין חולין ובין תרומה. ודעת הר"ש משנץ שכן מטמאין, ומפרש "הכל טמא" היינו המשקין והקדירה]. (27) שידיים מטמאות משקה חולין, וטבול-יום אינו מטמא. (28) משנה זבים פרק ב, ב. וראה לקמן פ"ג ה"ט. (29) לקמן פ"ד ה"א.

ו. אחד טהור שהיו ידיו טמאות או³⁰ טבול יום שידייו טמאות³¹ - הרי זה מטמא משקה חלין ועושה אותו תחלה לטמא אכלין ומשקין, כמו שבארנו³². ומאחר שמשקה שפיצא מטבול יום - כמשקין שנגע בהן, טבול יום שפיצא מרקו או מימי רגליו על כפר של תרומה - הרי זה טהור³³, מפני שהן כמשקין שנגע בהן.

(30) בין . . . ובין. (31) מגזירת ידיים. (32) למעלה פ"ח ה"י. (33) משנה, נדה ע"א, ב.

ז. מפל אלו הדברים³⁴ שהקדמנו לבארם אתה למד,

טבול יום שנגע באכלין של תרומה - עשאן שלישי לטמאה, מפני שהוא שני. וכן אם נגע במשקין של תרומה - טמאין, והרי הן שלישי¹² לטמאה. נגע טבול יום במשקין של קדש - טמאן, והרי הן רביעי לטמאה. וכן אם נגע באכלי הקדש - עשאן רביעי. אבל אם נגע באכלי חלין ומשקה חלין - הרי הן טהורין. ודין מחסר פפורים¹³ וטבול יום בניגיעת הקדש אחד הוא. הרי נתבאר לך מפל אלו הדברים, שאין שם¹⁴ משקין שניות לעולם, אלא המשקין תחלה לעולם; חוץ ממשקין שנגע בהן טבול יום, שהן שלישי אם היה תרומה, או רביעי אם היה קדש.

(9) פרה פ"א מ"ה. (10) כל מקום שנאמר "פסול", הכוונה שהדבר עצמו נטמא, אבל אינו מטמא אחרים (לקמן פ"א ה"א). (11) ואינו מטמא, אף-על-פי שטבול-יום הוא שני (למעלה ה"א), ושני מטמא את הקודש להיות שלישי, ושלישי עושה רביעי בקודש. כחכמים במעילה ח, ב. ונתפרש שם טעמו, מכיוון שטבל - טומאת קלושה ואין כוחה יפה לטמא אלא לפסול. (12) בניגוד לכלל שבידינו: כל הפוסל את התרומה, מטמא משקין להיות תחילה (שם). [בהלכה זו משתמש רבינו במונחים "טמאים" "טימאים", במקום "פסולים" "פוסלים", אלא שהוא מבאר מיד שאינם פוסלים אחרים]. (13) יולדת, זב וזבה ומצורע מחוייבים להביא קרבנות אחר שטבלו והעריב שמשם, וכל זמן שלא הקריבו קרבנותיהם נקראים "מחוסרי כפרה" (ראה הלכות משכב ומושב פ"ה ה"ד, בהערות והשלמות). והמדובר במחוסרי כיפורים שאינו טבול-יום, אבל לפני הערב שמש דינו כראשון לגבי קודש. [בדפוס רומא (ר"מ) חסרה כל פיסקא זו של דין מחוסר כיפורים. ונראה שמחקה מפני שהיא נראית סותרת את דברי רבינו בהלכות משכב ומושב שם. אולם פירושינו כאן ושם - מסלקים את הסתירה]. (14) צורה סגנונית ערבית, והכוונה היא חיזוק השליטה, כאילו אמר: לא ימצא לעולם. ראה הלכות יסודי התורה פ"א ה"א.

ד. כל המטמאין¹⁵, בין חמורין בין קלין¹⁶, משקין היוצאין מהן, כגון רקן ומימי רגליהן - הרי הן כמשקין שנגעו בהן. אלו ואלו ראשון לטמאה, כמו שבארנו. חוץ מזב וחבריו¹⁷, שמשקין היוצאין מהן - אב טמאה, ומשקין שהזב וחבריו נוגעין בהן - תחלה. אפלו אוכל אכלין טמאין או שותה משקין טמאין, המשקין היוצאין ממנו קדם שיטבל - כמו המשקין שנגע בהן, שהן תחלה¹⁸. וכן טבול יום, משקין היוצאין ממנו - כמשקין שהוא נגע בהן, שאין מטמאין אחרים כלל¹⁹; אלא אם נגע²⁰ במשקה חלין - הרי הן טהורין, ואם נגע במשקה תרומה - הרי הן שלישי, ואם נגע במשקה קדש - הרי הן רביעי.

(15) טבול-יום פ"ב מ"א. (16) בחולין פת, א פירשו: קלין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קדש - עֲשָׂאָהוּ רביעי. ואין אתה מוצא משקין שניות לעולם, ולא משקה שאינו תחלה⁴⁴, חוץ ממשקה טבול יום⁴⁵ או מחסר פפורים בקדש, כמו שבארנו, שהוא⁴⁶ פוסל מדבריהם⁴⁷ ואינו מטמא.

(41) נתבאר למעלה פ"ז ה"ה. וראה שם ה"א. (42) שם. (43) ויש גם אפשרות שיהיו. (44) שיהיו שלישי או רביעי. (45) הסגנון מסובך קצת, וכוונתו ברורה: שניות לא יהיו לעולם. אבל שלא יהיו תחילה, יש אפשרות - כגון נגיעת טבול-יום. (46) טבול-יום. (47) ראה מה שכתבנו בסוף ה"ט.

פְּרָק אַחַר עֶשְׂרִי

1) יבאר כל מקום שנאמר באוכלין "פסול" - מה דינו. אם שני עושה שלישי בחולין ואם שלישי עושה רביעי בתרומה או רביעי וחמישי בקודש וכו'. ודין בשר תאוה אם מטמא הקודש ופוסל התרומה. וחיבורי אוכלין ע"י משקין אם הם חיבור. שני שבחולין ושלישי שבתרומה ורביעי שבקודש מה פוסלים. האוכל שלישי שבתרומה עצמה או חולין שנעשו על טהרת תרומה. כל קודש האמור בענין אוכלין ומשקין. כל דבר שוודאי מטמא את החולין מן התורה.

א. פל מקום² שנאמר באוכלין פסול - הוא שיהיה האכל עצמו טמא, ולא יטמא אכל אחר; אלא אם נגע באכל אחר - הרי הוא טהור.

2) טהרות פ"ב מ"ג-ד.

ב. הראשון שבחולין³ - טמא ומטמא. השני - פסול ולא מטמא. ואין שני עושה שלישי בחולין⁴. מנין לאכל שני שהוא פוסל בחולין? שנאמר: וכלי חרש אשר יפל מהם אל תוכו, כל אשר בתוכו יטמא⁵. נמצא השרץ אב, וכלי חרס שנפל השרץ לאוירו ראשון, והאכל שבפלי שני, והרי הוא אומר טמא, וכן שרץ שנפל לאויר התנור⁶ - הפת שגיה, שהתנור ראשון.

3) שם. (4) שם. (5) במה דברים אמורים, ששני בחולין פסול מן התורה? כשנגע בכלי או בדם שהוא ראשון או אב, אבל אוכל ראשון אינו פוסל את השני מן התורה אלא מדרכן (למעלה פ"ז ה"א). (6) לא נתבאר מה זה מוסיף על האמור למעלה. (7) התנורים בתקופת המשנה היו של חרס.

ג. הראשון⁸ והשני שבתרומה - טמאים ומטמאים⁹. השלישי - פסול ולא מטמא. ואין שלישי עושה רביעי בתרומה. מנין לאכל שלישי שהוא פוסל¹⁰ בתרומה? שנאמר: ובא השמש וטהר ואתה יאכל מן הקדשים. נמצא טבול יום אסור בתרומה עד שיעריב שמשו¹¹, ואם נגע בה - פסלה, וטבול יום פשוט לטמאה הוא. הא למדת, שהשני עושה שלישי בתרומה.

שהאדם יהיה אב לטמאה ויהיה ראשון לטמאה מדברי תורה. ולעולם לא יהיה האדם שני אלא מדברי סופרים. והוא האוכל אכלין טמאים או השותה משקין טמאין או הפא ראשו ורבו במים שאובין, שכל אלו פשוט לטמאה מדבריהם. וכן שאר כל הפלים חוץ מפלי חרס³⁵ יהיו אב לטמאה ויהיו ראשון לטמאה מדברי תורה. ולא יהיה הפלי לעולם שני לטמאה אלא מדברי סופרים. שאם יטמא במשקין טמאים - יהיה שני מדבריהן, כמו שבארנו.

(34) ראה הלכות טומאת מת פ"ה. (35) שאינו אב הטומאה לעולם, ואפילו אם נגע במת. ראה הלכה ת.

ח. כבד בארנו³⁶, שכלי חרס לא יהיה אב לטמאה לעולם, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים. ויהיה ראשון לטמאה מדברי תורה, ושני מדבריהן, אם נטמא במשקין, כשאר הפלים. ולא יהיה האדם ולא הפלים שלישי ולא רביעי לעולם, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים.

(36) שם ה"ח.

ט. האכלים לא יהיו אב לטמאה לעולם, לא מדברי תורה ולא מדבריהם. ויהיו ראשון ושני מדברי תורה. שהאדם או הפלי שהוא ראשון לטמאה, אם נגע באכל - עשאהו שני³⁷. והאכלין יהיו שלישי³⁸ ורביעי³⁹ לטמאה מדבריהן בלבד⁴⁰.

(37) מן התורה. ודווקא אדם או כלי, אבל אוכל ראשון שנגע באוכל - לא טמאהו מן התורה אלא מגזירת חכמים, ולפיכך דייק רבינו וכתב: שהאדם או הכלי (ראה למעלה פ"ז ה"א). (38) תרומה וקודש. (39) בקודש. (40) וכן כתב בסוף הפרק גבי טבול-יום שפוסל מדבריהם. ודבריו אלה נראים נוגדים דברי עצמו בפרק יא ה"ג וה"ד, שלמד שלישי מן הכתוב ורביעי מקל-וחומר, ומקור דבריו שם בברייתא פסחים יח, ב: "למדנו שלישי בקודש מן התורה, ורביעי מקל-וחומר" [ראה צ"ח פסחים בסוגיא ר' חנינא סגן הכהנים אות סט, ומנחת-חנינון מצוה קמה, וראה בבאורנו לקמן בפ"א].

י. המשקין יהיו אב לטמאה מדברי תורה, כגון מי חטאת ורק הזב ומימי רגליו. ויהיו ראשון לטמאה מדברי תורה, כגון שנגעו באב מאבות הטמאות, וכן אם נגעו המשקין בולד הטמאה, בין אדם בין פלים - נטמאו מדברי תורה, והרי הן פראשון לטמאה לטמא אחרים מדבריהן⁴¹. וכן אם נגעו בשני, בין אדם בין פלים בין באכלין - נעשו ראשון לטמא אחרים מדבריהם, כמו שבארנו⁴². ויהיו⁴³ המשקין שלישי ורביעי מדבריהם. כיצד? אם נגע טבול יום במשקה בתרומה - עשאהו שלישי, ואם נגע במשקה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ט"ו כסלו - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ח. השלישי שבתרומה²⁶ שנגע באכלי קדש - פסלן ונעשו רביעי. ואם נגע במשקה הקדש - טמאן ונעשו תחלה²⁷. אבל אם נגע שלישי שבתרומה במשקה תרומה - הרי הוא טהור²⁸. וכן רביעי שבקדש, אם נגע במשקה קדש - הרי זה טהור.

26 שם. 27 שכל משקה שנטמא הוא ראשון (ראה למעלה פ"י ה"י). 28 שאין רביעי בתרומה.

ט. חלין שנעשו על טהרת תרומה²⁹ - השלישי שבהן פסול בתרומה³⁰, ואם נגע³¹ בקדש - אינו עושהו רביעי³², ואפלו משקה קדש אינו פוסל. וחלין שנעשו על טהרת הקדש - השלישי שבהן טהור כחלין³³.

29 נזהרו לעשותן בטהרה כמו בעשיית תרומה. 30 הלכה פסוקה היא בחולין דף לג וד, שחולין שנעשו על טהרת תרומה דינם כתרומה. 31 המשקה. 32 טהרות פ"ב מ"ו, ראה פירוש המשנה שם. 33 חולין לג, ב - לפי דעת רבי יהושע. בטהרות שם קובע רבינו, שכל מקום שנאמר בו חולין שנעשו על טהרת הקודש הם כקודש, הכוונה לפי שיטת משנה ראשונה בנדה ע"א, ב - שטבול יום אסור לנגוע במים שהוכנו לשטוף בהם את הפסח, אבל משנה אחרונה מתירה לנגוע מפני שטבול יום הוא כשני, ואינו פוסל את המים שהם חולין, ואף-על-פי שנעשו על טהרת הקודש. וכן כתב גם בפירושו לחגיגה יח, ב. ופסק כאן כמשנה אחרונה. ולמה החמירו בחולין שנעשו על טהרת תרומה יותר משנעשו על טהרת הקודש? מפני שכהנים רגילים לאכול גם חולין בטהרת תרומה, ולפיכך חלה על חולין אלה קדושת תרומה, מה-שאין-כן בטהרת הקודש, שרק יחידים נוהגים שמירה קפדנית זו, בטלה דעתם ולא חלה כל קדושה על אותם החולין (רש"י חולין, שם).

י. האוכל רביעי שבקדש - אסור לו לאכל את הקדש³⁴, ומתיר לגע בקדש ואינו פוסל³⁵. אפלו תבשיל³⁶ שנתערב בו הקדש ואין בו³⁷ פזית בכדי אכילת פרס³⁸ - הרי זה לא יאכל³⁹ ברביעי של קדש⁴⁰, אלא בתמישי⁴¹, שהוא טהור כמו שבארנו⁴².

34 גזרו חכמים שאדם האוכל יהיה טמא כטומאת המאכל, ואע"פ שהמאכל אינו מטמא אוכלין בנגיעה (חולין לד, א) ואסור לו לאכול קודש. [שם מדובר בשלישי לענין תרומה (ראה הלכה הבאה) ורבינו למד מתרומה לקודש, כשם ששלישי בתרומה פוסל את האוכלו לאכול בתרומה, אע"פ שאינו פוסל תרומה בנגיעה, כך גם ברביעי בקודש]. 35 שרביעי אינו עושה חמישי. 36 של חולין או תרומה. 37 בקודש. 38 פרס הוא חצי ככר לחם ששיעורו שש ביצים. וכזית בכדי אכילת פרס - פירושו, שנתערב כזית (כחצי ביצה) קודש בחמשה כזיתים של התבשיל, וביחד הם ששה (ויש אומרים: כזית בששה כזיתים). 39 אף-על-פי

8 טהרות, שם. 9 השני פוסל אוכלין ואינו מטמא, ונקט לשון "מטמא" מפני שהוא מטמא משקין. 10 צ"ל פסול. 11 יבמות עד, ב.

ד. הראשון¹² והשני והשלישי בקדש - טמאין ומטמאין¹³. הרביעי - פסול ואינו מטמא. ואין רביעי עושה חמישי לעולם. ומנין לשלישי בקדש שהוא טמא? שנאמר: והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל; וכבר קרא הכתוב לשני טמא, שנאמר: כל אשר בתוכו יטמא. הא למדת, שבשר הקדש שנגע בשני - נטמא וישרף. ומנין לרביעי בקדש שהוא פסול? מקל וחמר¹⁴: ומה מחסר בפורים, שהוא מתיר בתרומה, אסור בקדש עד שיביא פפרתו; השלישי, שהוא פסול בתרומה, אינו דין שיעשה רביעי בקדש?! אבל החמישי טהור.

12 טהרות, שם. 13 ראה הערה ח. 14 פסחים יח, ב.

ה. בשר תאוה¹⁵, אף על פי שהוא טהור, גזרו עליו¹⁶ שיהיה שלישי לטמאה: מטמא את הקדש¹⁷, ואינו פוסל את התרומה. ויראה לי, שלא גזרו עליו אלא פדי שלא יערכוהו עם בשר הקדש ויבואו לטעות ולשגוג בו, וידמו שהבשר זה¹⁸ הוא חל והוא קדש¹⁹ ויאכלנו בטמאה.

15 בשר חולין נקרא "בשר תאוה", מלשון הכתוב (דברים יב, כ): כי תאוה נפשך לאכול בשר. 16 תוספתא, נדה פ"ט ה"י. 17 פירוש - פוסל (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס). 18 בשר הקודש. 19 והרי הוא קודש.

ו. חבורי אכלין²⁰ על ידי משקין²¹ - הרי הן חבור לטמא טמאת אכלין²². והדבר ספק, אם חשובים כגוף אחד למנות בהן ראשון ושני ושלישי²³, או חשובים זה האכל שנגעה בו הטמאה ראשון, והאכל המחר לו שני.

20 איבעיא בזבחים קה, ב. 21 שתי חתיכות אוכלין, וביניהם משקה הנוגע בשניהם. 22 אם נגעה טומאה באחד מהם - נטמא גם השני (כך מפרש רבינו האיבעיא שם, ולא כפירוש רש"י). 23 פירוש, הדבר ספק אם שניהם כגוף אחד ממש גם לענין מנין דרגות הטומאה, ואם נגעה נבילה בחתיכה אחת נעשתה גם השנייה ראשון לטומאה ועושה שני.

ז. השני שבחלין²⁴ פוסל אכלי תרומה ועושה אותן שלישי. ואם נגע במשקה חלין - טמאן²⁵. ואין צריך לומר, אם נגע במשקה תרומה או במשקה קדש, שהוא מטמא את הכל.

24 טהרות פ"ב מ"ו. 25 נעשו ראשון. נתבאר כבר כמה פעמים, שכל הפוסל את התרומה - מטמא משקין להיות תחילה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שני לקודש. ורבינו מוסיף כאן ריבוא, שאפילו אם אכל שלישי של תרומה, שהיא פסולה מן הדין, אף-על-פי-כן מותר בנגיעת תרומה. מתוך ביאור זה מוסברים דברי רבינו מאליהם. ראה בהערה הבאה. (48) משמע שהוא עושה שלישי וזה עושה רביעי, ואין כל הבדל בזה בין תרומה ממש ובין חולין על טהרת תרומה. [בפירושו למ"ו שם בדין נגיעה, מחלק רבינו בין שני אלה ואומר, שחולין על טהרת תרומה אינם עושים רביעי בקודש (וכן פסק למעלה ה"ט)]. ואילו כאן באוכל לא חילק. ונראה טעמו, שבאוכל החמירו חכמים ונתנו עליו טומאה חמורה יותר מטומאת הדבר שאכל, הרחיבו גזירתם גם על חולין בטהרת תרומה, מה-שאי-כן בנגיעה. (49) בחולין לה, א - אמר רבי יצחק בר שמואל בר מרתא, האוכל שלישי של חולין שנעשו על טהרת הקודש, טהור לאכול בקודש, שאין לך דבר שעושה רביעי בקודש אלא קודש מקודש (פירוש, קדושת גופו ממש) בלבד. והקשו עליו מהמשנה שהבאנו למעלה: "שלישי שני לקודש ולא שני לתרומה, בחולין שנעשו על טהרת תרומה" והרי חולין אלה אינם קודש מקודש, ועושים שני בקודש? והשיב רבי יצחק: "הנח לתרומה, שטהרתה טומאה אצל הקודש", כלומר לא נעשה שני מפני שהחולין היו שלישי, אלא מפני שלא נעשו על טהרת הקודש. פירוש, לא נזהרו לשמרם שמירה מעולה מפני הטומאה כמו ששומרים על קודש, אלא שמירה פחותה קפדנית כעין שמירת תרומה. ומפני שרבינו פסק למעלה (ה"ט), שחולין שנעשו על טהרת הקודש, השלישי שבהן טהור (ראה שם בביאורנו טעמו של דבר), וכן בסוף הלכה זו הוא מביא להלכה את דברי רבי יצחק, הוכרח לקבל גם נימוקו למה נעשה שני. (50) ומותר לו לאכול קודש. למעלה בהלכה ט, כתב רבינו דין זה לענין נגיעה, וכאן מלמדנו שגם לענין אכילה הדין כן, שלא תטעה לומר שדינם כרביעי שאינם פוסלים את הקודש בנגיעה, והאוכלם נפסל גופו מלאכול קודש (ראה ה"י). (51) מקודש קדושה מליאה (ראה ה"א) ולא חולין שנעשו על טהרת הקודש. [ומדובר במעלות היתירות שגזרו בקודש, אבל טומאות שהם מעיקר הדין, כגון שלישי שבתרומה - עושה רביעי, כמו שנתבאר למעלה בה"ח].

יג. פל קדש⁵² האמור בענין טמאת אכלין ומשקין הוא קדשי מקדש המקדשין, פגון בשר קדשי קדשים⁵³ ובשר קדשים קלים⁵⁴, וחלות תודה⁵⁵ ורקיקי נזיר⁵⁶ שגשחט עליהן הזבח⁵⁷, והמנחות⁵⁸ שקדשו בכלי⁵⁹, ושתי הלחם⁶⁰ ולחם הפנים⁶¹ משקדמו בתנור⁶²; אכל חלות תודה ורקיקי נזיר שלא נשחט עליהן הזבח, והמנחות שלא קדשו בכלי - אינן לא פקדש ולא פחלין אלא פתרומה⁶³.

(52) תוספתא, טהרות פ"א ה"ד (ראה שם גירסת הגר"א). (53) עולות, חטאות ואשמות ושלמי ציבור, שמקריבים בחג השבועות. (54) תודה ושלמים. (55) המביא קרבן תודה,

שבדינים אחרים אינו נידון כאילו הוא בעין. (40) פירוש, אדם שאכל רביעי של קודש, לא יאכל תערובת זו. (41) הוא-הדין שמותר לאוכלו בלי כל תערובת. רבינו מפרש מה ששינונו: "והחמישי נאכל בניזיד הקודש", הכוונה למעט רביעי שאינו נאכל אפילו בתערובת, אבל אינו ממעט חמישי בלי תערובת. וכאן נקט - כדרכו - לשון המשנה. (42) למעלה ה"ד.

יא. האוכל שלישי שפתרומה עצמה או של חלין שנעשו על טהרת תרומה - הרי זה אסור לאכול את התרומה⁴³ עד שיתבבל⁴⁴, ומתה לגע בתרומה⁴⁵ והרי היא טהורה. באכילה עשו מעלה, בנגיעה לא עשו מעלה. במה דברים אמורים? בתרומה עצמה; אבל תבשיל שנתערבה בו תרומה, אם אין שם פזית בכדי אכילת פרס - הרי זה מתה לאכול מאותו תבשיל⁴⁶. פדרף שמתה לגע בתרומה.

(43) מימרא של עולא, חולין לד, ב. (44) ואינו צריך הערב שמש. (45) זבחים צט, ב: "באכילה עבד (עשו) רבנן מעלה (טהרה מסוג גבוה), בנגיעה לא עבדו רבנן מעלה". (46) טהרות פ"ב מ"ג: "והשלישי נאכל בניזיד הדמע", פירוש, בתבשיל שנתערבה בו תרומה. ובחולין שם אמרו, שמדובר כשאין בתבשיל כזית תרומה בכדי אכילת פרס, ומכאן המקור להלכה זו.

יב. האוכל⁴⁷ שלישי שפתרומה או של חלין שנעשו על טהרת התרומה, אף על פי שהוא טהור לנגיעת תרומה - הרי הוא פשני לענין קדש⁴⁸; שטהרת תרומה טמאה היא אצל הקדש⁴⁹. אכל האוכל שלישי שפחלין שנעשו על טהרת הקדש - הרי הוא טהור⁵⁰; שאין לך דבר שעושה רביעי פקדש אלא קדש מקדש⁵¹ בלבד.

(47) שם מ"ב כרבי יהושע. כדי להסביר הלכה זו, עלינו לבאר מתחילה את דברי רבי יהושע במשנה שם על-פי פירושו של רבינו. שינונו שם: "רבי יהושע אומר, אוכל אוכל ראשון ואוכל שני - שני, שלישי - שני לקודש ולא שני לתרומה, בחולין שנעשו על טהרת תרומה". פירוש, אדם שאכל דבר מאכל שהוא ראשון לטומאה או שני לטומאה, נעשה גופו שני לטומאה ואסור לאכול תרומה וקודש, ואם נגע בתרומה - נפסלה, ואם נגע בקודש - נטמאה. אם אכל דבר שהוא שלישי לטומאה, נעשה גופו שני לענין קודש, ואם נגע בקודש עשה שלישי, אבל לענין תרומה אינו שני אלא שלישי ואסור לאכול תרומה, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת, ומותר לנגוע בה. ומסיים רבי יהושע, שכל זה אמור בחולין שנעשו על טהרת תרומה. ומבאר רבינו שם, שהוא-הדין בתרומה ממש. ולתוספת ביאור י"אמר, שרבי יהושע משמיענו ריבוא, שאפילו בשלישי שבחולין שנעשו על טהרת תרומה גם-כן עושים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

77) שמא היא טהורה, ואסור לאבד בידים תרומה וחלה טהורה.

צריך להביא עמו ארבעים לחם אפוי מארבעה מינים (ויקרא ז, יב). 56) נזיר שהשלים ימי נזירותו, מביא שלושה קרבנות, ועמהם עשרים לחם מצה משני מינים (במדבר ו, טו). דיניהם מפורשים בהל' מעשה הקרבנות ס"ט. [לא נתבאר לי למה קורא רבינו ללחמי תודה "חלות" וללחמי נזיר "רקיקים", בעוד שהמקריב תודה, וכן גם הנזיר מביאים חלק חלות וחלק רקיקים, וההבדל בין חלות ורקיקים הוא, שהחלות נילושות בשמן והרקיקים במים, ומושחים אותם בשמן אחר אפייתם והלחם ספוגן]. 57) שחיטת הקרבנות מקדשת את הלחמים בקדושה מלאה. 58) הבאות בפני עצמן, לא כתוספת לקרבן. 59) שנתנו אותן בכלי שרת שבמקדש. 60) שהציבור מקריב בחג השבועות. 61) שנים עשר לחמים שמניחים בכל שבת על השולחן שבהיכל, ומחלקים אותם לכהנים בשבת שלאחריה (ויקרא כד, ה). 62) שעלה עליהם קרום מחום התנור. שתי הלחם ולחם הפנים מתקדשים בקדושה מלאה עם תחילת אפייתם שהיא העלאת הקרום. 63) שם.

~ יום רביעי ט"ז כסלו ~

פְּרָק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי

1) יבאר שאחת עשרה מעלות עשו חכמים לקודש על התרומה.

א. אחת עשרה מעלות? עשו חכמים לקדש על התרומה, ואילו הן: יש לאדם להטביל פלים בתוך פלים לתרומה, אבל לא לקדש. גזרה שמא יהיה פי הפלי צר ולא יהיה בו כשפופרת הנוד, ונמצאו הפלים שבתוכו פאלו טבלו במים שפפלי, לא במקוה. במה דברים אמורים? כשהיה הפלי הגדול שיש בתוכו הפלים הטמאין טהור; אבל אם היה טמא - מתוך שעלתה לו טבילה, עלתה טבילה לפלים שבתוכו אפלו להשתמש בהן בקדש.

יד. החלה⁶⁴ והבפורים⁶⁵ ותשלומי תרומה⁶⁶ [וחמשה] - הרי הן בתרומה⁶⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אחת עשרה מעלות עשו חכמים לקדש על התרומה . . כו". ובסיום הפרק חילק: "שש מעלות ראשונות עשאוים בין לקודש בין לחולין שנעשו על טהרת הקודש, וחמש אחרונות עשאוים בקודש בלבד. כו". המספר עשר מורה על סדר השתלשלות, ואילו י"א ("אחת עשרה מעלות") על למעלה מסדר השתלשלות, כידוע בעניין עבודת הקטורת שעל ידי י"א סממנים שבה היו מבררים בחינת הי"א דלעומת-זה.

64) שמפרישים מן העיסה (במדבר טו, כ). 65) פירות העץ והאדמה הראשונים (דברים כו, ב). 66) זר (לא כהן) שאכל תרומה, מחוייב לשלם לכהן את מחירה עם תוספת חומש המחיר. 67) חלה עליהם קדושת תרומה לכל דבר. תוספתא שם ה"ה.

טו. הטביל⁶⁸ והמדמע⁶⁹ וגדולי תרומה⁷⁰, ומעשר שני וראשון⁷¹, ועסה הטבילה לחלה⁷² - הרי הן כחלין⁷³, והראשון טמא בהן, והשני פסול, ואין בהן שלישי.

ובעבודת האדם: חולין שנעשו על טהרת הקודש היא העבודה עם עצמו ובה עשו רק שש מעלות כי לא כל אחד ראוי לעבודה נעלית זו, על-דרך שמצינו בהלכה ד"מחזי כיוהרא". אבל גם כאשר יהודי נמצא בדרגא זו שע"פ דין יכול להקריב קרבנות ולאכול קדשים, הוסיפו "חמש אחרונות" כדי שיהיו "אחת עשרה מעלות לקודש כו" כי ענייני הקודש הם ההתעסקות עם הזולת וכדי להדר ולהוסיף בזה באופן של "לפנים משורת הדין" שזהו עניין החסידות והפצתה, צריך להגיע לעבודה הקשורה עם בחינת י"א - למעלה מסדר השתלשלות, ובעבודה זו יש להדר בכל ההידורים מבלי לחשוש ל"מחזי כיוהרא" או שלא להלך בגדולות.

68) תבואה ופירות ארץ ישראל לפני הפרשת תרומות ומעשרות. 69) תרומה שנתערבה בחולין ואין בחולין פי מאה. מן התורה בטלה התרומה ברוב חולין, וחכמים גזרו שלא תיבטל אלא במאה. 70) תרומה שנזרעה והצמיחה תבואה, התבואה החדשה אסורה מגזירת חכמים (שבת יז, ב). 71) מצוה מן התורה להפריש שתי מעשרות מגידולי קרקע האמורים למעלה, מעשר ראשון ניתן ללויים, ומעשר שני מעלים לירושלים ונאכל שם בטהרה לכל אדם מישראל. 72) לפני הפרשת חלתה. 73) טבל, גידולין ומעשרות, נשנו בתוספתא שם. וטבול לחלה, נאמר בסוטה ל, ב בלשון שני.

(על פי י"ן מלכות' ספר טהרה סימן כא מתוך רמב"ם "פרס המלך")

טז. כל דבר⁷⁴ שנדאו⁷⁵ מטמא את החלין מן התורה - גזרו על ספקו בחלין הטבולין לחלה שתעשה אותה העסה בטרהרה. ומפרישים ממנה חלה, וחלתה תלויה, לא נאכלת⁷⁶ ולא נשרפת⁷⁷.

2) בחגיגה כ, א נשנו החומרות שהטילו חכמים בטהרת הקודש יותר מבתרומה מבלי לקבוע מספרן. ובגמרא שם כא, ב נחלקו רבי אילא ורבה במספרן - רבי אילא קובע שהן עשר ורבה אומר שהן אחת עשרה - ויש במחלוקתם זו עניין לדין (יבואר לקמן), ופסק רבינו כרבה מפני שגם

74) נדה ז, א. מסקנת אביי. 75) אם טומאתו וגם נגיעתו ודאי. 76) שאסור לאכול חלה טמאה כמו תרומה טמאה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

11) שם כב, ב. נימוק הגזירה. 12) צריך להיות: "וטימאה" או "ונטמאה". 13) אבל לא בטומאה אחרת, כגון שרץ ונבילה ורק בקודש ולא בתרומה. במקום שגזרו טומאה מפני מעשה שהיה, גזרו כעין המעשה בלבד ולא במקרים שאינם דומים לו מכל הבחינות. 14) מחלוקת אמוראים (שם כג, א) ופסק להקל כמו בכל ספק דרבנן.

ד. בגדי אוכלי תרומה¹⁵, אף על פי שהן טהורין ונזהרין מן הטמאות - הרי בגדיהן מדרס לקדש¹⁶.

15) שנשמרו בטהרת תרומה. 16) מטמאים אדם וכלים מדרס הזב. זאת היא מעלה רביעית.

ה. כלי שהיא מפצל¹⁷ ולוחותיו וקורותיו מקשרות, כגון מטה וכיוצא בה: אם נטמא וצריך להטבילו לתרומה - יש לו להטבילו פלו פאחד פשהוא מקשר; אבל לקדש - מתיר¹⁸ ומנגב¹⁹, שמא יש שם דבר החוצץ²⁰, ומטביל ואחר כך קושר.

17) מחובר מחלקים שונים שאפשר לפרקם. 18) את החבלים הקושרים את חלקי הכלי זה לזה. 19) מנקה במטלית כל חלק בפני עצמו. 20) מפריע את מי המקווה מלהגיע למקום שהוא דבוק בו (מעלה חמישית).

ו. כלים הנגמרין בטהרה²¹, אפלו היה העושה אותן תלמיד חכם ונזהר בהן - הרי אלו צריכין טבילה לקדש, ואינן צריכין הערב שמש; אבל לתרומה - משתמש בהן בלא טבילה, שהרי נעשו בטהרה. ומפני מה הצריכום טבילה לקדש? גזירה משום רק עם הארץ שיגע בהן²² בשעת מלאכה ועדין²³ הוא לח²⁴.

21) גמר מלאכה שלהם היה בטהרה, והמלאכה עד סמוך לגמר עשה עם הארץ. 22) שמא נפל הרוק על הכלי בשעת עשייתו, ורוקו של עם הארץ מטמא (ראה הלכות משכב ומושב פרק ט'). 23) אחרי גמר מלאכה. 24) ומטמא את הכלי, אבל לפני שנגמרה מלאכתו אין עליו דין כלי ואינו מקבל טומאה (מעלה שישית).

ז. אחר שנגמר הכלי - מצרף²⁵ מה שבתוכו לקדש, אבל לא לתרומה. כיצד? כלי שהוא מלא פרות פרודין זה מזה, כגון צמקין ורגזרות, ונגעה טמאה באחד מהן - נטמא כל מה שבפלי לקדש, אבל לא לתרומה. וכל המעלות²⁶ של דבריהם הם²⁷. ורמז יש למעלה זו בתורה: פך אחת עשרה זהב מלאה קטרת. אמרו חכמים: כל מה שבפך - הרי הוא כגוף אחד. אפלו שאין לו תוף²⁸ מצרף מה שעליו לקדש. כגון שהיו צבורין על גבי הלוח או על גבי העור, אף על פי שאין הפרות נוגעין זה בזה.

25) עושה את כל הגושים שבו כגוש אחד לענין טומאה.

רב נחמן סובר כמותו. 3) מותר להניח כלים טמאים קטנים בתוך כלי גדול טהור ולהטבילם במקווה ויטהרו. 4) החיצון. 5) כעובי השופרת שנותנים בפי הנוד. במקוואות פרק ו משנה ז שנינו: "עירוב מקוואות כשופרת הנוד". פירוש אם יש שני מקוואות זה בצד זה, באחד יש שיעור מקווה (ארבעים סאה מים) ובשני פחות מכשיעור זה וצינור מחברם, דינם כמקווה אחד כשרוחב הצינור הוא כשופרת הנוד ומותר לטבול במקווה החסר, ואם הצינור פחות משיעור זה אינו מערב את שני המקוואות. ושם מבואר ששופרת הנוד רוחב חללה "כשתי אצבעות חזרות למקומן", פירוש, שאפשר לגלגל שתי אצבעות בחללו של הצינור. ובכלי בתוך כלי יש לחשוש, שמא יטביל כלים זעירים, כגון מחטים וכדומה, בכלי שפיו צר ואם כן המים שבתוכו אינם כמחוברים למקווה ומתוך כך לא עלתה טבילה למחטים שבתוכו, ובתרומה לא גזרו. נימוק זה אמרו שם בשם רבא.

ב. פלי⁶ שנטמאו אחריו במשקין - לא נטמא תוכו, ולא בית אצבע⁷ שבפני שפתו. והמשקין שבתוכו או שבבית צביעתו טהורין. ושוטה בו, ואינו חושש שמא יגעו משקין שבפניו באחורי הפלי ויחזרו ויטמאו תוכו. במה דברים אמורים? לתרומה; אבל לקדש, נטמאו אחריו - נטמאו פלן⁸.

6) מעלה שנייה ששנו חכמי המשנה שם. 7) במשנה שלפנינו כתוב "בית הצביטה" וגם רבינו בפירושו שם גורס כך ומפרש שם שהיה שקע בעובי שפת הכלי, כדי להשים שם אצבע להחזיק את הכלי ולא יכניס את האצבע לתוך הכלי עצמו. [כנראה קיבל פירושו של רבי יוחנן (שם כב, ב) "מקום שנקיי הדעת צובעין בו" ומפרש כהערוך, שצובעין הוא מלשון "הצביעו" במשנה יומא כב, א שפירושו הוציאו אצבע]. 8) אחרים, תוך ובית אצבע.

ג. הנושא את המדרס⁹ - מחר לו לשא עמו תרומה באחד, והואיל ואין הנושא נוגע בתרומה¹⁰ ולא תרומה נוגעת במדרס - הרי היא טהורה. אבל לא לקדש, אף על פי שלא נגע בו. מעשה היה¹¹ באחד, שנושא חבית של קדש¹² טמאה במדרס שנושא עמה. באותה שעה גזרו, שהנושא את המדרס לא ישא את הקדש. ולא גזרו אלא במדרס עם הקדש¹³, כמעשה שהיה. ואם עבר ונשא, הואיל ולא נגע בקדש - הרי הקדש טהור¹⁴.

9) דבר שהזב עמו, ישב או שכב עליו נקרא בלשון חכמים "מדרס הזב" או מקוצר: "מדרס", והוא אב הטומאה ומטמא אדם וכלים ואוכלין ומשקין. 10) רבינו במשנה מפרש, כגון שהמדרס והתרומה מונחים על לוח עץ שאינו מקבל טומאה והאדם מרים את הלוח, אבל אם האדם נוגע בשניהם, הוא נטמא מפני שנשא את המדרס ומטמא את התרומה. [ורש"י פירש, שהתרומה מונחת בכלי חרס שאינו מקבל טומאה אלא מתוכו והאדם אינו נוגע באווירו, ולפיכך לא נטמאה התרומה על ידי נגיעתו של נושא המדרס].

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ט"ז כסלו - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קמו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

37) לא אמרו הכלי מצרף, אלא כששניהם מונחים בכלי בשעה שנגעה טומאה באחד מהם. 38) כאדם השבע שאינו מקבל אוכל, כך הוא אינו בולע טומאה. 39) ומתוך כך לא נטמא הציבור השני. והטומאה הראשונה גם כן אינה מטמאה, כמו שאמרנו בבבא הקודמת. ולמה נקט טבול יום ולא טומאה סתם? מפני שקודש הנוגע בטבול יום אינו מטמא ולא פוסל קודש אחר בנגיעה, ואם כן לעולם אינו מוסיף טומאה. אבל שרץ או נבילה מוסיף טומאה, במקרה שהחלק הטמא היה שני או שלישי או רביעי (ראה רש"י שם בראש העמוד).

יא. הרביעי בקדש - פסול; אבל בתרומה - טהור. וכן שלישי בתרומה, אם נגע במשקה קדש - הרי זה נטמא⁴⁰, כמו שבארנו; והשלישי שבתרומה או שבקדש אם נגע במשקה תרומה - לא פסול.

40) עשה ראשון.

יב. מי שנטמאת ידו אחת ונגע בה בידו שנייה או בידו חברו - פסול⁴¹ את השנייה והרי היא פשלישי. ואם הייתה ידו בלולה⁴² במשקה, אף על פי שלא נגע - נטמאת חברתה⁴³. וצריך להטביל את שתייהן⁴⁴ ואחר כך יגע בקדש. אבל בתרומה, אם נטמאת ידו האחת - לא נטמאת חברתה, ואפלו נגע בה פשהיא נגובה⁴⁵. ואין צריך להטביל ידו שנטמאת, אלא נוטלה ונגע בתרומה.

41) אם תיגע בקודש תפסול אותו, אבל לא תטמאהו. כרבי יוסי בן יהודה שם. 42) רטובה, ונטמאה היד בנגיעתה במשקה ונעשית שנייה מגזירת טומאת משקין ולא משום המעלה שבקודש. 43) נעשית שנייה כמותה. ונראה טעמו, שמה נגעה היד השנייה במשקין שעל יד הטמאה ונעשתה שני. רבינו למד חשש זה ממה שאמרו שם: "היינו רבותיה דנגובה". (ראה רש"י שם). 44) נתבאר למעלה פרק ח הלכה ז שלקודש לא די בנטילת ידיים אלא צריכות טבילה במקוה כשירה כמו ששינונו (שם יח, ב): "נוטלים לידיים לחולין למעשר ולתרומה, ולקודש מטבילין". מובן, שאם היא נגובה וגם לא נגע בידי האחרת מטביל את היד הטמאה בלבד. 45) כלומר, אם היא נגובה, אבל אם היא לחה נטמאת השנייה מפני נגיעתה במשקה (מעלה תשיעית). [למה לא מנו כאן שתי מעלות, א. יד מטמאה חבירתה לקודש ולא לתרומה; ב. לקודש צריכה טבילה ולתרומה מספיקה נטילה? בתוספות שם כ, ב דיבור המתחיל חומר פירשו, שנמנו רק המעלות שהן חומרות לענין טומאה (בלשון הגמרא: "דררא דטומאה", ראה תוספות נה ו, א דיבור המתחיל אבל), ולפיכך, לא מנו את הטבילה].

יג. אכלין נגובין שלא הכשרו⁴⁶ - אוכלין אותם בידים מסאבות⁴⁷. בפה דברים אמורים? בתרומה; אבל בקדש - חבת הקדש מכשרתן⁴⁸, ואסור למי שידיו טמאות לאכל קדש שלא הכשר. ואפלו לא נגע בו אלא בכוש⁴⁹ או שתתב לו חברו⁵⁰ לתוף פיו

26) לרבות זו. 27) כרבי יוחנן שם כד, א, שאמר: "מעדותו (עדויות פרק ח משנה א) של רבי עקיבא נשנית משנה זו" פירוש, שנינו שם: "העיד רבי שמעון בן בתירא על אפר חטאת שנגע טמא במקצתו נטמא כולו. הוסיף רבי עקיבא על הסולת ועל הקטורת וכו' שנגע טבול יום במקצתם שפסל את כולם". ומפני שטומאת אפר פרה היא מדרבנן, שהרי אין עליו כל קדושה, למדו בגמרא (שם כג, ב) שגם הסולת והדומה לו - מדרבנן. 28) זו היא מעלה שביעית.

ח. היו שני הצבורין²⁹ בתוף הפלי ודבר אחר בניהן ונטמא אחד משניהן: אם היה הדבר שבניהן צריך לפלי³¹ - הפלי מצרפן ונטמא הפלי; ואם אינו צריך לפלי³² - לא נטמא אלא זה שנגעה בו הטמאה בלבד.

29) כגון עישרון סולת למנחה והניח חצי עישרון בצד זה של הכלי וחציו השני בצד אחר. 30) לא סולת של מנחה העומדת להקטרה (כסף משנה). 31) כגון לבונה. 32) כגון בשר או שיירי מנחה הנאכלים לכהנים. [הכסף משנה מבאר, שאם האמצעי שבניהם הוא גם כן סולת היה מצטרף עם אותו חצי העישרון שנגעה בו הטומאה שהרי ביניהם אין הפסק. וזה לא כפירוש רש"י, ראה רב"ד].

ט. היו שני צבורין בכלי, והצבור האחד מחבר למים שאחורי הפלי, ונגע טמא בצבור השני³³ - נטמאו שניהן³⁴ בצרוף הפלי, ונטמאו המים שאחורי הפלי³⁵ מחמת זה האכל המחבר להן, אף על פי שהן אחורי הפלי. נגע הטמא במים שאחורי הפלי - נטמא האכל המחבר להן, והדבר ספק אם נטמא האכל השני בצרוף הפלי או לא נטמא מחמת הצרוף³⁶.

33) שאינו נוגע לא במים ולא בציבור המחובר להם. 34) שני הציבורים. 35) רבי ירמיה שואל שם אם הצירוף מועיל לטמא גם מה שמחוץ לכלי כשהוא מחובר למה שבתוך הכלי, והוסיף ושאל: "אם תימצי לומר כיוון דמחבר מחבר (ונטמאו שני הציבורים), חיבור מים וצירוף כלי מהו?" ודרכו של רבינו לפסוק כאם תמצוי לומר. 36) בעיני שנייה של רבי ירמיה, אם צירוף הכלי מוגבל לנגיעת טומאה בפנים הכלי ולא בנגיעה מבחוץ או בין כך ובין כך מצרף. בעיא זו לא נפשטה. מובן שהאוכל הנוגע במים נטמא מפני הנגיעה הישירה במים הטמאים.

י. אכל קדש שנטמא והניחו בכלי, ובתוף הפלי אכל קדש אחר טהור, ואין נוגעין זה בזה - הטהור בטרתו³⁷ והטמא בטמאתו. בא טבול יום ונגע באכל הטמא - יש בדבר זה ספק, אם נפסל הטהור מחמת מגע טבול יום מפני צרוף הפלי או לא נפסל; שלא נגע טבול יום אלא באכל ששבע מן הטמאה³⁸ ולא הוסיף לו פלום³⁹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּקֹדֶשׁ בְּלִבְדֹ, אֲכָל לֹא בְּחֵלִין שְׁנַעֲשׂוּ עַל טְהָרַת
הַקֹּדֶשׁ, אֲלֵא הָרִי הֵן בְּחֵמֶשׁ אֱלוֹ בְּחֵלִין. לְפִיכָךְ,
חֵלִין שְׁנַעֲשׂוּ עַל טְהָרַת הַקֹּדֶשׁ - הָרֵאשׁוֹן טָמֵא בְּהֵן,
וְהַשֵּׁנִי פְּסוּל, וְהַשְּׁלִישִׁי טְהוֹר בְּחֵלִין, כְּמוֹ שְׁבַאֲרֵנוּ.

פָּרָק שְׁלִשָּׁה עֶשְׂרִי

1) יבאר שחמש מעלות עשו חכמים בבגדים. ואם צריך
טבילה לתרומה ולקודש מחמת היסח הדעת. ואם צריך
כוונה לטבילה ולנטילה. כל הכלים שגזרו שיהיו בחזקת
טומאה. תרומה וקדשים שנטמאו בספק אב מאבות
הטומאות של תורה. על כמה ספיקות שורפים את התרומה,
ואם שורפים על שני ספיקות.

א. חֵמֶשׁ מַעְלוֹת עָשׂוּ חֲכָמִים בְּבִגְדֵיהֶם, וְאֵלֹהֵי הֵן:
בְּגָדֵי עֲמֵי הָאָרֶץ - מְדָרְסִים³ לְאוֹכְלֵי חֵלִיהֶן בְּטְהָרָה.
וְכֵן עֲמֵי הָאָרֶץ עֲצָמָן - כְּזָבִין⁴ לְטְהָרוֹת, כְּמוֹ
שְׁבַאֲרֵנוּ⁵. וּבְגָדֵי אוֹכְלֵי חֵלִיהֶן בְּטְהָרָה - מְדָרְסִים
לְאוֹכְלֵי מַעֲשֵׂר שְׁנֵי⁶. אֲכָל אוֹכְלֵי חֵלִיהֶן בְּטְהָרָה,
וְהֵן הַנִּקְרָאִים פְּרוּשִׁים - אֵינָם כְּזָבִים⁷. אֲפֹלוּ
לְתְרוּמָה הָרִי זֶה הַפְּרוּשׁ טְהוֹר, אֲפֹלוּ אִם נִגַע בָּהּ
בְּגוֹפּוֹ. וּבְגָדֵי אוֹכְלֵי מַעֲשֵׂר שְׁנֵי - מְדָרְסִים לְאוֹכְלֵי
תְרוּמָה. וּבְגָדֵי אוֹכְלֵי תְרוּמָה - מְדָרְסִים לְקֹדֶשׁ. אֲכָל
אוֹכְלֵי תְרוּמָה עֲצָמָן - אֵינָם כְּזָבִין לְקֹדֶשׁ. וּבְגָדֵי
אוֹכְלֵי קֹדֶשׁ - מְדָרְסִים לְחֻטָּאת⁸, כְּמוֹ שְׁבַאֲרֵנוּ בְּהַלְכוֹת
פְּרָה אֲדָמָה⁹. אֲכָל הַטְּהוֹר לְקֹדֶשׁ - אֵינּוּ פְּזָב
לְחֻטָּאת.

~ נקודות משיחות קודש ~

"בגדי עמי הארץ - מדרסים.. כו"

לשיטת הרמב"ם, גזירת חכמים על טומאת עמ-הארץ
אינה רק מצד חשש טומאה (טומאת ספק) אלא שהטילו
על עמי הארץ "חזקת טומאה" כיון שאינם "בקיאים
בדקדוקי טהרות וטומאות" ולכן סבר הרמב"ם שהטעם
שברגל הם "בחזקת טהרה" אינו משום החשש ד"הוה
לאינצויי והי' כל אחד ואחד עושה במה לעצמו כו"
(כשיטת רש"י) כי אין זה טעם מספיק להוציאם
מ"חזקת טומאה" אלא מפני ש"הכל מטהרין עצמם
ברגל", וכן בטהרת פרת חטאת מפני חומרותה אין
מזלזלין בה, ומשום כך נאמנים גם על טהרת יין ושמן
של נסכים ועל התרומה בשעת הגתות שכולם נזהרים
גם עמי הארץ, ולכן במקרים אלו לא החילו עליהם
חכמים חזקת טומאה.

(על פי לקו"ש חלק לו ע' 23 והערה 31

מתוך רמב"ם "פרס המלך")

2) משנה, חגיגה יח, ב. 3) הטילו עליהם טומאה כטומאת
הכלים שדרס עליהם זב. 4) מטמאים את הטהרות במגע.
5) בפ"י מהלכות מטמאי משכב ומושב. 6) כרב אחא בר

- הרי זה אסור⁵¹. ואין צריך לומר, שאם נגעה
טמאה באכלין של קדש שלא הכשרו - שנטמאו,
מפני שחבת הקדש מכשרתן.

46) שלא נרטבו באחד משבעת המשקין (ראה פרק א
מהלכות טומאת אוכלין הלכה א והלכה ב). 47) סתם
ידיים שגזרו עליהם להיות שניות (ראה למעלה פרק ה
הלכה ה, או אם נגעו בראשון לטומאה ולא נטמא האדם).
48) את אוכלי הקודש ומקבלים טומאה בלי הכשר משקין
(שם כד, ב). 49) פלך של עץ שאינו מקבל טומאה.
50) שידי טהורות. 51) בגמרא שם מנמק רבי חנינא בן
אנטיגנוס שמא יקח צנן או בצל לח ויאכל ביחד עם הקודש
ויטמאוהו, שהרי המשקין שעל הצנן או הבצל שנגעו בידי
נעשו ראשון. (זאת היא מעלה עשירית).

יד. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? לְפֶסֶל הָאֲכָל עֲצָמוֹ
וּלְאֶסְרוֹ בְּאֹכְלָהּ; אֲכָל לְמִנּוֹת בּוֹ רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי - הָרִי
זֶה סִפְקָא⁵². מֵיֵצֵד? נִגַע אֲכָל שְׁנַטְמָא בְּלֵא הַכֶּשֶׁר
בְּאֲכָל שְׁנֵי שְׁהַכֶּשֶׁר - הָרִי זֶה הַשְּׁנֵי סִפְקָא, מִפְּנֵי
שְׁהָרֵאשׁוֹן לֹא הַכֶּשֶׁר.

52) בעיניי שלא נפשטה בחולין לו, א בצריד של מנחות
שלא הוכשר אם חיבת הקודש מועילה גם למנות ראשון
ושני או לפסול בלבד. והכסף משנה שואל, הלא למעלה
פרק ח הלכה ג פסק רבינו בצריד של מנחות שמונים בו
ראשון ושני ונתבאר שם שהסתמך על מה שאמרו במנחות
קב, שמדרבנן אין כל ספק שמונים ראשון ושני, והשואל
שאל מהו דין תורה, ולמה כתב כאן "הרי זה ספק" ומשמע
אפילו מדרבנן? והוא מבאר: שם המדובר בטומאה
דאורייתא גזרו חכמים למנות ראשון ושני בלי הכשר מים,
אבל כאן בטומאת ידיים, שכל עיקרה מגזירת חכמים אפשר
שלא החמירו אלא לפסול בלבד, ולא למנות ראשון ושני.
ומזה יוצא שכל דברי רבינו בהלכה זו נמשכים לדין ראשון
שבהלכה הקודמת ובדילוג על בבא שנייה שם המדברת
בנגעה טומאה באוכלין].

טו. הַאֲוִנִין⁵³ אַחַר שְׁתֵּם זְמַן אֲנִינּוֹתָ, וּמְחַסֵּר כְּפוּרִים
אַחַר שְׁהִבֵּיא כְּפֻרְתָּ - צְרִיבִין טְבִילָה לְאֹכְלֵילַת
הַקֹּדֶשׁ, אֲכָל לֹא לְתְרוּמָה; שְׁהָאוּנִין וּמְחַסֵּר כְּפוּרִים
מְתָרִין לְאֲכָל אֶת הַתְּרוּמָה. וּמִפְּנֵי מָה הַצְּרִיכוֹם
טְבִילָה לְקֹדֶשׁ? שְׁהָרִי עַד עֵתָה הָיוּ אֲסוּרִין לְאֲכָל אֶת
הַקֹּדֶשׁ וְהִסִּיחוּ דַעְתָּו⁵⁴, וְשָׂמָא נְטָמָאוּ וְהֵם לֹא יָדְעוּ.
וְלֹא עָשׂוּ מַעֲלָה זֹו אֲלֵא לְאֹכְלָהּ; אֲכָל לְנִגְיָעָה -
נוֹגְעִים בְּקֹדְשִׁים קֹדֶם טְבִילָה⁵⁵.

53) אבל לפני קבורת המת. 54) מלשמור על טהרת
הקודש. 55) זבחים צט, ב: באכילה עביד (עשו) חכמים
מעלה, בנגיעה לא עביד חכמים מעלה.

טז. שֵׁשׁ מַעְלוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת עֲשָׂאוֹם בֵּין לְקֹדֶשׁ בֵּין
לְחֵלִין שְׁנַעֲשׂוּ עַל טְהָרַת הַקֹּדֶשׁ; וְחֵמֶשׁ אַחֲרוֹנוֹת,
שֶׁהֵן מִן הַפְּלִי מִצְרָף מָה שְׁבִתּוֹכוֹ וְהִלָּאָה - עֲשָׂאוֹם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

46) מניחים אותם עד שירקבו. (47) שהחמירו חכמים בטהרתם, ולפיכך טומאה שגורמת לשריפת תרומה, על-אחת-כמה-וכמה שתגרום שריפה לקדשים.

יב. אָבֵל עַל סֶפֶק סֶפֶק הַטְּמֵאָה⁴⁸ - אֵין שׁוֹרְפִין עֲלֵיו תְּרוּמָה לְעוֹלָם, וְאֵין צָרִיף לִזְמַר קְדָשִׁים⁴⁹; אֶלָּא תוֹלִין, לֹא אוֹכְלִין וְלֹא שׁוֹרְפִין.

48) כשיש שני ספיקות לצד טהרה, כגון ספק נגע בבית הפרס (מקום שנחרש בו קבר) שטימאו חכמים מספק את הנוגע בו, שמא נגע בעצם כשעורה, ובספק נגע יש שני ספיקות (רבינו בפירושו למשנה יא שם. (49) "אין צריך לומר" זה, לכאורה סותר ל"אין צריך לומר" שבהלכה יא, שנאמר גבי שורפים. ובכסף-משנה מבאר, שיש פנים לכאן ולכאן. "אין צריך לומר" בדין שורפים, מנומק בסוף ההלכה הקודמת. וה"אין צריך לומר" כאן, בדין אין שורפים, מוסבר מפני שהאיסור לשרוף קדשים טהורים חמור יותר משריפת תרומה. והדברים אינם מניחים את הדעת, שהרי במקרה שיש פנים לכאן ולכאן, צריך לומר בפירוש דין שניהם].

יג. עַל שֵׁשֶׁה סִפְקוֹת⁵⁰ שׁוֹרְפִין אֶת הַתְּרוּמָה, וְכֻלָּם גְּזֻרָה מִדְּבָרֵיהֶם⁵¹. וְאֵלוֹ הֵן: עַל בֵּית הַפָּרֶס⁵². וְעַל עֶפֶר הַבָּא מֵאֶרֶץ הָעַמִּים⁵³. וְעַל בְּגָדֵי עִם הָאֶרֶץ⁵⁴. וְעַל הַפְּלִים הַנִּמְצָאִים⁵⁵. וְעַל הַרְקִים הַנִּמְצָאִים. וְעַל מִי רִגְלֵי אָדָם טְמֵאָה⁵⁶ שֶׁנִּתְעַרַב בְּמִי רִגְלֵי בְּהֵמָה מִחֻצָּה לְמַחֲצָה וְאֵין יָדוּעַ אִם בָּטְלוּ מֵרְאִיתָן⁵⁷ אִם לֹא. בִּיצֵד? אִם נִטְמָאת תְּרוּמָה מִחֻמַּת אֶחָד מִשֵּׁשֶׁה אֵלוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁעָקַר טְמֵאָתָן בְּסִפֶּק - הָרִי זֶה תִּשְׂרַף, הוֹאֵיל וְיִדְאֵי סִפְקוֹת אֵלֶּי טְמֵאָתָן מִן הַתּוֹרָה, שֶׁחֻמַּת וְהִזְבַּ טְמֵאִין מִן הַתּוֹרָה. וְאַחַת תְּרוּמָה שֶׁנִּגְעָה בְּאַחַת מִשֵּׁשׁ טְמֵאוֹת הָאֵלוֹ אוֹ שֶׁנִּטְמָאת מִחֻמַּת אַחַת מֵהֵן וְהָרִי הִיא שְׁלִישִׁי לְאַחַת מֵהֵן⁵⁸ - הָרִי זֶה תִּשְׂרַף. אֲבָל אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ בְּכָל מְקוֹם אִם נִגַּע בְּבֵית הַפָּרֶס וּבְאֶרֶץ הָעַמִּים אוֹ לֹא נִגַּע, אִם נִגַּע בְּבִגְדִים וְרִקִּין וְכֻלָּם וּמִי רִגְלֵים אוֹ לֹא נִגַּע - הָרִי אֵלֶּי תוֹלִין. מִפְּנֵי שֶׁעָקַר טְמֵאָתָן מִפְּנֵי הַסִּפֶּק, שֶׁמָּא טְמֵאִין הֵן אוֹ טְהוֹרִים; וְאִם תֵּאֲמַר טְמֵאִין, שֶׁמָּא נִגַּע שֶׁמָּא לֹא נִגַּע. וְנִמְצָאוּ שְׁנֵי סִפְקוֹת, וְאֵין שׁוֹרְפִין עַל שְׁנֵי סִפְקוֹת אֶלָּא תוֹלִין, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרַנּוּ⁵⁹.

50) שם מ"ה. (51) מה-שאיין-כן בשאר טומאות דרבנן, שאין שורפים אלא תולים. (52) ביארנו בהלכה הקודמת, ראה הלכות טומאת מת פ"י וי"א. (53) תרומה וקדשים שנגעו באפר חוץ-לארץ שהובא לארץ ישראל. ראה הלכות טומאת מת שם. (54) שהם טמאים כמדרס הזב מספק, שמא ישבה עליהם אשתו נדה (חולין לח, ב). (55) שהם טמאים מספק, כאמור למעלה בהלכה ד. (56) טהרות פ"ד מ"ה. במשנה כתוב "אדם" סתם, ורבינו הוסיף מסברת עצמו את המלה "טמא", פירוש שידוע לנו שהם מאדם טמא, שאם לא ברור לנו, הרי יש כאן שני ספיקות: שמא מאדם טהור הם, ואפילו אם מאדם טמא - שמא בטלו. ראה

ז. מְצָא סִפִּין קְשׁוּרָה לְסִפִּין הַיְדוּעָה אֶצְלוֹ³³, בֵּין בְּיוֹם טוֹב בֵּין בְּשָׂאֵר הַיָּמִים - הָרִי הִיא כְּמוֹהָ³⁴: אִם טְהוֹרָה - טְהוֹרָה, וְאִם טְמֵאָה - טְמֵאָה.

33) הוא יודע אם טהורה היא או טמאה. (34) רבינו למד זה, מדין קופיץ הקשור לסכין - שנשנה במשנתנו, שהרי אין כל טעם לחלק בין קופיץ לבין סכין לענין זה. [בכסף-משנה מתפלא למה השמיט רבינו דיני קופיץ שנאמרו במשנתנו. ותירץ, מפני שלרבנן דין קופיץ כדין סכין, ורק במקרה בלתי שכיח, כשנשיא גוסס בשלושה עשר ומת ביד, שונה דין קופיץ מדין סכין, לפיכך לא הקפיד להודיע דין זה].

ח. כָּל הַרְקִין³⁵ הַנִּמְצָאִים בִּירוּשָׁלַיִם בְּאֻמְצַע הַדֶּרֶךְ³⁶ - גְּזֻרוּ עֲלֵיהֶן טְמֵאָה³⁷ כְּשֶׂאֵר הַרְקִין הַנִּמְצָאִים בְּכָל מְקוֹם. וְכֻלָּה הַרְקִין הַנִּמְצָאִים בְּצִדְדֵינָהּ³⁸ בִּירוּשָׁלַיִם - טְהוֹרִים; שֶׁהַפְּרוּשִׁים הֵן שֶׁמְהַלְכִין בְּצִדְדֵינָהּ, כְּדִי שְׁלֹא יִתְטַמְּאוּ בְּמַגַּע עִמִּי הָאֶרֶץ. וּבִשְׁעַת הַרְגָּל³⁹: שֶׁבְּאֻמְצַע הַדֶּרֶךְ - טְהוֹרִים, שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל טְהוֹרִים בְּרִגְלָהּ; וְשֶׁבְּצִדְדֵינָהּ - טְמֵאִים⁴⁰, שֶׁהַטְּמֵאִים בְּרִגְלָהּ מְעַטִּים וְהֵן פּוֹרְשִׁים לְצַדֵּי הַדֶּרֶכִים.

35) שם. (36) באמצע רחובות העיר. (37) שמא הוא של עם הארץ, שרוקו מטמא מדרבנן כרוק הזב. (38) בצירי הרחובות. (39) ב"ימים טובים". (40) כר' יוסי שם.

ט. כְּשֶׂם⁴¹ שֶׁהָרֵאשׁוֹן עוֹשֶׂה שְׁנֵי וְהַשְּׁנֵי עוֹשֶׂה שְׁלִישִׁי⁴², כֵּן סִפֶּק רֵאשׁוֹן עוֹשֶׂה סִפֶּק שְׁנֵי וְסִפֶּק שְׁנֵי עוֹשֶׂה סִפֶּק שְׁלִישִׁי.

(41) תוספתא טהרות פ"ה ה"ה. (42) בתרומה.

י. תְּרוּמָה וְקְדָשִׁים⁴³ שֶׁנִּטְמְאוּ בְּסִפֶּק אֶב מֵאֲבוֹת הַטְּמֵאוֹת שֶׁל תּוֹרָה - הָרִי אֵלֶּי נִשְׂרָפִין בְּטְמֵאָה זֶה. כְּגוֹן שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ⁴⁴ אִם נִגַּע בְּאֶב זֶה אוֹ לֹא נִגַּע.

43) כל הדינים מכאן עד סוף הפרק, מקורם במשניות טהרות פ"ד, ממשנה ד ואילך. (44) פירוש, מה שאמרנו "בספק אב", המדובר בספק אם נגע או לא, והטומאה היא ודאית, ולפיכך רק בטומאה של תורה שורפים תרומה וקדשים, ולא בטומאה דרבנן, אבל כשהספק הוא בטומאה עצמה והנגיעה ודאית, שנינו (שם מ"א): דבר שהוא אב הטומאה והוא מדברי סופרים - ספיקו טמא. [ולא נתברר לי, למה כתב רבינו "בספק אב", הלא גם כשנגעו באדם או בכלים שהם ראשון דאורייתא, הדין כן? ואולי נקט לשון המשנה שהבאנו "אב הטומאה, והוא מדברי סופרים", ושם לא טימאו אלא אב הטומאה בלבד, ואפילו בנגיעה ודאית, ומלמדנו רבינו שבדאורייתא אפילו ספק נגיעה טמא].

יא. וַיֵּשׁ שָׁם⁴⁵ סִפְקוֹת שֶׁאֵין שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן וְאֵין אוֹכְלִין אוֹתָן אֶכְלִין שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ בְּהֵן, אֶלָּא תוֹלִין, לֹא אוֹכְלִין וְלֹא שׁוֹרְפִין⁴⁶. וַיֵּשׁ שָׁם סִפְקוֹת שֶׁשׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן אֶת הַתְּרוּמָה, וְאֵין צָרִיף לִזְמַר קְדָשִׁים⁴⁷.

45) ויש במציאות. ניב שכיח בסגנונו של רבינו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אָדָם וְטִמְאָה⁸ - הָרִי זֶה טְהוֹר⁹, עַד שְׂיָדַע וְדָאֵי שְׁנֵנָע. וְלֹא אָמְרוּ סִפְק טִמְאָה צָפָה טְהוֹר אֲלֵא לְשַׁרְיָן בְּלִבָּד¹⁰. וְכָל הַנְּתָלִים¹¹ וְהַנְּגַרְרִין¹² - הָרִי הֵן כְּמַנְחִין¹³.

5) במשנתינו (טהרות פ"ד, ז"ח) כתוב טומאה צפה סתם, ואפשר לפרש כל טומאה שהיא. אולם בגמרא נזיר (סג, ב) אמרו: "צפה אינה מטמאה לענין שרץ" ולמדו זה מהכתוב, ומשמע שמת מטמא, וכן שינוי שם (סד, א) בפירוש. 6) כתנא-קמא במשנתינו. 7) וכל-שכן אם לא היתה הטומאה במים כשירד, ונפלה שם לפני שעלה. 8) שהמקום צר מאוד, והדעת נותנת שנגע. 9) כרבי יוסי, שם. 10) מפני שזה נלמד מהכתוב (ויקרא יא, כט): בשרץ השורץ על הארץ. 11) הטומאה תלויה בחבל וכדומה. 12) אם משהוא גורר שרץ על פני המים, ואדם אחר נכנס לתוכם. 13) נזיר, שם. ופירשו ב'תוספות' שם ד"ה כל, מפני שאדם אוזח בשרץ אין דינו כצף.

ד. שְׁרָץ¹⁴ שֶׁהִיא מְנַח בְּכָלִי וְכָלִי צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם, או שֶׁהִיא מְנַח עַל הַמַּת¹⁵ או עַל הַנְּבִלָה, וְאֶפְלוּ נְמוּחַ הַנְּבִלָה¹⁶ או בְּשׂוֹר מֵת שֶׁתְּחַתּוּי, או שֶׁהִיא מְנַח עַל שְׂכַבַת זָרַע הַצָּפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם - הָרִי זֶה כְּמַנְחָה עַל הָאָרֶץ, שֶׁסִּפְקוּ בְּרִשׁוֹת הַיַּחֲדִיד טִמְאָה, כְּמֹו שִׁיתְבָּאָר. הִיא שְׁרָץ עַל גִּבֵּי שְׁרָץ צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם - הָרִי זֶה כְּטִמְאָה עֶבְהָ שֶׁצָּפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם, וְסִפְקוּ טְהוֹר. הִיא מְנַח עַל גִּבֵּי מִי חֲטָאֵת¹⁷ וְכִי חֲטָאֵת צָפִין עַל פְּנֵי הַמַּיִם - הָרִי זֶה סִפְק אִם הוּא כְּמַנְחָה או אִינוּ כְּמַנְחָה. לְפִיכֵךְ יִרְאֶה לִי, שֶׁסִּפְקוּ טְהוֹר.

14) הדינים שבהלכה זו, הם בעיות בניזיר שם. וכל בעיא אחווה בזו שקדמה לה, כחוליה בשרשרת של "אם תמצי לומר". ורבינו פוסק בכל מקום כ"אם תמצי לומר". 15) על כזית מן המת וברור לו שלא נגע במת, שאם לא כן הרי נטמא - לדעת רבינו, שטומאה צפה אינה טהורה אלא בשרץ בלבד. 16) ונעשתה כמשקה סמין (עבה). 17) שהם סמיכים מפני האפר שבהם. דין זה הוא האחרון בשרשרת הבעיות, ונשאר בתיקו.

ה. כְּדִרְךָ שֶׁטְהוֹר¹⁸ סִפְק טִמְאָה צָפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם בֵּין בְּכָלִים בֵּין בְּקַרְקָעוֹת, כִּף טְהוֹר סִפְק טְהוֹר הַצָּפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם¹⁹ בֵּין בְּכָלִים בֵּין בְּקַרְקָעוֹת. כִּי צָדָה? עֲרָבָה שֶׁהִיא טִמְאָה מֵת וְכִפְר תְּרוּמָה כְּרוּךְ בְּסִיב²⁰ או בְּנִיר וְנִתָּן בְּתוֹכָהּ, וְיִרְדוּ לְתוֹכָהּ מִי גִשְׁמִים וְנִתְמַלְאֵת, וְנִפְשַׁט הַנִּיר וְהָרִי הִפְכָר צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם²¹ וְהִנֵּיר מְבַדֵּיל בֵּינוּ לְבֵין הַמַּיִם, וְסִפְק נִגַּע צָדוּ²² בְּעֲרָבָה סִפְק לֹא נִגַּע - הָרִי הוּא כְּטְהוֹר²³, מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָף.

18) תוספתא, טהרות פ"ה ה"ד. 19) פירוש, הטומאה נחה והטהרה צפה, וספק אם נגעה בטומאה שהיא נחה. 20) גידולים דומים לחוטמים שעל גזעי אילנות ואינם

בהערה הבאה. [ודעת הר"ש שם, שהחמירו אפילו בשני ספיקות]. 57) רבינו מפרש משנתנו ע"פ התוספתא שם פ"ה ה"ב. שינוי שם: "נתערבו (מי רגלים טמאים) במי רגלים אחרים (טהורים), רואין אותן כאילו הן יין במים, אם בטלו מראיהן - טהורין, ואם לאו - טמאים". פירוש, אם כמות יין כמותם של מי הרגלים הטמאים, נתערבה בכמות מים כמות הטמאים, היה מראה היין בטל, וכל התערובת היתה מקבלת מראה מים - טהורים, ואם לאו - טמאים. ומלשונו של רבינו משמע, שהמדובר במחצה על מחצה, ולמד זה מלשון המשנה "שהם כנגד מי רגלי בהמה". [אולם כיצד אפשר לקיים יחד את השיעור שבתוספתא ואת הדיוק מלשון המשנה?]. 58) כגון אם נגעה התרומה בדבר שנגע בדבר שנטמא מאב הטומאה. 59) למעלה הי"ב. חומרות יתירות גזרו חכמים בששה ספיקות אלה, עשו הספק כוודאי, ואת שני הספיקות כספק אחד.

פָּרָק אַרְבָּעָה עָשָׂר

1) יבארו שנים עשר ספיקות טיהרו חכמים ומה דינם כל דבר.

א. שְׁנַיִם עֲשָׂר סִפְקוֹת² טְהוֹר חֲכָמִים, וְאֵלוּ הֵן: סִפְק מַיִם שְׂאוּבִים לְמַקְוֶה. סִפְק טִמְאָה צָפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם. סִפְק מִשְׁקִין לְטִמְאָה אַחֲרִים. אֲבָל לְטִמְאֵת עֲצָמָן - טִמְאִים מִסִּפְק. סִפְק הַיָּדִים, בֵּין לְטִמְאֵת עֲצָמָן בֵּין לְטִמְאָה אַחֲרִים. בֵּין לְטְהוֹר יָדִים מִטִּמְאָתָן. סִפְק דְּבָרֵי סוּפְרִים. סִפְק הַחֲלִין. סִפְק קְרֻבְנוֹת. סִפְק נְגַעִים. סִפְק עוֹבֵר וְעוֹמֵד. סִפְק שְׂרָצִים. סִפְק רִשׁוֹת הַרְבִּיבִים. סִפְק שְׁתֵּי רִשׁוֹת.

2) טהרות פ"ד מ"ז. רבינו השמיט שני ספקות שנאמרו במשנה: ספק נזירות וספק בכורות, מפני שאין להם שייכות לדיני טומאה שבהם הוא עוסק כאן, ובמקומם הוסיף: ספק עובר ועומד, וספק שתי רשויות. וכל השנים-עשר יבוארו בהלכות הבאות.

ב. סִפְק מַיִם שְׂאוּבִין לְמַקְוֶה כִּי צָדָה? שְׁלִשָּׁה לְגִין מַיִם שְׂאוּבִין שְׁנֵנָפְלוּ לְמַקְוֶה - פְּסָלוּהוּ. סִפְק נְפָלוּ סִפְק לֹא נְפָלוּ; וְאֶפְלוּ נְפָלוּ³, סִפְק יֵשׁ בְּהֵן שְׁעוֹר או אִין בְּהֵן - סִפְקוּ טְהוֹר, וְהָרִי הַמַּקְוֶה כְּבְשׂוֹתוֹ. וְאִין מוֹרִין לֹא לְטַבַּל בְּמַקְוֶה זֶה וְלַעֲשׂוֹת טְהוֹרֹת לְכַתְחֵלָה; וְאִם טַבַּל וְעָשָׂה - טְהוֹרֹתָי טְהוֹרוֹת.

3) פירוש, או אפילו ידוע לנו שנפלו, אלא שאין אנו יודעים אם היו בהם שלושה לוגין. והרי כאן שני דינים: א. ספק נפלו, ספק לא נפלו; ב. ודאי נפלו מים שאובים, אלא שאין הדבר ידוע אם היה בהם כשיעור הזה (רבינו בפירושו למשנתינו). 4) כרבי יוסי, בתוספתא מקוואות פ"ב ה"ג, בשני מקוואות.

ג. סִפְק טִמְאָה צָפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם כִּי צָדָה? שְׁרָץ⁵ שֶׁהִיא צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם, בֵּין שֶׁהִיא הַמַּיִם בְּכָלִים⁶ או בְּקַרְקָעוֹת, וְיִרְדוּ לְמַיִם⁷, אֶפְלוּ אִין שָׁם אֲלֵא מְלֵא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על-פי שמשקין מטמאים כלים. בתוספתא שם ה"ו, הגירסא "טבול יום". ונראה, שגם בדברי רבינו יש להגיה ולכתוב "טבול יום" במקום "טמא", שהרי טמא מטמא את החבית כשהושיט ידו לאוירה. ובדוחק אפשר ליישב את הגירסא שלפנינו ולפרש באדם שהוא ראשון לטומאה, שאינו מטמא כלים. (36) ולא נגעו לא בחבית ולא במשקין שבה. (37) כמו בדיון הקודם. (38) אף-על-פי שספק משקין להיטמא - טמא. (39) אם נפל שרץ לאויר כלי חרס, ואוכלין או משקין בתוכו, נטמא הכלי כאילו נגע בו השרץ ונעשה ראשון, אבל האוכלין והמשקין אינם מתטמאים ישר מן השרץ אלא מאויר הכלי, ולפיכך נעשו שניים, ובנידון שלפנינו - מכיוון שהחבית טהורה לא נטמאו המשקין כלל. (40) מפני תערובת משקין שהם טמאים מספק. (41) כמו בדינים הקודמים. (42) של חרס. (43) שם.

ט. הַמְרַבֵּי⁴⁴ בֵּיתוֹ בְּמִים טְמָאִים או שְׁזֻלְפָן⁴⁵ וְהָיוּ שָׁם טְהוֹרוֹת, סָפֵק נִתְּזוּ עֲלֵיהֶן סָפֵק לֹא נִתְּזוּ - סָפֵקוֹ טְהוֹר⁴⁶.

(44) שם ה"ח. (45) שפך טיפות טיפות. (46) כדיון ספק משקין לטמא אחרים.

י. זֶלְף⁴⁷ מִשְׁקֵין טְהוֹרִין וְטְמָאִים בְּתוֹךְ הַבַּיִת, וְנִמְצְאוּ אַחַר כֵּן מִשְׁקֵין⁴⁸ עַל כֶּפֶר שֶׁל תְּרוּמָה: נְטֻלָּה⁴⁹ וְנִשְׁאָל עֲלֵיהָ⁵⁰ - הָרִי זוֹ טְהוֹרָה; שֶׁסָּפֵק הַמִּשְׁקֵין לְטְמָא - טְהוֹר. הַגִּיחַ הַכֶּפֶר עַד שֶׁיִּגְבּוּ הַמִּים שְׁעָלֶיהָ - הָרִי זוֹ טְמָאָה בְּסָפֵק; שֶׁסָּפֵק טְמָאָה בְּרִשׁוֹת הַיָּחִיד - טְמָא, כְּמוֹ שְׁוִתְבָּאֵר⁵¹, וְהָרִי אֵין כָּאֵן מִשְׁקֵין, אֲלָא כְּפָר⁵² שֶׁהִיא סָפֵק טְמָאָה סָפֵק טְהוֹרָה.

(47) שם. (48) ספק טהורים ספק טמאים. (49) בעוד המשקין על הכיכר. (50) שאל לחכם מה דינה. (51) לקמן פט"ז ו"ח. (52) ואם נטהרה יטעו הרואים, שאינם יודעים שספק משקין לפנינו, ויחשבו שספק ברשות היחיד אפילו לטומאת עצמו טהור. [ראב"ד כאן. ונראה שאינו משיג אלא מפרש סברתו של רבינו, שכל זמן שהמשקין קיימים, אנו דנים את השאלה מבחינת המשקין, והרי קבלה בדינו, שספק משקין לטמא אחרים - טהור, אבל כשנתנגבו המשקין, יצא הענין מדין טומאת משקין, ולפיכך דנים את הכיכר ככל ספק טומאה ברה"י].

יא. סָפֵק⁵³ יָדִים⁵⁴, בֵּין לְהַתְּטַמֵּא בֵּין לְטְמָא אַחֲרִים בֵּין לְטְהַרְתָּן⁵⁵ - טְהוֹר, פִּיּוֹר? הָיוּ יָדָיו טְהוֹרוֹת וְלִפְנֵינוּ שְׁנֵי כְּפָרִים טְמָאִין⁵⁶, סָפֵק נִגַּע סָפֵק לֹא נִגַּע; או שְׁהָיוּ יָדָיו טְמָאוֹת וְלִפְנֵינוּ שְׁנֵי כְּפָרִים טְהוֹרִים, סָפֵק נִגַּע סָפֵק לֹא נִגַּע; או שְׁהָיוּ יָדָיו אַחַת טְהוֹרָה וְאַחַת טְמָאָה וְלִפְנֵינוּ שְׁנֵי כְּפָרִים טְהוֹרִים וְנִגַּע בְּאַחַד מֵהֶן, וְסָפֵק בְּטְמָאָה נִגַּע סָפֵק בְּטְהוֹרָה; או שְׁהָיוּ יָדָיו טְהוֹרוֹת וְלִפְנֵינוּ שְׁנֵי כְּפָרִים, אֶחָד טְהוֹר וְאַחַד טְמָא, וְנִגַּע בְּאַחַד מֵהֶם, סָפֵק בְּטְמָא נִגַּע סָפֵק

מקבלים טומאה. וכן נייר אינו מקבל טומאה. (21) ולא טימאו המים את הכיכר. (22) של הכיכר. (23) שם.

ו. שְׁרָץ²⁴ שְׁנִמְצָא צָף עַל גִּבֵּי בּוֹר בְּתוֹךְ הַגֵּת²⁵; לְתוּרְמָה - סָפֵקוֹ טְמָא²⁶, וְלִפְעוּלָיִן²⁷ - סָפֵקוֹ טְהוֹר²⁸, מִפְּנֵי שֶׁהִיא טְמָאָה צָפָה.

(24) שם פ"א ה"ט. (25) שדורכים בו יין, והשרץ צף על גבי היין. (26) במים טיהרו חכמים אף לתרומה (ראה הלכה ה), אבל לא ביין. (27) אוכלי חולין בטהרה. (28) בתרומה ממש לא טיהרו אלא במים, אבל לאוכלי חולין בטהרה לא חילקו בין מים ליין (כסף-משנה).

ז. סָפֵק מִשְׁקֵין²⁹ לְטְמָא אַחֲרִים - טְהוֹר³⁰, לְטְמָאָת עֶצְמָן - טְמָא, פִּיּוֹר? הָרִי מִקַּל בִּידוֹ וּבְרֵאשׁוֹ מִשְׁקֵין טְמָאִים וּזְרָקֵן לְתוֹךְ כְּפָרוֹת טְהוֹרוֹת, סָפֵק נִגַּעוּ הַמִּשְׁקֵין בְּכְפָרוֹת סָפֵק לֹא נִגַּעוּ - טְהוֹרוֹת. וְכֵן אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם נִגַּעוּ מִשְׁקֵין טְמָאִין בְּכָלִי זֶה אוֹ לֹא נִגַּעוּ - הָרִי הַכָּלִי טְהוֹר. וְכֵן אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם נִגַּעוּ מִשְׁקֵין אֵלּוֹ הַטְּמָאִין בְּמִשְׁקֵין אַחֲרִים אוֹ לֹא נִגַּעוּ - הָרִי הַמִּשְׁקֵין הָאֲחֵרִים טְהוֹרִין. אֲבָל טְמָא שֶׁשָּׁפַט יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ לְבֵין מִשְׁקֵין טְהוֹרִין, אוֹ שְׁזָרַק כְּפָר טְמָא³¹ לְבֵין מִשְׁקֵין טְהוֹרִין, סָפֵק נִגַּע בְּמִשְׁקֵין סָפֵק לֹא נִגַּע - הָרִי אֵלּוֹ טְמָאִין בְּסָפֵק. וְכֵן כָּל פִּיּוֹצָא בְּזֶה.

(29) טהרות פ"ד מ"ט. (30) שמשקין אינם מטמאים אחרים מן התורה אלא מדרבנן, וספק דרבנן לקולא. פסק כתנא-קמא. [לקמן (ה"ח) מבאר ה'כסף משנה' דעת רבינו, שלא אמרו ספק ליטמא - טמא, אלא במשקין לבר, אבל ספק אוכלין טהור אפילו לטומאת עצמם. ונראה טעמו, מפני שחכמים החמירו בטומאת משקין יותר מבטומאת אוכלין. ודבריו תמוהים מאוד, שהרי לקמן בהלכה יוד, בהניח הכיכר עד שיינגבו משקין ספק טמאים שנפלו עליה, כתב רבינו שהיא טמאה, ומנמק: "והרי אין כאן משקין אלא כיכר" וע"ג]. (31) ראה לקמן פט"ז ה"ו.

ח. חֲבִית³² שֶׁהִיא מְלֵאָה מִשְׁקֵין וּפְשַׁט הַטְּמָא אֶת יָדוֹ לְאֹיְרָה³³, סָפֵק נִגַּע בְּמִשְׁקֵין סָפֵק לֹא נִגַּע בְּהֵן - הַמִּשְׁקֵין טְמָאִין³⁴, וְהַחֲבִית טְהוֹרָה³⁵; שְׁאִין סָפֵק הַמִּשְׁקֵין מְטָמָא. וְכֵן אִם נִכְנסוּ מִשְׁקֵין שֶׁהֵן טְמָאִין מִסָּפֵק לְאֹיִר הַחֲבִית³⁶ - הָרִי הַחֲבִית טְהוֹרָה³⁷, וְהַמִּשְׁקֵין שֶׁבְּתוֹכָהּ טְהוֹרִין³⁸, שְׁאִינָן מִתְּטַמְּאִין אֲלָא מִן הַחֲבִית³⁹. וְאִם נִתְּעַרְבוּ מִשְׁקֵין אֵלּוֹ הַסָּפֵק בְּמִשְׁקֵין שֶׁבְּחֲבִית - הָרִי כָּל הַמִּשְׁקֵין טְמָאִין בְּסָפֵק⁴⁰, וְהַחֲבִית טְהוֹרָה⁴¹. וְכֵן אִם נָפְלוּ מִשְׁקֵין אֵלּוֹ לְתוֹךְ הַתְּנַוֵּר⁴² - הָרִי הַפֶּתַח וְהַתְּנַוֵּר טְהוֹרִין⁴³.

(32) תוספתא, שם פ"ה ה"ו וה"ז. (33) סתם חבית של חרס היא שמתמאה מאוירה בלי נגיעה. (34) נתבאר בהלכה הקודמת, שספק משקין לטומאת עצמם - טמא. (35) אף-

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְאֶרְצֵי הָעַמִּים, שְׂאֵינִי שׁוֹרְפִין עַל סֶפֶק מִגְעָן, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ.

2) נתבאר למעלה (פרק ח הלכה י) שחכמים גזרו עליו שיהיה כשני לטומאה. 3) תרומה שהיא טמאה מדרבנן אסורה באכילה ואסור לשרוף אותה, שהתורה אסרה לשרוף תרומה טהורה והרי תרומה זו טהורה מן התורה, ולפיכך נקראת "תלויה", לא נאכלת ולא נשרפת. 4) כל הטומאות מראשון ולמטה נקראים "יולד הטומאה". 5) כגון גויים, עבודה זרה, יין נסך וכדומה, שהם גזירת חכמים.

ב. סֶפֶק הַחֲלִין הִיא טְהָרָת אוֹכְלֵי חֲלִיָּהּ בְּטְהָרָה, וְהֵן הַנִּקְרָאִים פְּרוּשִׁים. פִּיֶּצֵד? אוֹכְלֵי חֲלִיָּהּ בְּטְהָרָה שְׁנוּלֵד לָהֶן סֶפֶק טְמֵאָה בְּטְהָרָתֵיהֶן - הֲרִי אֵלֶּה טְהוֹרִים, כְּכֹל⁶ הַסִּפְקוֹת פֶּלֶן. וְאֵין לָהֶן טְמֵאָה אֵלָּא טְמֵאָה וְדָאִית.

6) צריך להיות: "בכל" (דפוס רומא ר"מ).

ג. סֶפֶק הַקְּרַבְנוֹת פִּיֶּצֵד? מִחֶסֶר כְּפוּרִים שֵׁשׁ עָלָיו סֶפֶק חֲמִשָּׁה קְרַבְנוֹת, כְּגוֹן הָאִשָּׁה שֵׁשׁ עָלֶיהָ סֶפֶק חֲמִשׁ זִבּוֹת אוֹ סֶפֶק חֲמִשׁ לְדוֹת⁷ - מִכִּיָּאָה קְרַבָּן אֶחָד וְטְהוֹר לְאָכַל בְּקִדְשִׁים, וְאֵין הַשְּׂאָר עָלָיו חוֹבָה, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת מִחֶסֶרֵי כִפָּרָה.

7) כגון שהפילה וספק אם נגמרה צורת הוולד או לא. יולדת וזבה מחוייבת להביא קרבנות וכל זמן שלא הביאה אסורה לאכול קודש.

ד. סֶפֶק נִגְעִים פִּיֶּצֵד? עַד שְׁלֵא נִזְקַק לְטְמֵאָה⁸ - סִפְקוֹ טְהוֹר, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ בְּפֶרֶק שְׁשֵׁי מְהִלְכוֹת נִגְעִים⁹.

8) אם נולד הספק לפני שטימאו הכהן. מצורע אינו נטמא כל זמן שלא אמר הכהן שהוא טמא. 9) הלכה ה. [במקומן נקראו: "הלכות טומאת צרעת"].

ה. סֶפֶק עוֹמֵד וְעוֹבֵר פִּיֶּצֵד? מִצְרַע שִׁיּוֹשֵׁב תַּחַת הָאֵילָן וְהִטְהוֹר עוֹבֵר, סֶפֶק הָאֵהִיל עָלָיו הָאֵילָן וְטְמֵא סֶפֶק לֹא הָאֵהִיל עָלָיו; וְכֵן אִם הָיָה הַטְהוֹר יוֹשֵׁב תַּחַת הָאֵילָן¹⁰ וְהַמְצוֹרֵעַ עוֹבֵר תַּחְתּוֹ, סֶפֶק עֶמֶד הַמְצוֹרֵעַ וְנִטְמָא הַטְהוֹר סֶפֶק לֹא עֶמֶד - סִפְקוֹ טְהוֹר.

10) בתורת כהנים פרשת תזריע הלכה י"ב סימן יד למדו מן הכתוב (ויקרא יג, מו): "הטמא עומד תחת האילן והטהור עובר - טמא (מפני שהאילן מאהיל עליו ועל המצורע שמקומו כאן), הטהור עומד תחת האילן והטמא עובר - טהור (מפני שאין זה מקום מושבו של המצורע, שהרי הוא רק עובר), אם עמד - טמא".

ו. סֶפֶק שְׂרָצִים¹¹ זֶה סֶפֶק הַנְּזַרְקִין. פִּיֶּצֵד? זָרַק שְׂרָץ אוֹ דָּבַר טְמֵא לְבֵין הַכְּפָרוֹת, אוֹ שְׂזָרַק כְּפָר לְבֵין

בְּטְהוֹר נִגְע; אוֹ שְׁהָיוּ יָדָיו אַחַת טְהוֹרָה וְאַחַת טְמֵאָה וְלִפְנֵינוּ כְּפָר טְמֵא וְכָפַר טְהוֹר וְנִגְע בְּשִׁנְיָהּ, סֶפֶק טְמֵאָה בְּטְמֵא וְהִטְהוֹרָה בְּטְהוֹר אוֹ טְמֵאָה בְּטְהוֹר וְהִטְהוֹרָה בְּטְמֵא - הַיָּדִים כְּמוֹת שְׁהָיוּ, וְהַכְּפָרִים כְּמוֹת שְׁהָיוּ⁵⁷. וְכֵן אִם הָיוּ יָדָיו טְמֵאוֹת וְהִטְבִּילָן⁵⁸ אוֹ נִטְלָן⁵⁹, סֶפֶק שְׁהָמִים שְׁטְהָרוּ בְּהֵן כְּשָׂרִים לְיָדַיִם סֶפֶק שְׁהֵן פְּסוּלִין⁶⁰, סֶפֶק יֵשׁ בְּהֵן כְּשִׁעוּר⁶¹ סֶפֶק אֵין בְּהֵן, סֶפֶק שְׁהָיָה דָּבַר חוּצָן עַל יָדוֹ סֶפֶק שְׁלֵא הָיָה - הֲרִי יָדָיו טְהוֹרוֹת.

53) ידים פ"ב מ"ד. 54) דיני טומאת ידים, נתבארו למעלה בפ"ח. 55) אם הטומאה היא וודאית, אלא שנסתפק אם טיהר אותן כדיון. 56) שהם ראשונים לטומאה, נתבאר למעלה (פ"ח ה"א), שירדים אינם מתטמאים אלא מראשון לטומאה. זאת דוגמא להתטמא. 57) עד כאן דוגמאות לטמא, ומכאן ואילך דוגמאות "לטהרות". 58) לקודש (ראה למעלה פ"ב ה"ב). 59) לתרומה. 60) כגון מים שנעשתה בהם מלאכה. [רבינו בפ"ו מהל' ברכות ה"ז מונה ארבעה דברים הפוסלים את המים]. 61) שיעור לנטילה - רביעית הלוג, לטבילה - ארבעים סאה, כמו לטבילת הגוף.

יב. הָיְתָה יָדוֹ אַחַת טְמֵאָה וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵי זוֹ הִיא - אוֹמְרִין לוֹ שְׁלֵא יַעֲשֶׂה טְהוֹרוֹת⁶² עַד שְׁיִטַּל שְׁתֵּי יָדָיו; וְאִם נִגְע בְּאַחַת מֵהֶן בְּטְהוֹרוֹת קָדְם שְׁיִטַּל יָדָיו - טְהוֹרוֹתָיו טְהוֹרוֹת.

62) רבינו מדמה דין זה לדין שני מקוואות, בתוספתא מקוואות פ"ב ה"ג, שהובאה למעלה ה"ב.

~ יום חמישי י"ז כסלו ~

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עָשָׂר

1) יבאר ששנים עשר ספיקות טיהרו חכמים ומה דינם לכל דבר.

א. סֶפֶק דְּבָרֵי סוֹפְרִים פִּיֶּצֵד? סֶפֶק אָכַל אֶכְלִין טְמֵאִין וְשָׁתָה מִשְׁקִין טְמֵאִין² סֶפֶק שְׁלֵא אָכַל וְשְׁלֵא שָׁתָה, סֶפֶק שְׂבָא רֵאשׁוֹ וְרַבּוֹ בְּמִים שְׂאוּבִין אוֹ שְׁנַפְלוּ עָלָיו שְׁלֵשָׁה לִגִּין מִים שְׂאוּבִין סֶפֶק שְׁלֵא בָּא וְשְׁלֵא נָפְלוּ - הֲרִי זֶה טְהוֹר. וְכֵן אִם אָכַל אֶכְלִין טְמֵאִין אוֹ שָׁתָה מִשְׁקִין טְמֵאִין אוֹ בָּא בְּמִים שְׂאוּבִין אוֹ נָפְלוּ עָלָיו שְׁלֵשָׁה לִגִּין מִים שְׂאוּבִין, וְסֶפֶק נִגְע בְּטְהוֹרוֹת אֵלֶּה סֶפֶק לֹא נִגְע - הֲרִי טְהוֹרוֹת אֵלֶּה טְהוֹרוֹת. וְכֵן הָאוֹכֵל סֶפֶק אֶכְלִין טְמֵאִים וְהַשּׂוֹתֵה מִשְׁקִין שְׁהֵן טְמֵאִים בְּסֶפֶק - הֲרִי זֶה טְהוֹר. וְכֵן הָאוֹכֵל תְּרוּמָה תְּלוּיָה³ - טְהוֹר. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּאֵלוֹ מוֹלְדֵי טְמֵאוֹת⁴ שְׁהֵן מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁵ - סֶפֶקָן טְהוֹר. אָכַל אַב [הַטְמֵאָה] שְׁהוּא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים - סִפְקוֹ טְמֵא; אֵלָּא אִם כֵּן הָיָה הָאֵב עֲצוּמוֹ טְמֵא בְּסֶפֶק, כְּגוֹן בֵּית הַפֶּרֶס

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הטמאות, וספק נגע¹² ספק לא נגע - הרי זה טהור, הואיל ומצא הפקר הטהור שאינו נוגע בטמאה. שכל הטמאות - פשעת מציאתן, ואין אומרין שמה נגע בו ואחר כך נפל בצדו, אלא הרי הן פשעת מציאתן.

11) שם פרק ד הלכה י"ב: "ספק שרצים כשעת מציאתן". ובתוספתא שם (פר ה הלכה ה) אמרו: "ואיזהו ספק שרצים שטיהרו חכמים? זה ספק הנורקין". 12) בשעה שעבר עליהן, אבל אחר שנח אינו נוגע בכיכרות.

ז. השרץ בפי החלדה ומהלכת על גבי כפרות של תרומה, ספק נגע¹³ ספק לא נגע - ספקו טהור¹⁴, מפני שלא נחה הטמאה¹⁵. היתה מהלכת בו ונגע¹⁶ בכפרות, ספק חי ספק מת - הרי הן טהורות. במה דברים אמורים? בזמן שנטלתו והלכה לה; אבל אם נמצא מת בפיה¹⁷ - הרי אלו טמאות¹⁸. ראוהו חי בפיה, אף על פי שמצאוהו¹⁹ מת בפיה - הרי אלו טהורות²⁰. וכן השרץ בפי החלדה והנבלה בפי הפלב ועברו בין הטהורים או שעברו טהורים ביניהן - ספקו טהור, מפני שאין לטמאה מקום קבוע²¹. היו מנקרין בהן על הארץ - הרי הן כמנחין²², ומטמאין למפרע מספק אם היו ברשות היחיד, כמו שיתבאר²³.

13) השרץ המת. 14) אפילו ברשות היחיד. 15) טומאה שהיא בתנועה נכללה בגדר "הנורקים", שספקם טהור. 16) פירוש ראינו שהשרץ נגע בכיכרות. 17) אחר שירדה מן הכיכרות. 18) שכל הטומאות כשעת מציאתן. 19) אחר כן. 20) מפני שהייתה לו (לשרץ זה) חזקת טהרה. 21) פי בעלי חיים אינו מקום קבוע, ולפיכך הוא בכלל "נורקים". 22) אף על פי שבשעת הניקור השרץ מתנועע. 23) בהלכה ה, שברשות הרבים אפילו טומאה מונחת אינה מטמאה מספק.

ח. ספק רשות הרבים כיצד? טמאה שמנחת ברשות הרבים, ספק נגע בה ספק לא נגע - ספקו טהור. היתה ברשות היחיד וספק נגע בה ספק לא נגע - ספקו טמא. וכל אלו הספקות²⁴ שטהרו חכמים אפילו ברשות היחיד, מפני שאין בהן דעת להשאיל²⁵, כמו שיתבאר²⁶.

24) עשרת הספיקות שנמנו בהלכות הקודמות לזו. 25) דעת רבינו, שכל אלו הספיקות טיהרו חכמים מנימוק זה (כסף משנה). 26) לקמן פרק ט"ז הלכה ב, שמי שאין בו דעת להישאל ספיקו טהור אפילו ברשות היחיד. והטעם, מפני שספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא למדנו מסוטה, ואשה יש בה דעת להישאל ולענות על השאלה ואפשר ללמוד ממנה את הדומה לה בלבד.

ט. ספק שתי רשיות כיצד? היה דבר טמא ברשות

27) הזיו ממקומו. 28) דעת רבינו שהיסט כמשא. 29) ולפיכך תטבול.

י. שרץ שנמצא שרופ³⁰ ומנח על גבי אכלין, וכן טלית שנמצאת בלוייה³¹ ומחט שנמצאת שכורה או חלודה³² בין הפלים - הרי אלו טהורין בין ברשות הרבים בין ברשות היחיד; ואין אומרין: שמה אחר שנגע באכלין נשרף ואחר שנטמאו הפלים במגע הטלית והמחט נשברה או החלודה ובקלתה הטלית עד שטהרה³³, שכל הטמאות פשעת מציאתן.

30) ואינו מטמא. 31) וידוע שנטמאה לפני שבלתה. 32) ויצאה מטומאתה מפני שאינה ראויה להשתמש בה. 33) בגד טמא שבלה - נטהר.

יא. שני עדים אומרין לו נטמא, והוא אומר טהור אני - הוא נאמן על ידי עצמו³⁴. ואף על פי כן, אין אומרין לו עסק בטהרות; אלא אם עשה טהרות - הרי הן טהורות, ויחוש לעצמו³⁵. עד אומר נטמא, ושנים אומרים לא נטמא, בין ברשות הרבים בין ברשות היחיד - טהור. שנים אומרים נטמא, ועד אחד אומר לא נטמא, בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים - הרי זה נטמא. עד אומר נטמא, ועד אומר לא נטמא; אשה אומרת נטמא, ואשה אומרת לא נטמא: ברשות היחיד - טמא, ברשות הרבים - טהור³⁶.

34) כחכמים שם ונימוקם אמרו בכריתות יב, א: "שאדם נאמן על עצמו יותר ממאה עדים" 35) פירוש, הוא עצמו גם כן ייזרה ולא יעסוק לכתחילה בטהרות עד שיטבול (כסף משנה). 36) ככל ספק טומאה רגיל. [רבינו אינו מבאר דין שניים אומרים נטמא ושניים אומרים לא נטמא וגם במשנה אינו, אולם בתוספתא שם הלכה י שנינו שדינו כמו בעד אחד].

פָּרָק שֵׁשָׁה עֶשְׂרִי

1) יבאר מפני מה טיהרו ספק טומאה ברשות הרבים והחמירו בה ברשות היחיד. ודין מה שספיקו ב"ה, טהור או טמא. על אי זו חזקה שורפים ברשות היחיד. ודין בגדי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְטַפְחֵי¹⁹ וּבִכְפֵי הַיָּא חֲזָקְתוּ. וְאִין שׁוֹרְפִין²⁰ עַל חֲזָקָה²¹.

התינוק אם הם מידרס כבגדי עם הארץ ואם עושים על גבם טהרות.

12) תוספתא טהרות פ"ג ה"ו. 13) ואף-על-פי שבענין הנידון אין לו אפשרות לענות על שאלות. 14) שתי האפשרויות שקולות, ואין הדעת נוטה לאחת יותר מלחברתה. 15) מצב הדברים מחזק את אפשרות הטומאה. 16) טהרות פ"ג מ"ח. 17) במשנה כתוב "תינוק" סתם, ורבינו הוסיף "טמא", שאם אין אנו יודעים אם הוא טהור או טמא, הרי יש כאן שני ספיקות: שמה הוא טהור, ושמה לא נגע אלא אדם טהור נתן הבצק לידו. [אמנם בתוספתא שם ה"ה אמרו, שהתינוק טמא מפני שנשים נדות מגפפות ומנשקות אותו, אולם התנו ואמרו שזה רק בילד נקי בלבד אבל מלוכלך טהור, מפני שאין דרכן לנשק את המלוכלך, ולפיכך העדיף רבינו לכתוב תינוק טמא, וזאת-אומרת כשיודעים בו שהוא טמא מאיזה טעם שהוא]. 18) כחכמים. 19) בעיסה (רבינו בפירושו למשנה). [רש"י בקידושין פ, א. וכן בחולין פו, א מפרש, שדרכו של תינוק לטפח באשפה, ושרצים מתים מצויים שם, והנגיעה בבצק היא ודאית. ורבינו תם (בחולין שם) מפרש כרבינו]. ראה לקמן ה"י. 20) אם הבצק היה תרומה או חלה. 21) כר' יוחנן, קידושין פ, א.

א. מַפְנֵי מָה² טְהָרוּ חֲכָמִים סִפְק טַמְאָה בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים? שְׁהָרִי הַצָּבוּר עוֹשִׂין פֶּסַח בְּטַמְאָה בְּזִמְן שְׁהַטְמָאִים מְרַבִּין³. אִם טַמְאָה וְדָאִית נְדָחִית מְפַגְיָהּ, קָל וְחִמְר לְסַפְק טַמְאָה; שְׁאִסּוּר כָּל הַסְּפָקוֹת מְדַבְּרִיהֶן, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת בִּיאֹת אֲסוּרוֹת⁴. וּמַפְנֵי מָה הַחֲמִירוּ בְּסַפְק רִשׁוֹת הַיְחִיד? שְׁהָרִי סוֹטָה שְׁנִסְתְּרָה⁵, אָף עַל פִּי שְׁהַדְבָר סִפְק - הָרִי הִיא טַמְאָה לְבַעֲלָהּ⁶ עַד שֶׁתִּשְׁתָּה⁷.

2) תוספתא טהרות פ"ו ה"י. 3) שרוב ישראל טמאים טומאת מת, אבל טמאים מועטים - נדחים לפסח שני בארבעה עשר באייר, והטהורים מקריבים בטהרה. [בסוטה כח, ב ובחולין ט, ב אמרו נימוק אחר: מסוטה למדו, שספק טומאה ברשות היחיד - טמא, וסוטה היא ברשות היחיד ואין ללמוד ממנה לרה"ר]. 4) פ"ח ה"ז. 5) אשה שקינא לה בעלה, ואמר לה אל תסתרי עם איש פלוני ונסתרה עמו - נקראת סוטה. 6) אשת איש שזינתה - אסורה לבעלה, והתורה קראה לזנות "טומאה". 7) מים המאררים ככתוב בתורה (במדבר ה, ו ואילך).

ד. הִיוּ מְשַׁקֵּין²² טַמְאִין וּבִצֵּק טְהוֹר, וּבְהִמָּה אוֹ חִיָּה אוֹ עוֹפוֹת בְּבֵית, וְנִמְצָא בְּבִצֵּק מְקוֹם נְשִׁיכָתָן - חֲזָקָה²³ שֶׁשְׁתוּ מְשַׁקֵּין וְנִשְׁכּוּ בְּבִצֵּק וְטַמְאוּהוּ²⁴. הִיתָה שָׁם פְּרָה, וּבִין הַמְּשַׁקֵּין וְהַבִּצֵּק כְּדִי שֶׁתִּלְחַף אֶת לְשׁוֹנָהּ - הָרִי הַבִּצֵּק טְהוֹר²⁵. וּבִשְׂאֵר כָּל הַבְּהִמָּה - כְּדִי שֶׁתִּגָּב אֶת פִּיהָ²⁶. פְּחוֹת מִזֶּה - הַבִּצֵּק טַמָּא. וְאִם הָיָה כָּלֵב, אֶפְלוּ הִיוּ מְשַׁקֵּין בְּצַד הַבִּצֵּק - הָרִי זֶה טְהוֹר; שְׂאֵין דְּרָפּוֹ שֶׁל כָּלֵב לְהִנִּיחַ הַמְּזוֹן וְלִילֵף לוֹ אֶל הַמַּיִם²⁷. נִמְצָא בְּבִצֵּק נְקִירַת הַתְּרַנְגוּלִין²⁸: אִם יֵשׁ בֵּין הַמְּשַׁקֵּין וְהַבִּצֵּק כְּדִי שֶׁיִּגָּבּוּ אֶת פִּיהֶן בְּאֲרִיזָה²⁹ - הַבִּצֵּק טְהוֹר; וְאִם לֹא - טַמָּא. שְׁחֲזָקְתָן שֶׁשְׁתוּ וְנִקְרוּ בְּמִשְׁקֵין שֶׁבְּפִיהֶם. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים³⁰? בְּשֶׁהִיוּ הַמְּשַׁקֵּין צְלוּלִין, שֶׁבְּבוּאָה שֶׁל תֵּינוּק נִפְרַת בֵּהֶן; אֲכָל עֲכוּרִים³¹ - הַבִּצֵּק טְהוֹר, שְׂאֵלוּ נִקְרוּ בְּמִשְׁקֵין - הָיָה מְקוֹם הַמְּשַׁקֵּין נִפְרַת בְּבִצֵּק. אִם הִיוּ צְלוּלִין, אָף עַל פִּי שֶׁהַבִּצֵּק בְּחֲזָקָה טַמְאָה - אִין שׁוֹרְפִין עַל חֲזָקָה זוֹ, אֲלֵא תוֹלִין³².

ב. וּכְשֶׁם שֶׁהַסוֹטָה וּבוֹעֲלָה שְׁנַיִם⁸, כִּף סִפְק טַמְאָה בְּשְׁנַיִם; אֲכָל אִם הִיוּ שְׁלֹשָׁה בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד - הָרִי סִפְק טַמְאָתָם שֶׁם טְהוֹר כְּרִשׁוֹת הַרְבִּים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה זֶה שְׁנִסְתְּמָא בְּסַפְק יֵשׁ בוֹ דַּעַת לְהַשְׁאֵל וְלִדְרֹשׁ מִמֶּנּוּ מָה אָרַע לוֹ, כְּסוֹטָה⁹; אֲכָל אִם הָיָה חֲרַשׁ אוֹ שׁוֹטָה אוֹ קָטָן שְׂאִינוּ יוֹדְעֵי לְהַשִּׁיב עַל הָעֲנָוִן כְּשֶׁשׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ - הָרִי סִפְקוֹ טְהוֹר. כִּיצַד¹⁰? חֲרַשׁ אוֹ שׁוֹטָה אוֹ קָטָן שְׂאִין בוֹ דַּעַת לְהַשְׁאֵל שְׁנִמְצָאוּ בְּחֶצֶר אוֹ בְּמִבּוּי¹¹ שִׁישׁ שֶׁם טַמְאָה, וְסַפְק נִגְעוּ וְסַפְק לֹא נִגְעוּ - הָרִי אֵלוּ טְהוֹרִין. וְכֵן כָּל שְׂאִין בוֹ דַּעַת לְהַשְׁאֵל, אָף עַל פִּי שְׁנוֹלַד לוֹ הַסִּפְק בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד - סִפְקוֹ טְהוֹר.

8) נזיר נז, א. 9) שהיא גדולה ויש בה דעת לענות על שאלות. 10) טהרות פ"ג מ"ו. 11) בתקופת חכמי התלמוד לא היו הבתים פתוחים ישר לרחוב אלא בתים אחדים היו פתוחים לחצר, ופתחי החצרות פתוחות למבואות, והיציאה לרשות הרבים היתה דרך החצר והמבוי.

22) שם. 23) הנחה מכריעה יש כאן. 24) ואף-על-פי שאין בהם דעת להישאל, הבצק טמא מפני החזקה. 25) אנו תולים שליחכה לשונה לפני שהגיעה לבצק, והעבירה את המשקין הטמאים, שכן דרכן של פרות ללחך את לשונן אחר השתייה. 26) במשנה הגירסא "כדי שיתגבב", פירוש שיתגבב מאליה, מפני שאין דרכן של שאר הבהמות לנגב את הפה בלשונן. 27) כר' אליעזר בן יעקב שם. 28) שם. 29) כך דרכם של תרנגולים, ולפיכך אנו תולים שבשעת הנקירה לא היו מים טמאים על מקוריהם.

ג. הַסוֹמָא¹² וְהַיֵּשֶׁן וְהַמְהַלֵּף בְּלִילָה - סִפְקָן בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד טַמָּא, מַפְנֵי שִׁישׁ בוֹ דַּעַת לְהַשְׁאֵל¹³. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁכָּל שְׂאִין בוֹ דַּעַת לְהַשְׁאֵל סִפְקוֹ טְהוֹר? בְּשֶׁהָיָה הַדְּבָר שְׁקוּל¹⁴ וְאִין שָׁם חֲזָקָה; אֲכָל אִם הָיָה הַדְּבָר יוֹדֵעַ שְׁחֲזָקְתוֹ שְׁנִסְתְּמָא¹⁵ - הָרִי זֶה טַמָּא. כִּיצַד? תֵּינוּק¹⁶ טַמָּא¹⁷ שְׁנִמְצָא בְּצַד הָעֵסָה וְהַבִּצֵּק בְּיָדוֹ - הָרִי הָעֵסָה טַמְאָה¹⁸, שְׁדַרְךָ הַתֵּינוּק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לִי שְׂלֵא בְּאֵד אֶדָם לְכָאן - טְמָא; שְׂוֹדָאֵי נְפֵל וְנָגַע
בַּמְדָּרְס בְּשִׁנְפֵל.

43) ברייתא, נדה ד, א. 44) דבר שדרס עליו הזב ונטמא. 45) מקום משופע, והכיכר הנופלת עליו מתגלגלת למקום טהור. 46) במקום הטהור. 47) ואין אנו אומרים הכיכר נפלה על המדרס, ומפני השיפוע נתגלגלה והגיעה למקום הטהור. 48) כדי שלא תיפול ותיטמא.

ח. תיניוק⁴⁹ שְׁנַמְצָא בְּצַד בֵּית הַקְּבֻרוֹת וְהַשּׁוֹשְׁנִים בְּיָדוֹ, אָף עַל פִּי שְׂאִין שֶׁם שׁוֹשְׁנִים אֲלֵא בְּמִקוֹם הַטְּמָאָה - סִפְקוֹ טְהוֹר⁵⁰, שְׂמָא אַחַר לְקַטְן וְנִתְּנָם לֵוִי⁵¹. וְכֵן חֲמוֹר הַעֹמֵד בְּבֵית הַקְּבֻרוֹת - כְּלִי⁵² טְהוֹרִין, וְאִין אוֹמְרִין שְׂמָא נִתְּמַעַף בְּהִין⁵³ וְנָגַעוּ בְּקִבְרָא, מִפְּנֵי שְׂאִין בּוֹ דַּעַת לְשֵׂאל, וְכִשְׁנַמְצָאוּ לֹא נִמְצָאוּ נוֹגְעִין⁵⁴, וְכָל הַטְּמָאוֹת פְּשַׁעַת מְצִיאתָן.

49) טהרות פ"ג מ"ז. 50) התיניוק טהור, ואין אנו אומרים שנכנס לבית הקברות וקטפן ונטמא. 51) נתבאר בהלכה ב, שקטן שאין בו דעת להישאל, ספיקו אף ברשות היחיד טהור. 52) הכלים שעליו. 53) כדרך החמורים ששוכבים על הארץ ומתגלגלים לכאן ולכאן. 54) במקום טומאה.

ט. תיניוק⁵⁵ שְׁהִיָּה תוֹפֵשׁ בְּיָדוֹ שֶׁל אָבִיו אוֹ שְׁהִיָּה רוֹכֵב עַל גְּבִי כְּתוֹפוֹ שֶׁל אָבִיו - סִפְקוֹ בְּרִשׁוֹת הַיְחִידִי טְמָא⁵⁶, מִפְּנֵי שְׂאֵבִיו נִשְׁאֵל עָלָיו⁵⁷.

55) תוספתא טהרות פ"ג ה"ד. 56) אע"פ שאין בו דעת להישאל. 57) בכל הנוגע לתיניוק, שואלים את אביו.

י. וְאֶרְבָּעָה סִפְקוֹת⁵⁸ אָמְרוּ חֲכָמִים בְּתִינּוֹק: תִּינּוֹק שְׂאִינּוֹ זְכוּל לְהִלָּף שְׁהִיָּיתָתּוֹ אִמּוֹ וּבָאָה וּמְצָאתָתּוֹ כְּמוֹ שְׁהוּא בְּמִקוֹמוֹ - טְהוֹר, וְאִין אוֹמְרִין שְׂמָא טְמָאָה⁵⁹ בָּאָה וְנִשְׁקָתּוֹ וּגְפַפְתּוֹ⁶⁰. הַתְּחִיל הַתִּינּוֹק לְצִאת וּלְהִפָּגֵס⁶¹ - בְּגִדָיו טְהוֹרִין, וְאִין מְדָרְס פֶּשֶׁאָר בְּגִדֵי עַם הָאָרֶץ⁶². וְאָף עַל פִּי שְׁהֵן טְהוֹרִין - אִין עוֹשִׂין עַל גְּבִיָּהֶן טְהוֹרוֹת⁶³. הַגְּדִיל עַד שְׁהִיָּה בּוֹ דַּעַת לְשֵׂאל - סִפְקוֹ טְמָא בְּרִשׁוֹת הַיְחִידִי. הַגְּדִיל עַד שְׁהִיָּה בּוֹ דַּעַת לְשֹׁמֵר אֶת גּוֹפּוֹ⁶⁴ - אוֹכְלִין עַל גַּב גּוֹפּוֹ טְהוֹרוֹת⁶⁵; יוֹדְעֵ לְשֹׁמֵר אֶת יְדָיו⁶⁶ - אוֹכְלִין עַל גַּבָּן⁶⁷ טְהוֹרוֹת. כִּיִּצַּד בּוֹדְקִין אוֹתוֹ⁶⁸? מְטַבְּלִין אוֹתוֹ וְנִתְּנִין לוֹ חִלְיָן לְשֵׁם תְּרוּמָה⁶⁹. אִם יוֹדְעֵ⁷⁰ לְשֹׁמֵר אֶת גּוֹפּוֹ - אוֹכְלִין אַגַּב גּוֹפּוֹ טְהוֹרוֹת; וְאִם יוֹדְעֵ לְשֹׁמֵר אֶת יְדָיו - אוֹכְלִים אַגַּב יְדָיו טְהוֹרוֹת.

58) תוספתא שם ה"ה. 59) בתוספתא: "אשה נדה". 60) וטימאה אותו. [בתוספתא שם מחלק ר' יהודה בין נקי למלוכלך, ופליאה היא למה כתב רבינו סתם: תיניוק?]. 61) בדפוס רומא: ולהיכנס. 62) שחכמים גזרו עליהם טומאת מדרס (ראה למעלה פ"ג ה"א). 63) לכתחילה,

30) קידושין פ, ב. 31) כפירושו של ר' יוחנן בדברי ר' יהושע בן לוי שם. ומשמע, שאין כל הבדל בין מים לבנים או אדומים, ומכריעה צלילותם בלבד. 32) כר' יוחנן שם, שברייתא מסייעת לו.

ה. אִיזוּ הִיא³³ חֲזָקָה שְׁשׁוֹרְפִין עָלֶיהָ בְּרִשׁוֹת הַיְחִידִי? עֶסָה בְּפִית וּשְׂרָצִים וְצַפְרָדְעִים³⁴ מְטַפְּלִין שָׁם, וְנִמְצָאוּ חֲתִיכוֹת מְבֻשָּׂרִין בְּעֶסָה: אִם רַב הַמְטַפְּלִים שְׂרָצִים³⁵ - הַעֶסָה טְמָאָה וְתִשְׂרַף, וְאִם הָרַב צַפְרָדְעִים - טְהוֹרָה.

33) שם, כר' יוחנן. 34) צפרדעים אינם מטמאים. בתורה (ויקרא יא, כט-ל) נמנו שמונה שרצים המטמאים, ושרצים אחרים אינם מטמאים. [סתם "שרצים" האמור בכל מקום, הכוונה לשמונה אלה]. 35) לשונו של ר' יוחנן, ורש"י מפרש שם: "אם הבית מוחזק להיות שרצים מצויים שם יותר מצפרדעים". התכוון לבאר למה קורא ר' יוחנן לזה "חזקה", והלא רוב כאן ורוב עדיף מחזקה. ולפיכך הוא מפרש, שהרוב אינו רוב ממש, שהרי אין אנו יודעים אם בשעה שנפלו החתיכות היה רוב שרצים בבית אלא שהבית מוחזק בכך. ויוצא מזה, שסמכנו על חזקה.

ו. הִיּוּ³⁶ טְמָאוֹת וְטְהוֹרוֹת³⁷ בְּצַדוֹ³⁸ אוֹ לְמַעְלָה מִמְּנוֹ, וְנִתְּעַטְף בְּטִלְתּוֹ וְסִפְקוֹ נִגְעוֹ³⁹ סִפְקוֹ לֹא נִגְעוֹ בְּעַת שִׁנְתְּעַטְף: אִם הָיָה בְּרִשׁוֹת הַיְחִידִי - סִפְקוֹ טְמָא⁴⁰; וְסִפְקוֹ טְמָאָה הַבָּאָה בְּיָדֵי אָדָם - נִשְׁאֵלִין עָלֶיהָ⁴¹. אֲפִלוּ בְּכָלֵי הַמְּנַח עַל גְּבִי קֶרֶקַע - הָרִי הוּא כְּמִי שִׁישׁ בּוֹ דַּעַת לְשֵׂאל. וְאִם הָיָה בְּרִשׁוֹת הָרְבִים - סִפְקוֹ טְהוֹר. וְאִם אֵי אֲפֻשָּׁר שְׂלֵא יִגַּע⁴² - סִפְקוֹ טְמָא.

36) תוספתא טהרות פ"ד ה"א, מובאה בנדה ה, ב. 37) בגמרא שם הגירסא "וטהרות וטומאות". פירוש, כגון שרץ. 38) והוא טהור. 39) בתוספתא ובגמרא, הגירסא "נגע". ונראה לגרוס כך גם בדברי רבינו. ופירוש הדברים: הספק הוא אם נגע השרץ בטלית ונטמאה, והמדובר כשהטלית ודאי נגעה בטהרות, והוא-הדין אם הטלית טמאה וספק נגעה בטהרות בשעה שפשט ידיו ונתעטף בה ולא הרגיש. ראה רש"י ותוספות שם, שביארו עוד כמה אופנים של ספיקות. 40) ואף-על-פי שהטלית אין בה דעת להישאל, ואמרנו למעלה שדבר שאין בו דעת להישאל אפילו ברשות היחיד ספיקו טהור, כאן טמא מפני שהספק בא על-ידי האדם שפשט ידיו (נדה שם). 41) האנשים נשאלים עליה, ולפיכך הדין כמי שיש בו דעת להישאל. 42) קרוב לוודאי שנגע. אם אי-אפשר ממש, מובן מאליו שהוא טמא ולא צריך להשמיענו (כספ-משנה).

ז. כִּפְרֵי שֶׁל תְּרוּמָה⁴³ שְׁנִתּוֹן עַל גְּבִי הַדָּף וּמְדָרְס⁴⁴ נִתּוֹן תַּחְתָּיו, וְאִי אֲפֻשָּׁר לוֹ כְּשִׁיפֵל שְׂלֵא יִגַּע בְּמְדָרְס, אָף עַל פִּי שְׁהוּא בְּמִקוֹם מְדוּרָן⁴⁵, וּבָא וּמְצָא הַכִּפְרֵי בְּמִקוֹם אַחֵר⁴⁶ - הָרִי הוּא בְּטְהוֹרוֹתוֹ⁴⁷; שְׂאֵנִי אוֹמֵר: אָדָם בָּא וְנִטְלוּ וְנִתְּנוּ בְּמִקוֹם זֶה⁴⁸. וְאִם אָמַר: כִּפְרֵי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מילוי שפך כל המים שבדלי לכלי אחר. (7) באחד הכלים ששפך לתוכם. (8) הכלי שנמצא בו השרץ. (9) תשעת הכלים האחרים שנתמלאו והמים שבהם. (10) וזה מתקבל על הדעת, מפני ששרצים מתים מצויים יותר בבור מאשר בכלים ריקנים, ואף-על-פי-כן טהורים תשעת הכלים מפני שהשרץ שבדלי נופל לכלי ששפך לתוכו בראשונה. וסברא זו שקולה נגד הסברא ששרצים מצויים בבור ולא בכלים, ולפיכך אפילו אם נמצא השרץ בכלי האחרון, טהורים שאר הכלים מפני שספק זה נידון כספק השקול שהוא טהור באין בו דעת לישאל. [לא נתבאר דינו של הכלי שמילא בו. ומסתבר, שאם נמצא השרץ בכלי ששפך לתוכו בראשונה, נטמא הכלי שמילא בו, שהרי כאן מכריעה הסברא ששרצים מצויים בבור ואין כל סברא נגדית, כמובן, אבל אם נמצא באחד משאר הכלים גם כלי זה טהור מאותו הטעם עצמו שמתהרים את תשעת הכלים]. (11) נדה ג, ב. ושם כתוב "אוגנים", ופירש רש"י שפה כפופה כלפי פנים. שם אמר ריש לקיש זאת על הברייתא, ורבינו למד ממנו גם לדין שבמשנתינו. (12) ואפשר שנפל בשפיכה אחרונה. (13) מפני שאין כאן סברא נוגדת את הסברא המתקבלת על הדעת, שהשרץ היה בבור ונשאב בכלי שמילא בו. [לפי פירוש זה, מתיישבות שתי התמיהות של ה'כסף משנה' על בבא זו. ראה שם]. (14) ברייתא, נדה שם. (15) כן צ"ל. פירוש, לא נתן לשני כלים מדלי אחד. בדפוסים: אחר. (16) אינו יודע איזה כלי מילא ראשון, ואיזה מילא אחרון. (17) תשעת הכלים ברור שהם טהורים, שהרי לא הגיעו אליהם המים מדלי שהשרץ בתוכו. והדליים טהורים, שאפילו אם היה בבור ונשאב בדלי, לא נטמא מפני שזה ספק טומאה צפה (ראה למעלה פ"ד ה"ו) ושמא לא נגע השרץ בדלי אלא יצא עם המים אגב שפיכה, ולפיכך גם האפשרות שהשרץ היה בבור אינה מכריעה לטומאה ודאית של הדלי. [ולא נטמא ממשקין הטמאים שבתוכו, מפני שספק משקין לטמא אחרים – טהור, לא החמירו חכמים כל-כך ותולים שבכלי היה]. (18) ולא בדלי. (19) מתקבל על הדעת, שהאזנים עיכבו את השרץ ונגעו בו ונטמא הדלי, ואין אנו תולים שהיה בכלי, מהטעם שאמרנו למעלה, שיותר מתקבל על הדעת שבבור היה השרץ. ויוצא מזה, שדלי אחד ודאי טמא ואין אנו יודעים איזהו, ולפיכך מטמאים את כולם. וכל זאת כשלא ידוע מאיזה דלי שפך לכלי שנמצא בו השרץ, אבל כשאנו יודעים זאת - הרי אין טעם לטמא את תשעת הדליים האחרים. (20) אינני יודע לפרש למה כל הכלים טמאים. הרי לתשעת הכלים לא הגיעה הטומאה? (תמיהה זו השמיע כבר ה'כסף משנה' ולא מצא לה יישוב). (21) כאן – בשני כלים – ספק השקול הוא, אם היה השרץ בכלי העליון או בתחתון, ואין כל סברא מכריעה לכאן או לכאן.

ב. קפ"ה ²² שְׁנֵשְׁתַּמְשׁ בָּהּ בְּטַהֲרוֹת וְנִמְצָא בָּהּ שֶׁרָץ ²³, אִם יֵשׁ לָהּ שׁוּלִים, או אֲזַנִּים ²⁴ אֵף עַל פִּי שְׁאִין לָהּ שׁוּלִים ²⁵ - הֲרִי כֵּל הַטְּהָרוֹת שְׁנֵשְׁתַּמְשׁוּ בָּהּ טְמֵאוֹת ²⁶. אֶפְלוּ הִיתָה בְּדוֹקָה ²⁷ וּמְכֻסָּה, שְׁמָא עִם הַגְּבִיחָה יָדוּ מִן הַבְּדִיקָה נִפְל הַשֶּׁרָץ ²⁸. וְאֶפְלוּ

ואם עשו לא נטמאו. (64) מטומאה. (65) טהרות שנגעו בגופו ולא נגעו בידי - טהורות. (66) נתבאר למעלה (פ"ט ה"ח) שגזרו טומאה על סתם ידיים שלא נשמרו שמירה מעולה לשם טהרת תרומה, ויש קטן שיודע להישמר מלנגוע בטומאה אבל לא לשמור שמירה מעולה את ידיו עד כדי שלא תהיינה כסתם ידיים (רש"י סוכה מב, א). (67) אם נגעו בידי. (68) אם הוא יודע לשמור את גופו ואת ידיו. (69) אומרים לו שצריך לשמור אותם בטהרת תרומה, אבל אין מוסרים לו תרומה ממש, שמא לא ישמור אותם כראוי ותיטמא. (70) מתבוננים ומסתכלים כיצד הוא שומר.

פָּרָק שְׁבַעַה עֶשְׂרִי

1) יבאר כזית מן המת בפי העורב ספק האהיל על האדם או לא ברשות היחיד. הממלא בכלי שיש לו אזניים ונתן בעשרה כלים או המערה מכלי לכלי ונמצא השרץ בתחתון. הזולף את הבור וממלא ממנו חביות וכו'. הקורץ מיקרצת מן העיסה ונמצא שרץ במיקרצת או אוכל טמא שנמצאה גרעינה שלה בתוך הכיכר או על גבי תבשיל רותח וכו'. היו בבית אוכלין טמאים וטהורים ונמצאה גרעינה בבית וכו'.

א. פְּזִיחָה מִן הַמֵּת בְּפִי הָעוֹרֵב, סֶפֶק הָאֵהִיל עַל הָאָדָם וְעַל הַכֵּלִים בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד סֶפֶק שְׁלֵא הָאֵהִיל - הֲרִי הָאָדָם טְמֵא מִסֶּפֶק, וְהוּא שְׂפִיחָה בּו דַּעַת לְשֵׁאל ⁴, וְהַכֵּלִים טְהוֹרִים, מִפְּנֵי שְׁאִין לָהֶן דַּעַת לְשֵׁאל. וְכֵן הַמְּמַלֵּא ⁵ בְּכָלִי וְנִתֵּן בַּעֲשָׂרָה כֵּלִים ⁶ וְנִמְצָא הַשֶּׁרָץ בְּאֶחָד מֵהֶן ⁷ - הוּא טְמֵא ⁸ וְהַכֵּלִים ⁹ טְהוֹרִין, אֵף עַל פִּי שְׁכָלָן סֶפֶק שְׁמָא הַשֶּׁרָץ בְּכָלִי שְׁמֵלָא בּו הִיָּה תַחְלָה ¹⁰, מִפְּנֵי שְׁהֵן כֵּלִים וְאִין בְּהֵן דַּעַת לְשֵׁאל. וְאִם הִיָּה לְכָלִי שְׁמֵלָא בּו אֲזַנִּים ¹¹, הוּאִיל וְאֶפְשָׁר שְׂיַצְאוּ הַמַּיִם וְיִתְאַחַר בּו הַשֶּׁרָץ ¹² - כֵּלָן טְמֵאִים ¹³. וְכֵן הַמְּמַלֵּא בַּעֲשָׂרָה דְלִיִּים ¹⁴ זֶה אַחַר זֶה וְנִתֵּן בַּעֲשָׂרָה כֵּלִים, מְדִלִי אֶחָד ¹⁵ לְכָלִי אַחַר, וְאִין יָדוּע הֲרֵאשׁוֹן מִן הָאֲחֵרוֹן ¹⁶, וְנִמְצָא הַשֶּׁרָץ בְּכָלִי אֶחָד מֵהֶן - הֲרִי הַתְּשַׁעָה כֵּלִים עִם עֲשָׂרַת הַדְּלִיִּים טְהוֹרִין ¹⁷; שְׁאֵנִי אוֹמֵר: שְׁמָא בְּכָלִי זֶה ¹⁸ הִיָּה הַשֶּׁרָץ מִתְּחִלָּה. וְאִם יֵשׁ לְדְלִיִּים אֲזַנִּים ¹⁹ - הֲרִי כֵּל הַדְּלִיִּים עִם כֵּל הַכֵּלִים טְמֵאִין ²⁰. הַמְּעָרָה מְפָלִי לְכָלִי ²¹ וְנִמְצָא הַשֶּׁרָץ בַּתְּחִתּוֹן - הָעֲלִיּוֹן טְהוֹר, וְאִין אוֹמְרִין מִהָעֲלִיּוֹן נִפְל, אֲלֵא שְׁמָא בַּתְּחִתּוֹן הִיָּה. מִפְּנֵי שְׁהֵן כֵּלִים וְאִין לָהֶן דַּעַת לְשֵׁאל. וְכֵן כֵּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

2) טהרות פ"ד מ"ד. (3) כזית מן המת המאהיל על אדם או כלים – נטמאו (הל' טומאת מת פ"א ה"י). (4) ולא חרש, שוטה או קטן. [הר"ש משאנץ שואל, הלא טומאה בפי עורב פורח היא טומאה נזרקה שאינה מטמאה מספק? (ראה למעלה פ"ו ה"ו). ותירץ שטומאת אוהל חמורה, ולא טיהרו בה ספק טומאה נזרקה]. (5) שם. (6) במשנה כתוב: "הממלא בעשרה דליים", ומפרש רבינו שמילא אותו הדלי עצמו עשר פעמים (וכן פירש בנדה ג, ב) ואחרי כל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ימים⁴⁸ - אף המעטן טמא, שאני אומר: גוש זה מן המעטן עלה והשרץ בתוכו⁴⁹; ואם נמצא אחר שלשה ימים משהעלה הזיתים לגג - הרי המעטן טהור, שמה פגג נתקצפו ונעשו גוש בתוך השלשה ימים⁵⁰.

(39) תוספתא, טהרות פ"א ה"א. (40) מלקט. (41) "כשמוסקים (קוטפים) את הזיתים נותנים אותם בחפירה שהוכנה לכך, כדי שיתרככו ויוציאו הרבה שמן בשעת סחיטתם. וחפירה זו נקראת מעטן" [רבינו בפירושו לטהרות פ"ט מ"א. והר"ש שם מפרש, כלי שנותנים בו הזיתים]. (42) כדי שתתייבש הזיעה שעליהם. (43) אנו אומרים שהשרץ לא היה במעטן אלא נפל על הזיתים שבגג. [ואין זה דומה לדין קופה שנשחמש בה בטהרות שבהלכה ב, שמחזיקים ממקום למקום, מפני שהקופה עצמה אמנם זזה ממקומה, אבל הטהרות והשרץ לא עזבו את מקומם שבתוך הקופה, ולפיכך זה כעין מזמן לזמן שמחזיקים טומאה. אבל כאן הזיתים עזבו מקומם שבמעטן, וכגון זה אין מחזיקים טומאה. ראה 'תפארת ישראל' טהרות פ"ט 'כין' אות סד]. (44) והזיתים שבגג טהורים, מפני שאנו תולים שהשרץ נפל למעטן אחר שהעלה הזיתים לגג. כחכמים בתוספתא, שם. ואף-על-פי שמחזיקים מזמן לזמן, זה רק כשלא טילטל ממקומו את הדבר שנולד בו הספק, אבל אם טילטל אותו הרי זה כעין ממקום למקום. [ביכסף משנה' מתפלא, למה פסק רבינו כחכמים בתוספתא שם נגד ה'סתם משנה' בטהרות (פ"ט, מ"ט)? והלא כלל בדינו (יבמות מב, ב) שסתם במשנה ומחלוקת בברייתא, הלכה כסתם? ואולי מפני שבתוספתא - רבי הוא היחיד החולק על חכמים בין זה, טובר רבינו שיש לראות את המשנה כדעת רבי לבדו שסידר את ה'סתם']. (איני יודע לפרש, מה בין זה לדין נמצא כבור בהלכה ג). (45) ואינו נוגע בזיתים. (46) ואין חוששים שמה נגע בהם השרץ (טהרות, שם). (47) זיתים אחדים מדובקים יחד, והשרץ לחוץ ביניהם. (48) משעת הוצאתם מהמעטן. (49) מפני שאין דרכם של זיתים להתדבק לגוש בזמן קצר שכזה. (50) פירושו, כמשך שלושת הימים.

ה. הקורץ⁵¹ מקרצת⁵² מן העסה ונמצא שרץ במקרצת⁵³ - המקרצת לבדה טמאה⁵⁴. נמצא בעסה - העסה לבדה טמאה⁵⁵. נמצא בתוך המקרצת - אף העסה טמאה⁵⁶.

(51) חותך או תולש. תוספתא, שם. (52) חתיכת עיסה. (53) על גבה, במקום הנראה לעין. (54) שאנו אומרים על המקרצת נפל. (55) והמקרצת טהורה. אנו תולים, שהשרץ נפל לעיסה אחר שנטל את המקרצת. כחכמים, שם. (56) מתקבל על הדעת שלעיסה נפלה, שאם נפלה על המקרצת לא היתה שוקעת כל-כך במקרצת (ביאור הגר"א בתוספתא).

ו. אכל טמא⁵⁷ שנמצא גרעינה שלו⁵⁸ בתוך הפכר או על גבי תבשיל רותח, אף על פי שאין עליה משקה

נשתמש בה בטהרות בזוית זו וטלטלה לזוית אחרת ונמצא בה השרץ - פלן טמאות²⁹; לפי שמחזיקין טמאה במקום למקום³⁰ לתלות, אכל לא לשרף.

(22) חבית שנותנים בה פירות. (23) אחר שהוציא את הטהרות. (24) ראשי קרשי החבית כפופים כלפי תוכה, ראה למעלה הערה ט. (25) וכשהיא מונחת לארכה אפשר להניח בה פירות. (26) כרבי יוחנן, בנדה ג, ב. והטעם, שאנו אומרים: השרץ היה שם לפני שהוציא את הפירות, וכשהיטה את החבית, כדי להוריק את הפירות, עיכבו האוגנים את השרץ ונשאר בחבית. (27) לפני ששמו בה את הפירות, בדקוה ולא היה שם שרץ. (28) לתוך החבית ולא הרגיש בו. (29) אסורות באכילה אם הן של תרומה, אבל אסור לשורפם, כמו שמסיים רבינו. (30) כשהעבירו טהרות ממקום למקום ונמצאה טומאה בכלי אחר העברתו, אנו מניחים שהיתה בכלי עוד לפני העברתו. ראה למעלה פט"ו ה"ו, שאין מחזיקים טומאה מזמן לזמן.

ג. הזולף³¹ את הבור³² וממלא ממנו חביות: אם היה משקיע כל חבית וחבית בבור וממלא אותן, ונמצא השרץ בראשונה³³ - פלן טמאות³⁴. נמצא באחרונה - היא טמאה וכלן טהורות; שאני אומר: אחר ש ממלא את הראשונות נפל שרץ לבור³⁵. היה זולף בכלי ונתן לתוך החביות עד ש ממלאן, ונמצא השרץ באחת מהן - היא בלבד טמאה, וכלן טהורות; שאני אומר: בזו בלבד נפל השרץ³⁶ או היה בה עד שלא זלף לתוכה. לפיכך, אם היה בודק כל חבית מהן ואחר כך נתן בה היין ומכסה אותה אחר שזולף לתוכה, ונמצא השרץ באחת מהן - פלן טמאות³⁷. וכן אם נמצא השרץ בבור או בכלי שזולף בו - הפל טמא³⁸.

(31) טהרות פ"י מ"ז. (32) הבור מלא יין או שמן, והוא מעביר את המשקה קימעה קימעה לחביות. (33) אחר שמילא את כולן. (34) בין אם השרץ היה כבור או אם היה בחבית הראשונה לפני ששאב בה - נטמא כל היין שבבור, ואין אנו אומרים שנפל לחבית אחר השאיבה, מפני שמחזיקים טומאה מזמן לזמן, ואפילו אם בדק את החביות לפני השאיבה ולא מצא שרץ - תולים שלא בדק פיה, וכששאב טימא השרץ את כל היין שבבור. (35) או היה בחבית זו. מובן שאם נמצא באמצעית, טמאות כל החביות שנתמלאו אחריה. (36) נתבאר בהלכה א. (37) בורר הדבר, שהשרץ היה כבור. (38) מחזיקים טומאה מזמן לזמן, ואומרים שהשרץ היה בכלי מתחילת השאיבה.

ד. היה קוצה³⁹ יתים מן המעטן⁴¹ ומעלה אותן לגג⁴², ונמצא השרץ פגג - זיתים שבמעטן טהורים⁴³. נמצא במעטן - המעטן טמא⁴⁴. נמצא בין פתל לזיתים⁴⁵ - הזיתים טהורים⁴⁶. נמצא השרץ בתוך גוש של זיתים⁴⁷ והגוש פגג: אם בתוך שלשת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בשר שהוא במקומו המיוחד לו, כגון במחסן או בחנות, שדנים בו דין מחצה על מחצה (ראה הל' מאכלות אסורות פ"ח ה"א).

ט. האשה⁷¹ שמגבבת גבבא⁷² בחצר, ונמצא שרץ בתוך גבבא - הרי זו טהורה, שאין השרץ מטמא במשא⁷³. נמצא על גבי גבבא - הרי זו טמאה, שמא נגעו בו. היתה פוברת⁷⁴ בכברה ונמצא שרץ בתוך הפרות שבכברה - הרי זו טהורה⁷⁵. נמצא על גבי הכברה - הרי זו ספק טמאה, שמא נגעו בו, וכל ספק ברשות היחיד - טמא, כמו שבארנו⁷⁶.

(71) שם פ"ג ה"ג. (72) בפירושו למשנה, שבת פ"ג, מפרש רבינו: גבבא - זבל החדות. ונראה שהתכוון לחלק השיבולת שנשאר בקרקע אחר הקצירה והוא משמש זבל לשדה. (73) אלא במגע, ואנו אומרים שלא נגעו בו. (74) מנקה גרעינים. (75) אין דרכה של אשה לנגוע בפירות שבכברה. (76) למעלה פט"ז.

~ יום שישי י"ח כסלו ~

פרק שמונה עשר

(1) יבאר שכל מה שאתה יכול לרבות ספיקות וספק ספיקות ברשות היחיד - טמא, ברשות הרבים - טהור וכיוד.

א. כל שאתה יכול לרבות ספיקות וספקי ספיקות, ברשות הרבים - טהור, ברשות היחיד - טמא. כיצד? נכנס למבוי² והטמאה בחצר, ספק נכנס לחצר ספק לא נכנס; טמאה בפית, ספק נכנס לפית ספק לא נכנס; ואפלו נכנס, ספק שלא היתה שם ספק היתה שם; ואם תאמר היתה שם בעת שנכנס, ספק יש בה פשעור ספק אין בה; ואם תאמר יש בה, ספק שהיא טמאה ספק אינה טמאה; ואפלו היא טמאה, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טמא³, שהמבוי רשות היחיד.

(2) שחצרות הבתים פתוחות לתוכו. (3) התוספות בבא בתרא נה, ב דיבור המתחיל רבי (הראשון) בשם רבינו תם נימקו: מפני שדין ספק טומאה ברשות היחיד למדו מסוטה ושם אפילו ספק אחד היה מספיק, כדי לטהר את האשה מפני חזקת כשרות, אלא שהתורה אוסרת אותה ולפיכך אין הבלד בין ספק אחד להרבה ספיקות. ונתבאר כבר למעלה בפרק ט"ז, שכל דיני ספק טומאה למדנו מסוטה, שהתורה קראה לזנות - טומאה.

ב. תשעה צפרדעים ושרץ אחד ביניהן ברשות היחיד, ונגע באחד מהן ואינו יודע אי זהו - ספקו טמא. תשעה שרצים וצפרדע ביניהן ברשות הרבים ונגע באחד מהן - ספקו טהור. זה הכלל: כל ספק ברשות הרבים - טהור, עד שלאמר נטמאתי בודאי⁴; וכל ספק ברשות היחיד - טמא, עד שלאמר ודאי

טופח⁵⁹ - הרי הן⁶⁰ טמאים⁶¹; שאני אומר: האכל כלו נפל שם ונמוח בתוך הפקר או מחמת הרתיחה ונשארה גרעינתו. נמצאת הגרעינה על גבי הפקר או בתוך תבשיל צונן - הרי אלו טהורין, אף על פי שיש עליה משקה⁶²; שאני אומר: גרעינה זו לבדה נפלה אחר שאבד האכל מעליה, שהרי אינה מטמאה.

(57) תוספתא, שם פ"ד ה"ו. (58) גרעין של תמרה או של זית וכדומה. [מצאנו כמה פעמים בתלמוד "גרעינה" במקום "גרעין" (משנה יומא - כמוה וכגרעינתה: עוקצין פ"ב מ"ב - גלעינה של רוטב, ובתוספתא כאן - גרעינה של גפת]. (59) משקה שיש בה כדי להרטיב את הנוגע בה. (60) הכיכר והתבשיל. (61) אף-על-פי שגרעינה יבישה אינה טמאה. (62) אין אנו אומרים שמשקה זה בא מן האוכל הטמא. [בתוספתא שם, שנינו: "גרעינה של גפת טמאה (גפת = פסולת של זיתים אחר סחיטתם) שנמצאת בתוך הכיכר או על גבי תבשיל רותח, אף-על-פי שאין עליה משקה טופח - טימאתה. נמצאת בתוך כיכר צונן או על גבי תבשיל צונן אע"פ שיש עליה משקה טופח - טהורה". ופירושה רבינו כמבואר למעלה. והגר"א בביאורו לתוספתא מפרש, שמכוח הלחץ בשעת סחיטת הזיתים, נבלע קצת שמן בגרעין וכשהוא נתון על גבי דבר רותח הוא פולט את הבלוע בו ומטמא את הנוגע בו, אבל בצונן אינו פולט. ולפירושו, רצוי לגרוס בתוספתא: "על גבי כיכר או על גבי התבשיל".]

ז. היות⁶³ בבית אכלין טמאין ואכלין טהורין ונמצאת גרעינה בבית⁶⁴ - הולכין אחר הרב⁶⁵. וכן אם היות⁶⁶ דמים טהורין ודמים טמאים בתוך הבית ונמצא דם על האכל - הולכים אחר הרב. מעשה היה בכפר של תרומה שנמצא עליו דם, ובא מעשה לפני חכמים וטהרוהו. שאפלו נאמר: דם שרץ הוא, הריני אומר: דם שרץ חי הוא, שהוא טהור.

(63) תוספתא, שם. (64) בכיכר או על תבשיל רותח, ואין אנו יודעים אם הגרעינה מאוכל טמא או טהור. (65) אם רוב האוכלין שבבית טמאים נטמאו הכיכר והתבשיל, ואם הרוב טהורים - הם טהורים (ראה ביאור הגר"א וזר זהב' שם). (66) תוספתא, שם פ"ו ה"א.

ח. עיר⁶⁷ שיש בה נבלות ושחוטות - בשר הנמצא בה⁶⁸ הולכים אחר הרב⁶⁹. וכן אם היה הנמצא בה ספק שרץ ספק צפרדע - הולכין אחר הרב שיש באותה העיר באותו הזמן. זה הכלל: בנמצא⁷⁰ הלך אחר הרב.

(67) שם. (68) מושלך בחוץ. (69) בין לקולא ובין לחומרא. ספק כחכמים נגד דעת רבי שמעון בן גמליאל האומר שאפילו רוב שחוטות - טמא, מפני שנבלות מושלכות שכוחות יותר משחוטות מושלכות. (70) להוציא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17) ואינו מטמא אלא משעת הבדיקה ואילך, שהרי שרץ זה הגיע לכאן אחר הבדיקה. (18) אין אנו אומרים, הכיבוד היה מעביר את השרץ אילמלי היה כאן. (19) כרבי שמעון שם. [בפירושו למשנה מסיים רבינו: "ואין הלכה כרבי שמעון" וכאן חזר בו ופסק כמותו, מפני שרבי אלעזר (שם עמוד ב) מכבד את דבריו].

ה. שְׂגִי רִקִּין בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד, אֶחָד טְהוֹר וְאֶחָד מִן הַרְקִין הַנִּמְצָאִים שְׂגִירוֹ עֲלֵיהֶן טְמָאָה כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ, וְנִגְעָ בְּאֶחָד מֵהֶן אִם הִסִּיטוֹ וְאִין יָדוּעַ אִי זֶהוּ - תּוֹלִין²⁰ עֲלָיו אֶת הַתְּרוּמָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שְׂגִי סְפָקוֹת²¹: סְפָק בְּטְהוֹר נִגְעָ סְפָק בְּנִמְצָא; וְאִם תֹּאמַר בְּנִמְצָא, סְפָק שֶׁהוּא טְמָא סְפָק שֶׁהוּא טְהוֹר. הֵיוּ שְׂגִי הַרְקִין בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים: אִם הֵיוּ נִגְבוּבִין וּמְנַחֲחִין שָׁם וְנִגְעָ בְּאֶחָד מֵהֶן - סְפָקוֹ טְהוֹר; וְנִשָּׂא אֶחָד מֵהֶן - תּוֹלִין עֲלָיו, שֶׁהָרִי מְשַׁנְּשָׂא אִינוּ מְנַח בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים; וְכֵן אִם הִנֵּה אֶחָד מֵהֶן לַח וְנִתְלָה בּוֹ הַרֵק הַלַּח - תּוֹלִין עֲלָיו, שֶׁהָרִי אִינוּ מְנַח בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים כְּדִי שִׁיחֶיָה סְפָקוֹ טְהוֹר, אֲלָא הָרִי הוּא עַל בְּגָדוֹ. כְּכָר בְּאֲרָנוּ, שָׂאֵם נִגְעָ בְּרֵק הַנִּמְצָא אִם נִשָּׂאוֹ אִם הִסִּיטוֹ כְּכָל מְקוֹם²² - שׁוֹרְפִין עֲלָיו אֶת הַתְּרוּמָה, כְּבֵית הַפֶּרֶס וְכִיּוֹצֵא בָּהּ שְׁשׁוֹרְפִין עַל וְדָאִי מִגְּעָן²³ כְּכָל מְקוֹם.

20) לא אוכלים ולא שורפים. (21) לא ביאר רבינו אם גם באותם הספיקות שנמנו למעלה בהלכה א תולין ולא שורפין, או לא אמרו תולין אלא בטומאות שעיקרן מדרבנן, כגון רוקים ובית הפרס. (22) בין ברשות היחיד ובין ברשות הרבים. (23) אלה הם מששת הספיקות שגזרו חכמים לשרוף עליהם תרומה וקדשים שנמנו שם.

ו. מִי שִׁישָׁב בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים וּבָא אֶחָד²⁴ וְדָרַס עַל בְּגָדוֹ אִם שָׂרְקָק וְנִגְעָ בּוֹ²⁵ הַרֵק - עַל רֵקוֹ שׁוֹרְפִין אֶת הַתְּרוּמָה²⁶, וְעַל בְּגָדוֹ הוֹלְכִין אַחַר הַרֵב: אִם רֵב הָעֵיר טְמָאִין²⁷ - בְּגָדוֹ מְדָרַס, וְאִם רֵב הָעֵיר טְהוֹרִים - הָרִי הוּא טְהוֹר.

24) ואין אנו יודעים אם הוא טהור או טמא. (25) ביושב. (26) כדן ספק רוקים. (27) זבים. [אמנם זה כמעט מן הנמנעות שרוב תושבי העיר יהיו זבים, אבל אי אפשר לפרש אחרת, שהרי עם הארץ אין גופו מטמא מדרס, ומה שגזרו טומאת מדרס על בגדיהם הוא מפני שאשתו נידה יושבת עליהם, ואין לפרש שהכוונה לרוב גויים שדינם כזבים, שהרי טומאת גויים היא מדרבנן ואין שורפים עליה. וכן פירשו הברטנורה ובעל תוספות יום טוב].

ז. מִי שֶׁאָבַד לוֹ כְּלִי וּמִצָּאוֹ בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד - הָרִי זֶה טְמָא מְדָרַס וְטְמָא טְמָא מֵת. אָבַד לוֹ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים וּמִצָּאוֹ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים: אִם אָבַדוּ בֵּימָם וּמִצָּאוֹ לְבוֹ בֵּימָם - טְהוֹר; אָבַד בֵּימָם וּמִצָּאוֹ בְּלֵילָה, בְּלֵילָה וּמִצָּאוֹ בֵּימָם, אִם שֶׁאָבַד בֵּימָם וּמִצָּאוֹ בֵּימָם שֶׁל אַחֲרָיו

שֶׁלֹּא נִטְמָאתִי. לְפִיכָף, עֲצָמוֹת הַמֵּת⁵ וְעֵצִים נִבְלָה⁶ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, אִם גּוֹשׁ מֵאַרְץ טְהוֹרָה וְגוֹשִׁים מִבֵּית הַפֶּרֶס⁷ אִם מֵאַרְץ הָעַמִּים⁸, וְנִגְעָ בְּאֶחָד מֵהֶן אִם הִסִּיטוֹ⁹, וְאִין יָדוּעַ בְּמָה נִגְעָ מֵהֶן¹⁰ וּבְמָה¹¹ הִסִּיט; כְּזֵית מִן הַמֵּת וְכְזֵית מִן הַנְּבֵלָה, וְהָאֵהִיל עַל אֶחָד מֵהֶן, וְאִין יָדוּעַ עַל אִי זֶה מֵהֶן הָאֵהִיל; שְׂגִי שְׂבִילִין, אֶחָד טְהוֹר וְאֶחָד טְמָא¹², הֵלֵךְ בְּאֶחָד מֵהֶן וְאִין יָדוּעַ בְּאִי זֶה הֵלֵךְ; אִם שְׂנַעַע בְּאֶדָם זֶה בְּדֶרֶךְ, וְאִין יָדוּעַ אִם הוּא טְמָא אִם טְהוֹר; אִם שֶׁהָיָה שְׂגִי אֲנָשִׁים, אֶחָד טְמָא וְאֶחָד טְהוֹר, וְנִגְעָ בְּאֶחָד מֵהֶן וְאִין יָדוּעַ בְּאִי זֶה מֵהֶן נִגְעָ - כְּכָל אֵלוֹ הַסְּפָקוֹת טְהוֹר.

4) ואפילו רוב לטומאה - טהור. (5) שמתמאים במגע ובמשא בשיעור כשעורה (הלכות טומאת מת פרק ב הלכה ט). (6) שאינה מטמאה כלל. (7) שדה שנחרש בה קבר וחכמים גזרו עליו טומאה. (8) גוש אדמת חוץ לארץ, שהובא לארץ ישראל, היא מטמאה מדרבנן. (9) הזיוון. דין היסט כדן משא, וגושים אלה מטמאים במשא. (10) אם בגוש הטמא או בטהור. (11) פירוש, או במה. (12) כגון שביל העובר בבית הקברות (רבינו בפירושו למשנה).

ג. הַמּוֹצֵא מֵת מִשֶּׁבַע¹³ לְרַחְבּוֹ שֶׁל דֶּרֶךְ אִם הִנֵּה שָׁלֵם וְהוּא מִן הַקֶּצֶה אֶל הַקֶּצֶה - הָרִי זֶה טְמָא לַתְּרוּמָה, שֶׁחֻזְקוֹ שְׂנַעַע¹⁴; הִנֵּה לוֹ מְקוֹם לְעֵבֵר, אִם שֶׁהִנֵּה מְשֻׁבֵּר וּמְפָרֵק שֶׁאֲפָשֵׁר שֶׁעֵבֵר בֵּין שׁוֹקְיוֹ וּפְרָקָיו - הָרִי זֶה טְהוֹר. וְאִם הִנֵּה קָבֵר לְכָל רַחֵב הַדֶּרֶךְ - הַקָּבֵר מְצַרְפֵּי¹⁵, וְהַעוֹבֵר שָׁם¹⁶ טְמָא. שְׂאִין זֶה כְּשֶׁאֵר סְפָקוֹת, אֲלָא חֻזְקוֹ שְׂנַעַע.

13) אחר שעבר עליו הרגיש בו. (14) מתקבל על הדעת שנגע. [דייק רבינו וכתב "שחזקתו שנגע" ולא כתב "וודאי נגע", מפני שהמדובר כשיש אפשרות שהיא שלא נגע, כגון שנטה לצידו דרכים, אבל אין הדבר מתקבל על הדעת, ולפיכך טמא אף על פי שספק טומאה ברשות הרבים טהור. וכל זה לתרומה, ולנזיר ועושה פסח נתבארו הדינים בהלכות קרבן פסח פרק ו הלכה י"א ובהלכות נזירות פרק ט הלכה י"ח והלכה י"ט. ואין לפרש חזקה זו כמו שתם חזקה בכל מקום, שהרי רוב עדיף מחזקה ואינו מכריע לטמא, כמבואר בהלכה קודמת ומכל שכן חזקה]. (15) מצרף את כל החלקים וכאילו הקבר מלא טומאה. (16) ואפילו הוא ידוע שלא נגע במת ושעבר במקום, שאין שם כלום מן המת.

ד. שָׂרִץ שֶׁנִּמְצָא בְּמִבּוּי - מְטָמָא לְמַפְרַע עַד הָעֵת שִׁיאֵמַר: בְּדַקְתִּי אֶת הַמִּבּוּי הִנֵּה בָּיּוֹם פְּלוּנִי וְלֹא הִנֵּה בּוֹ שָׂרִץ¹⁷. אֲפִלּוֹ בְּפִדּוֹ¹⁸ וְלֹא בְּדָקוֹ - הָרִי זֶה מְטָמָא לְמַפְרַע מְקֻדָּם הַכַּפּוּד. בְּמָה דְבָרִים אֲמִוּוּיִם? שְׂמִצָּאוֹ יָבֵשׁ; אָבַל אִם מִצָּאוֹ לַח - אִינוּ מְטָמָא לְמַפְרַע אֲלָא עַד שְׁעָה שֶׁאֲפָשֵׁר שִׁימּוֹת בָּהּ וְיִהְיֶה עֵתָה לַח בְּעֵת שְׂנַמְצָא¹⁹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּרָק תְּשֻׁעָה עֲשָׂרָה

1) יבאר שני שבילים, אחד טהור ואחד טמא, והלך באחד מהם ואינו יודע באי זה הלך וכו'. ודין שני שבילים, אחד טהור ואחד טמא, והלך באחד מהם ועשה טהרות וחבירו הלך בשני ועשה טהרות וכו'. כיכר טמאה שנתערבה בתשע כיכרות טהורות ובאו חמישה בני אדם ואכלו חמש כיכרות מהן וכו'. ודין שני שבילים, אחד טהור ואחד טמא, והלכו בהם שני אנשים, אחד טהור ואחד טמא וכו'.

א. שְׁנֵי שְׁבִילִין², אֶחָד טָמֵא³ וְאֶחָד טָהוֹר⁴, הֵלֵךְ בְּאֶחָד מֵהֶן וְאִין יָדוּעַ בְּאֵי זֶה מֵהֶן הֵלֵךְ⁵, וְעָשָׂה טְהוֹרוֹת וְנִאֲכְלוּ⁶, וְהָיָה שְׁלִישִׁי וְשְׂבִיעִי⁷ וְטָבַל וְטָהַר⁸, וְהֵלֵךְ בְּשֵׁנֵי וְעָשָׂה טְהוֹרוֹת - הֲרִי אֵלָיו טְהוֹרוֹת⁹. אִם קִיָּמוֹת הֲרֵאשׁוֹנוֹת¹⁰ - אֵלָיו וְאֵלָיו תְּלוּיוֹת¹¹, שְׁבֻדָּאֵי שְׂאֲהָד מִן הַטְּהוֹרוֹת טָמֵא¹². וְאִם לֹא טָהַר בִּינְתוּם¹³ - הֲרֵאשׁוֹנוֹת תְּלוּיוֹת¹⁴, וְהַשְּׁנִיּוֹת יִשְׂרְפוּ, שְׁהָרִי הֵן טָמְאוֹת בְּדָאֵי, שְׁזָה טָמֵא הוּא, מִפְּנֵי שֶׁהֵלֵךְ בְּשֵׁנֵי הַשְּׁבִילִין. וְכֵן הַשְּׂרָץ¹⁵ וְהַצְּפַרְדֵּעַ¹⁶ בְּרֵשׁוֹת הַרְבִּיּוֹם¹⁷ וְאִין צוּרְתָן נִפְרָת וְאִין יָדוּעַ אֵי זֶהוּ הַשְּׂרָץ, וְנִגַּע בְּאֶחָד מֵהֶן, וְעָשָׂה טְהוֹרוֹת וְנִאֲכְלוּ, וְטָבַל, וְנִגַּע בְּשֵׁנֵי וְעָשָׂה טְהוֹרוֹת - הֲרִי אֵלָיו טְהוֹרוֹת. וְאִם קִיָּמוֹת הֲרֵאשׁוֹנוֹת - אֵלָיו וְאֵלָיו תְּלוּיוֹת. וְאִם לֹא טָבַל בִּינְתוּם - הֲרֵאשׁוֹנוֹת תְּלוּיוֹת, וְהַשְּׁנִיּוֹת יִשְׂרְפוּ.

2) טהרות פ"ה מ"ג. 3) טומאת מת. 4) ושניהם ברשות הרבים. 5) פירוש, אם השביל שהלך בו הוא הטהור או הטמא, אבל יודע הוא באיזה שביל הלך. ואין לפרש הדברים כפשוטם, שאינו יודע באיזה שביל הלך, שהרי כתב לקמן "והלך בשני", ואם הוא אינו יודע באיזה שביל הלך בראשונה - מניין לו שעכשיו הלך בשני. 6) כדון, שספק טומאה ברשות הרבים - ספיקו טהור. 7) אע"פ שמן הדין הוא טהור - אומרים לו שלכתחילה יטהר עצמו (למעלה פט"ו ה"ט). 8) ששקעה החמה, ויצא מכלל טבול-יום שמטמא תרומה וקדשים ('תוספות יום טוב'). 9) מפני שאנו דנים עכשיו על טהרות השניות בלבד. 10) ואחת מהן טמאה ודאי, אלא שאין אנו יודעים איזו. 11) אף-על-פי שהוא אינו שואל על שתיהן בבת אחת, ואפילו אם שאל כבר על הטהרות הראשונות, והחכם טיהר אותן. 12) ואי-אפשר לטהר טמא וודאי. 13) והראשונות קיימות. 14) גירסת אליהו רבא במשנתנו - טהורות, וכן שנינו בתוספתא שם פ"ו ה"ג. ורבינו מקיים את הגירסא שלפנינו במשנה. וכן גורס הרא"ש, ומבאר שכל זמן ששתיהן קיימות, אין לטהר אף אחת מהן, אף-על-פי שהשניות טמאות ודאי (ראה השלמות). 15) שם מ"ד. 16) שאינו מטמא. 17) גם בשני שבילין - המדובר ברשות הרבים, כמו שנבאר למעלה בהערה ג. אבל ברשות היחיד - כל הספיקות טמאים, ורבינו לא מצא לנחוץ להודיע זה בפירוש, מפני שסתם שבילים רשות הרבים הם.

ב. שְׁנֵי שְׁבִילִין¹⁸, אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טָהוֹר, הֵלֵךְ בְּאֶחָד מֵהֶן וְעָשָׂה טְהוֹרוֹת, וּבָא חֲבֵרוֹ וְהֵלֵךְ בְּשֵׁנֵי

- הֲרִי זֶה בְּחֻזְקַת טָמֵא. זֶה הַפְּלִל: כָּל שֶׁעָבַר עָלָיו הַלְלִילָה אוּ מְקַצְתוֹ - טָמֵא.

ח. הִנִּיחַ פְּלִי אוּ שִׁכְחוּ בְּרֵשׁוֹת הַרְבִּיּוֹם, אָף עַל פִּי שֶׁעָבַר עָלָיו הַלְלִילָה - טָהוֹר. הִנִּיחוּ אוּ שִׁכְחוּ בְּרֵשׁוֹת הַיְחִיד - הֲרִי זֶה טָמֵא מְדַרְס וְטָהוֹר מְטָמֵא מֵת. וּמִפְּנֵי מָה לֹא הִתְמִירוּ בְּשׂוֹכְחֵת וּמְנִיחַ מְמַאֲבָד? מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ דָּבָר מְצוּי תְּמִיד, לֹא גִזְרוּ עָלָיו.

ט. הַמַּאֲבָד וּמְצָא בְּתוֹךְ הַבַּיִת - הֲרִי זֶה טָהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּחֻזְקַת שְׂמוּר.

י. הַשׁוֹטֵחַ פְּלִים בְּרֵשׁוֹת הַרְבִּיּוֹם - הֲרִי אֵלָיו טְהוֹרִין; וּבְרֵשׁוֹת הַיְחִיד - טָמְאִים, שְׂמָא נִגְעוּ בְּהֵן טָמְאִים. וְאִם הָיָה מְשֻׁמְרָן - טְהוֹרִים. נִפְּלוּ וְהֵלֵךְ לְהִבְיֵאֵם - טָמְאִים, מִפְּנֵי שֶׁנִּזְעַלְמוּ מֵעֵינָיו. וְכֵן מִי שֶׁאֲבָדוּ פְּלָיו בְּרֵשׁוֹת הַיְחִיד וּמְצָאָן אֶפְלוּ בּוֹ בַּיּוֹם - הֲרִי הֵן מְדַרְס וּטָמֵא מֵת, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ.

יא. שׁוֹטֵה אַחַת בְּעִיר אוּ נְכָרִית - כָּל הַרְקִין שֶׁפָּעִיר בְּחֻזְקַת טָמְאָה לְעוֹלָם בְּכָל מְקוֹם.

יב. מִי שֶׁדָּרְסָה אִשָּׁה עַל בְּגָדָיו אוּ שִׁישְׁבָה עִמּוֹ בְּסִפְיָנָה: אִם מִפִּירְתוֹ שֶׁהוּא אוּכַל בְּתוֹרְמָה - כָּלָיו טְהוֹרִין, וְאִם לֹא - יִשְׁאָלָנָה.

יג. מִי שֶׁיִּשָּׁן בְּרֵשׁוֹת הַרְבִּיּוֹם וְעָמַד - כָּלָיו טְהוֹרִים.

יד. נִגַּע בְּרֵשׁוֹת הַרְבִּיּוֹם בְּאֶחָד בְּלִילָה וְאִין יָדוּעַ אִם חֵי אִם מֵת, וּבִשְׁחַר עָמַד וּמְצָאוֹ מֵת - הֲרִי זֶה טָמֵא, שֶׁכָּל הַטָּמְאוֹת פְּשַׁעַת מְצִיאָתָן. וְאִם רָאוּהוּ חֵי בְּעָרֵב, וּבִשְׁחַר מְצָאוֹ מֵת - הֲרִי זֶה סָפֵק בְּרֵשׁוֹת הַרְבִּיּוֹם וְטָהוֹר.

טו. הַמְּסַפֵּן בְּרֵשׁוֹת הַיְחִיד וְנִחַעֲלָהּ, וְאִין יָדוּעַ אִם מֵת אוּ עֲדִין הוּא חֵי, וְהוֹצִיאָוּהוּ לְרֵשׁוֹת הַרְבִּיּוֹם וְחָזְרוּ וְהִכְנִיסוּהוּ לְרֵשׁוֹת הַיְחִיד: פְּשֵׁהוּא בְּרֵשׁוֹת הַיְחִיד - סָפֵקוֹ טָמֵא, וּכְשֶׁהוּא בְּרֵשׁוֹת הַרְבִּיּוֹם - סָפֵקוֹ טָהוֹר. מַעֲשָׂה בְּאֶחָד שֶׁהָיָה מְסַפֵּן וְהוֹלִיכוּהוּ מֵעִיר לְעִיר בְּמִטָּה, וְהָיוּ כְּתוֹת מִתְחַלְפּוֹת תַּחְתּוּיָו, וּבְאֲחֻרְזָנָה נִמְצָא מֵת, וְלֹא טָמְאוּ חֲכָמִים אֶלְאֵ כֵּת אֲחֻרְזָנָה בְּלָבָד.

טז. טָמֵא שֶׁהָיָה עוֹמֵד וּמְדַבֵּר עַל הַבּוֹר וְנִתְּזָה צְנוּרָא מִפּוֹ, סָפֵק הִגִּיעַ לְבוֹר סָפֵק לֹא הִגִּיעַ: אִם הָיָה בּוֹר שֶׁל שְׁמֵן - סָפֵקוֹ טָמֵא בְּרֵשׁוֹת הַיְחִיד; וְאִם הָיָה בּוֹר שֶׁל יַיִן - סָפֵקוֹ טָהוֹר בְּכָל מְקוֹם, מִפְּנֵי שֶׁשֹּׁפֵת הַבּוֹר קוֹלְטָת.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אָפְלוּ הָיָה הָאֶחָד תְּלוֹי - הָרִי זֶה הַטְּהוֹר תּוֹלָה
בְּתֵלוֹי, וְאוֹמְרִין: זֶה הַטְּהוֹר הֵלֶךְ בְּשִׁבִיל הַטְּהוֹר
וְהָרִי הוּא בְּטְהַרְתּוֹ, וְזֶה הַתְּלוֹי הֵלֶךְ בְּשִׁבִיל הַטְּמֵא.
וְאָף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁאַלּוּ שְׂנֵיֶהֶן פְּאֶחֶד.

(31) מימרא של ר' יוסי בר חנינא, נדה ס, א. המדובר ברשות הרבים.

פֶּרֶק עֲשָׂרִים

(1) יבאר המקומות שהם רשות הרבים לענין טומאה. דברים שהם ברשות הרבים אם דינם כרשות הרבים. וחמור ברשות הרבים גבוה עשרה טפחים וטומאה עליו. ודין היה זה רוכב על חמורו וזה רוכב על חמורו ומהלכים בדרך וכו'.

א. פֶּל מְקוֹם שֶׁהוּא רְשׁוֹת הַרְבִּים לְעֻנֵן שֶׁבֶת², פֶּךָ הוּא רְשׁוֹת הַרְבִּים לְעֻנֵן טְמֵאָה³.

(2) שאסרה תורה להוציא בשבת מרשות היחיד לרשות הרבים, וכן להיפך. (3) שיהיה ספיקו טהור. אבל יש דברים, שהם רשות הרבים לטומאה ואינם רשות הרבים לשבת, כמו שיתבאר בהלכות הבאות.

ב. אֶרְבַּע אֲמוֹת⁴ הַסְּמוּכוֹת לְרְשׁוֹת הַרְבִּים - הָרִי הֵן פְּרִשׁוֹת הַרְבִּים לְטְמֵאָה⁵. וְכֵן הַפְּרָמְלִית⁶, פְּגוֹן הַיָּם וְהָאֶצְטוּנִית⁷ - הָרִי הֵן פְּרִשׁוֹת הַרְבִּים לְטְמֵאָה⁸.

(4) בבא-בתרא יב, א. (5) מסוטה שנסתרה למדנו, שספק טומאה ברשות הרבים (שאינה מקום סתירה) טהור, ולפיכך כל מקום שאין בו סתירה - ספיקו טהור. (6) מקום שאינו לא רשות הרבים ולא רשות היחיד, נקרא "כרמלית". [מקורה של תיבה זו נתבאר ב"רמב"ם לעם" בהערות ספר זמנים הל' שבת פ"ד ה"א]. (7) טהרות פ"ו מ"ו. פירוש, אולם גדול, שהוא רכוש ציבורי וראשי הציבור רגילים להתאסף בו לשם התייעצות, ופתחיו מכוונים זה כנגד זה. (8) מפני שאי-אפשר להיסתר בה.

ג. יֵשׁ שָׁם⁹ מְקוֹמוֹת¹⁰, שְׁאֵף עַל פִּי שֶׁהֵן רְשׁוֹת הַיְחִיד לְשֶׁבֶת - הָרִי הֵן פְּרִשׁוֹת הַרְבִּים לְעֻנֵן טְמֵאָה¹¹. וְאֵלוּ הֵן: הַשְּׁבִילִין הַמְּפֻלְשִׁין לְשִׁיחִין וְלְבוֹרוֹת וְלִגְתוֹת¹²; וְהַבְּקָעָה¹³ הַמְּקַפֶּת גְּדֵר בִּימוֹת הַחֲמָה¹⁴; וְכִסְלִיקִין¹⁵ מְלָכִים, שֶׁהוּא בְּנֵן רֶחֶב הַרְבֵּה לְעַמֵּד בּוֹ אֲנָשֵׁי הַמְּרַכְּבָה¹⁶ וְיֵשׁ לוֹ פְּתָחִים הַרְבֵּה פְּתוּחִים לְרְשׁוֹת הַרְבִּים; וְהַפּוֹרֵן, וְהוּא הַבְּנֵן הַגָּדוֹל שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי פְּתָחִים זֶה פְּגָנָד זֶה וְחֶצֶר, שֶׁהַרְבִּים נִכְנָסִין בְּפֶתַח זֶה וְיוֹצֵאִין בְּפֶתַח אַחֵר. וְכֵן מְבוֹאוֹת¹⁷ הַיְוֵרְדִים לַיָּם אוֹ לַנְּהַר, אָף עַל פִּי שֶׁהֵן גְּדוּרִין¹⁸ מְפָאֵן וּמְפָאֵן, וְרַבִּים¹⁹ מְטַפְסִין וְעוֹלִין בָּהֶן, וְהַבִּימוֹסוֹת²⁰ וְהַמְּרַחְצוֹת²¹ - הָרִי הֵן פְּרִשׁוֹת הַרְבִּים לְטְמֵאָה. וְכֵן פֶּל הַעֲזָרָה²² - פְּרִשׁוֹת הַרְבִּים לְטְמֵאָה.

(9) יש במציאות (סיגנון ערבי). (10) שם מ"ר-ט. (11) לא בכרמלית בלבד, שאינה רשות היחיד לשבת, אמרו שהיא כרשות הרבים לטומאה, אלא ישנם גם מקומות שהם רשות

וְעֵשָׂה טְהוֹרוֹת: אִם פָּאוּ וְנִשְׁאַלוּ זֶה אַחֵר זֶה - מוֹרִין לְכָל אֶחָד מֵהֶן בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ שֶׁהוּא טְהוֹר; פָּאוּ שְׂנֵיֶהֶן בְּאֶחָד, אוֹ שָׂבֵא הָאֶחָד וְשָׂאֵל עָלָיו וְעַל חֶבְרוֹ¹⁹ וְאָמַר: שְׁנַיִם הָיוּנוּ וּבְשְׁנֵי הַשְּׁבִילִים הִלְכְנוּ וְשִׁתִּי טְהוֹרוֹת עֲשִׂינוּ - הָרִי שְׂנֵיֶהֶם טְמֵאִין, וְטְהוֹרוֹת שֶׁעָשׂוּ נִשְׂרָפוֹת²⁰. וְכֵן²¹ אִם נְטֵמְאוּ בְּטְמֵאָה קְלָה. בִּיצֵד? שְׂנֵי כְּפָרִים²², אֶחָד טְמֵא וְאֶחָד טְהוֹר, אֲכַל אֵת אֶחָד מֵהֶם²³ וְעֵשָׂה טְהוֹרוֹת, וּבָא חֶבְרוֹ וְאֲכַל אֵת הַשְּׂנֵי וְעֵשָׂה טְהוֹרוֹת: אִם נִשְׁאַלוּ זֶה אַחֵר זֶה - שְׂנֵיֶהֶן טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן סִפְק דְּבָרֵי סוֹפְרִים²⁴, שֶׁהוּא מְקַלֵּל הַסְּפָקוֹת שֶׁטְהוֹר חֲכָמִים, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ²⁵; נִשְׁאַלוּ שְׂנֵיֶהֶן כְּאַחַת אוֹ שֶׁנִּשְׁאַל עָלָיו וְעַל חֶבְרוֹ - שְׂנֵיֶהֶן טְמֵאִין מִסְּפֵק, וְטְהוֹרוֹתָם נִשְׂרָפוֹת, שֶׁהָרִי וְדָאִי אַחַת מֵהֶן טְמֵאָה. וְאֶפְלוּ כְּכָר אֶחָד²⁶ טְמֵא שֶׁנִּתְעַרַב בְּמֵאָה כְּפָרוֹת טְהוֹרִין - כְּלָן טְמֵאִין²⁷ וְיִשְׂרָפוּ.

(18) שם מ"ה. (19) רבא, בפסחים י, א מפרש את מחלוקתם של ר' יהודה ור' יוסי במשנתנו, בשאל על עצמו ועל חבריו, ופסק רבינו כר' יוסי שאמר - טמאים. (20) באדם אחד, שנינו במ"ג "תלויות", ובשני בני אדם שנינו "טמאים". ומשינוי לשון זה, למד רבינו שדינן כטמאות ממש. ולא נתבאר טעמו של הבדל זה, וההגיון מחייב להחמיר יותר באדם אחד, כשם שהחמורנו בשאל בזה אחר זה, שכולן תלויות. [בתוספות חדשים' שבגליון המשניות, מפרש מה שאמרו במשנה "טמאים" הכוונה לשני האנשים, אבל הטהרות תלויות. אולם רבינו כותב "וטהרות שעשו נשרפות"]. (21) שם מ"ו. (22) לשון המשנה. (23) ונתבאר למעלה ("פ"א הי"א), שהאוכל אוכלין טמאים, פסול לאכילת תרומה מדרבנן. (24) לכאורה נימוק זה מיותר, שהרי גם בטומאה דאורייתא פסק כן. הרגיש בזה המשנה-למלך, ופירש שרבינו התכוון לרמז בזה שגם ברשות היחיד טהור. (25) למעלה פט"ו ה"א. (26) זה המשך הנימוק למה נשרפות. ובתוספתא שם הלכה ד, הגירסא: "שאפילו" כבר אחד וכו'. (27) דברי ר' יוסי בתוספתא שם ה"ד.

ג. כְּכָר טְמֵא שֶׁנִּתְעַרַב בְּתֵשָׁעָה כְּפָרוֹת טְהוֹרִין, וּבָאוּ חֲמִשָּׁה בְּנֵי אָדָם²⁸ וְאֲכָלוּ חֲמִשָּׁה כְּפָרוֹת מֵהֶן, וּבָאוּ חֲמִשָּׁה בְּנֵי אָדָם אַחֲרֵיהֶם וְאֲכָלוּ חֲמִשָּׁה הַנִּשְׁאָרִים - הָרֵאשׁוֹנִים טְמֵאִים, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהֶן אֲנָשִׁים אַחֲרֵיהֶם שִׁיתְלוּ בָהֶן²⁹; וְהַחֲמִשָּׁה הָאֲנָשִׁים הָאֲחֵרוֹנִים טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן תּוֹלִין בְּרֵאשׁוֹנִים³⁰.

(28) תוספתא שם ה"ה. (29) ומפני שכל התערובת טמאה, כלמעלה בסוף ההלכה הקודמת - נטמאו, שהרי אכלו אוכלין טמאים. (30) אנו אומרים שהראשונים שטימאנו אותם - אכלו את הכיכרות הטמאות, והם אכלו את הטהורות.

ד. שְׂנֵי שְׁבִילִין³¹, אֶחָד טְמֵא וְאֶחָד טְהוֹר, וְהִלְכוּ בָּהֶן שְׂנֵי אֲנָשִׁים, אִישׁ אֶחָד טְהוֹר וְאִישׁ אֶחָד טְמֵא,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְטִמְאָה נְתוּנָה עֲלָיו, סֶפֶק נִגְעָה⁷¹ סֶפֶק לֹא נִגְע - סֶפֶקוּ טְהוֹר. פֶּשֶׁט יָדוֹ עַל גְּבִיּוֹ, סֶפֶק נִגְע סֶפֶק לֹא נִגְע - סֶפֶקוּ טָמֵא⁷². וְכֵן סֵלַע הַמִּנְחָה בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים גְּבוּהָ עֲשָׂרָה טַפְחִים וְטִמְאָה נְתוּנָה עֲלָיו, סֶפֶק נִגְע סֶפֶק לֹא נִגְע - סֶפֶקוּ טְהוֹר. עָלָה בְּרֹאשׁ הַסֵּלַע⁷³, סֶפֶק נִגְע סֶפֶק לֹא נִגְע - סֶפֶקוּ טָמֵא.

(70 שם. 71 אדם. 72) מכיוון שהושיט ידו לאויר רשות היחיד. (73) לא נתבאר, למה בחמור כתוב "פשט ידו", וכאן כתב "עלה". ומשמע שפשט ידו אינו טמא.

יג. הִיָּה⁷⁴ זָב רֹכֵב עַל חֲמורוֹ וְזֵה⁷⁵ רֹכֵב עַל חֲמורוֹ וּמִהֲלָכִין בְּדֶרֶךְ, סֶפֶק נִגְע בְּזָב סֶפֶק לֹא נִגְע; תִּינוּק טָמֵא מְרָקָב עַל כְּתָפוֹ שֶׁל אָבִיו וְתִינוּק טְהוֹר מְרָקָב עַל כְּתָפוֹ שֶׁל אָבִיו וְהִלְכוּ זֶה בְּצַד זֶה, סֶפֶק נִגְע סֶפֶק לֹא נִגְע; חֲבִילָה עַל כְּתָפוֹ וְהִרְק מְדַבֵּק בְּכֶתֶל⁷⁶, סֶפֶק נִגְע סֶפֶק לֹא נִגְע; בָּלִים שְׁטוּחִין בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים לְמַעַל מַעְשָׂרָה⁷⁷ וְהִטְמֵא עוֹבֵר, סֶפֶק הִסִּיט סֶפֶק לֹא הִסִּיט⁷⁸ - הַפֵּל טְהוֹר⁷⁹.

(74 שם ה"ג. 75) אדם טהור. (76) וספק רוקין טמא. (77) ומקום זה נידון כרשות היחיד. (78) הזוי. (79) ואפילו אם הוא זב שמתמא בהיסט. מחלוקת רבי יעקב ורבי יוסי שם, ופסק כרבי יוסי, האומר "שכל שהוא דרך הילוכו - טהור".

בְּרִיף רַחֲמָנָא דְסִיעִין

~ שבת קודש י"ט כסלו ~

הַלְבוֹת טִמְאָת אֶבְלִין

מְצוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא דִּין טִמְאָת אֶבְלִין וּמִשְׁקִין וְהַכְּשָׁרִין.

וּבְאִוֵּר מְצוּהָ זֹאת בְּפָרְקִים אֵלּוּ:

פָּרֵק רֵאשׁוֹן

1) יבאר אוכל המיוחד למאכל אדם, ושאינו מיוחד אין מקבל טומאה. המשקין שמכשירים את האוכלין או אינם מכשירים. הדברים שאינם מקבלים טומאה אף על פי שבני אדם אוכלים אותם. הדברים שאם חשב עליהם בטלה דעתו או הזק מחשבה.

א. כָּל אֶכֶל הַמֵּיחָד לְמֵאֲכַל אָדָם, כְּגוֹן לֶחֶם וּבֶשֶׂר וְעֵצִים וְזֵיתִים וְכִיּוֹצֵא בֵהֶן - מְקַבֵּל טִמְאָה; וְכֹל שְׂאִינֵו מֵיחָד לְמֵאֲכַל אָדָם - הֵרִי זֶה טְהוֹר וְאִינוֹ מְקַבֵּל טִמְאָה, אֲלָא אִם בֵּן חֹשֵׁב עָלָיו וְיַחַדוֹ לְמֵאֲכַל אָדָם. וְזֶה וְזֶה אִינוֹ מְקַבֵּל טִמְאָה עַד שְׂיִבְלֵל תַּחֲלָה בְּאֶחָד מִשְׁבָּעָה מִשְׁקִין. וְזֶהוּ הַגְּקָרָא הַכְּשָׁר. שְׁנַאֲמַר: וְכִי יִפֵּן מִים עַל זֶרַע².

2) ומסיים "ונפל מנבלתם עליו טמא הוא לכם", משמע,

לְאוֹתָהּ שָׂדֶה אוֹ לֹא נִבְנְסְתִי - סֶפֶקוּ טָמֵא; שְׁסֶפֶק טִמְאָה בְּרִשׁוֹת הַיַּחֲדִיד, אֲפִלוּ סֶפֶק בִּיאָה - טָמֵא⁵⁷.

(52 שם פ"ו מ"ג. 53) מת מונח בה, והנכנס נטמא באוהל. (54) פירוש, הכניסה לחנות הפתוחה לרשות הרבים דומה למגע השרץ המונח ברשות הרבים, שהרי האדם ודאי עמד ברשות הרבים, וספק אם נכנס למקום הטומאה, ולפיכך נידונית כל החנות הטמאה כטומאה המונחת ברשות הרבים (רבינו בפירושו). (55) מפני שוודאי נכנס לרשות היחיד, אלא שאין אנו יודעים אם למקום טמא נכנס, ואם-כן הספק הוא ברשות היחיד, שהרי שתי החנויות רשות היחיד הן (ראה רב"ד וכסף-משנה). (56) שם מ"ה. (57) נחלקו רבי אליעזר וחכמים בדין ספק טומאה ברשות היחיד, לדעת רבי אליעזר - ספק נגע בטומאה המונחת בה, ספק לא נגע - טמא, אבל ספק אם נכנס למקום שהטומאה בו (ספק ביאה) - טהור, וחכמים מטמאים גם בספק ביאה, ופסק רבינו כחכמים.

י. מְקוּם⁵⁸ שֶׁהָיָה רִשׁוֹת הַיַּחֲדִיד וְנִעְשָׂה רִשׁוֹת הַרְבִּים⁵⁹ וְחִזָּר וְנִעְשָׂה רִשׁוֹת הַיַּחֲדִיד⁶⁰ - כְּשֶׁהוּא רִשׁוֹת הַיַּחֲדִיד סֶפֶקוּ טָמֵא, וְכִשֶׁהוּא רִשׁוֹת הַרְבִּים סֶפֶקוּ טְהוֹר.

(58) שם מ"א. (59) כגון שמכרו לרבים. (60) חזר וקנאו מהרבים ('תפארת ישראל'). ואין זה דומה לדין בקעה שעברו עליה בימות הגשמים (ראה למעלה ה"ו).

יא. דְּבָרִים⁶¹ שֶׁהֵן בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים - הֵרִי הֵן בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים. כִּי־צָד? קִפָּה בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים גְּבוּהָ עֲשָׂרָה טַפְחִים⁶² וְהִטְמְאָה בְּתוֹכָהּ, סֶפֶק נִגְעָה⁶³ סֶפֶק לֹא נִגְע - סֶפֶקוּ טְהוֹר⁶⁴. הַכְּנִיס יָדוֹ לְתוֹכָהּ, סֶפֶק נִגְע סֶפֶק לֹא נִגְע - סֶפֶקוּ טָמֵא⁶⁵. הִיָּתָה כְּפִישָׁה⁶⁶ נְתוּנָה עַל כְּתָפוֹ, וְכִפְר תְּרוּמָה כְּרוּף בְּסִיב⁶⁷ אוֹ בְּגִיד וְנִתְּנָן לְתוֹכָהּ, סֶפֶק נִגְע בֵּה אַחֲרָה⁶⁸ סֶפֶק לֹא נִגְע - סֶפֶקוּ טָמֵא⁶⁹.

(61) תוספתא, שם פ"ו ה"ב. (62) שיעור רשות היחיד. (63) פירוש, ספק אם הכניס ידו לתוך הקופה. (64) ואין זה דומה לספק ביאה, מפני שהקופה עצמה מונחת ברשות הרבים, והרי זה דומה לדין ראשון שבהלכה ט. (65) מכיוון שידו ברשות היחיד והטומאה שם, הרי זה ספק טמא ברשות היחיד - וספיקו טמא. (66) כלי אבן וכדומה, שאינו מקבל טומאה. (67) חוטים המטפסים על גזעי האילנות ואינם מקבלים טומאה, וכן נייר אינו מקבל טומאה, ובכן נעשתה שמירה מעולה לכיכר של תרומה שלא תיטמא. (68) ואין ידוע אם טהור לתרומה. (69) כמו בהכניס ידו לתוך הקופה. ואע"פ שהכפישה אינה רשות היחיד, ספיקו טמא מפני שהיא על כתיפו של אדם (כסף-משנה). ומה שאמרו "כרוך בסיב או בנייר" הכוונה להשמיענו רבותא, שאף-על-פי-כן חוששים אנו שמא נגע בכיכר עצמה.

יב. חֲמורו⁷⁰ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים גְּבוּהָ עֲשָׂרָה טַפְחִים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בו כלל כי פנימיות נשמתו של יהודי היא לעולם בשלימות.

ככל עניין בעבודת ה', גם מקורו של עניין זה הוא בתורה. שבה מצינו שאין די בדיעת התורה, ובכדי שתהיה לו "סם החיים" חייב לקשר לימודו עם נותן התורה "ברכו בתורה תחילה" על ידי חיבור נגלה לתורה שהן גופי תורה עם פנימיות התורה שהיא נשמתא דאורייתא. "וגדול תלמוד שמביא לידי מעשה" שע"י חיבור גליא לתורה ופנימיות התורה נפעל בכל עבודתו חיבור עם פנימיות הנשמה עד שאינו בגדר קבלת טומאה כלל.

(ע"פ לקו"ש חלק כז ע' 74. על פי "יין מלכות" ספר טהרה סימן כב מתוך רמב"ם "פרס המלך")

ג. אָכַל שֶׁהָיָה בְּלוּל⁵ בְּמֵי פְרוֹת, כְּגוֹן מִי תוֹתִים וְרִמּוֹנִים⁶, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּלוּל⁷ וְנָגַע בּוֹ הַזָּב אוֹ בְּשׂוֹר הַמֵּת - הֲרִי הוּא טָהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִכְשֵׁר⁸ בְּאֶחָד מִשְׁבַּעַת הַמִּשְׁקִין.

5) רטוב. 6) שם הלכה א': "ומוציא אני מי תותים ומי רימונים ושאר כל מיני פירות שיש להם שם לוואי". 7) עודנו רטוב בשעה שנגע בטומאה ואפשר לומר שהמשקה נטמא. 8) נימוק למה לא נטמא האוכל. ובסמוך יבואר למה לא נטמא המשקה שעל האוכל.

ד. אִין שֵׁם מִשְׁקָה שֶׁמְקַבֵּל טִמְאָה אֵלֶּא שְׁבַעַת הַמִּשְׁקִין⁹ שֶׁמְנִינּוּ בְּלִבָּם; אָכַל שְׂאֵר מִי פְרוֹת - פְּדִרְךָ שְׂאִין מִכְשִׁירִין, כִּף אִין מְקַבְּלִין טִמְאָה כְּלָל¹⁰.

9) דברי רבינו כאן הם סיוע הנימוק לדין שבהלכה הקודמת. הנימוק שנאמר שם מספיק רק לטהר את האוכל כשהוא לעצמו, אבל למה לא ייטמא המשקה שעל גבו ויטמא את האוכל אחר שיוכשר על ידי הרוק שבפי האדם? ולפיכך הוסיף כאן שמשקין אלה לא רק שאינם מכשירים אלא גם אינם מקבלים טומאה. 10) בתורת כהנים שם הלכה א דרשו את הכתוב (ויקרא יא, לד) "וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא". אי כל משקה יכול (אפשר לחשוב) מי תותים או מי פירות או מי רימונים ושאר כל מיני פירות, תלמוד לומר "מים", מה מים מיוחדים שאין להם שם לוואי, ומוציא מי תותים ומי רימונים וכו' שיש להם שם לוואי". וסובר רבינו שפרשה זו כוללת הכשר וגם טומאה.

ה. זֵיתִים וְעֵנָבִים¹¹ שֶׁלֹּא הִבְיָאוּ שְׁלִישׁ¹² - מִשְׁקִין הַיּוֹצֵאִין מֵהֶן אֵינָן מִכְשִׁירִין וְלֹא מְקַבְּלִין טִמְאָה¹³, אֵלֶּא הֲרִי הֵן פְּשָׁר מִי פְרוֹת שֶׁהֵן טָהוֹרִין לְעוֹלָם.

11) ירושלמי מעשרות פרק א סוף הלכה ג. 12) אם יסחוט אותם לא יוציאו יין ושמן כדי שליש ממה שיוציאו כשיובשלו. 13) בירושלמי המובא למעלה אמרו שאינם מכשירים. ורבינו מוסיף ואומר, שאינם מקבלים טומאה,

שאם לא ניתנו מים לא נטמא, ובתורת כהנים שמיני פרק יא הלכה ו מרבה שישה משקין המפורטים בהלכה הבאה.

ב. וְאֵלוֹ הֵן הַשְּׁבַעַת מִשְׁקִין שֶׁמִּכְשִׁירִין אֶת הָאֹכְלִין לְטִמְאָה: הַמֵּיִם, וְהַטָּל, וְהַשֶּׁמֶן, וְהַיֵּין, וְהַחֶלֶב, וְהַדָּבָשׁ, וְהַדְּבַשׁ. וְאֵינָן מִכְשִׁירִין עַד שֶׁיִּפְּלוּ עַל הָאֹכְלִין בְּרִצּוֹן הַבְּעָלִים. וְלֹא יִהְיוּ סְרוּחִין, שֶׁהַמִּשְׁקָה הַסְּרוּחַ אֵינוֹ מִכְשִׁיר⁴. וְכִיּוֹן שֶׁהַכֹּשֶׁר הָאֹכֵל, אֵף עַל פִּי שֶׁיִּכְשֵׁ וְהֲרִי הוּא נָגוּב - הֲרִי זֶה מְקַבֵּל טִמְאָה.

3) דבש דבורים. בתורת כהנים שם פרשתא ח הלכה א אמרו, שכל המשקין שאין להם שם לוואי (שם נוסף) מכשירים, להוציא מי תותים, מי רימונים וכדומה, אבל דבש דבורים אינו בכלל אלה שיש להם שם לוואי מפני שסתם דבש הוא דבש דבורים. במשנה ה שם שנינו, שמי רגליים, רוק ומי האף גם כן מכשירים, ולא מנאם רבינו כאן מפני שהם תולדות מים. 4) תורת כהנים שם הלכה ד: "אשר ישתה" פרט למשקה סרוח.

~ נקודות משיחות קודש ~

שלושה תנאים ציין הרמב"ם לטומאת אוכלין:

א: שיהיה אוכל מיוחד לאדם. ב: שיבלל תחילה באחד משבעת המשקין. ג: שלא יהיה מחובר לקרקע אפילו כשורש קטן (ריש פרק ב'). והסיבה הפנימית בזה שכל גדר הטומאה שייך רק במקום שיש קדושה או אפשרות לקדושה, כי מצד טבע הבריאה הוקצבה לקליפות חיות מצומצמת מאוד, ולכן הם משתדלים להגיע למקום הקדושה ולקבל תוספת חיות על ידי שמורידים את האדם בקליפה ובטומאה.

אכילה במובן הרחב היא כל צרכי האדם, ומאכל אדם היינו צרכי נשמתו הם ענייני התורה ומצוותי, ולכן רק אוכל המיוחד לאדם יכול לקבל טומאה כי יש בו תוספת קדושה. משקין, מורים על חסד והשפעה כי טבעם לעזוב מקום גבוה ולירד למקום נמוך ולהשפיע למטה מטה. ובנוסף, הם המוליכים את האוכל בגוף (שלכן אמרו חז"ל "אכל ולא שתה אכילתו דם").

ובעבודת האדם, כאשר עבודת ה' של יהודי היא כדבעי יש בו לחלוותי המדרכת ומחברת את הסביבה ומשפיעה על הקרובים לו. ולכן, בסוג זה של "אוכל" רוצה הקליפה להתדבק יותר מהאוכל עצמו כי יש בו השפעת קדושה לרבים ומשום כך מצינו ריבוי גזירות על משקין יותר מעל אוכלין.

העצה להינצל מכך היא בתנאי השלישי שבטומאת אוכלין: "...כל זמן שהן מחוברין אפילו כשורש קטן... אינן מקבלין טומאה" כשכל פעולות האדם מקושרות עם פנימיות נשמתו, כלומר עם הידיעה וההכרה במטרה האמיתית של תפקידו בעולם, אין הטומאה יכולה לגעת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

25) גרעיני הענבים. 26) קליפות הענבים. 27) אחר שנזרכו הענבים ויצא יינם כנס את הפסולת, החרצנים והזגים וחישוב לאכול אותם. 28) מפני שאין דרכם של בני אדם לאכלם בטלה דעתו של זה.

יב. זיתים וענבים הקשים שנפרצו²⁹ ויוצאין מתחת הקורה בשעת הדריכה - אינן מקבלין טמאה³⁰. ועד פמה³¹? עד ארבעה קבין לכל פור³². הנה הנפרץ יתר מזה - מקבלין טמאה³³. ואם פנסן לאכלין, אף על פי שהן פחות מארבעה קבין - מקבלין טמאה.

29) קופצים מתחת הקורה הלוחצת עליהם. 30) מפני שאינם ראויים לא לאכילה ולא לתעשיית שמן ויין. 31) תהא כמות הנפרצים ולא יקבלו טומאה. 32) הכור הוא שלושים סאה והסאה שישה קבים, נמצא שהכור מחזיק מאה ושמונים קבים, ואם נפרצים יותר מארבעה קבים לכור זיתים או ענבים שהוכנסו לבית הבד או לגת אין אדם מוותר עליהם. 33) מפני שלא יצאו לגמרי מתורת אוכל, המחשבה מועילה.

יג. הפפניות³⁴ והפגין³⁵ והבסר³⁶ והקצחה³⁷ - הרי הן פאכלין ומקבלין טמאה.

34) שם משנה ז, "עוקצי התמרים בתחילת צמיחתם" (לשון רבינו בפירושו שם). 35) תאנים שלא בשלו. 36) ענבים שטרם בשלו. שם משנה ו. ופסק כרבי עקיבא. 37) כמון שחור (ערוך).

יד. לולבי זרדים³⁸ וחרובין ושל ערל ועלי הלוף השוטה - אינן מקבלין טמאה עד שיתמתקו³⁹.

38) "הקצוות הרכים היוצאים בקצוות השבטים (הענפים הדקים) בעת שהאילנות מבלבלים". 39) שישופר טעמם על ידי כבישה וכדומה.

טו. החרדל והתורמוסין⁴⁰ ושאר כל הנכבשין - מטמאין טמאת אכלין בין משהמתיקו בין עד שלא המתיקו⁴¹.

40) מין קטנית. במסכת ביצה כה, ב אמרו ששולקים אותו שבע פעמים ואוכלים אותו בקינוח סעודה. 41) דרכם של בני אדם לכובשם ולאוכלם ולפיכך יש עליהם תורת אוכלין אפילו לפני כבישתם.

טז. זיתים שפכשן בעלין שלהן - אין העלין מקבלין טמאה⁴²; שלא פכשן לאכלין אלא למראה⁴³.

42) מפני שאינם נאכלים. 43) הזיתים נראים טריים ויפים כשהם מחוברים לעלים.

יז. פשות של קשות⁴⁴ והגין⁴⁵ שלה - אין מקבלין טמאה⁴⁶, מפני שאינן אכל.

44) קישואים וכשהם קטנים יש עליהם כעין שערות ונקראות כשות ואינן ראויות לאכילה. 45) הפרח שבראש

כמו שנתבאר בהלכה הקודמת, שמשקה שאינו מכשיר אינו מקבל טומאה. וכן משמע בתורת כהנים שהבאנו למעלה.

ו. אלו דברים¹⁴ שאינן מקבלין טמאה אף על פי שבני אדם אוכלין אותן, לפי שאינן נאכלין להנאת גופן¹⁵, אלא מפני שנותנין טעם במאכלות או מפני הריח או המראה. ואלו הן: הקשט והחמס וראשי בשמים והתיאה והחלתית והפלפלין וחלות חריע¹⁶. וכן כל פיוצא בהן.

14) פרק ג משנה ה. 15) ליהנות מגוף דברים אלה. 16) כל אלה מיני תבלינים הם, שמשתמשים בהם לשיפור הטעם או הריח או הגוון של התבשיל.

ז. השבת¹⁷ - סתמו לאכילת גופו פשאר ירקות השדה; ואם חשב עליו לקדרה - אינו מתטמא טמאת אכלין¹⁸. והשבת משנתנה טעם לקדרה - הרי זו פזבל¹⁹ ואינה מתטמאה טמאת אכלין.

17) שם משנה ד. ופירש רבינו שם שהוא מין ירק שנקרא כן גם בערבית ועומד לאכילה כשהוא חי (על פי הגמרא נדה נא, ב: "סתם שבת לכמך עשויה"). ואם נותנים אותו בתבשיל יוצא רובו לתוך התבשיל והנשאר הוא כפסולת שאינה ראוייה למאכל אדם. 18) אם חישוב עליו לקדירה הרי הוא כתבלין, ונתבאר למעלה שתבלינים אינם מקבלים טומאה. 19) נימוק למה אינו מקבל טומאה מפני החלק שאינו נימוח בקדירה ואינו כתבלין.

ח. התמרים²⁰ והגרוגרות²¹ שנתנו לקדרה פתבלין - עדין הן מתטמאין טמאת אכלין עד שיפסדו מלאכל אדם²².

20) תוספתא עוקצין פרק ג הלכה ח. 21) תאנים יבשות. 22) בתוספתא שלפנינו כתוב: "שיפסלו לכול" ורבינו גורס כמו שכתב כאן, בהתאם לשיטתו לקמן פרק ב הלכה ד, שדבר שנפסל לאדם אינו מקבל טומאה. ולפני שנפסלו מקבלים טומאה ואין המחשבה מועילה להוציאם מתורת אוכל - כמו שבת שבהלכה הקודמת - מפני שהם אוכל חשוב.

ט. הפרשינים²³, אם יחדן למאכל אדם - מתטמאין טמאת אכלין.

23) שרביטים דומים לשרביטי עדשים ובתוכם גרעינים קטנים והם מאכל בהמה, ובשעת הדחק נאכלים גם על ידי בני אדם.

י. הקור²⁴ - הרי הוא פגעין לכל דבר. ואם שלקו וטגנו - מתטמא טמאת אכלין.

24) "ראש הדקל והוא עץ לבן רך ... ואוכלין אותו בני אדם" (רבינו בפירושו למשנה עוקצין פרק ג משנה ז).

יא. החרצנין²⁵ והזגין²⁶, אף על פי שפנסן לאכלין²⁷ - אינן מתטמאין²⁸ טמאת אכלין.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הקישוא. (46) אם נגעה בהם טומאה לא נטמאו הקישות, מפני שאינם יד ולא שומר לקישות. ראה לקמן פרק ה הלכה א והלכה ב.

59) ישנם בני אדם שאוכלים דבש תמרים ולפיכך מועילה מחשבתו להוריד עליו תורת אוכל. (60) מפני שאין אדם שותה דבש תמרים.

יח. דבש בכורתו⁴⁷ - מטמא טמאת אכלין⁴⁸ שלא במחשבה. רדה הדבש⁴⁹ - משירסק החלות⁵⁰ מתטמא משום משקה⁵¹. דבש הזב⁵² מפורתו - מתטמא טמאת משקין⁵³; חשב עליו לאכלין - מתטמא טמאת אכלין⁵⁴.

כב. השלג - אינו אכל ולא משקה. חשב עליו לאכלין - בטלה דעתו; למשקין - מתטמא טמאת משקין. נטמא מקצתו - לא נטמא כלו⁶¹; העבירו⁶² על גבי כלי חרס הטמא⁶³ - נטמא כלו⁶⁴.

(47) כשעודנו בכורת. (48) אינו כמשקה. טומאת משקין חמורה מטומאת אוכלין. (49) הדבורים אוגרות את הדבש בשפופרות מושות לשעווה המדובקות לחתיכות גדולות הנקראות "חלות דבש", והוצאת החלות מהכורת נקראת רדייה. ובכן: "רדה הדבש" משמעותו הוציא חלות דבש מהכורת. (50) כדי להוציא דובשן. (51) אבל לפני הריסק יש עליו דין אוכל. (52) מאלין. (53) כדין חלות שריסקן להוציא דובשן. (54) כשריסק החלות אין מחשבת אוכלין מועילה מפני שעשה מעשה המוכיח שנתכוון למשקה, אבל בזב מאליו מועילה מחשבתו.

(61) אלא המקום שנגע בטומאה, והטעם מפני שהשלג אינו גוש אחד אלא קבוצה של הרבה קרטים דבוקים זה בזה. (62) את השלג. (63) פירוש, שהכניסו לתוך אוויר הכלי. (64) מפני שכל השלג היה באוויר הכלי והתורה אמרה (ויקרא יא, לג) "כל אשר בתוכו יטמא". בגמרא שם מסיימים: התורה העידה על כלי חרס (שהוא מטמא מאווירו), אפילו הוא מלא חרדל. [בברייתא שם הגירסא: "שהעבירו על אוויר תנור", ורבינו שינה וכתב "על גבי כלי חרס". מובן שהתכוון לאווירו, שהרי כלי חרס אינו מטמא מגבו].

יט. השמן הקרוש⁵⁵ - אינו אכל ולא משקה. חשב עליו פשהוא קרוש בין לאכלין בין למשקין - בטלה דעתו⁵⁶. וכן הדם שנקרש - אינו אכל ולא משקה. חשב עליו לאכלין - מתטמא טמאת אכלין⁵⁷; חשב עליו למשקין - בטלה דעתו.

כג. החלב שבפחל⁶⁵ שחשב עליו - בטלה דעתו, והרי הוא טהור. חשב על החלב שבקבה⁶⁶ - הרי זה מתטמא טמאת אכלין⁶⁷.

(55) בתוספתא כתוב סתם "השמן" ורבינו הוסיף מדעתו "הקרוש", שהרי שמן ניגר הוא אחד משבעת המשקין. (56) מכיוון שאין דרכם של בני אדם לאכול שמן קרוש אין מחשבת יחיד מועילה לעשותו אוכל או משקה. [הראב"ד משיג על רבינו ומפרש התוספתא בשמן שיצא מאליו מן הזיתים. ובתוספות פסחים כתבו בשם רבינו תם כדעת רבינו]. (57) לא נתפרש מה בין דם לשמן, וההגיון הפשוט מחייב ששמן קרוש יותר ראוי לאכילה מדם קרוש. ואולי בתקופתם רגילים היו גויים לאכול דם קרוש, והרי אמרו "כבד כולו דם".

(65) שד הבהמה. (66) הנמצא בקיבת עגל יונק. (67) רוב בני אדם אינם אוכלים אותו ולפיכך אם לא חישב עליו אין עליו תורת אוכל, ומכיוון שישנם בלתי איסטניסים האוכלים אותו, מועילה בו מחשבה לענין טומאה (לענין איסור ראה בהלכות מאכלות אסורות פרק ט). [למעלה בהלכה כ אמרנו, שחלב קרוש אין מחשבה מועילה בו ובעל כרחנו עלינו לפרש, שכאן המדובר בחלב ניגר. אולם תמוה קצת למה מחשבת משקין אינה מועילה ומחשבת אוכלין מועילה. ואולי אין דרכם של בני אדם לשתותו אלא מטבילים בו לחם וכדומה].

כ. חלב שנקרש - לא אכל ולא משקה. חשב עליו לאכלין⁵⁸ - מתטמא טמאת אכלין; למשקין - בטלה דעתו.

כד. ענבים שדרכן⁶⁸ - משיהלף בהן הדורף שתי וערב מתטמאין טמאת משקין⁶⁹. נשתיר בהן גרגרין שלמים - אותן גרגרין מתטמאין טמאת אכלין⁷⁰. וכן הזיתים - משיטענום⁷¹ מתטמאין טמאת משקין. נשתירו בהן גרגרין שלמין - מתטמאין טמאת אכלין.

(58) בתוספתא שלפנינו (שם הלכה ב) הגירסא: "אין צריכין מחשבה לאוכלין". [דיני חלב יתבארו לקמן בפרק שלישי]. בתקופת המשנה לא היו רגילים לאכול חלב קרוש ואין לפרש שהכוונה לחלב קרוש שנמצא במעי עגל רך, שהרי דינו כפרש ממש ומחשבה אינה מועילה בו (ראה לקמן הלכה כ"ג והלכות אבות הטומאות פרק א הלכה ט"ו).

(68) בגת להוציא יינם. (69) אפילו הנשאר בתוך הקליפה. (70) מלשונו של רבינו משמע, שהמדובר בענבים שנשאר שלמים במקום הדריכה. (71) יטעינו עליהם את הקורה הכבידה.

כא. דבש תמרים - לא אכל ולא משקה. חשב עליו לאכלין - מתטמא טמאת אכלין⁵⁹; למשקין - בטלה דעתו⁶⁰. ושאר כל מי פרות בלן - לא אכל ולא

כה. הערלה⁷², וכלאי⁷³ הפרם, ושור הנסקל⁷⁴ שנשחט, ועגלה ערופה⁷⁵ בין שנשחטה בין שנערפה⁷⁶, וצפרי מצרע, ופטר חמור⁷⁷, ובשר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

2) עוקצין פ"ג מ"ח. (3) במשנה כתוב סתם: ומעורה בשורש קטן". וסובר רבינו, שאם אין התבואה יכולה לחיות משורש זה, הרי היא כעקורה לגמרי.

ב. יחור⁴ של תאנה⁵ שנפשה⁶ ומערה בקלפה שאינו יכול לחיות ממנה⁷ - כל האכלין שבו מתמאין⁸. ויש בדבר ספק, אם היה שאר האילן כמו יד⁹ לזה היה יחור שנשבר או לאו¹⁰.

4) שם. 5) ענף, ותאנים תלויות בו. 6) נשבר. 7) אם תקשור את הענף לקליפתו, לא יתרפא לשוב להוציא עלים, פרחים ופירות. 8) כדעת חכמים שם. שהטומאה לא נגעה באוכל. וזה נקרא יד לאוכל. 9) פירוש, אם נגעה טומאה באילן, ספק הוא אם נטמאו התאנים התלויות בייחור. בעיא של רב פפא בחולין קכח, ב ונשאהר בתיקו. [בלשון ראשון מפרש רש"י שהבעיא היא, אם נפשו זה הייחור, והייחור השני אינו יכול לחיות, ופירות שבו מקבלות טומאה, והייחור הראשון יכול לחיות, ודינו כמחומר. ושאל רב פפא, אם הייחור הראשון נעשה יד לשני, וטומאה הנוגעת בו מטמאה את הפירות שבייחור השני. ולשונו של רב פפא מתיישבת יותר לפי פירוש זה, שהרי אמר: "מהו שתעשה יד לחברתה?".] 10) תוספתא עוקצין פ"ב ה"ג, מובאה בחולין קכז, ב.

ג. ירקות שייבשו¹¹ באביהן¹², כגון פרום ודלעת שייבשו באביהן - אינן מתמאין טמאת אכלין¹³. לקטן¹⁴ ליבשן - הרי הן אכלין פשהיו¹⁵ עד שייבשו ויעשו פעין.

11) טרם שנקצו. 12) מפני שאינם ראויים לאכילה. [בחולין שם כתוב "שצמקו", ורבינו נקט לשון התוספתא]. 13) כשהם לחים וראויים לאכילה. 14) ואין המחשבה מועילה להוריד מהם תורת אוכל (ראה הלכה ד). 15) שם ה"ד.

ד. אילן שנפשה ובו פרות - הרי הן פתלושין¹⁶. וכן אם יבש האילן ובו פרות - הרי הן פתלושין¹⁷.

16) מתמאים ומטמאים טומאת אוכלין. 17) בתוספתא שם כתוב "כמחוברין", אבל בגמרא שם פירשו שהמדובר לענין שבת, אבל לטומאה דינם כתלושים. [הראב"ד השיג ואומר שלא נמצא מקור דין זה, ברור שהוא קיבל את הגירסא שבגמרא שם "יבשו". פירוש, הפירות. אולם רבינו הסתמך על גירסת התוספתא "יבש". פירוש, האילן יבש. וגירסתו מתקבלת יותר על הדעת, שהרי הרישא של ברייתא זו מדברת באילן שנפשה, והיא ממשיכה ואומרת: "יבש", ומסיימת: "הרי הן כמחוברין". וקושיית הגמרא על שמואל, המדבר על פירות שיבשו, היא מקל-וחומר: אם יבש האילן כולו - דין הפירות כמחוברים, כשיבשו הפירות לבדם - לא כל-שכן. ע' שם בגמרא, וראה משנה-למלך].

ה. תאנים¹⁸ שייבשו¹⁹ באביהן - מטמאות טמאת אכלין במקומן²⁰.

בְּחֵלֶב, וּבְשׂוֹר פָּרָה אֲדָמָה⁷⁸, וְהַפְּגוּל⁷⁹, וְהַנּוֹתֵר⁸⁰, אָף עַל פִּי שֶׁכָּל אֱלוֹ אֲסוּרֵינָהּ הַנְּאָה - פְּלִין מִתְּמַאֵין טִמְאָת אֲכָלִין⁸¹.

72) פירות האילן בשלוש השנים הראשונות לנטיעתו נקראים "ערלה" ואסורים באכילה ובהנאה (פרשת קדושים יט, ג). 73) אם נזרעה תבואה בין הגפנים נאסרה התבואה והענבים בהנאה. דיניהם מפורטים בספר זרעים הלכות כלאיים. 74) שור שנגח אדם או רבע אשה דינו בסקילה, ואם שחטו אותו אחר שנגמר דינו בבית דין לסקילה, בשרו אסור באכילה ובהנאה. 75) נמצא הרוג ולא נודע מי רצחו מביא בית דין עגלה ועורפים אותה, ובשרה אסור באכילה ובהנאה. דיניה - מתבארים בספר נזיקין הלכות רוצח פרק ט. 76) אחר עריפתה אין העגלה מטמאה טומאת נבילות. מפני שמצוותה בעריפה היא (העריפה) עומדת במקום שחיטה. 77) בכור חמור מצוה לפדותו בשה ולתת את השה לכהן, ואם לא פדאהו, עורפים אותו, ככתוב בתורה (שמות יג, ג). והמדובר, כשנשחט ועודו מפרס, ואינו מטמא טומאת נבילות כל זמן שיש בו מקצת חיות, ואף על פי כן דינו כאוכלין, מקבל טומאה ומטמא אחרים בניגוע, כמו ששינוי בחולין (קיי, ב): "השוחט בהמה טמאה לגוי, מטמאה טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבילות עד שתמות". אבל אחר שמת הרי הוא נבילה ומטמא טומאה חמורה אפילו לא נגע בטומאה. ואפשר להעמיד דין זה גם אחר מיתת החמור, כגון שלקח פחות מכזית מנבלת החמור (פחות מכזית נבילה אינו מטמא) וצירף אוכל טהור והשלים לכביצה (אוכלין טמאים אינם מטמאים בפחות מכביצה) ונגעו בשרץ, נטמאו טומאת אוכלין ומטמאים את האוכלין שיגעו בהם. 78) בשרה אסור באכילה ובהנאה. 79) קדשים שחישב בשעת שחיטתם להקטיר אימוריהם או לאכול בשרם אחר הזמן או מחוץ למקום (לפעמים כולל המונח "פיגול" גם מחשבת חוץ למקומם), שקבעה תורה. 80) בשר קדשים שלא נאכל בזמנו. 81) אף על פי שכל הדברים שנימנו כאן אסורים באכילה ובהנאה, לא יצאו מתורת אוכל. פסק חכמים נגד דעת רבי שמעון בתוספתא שם.

פָּרָק שְׁנַיִם

1) יבאר האוכלין הגדלים מן הקרקע אם מקבלים טומאה לפני שיעקרו. ודין אוכלין שהוכשרו כשהם מחוברים לקרקע או במים שבקרקע. ודין משקין טמאים שנפלו על האוכלין, ואוכל שנפסד ונסרח עד שאינו ראוי לאכילה וכו'. זרעים טמאים שזרעם ומשקה שנטמא ואחר שנטמא נפסד ונסרח. קדירה מלאה משקין ונתונה בתוך המקווה ופשט ראשון לטומאה ידו ונגע בה וכו'. מי שפיכות אם הם בחזקת טומאה ואם ירדו עליהם גשמים.

א. פֶּלֶא אֲכָלִין² הַגְּדִלִין מִן הַקְּרָקַע - אֵינָן מְקַבְּלִין טִמְאָה עַד שְׁיַעְקְרוּ; אֲכָל פֶּלֶא זִמְן שֶׁהוּן מְחַבְּרִין, אֲפִלוּ בְּשׂוֹר שֶׁקָּטַן שְׂיִכְלִין לְחַיּוֹת מְמוּנֵי³ - אֵינָן מְקַבְּלִין טִמְאָה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבבורות ובמערות, ונגעה בהם טומאה בעודם במים המחוברים, אבל אם הוציאם מן הבור הוכשרו במים שעל גבם. [בפסחים טז, א אמרו, שמים מחוברים מכשירים. ופירש ריב"א ב'תוספות' שם ד"ה חד, שהמדובר כשהוציאו האוכל מן המים המחוברים, ומסתמך על המשנה מכשירין פ"ד מ"ו].³⁹ 'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשת ח, ב. (40) אף-על-פי שהיו לפני כן בכלי, והיו ראויים להכשרה (הכסף-משנה מציין המקור ב'תורת כהנים' שם, אולם נפלו שם כמה שיבושים, וקשה לקבוע את הגירסא הנכונה. ראה קרבן אהרן שם).

ט. קשיות⁴¹ שנטעו בעציץ⁴² והגדילה, אף על פי שפיצאת חוץ לעציץ⁴³ - אינה מקבלת טמאה⁴⁴. ועציץ שהוא נקוב פדי שפיצא בו⁴⁵ שרש קטן⁴⁶ - הרי הוא פאריך, והנטוע בו אינו מקבל טמאה. וכן אם היו בו מים - אינן מכשירין⁴⁷.

(41) עוקצין פ"ב מ"ט. (42) נקוב, והזרעים שבו דינם כמחובר לקרקע. (43) הגדילה, ויצא חלק ממנה חוץ לעציץ. (44) אין אנו אומרים שחלק זה נתלש מן העציץ, ודינו כפירות תלושים (על-פי פירוש רבינו במשנתנו. ראה ראב"ד וכסף-משנה). [ואפשר גם לפרש, שהמדובר בעציץ שאינו נקוב, ודין הקישות כתלושה, ואפילו יצא חלק ממנה חוץ לעציץ, אין אנו אומרים שהיא יונקת מן האוויר שכנגד הקרקע, והרי היא כמחוברת. ופירוש זה מתקבל יותר על הדעת, מפני שהבבא הבאה מתחילה: "ועציץ שהוא נקוב", משמע שעד כאן המדובר באינו נקוב]. (45) דרך הנקב. (46) שם מ"ו. (47) שם.

י. עציץ⁴⁸ שאינו נקוב - הרי הנטוע בו מקבל טמאה; ואם היו מים בתוכו - מכשירין.

(48) שם.

יא. פלי⁴⁹ גללים⁵⁰ וכלי אדמה⁵¹ שהשרשים יכולין לבקע בהן⁵² ולצאת - אינן מכשירין את הזרעים⁵³, ואף על פי שאינן נקובין - הרי הן פנקובין.

(49) שם. (50) כלים העשויים מרפש בהמות מיובש. (51) בלתי מוסקים באש. (52) מפני שהם רכים. (53) הזרעים הגדלים בהם, דינם כמחובר לקרקע ואינם מקבלים הכשר, והמים שבתוכו אינם מכשירים (במשנתנו כתב רבינו פירוש אחר מסובך מאד, וכאן חזר בו).

יב. עציץ שמלאה⁵⁴ עפר עד שפּתו - אינו חשוב פלי⁵⁵, אלא הרי הוא פטבלא שאין לה שפה, שאינו פלי קבול⁵⁶.

(54) שם. (55) אפילו אינו נקוב, מפני שהעפר ביטלו מתורת כלי. (56) כלי עץ וכלי חרס אינם מקבלים טומאה אלא אם יש להם בית קיבול, ומשמיענו כאן שהמים הנמצאים בכלי זה שמילאהו עפר - אינם מכשירים.

יג. משקין⁵⁷ טמאין שנפלו על האכלין⁵⁸ - נטמאו,

(18) מימרא של שמואל שם. (19) בגמרא שם כתוב "שצמקו", ומפרש רבינו (וכן רש"י שם) שיבשו. (20) אפילו כשעודם מחוברים באילן.

ו. פל האכלין שהן מבעלי חיים - אינן מקבלין טמאה עד שימותו²¹. שחט²² בהמה חיה ועוף, אף על פי שעדין הן מפרקסין - מקבלין טמאה²³. ודגים מאימתי מקבלין טמאה? משימותו²⁴. נולד בהן²⁵ טרפה²⁶ ונתטמאו²⁷ פשהן מתנדנדין - הרי יש בדבר ספק, אם הן חשובין כמתים הואיל ונטרפו²⁸, או אינן מקבלין טמאה עד שיידמו פאבן ולא יתנדנדו. האיבר או הפשר המדלדלין בבהמה או חיה שאינן יכולין לחיות²⁹, אם הכשרו³⁰ - מקבלין טמאה במקומן, מפני שהן חשובין פאכל שפרש. נשחטה בהמה - הכשרו פשחיתה³¹; שבהמה כלה פמו יד לאיבר זה, ויד שהכשר - הכשר האיבר בלו, פמו שיתבאר³². ויש בדבר ספק, אם תהיה בהמה בחייה פמו יד לאיבר או פשר המדלדלין³³ בה.

(21) כל זמן שהם חיים, אין עליהם תורת אוכל. (22) שם קיז, ב. (23) דין זה שנינו שם, בשוחט בהמה טמאה לגוי. והטעם, מפני ששחיטה מתירה בהמה טהורה לאכילה כשעודה מפרכסת, מועילה היא גם בבהמה טמאה להוריד לה תורת אוכל, ומכל-שכן השוחט בהמה טהורה, שניתרת לאכילה בשחיטה לפני שתמות. (24) עוקצין פ"ג מ"ח, כבית-הלל. (25) בדגים. (26) פירוש, נולד בהם מום או מחלה, שכיוצא בהם בבהמה חיה ועוף - טריפה. (27) נגעו בטומאה. (28) בעיא שלא נפשטה (חולין עה, א). (29) להתרפא. (30) נרטבו באחד משבעת המשקין שנמנו למעלה בפ"א ה"א. (31) פירוש, בדם שיצא בשעת שחיטה. פסק כר' מאיר (שם כז, ב) שבהמה נעשית יד לאבר. ראה למעלה ה"ב דין ייחורו של תאנה. (32) לקמן פ"ה ה"ג. (33) בעיא שלא נפשטה, שם קכח, א.

ז. השוחט בהמה חיה ועוף - הכשר פל הכשר בדם שפיצא פשחיתה³⁴. לפיכך, אם לא יצא מהן דם פשחיתה - הרי פל בשון צריך הכשר³⁵ בכל האכלין שלא הכשרו.

(34) דין זה נתבאר כבר, ונכפל כאן כעין מכוא לדין שלאחריו. (35) כתנא-קמא במשנה (שם לג, א) נגד דעת ר' שמעון שהשחיטה עצמה מכשירה.

ח. אכלין³⁶ שהכשרו פשהן מחברין לקרקע³⁷, או שהכשרו במים המחברים³⁸ שבקרקע - אינו הכשר, עד שיכשרו אחר שנעקרו במים התלושין מן הקרקע או בשאר משקין; שנאמר: בכל פלי - אינו מכשיר עד שיתלש מן הקרקע פעין המים שפבלים³⁹. שאב המים בכלי ונתנן בקרקע - אינן מכשירין⁴⁰.

(36) שם קיח, ב. (37) ונעקרו אחר שנוגבו. (38) שם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שעורים (רש"י). (72) ולא חישב לאכלן. (73) בשעה שליקטן. והמחשבה שלאחר הליקוט אינה מועילה (כ"מ). [בברייתא שם כתוב: אע"פ שחשב עליהן לאכילה, אינן מטמאין טומאת אוכלין. כנסן לאוכלין - מטמאין טומאת אוכלין. וכדי להתאים דברי רבינו לאותה הברייתא, פירשם הכסף-משנה כן].

יח. פל אכלל⁷⁴ שנטמא ואתר שנטמא נפסל ונסרח: אם נפסל מלאכל הכלב או שיבש פחרש⁷⁵ - הרי זה טהור⁷⁶; ואם נפסל מלאכל אדם ועדין הוא ראוי לכלב - הרי זה טמא פשהיה. וכל האכלין שנטמאו - אין להן טהרה במקורה⁷⁷.

(74) נתבאר למעלה בהלכה יד. (75) ומתוך כך אינו ראוי לאכילת כלב, אף-על-פי שלא נסרח. [הכסף-משנה מציין מקור דין יבש כחרס, בגמרא נדה נה, א, אולם שם המדובר בבשר המת שנפרך (לדעת ר' יוחנן) או נעשה כקמח (לדעת ריש לקיש), ולא נאמר שם כלום בדין יבש כחרס, ורבינו עצמו (בפ"ב מהלכות טומאת מת ה,א) פסק שבשר המת יבש כחרס מטמא. ולכאורה יש בזה סתירה לדבריו כאן. אולם אין לדמות טומאת מת לטומאת אוכלין, אבל קשה להבין כיצד מצא הכסף-משנה בסוגיא זו מקור להלכה שאנו עוסקים בה כאן]. (76) פקעה טומאתו. (77) תוספתא טבול-יום פ"א ה"ב: "ואין להן טהרה מטומאתן".

יט. זרעים⁷⁸ טמאים שזרעם - הרי הצומח מהן טהור, ונאפלו בדבר שאין זרעו פלה⁷⁹. והוא שהשרישו⁸⁰; אבל קדם השרישה - הרי הן בטמאתן, אפלו בדבר שזרעו פלה⁸¹.

(78) ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פ"א ה"ב, דרשו: מנין לזרעים טמאים שזרען טהור? תלמוד לומר "אשר יזרע טהור" (ויקרא יא, לז). יכול אף-על-פי שלא השרישו, תלמוד לומר "הוא". (79) כגון בצלים ששותלים בצלצל קטן, והוא גדל והולך. [במעשרות פ"ה מ"ב, שנינו: "בצלים משהשרישו בעליה - טהרו מלטמא". ומפרש הר"ש, שהבצלים היו מונחים בעליה על גבי המעזיבה, שפר שטוח עליה והשרישו באותו עפר. אבל בצלים שבסל, אפילו הוציאו עלים לא טהרו]. ורש"י (פסחים לד, א) מפרש הטעם, שכיוון שחוברו לקרקע - בטלו לגבה ויצאו מתורת אוכל. (80) הוציאו שרשים. (81) נרקב באדמה.

כ. אכלין⁸² שמתברין לבליים⁸³ - בטלו מתורת אכל. ואם נטמא הפלי - הרי הן מתטמאין בטמאת הפלי⁸⁴; הואיל והן משמשין תשמיש עין⁸⁵ - הרי הן פועין.

(82) חולין קכט, א. (83) כגון שיירי עיסה הדבוקים בעריבה ואין דעתו לאכלם. (84) בדרגת הטומאה של הכלי. אם הכלי אב הטומאה, גם שיירי האוכל אב הטומאה. (85) נעשו חלק מדופן הכלי.

אף על פי שנפלו שלא ברצון הפעלים⁵⁹, שהרי הטמאה וההכשר באין פאתת⁶⁰. והוא שלא יהיו בקרקע⁶¹.

(57) מכשירין פ"א מ"א. (58) שלא הוכשרו לקבל טומאה. (59) בבבא מציעא כב, ב למדו מן הכתוב (ויקרא יא, לח) שהכשר צריך רצון בעלים. (60) נימוק זה נמשך גם לדין מכשירים שלא לרצון. במשנתנו מבאר רבינו בארוכה את הנימוק הזה, ותמצית דבריו היא: מכיוון שרצון בעלים למדנו מן הכתוב "וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו, טמא הוא לכם", והרי כתוב זה נאמר בהכשר שבא לפני נפילת הטומאה, אבל כשהכשר והטומאה באים בבת אחת לא שמענו, ואין להוסיף מדעתנו על דבר שהוא גזירת הכתוב. (61) הדין שמחוברים אינם מכשירים, למדנו מכתוב "אשר ישתה בכל כלי" (שם ו, לד).

יד. פל אכלל⁶² שנופסד ונסרח עד שאינו ראוי למאכל אדם - אינו מקבל טמאה. וכן משקה⁶³ שנוסרח ונופסד ואינו ראוי לשתית אדם - אינו מקבל טמאה, פדרף שאינו מכשיר⁶⁴, שנואמר: אשך ושתה⁶⁵.

(62) שנינו במסכת טהרות פ"ח מ": "כלל אמרו בטהרות: כל המיוחד לאוכל אדם, טמא עד שייפסל מאכילת כלב". ואמרו על משנה זו בכריתות כא, א: "ההוא לאסוקי טומאה מיניה (פירוש, להעלות ממנו את הטומאה שישנה כבר עליו), הכא (מה שאמרנו כאן שאם אינו ראוי לאדם אף-על-פי שהוא ראו לכלב אינו טמא) לאחותי ליה טומאה" (להוריד טומאה על אוכל טהור). וכאן מקור הלכה זו. (63) 'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשת ח ה"ד. (64) שאמרנו למעלה בפ"א ה"ב. (65) ודרשו שם: פרט למשקה טהור. [פסוק זה נדרש בתו"כ שם בעיקר להכשר, אבל כולל גם טומאה, שהרי מסיים "טמא"].

טו. העור⁶⁶ ששלקו והשליא שחשב עליה לאכילה⁶⁷ - מתטמאין טמאת אכלים בפני עצמן⁶⁸.

(66) ברייתא חולין עז, ב. (67) אף-על-פי שלא שלקה, עור שהוא קשה אינו נאכל בלי שליקה, אבל שליא היא רכה, ולפיכך מועילה המחשבה להוריד לה תורת אוכל בלי שליקה. (68) אפילו לא עירבם עם אוכל אחר.

טז. עור החמור⁶⁹ ששלקו - הרי זה ספק, אם מתטמא טמאת אכלים בפני עצמו מפני ששלקו, או אינו מתטמא מפני שהוא מאוס הרבה.

(69) שם עמוד א, בעיא שלא נפשטה. בגמרא שם אמרו, שעור החמור מאוס ואין אוכלים אותו אפילו ע"י שליקה.

יז. חטים⁷⁰ שבגללי פקרו⁷¹ ושעורים שבגללי הבהמה ששלקו⁷² - אין מקבלין טמאה. ואם חשב⁷³ עליהן לאכילה - מתטמאות טמאת אכלין.

(70) ברייתא, מנחות טט, א. (71) רגילים להאכיל את הבקר - חטים, ואת הבהמות האחרות, כגון סוסים וגמלים -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כג. שְׁלֵג⁹⁶ שֶׁנִּטְמָא וְהַשִּׁיק מִקְצָתוֹ לְמִי מִקְוֵה - הוֹאִיל וְטָהַר מִקְצָתוֹ, טָהַר כְּלוּל⁹⁷.

96 ברייתא, נדה יז, א. 97 למעלה (פ"א הכ"ב) למדנו שנטמא מקצתו לא נטמא כולו, מפני שאין דנים את פתיתי השלג כמחוברים לגוש אחד, ולמה נחשב כגוף אחד לענין השקה? הר"ש משאנץ בפירושו למשנה טהרות פ"ג, ב, מסביר את ההבדל הזה, מפני ששלג משלים את המקוה לארבעים סאה (מקוואות פ"ז מ"א), ואם-כן כל השלג המושק נעשה חלק מהמקוה, ולכן נטהר.

כד. הַתְּמָד⁹⁸ הַטָּמֵא, בֵּין שֶׁנִּטְמָא אַחַר שֶׁתְּמָדוֹ בֵּין שֶׁתְּמָדוֹ בְּמֵים טָמֵאִים: עַד שֶׁלֹּא הִחְמִיץ - מִשִּׁיקוֹ בְּמִקְוֵה וְיִטְהַר, שֶׁהָרִי הוּא פְּמֵים; מִשֶּׁהִחְמִיץ - הָרִי הוּא פְּיִין, וְאִין לוֹ טָהָרָה בְּמִקְוֵה⁹⁹.

98 משקה שעושים ממים ושמרי יין. 99 ברייתא, חולין כו, ב.

כה. קְדָרָה¹⁰⁰ שֶׁמְלֵאָה מִשְׁקִין, כְּגוֹן דְּבַשׁ וְיִין וְכִיּוֹצֵא בְהֵן¹⁰¹, וְנִתְּוֵנָה בְּתוֹךְ הַמִּקְוֵה¹⁰², וּפְשֵׁט הָרֵאשׁוֹן לְטָמְאָה אֵת יָדוֹ וְנִגַּע בָּהּ¹⁰³ - הָרִי זֶה מְטַמֵּא אֵת הַמִּשְׁקִין אֲף עַל פִּי שֶׁהֵן בְּתוֹךְ הַמִּקְוֵה, וְנִטְמָאת הַקְּדָרָה¹⁰⁴ מִחֲמַת הַמִּשְׁקִין שֶׁבְּתוֹכָהּ אֲף עַל פִּי שֶׁהִיא בְּתוֹךְ הַמִּקְוֵה¹⁰⁵. הֵיתָה מְלֵאָה מֵיִם - הַקְּדָרָה טְהוֹרָה¹⁰⁶, שְׁאִין הָרֵאשׁוֹן מְטַמֵּא כְּלֵי חָרֵס לְעוֹלָם, וְאִין הַמֵּים שֶׁבְּתוֹכָהּ טָמֵאִים¹⁰⁷, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְעַרְבִים בְּמֵי הַמִּקְוֵה¹⁰⁸. פְּשֵׁט אֵב הַטָּמְאָה אֵת יָדוֹ וְנִגַּע בָּהּ - נִטְמָאת הַקְּדָרָה, שְׁאִין הַמִּקְוֵה מְטַהֵר כְּלֵי חָרֵס¹⁰⁹.

100 מכשירין פ"ד מ"ח. סתם קדירה של חרס היא. 101 כל המשקין המקבלים טומאה חרץ למים. 102 נחבאר בהלכה כ"א שהשקה אינה מועילה אלא למים בלבד. 103 במשקין שבקדירה. ואם נגע בקדירה עצמה הכול טהור, מפני שראשון אינו מטמא כלי. 104 משום גזירת משקין (הלכות אבות הטומאות פרק ז ה"ב). 105 שכלי חרס אין לו טהרה במקוה, ככתוב בתורה (ויקרא יא, לג): "וכל כלי חרש... ואותו תשבורו". 106 אפילו נגע בקדירה עצמה. 107 אפילו אם נגע בהם. 108 ונטהרים בהשקה. 109 והקדירה מטמאה את המים כשמוציאה מן המקוה, ואין זה דומה לאדם העומד במקוה ונגע בטומאה שבתוכה.

כו. מֵי¹¹⁰ שְׁפִיכוֹת¹¹¹ - הָרִי הֵן בְּחֻזְקַת טָמְאָה. יָרְדוּ עֲלֵיהֶן מֵי גְשָׁמִים, אִם רָפוּ עֲלֵיהֶן - הָרִי הֵן טְהוֹרִים; מִחֻצָּה לְמִחֻצָּה - הַפֶּל טָמֵא, בֵּין כְּכֵלִים בֵּין בְּקַרְקָעוֹת¹¹². אֵימָתִי? בְּזִמְן שֶׁקָּדְמוֹ מֵי שְׁפִיכָה; אֲבָל קָדְמוֹ מֵי גְשָׁמִים וְיָרְדוּ עֲלֵיהֶן כָּל שֶׁהוּא מִמֵּי שְׁפִיכוֹת - הַפֶּל טָמֵא¹¹³, שֶׁמִּשְׁקִין טָמֵאִין שִׁירְדוּ לְטְהוֹרִים - מְטַמְּאִין בְּכָל שֶׁהוּא.

110 מכשירין פ"ב מ"ג. 111 מי שופכים. 112 רבינו

כא. כָּל מִשְׁקָה שֶׁנִּטְמָא וְאַחַר שֶׁנִּטְמָא נִפְסַד וְנִסְרַח - הָרִי זֶה בְּטַמְאָתוֹ לְעוֹלָם⁸⁶, שְׁאִין הַמִּשְׁקָה יוֹצֵא⁸⁷ עַל יְדֵי הַפְּלָב⁸⁸ לְעוֹלָם. וְאִין לְמִשְׁקָה שֶׁנִּטְמָא טָהָרָה חוּץ מִן הַמֵּים בְּלִבְד, שְׁאִם הַטָּבִיל מִם טָמֵאִים בְּמִקְוֵה - בֵּינָן שֶׁצִּפּוּ מִי מִקְוֵה עֲלֵיהֶן⁸⁹ טְהוֹרוֹ⁹⁰. וּמִטָּבִילִין חֲמִין בְּצוּנָן וְצוּנָן בְּחֲמִין, וְרַעִים בְּרַעִים וְיָפִים בְּרַעִים⁹¹.

86 לענין קבלת טומאה, פסק רבינו (למעלה ה"ד) שמשקה דינו כאוכל, ואם נפסד מאוכל אדם אינו מקבל טומאה. אבל לענין יציאה מטומאתו - מחלק רבינו ביניהם. באוכל כתב (בה"ח"י) שאם נטמא ונפסד מאכילת כלב נטהר, אבל משקה אינו יוצא מידי טומאתו. ומקור הדין בתורת כהנים' פרשת שמיני פרשתא ח, ה"ד. שנינו שם: ר' אליעזר אומר "אשר ישתה", פרט למשקה סרוח. אמרו לו, אין משקין יוצאים לא לידי עופות ולא לידי פרה (יש גורסים: מידי). ומפרש רבינו שלדעת ר' אליעזר מיעטה התורה מכל טומאה - משקה שאינו ראוי לשתיית אדם, ואפילו אם נטמא לפני שנפסל משתיית אדם - יוצא מטומאתו כשנפסל; ואמרו לו חכמים, הרי משקה זה ראוי לעופות ולפרה, ולפיכך אם כבר נטמא אינו יוצא מטומאתו, אבל מודים הם שמשקה שנפסל משתיית אדם אינו מקבל טומאה. ופסק רבינו כאמרו לו. 87 מטומאתו. 88 שהכלב מלקק כל משקה סרוח שהוא ולפיכך אין בכלל משקה שנפסל משתיית כלב. ו'בתורת כהנים' כתוב "פרה". ורבינו סובר, שהכוונה לכל בהמה שהיא (ראה השלמות). 89 אם השקיע כלי מלא מים טמאים במקוה עד שנגעו במי המקוה. 90 משנה ביצה יז, ב. בלשון חכמים זה נקרא "השקה", והיא טהרת מים בלבד אבל לא שאר משקין (מכשירין פ"ד מ"ח). 91 כבית-הלל במשנה מקוואות פ"ו, ו.

כב. מְקַלָּה⁹² שֶׁהִיא מְלֵאָה מִשְׁקִין טָמֵאִים⁹³ וְהַטָּבִיל מִקְצָתָהּ בְּמִקְוֵה⁹⁴ - לֹא טָהַר הַמֵּים שֶׁעַל מִקְצָתָהּ⁹⁵ עַד שִׁיטְבַל אֵת כְּלָהּ.

92 טהרות פ"ח מ"ט. 93 כל המקל נרטב במים טמאים. [מה שכתב "משקין" הכוונה למים בלבד, שהרי אמרנו (למעלה בהכ"א) שהשקה אינה מטהרת אלא מים בלבד]. 94 ונגעו מי המקוה במצקת המים שעל המקל. 95 שעל המקצת שלא הוטבל, אע"פ שהם מחוברים למים שבחלק המושק. [ונראה שגם המים הנמצאים בחלק המוטבל טמאים, מפני נגיעתם במים שנשארו בטומאתם]. וטעמו של דבר, מפני שמשקין הנמצאים במקום מושפע, אף-על-פי שסופם לרדת למטה, אינם בגדר חיבור, כמו ששינונו שם: "הניצוק והקטפרס אינו חיבור" (משקין הזוחלים לאט לאט על פני שטח מושפע, נקראים "קטפרס"). ודווקא מקל, אבל כלי - דינו כאשבורן (מים בגומא), ואפילו נגעו רק מקצת המים במקוה נטהרו כולם, מפני שנעשו שטח אחד עם מי המקוה (רבינו בפירושו שם). [ולא נחבאר לי למה לא טימאו המשקין את הכלי, והכלי יחזור ויטמא את המשקין אחר שנטהרו בהשקה? ואולי התכוון רבינו לכלי שאינו מקבל טומאה].

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טומאה, מחשבת האדם היא בעלת משקל מכריע. (5) כגון השוחט בהמה טמאה לגוי, והיא מפרכסת - אינה מטמאה כנבילה כל זמן הפירכוס (משנה, חולין קיז, ב). אבל לאחר שתפסיק מלפרכס - טמאה טומאה חמורה אדם וכלים. ראה לקמן ה"ד. (6) ומתטמא וגם מטמא אוכלין.

ג. יש אֶכְלִין⁷ שְׁצָרִיכִין הַכֶּשֶׁר וְאֵינָן צָרִיכִין מִחֲשָׁבָה, וְיֵשׁ שְׁצָרִיכִין מִחֲשָׁבָה וְאֵינָן צָרִיכִין הַכֶּשֶׁר, וְיֵשׁ שְׁצָרִיכִין מִחֲשָׁבָה וְהַכֶּשֶׁר, וְיֵשׁ שְׁאִין צָרִיכִין לֹא מִחֲשָׁבָה וְלֹא הַכֶּשֶׁר. בִּיצֵד? כֵּל הָאֶכְלִין מִיִּחְדָּן לְאָדָם בְּכָל מְקוֹם⁸ - צָרִיכִין הַכֶּשֶׁר וְאֵין צָרִיכִין מִחֲשָׁבָה. דְּגִים טְהוֹרִים וְחֲגָבִים טְהוֹרִים בְּכָל מְקוֹם, וְחֲגָבִים טְמָאִים וְדְגִים טְמָאִים בְּכַפְרִים⁹ - הֲרֵי הֵן מִיִּחְדָּן לְאָדָם, וְצָרִיכִין הַכֶּשֶׁר וְלֹא מִחֲשָׁבָה¹⁰. וְכֵן חֶלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה שְׂמֵתָה - צָרִיךְ הַכֶּשֶׁר¹¹ וְלֹא מִחֲשָׁבָה בְּכָל מְקוֹם¹². וְאֵלוֹ צָרִיכִין מִחֲשָׁבָה וְהַכֶּשֶׁר¹³: בֶּשֶׂר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַחַיִּים¹⁴, בֵּין מִן הָאָדָם בֵּין מִן הַבְּהֵמָה בֵּין מִן הָעוֹף, וְנִבְלַת הָעוֹף הַטְּמֵא¹⁵, וְחֶלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה שְׂחוּטָה בְּכַפְרִים¹⁶. אֵף עַל פִּי שֶׁהַכֶּשֶׁר בְּשִׁחִיטָה¹⁷, צָרִיךְ הַכֶּשֶׁר שְׁנֵי אַחַר הַמִּחְשָׁבָה¹⁸. וְשֹׂאֵר כֵּל יִרְקוֹת הַשְּׂדֵה¹⁹, כְּגוֹן²⁰ הַבְּצָלִים הַקְּשִׁים בְּיֹתֵר וְהַפְּטָרִיּוֹת. וְכֵן חֲגָבִים וְדְגִים קְטָנִים²¹ - צָרִיכִין מִחֲשָׁבָה בְּכַפְרִים. עַל־שֵׁין²² שׁוֹרְעָן לְבַהֲמָה²³ וְנִמְלֵךְ עֲלֵיהֶן לְאָדָם - אֵינָן מִקְבְּלִין טְמָאָה עַד שֶׁיִּחְשַׁב עֲלֵיהֶן אַחַר שִׁיתְלָשׁוּ, שְׂמִחְשָׁבֶת חֲבוּרָה²⁴ אֵינָה מִחֲשָׁבָה. עַל־שֵׁין שְׂלִקְטָן לְבַהֲמָתוֹ וְהַדִּיחָן, וְנִמְלֵךְ עֲלֵיהֶן לְאָדָם - צָרִיכִין הַכֶּשֶׁר שְׁנֵי אַחַר הַמִּחְשָׁבָה²⁵. וְכֵן כֵּל פִּיּוּצָא בְּזָה. הָאֶלְלָל²⁶, אִם חָשַׁב עֲלָיו לְאֶכְלָה - מִקְבֵּל טְמָאָה אֶכְלִין²⁷, וְאִם לֹא - הֲרֵי הוּא כְּעֵין²⁸ וְאֵינוֹ מִקְבֵּל טְמָאָה. וְכֵן הַעֲצָמוֹת הַמְּחַבְרִין בְּבֶשֶׂר, וְהַגִּידִים, וְהַמְּקוּמוֹת הַרְפִּים מִן הַקְּרָנִים וּמִן הַטְּלָפִים²⁹, וְהַכְּנָפִים³⁰ וְהַנּוֹצָה³¹, וְהַמְּקוּמוֹת הַרְפִּים מִן הַצְּפָרְנִים וּמִן הַחֲרָטוּם הַמְּכַלְעִין בְּבֶשֶׂר - צָרִיכִין הַכֶּשֶׁר וּמִחֲשָׁבָה. וְאֵלוֹ שְׁאִין צָרִיכִין לֹא מִחֲשָׁבָה וְלֹא הַכֶּשֶׁר: נִבְלַת בְּהֵמָה טְהוֹרָה בְּכָל מְקוֹם³², וְנִבְלַת הָעוֹף הַטְּהוֹר³³ וְחֶלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה³⁴ בְּכַפְרִים³⁵. לְפִי שֶׁהֵן מִיִּחְדָּן לְמֵאֲכָל אָדָם, אֵין אֶחָד מֵאֵלוֹ צָרִיךְ מִחֲשָׁבָה; וְאֵינָן צָרִיכִין הַכֶּשֶׁר, מִפְּנֵי שְׂסוּפָן לְטְמָא³⁶ אָדָם וְכִלִּים בְּכַזִּית³⁷, וְכֵל הַמְּטָמָא טְמָאָה חֲמוּרָה אֵינוֹ צָרִיךְ הַכֶּשֶׁר. וְאֵלוֹ צָרִיכִים מִחֲשָׁבָה וְאֵינָן צָרִיכִין הַכֶּשֶׁר³⁸: נִבְלַת הָעוֹף הַטְּהוֹר בְּכַפְרִים, וְנִבְלַת בְּהֵמָה טְמָאָה בְּכָל מְקוֹם. וְהוּא שֶׁחָשַׁב עַל פְּחוֹת מְכַזִּית; אֶבֶל כְּזִית - אֵב טְמָאָה הוּא.

(7) עוקצין פ"ג מ"א. (8) נאכלים הם בין בערים בין

לשיטתו בפט"ו ה"י, שמשקין מחוברים מיטמאים ומטמאים, אם נגעו ברצון בעלים. (113) הרא"ש במשנה מסביר, כשקדמו מי השיכה לא החשיב האדם את מי הגשמים, שהרי יזוהמו בשופכין, ולפיכך לא נפלו לרצונו ואינם מקבלים טומאה. אבל אם קדמו מי גשמים, לרצונו הם ומקבלים טומאה.

כז. הַטְּוֹרָה¹¹⁴ אֵת גִּגְוִי¹¹⁵ וְהַמְּכַבֵּס אֵת פְּסוֹתוֹ¹¹⁶ וְהָרִי הֵן מְנַטְפִים, יָרְדוּ עֲלֵיהֶן גְּשָׁמִים וְרַבּוּ הַנְּטִיפוֹת¹¹⁷ - הָרִי רַבּוּ מִי גְּשָׁמִים עֲלֵיהֶן, וְהַנּוֹטְפִין מִהֵן טְהוֹרִין.

(114) שם מ"ד. (115) מחליק את הטיט שטח על הגג. בפרוס ימות הגשמים, היו נותנים טיט חדש על הגג במקום הישן שנפרך מחמת החום, ושופכים עליו מים ומחליקים אותו במעגילה. (116) ומים אלה דינם כשופכין (כך משמע מפירושו של רבינו למשנתנו, והרא"ש שם מפרש שהמדובר במים טמאים). (117) עם ירידת הגשמים, התגבר ספוטף המים.

כח. הַסֶּף¹¹⁸ שֶׁמֶן טְהוֹר וְנִטְמָא זֶה הָאָדָם וְטָבֵל וְהָרִי הַשֶּׁמֶן עַל בֶּשֶׂרוֹ, אִם הָיָה כְּדִי סִיכַת אֵיבָר קָטָן¹¹⁹ - הָרִי הוּא טְהוֹר פְּשָׁתָהּ מִקְדָּם¹²⁰. סֶף שֶׁמֶן טְמָא וְטָבֵל - לֹא טְהוֹר הַשֶּׁמֶן שְׁעָלָיו; אֲלָא אִם נִשְׂאָר מִמֶּנּוּ מִשְׁקָה טוֹפְחָה¹²¹ - הָרִי הַשֶּׁמֶן בְּטְמָאָתוֹ, וְאִם לֹא נִשְׂאָר מִמֶּנּוּ כְּדִי לְהַטְפִּיחַ מִמֶּנּוּ - בְּטָל בְּמַעוֹטוֹ.

(118) עדיות פ"ד מ"ו. (119) אצבע קטנה (רבינו בפירושו למשנה). (120) לפני הסיכה, לפי שהשמן נתבטל אגב הגוף, אבל אם היה יותר מכדי שיעור זה - לא נתבטל, ונטמא מן הגוף הטמא, והמקוה אינו מטוהר משקין. (121) אם תיגע בו אצבע - תורטב. דינים אלה הם מקולי בית-שמאי ומחומרי בית-הלל, ופוסק רבינו כבית-הלל, שהלכה כמותם בכל מקום, בין לקולא ובין לחומרא.

פָּרֵךְ שְׁלִישִׁי

(1) יבאר אוכל המיוחד לאדם במקום אחד ואינו מיוחד במקום אחר אם צריך מחשבה. דברים שצריכים מחשבה והכשר, הכשר ולא מחשבה, או מחשבה ולא הכשר, או לא זה ולא זה.

א. כָּבֵד בְּאַרְנוֹ², שְׁאִין הָאֶכְלִין מִתְטָמְאִין עַד שִׁיכְשְׁרוּ; וְשֶׁכֶל אֶכֶל שְׁאֵינוֹ מִיִּחְדָּן לְמֵאֲכָל אָדָם - אֵינוֹ מִקְבֵּל טְמָאָה עַד שִׁיחְדוּ לְאָדָם.

(2) פ"א, ה"א.

ב. אֶכְלָל³ שֶׁהוּא מִיִּחְדָּן לְאָדָם בְּמְקוֹם הַזֶּה וְאֵינוֹ מִיִּחְדָּן לְאָדָם בְּמְקוֹם אַחֵר - בְּמְקוֹם שֶׁהוּא מִיִּחְדָּן בּוֹ אֵינוֹ צָרִיךְ מִחֲשָׁבָה לִיחְדוֹ לְאָדָם, וּבְמְקוֹם שְׁאֵינוֹ מִיִּחְדָּן בּוֹ צָרִיךְ מִחֲשָׁבָה לִיחְדוֹ לְאָדָם וְאַחַר כֵּן יִקְבֵּל טְמָאָה⁴. וְכֵל אֶכֶל שְׂסוּפּוֹ לְטְמָא אָדָם וְכִלִּים⁵ אֵינוֹ צָרִיךְ הַכֶּשֶׁר⁶.

(3) עוקצין פ"ג מ"ג. (4) ברבים מדיני טומאה והכשר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שעליהם לפני שחיבש עליהם לאכילת אדם, אבל אם נשארה עליהם לחלוות כדי להרטיב את האצבע הנוגעת בהם - הוכשרו בלחלוות זו. (26) בפירושו למשנה (חולין קיז, ב) כותב רבינו, שאלל הוא הבשר הנשאר דבוק בעור כשמפשיטים את בהמה. כריש לקיש שם, נגד דעת רבי יוחנן. (27) שם קכא, א. (28) שם אמרו דבר זה לדעת רבי יוחנן, שאלל הוא מרקטא (גי' השדרה והצואר - רש"י). אבל לפירושו של ריש לקיש, הנימוק הוא משום שאינו חשוב. ותמוה קצת למה נקט רבינו נימוק של רבי יוחנן, ופירושו של ריש לקיש. (29) חלקי הטלפיים והקרניים המובלעים בבשר, רכים הם. (30) הנוצה הנשארת אחר מריטת הנוצה הגדולה. (31) הדקה מן הדקה הנשארת אחר מריטת כל הנוצות (על-פי פירוש רבינו במס' טהרות פ"א מ"ב, וכגירסת הגר"א שם). (32) עוקצין פ"ג מ"ג. (33) שם. (34) שחוטה. דין חלב בהמה טהורה שנתבלה - נתבאר למעלה. (35) בכפרים שתושביהם מועטים, אין אוכלים נבלת עוף ולא חלב שאינו דבוק לבשר, כמו שנתבאר למעלה. (36) נימוק זה נמשך לנבלת בהמה ועוף, ולא לחלב, שהרי חלב - אפילו של נבילה - אינו מטמא טומאה חמורה לעולם. ולמה חלב שחוטה אינו צריך הכשר? מפני שהוכשר בשחיטה. (37) בנבלת בהמה מדובר בפחות מכזית, וצירפו לאוכל טמא אחר, והשלימו לכביצה (אוכל אינו מטמא אחרים בפחות מכביצה), שאם יש בו כזית הרי הוא מטמא טומאת נבילות שהיא חמורה מטומאת אוכלין, ולשם מה אנו דנים בטומאת אוכלין (ראה סוף הלכה זו)? ומשמיענו רבינו, שהפחות מכזית נבילה מצטרף לענין טומאת אוכלין בלי הכשר, מפני שכזית שלם מטמא טומאה חמורה (ראה לקמן ה"ו). (38) משנה, שם.

ד. וְיִשְׂרָאֵל שֶׁשְׁחַט³⁹ בְּהֵמָה טְמֵאָה לְנֶכְרִי, וְשָׁחַט בְּהַ שְׁנַיִם⁴⁰ [או רב שְׁנַיִם] - הֲרִי זֶה מִתְּטַמְּאָה טְמֵאָת אֲכָלִין כֹּל זְמַן שֶׁהִיא מְפֻרָּסֶת⁴¹. וְאִין צְרִיכָה מִחֻשְׁבָּה, שֶׁהֲרִי יִשְׂרָאֵל שָׁחַטָה לְאֲכִילַת הַעֹבֵד פּוֹכְכִים, וְאִין לָךְ מִחֻשְׁבָּה גְּדוּלָה מְזוּ; וְאִינָה צְרִיכָה הַכֹּשֶׁר, לְפִי שְׁסוּפָה לְטֵמָא טְמֵאָה חֲמוּרָה. שָׁחַט בְּהַ אֶחָד⁴² או שְׁנֵתָרָה⁴³ - אִינָה מִטְמֵאָה טְמֵאָת אֲכָלִין⁴⁴. וְכֵן עוֹבֵד פּוֹכְכִים שֶׁשָׁחַט בְּהֵמָה טְהוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, וְשָׁחַט בְּהַ שְׁנַיִם או רב שְׁנַיִם - מִתְּטַמְּא טְמֵאָת אֲכָלִין⁴⁵ כֹּל זְמַן שֶׁהִיא מְפֻרָּסֶת, וְאִינָה צְרִיכָה הַכֹּשֶׁר. שָׁחַט בְּהַ אֶחָד או נִחְרָה - אִינָה מִטְמֵאָה טְמֵאָת אֲכָלִין, וְהֲרִי הִיא כְּשֶׁאֵר הַנְּבִלּוֹת.

(39) חולין קיז, ב (40) שני הסימנים: וושט וקנה. (41) מפני שישראל שחטה שחיטה המתירה בהמה טהורה באכילה, הרי היא כאוכל אף-על-פי שעודנה מפרכסת, ומטמאה טומאת אוכלין, ולאחר שתמות מטמאה טומאת נבילות. (42) סימן אחד, וושט או קנה. (43) דקרה. (44) שחיטה המתירה טהורה מפרכסת באכילה, עושה גם בהמה טמאה מפרכסת כאוכל, אבל שחיטה או נחירה, שדוגמתן בטהורה אינה מתירה באכילה - אינה מועילה בטמאה. (45) שם קכא, ב. מפני ששחיטה שכזו על-ידי

בכפרים. (9) תושבי הערים אינם רגילים לאוכלם. (10) תוספתא, שם ה"א. במשנה שלפנינו הגירסא "צריכים מחשבה בכפרים". ברור שגירסא אחרת היתה לעיני רבינו, שהרי אין להעדיף את התוספתא על המשנה. (11) חלב נבילה אינה מטמא טומאת נבילות, שנאמר (ויקרא ז, כד): "וחלב נבילה וחלב טריפה יעשה לכל מלאכה", ואפילו למלאכת קודש, אבל מטמא טומאת אוכלין. בפירושו למשנה כתב רבינו, שאם הוכשר במים הוא מטמא טומאת אוכלין אע"פ שלא נגע בטומאה מפני שהתורה טיהרה אותו מטומאת נבילות בלבד, כדי שלא יטמא אדם וכלים. חולקים עליו כל מפרשי המשנה, ודעתם שצריך גם הכשר שרץ, פירוש, שיגע בשרץ ואחר-כך יטמא (ראה הל' אבות הטומאות פ"א ה"ה). (12) בין בכרכים ובין בכפרים. בתוספתא שם, אנו שונים: "חלב מתה בכל מקום צריכה הכשר, ואינה צריכה מחשבה מפני שהיא כגופה" (ראה לקמן הערה טו). (13) משנה, שם פ"ג, ב. (14) במשנה כתוב: "החיתוך מן האדם וכו'" ורבינו דייק וכתב בשר הפורש, פירוש שפרש מאליו, אבל אם חתכו אדם - יש הבדל בין חתכו להאכילו לאדם ובין להאכילו לכלב, כמבואר לקמן בה"ט, שאם חתכו לאדם חתיכתו היא מחשבתו ואינו צריך מחשבה שניה. ומשנתנו תתפרש בנחתך מאליו, או בלי כל כוונה או במתכוון לכלב. (15) שאינו מטמא כלל, אבל מקבל טומאה ככל אוכל. (16) רבינו מחלק בין חלב בהמה טהורה שנתבלה ובין חלב שחוטה, בחלב נבילה כתב למעלה שאינה צריכה מחשבה אפילו בכפרים, ובשחוטה פוסק כאן שבכפרים צריכה מחשבה. מקור הבדל זה הוא בתוספתא שהבאנו למעלה (הערה יא) הממשיכה ואומרת: "חלב שחוטה בכפרים צריך מחשבה והכשר". וטעמו של דבר: חלב לבדו אינו נאכל בכפרים ולפיכך צריך מחשבה, אבל בכרכים שמרובים תושביהם נמצאים קונים גם לחלב. וכל זה בחלב שפורש מן הבשר, אבל חלב מחובר לבשר נאכל גם בכפרים. ומכאן ההבדל בין חלב נבילה וחלב שחוטה. בהמה שנשחטה כהלכה, בשרה נאכל ליהודים ואת החלב חותכים ומכירים לגויים, אבל בהמה שנתבלה - מוכרים אותה כולה לגויים והם אוכלים את הבשר ביחד עם החלב שעליו ('חזון איש'. ראה השלמות). (17) דם השחיטה הכשירה. (18) ההכשר שלפני המחשבה אינו מועיל, מפני שהחלב לא היה אז אוכל, ולכן הוא טעון הכשר אחר שנעשה אוכל על-ידי מחשבתו. (19) פירוש, אלה שלא נמנו בה"א. (20) במשנה שלפנינו (שם פ"ג מ"ב) הגירסא: "חזון משמרקעין (בצלים חריפים מאוד) ופטריות". אולם גירסת רבינו: "ושמרקעין" והוא מפרש שהמשנה נקטה שני אלה לדוגמא. (21) במשנה (שם ט) שלפנינו, כתוב: דגים טמאים. וגירסת רבינו: קטנים. (22) מין ירק שהוא ראוי בדוחק למאכל אדם, ובעיקרו הוא משמש מאכל בהמה. כיום קוראים "עולש" לירק שעושים ממנו תחליף לקפה (ציקוריה בלעז). (23) בשעת זריעה חיבש להאכיל את הגידולים לבהמה. (24) המחשבה שחיבש כשהירק היה מחובר לקרקע. (25) שהכשר אינו מועיל בדבר מחובר (ראה למעלה בדין חלב שחוטה). מדובר כשנתייבשו המים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(58 שם. 59) אפילו הבצק שעליו. (60) כך היא גירסת רבינו בגמרא שם ('קריית ספר' להמבי"ט) ולא כמו שכתוב בספרים שלפנינו: "בטלה דעתו אצל כל אדם" וולעניי הראב"ד היתה הגירסא שלפנינו, ולפיכך כתב שמחשבה אינה מועילה, שהרי בטלה דעתו. ומדבריו יוצא שההבדל בין בשר נבילה לבשר המת הוא, שבבשר נבילה אין הבצק צריך מחשבה, כי הוא ראוי למאכל אדם, מה שאין-כן בבשר המת, שאין אדם אוכל בצק שהיה ממולא בשר המת, ואף-על-פי-כן מועילה מחשבתו, מפני שכשהוא לעצמו לא נפסל מאכילת אדם, ואילמלא ידע ששימש כיוסי לבשר המת היה אוכלו (ראה השלמות).

ח. פְּזִיתָ⁶¹ מִן הַמֵּת שֶׁחִפְּהוּ בְּבָצֵק - הַפֶּל מִתְּטֵמָא טְמֵאָה חֲמוּרָה⁶².

(61 שם. 62) אפילו אדם וכלים שנגעו בבצק, מפני שטומאת מת בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת.

ט. הַחֹתֶךְ בֶּשֶׂר מֵאָדָם חַי לְהֶאֱכִילוֹ לְכֻלָּב⁶³, אִם חָשַׁב עָלָיו⁶⁴ לְמֵאֲכַל אָדָם - הֲרִי זֶה צָרִיךְ מִחֻשְׁבָּה, וְאִינוּ צָרִיךְ הֶכְשֶׁר⁶⁵.

(63) מחשבה זו אינה מועילה לעשות את הבשר כאוכל לענין טומאה, מפני שאוכל שאינו ראוי לאדם אינו מקבל טומאה (ראה מס' כריתות שם). (64) לאחר שחתכו נמלך וחישב עליו למאכל אדם. המילים "צריך מחשבה" מיותרות, שהרי מדובר בחישוב עליו, אלא שנקט לשון המשנה מס' עוקצין פ"ג, ב: החותך מן האדם וכו' צריך מחשבה והכשר. (65) ה'חזון איש' מגיה וגורס "צריך הכשר". וכן כתב רבינו בפירושו למעלה ה"ג, בדין בשר הפורש מן החי, ולענין הכשר אין סברא לחלק בין חותך לבין פורש מאליו.

י. גִּזְלָה⁶⁶ שֶׁנִּפְלַגְתָּ⁶⁷ וְנִמְתָּ, אָף עַל פִּי שֶׁהִגַּת בְּמִדְיָנָה⁶⁸ - הֲרִי נִמְאָס בְּגַת⁶⁹, וְלִפְיֶךָ צָרִיךְ מִחֻשְׁבָּה⁷⁰. חָשַׁב עָלָיו פְּשֵׁהֶעֱלָהוּ לְהֶאֱכִילוֹ לְנֹכְרֵי - הֲרִי זֶה מְטֵמָא, שֶׁהֲרִי חָשַׁב עָלָיו לְמֵאֲכַל אָדָם. חָשַׁב עָלָיו לְהֶאֱכִילוֹ לְכֻלָּב - אִינוּ מִתְּטֵמָא טְמֵאָה אֲכָלִים⁷¹. הִזְיָה זֶה שֶׁחָשַׁב עָלָיו לְהֶאֱכִילוֹ לְאָדָם חֵרֵשׁ שׁוֹטֵט וְקָטָן - הֲרִי זֶה טְהוּר⁷². הֶעֱלָהוּ פְּדֵי לְהֶאֱכִילוֹ לְאָדָם - הֲרִי זֶה טְמָא; שֵׁשׁ לְהֵן מַעֲשֶׂה⁷³, וְאִין לְהֵן מִחֻשְׁבָּה.

(66) עוף קטן. (67) טהרות פ"ח מ"ו. (68) בעיר שאוכלוסיה מרובים, ואוכלים נבלת עוף טהור. (69) נדה ג, ב. (70) אף-על-פי שנבלת עוף טהור אינה צריכה מחשבה בכרכים (ראה למעלה סוף ה"ג). (71) מפני שלא ייחדו למאכל אדם (ראה למעלה פ"א ה"א). (72) שמחשבתם אינה מועילה. (73) מעשיהם מועילים כמעשה אדם בריא ומבוגר. כל הדינים שבהלכה זו נשנו שם.

ישראל מתירה את המפרכסת באכילה, מועילה שחיטת גוי להוריד עליה תורת אוכל (רש"י. ראה ראב"ד וכסף-משנה).

ה. הַחֹתֶךְ בֶּשֶׂר מֵאִיבָר מִן הַחַי⁴⁶ שֶׁל בְּהֵמָה וְאַחַר כֵּן חָשַׁב עָלָיו⁴⁷ - צָרִיךְ הֶכְשֶׁר⁴⁸. חָשַׁב עָלָיו וְאַחַר כֵּן חֲתָכוֹ⁴⁹ - אִינוּ צָרִיךְ הֶכְשֶׁר, מִפְּנֵי שֶׁמִּטְמָא טְמֵאָה חֲמוּרָה וְכָל הַמִּטְמָא טְמֵאָה חֲמוּרָה אִינוּ צָרִיךְ הֶכְשֶׁר.

(46) אבר שלם מן החי מטמא כנבילה, והבשר הפורש ממנו אינו טמא טומאת עצמו. (47) ונעשה אוכל. (48) ואף-על-פי שלפני שחתכו היתה עליו טומאה חמורה בתורת אבר, אין זה מועיל, מפני שהבשר הזה יצא מתורת אבר ונעשה אוכל, ומשעה שנעשה אוכל לא טמא טומאה חמורה והוא כפנים חדשות (סברת רש"י בחולין קכת, ב). (49) וירדה עליו תורת אוכל, בעודו מחובר לאבר. (50) לפני שחתכו כשהיה כבר אוכל. למדנו מכאן, שלא דווקא אמרו "סופו לטמא טומאה חמורה אינו צריך הכשר" אלא גם אם תחילתו טומאה חמורה - הדין כך. [בגמרא שם (קכט, א) משמע, שצריך הכשר, אולם רבינו מעדיף את התוספתא המפורשת (הראב"ד מציין שרבינו מצא תוספתא כזו) על שקלא-וטרלא שבגמרא. רבינו נמנע בדרך כלל מלהוציא הלכות מתוך שקלא-וטרלא. ראה ראב"ד וכסף-משנה].

ו. פְּחוֹת מְפִזִּית⁵¹ מִנְּבֵלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה שֶׁחָשַׁב עָלָיו, וְהַשְּׁלִים עָלָיו כְּבִיצָה מְאֲכָלִים אַחֲרֵים - אִין הַפֶּל צָרִיךְ הֶכְשֶׁר⁵²; הוֹאִיל וּפְחוֹת מְפִזִּית⁵³ שֶׁבָּכַל הַבִּיצָה, אִם הַשְּׁלִימוֹ לְכֻזֵּית, מְטֵמָא טְמֵאָה חֲמוּרָה. וְכֵן פְּזִית⁵⁴ מִנְּבֵלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה שֶׁחָשַׁב עָלָיו, וְהִנִּיחָהּ בְּבָצֵק עַד שֶׁהַשְּׁלִים לְכְבִּיצָה, הוֹאִיל וְאִינוּ מְטֵמָא בְּמַגֵּעַ מִפְּנֵי הַבָּצֵק⁵⁵ - הֲרִי זֶה צָרִיךְ מִחֻשְׁבָּה. וְאִין הַבָּצֵק הִזְיָה צָרִיךְ הֶכְשֶׁר, הוֹאִיל וְכָל הַשְּׁעוֹר הִזְיָה מְטֵמָא בְּמִשְׁאֵא⁵⁶ מִפְּנֵי פְזִית נְבֵלָה שֶׁבְּתוֹכוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁאִינוּ מְטֵמָא בְּמַגֵּעַ, הֲרִי סוּפוֹ⁵⁷ לְטֵמָא טְמֵאָה חֲמוּרָה, לְפִיכָךְ אִין צָרִיךְ הֶכְשֶׁר.

(51) כריתות כא, א. (52) אפילו החלק של אוכלין אחרים. (53) של הנבילה (ראה השלמות לה"ז). [גם נבבלת בהמה טהורה הדין כך, ונקט בהמה טמאה, משום "חישב עליו", שהרי נבלת בהמה טהורה אינה צריכה מחשבה. רבינו רמז על דין זה בסוף ה"ג, ושם ביארנו]. (54) שם עמוד ב. (55) החוצץ בין הנבילה ובין הנוגע. (56) משא מטמא אפילו בלא נגיעה (הל' טומאת מת פ"א ה"ז). (57) פירוש, הרי זה נכלל בדין סופו לטמא טומאה חמורה. ראה למעלה הערה נא.

ז. פְּחוֹת מְפִזִּית⁵⁸ מִבֶּשֶׂר הַמֵּת שֶׁהַשְּׁלִים עָלָיו כְּבִיצָה מִשְׁאֵר אֲכָלִין - הַפֶּל⁵⁹ צָרִיךְ מִחֻשְׁבָּה, שֶׁהֲרִי בָּטַל הַפֶּל⁶⁰ אֲצֵל כָּל אָדָם; וְאִין הַפֶּל צָרִיךְ הֶכְשֶׁר, מִפְּנֵי בֶּשֶׂר הַמֵּת שֶׁבָּכָלָהּ.

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון י"ג כסלו ~

הלכות אישות

פּרָק שְׁנַיִם עָשָׂר

(1) כלל בו רכינו עשרה דברים שחייב האיש לאשתו ושזכאי בה, מזונותיה ומעשה ידיה, מזונות בניו ובנותיו הקטנים, הלך הבעל למדינת הים, הדיר את אשתו או שנדרה היא.

א. פְּשֻׁנָּשׂא אָדָם אִשָּׁה - בֵּין בְּתוּלָה בֵּין בְּעוּלָה, בֵּין גְּדוּלָה בֵּין קִטְנָה, אַחַת בַּת יִשְׂרָאֵל וְאַחַת הַגִּיּוֹרֹת אוּ הַמְשַׁחֲרָת² - יִתְחַיֵּב לָהּ בַּעֲשָׂרָה דְּבָרִים, וְיִזְנֶה בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים.

(2) שפחה כנענית שרבה שחררה, ומשהטבילה לשם שחרור הרי היא כישראלית.

ב. וְהַעֲשֶׂרָה - שְׁלֹשָׁה מֵהֶן מִן הַתּוֹרָה, וְאַלּוּ הֵן: שְׂאֵרָה, כְּסוּתָה, וְעוֹנָתָה. שְׂאֵרָה - אֵלּוּ מְזוֹנוֹתֶיהָ³. כְּסוּתָה - כְּמִשְׁמַעוֹ. עוֹנָתָה⁴ - לְבֹא עָלֶיהָ כְּדָרְךָ כָּל הָאָרֶץ⁵. וְהַשְּׁבָעָה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. וְכֵלֶן תִּנְאֵי בֵּית דִּין הֵם⁶. הָאֶחָד מֵהֶם - עֶקֶר כְּתָבָה⁷, וְהַשְּׂאֵר - הֵם הַנִּקְרָאִין תִּנְאֵי כְּתָבָה⁸, וְאַלּוּ הֵן: לְרַפְּאֵתָה אִם חִלְתָּה⁹, וּלְפִדוּתָה אִם נִשְׁבַּיתָ¹⁰, לְקַבְּרָה אִם מֵתָה¹¹, וְלֵהוּיֹת נְזוּנָת מִן נְכִסֶּיךָ¹² וְיוֹשְׁבֵת בְּבֵיתוֹ אַחַר מוֹתוֹ כָּל זְמַן אֲלֻמְנוּתָה¹³, וְלֵהוּיֹת בְּנוֹתֶיהָ מִמֶּנּוּ נְזוּנוֹת מְנַכְסֵי אַחֲרֵי מוֹתוֹ עַד שֶׁתִּתְאַרְסְנָה¹⁴, וְלֵהוּיֹת בְּנֵיהָ הַזְּכָרִים מִמֶּנּוּ יוֹרְשִׁין כְּתָבָתָה יוֹתֵר עַל חֶלְקֵם בִּירְשָׁה שְׁעִם אַחֵיהֶם¹⁵.

(3) כתובות מזו, ב. וכן הוא אומר (מיכה ג, ג): "ואשר אכלו שאר עמי". (4) עונתה - לשון "עת דודים", מלת "עת" בחסרו נו"ן, כלומר שרשה: "ענת" (אבן-עזרא לשמות כא, י). (5) כל אלה מן התורה הם, שנאמר באמה עבריה (שמות כא, י): "שארה כסותה ועונתה לא יגרע", ולמעלה מזה נאמר (שם, ט): "כמשפט הבנות יעשה לה". ואמרו במכילתא פ' משפטים: "וכי מה למדנו במשפט הבנות, אלא הרי זה בא ללמד ונמצא למד", כלומר, מאמה עבריה למדנו שמשפט כל בנות ישראל באלה שלשה דברים הוא כמשפטה (ראה 'ספר המצוות' לרבינו, ל"ח רסב). (6) שתיקנו שכל הנושא אשה סתם, תזכה האשה בכל הדברים דלהלן, אע"פ שלא כתב לה שום כתובה, כמבואר בסמוך ה"ה. (7) מנה - לבעולה, ומאתים - לבתולה. (8) חיובים הנכתבים בשטר הכתובה. ומתוך שביט-דין התנה שאפילו לא נרשמו בשטר הכתובה יהיה תקפם קיים כאילו נכתבו - נקראים משום כך תנאי כתובה. (9) כתובות נא, א. (10) שם. (11) שם מו, ב. (12) שם נב, ב. (13) שם.

(14) שם. (15) שם. "כיצד, נשא אשה, כתובתה ונדונייתה אלף (דינר), וילדה בן ומתה בחייו, ואח"כ נשא אשה אחרת כתובתה ונדונייתה מאתים וילדה בן ומתה בחייו, ואח"כ מת הוא והניח אלפיים, בנו מן הראשונה יורש אלף שבכתובת אמו, ובנו מן השנייה יורש מאתיים שבכתובת אמו, והשאר - יורשים אותו בשוה, נמצא ביד בן הראשונה אלף וארבע מאות, וביד בן השנייה שש מאות" (מאתים - כסף כתובה, וארבע מאות - חלק הירושה) מלשון רבינו לקמן פ"ט, ה"ב.

ג. וְהַאַרְבָּעָה שְׂזוּכָה בָּהֶן - כָּלֵם מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, וְאַלּוּ הֵן: לֵהוּיֹת מַעֲשֵׂה יְדֵיהָ שְׁלוֹ¹⁶, וְלֵהוּיֹת מַצִּיאָתָהּ שְׁלוֹ¹⁷, וְשִׁיחָהּ אוֹכֵל כָּל פְּרוֹת נְכִסֶּיהָ בְּחַיֶּיהָ¹⁸, וְאִם מֵתָה בְּחַיּוֹ - יִירְשָׁנָה¹⁹, וְהוּא קוֹדֵם לְכָל אָדָם בִּירְשָׁהּ²⁰.

(16) כתובות מז, ב: "ומה היא עושה לו? הכל כמנהג המדינה. מקום שדרכן לארוג - אורגת, לרקום - רוקמת" וכו' (לקמן פכ"א, ה"א). (17) כתובות סה, ב. (18) מבואר לקמן פכ"ב ה"ז (כתובות מו:). (19) שם פג, ב. (20) אפילו לאביה, והשווה הל' נחלות פ"א, ה"ח.

ד. וְעוֹד תִּקְנֶנּוּ חֲכָמִים, שְׂיֵהוּ מַעֲשֵׂה יְדֵי הָאִשָּׁה כְּנֶגֶד מְזוֹנוֹתֶיהָ²¹, וּפְדִיוֹנָה - כְּנֶגֶד אֲכִילַת פְּרוֹת נְכִסֶּיהָ, וּקְבֻרָתָהּ - כְּנֶגֶד יְרִישָׁתוֹ לְכְתָבָתָהּ. לְפִיכָךְ²², אִם אָמְרָה הָאִשָּׁה: אֵינִי נְזוּנָת וְאֵינִי עוֹשָׂה - שׁוֹמְעִין לָהּ, וְאֵין כּוֹפִין אוֹתָהּ²³. אֲבָל אִם אָמַר הַבַּעַל: אֵינִי זֶנֶךְ וְאֵינִי נוֹטֵל כָּלֵם מִמַּעֲשֵׂה יְדֵיךָ - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, שְׂמָא לֹא יִסְפְּקוּ לָהּ מַעֲשֵׂה יְדֵיהָ בְּמְזוֹנוֹתֶיהָ²⁴. וּמִפְּנֵי תַקְנָה ז'²⁵ יִחְשְׁבוּ הַמְזוּנוֹת מִתְּנָאֵי הַכְּתָבָה²⁶.

(21) הואיל והוא מעלה לה מזונות, עליה לתת לו מעשה ידיה שלא תהיה לו עליה איבה (כתובות נח:). (22) הואיל ועיקר התקנה הוא לטובתה, שהרי בתחילה תיקנו לה מזונות ואחר-כך נתנו לו מעשה ידיה משום איבה. (23) שם פג, א: "כל האומר אי אפשי בתקנת חכמים, שומעים לו" כלומר: "אני איני צריכה לך, מעונגת אני ואי אפשי לעשות מלאכה, אמצא לי מזונות, או יש לי אומנות יקרה יתר על כדי מזונותי" (רש"י שם). (24) שם ע, ב. והוא-הדין לענין פדיונה וקבורתה, שאין הבעל יכול להשתמש מחיובו אפילו הסכים לוותר על פירותיה וירושתה. (25) של מעשה ידיה כנגד מזונותיה. (26) אע"פ שעיקרה הוא מדין תורה, כמבואר לעיל ה"ב.

ה. כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ, אֶף-עַל-פִּי שְׁלֹא נִכְתְּבוּ בְּשֵׁטֶר הַכְּתָבָה, וְאֶפְלוּ לֹא כְּתָבוּ כְּתָבָה אֲלֹא נִשְׂא סְתָם - בֵּינָן שְׁנִשְׂאָהּ, זָכָה בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים שְׁלוֹ, וְזָכָתָה הָאִשָּׁה בַּעֲשָׂרָה דְּבָרִים שְׁלָהּ, וְאֵינָן צְרִיכִין לְפָרְשָׁה²⁷.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבממון - קיים, חוץ מתנאי שבירושה שנאמר לחוקת משפט" (וראה מש"כ הרב י. ל. מיימון בקובץ הרמב"ם עמ' ע). וכן מצאנו בכמה מקומות ש"כל מקום שנאמר בו חוקה, אינו אלא לעכב", ראה מנחות יט, א. קידושין יד, א. ועוד. וכדברי רבינו כאן, כתב גם בתשובותיו (פריימן סי' שיט). וראה גם להלן פכ"ג ה"ו. (35) כתובות נו, ב. פג, א.

י. פמה מזונות פוסקין לאשה? פוסקין לה להם שתי סעודות בכל יום. סעדה בינונית של פל אדם באותה העיר, פאדם שאינו לא חולה ולא נרגרן³⁷. ומאותו מאכל של אנשי אותה העיר: אם חטים - חטים, ואם שעורים - שעורים, וכן ארז ודחן או משאר מינין שנהגו בהן. ופוסקין לה פפרפת³⁸ לאכל בה את הפת, כגון קטנית או ירקות וכיוצא בהן³⁹. ושמן לאכילה, ושמן להדלקת הנר, ופרות, ומעט יין לשותות, אם היה מנהג המקום שלשתו הנשים יין⁴⁰. ופוסקין לה שלש סעודות בשבת⁴¹, ובשאר⁴² או דגים כמנהג המקום⁴³. ונותן לה בכל שבת ושבת מעה פספס⁴⁴ לצרכיה, כגון פרוטה⁴⁵ לכבוס או למרחץ וכיוצא בהן.

(36) אע"פ שהיא אוכלת עמו יחד, אפשר שהוא כילי (קמצן) ואוכל פת חריבה. או אולי מדובר כאן כשהבעל אינו בביתו ועושה מלאכה במקום אחר, וצריך לפסוק לה מזונות ('פרישה' ל'טור' אה"ע סי' ע, וב'חלקת מחוקק' לשו"ע שם ס"ק ג). (37) רעבתן. (38) מאכל לתיכול הפת. (39) כתובות פד, ב. (40) שם, סה, א. אבל אם אין שם מנהג זה, אין פוסקין לאשה יין, שהיין מרגיל לתאוה, ואמרו שם: "כוס אחד יפה לאשה, שנים ניזול הוא, שלשה תובעת בפה וכו'". (41) שהאשה חייבת בשלוש סעודות בשבת כמו האיש ('שולחן ערוך' אורח סי' רצא ס"ו). (42) בכת"י תימן: "בשר". וכן הביא ה'טור' סי' ע בדברי רבינו. והב"ח שם הניח כלפנינו. (43) וראה שבת קיח, ב"קט, א. (44) כתובות סד, ב. ושיעור המעה אחד משה בדינר, שהוא שלושים ושנים פרוטה (קידושין יב). (45) [תיבת "פרוטה" אינה מובנת. ובכת"י תימן איננה. וכן הוא במאירי' שם עמוד 275].

יא. פמה דברים אמורים? פעני שבפירא; אכל אם היה עשיר - הפל לפי עשרו. אפלו היה ממונו ראוי לעשות לה פמה תבשילי בשר בכל יום - פופין אותו ופוסקין לה מזונות פפי ממונו⁴⁶. ואם היה עני ביותר ואינו יכול לתן לה אפלו להם שהיא צריכה לו - פופין אותו להוציא, ותהיה פתבתה חוב עליו עד שתמציא ידו ויתן⁴⁷.

(46) כתובות סד, ב: "שאם בעבד עברי אמרו (דברים טו, טז) "כי טוב לו עמך" [עמך במאכל, עמך במשתה] קל-יחומר באשתו" (קידושין כב. מאירי). (47) שם עז, א. ומשמע מדברי רבינו שאין כופים אותו להשתכר כפועל ולזון את אשתו, אלא כופים אותו להוציא. ויש אומרים:

(27) כתובות נא, א. וכל אלו הדברים מפורשים לפרטיהם בפרקים הבאים, מכאן עד סוף פרק כג.

ו. התנה הבעל שלא יתחייב באחד מן הדברים שהוא חייב בהן, או שהתנת האשה שלא יזכה הבעל באחד מן הדברים שהוא זוכה בהם - התנאי קיים²⁸; חוץ משלשה דברים, שאין התנאי מועיל בהן, וכל המתנה עליהן - תנאו בטל. ואלו הן: עונתה, ועקר פתבתה, וירשתה.

(28) אפילו במזונות וכסות שהם מן התורה (קידושין יט:): "רבי יהודה אומר, בדבר שבממון - תנאו קיים", ממון ניתן למחילה (רש"י).

ז. פיצד? התנה עם האשה שאין לה עליו עונה - תנאו בטל, ותיב בעונתה; שהרי התנה על מה שכתוב בתורה, ואינו תנאי ממוני²⁹.

(29) אלא צער הגוף, וצער הגוף אינו ניתן למחילה (רש"י שם), וראה לעיל פ"ו ה"י.

ח. התנה עמה לפחת מעקר פתבה, או שכתב לה מאתים או מאה עקר פתבה, וכתבה לו שנתקבלה מהן כף וכף, והיא לא נתקבלה³⁰ - תנאו בטל; שכל הפוחת לכתולה ממאתים וילא למנה ממאה - הרי בעילתו בעילת זנות³¹.

(30) שמחלה לו וכתבה לו שובר על כך. (31) כתובות נד, ב. כי חכמים תיקנו לה כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, וכל שנפחתה כתובתה הרי קלה בעיניו להוציאה, וממילא בעילתו היא ביאת זנות, שהרי למחר יכעס עליה ויוציאה, ואין כאן אישות יציבה. ומתוך שבעילתו היא זנות - הרי זה הופך לידבר איסור' ולא "דבר שבממון" גרידא. ועל איסור אינו יכול להתנות (לחם-משנה). וכל זה כשרוצה לקיימה, אבל אם אינו רוצה לקיימה - תנאו קיים, כדין כל תנאי שבממון, שהרי מצינו בכמה מקומות שהאשה יכולה למחול כתובתה (ראה כתובות נג. ובבא קמא פט: ולקמן פ"ז ה"ט) - כשאינו רוצה לקיימה (מגיד-משנה).

ט. התנה עמה אחר ששואה שלא יירשנה - תנאו בטל³². ואף-על-פי שירשת הבעל מדברי סופרים, עשו חזוק לדבריהם פשל תורה³³. וכל תנאי שבירשה בטל ואף-על-פי שהוא ממוני, שגאמר בה: לחקת משפט³⁴. ובשאר הדברים - תנאו קיים. כגון שהתנה עמה שאין לה שאר וכסות, על מנת שלא יאכל פרות נכסיה, וכל פיוצא בזה - תנאו קיים³⁵.

(32) אבל קודם שישאנה יכול להתנות כרצונו, שנחלה הבאה לאדם שלא ממשפחתו מתנה עליה שלא יירשנה קודם שתהא ראוייה לו (לקמן פכ"ג, ה"ו). (33) כתובות פד, א. (34) "לומר שחוקה זו לא תשתנה ואין התנאי מועיל בה" (לשון רבינו הל' נחלות פ"ו, ה"א) וכן הוא במדרש הגדול כ"י פרשת פינחס: "לחוקת משפט, מכאן אמרו: כל תנאי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רצה ליתן צדקה . . . בית-דין כופין אותו ומכים אותו מכת מרדות עד שיתן מה שאמדוהו ליתן, ויורדים לנכסיו בפניו" (הל' מתנות עניים פ"ז ה"י). (63) כתובות מט, ב. אבל שלא בפניו אין יורדים לנכסיו, כמבואר בסמוך ה"ז. ורבינו בהל' מתנות עניים פ"י הט"ז, כותב: "הנותן מזונות לבניו ולבנותיו הגדולים שאינו חייב במזונותיהם כדי ללמד הזכרים תורה ולהנהיג הבנות בדרך ישרה ולא יהיו מבוזות . . . הרי זה בכלל הצדקה, וצדקה גדולה היא שהקרוב קודם". ועי' כתובות נ, א.

טז. מי שהלך למדינה אחרת, ובאה אשתו לבית דין לתבוע מזונות: שלשה חדשים הראשונים מיום הליכתו - אין פוסקין לה בהן מזונות, שחזקה⁶⁴ שאין אדם מניח ביתו ריקן; מכאן ואילך - פוסקין לה מזונות⁶⁵. ואם היו לו נכסים - בית דין יורדין לנכסיו ומזכרין למזונותיה. ואין מחשבין עמה על מעשה ידיה⁶⁶, עד שייבוא בעלה; אם מצאה שעשתה - הרי אלו שלו. וכן אם לא עמדה בדין, אלא מכרה לעצמה⁶⁷ למזונות - מכרה קצם. ואינה צריכה הכרזה⁶⁸ ולא שבועה⁶⁹, עד שייבוא בעלה ויטעון⁷⁰, או עד שתבוא לגבות פתבתה אחר מותו⁷¹ - מגלגלין עליה⁷² שלא מכרה אלא למזונות שהיא צריכה להן⁷³.

(64) ניתן לשער. (65) כתובות קז, א. (66) ולדעת הרא"ש (שם): אין פוסקין לה מזונות עד שידקדקו אם לא יספיקו לה מעשי-ידיה, שכשנפרעים מנכסיו של אדם שלא בפניו - ראוי הוא להפך בזכותו ('הגהות מיימוניות'). (67) שלא בהוראת בית-דין. (68) הוא שמכריזים כמה ימים על מכירה פומבית כפי מה שיראה הבית-דין עד שיפסקו המוספים. ראה בפכ"ב מהל' מלוה ולוה ה"ו ובמגיד-משנה שם. (69) שאין בידה משל בעלה כלום. (70) הנחתי לה כסף למזונות. (71) ואז היא נשבעת שלא הניח לה בעלה כלום, כמבואר לקמן פט"ז ה"ד. (72) מוסיפה בשבועתה גם מענין המזונות (שם, קה. קז.). (73) שלא ביזוזה במכירה. דעת רבינו שדין מזונות אשה שהלך בעלה, שוה לדין מזונות האלמנה, כמבואר בכתובות קז, א לדעת רב, ובמזונות האלמנה אין צורך בהכרזה, כמבואר שם צח, א. יז. וכשם שבית דין מזכרין למזון האשה שהלך בעלה, כך מזכרין למזון בניו ובנותיו פשהן בני שש שנים או פחות; אבל יתר על שש - אינן זנין אותן מנכסיו שלא בפניו, אף-על-פי שהוא אמוד⁷⁴. וכן מי שגשטטה⁷⁵ - בית דין יורדין לנכסיו ומזכרין, וזנין אשתו ובניו ובנותיו שהן בני שש שנים או פחות⁷⁶, ומפרנסין⁷⁷ אותן.

(74) שהרי אין כופים אותו אלא משום צדקה, ומכיון שהלך ממדינה זו בדעה צלולה ולא צוה שיפרנסום - אין יורדים לנכסיו שלא בפניו (כתובות מח.). (75) יצא מדעתו.

ש"חייב אדם להשכיר עצמו ללמד תינוקות או לעשות מלאכה אחרת כדי לזון את אשתו" ('תוספות' לכתובות סג. וראה באהע"ז סי' ע"ג).

יב. בעל שרצה לתן לאשתו מזונותיה הראויות לה, ותהיה אוכלת ושותה לעצמה, והוא שותה ואוכל לעצמו - הרשות בידו⁴⁸; ובלבד שיאכל עמה מלילי שבת לילי שבת⁴⁹.

(48) כתובות סד, ב. וכדעת רב נחמן (שם סה:). (49) שהוא זמן עונת תלמידי חכמים, כמבואר לקמן פי"ד ה"א. ומחמת עונג שבת מחוייבת בו העונה לכל אדם, כדברי רבינו בפירושו למשנה נדרים פ"ח מ"ו.

יג. האשה שפסקו לה מזונות, והותירו - המותר לבעל⁵⁰. הנה בעלה בהן - אינו נותן לה כל מזונותיה תרומה, מפני שטרח גדול הוא לה לשמרן מדברים המטמאין⁵¹ ולאכלן בטהרה⁵²; אלא נותן לה מחצה חלין ומחצה תרומה⁵³.

(50) כתובות סה, ב. (51) כי תרומה טמאה אסורה באכילה. (52) טהרת הגוף, כי בימי טומאתה אסורה בתרומתה. (53) שם נו, א במשנה. ונת, א בגמרא. והחלין תאכל בימי טומאתה.

יד. פשם שאדם חייב במזונות אשתו, כך הוא חייב במזונות בניו ובנותיו הקטנים, עד שיהיו בני שש שנים⁵⁴; מכאן ואילך - מאכלין עד שיגדלו, פתקנת חכמים⁵⁵. ואם לא רצה - גוערין בו, וממלימין אותו, ופוצרין⁵⁶ בו. ואם לא רצה - ממריזין עליו בצבור ואומרים: פלוני אכזרי הוא, ואינו רוצה לזון בניו, והרי פחות הוא מעוף טמא שהוא זן את אפרוחיו⁵⁷. ואין כופין אותו⁵⁸ לזונם אחר שש.

(54) שם סה, ב. ונמפשותו הדברים נראה שכשם שחייב מזונות אשתו הוא מן התורה (למעלה הלכה ב), כמו כן החייב במזונות בניו ובנותיו הקטנים - הוא מן התורה, ובכלל מזונות אשתו הוא "שכיון שהן נגררים אחריה, אי אפשר לה להעמיד עצמה שלא תזון אותם" - ר"ן סוף פ"ה]. (55) שם מט, ב. תקנת אושא, כשישבה סנהדרין באושא אחרי שגלתה מלשכת הגזית. (56) מרבים לבקש. (57) אע"פ שהוא אכזרי, שהרי הוא דורס ואוכל. (58) אין בית-דין יורד לנכסיו (שם).

טו. במה דברים אמורים? פאיש שאינו אמוד⁶⁰, ואין ידוע אם ראוי לתן צדקה או אינו ראוי; אבל אם היה אמוד⁶¹ שיש לו קמון הראוי לתן ממנו צדקה המספקת להן - מוציאין ממנו בעל פרוחו משום צדקה⁶², וזנין אותן עד שיגדלו⁶³.

(59) שאין כופים אותו. (60) אינו מוחזק לבעל ממון. (61) משוער. (62) שכופים עליה, כלשון רבינו: "מי שאינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אבל כשפרנסה סתם - חוזר וגובה, כי כל המפרנס סתם - אינו מפרנס בתורת מתנה אלא בתורת הלואה.

כ. הבעל שאמר⁸⁶ לאשתו בפעוה שיהלך: טלי מעשה ידיך במזונותיך⁸⁷ - אין לה מזונות; שאלו לא רצתה בדבר זה ולא סמכה דעתה - הנה לה לתבעו⁸⁸, או לומר לו: אין מעשה ידי מספיקין לי.

(86 כתובות קז, א. 87) והיא שתקה ולא הגיבה בשעת מעשה. (88) אפילו כשמעשי ידיה מספיקים לה, יכולה להתנגד לו ('בית שמואל' לאהע"ז סי' ס"ק ד), וזהו פירוש "לתבעו" להתנגד אפילו כשמעשיה מספיקים לה. שהרי עיקר התקנה לטובתה שיהיו לה מזונותיה, ושוב תיקנו מעשי ידיה תחת מזונותיה, ולפיכך אינו יכול לומר לה, בעל כרחך, איני זנך ואיני נוטל כלום ממעשה ידיך, כמפורש למעלה בה"ד.

כא. הרי שעמדה בדין ופסקו לה מזונות, ומכרו בית דין⁸⁹ ונתנו לה, או שמכרה היא לעצמה, ובא הבעל ואמר: הנחתי לה מזונות - הרי זו נשבעת בנקיטת חפץ⁹⁰ שלא הניח לה⁹¹. לא תבעה ולא מכרה, אלא שהתה עד שבא, הוא אומר: הנחתי, והיא אומרת: לא הנחתי, אלא לויתי מזה ונתפרנסתי⁹² - נשבע שבועת הסת⁹³ שהניח לה ונפטר, וישאר החוב עליה⁹⁴.

(89) מנכסי בעלה. (90) מבואר למעלה פי"א הט"ז. (91) משנה, כתובות קה, א: "חנן אומר תשבע בסוף". ומפרש רבינו: בסוף - כשיבוא הבעל לטעון כנגדה: "הנחתי לך מזונות". ודין שבועת המשנה בנקיטת חפץ (מגיד-משנה). (92) כאן היא תובעת שישלם חובה והוא כופר בכל. (93) כדין כופר בכל שפטור משבועה מן התורה, אלא שחכמי הגמרא תיקנו שישבע, ואינה בנקיטת חפץ כמבואר בהל' טוען ונטען פ"א ה"ג. ובהל' שבועות פי"א ה"ג. היסת - לשון שימה ששמו חכמים עליו שבועה, כמו (שמואל-א כו, יט): "אם ה' הסיתך ביי" (רש"י לשבועות מ':) וראה ברש"י לאלפסי ב"מ פ"א: "שהשיאו חכמים לכך להסיתו להודות". וגאון פירש היסט בטי"ת, לשון כבירות שהכבידו עליו להשבע ('הערוך' ערך הסת). (94) וכשתשיג ידה תשלם למלוה. והמקור לדברי רבינו, הברייתא בכתובות קז, א: "ואם בא ואמר פסקתי לה מזונות - נאמן" ומפרש רבינו נאמן בשבועת היסת, במקרה שלותה ורוצה להפקיע ממנו (מגיד-משנה).

כב. מכרה מטלטלין ואמרה: למזונות מכרתי, והוא טוען ואומר: מזונותיך הנחתי - נשבעת שבועת הסת שלא הניח⁹⁵. הרי שלא תבעה⁹⁶ ולא לותה ולא מכרה, אלא דחקה עצמה פיום ובלילה ועשתה ואכלה - אין לה פלוים⁹⁷.

(95) הואיל והיתה יכולה להבריח את המטלטלין ולומר אין לך בידי כלום, שנאבדו וכיוצא בזה, ואז היתה פטורה

(76) אפילו שאינו אמוד ואינו ידוע לנו אם ראוי ליתן צדקה, שהרי הוא חייב לזונם בעל כרחו שלא בתורת צדקה (שם). ואם הוא אמוד, בית-דין יורד לנכסיו וזן את בניו שהם למעלה משש עד שיגדלו - בתורת צדקה, שכיון שיצא מדעתו, אנו אומדים רצונו כי ודאי מסכים היה לפרנסם, וכן פוסק רבינו (הל' נחלות פי"א, יא) "מי שנשתטה . . . בית-דין פוסקים עליו צדקה אם היה ראוי", ולא יהיו בניו אלה גרועים מאדם אחר (מגיד-משנה). (77) בלבוש ובכסות (כתובות מח).

יח. יש מן הגאונים שהורה, שאין פוסקין מזונות לאשה שהלך בעלה למדינת הים או שמת בעלה, עד שיהא שטר כתובה יוצא מתחת ידה, ואם לא תוציא שטר כתובה - אין לה מזונות; שמה נטלה כתובה מבעלה⁷⁸ או מחלה לו כתובה, שאין לה מזונות, כמו שיתבאר⁷⁹. ויש מי שהורה, שפוסקין לה מזונות בחזקת שלא נטלה ולא מחלה, ואין מצריכין אותה להביא כתובה. ודעתי נוטה לזה פמי שהלך בעלה, הואיל ויש לה מזונות מן התורה⁸⁰; אבל אם מת בעלה - אין לה מזונות עד שתביא כתובה, מפני שהיא אוכלת פתקנת חכמים⁸¹. ועוד, שגזונת מנכסי יורשים, ולעולם טוענין לירש⁸².

(78) ראה לקמן פי"ח ה"א: "אלמנה ניזונת - עד שתיטול כתובתה". (79) לקמן פי"ז הי"ט: "המוחלת כתובתה לבעלה, איבדה כל תנאי כתובתה ואפילו מזונות אין לה עליו". ואפילו בשבועה אינה נאמנת ('קרנן נתנאל' לרא"ש פי"ג דכתובות סו אות קטן כ). (80) כמבואר לעיל ה"ב, ולפיכך חמור שעבודה, וניזוניית בחזקת שלא נטלה. (81) שתיקנו לה בתנאי כתובה, כמפורש לעיל ה"ב. (82) בית-דין פותח פה וטענה לטובת היורש (בבא-בתרא כג). אף כאן אנו שוקדים על תקנת היורשים שמה מחלה כתובתה לאביהם והם אינם יודעים.

יט. הלך בעלה, ולותה ואכלה - כשיבוא חיב לשלם⁸³. עמד אחד מדעת עצמו וזנה משלו⁸⁴ - אם יבוא הבעל, אינו חיב לשלם לו; והרי זה אבד את מעותיו, מפני שלא צוהו לזונה והיא לא לותה ממנו⁸⁵.

(83) כתובות קז, ב. ואפילו כאן אין הבעל מחשב עמה על מעשה ידיה (ראה למעלה הט"ז) אלא פורע הקפותיה (מגיד-משנה). (84) לא בתורת הלואה. (85) כי אילו לוותה ממנו כסף למזונותיה על-מנת שתשלם לו, יכול הוא לתובעה, והיא תובעת הבעל וישלם. אבל עכשיו שפירנסה שלא לשם הלואה - הניח מעותיו על קרן הצבי (שם ברש"י). והרי זה כפורע חובו של חברו שלא מדעתו, שאינו חוזר ונפרע ממנו כלום (מגיד-משנה). ולדעת הרשב"א לא הפסיד אלא כשאמר מפורש שמחמת מזונות שחייב לה בעלה הוא מפרנסה, במקום בעלה, ולפיכך יכול הבעל לטעון ולומר לו: "לא אמרתי לך לפרוע בשבילי".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משבועת המשנה, שהרי היא "כופרת בכל" – אף כשטוענת מכרתים למזונות – אינה נשבעת בנקיטת חפץ אלא 'שבועת היסט' בעלמא. (96 מזונות על-ידי בית-דין. 97) כדברי הברייתא ע"פ גירסת רבינו: "מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות, ואמר הוציאו לה מעשה ידיה במזונותיה – רשאי". וסובר רבינו: אחר חזרתו – אשתו תובעת מזונות – שכבר אכלה על ידי מעשה ידיה שדחקה עצמה. רשאי הבעל לומר יצאו מעשי ידיה במזונותיה ואין לה כלום עליו. ומובן שאם עשתה והותירה – הכל שלה, הואיל ולא העלה לה מזונותיה, זכתה במעשי ידיה (רמב"ן).

103) שאסר הנאת ממונו עליה אם טטעם מין פירות פלוני, אבל אם אמר לה הריני אוסר עליך מין פלוני לא אמר כלום, כי אין אדם יכול לאסור על חברו אכילת פירות שאינם שלו (מגיד-משנה). (104) אם לא התיר נדרו. (105) כתובות עא, א. לדעת שמואל. (106) שהחריש ביום שמעו הנדר, ולא הפרו, וממילא הנדר קיים, מלשון הכתוב (במדבר ל, ח): "ושמע אישה ביום שמעו והחריש לה וקמו נדריה". (107) שאמרה הריני נזירה. (108) הבעל. (109) לפיכך עליו לתת כתובתה, בלשון הגמרא (כתובות עא): "הוא נתן אצבע בין שיניה" להנשך, ועל כרחו ישלם לה כתובתה. בדין זה לא הזכיר רבינו על המתנת שלושים יום, הואיל וקיים לה ברצונו אין לצפות שיפר נדרו, כי אינו רשאי ואינו זכאי לכך, ולפיכך ביום השני לשמיעת נדרה, יוציא אם אינו רוצה באשה נדרנית (שם). אלא שהר"ן העיר כי לפי סוגיית הגמרא (שם): עליו להוציא אפילו אם ירצה לקיימה, שהיא אומרת: "הואיל ולא הפר את נדרי, ודאי שונא אותי ואינו יכולה עוד לדור עמו, שהרי לא נדר בשעת כעסו, אלא החריש לי מתוך ישוב הדעת, ודאי שנאה כבושה לו בלבד עלי, ומה יש לי עוד להמתין".

כג. המדיר את אשתו מלהנות⁹⁸ לו - בין שפרש עד זמן פלוני, בין שלא פירש אלא סתם - ממתינין לו שלשים יום: אם תמו ימי נדרו⁹⁹ או שלא תמו¹⁰⁰ והתיר נדרו - הרי זה מוטב, ואם לאו - יוציא ויתן כתובה¹⁰¹. ובאותן השלשים יום תהיה היא עושה ואוכלת, ויהיה אחד מחבריו מפרנס אותה¹⁰² דברים שהיא צריכה להן יתר על מעשה ידיה, אם אין מעשה ידיה מספיקין לכל.

~ יום שני י"ד כסלו ~

פרק שלשה עשר

1) יבאר בו הכסות, הדירה וכלי הבית שחייב לאשתו ולבניו ולבנותיו הקטנים, ואם הדיר אותה מלהתקטט. הרחיקו זה את זה מקרוביהם, בעל שהתנגד לדירה מפני הפרוצים, שלש ארצות לענין נשואין, ואם כופין אותה לצאת עם בעלה למקום שירצה.

98) מממונו ומנכסיו. (99) שלא הדירה יותר משלושים יום. (100) שהדירה יותר משלושים יום. (101) כתובות ע, ב. עד שלושים יום לא שמעו אנשים על כך, ואין זה בזיון בשבילה. יותר משלושים, כבר נודע הדבר ברבים והיא מתכוזה מזה שבעלה הדיר אותה מנכסיו. ואע"פ שהוא משועבד לתת לה מזונותיה – יכול הוא להדירה מנכסיו, כי הלכה היא (כתובות נט): "קונמות מפקיעים מידי שעבוד" קונמות – זהו נדר שאדם אסר על עצמו איהו דבר כ'הקדש'. "קונם" כינוי לקרבן הוא בלשון עלגים, וכל הקדש שאינו לכל אלא על אדם אחד, נקרא "קונם". ומתוך שנדר זה אינו ניתן לפדיון כשאר קדושת דמים, אלא אסור הוא על האדם המודר כקדושת מזבח שהיא קדושת הגוף שאין לה פדיון. הוא חמור ביותר שמפקיע מידי שעבוד, ולפיכך חל הנדר לאסור את אשתו מליהנות מממונו (ר"ן לכתובות פ"ז). (102) ואין הוא נקרא שלוחו של הבעל המדיר, כיון שהבעל לא אמר לו לפרנסה, אלא הודיע ברבים: "כל הזן אינו מפסיד" (כתובות ע': והל' נדרים פ"ז, הי"ב).

א. פמה הפסות שהיא חזב לתן לה? בגדים של חמשים וזו משנה לשנה, ממטבע אותן הימים, שנמצאו החמשים - ששה דינרין ורביע דינר פסוף². נוהגין לה חמשים בימות הגשמים, ולזכשת בלאותיה³ בימות החמה⁴. והשחקים, והם מותר הפסות⁵ - הרי הן שלשה, כדי שתתפסה בהם בימי נדיתה⁶. ונותנין לה חגורה למתניה וקפה לראשה ומנעל ממועד למועד⁷.

כד. המדיר את אשתו שלא טטעם אחד מפל הפרות¹⁰³ - ממתינין לו עד שלשים יום; יתר על פן - יוציא ויתן כתובה¹⁰⁴. אפלו הדירה שלא תאכל מאכל רע, אפלו הדירה ממין שלא אכלה אותו מימיה - יוציא אחר שלשים יום ויתן כתובה¹⁰⁵. נדרה היא שלא תאכל אחד מפל הפרות, וקנים לה הוא את נדרה¹⁰⁶, או נדרה בנזיר¹⁰⁷ ולא הפר לה: אם רצה¹⁰⁸ שתשב תחתיו ולא תאכל פרות או תהיה נזירה - תשב, ואם אמר: איני רוצה באשה נדרנית - יוציא ויתן כתובה; שהרי הנה בידו להפר, והוא קנים לה בריצונו¹⁰⁹.

2) טהור, כי מטבע של ימיהם היה שבעה חלקים נחושת ואחד כסף, נמצא שדינר אותם הימים הוא אחד משמונה דינר הכסף, וחמשים דינרים פשוטים אינם אלא ששה דינרי כסף ורבע. ראה לעיל פ"י ה"ח. (3) הבגדים שנתיישנו. (4) כי בגדים חדשים מחממים יותר, ויפים לה בימות הגשמים וקשים לה בימות החמה. (5) שבלתה ונשתחקה. (6) שלא תתנגה על בעלה כשתלבש בימי טהרתה בגדים שלבשה בימי נדתה (כתובות סד: סה: וברש"י). (7) שם, במשנה. ואותו תנא ישב במקום הרים שהנעליים בלות בהם מהר, והיא צריכה שלשה זוגות נעלים לשנה, ומכוין ליתנן לה מרגל לרגל כדי לשמחה ברגל (שם סה:).

ב. פמה דברים אמורים? פאותן הימים ובארץ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כָּל מִי שֵׁשׁ לוֹ עָלָיו מְזוֹנוֹת בֵּין בְּחֵיּוֹ בֵּין אַחַר מוֹתוֹ²¹ - יֵשׁ לוֹ כְּסוּתָא²² וְכָלִי בֵּית וּמְדוּרָה; וְכָל שְׂבִית דִּין מוֹכְרִין לְמְזוֹנוֹתָיו²³, כִּף מוֹכְרִין לְכְסוּתוֹ וְכָלִי בֵּיתוֹ וּמְדוּרוֹ.

(20) כי כלל הוא: פרנסה (הלבשה) הרי היא כמוזנות (כתובות סח.). (21) כגון אשתו ובנותיו עד שתתארסנה. (22) "ירושלמי" כתובות פ"ב ה"א: "ומתכסיין בכסותי". והשווה לקמן פ"ט, ה"א. (23) למעלה פ"ב ה"טז.

ז. האשה שהלך בעלה, ופסקו לה בית דין מוזנות וקסות וכלי בית ושכר מדור - אין פוסקין לה תכשיט, שהרי אין לה בעל שתתקשט לו²⁴; אבל מי שגשגשטה בעלה או שנתהרש - פוסקין לה תכשיט²⁵. ודין הבעל עם אשתו בטענת הפסות והפלים ושכר המדור - כדנים בטענת המזונות. אם אמר הוא: נתתי, והיא אומרת: לא נתת - דין אחד לכל²⁶.

(24) כתובות מח, א. (25) שם, כי אומדים דעתו אילו היה בריא לא היה רוצה שתתנוול אשתו. אבל בהלך, הואיל ויצא לדעת היה לו לצוות, ומתוך שלא ציוה - גילה שאין רצונו בכך (רש"י שם). (26) כמבואר לעיל פ"ב, ה"כ"א - כב.

ח. המדיר את אשתו שלא תתקשט באחד מפל המינין²⁷ - בעניות²⁸: שנה אחת - יקום, יתר על כן - או יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתובה²⁹; ובעשירות: שלשים יום - יקום³⁰, יתר על כן - יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתובה.

(27) שאמר לה: אם תתקשטי, תהא הנאת ממוני אסורה עליך. כי אחת - אין הוא יכול לאסרה להתקשט, כמבואר למעלה בפ"ב ה"כ"ד. (28) שאינן מרבות להתקשט. (29) כתובות עא, ב. (30) שם: "שכן אשה חשובה נהנית מריח קישוטיה שלשים יום".

ט. הדירה שלא תלך למרחץ: בכרפים³¹ - שבת אחת, בכרפים שתי שבתות³². שלא תנעל מנעל: בכרפים - שלשה ימים, ובכרפים - מעת לעת³³. יתר על זה - יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתובה.

(31) בערים גדולות שמנהגן להתרחץ תכופות. (32) "ירושלמי" כתובות פ"ז, ה"ד. (33) שם.

י. הדירה שלא תשאול ולא תשאיל מפלי הבית שדרך כל השכנות לשאל אותן ולהשאילן, כגון נפה וכברה³⁴, רחים ותנור וכיוצא בהם - יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתובה, מפני שמשיאה³⁵ שם רע בשכנותיה³⁶. וכן היא שדרה שלא תשאול ולא תשאיל נפה וכברה ורחים ותנור וכיוצא בהם, ושלא תארג בגדים נאים לבנים, במקום שדרך

ישראל; אבל בשאר זמנים ושאר המקומות - אין הדמים עקר. יש מקומות שיהיו שם הבגדים ביקר הרבה או בזול הרבה. אלא העקר שפוסקין עליו, שמחייבין אותו לתן לה בגדים הראויים בימות הגשמים ובימות החמה, בפחות⁸ שלושפשת כל אשה בעלת בית שבאותה המדינה.

(8) רבינו מדבר בעניי ישראל, ואילו בעשיר הכל לפי עשרו כמבואר בסמוך ה"ה.

ג. ובכלל הפסות - שהוא חיב לתן לה כלי בית, ומדור⁹ שיושבת בו. ומה הן כלי בית? מטה מצעת¹⁰, ומפץ¹¹ או מחצלת לישב עליה, וכלי אכלה ושתייה, כגון קדרה וקערה וכוס¹² ובקבוק וכיוצא בהן. והמדור? ששוכר לה בית של ארבע אמות על ארבע אמות¹³, ותהיה רחבה¹⁴ חוצה לה כדי להשתמש בה, ויהיה לו בית הפסא חוץ ממנו.

(9) בית דירה (כתובות גג.). (10) משנה, כתובות סד, ב. [והמאירי] שם (עמ' 274) הביא בשם רבינו: "מטה מוצעת לשכב עליה". וראה בפרק ל' מהל' שבת ה"ה, ובבבא מציעא קיג: [11] מצע גס כעין מחצלת של קנים. (12) "ירושלמי" שם. (13) כי אין בית פחות מארבע אמות (סוכה ג:). (14) "רחבה" היא חצר שמאחורי הבית.

ד. וכן מחייבין אותו לתן לה תכשיטים, כגון בגדי צבעונין להקיף על ראשה ופדחתה¹⁵, ופוף¹⁶ ושרק¹⁷ וכיוצא בה, כדי שלא תתגנה עליו.

(15) מצחה. (16) צבע כחול שהנשים צובעות בו את עפעפי עיניהם. ככתוב (מלכים ב ט, ל): "ואיזבל שמעה ותשם בופן עיניה". (17) צבע אדום לחייה (רש"י לכתובות יז). וחייב תכשיטין מקורו שם מח, א: "מי שנשתטה בית-דין נותנים... תכשיטין לאשתו".

ה. כמה דברים אמורים? בעניי שבישראל; אבל בעשיר - הכל לפי עשירו¹⁸. ואפלו היה ראוי לקנות לה כלי משי ורקמה וכלי זהב - פוסין אותו ונותן. וכן המדור - לפי עשרו, והתכשיט וכלי הבית - הכל לפי עשרו. ואם קצרה ידו לתן לה אפלו בעניי שבישראל - פוסין אותו להוציא¹⁹, ותהיה הפתחה עליו חוב עד שיעשיר.

(18) שם סד, ב. (19) שם עז, א. וכמבואר לעיל פ"ב ה"א. והרמ"ך תמה על זה, למה נכפנו להוציא, ובשאר חובות אין כופין ללוה אם אין לו לפרוע, וטוב שתתגלגל האשה עמו עד שירחמו עליהם מן השמים ('מעשה רוקח').

ו. ולא האשה בלבד, אלא בניו ובנותיו הקטנים, בני יש או פחות - חיב לתן להם כסות המספקת להם²⁰, וכלי תשמיש, ומדור לשפן בו. ואינו נותן להם לפי עשרו, אלא כפי צרפן בלבד. זה הכלל:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עא: (49) דרך הבת ללכת לבית אביה ברגלים. (50) שם.

לְאָרְג אוֹתָם לְפָנַיִם - תִּצָא בְלֹא כְתָבָהּ, מִפְּנֵי שֶׁמְשִׂיאָתוֹ שָׁם רַע בְּשִׁכּוּנָתוֹ שֶׁהוּא פִּילִי³⁷.

34) נפה לקמח, וכברה - לנקות התבואה (רבינו בפירושו למשנה שביעית פ"ה, מ"ט). (35) כלומר, מביא עליה. (36) שהיא קמצינית (כתובות עב.). (37) שם. כילי - קמצן. מלשון הכתוב (ישעיה לב, ה) "ולכילי לא יאמר שוע".

יג. הַמְדִיר אֶת אִשְׁתּוֹ שְׁלֹא תִלָּךְ לְבֵית הָאָבֶל⁵¹ או לְבֵית הַמִּשְׁתָּה - או יִתִיר אֶת נְדָרוֹ⁵² או יוֹצִיא⁵³ וַיִּתֵּן כְּתָבָהּ; שָׁזָה כְּמִי שֶׁאֶסְרָה בְּבֵית הַסֵּהר וְנִעַל בְּפָנֶיהָ⁵⁴. וְאִם הָיָה טוֹעֵן מִפְּנֵי בְּנֵי אָדָם פְּרוּצִים⁵⁵ שֶׁיֵּשׁ בְּאוֹתוֹ בֵּית הָאָבֶל אוֹ בְּבֵית הַמִּשְׁתָּה, וְהִחְזְקוּ שָׁם פְּרוּצִים - שׁוֹמְעֵין לוֹ⁵⁶.

יא. מְקוֹם שֶׁדָּרְכָן שְׁלֹא תִצָא אִשָּׁה לְשׁוּק בְּכַפָּה שְׁעַל רֹאשָׁהּ בְּלִבָּד, עַד שִׁיִּהְיֶה עָלֶיהָ רִדִיד³⁸ הַחוּפָּה אֶת פֶּל גּוֹפָה כְּמוֹ טְלִית - נוֹתֵן לָהּ בְּכָלֵל הַפְּסוּת רִדִיד³⁹ הַפְּחוּת מִפֶּל הַרְדִידִין. וְאִם הָיָה עֶשֶׂיר - נוֹתֵן לָהּ לְפִי עֶשְׂרוֹ. פְּדֵי שֶׁתִּצָא בּוֹ לְבֵית אָבִיהָ אוֹ לְבֵית הָאָבֶל אוֹ לְבֵית הַמִּשְׁתָּה⁴⁰. לְפִי שֶׁפֶל אִשָּׁה יֵשׁ לָהּ לְצִאת וְלִילָךְ לְבֵית אָבִיהָ לְבִקְרוֹ, וְלְבֵית הָאָבֶל וְלְבֵית הַמִּשְׁתָּה לְגַמֵּל חֶסֶד לְרַעוּתֶיהָ אוֹ לְקְרוּבוֹתֶיהָ, פְּדֵי שִׁיבּוּאוֹ הֵם לָהּ⁴¹, שְׂאִינָהּ בְּבֵית הַסֵּהר עַד שְׁלֹא תִצָא וְלֹא תִבּוּא. אָבֶל גְּנָאִי הוּא לְאִשָּׁה שֶׁתִּהְיֶה יוֹצֵאָה תָּמִיד, פְּעַם בַּחוּץ פְּעַם בְּרַחוּבוֹת. וְיֵשׁ לְבַעַל לְמַנַּע אִשְׁתּוֹ מִזָּה, וְלֹא יִנְיַחְנָה לְצִאת אֶלָּא כְּמוֹ פְּעַם אַחַת בַּחֹדֶשׁ אוֹ כְּמוֹ פְּעָמִים בַּחֹדֶשׁ, לְפִי הַצֵּרֶף⁴². שְׂאִין לְפִי לְאִשָּׁה אֶלָּא לִישֵׁב בְּנוֹיַת בֵּיתָהּ⁴³, שֶׁכָּף כְּתוּב: כָּל כְּבוֹדָהּ בַּת מִלָּךְ פְּנִימָה⁴⁴.

38) צעיף, כלשון הכתוב (ישעיה ג, כג): "והצניפות והרדידים". וראה להלן פכ"ד הי"ב, ובהל' סוטה פ"ג ה"ה. 39) אע"פ שבבית אינה לובשת ריד, הואיל והיא יוצאת בו לשוק כמנהג המקום, חייב ליתנו לה. (40) כתובות עא, ב. (41) שם עב, א: "למחר היא מתה ואין כל בריה סופדה". היה רבי מאיר אומר: "והחי יתן אל לבו" - דברים של מיתה, אם ספד - יספרוהו. אם ליוה - ילווה וכו' (שם). (42) ובמדרש רבה (בראשית פרשה ח) אמרו: "וכבשוה" - וכבשה כתוב. האיש כובש את אשתו שלא תצא לשוק, שכל אשה שיוצאה לשוק סופה להכשל, מדינה שנאמר בה: "ותצא דינה" ולבוסף נכשלה. וב'ספרי' פרשת כי-תצא אות רמב, דרשו על הפסוק: "ומצאה איש בעיר" - "אילו לא יצאת בעיר, לא היה מסתקף לה. מגיד שפירצה קוראת לגנב". (43) ובילקוט שמעוני (תהלים קכח, ד) דרשו על הפסוק: אשתך כגפן פוריה. אימתי אשתך כגפן פוריה - כשהיא צנועה בירכתי ביתך". (44) יבמות עז, א.

51) שאמר לה: אם תלכי לבית האבל, תיאסר הנאת ממוני עליך. (52) בתוך שלושים יום, כדין המדיר את אשתו מליהנות לו שממתינים לו שלושים יום, כמבואר לעיל פי"ב הכ"ג. (53) לאחר שלושים יום, כדברי רבינו למעלה פי"ב שם (מגיד-משנה). (54) כתובות עא, ב. (55) שאינם מרחיקים את עצמם מעריות. (56) שם עב, א.

יד. הַאוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ: אֵין רְצוֹנִי שִׁיבּוּאוֹ לְבֵיתִי אָבִיךָ וְאִמְךָ, אַחִיךָ וְאִחֵיֶיךָ - שׁוֹמְעֵין לוֹ. וְתִהְיֶה הַיָּא הוֹלֶכֶת לָהֶם כְּשִׁיבָרַע לָהֶם דָּבָר, וְתִלָּךְ לְבֵית אָבִיהָ פְּעַם בַּחֹדֶשׁ וּבְכָל רֶגֶל וְרֶגֶל; וְלֹא יִפְנְסוּ הֵם לָהּ אֶלָּא אִם אָרַע לָהּ דָּבָר, כְּגוֹן חֲלִי אוֹ לְדָהּ. שְׂאִין כּוֹפִין אֶת הָאָדָם שֶׁיִּפְנְסוּ אַחֲרָיִם בְּרִשׁוֹתָיו⁵⁷. וְכֵן הַיָּא שְׂאִמְרָהּ: אֵין רְצוֹנִי שִׁיִּפְנְסוּ אֶצְלִי אִמְךָ וְאִחֵיֶיךָ, וְאֵינִי שׁוֹכְנֶת עִמָּהֶם בְּחֶצֶר אַחַת, מִפְּנֵי שֶׁמְרַעִין לִי וּמְצַרִין לִי - שׁוֹמְעֵין לָהּ; שְׂאִין כּוֹפִין אֶת הָאָדָם שֶׁיִּשְׁבּוּ⁵⁸ אַחֲרָיִם עִמּוֹ בְּרִשׁוֹתָיו⁵⁹.

57) כן כתבו הגאונים (מגיד-משנה). ומקורו במשנה (כתובות עא:): "ואם היה טוען משום דבר אחר - רשאי" (הגר"א באבן-העזר סי' עד ס"ק ג). (58) פתח ב"כניסה" - שיכנסו אצלי, וסיים ב"ישיבה", כי כך דרכן של נשים הנכנסות לזמן מה ומתעכבות שעות מרובות (מעשה רוקח). (59) תשובת הרי"ף סימן טו. והראב"ד טוען: אימתי בזמן שהן באות בגבולה, אבל אם היא באה לגבולן אין מוציאם אותן בשבילה, אע"פ שהמדור שלו הוא, הואיל ובעלה רוצה בישיבתן, אבל מבקשים מהן שלא יציערו אותה בישיבתן. וכנגד זה סובר המגיד משנה: אין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת, ואם נראה לבית-דין שהן גורמות לה קטטה עם בעלה - הדין עמה, ובהע"ז סי' עד סעיף י, מסכם הרמ"א: ונוהגים להושיב עמהם איש או אשה נאמנים לדור עמהם עד שיתברר על-ידי מי נתגלגל הריב והקטטה.

יב. הַמְדִיר אֶת אִשְׁתּוֹ שְׁלֹא תִלָּךְ לְבֵית אָבִיהָ - בְּזִמְן שֶׁהוּא⁴⁵ עִמָּה בְּעִיר, חֹדֶשׁ אֶחָד - מִמְּתִינִין⁴⁶ לוֹ, שְׁנַיִם⁴⁷ - יוֹצִיא וַיִּתֵּן כְּתָבָהּ⁴⁸; וּבְזִמְן שֶׁהוּא בְּעִיר אַחֲרָת: רֶגֶל אֶחָד - מִמְּתִינִין⁴⁹ לוֹ, שְׁנַיִם - יוֹצִיא וַיִּתֵּן כְּתָבָהּ⁵⁰.

טו. הָאִישׁ שֶׁאָמַר: אֵינִי דָר בְּמְדוֹר זֶה, מִפְּנֵי שֶׁבְּנֵי אָדָם רָעִים אוֹ פְּרוּצִים אוֹ עִפּוּ"ם בְּשִׁכּוּנָתִי וְאֵינִי מְתִירָא מֵהֶם - שׁוֹמְעִים לוֹ, וְאֶף-עַל-פִּי שְׁלֹא הִחְזְקוּ בְּפִרְיָצוֹת, שֶׁכָּף צָרוֹ חֲקָמִים⁶⁰: הִרְחַק מִשְׁכְּן רַע. וְאֶפְלוּ הָיָה הַמְדוֹר שְׁלָהּ - מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִמְּנוֹ, וְשׁוֹכְן בֵּין בְּנֵי אָדָם כְּשָׂרִים⁶¹. וְכֵן הַיָּא שְׂאִמְרָהּ כֵּן, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא אוֹמֵר: אֵינִי אֵינִי מְקַפֵּיד עָלֶיהֶם -

45) אביה. (46) אולי יתיר את נדרו. (47) יום אחד בחודש השני נחשב כשני חדשים. (48) יותר מחודש אינה יכולה להעמיד עצמה שלא ללכת לבית אביה (כתובות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מְנִיחָה הַיְפָה לְנֹחַ הָרַע, וְאֶפְלוּ מִמְּקוֹם שָׂרְבוּ יִשְׂרָאֵל לְמִקְוֵה שָׂרְבוּ עִפּוּיִם - מַעְלִיץ⁷⁶. וְאִין מוֹצִיאִין מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְחוּצָה לְאֶרֶץ, וְאֶפְלוּ מְנִיחָה הָרַע לְנֹחַ הַיְפָה, [וְאֶפְלוּ מִמְּקוֹם] שָׂרְבוּ עִפּוּיִם לְמִקְוֵה שָׂרְבוּ יִשְׂרָאֵל.

75) שיש לחלק בין מדינה לעיר, ובין נוה יפה לרע, או בין רוב ישראל לרוב גויים. (76) כתובות קי, ב. ובתוספתא שם. ובהל' מלכים פ"ה הי"ב, כתב רבינו: "לעולם ידור אדם בארץ ישראל אפילו בעיר שרובה גויים, ואל ידור בחוץ לארץ ואפילו בעיר שרובה ישראל, שכל היוצא לחוץ לארץ כאילו עובד עבודה-זרה" (ומקורו מדברי הגמרא בכתובות שם).

כ. אָמַר הָאִישׁ לְעֵלּוֹת לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהִיא אֵינָה רוּצָה - תֵּצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה⁷⁷. אָמְרָה הִיא לְעֵלּוֹת, וְהוּא אֵינּוּ רוּצָה - יוֹצֵא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה. וְהוּא הֵדִין לְכָל מִקְוֵה מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עִם יְרוּשָׁלַיִם. שֶׁהַפֶּלֶא⁷⁸ מַעְלִין לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁷⁹, וְאִין הַפֶּל מוֹצִיאִין מִשָּׁם; הַפֶּל מַעְלִין לְיְרוּשָׁלַיִם⁸⁰, וְאִין הַפֶּל מוֹצִיאִין מִשָּׁם.

77) כתובות, שם. ומה שכתבו ב'תוספות' שם בשם רבינו חיים: "שעכשיו אין מצוה לדור בא"י כי יש כמה מצוות התלויות בארץ, וכמה עונשים שאין אנו יכולים ליהרר מהם ולעמוד עליהם" כבר העיר רבי יוסף טראני (מהרי"ט) בתשובותיו סימן כח, שאיזה תלמיד טועה כתב הדברים על שם ה'תוספות', ואין לסמוך עליהן, וראה ב'פתחי תשובה' לאהע"ז סי' עה ס"ק ז', ובשו"ע שם סעיף ה'. אחד האנשים ואחד הנשים (כתובות, שם). (79) "מחרימים בשם על כל מי שעושה זה בדרך עלילה על אשתו ולא לעשותו זולתי ללכת להתברך בארץ ישראל לא זולת זה ויענה הבעל אמן, ואז יכריחו האשה ללכת עמו". מדברי תשובת רבינו, וראה בתשובת רבינו בסוף הספר. (80) ב'מרדכי' סוף מסכת כתובות, הביא דעת רבינו מאיר: שרק בזמן שבית המקדש היה קיים - יש מצוה לדור בירושלים יותר מבשאר הארץ, אבל בזמן הזה אין חילוק בין ירושלים לשאר א"י. וכהגהת מהר"ם מטיקטין שם: "שבעונותינו אין שם היום מעלות לקדושה, ואין הוא יכול לדחותה מקדושה לקדושה. . . והרי עתה כולן שווין למצוה, ירושלים ושאר א"י".

~ יום שלישי ט"ו כסלו ~

פֶּרֶק אֲרֵבְעָה עָשָׂר

1) כלולים בו דיני עונה, ואם יכולה לעכבו שלא יעזוב ביתו, דין תלמידים היוצאים ללמוד, אם יכולה האשה לעכב שלא ישא בעלה אשה אחרת, שלא ישא אדם יותר מארבע נשים, המדיר אשתו מחיי משפחה, דיני מורדת או מורד, פדיונה וקבורתה.

א. עוֹנָה הָאִמּוּרָה בְּתוֹרָה² - לְכָל אִישׁ וְאִישׁ כִּפִּי כְּחוֹ וְכִפִּי מְלֹאכְתּוֹ. פִּיצַד? בְּגֵי אָדָם הַבְּרִיאִים וְהַרְבִּים וְהַעֲנָגִים³, שְׁאִין לָהֶם מְלֹאכָה שְׁמִמְכָשֶׁלֶת

שׁוֹמְעִין לָהּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא אוֹמֶרֶת: אִין רְצוֹנִי שְׂיֵצֵא עָלַי שֵׁם רַע בְּשִׁכְנוֹת אֱלוֹ.

60) אבות פ"א, מ"ז. 61) השווה דברי רבינו הל' דעות פ"ו, ה"א.

טז. כָּל הַיְשׁוּבִים אֶרְצוֹת אֶרְצוֹת הוּא⁶², כְּגוֹן אֶרֶץ כְּנָעַן וְאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֶרֶץ תִּימָן וְאֶרֶץ כּוּשׁ וְאֶרֶץ שְׁנַעְרִים⁶³ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן. וְכָל אֶרֶץ וְאֶרֶץ - מִמְּדִינֹת⁶⁴ וְכִפְרִים. וְעָרֵי יִשְׂרָאֵל⁶⁵ לְעִנְיָן נִשְׁוֹאִין שְׁלֹשׁ אֶרְצוֹת הֵיּוֹ⁶⁶: יְהוּדָה, וְעֵבֶר הַיַּרְדֵּן, וְהַגְּלִיל.

62) חלוק לארצות. 63) בבל. 64) ערים גדולות ומוקפות חומה (רבינו בפיה"מ לכתובות פ"ג מ"י). 65) שבארץ ישראל. 66) כתובות קי, א.

יז. אִישׁ שֶׁהָיָה מֵאֶרֶץ מִן הָאֶרְצוֹת, וְנִשְׂא אִשָּׁה בְּאֶרֶץ אַחֶרֶת - כּוֹפֵיִן אוֹתָהּ וְיוֹצֵאָה עִמּוֹ לְאֶרְצוֹ, אוֹ תֵּצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה; שְׁעַל מִנְת כֵּן נִשְׂאָה, אֶף-עַל-פִּי שְׂלֵא פִּרְשָׁה⁶⁷. אֲבָל הַנוֹשֵׂא אִשָּׁה בְּאַחַת מִן הָאֶרְצוֹת, וְהִיא⁶⁸ מֵאֲנָשֵׁי אוֹתָהּ הָאֶרֶץ - אֵינּוּ יוֹכֵל לְהוֹצִיאָהּ לְאֶרֶץ אַחֶרֶת; אֲבָל מוֹצִיאָהּ מִמְּדִינָה וּמִכְפָּר לְכְפָר בְּאוֹתָהּ הָאֶרֶץ. וְאֵינּוּ יוֹכֵל לְהוֹצִיאָהּ מִמְּדִינָה לְכְפָר, וְלֹא מִכְפָּר לְמְדִינָה; וְיֵשׁ דְּבָרִים שְׂשִׁיבֶת הַמְּדִינָה טוֹבָה לָהֶם, וְיֵשׁ דְּבָרִים שְׂשִׁיבֶת הַכְּפָרִים טוֹבָה לָהֶם⁶⁹.

67) תוספתא כתובות פ"ב, יא. 68) בכת"י תימן: "והוא". וכן הוא בשולחן ערוך' אהע"ז סי' עה ס"א. 69) כתובות קי, ב.

יח. וְכִשְׂמוֹצִיאָהּ מִמְּדִינָה לְמְדִינָה וּמִכְפָּר לְכְפָר בְּאוֹתָהּ הָאֶרֶץ - אֵינּוּ יוֹכֵל לְהוֹצִיאָהּ מִמְּנִיחָה הַיְפָה לְנֹחַ הָרַע, וְלֹא מֵרַע לְפָנֶיהָ⁷⁰; מִפְּנֵי שֶׁהִיא צְרִיכָה לְהַסְתֵּל⁷¹ וְלְבָדֵק עֲצָמָה בְּנֹחַ הַיְפָה, כְּדִי שְׂלֵא תִהְיֶה בּוֹ קֶלֶה⁷² וְכַעֲוָה. וְכֵן לֹא יוֹצִיאָהּ מִמְּקוֹם שָׂרְבוּ יִשְׂרָאֵל לְמִקְוֵה שָׂרְבוּ עִפּוּיִם⁷³. וְכָכָל מְקוֹם⁷⁴ מוֹצִיאִין מִמְּקוֹם שָׂרְבוּ עִפּוּיִם לְמִקְוֵה שָׂרְבוּ יִשְׂרָאֵל.

70) נוף יפה ומקום נאה, ולא נתכוין רבינו לדירה יפה, שאם כן היה לו לומר אפילו באותה עיר לא יוציאה, מבית רע לבית יפה (מעשה רוקח). 71) להשתדל ולטפל בעצמה. 72) נקלה ובלתי חשובה, ובכתובות קי, שנינו: "שהנוה היפה בודק". ומפרש רש"י: "בודק את הגוף למי שבא מנוה רע, ומתוך כך חלאים באים עליו. וכן אמר שמואל (שם): "שינוי וסת (אפילו לטובה) - תחילת חולי מעיים". 73) אפילו מכפר לכפר (תוספתא שם). 74) אפילו מנוה היפה לנוה הרע.

יט. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁷⁵ מְחוּצָה לְאֶרֶץ לְחוּצָה לְאֶרֶץ, אוֹ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; אֲבָל מְחוּצָה לְאֶרֶץ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - כּוֹפֵיִן אוֹתָהּ לְעֵלּוֹת. אֶפְלוּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בשבוע. (13) ואף על פי שעונתה מתמעטת, הואיל והמנהג במקום לישא עוד נשים הרי זה כאילו התנה עימה ליקח עוד נשים. (14) כי העונה שקבעו חכמים אינה לאשה אחת אלא שהאיש לא יימנע מלפרות ולרבות פחות מהזמן שקבעו לו. (15) הואיל ועונתן לפי מניינן. (16) המתנהג כתלמיד חכם שעונתו פעם בשבוע. (17) אבל הענוגים הבטלים ממלאכתם שעונתם בכל לילה יכולים לישא יותר מארבע נשים.

ה. המדיר את אשתו שתאמר לאחרים מה שאמר לה או מה שאמרה לו מדברי שחוק וקלות ראש שמדבר אדם עם אשתו על עסקי תשמיש - הרי זה יוציא ויתן כתובה; שאין זו יכולה להעז פניה ולומר לאחרים דברי קלוין. וכן אם הדירה שתהיה פועלת בעת תשמיש שלא תתעבר, או שהדירה שתעשה מעשה שוטים ודברים שאין בהן ממש אלא פשטות - הרי זה יוציא ויתן כתובה.

ו. המדיר את אשתו מתשמיש המטה: שבת אחת¹⁸ - ממתינין לו¹⁹, יתר על כן - יוציא ויתן כתובה או יפר נדרו. אפלו היה מלח, שעונתו לששה חדשים; שפינן שגדר - הרי צערה ונתיאשה. וכיצד מדירה? אם אמר לה: תשמישי אסור עליך, או שנשבע שלא ישמש מטו - לא נדר כלום, ואם נשבע - נשבע לשוא, מפני שהוא משעבד לה²⁰. אמר לה: הנאת תשמישך אסורה עלי²¹ - הרי זה נדר, ואסור לשמש; שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו²².

(18) שבוע אחד. (19) שמה יתיר את נדרו. (20) מן התורה. והנדר והשבועה אינם יכולים להפקיע שעבוד זה. (21) כאן לא אסר הנאת תשמישו עליה אלא להיפך: הנאת תשמישה עליו. (22) ושעבודו בטל מאליו כיוון שאסור הוא.

ז. אסור לאדם למנע אשתו מעונתה. ואם עבר ומנע פדי לצערה - עבר בלא תעשה שבתורה, שנאמר: שארה פסותה ועונתה לא יגרע. ואם חלה או תשש כחו ואינו יכול לבעל - נמתין ששה חדשים שמה נבריא, שאין לה עונה גדולה מזו²³, ואחר כך או יטל ממנה רשות או יוציא ויתן כתובה.

(23) זוהי העונה הרחוקה ביותר הנהגת במלח.

ח. האשה שמנעה בעלה מתשמיש המטה, היא הנקראת מורדת. ושואלין אותה מפני מה מרדה. אם אמרה: מאסתיהו ואיני יכולה להבעל לו מדעת²⁴ - כופין אותו לשעתו²⁵ לגרשה, לפי שאינה פשוכיה שתבעל לשנוא לה. ותצא בלא כתובה כלל²⁶. ותטל בלאותיה²⁷ הקימין - בין מנכסים שהכניסה לבעלה ונתחייב באחריותן²⁸, בין מנכסי מלוג שלא נתחייב באחריותן²⁹. ואינה נוטלת בשל

פחן, אלא אוכלין ושותין ויושבין בבתיהן - עונתן בכל לילה. הפועלין, כגון החיטין והאורגין והבונים וכיוצא בהן, אם היתה מלאכתן בעיר - עונתן פעמים בשבת, ואם היתה מלאכתן בעיר אחרת - עונתן פעם אחת בשבת. החמרים⁴ - פעם אחת בשבת. והגמלים⁵ - אחת לשלשים יום. והמלחין⁶ - אחת לששה חדשים. תלמידי חכמים - עונתן פעם אחת בשבת, מפני שתלמוד תורה מתיש פחן. ודרך תלמידי חכמים לשמש מטתן מלילי שבת ללילי שבת.

(2) חיי אישות. (3) מפונקים. (4) מוליכים תבואה על חמורים מכפרים לשוק שבעיר. (5) מביאים סחורות על הגמלים ממקום רחוק. (6) פורשים לים הגדול ולקצווי ארץ.

ב. יש לאשה לעכב על בעלה שלא יצא לסחורה אלא למקום קרוב, שלא ימנע מעונתה ולא יצא אלא ברשותה. וכן יש לה למנעו לצאת ממלאכה שעונתה קרובה למלאכה שעונתה רחוקה, כגון חמר שבקש להעשות גמל, או גמל להעשות מלח⁸. ותלמידי חכמים יוצאין לתלמוד תורה שלא ברשות נשותיהן שמים ושלש נשים. וכן רך וענג שנעשה תלמיד חכם - אין אשתו יכולה לעכב.

(7) יכולה. (8) ואף על פי שהמלאכה השנייה מפרנסת יותר, כי רוצה אשה בקב ותיפלות (להיות בעלה עימה) מעשרה קבים ופרישות⁹.

ג. נושא אדם כמה נשים, אפלו מאה, בין בבת אחת בין בזו אחר זו, ואין אשתו יכולה לעכבו⁹. והוא שיהיה יכול לתן שאר פסות ועונה פראוי לכל אחת ואחת. ואינו יכול לכף אותן לשפן בחצר אחת, אלא כל אחת ואחת לעצמה¹⁰.

(9) ובמקום שנהגו שלא לישא אלא אשה אחת אינו רשאי לישא אשה אחרת על אשתו ואחרי תקנת "חרם דרבינו גרשום" אסור לישא אשה שנייה אפילו אם הראשונה מסכימה. (10) כדי שלא יתקנאו זו בזו.

ד. וכמה היא עונתן? לפי מנינן¹¹. כיצד? פועל¹² שהיו לו שתי נשים - יש לזו עונה אחת בשבת, ויש לזו עונה אחת בשבת¹³. היו לו ארבע נשים - נמצא עונת כל אחת מהן פעם אחת בשתי שבתות¹⁴. וכן אם היה מלח ויש לו ארבע נשים - תהיה עונת כל אחת מהן פעם אחת בשתי נשים. לפיכך¹⁵ צוו חכמים, שלא ישא אדם¹⁶ יותר על ארבע נשים, אף-על-פי שיש לו ממון הרבה, כדי שתגיע להן עונה פעם אחת בהדוש¹⁷.

(11) לפי מספר הנשים. (12) שמלאכתו בעיר ועונתו פעמים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יד. ואמרו הגאונים, שיש להם בכבל מנהגות אחרות במורדת. ולא פשוטו אותן המנהגות ברב ישראל, ורבים וגדולים חולקין עליהם ברב המקומות. וכדין הגמרא ראוי לתפס ולדון.

טו. המורד על אשתו ואמר: הריני זן ומפרנס אותה, אבל איני פא עליה מפני ששנאתיה - מוסיפין לה על כתבתה משקל שש ושלושים שעורות של כסף בכל שבת ושבת. וישב ולא ישמש כל זמן שתראה היא לישב. ואף-על-פי שכתבתה הולכת ונוספת, הרי הוא עובר בלא תעשה, שנאמר: לא יגרע. שאם שנאה - ישלחה, אבל לענות - אסור. ולמה לא ילקה על לאו זה? מפני שאין בו מעשה.

טז. איש ואשתו שבאו לבית דין, הוא אומר: זו מורדת מתשמיש, והיא אומרת: לא פי, אלא כדרך כל הארץ אני עמו; וכן אם טענה היא ואמרה שהוא מורד מתשמיש, והוא אומר: לא פי, אלא כדרך כל הארץ אני עמה - מחרימין בתחלה על מי שהוא מורד ולא יודה בבית דין, ואחר כך, אם לא הודו, אומרים להם: התיחדו³⁰ בפני עדים. נתיחדו, ועדין הם טוענין³¹ - מבקשין מן הנטען ועושיין פשרה כפי כח הדין³². אבל לבעל בפני בני אדם אי אפשר, לפי שאסור לבעל בפני כל בריה.

30 לשם ביאה. 31 שאחד מורד על השני מתשמיש. 32 "השמים ביני לבינך יעשו דרך בקשה" ופירשו בירושלמי: שהאשה טוענת "כשם שהשמים רחוקים מעל הארץ כן אשה זו הורחקת מבעלה". יעשו דרך בקשה - "יעשו סעודה והם מתרגלים לבוא דרך סעודה". וסובר רבינו "דרך בקשה" - הכוונה לפשרה, ועשיית סעודה היא אחת מדרכי הפשרה. ורבינו בפירוש המשנה אומר: דרך בקשה - שתפייס, אין כופין על הגירושין וגם אין מכריחין שתישאר עימו ואין דנים אותה דין מורדת על בעלה אלא מאריכים העניין וממצעים ביניהם על דרך השלום, ואין פוסקים ביניהם דין עד שיתרצו שניהם על מה שיתרצו.

יז. האשה שחלתה - חיב לרפאת אותה עד שתבריא. ראה שהחלי ארף ונפסיד ממון הרבה לרפואה, ואמר לה: הרי כתבתך³³ מנחת, או רפאי עצמך מכתבתך או הריני מגרשך ונותן כתבה והולך - שומעין לו³⁴. ואין ראוי לעשות כן, מפני דרך ארץ³⁵.

33 כסף כתובתך. 34 ובזמן הזה שאין מגרשים בעל כורחה, משום חרם דרבינו גרשום, וודאי שמחוייב לרפאותה ואינו מועיל מה שנותן לה גיטה וכתובתה. 35 שנינו: "ושלחתה לנפשה" - "שאם הייתה (אשת יפת

בעל כלום. ואפלו מנעל שברגליה ומטפחת שבראשה שלקחן לה, פושטת ונוהגת לו. וכל מה שנתן לה מתנה מחזרת אותו, שלא נתן לה על מנת שתטל ותצא.

24 מרצוני. 25 מיד, ללא כל שהיות ודחיות. 26 כי במרדה זה ביטלה תנאי האישות שקבעו לה חכמים. 27 בגדים שבלו או נשחקו מרוב שימוש. והוא הדין לשאר נכסים שנפחתו מרוב שימוש. 28 ונקראים: "נכסי צאן ברזל". 29 אלא הרי הם ברשות האשה אם פחתו - פחתו לה, אם הותירו - הותירו לה. מלוג - על שם שהבעל אוכל פירות אותם נכסים ומולג אותם כמליגת התרנגולים.

ט. ואם מרדה מתחת בעלה כדי לצערו, ואמרה: הריני מצערת אותו בכך מפני שעשה לי כף וכה, או מפני שקללני, או מפני שעשה עמי מריבה, וכיוצא בדברים אלו - שולחים לה מבית דין ואומרים לה: הוי יודעת, שאם את עומדת במרדך - אפלו כתבתך מאה מנה, הפסדת אותה. ואחר כך מכריזין עליה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות בכל יום, ארבע שבתות זו אחר זו, ואומרים: פלונית מרדה על בעלה.

י. ואחר ההכרזה שולחין לה בית דין פעם שניה ואומרים לה: אם את עומדת במרדך, הפסדת כתבתך. אם עמדה במרדה ולא חזרה - נמלכין בה, ותאבד כתבתה, ולא יהיה לה כתבה קלל. ואין נותנין לה גט עד שנים עשר חדש, ואין לה מזונות כל שנים עשר חדש. ואם מתה קדם הגט - בעלה יורשה.

יא. פסדר הזה עושיין לה אם מרדה כדי לצערו. ואפלו היתה נדה או חולה, שאינה ראויה לתשמיש. ואפלו היתה בעלה מלח, שעונתו לששה חדשים. ואפלו יש לו אשה אחרת.

יב. וכן ארוסה שהגיע זמנה להנשא, ומרדה כדי לצערו ולא נשאת - הרי זו מורדת מתשמיש. וכן יבמה שלא רצתה להתניבם כדי לצערו, פסדר הזה עושיין לה.

יג. המורדת הזאת, פשהיא יוצאת אחר שנים עשר חדש בלא כתבה, תחזיר כל דבר שהוא של בעל. אבל נכסים שהכניסה לו ובלאותיהן קנימים, אם תפסה - אין מוציאים מידה, ואם תפסן הבעל - אין מוציאים מידו. וכן כל מה שאבד מנכסיה שקבל הבעל אחריותן עליו, אינו משלם לה כלום. זה הוא דין הגמרא במורדת.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

46) כגון אלמנה לכהן גדול, גרושה לכהן הדיוט, או ממזרת לישראל וכן גרושתו אחר שנשאת לאחר. (47) "כל שאיסור שבייה גורם לה חייב לפדותה, איסור דבר אחר (כגון אלו שמנינו בהערה הקודמת) גורם לה אינו חייב לפדותה".

כג. מתה אשתו - חייב בקבורתה, ולעשות לה מספד וקנינים⁴⁸ פדרה כל המדינה. ואפילו עני שבישראל לא יפחתו לו משני חיליין⁴⁹ ומקוננות⁵⁰. אם היה עשיר - הכל לפי כבודו. ואם היה פבודה יותר מקבדו - קוברין אותה לפי פבודה; שהאשה עולה עם בעלה, ואינה יורדת אפילו לאחר מיתה.

48) שירי אבל ויגון על ידי מקוננת. (49) כלי ניגון חלולים שקולם מעורר בכי. (50) אשה מקוננת בקול דברי הספר.

כד. לא רצה לקבר את אשתו, ועמד אחד מדעת עצמו וקברה - מוציאין מבעלה על פרחו ונותנין לזה, פדי שלא תהיה זו משלכת לפלבים. היה במדינה אחרת פשמתה אשתו - בית דין יורדין לנכסיו ומוכרין בלא הכרזה⁵¹, וקוברין אותה לפי ממון הפעל ולפי פבדו או לפי פבודה⁵².

51) כי אין פנאי להמתין להכרזה. ואפילו אם מישוה הלווה לצורך קבורה, הרי כשבא בית דין לפרעו מוכרים בלא הכרזה כדי שלא תנעל דלת בפני גומלי חסדים. (52) אם הוא יותר מכבודו.

~ יום רביעי ט"ז כסלו ~

פרק חמשה עשר¹

1) נתבארו בו דין מחלה על עונתה, מצות פריה ורביה, עמד עם אשתו עשר שנים ולא ילדה, הטוענת על בעלה שאינו יכול להוליד, שלא ישב בלא אשה ולא היא בלא איש, שחייב לקנא לאשתו, שלא יבעול אלא מדעתה, שתהא האשה צנועה בביתה ותשמע לבעלה, שיכבדו זה את זה.

א. האשה שהרשת את בעלה אחר הנשואין שימנע עונתה - הרי זה מתר². במה דברים אמורים? בשיהיו לו בנים, שפכר קים מצות פריה ורביה; אבל לא קים - חייב לבעל בכל עונה³ עד שיהיו לו בנים⁴, מפני שהיא מצות עשה של תורה, שנאמר: פרו ורבו⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שנאמר: פרו ורבו . . ."

הפסוק "פרו ורבו", מופיע גם בפרשת בראשית לאדם הראשון וגם בפרשת נח כציווי לנח, ויש לומר שהרמב"ם כאן מתכוון ל"פרו ורבו" שבפרשת בראשית כיון שמדבר על החיוב במי שאין לו עדיין בנים, לכן הביא הפסוק המדבר באדם וחווה כשעדיין לא היו להם

תואר) חולה ימתין לה עד שתבריא, קל וחומר לבנות ישראל שהן קדושות וטהורות".

יח. נשפית³⁶ - חייב לפדותה. ואם היה פהן, שפכר נאסרה עליו³⁷ - פודה אותה³⁸ ומחזירה לבית אביה. אפילו היה בעיר אחרת - מטפל לה עד שמחזירה למדינתה. ומגרשה ונותן לה כל פתתה. היה בעלה ישראל, שהשבויה מתרת לו³⁹, מחזירה לו לאשה כמו שהיתה. ואם רצה אחר כך, ומגרשה⁴⁰ ונותן לה פתתה.

36) בין הגויים. (37) כי אשת כהן אפילו נאנסה אסורה לבעלה. (38) שלא תיטמע בין הגויים. (39) כי אפילו נבעלה בשבי, אשת ישראל שנאנסה מותרת לבעלה. (40) שרוצה להחמיר על עצמו אולי נבעלה ברצון, או שהיא מאוסה עליו אפילו כשנאנסה. וכיום שאין מגרשים בעל כורחה, אינו יכול לגרשה.

יט. אין מחיבין את הפעל לפדות את אשתו יותר על דמיה, אלא במה שהיא שונה⁴¹ בשאר השבויות⁴². היו דמיה יותר על פדי פתתה, ואמר: הריני מגרשה, וזו פתתה, ותלך ותפדה את עצמה - אין שומעין לו, אלא כופין אותו ופודה אותה. אפילו היו דמיה עד עשרה בפתתה, ואפילו אין לו אלא פדי פדיונה. במה דברים אמורים? בפעם ראשונה; אבל אם פדאה ונשפית פעם שניה, ורצה לגרשה - הרי זה מגרשה ונותן פתתה, והיא תפדה את עצמה⁴³.

41) כשפחה העומדת להימכר בשוק. (42) שאין פודים אותו יותר מכדי שווין מפני תיקון העולם שלא יהיו האויבים רודפים אחריהן לשבותן. (43) פדיון אחד תקנו לה חכמים ולא שניים.

כ. מי שנשפית אשתו והוא במדינת הים - בית דין יורדין לנכסיו⁴⁴ ומוכרין בהכרזה⁴⁵, ופודין אותה פדרה שהפעל פודה.

44) על כל תנאי בית דין שבכתובתה מוכרין. (45) שמכרזים על מכירה פומבית עד שיפסקו המוסיפים.

כא. המדיר את אשתו נדר שהוא חייב בגללו לגרשה ולתן פתתה, ונשפית אחר שהדירה - אינו חייב לפדותה; שמשעה שהדירה נתחייב לגרשה ולתן לה פתתה.

כב. האשה שהיתה אסורה על בעלה מאסורי לאוין⁴⁶, ונשפית - אינו חייב לפדותה, אלא נותן לה פתתה והיא תפדה את עצמה. והלא השבויה אסורה לכהן והרי הוא פודה אותה? מפני שלא היתה אסורה מקדם, ואסור השביה הוא שגורם לה⁴⁷.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12) עוסק בה תמיד, מלשון הכתוב (משלי ה, יט): "באהבתה תשגה תמיד". ורבי משה הדרשן (הובא ברש"י שם) אומר: שבערבית, שגייה - פירושה עסק. ורבותינו פירשו, לשון משנה כמשמעו, בעבור אהבת התורה הוא שוגג בשאר עסקיו ומסיח דעתו מהם, כמו שאמרו (עירובין נד:): על רבי אלעזר בן פדת שהיה יושב ועוסק בתורה בשוק התחתון של ציפורי, וסדינו מוטל בשוק העליון. פעם בא אדם לטילו ומצא נחש כרוך עליו (רש"י שם). וגם הראב"ד בהל' תשובה פ"י ה"ו פירש כן. (13) שנשא אשה ופירש ממנה (סוטה ד: ויבמות סג:). ואמר לחבריו: "כל שאינו עוסק בפריה ורביה, כאילו שופך דמים וממעט הדמות. . . ומה אעשה שנפשי חשקה בתורה? אפשר לעולם שיתקיים ע"י אחרים". (14) והרהורי עבירה קשים מעבירה עצמה (יומא כט:).

ד. כִּמְהָ בָּנִים יִהְיוּ לְאִישׁ וְתִתְקַיֵּם מִצְוַה זֹאת בְּיָדוֹ?
זָכָר וְנִקְבָּה.¹⁵ שְׁנַאֲמַר: זָכָר וְנִקְבָּה בְּרָאִים. הֲיָה הַבֶּן
סָרִיס, אוֹ שֶׁהִיתָה הַבַּת אֵילֹנוּת - לֹא קָיָם מִצְוַה
הַמִּצְוָה.¹⁶

15) יבמות סא, ב. 16) יבמות סב, ב. ו"ירושלמי' שם פ"ו ה"ו). שהרי אלו אינם ראויים להוליד, והכתוב אומר (ישעיה מה, יח): "לא תהוה בראה לשבת יצרה", ליישב העולם. סריס ואילונות - מפורשים לעיל פ"ב ה"ז, והלכות יב-יג.

ה. נולדו לו ומתו והניחו בנים - הרי זה קיים מצות פריה ורביה. בני בנים הרי הם פְּבָנִים.¹⁷ כִּמְהָ דְבָרִים
אֲמֹרִים? בְּשֶׁהֵיוּ בְנֵי הַבָּנִים זָכָר וְנִקְבָּה, וְהָיוּ בָּאִים
מִזָּכָר וְנִקְבָּה. אֶף-עַל-פִּי שֶׁזָּכָר בֶּן בָּתוֹ וְנִקְבָּה בַת
בְּנוֹ - הוֹאִיל וְהֵם מְשֻׁנֵּי בְּנָיו הֵן בָּאִים, הֲרִי קָיָם
מִצְוַת פְּרִיָּה וְרִבְיָה. אֲכָל אִם הָיָה לוֹ בֶּן וּבַת וְמֵתוּ,
וְהָיִיתָ אֶחָד מֵהֶן זָכָר וְנִקְבָּה - עֲדִיין לֹא קָיָם
הַמִּצְוָה.¹⁸

17) יבמות, שם. וגם הכתוב אומר (דברים ז, ג'ד): "בתך לא תתן לבנו. . . כי יסיר את בנך מאחריי", הרי שבן בתו קרוי בנו. 18) יבמות, שם. אלה השנים שמבנו, אינם נחשבים אלא כאחד, ובמקום בתו שמתה - לא נשאר כלום.

ו. הָיָה לוֹ בָּנִים בְּגִיּוּתוֹ, וְנִתְגַּיֵּר הוּא וְהֵם - הֲרִי זֶה
קָיָם מִצְוַה זֹאת.¹⁹ הָיָה לוֹ בָּנִים וְהוּא עֶבֶד,²⁰ וְנִשְׁתַּחֲרַר
הוּא וְהֵם - לֹא קָיָם מִצְוַת פְּרִיָּה וְרִבְיָה עַד שִׁוְלֵיֶד
אֲחֵר שֶׁנִּשְׁתַּחֲרַר; שֶׁעֶבֶד אֵין לוֹ יְחוּס.²¹

19) יבמות סב, ב ובכורות מז, א לדעת רבי יוחנן. אבל אם לא נתגיירו בניו עמו, עדיין לא קיים המצוה, שהכתוב אומר "לשבת יצרה" וישיבת גויים אינה ישוב. 20) כנעני. 21) שאין בניו הנולדים לו בעבודתו מתייחסים אחריו, שנאמר (בראשית כב, ה): "שבו לכם פה עם החמור", ודרשו חכמים (יבמות סב). "עם החמור" (עם בעיין פתוחה) - עם הדומה לחמור, ואליעזר עבד אברהם היה. ולא כן הגוי שבניו מתייחסין אחריו בגייתו, שנאמר

בנים, אבל הציווי לנח היה כשיצא מהתיבה וכבר היו לו שלושה בנים, ויש לומר ששם הציווי הוא על ההוספה בבנים.

(ספר השיחות תנש"א חלק א' עמוד 75
מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

2) כתובות סא, ב. ואינו עובר על הכתוב: "שארה. . . ועונתה לא יגרע", אלא-אם-כן מנע עונתה שלא ברשותה, כמבואר לעיל פי"ד ה"ז. 3) הראויה לו כפי כוחו ומלאכתו, כמבואר לעיל פי"ד, ה"א. 4) יבמות סא, ב. כי מצות עונה היא התחייבות של הבעל לאשתו, ואת זה היא יכולה למחול לו. אבל מצות פריה ורביה - אינו יכול לבטל. 5) פסוק זה הובא במשנה (יבמות סה:), וכן ב'ספר המצוות' מהדורת הליר, 'עשה' ר"ב. אבל בסנהדרין נט: הובא הפסוק (בראשית ט, ז) "ואתם פרו ורבו". וכן הוא בשאלות סי' ה וקסה.

ב. הָאִישׁ מִצְוָה עַל פְּרִיָּה וְרִבְיָה, אֲכָל לֹא הָאִשָּׁה.
וְאִמְתִּי הָאִישׁ נִתְחַיֵּב בְּמִצְוָה זֹאת? מִכֵּן שֶׁבַע עֲשָׂרֶה.
וְכִינּוֹן שֶׁעֲבָרוּ עֲשָׂרִים שָׁנָה וְלֹא נִשְׂא אִשָּׁה - הֲרִי זֶה
עוֹבֵר וּמִבְטָל מִצְוַת עֲשֵׂה.⁸ וְאִם הָיָה עוֹסֵק בְּתוֹרָה
וְטָרִיד בָּהּ, וְהָיָה מִתְנַרֵּא מִלְּשֵׂא אִשָּׁה, פְּדִי שָׂלֹא
יִטְרַח בְּמִזְזוּנוֹת בְּעִבּוּר אִשְׁתּוֹ וְיִבְטָל מִן הַתּוֹרָה - הֲרִי
זֶה מִתֵּר לְהִתְאַחֵר;⁹ שֶׁהָעוֹסֵק בְּמִצְוַה פְּטוּר מִן
הַמִּצְוָה,¹⁰ וְכָל שֶׁפֶן בְּתַלְמוּד תּוֹרָה.¹¹

6) יבמות, שם: שנאמר (בראשית א, כח): "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה" - "איש דרכו לכבוש [את הארץ], ואין אשה דרכה לכבוש [את הארץ]". 7) משמלאו לו י"ז שנה ונכנס לשנתו ה"ח. וכמו ששנינו (אבות פ"ה מכ"א): "בן שמונה-עשרה לחופה". ולדעת ה'מגיד משנה' הנוסחה האמיתית היא הכתובה בקצת ספרים "מבן שמונה-עשרה". 8) קידושין כט, ב: "עד עשרים שנה יושב הקב"ה ומצפה לאדם מתי ישא אשה, כיון שהגיע עשרים ולא נשא, אומר: תיפח עצמותיו". 9) שם. 10) ברכות יא, א. 11) השקולה כנגד כל המצוות. וראה הל' תלמוד תורה פ"ג ה"ג. [ואף-על-פי שלא פטרו את העוסק בתלמוד תורה ממצוה שאי-אפשר לעשותה על-ידי אחרים (מועד קטן ט) ולא אמרו בזה: "עוסק במצוה פטור מ המצוה". משום שכל עיקר תלמוד תורה הוא "לשמור ולעשות" (וראה 'מאירי' שם עמוד מז) - מצות פריה ורביה אף-על-פי שאי-אפשר לעשותה על ידי אחרים, אינה בכלל זה, שהרי אינה מצוה עוברת ואפשר לקיימה אחר כך. וראה בשיטת רבינו ידידיה, למועד קטן שם עמ' סח].

ג. מִי שֶׁחֲשָׁקָה נִפְשׁוֹ בְּתוֹרָה תָּמִיד וְשׁוֹגְהָ¹² בָּהּ בְּכֵן
עֲזָאִי,¹³ וְדָבַק בָּהּ כִּלְ יָמָיו וְלֹא נִשְׂא אִשָּׁה - אֵין בְּיָדוֹ
עֲוֹן. וְהוּא, שְׂלֹא יִהְיֶה יָצֵר מִתְגַּבֵּר עָלָיו; אֲכָל אִם
הָיָה יָצֵר מִתְגַּבֵּר עָלָיו - חֵיב לְשֵׂא אִשָּׁה, וְאִפְלוּ הָיָה
לוֹ בָּנִים, שְׁמָא יָבֹא לְיָדֵי הַרְהוּר.¹⁴

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

34) הואיל ומורה או שותק לטענת האשה. (35) יבמות סה, א.

ט. הוא אומר: מִמְּנָה נִמְנָע הַלְּדָה³⁶, וְהִיא אוֹמֶרֶת: מִמְּנֵנוּ נִמְנָע, מִפְּנֵי שְׂאִינוּ יוֹרָה פְּחִיץ - נֶאֱמַנְתָּ³⁷. וְיֵשׁ לוֹ לְהַחְרִים סְתָם³⁸ עַל מִי שִׁטְוֵעַנָּת דְּבָר שְׂאִינָה יוֹדְעַת בּוּ בְּיָדָי, וְאַחַר כֵּן יִתֵּן כְּתָבָהּ. וְאִם אָמְרָה: אֵינִי יוֹדְעַת אִם מִמְּנֵי אִם מִמְּנֵנוּ - אֵין לָהּ עֶקֶר כְּתָבָהּ, כְּמוֹ שְׂאֵמְרָנוּ³⁹. הַעֲמֵד מִמּוֹן בְּחֻזְקַת בְּעֵלָיו, עַד שֶׁתִּטְעֵן בְּיָדָי שְׂאִינוּ יוֹרָה פְּחִיץ. וְלִמָּה נֶאֱמַנְתָּ הִיא בְּטֻעָנָה זֹאת? מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְרַגְּשֶׁת אִם יוֹרָה פְּחִיץ אִם לֹא יוֹרָה פְּחִיץ, וְהוּא אֵינוּ מְרַגֵּשׁ⁴⁰.

36) דין זה עוסק ג"כ בשהתה עשר שנים ולא ילדה, והוא טוען שממנה נמנע הולדה כדי להפסידה כתובתה. 37) כמבואר בסמוך. (38) מפורש לעיל פ"י, ה"י. 39) לעיל ה"ח. ותוספת יש לה, כמבואר שם. (40) יבמות סה, א.

י. הָאִשָּׁה שֶׁפָּאָה לְתַבְעַ מִבְּעֵלָה לְגַרְשָׁה אַחַר עֶשֶׂר שָׁנִים מִפְּנֵי שְׂלֹא לְדָה⁴¹, וְהִיא אוֹמֶרֶת שְׂאִינוּ יוֹרָה פְּחִיץ⁴² - שׁוֹמְעִין לָהּ. אַף-עַל-פִּי שְׂאִינָה מְצוּהָ עַל פְּרִיָּה וּרְבִיָּה, צְרִיכָה הִיא לְבָנִים לְזִקְנוֹתָהּ⁴³. וְכוֹפִין אוֹתָהּ לְהוֹצִיאָהּ⁴⁴, וְיִתֵּן עֶקֶר כְּתָבָהּ בְּלִבָּד; שְׂלֹא פְתַב לָהּ הַתּוֹסֵפֶת עַל מְנַת שְׂתַצָּא לְרְצוֹנָה וְתַטֵּל.

41) והוא כבר קיים מצות פריה ורבייה מאשה אחרת, שאם לא כן - מה לנו ולטענתה, הרי כופין אותה להוציא וליתן כתובה, כמבואר לעיל ה"ז. או אפילו גם הוא לא קיים המצוה, אלא שהוא טוען: אשא אשה אחרת עליה, ואינו רוצה לגרשה. והיא תובעת גירושין ('מעשה רוקח'). 42) ולפיכך לא ילדה ממנו. ואף-על-פי שפעם הוליד בנים מאשה אחרת (כנ"ל בהערה הקודמת) - שוב נתקלקל ואינו מוליד. 43) שיחזיקו בה לעת זקנתה, ובימים מותה יטפלו בקבורתה. (44) שם סה, ב וב'אלפסי' (שם). וכתב הר"ן שם, אם ילדה בן אחד ואפילו בת אחת, אינה יכולה לטעון עוד: רוצה אני בבן או בכך ובת, ואין כופין אותה להוציא.

יא. הִלָּךְ בְּסִחוּרָהּ⁴⁵ בְּתוֹךְ עֶשֶׂר שָׁנִים, או שֶׁהִיָּה בְּעֵל חוּלָה, או שֶׁהִיָּתָה הִיא חוּלָה⁴⁶, או שֶׁהִיוּ חֲבוּשִׁין בְּבֵית הָאֲסוּרִין⁴⁷ - אֵין עוֹלָה לָהֶן אוֹתוֹ זְמַן מִן הַמְּגִינִין⁴⁸.

45) 'ירושלמי' יבמות פ"ו, ה"ו. (46) ואפילו לא מנעם החולי מחיי אישות. (47) ואפילו שימשו מיטותיהם בבית האסורים. (48) של עשר שנים (יבמות סד). ופירש הרא"ש שם: שאנו תולים כי העוון שגרם להם לחלות או להחבש בבית האסורים, מנעם גם-כן מלהוליד, כמו שמצאנו באברהם אבינו שבעוון שיצא מארץ ישראל לחוצה-לארץ, נענש ולא הוליד, ולא מנו לו את ישיבתו בחוץ-לארץ.

יב. הַפִּילָה - מוֹנָה⁴⁹ מִיּוֹם שֶׁהִפִּילָהּ⁵⁰. אִם הִפִּילָהּ

(מלכים-ב כ, יב): "בעת ההיא שלח בראדך בלאדן בן בלאדן מלך בבל", הרי שהזכיר שמו ושם אביו. ולמעלה מזה מצאנו (מלכים-א טו, יח): "וישלח המלך אסא אל בן הדר בן טבריון בן חזיון מלך ארם", הרי שאפילו שם אביו אביו הוזכר בייחוסן (שם).

ז. לֹא יֵשׂא אָדָם עֶקְרָה וְזִקְנָה וְאֵילוּנִית²² וְקִטְנָה²³ שְׂאִינָה רְאוּיָה לִילָד, אֶלֶּא אִם בֶּן קָיָם מְצוּת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה, או שֶׁהִיָּתָה לוֹ אִשָּׁה אַחֶרֶת לְפָרוֹת וְלְרִבּוּת מִמְּנָה. נִשְׂא אִשָּׁה וְשֶׁהִתָּה עִמּוֹ עֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא יִלְדָה - הָרִי זֶה יוֹצִיא²⁴ וְיִתֵּן כְּתָבָהּ, או יֵשׂא אִשָּׁה הָרְאוּיָה לִילָד. וְאִם לֹא רָצָה לְהוֹצִיא - כּוֹפִין אוֹתוֹ וּמְכִין אוֹתוֹ בְּשׁוֹט עַד שִׁוְצִיא²⁵. וְאִם אָמַר: אֵינִי בּוֹעֵלָה, וְהָרִינִי שׁוֹכֵן עִמָּה בְּפָנֵי עֵדִים כְּדִי שְׂלֹא אֶתְיַחַד עִמָּה - בֵּין שְׂאֵמְרָה הִיא, בֵּין שְׂאֵמְרָה הוּא - אֵין שׁוֹמְעִין²⁶, אֶלֶּא יוֹצִיא אוֹ יֵשׂא אִשָּׁה הָרְאוּיָה לִילָד²⁷.

22) שם, סא, א: "כהן הדיוט לא ישא איילונית אלא-אם-כן יש לו אשה ובנים", והוא-הדין לישראל, כפירוש הגמרא שם, אלא משמיענו בכהן משום פלוגתא דרבי יהודה שם. 23) כל אלו מפורשים בתוספתא שם פ"ח. (24) שמא לא זכה להבנות ממנה. זכר לדבר, ש"מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען" (בראשית טז, ג) לקח את הגר להבנות ממנה (ולא לקחה קודם לכן - כי אין ישיבת חוץ-לארץ עולה מן המנין. יבמות סד). וכל שילדה לו בן אחד אע"פ שעדיין לא קיים בזה מצות פריה ורבייה, אין כופין אותם להתגרש, שהרי בפירוש אמרה משנתנו (יבמות סד). "יששה עמה עשר שנים ולא ילדה" (ר"ן שם בשם הרשב"א). 25) כתובות עז, א. כדי שיקיים מצות פריה ורבייה. 26) ובכת"י התימנים: "אין שומעין להן". (27) כתובות, שם. כי על עוד שלא יגרשה, אולי לא תתרוצה אשה שניה להנשא לו, אבל אם נשא שניה אינו חייב להוציא את הראשונה.

ח. שֶׁהִתָּה עֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא יִלְדָה, וְהָרִי הוּא יוֹרָה פְּחִיץ²⁸ שְׁכַבְתָּ זָרַע²⁹ - חֻזְקַת הַחֲלִי מִמְּנָה³⁰, וְתַצָּא שְׂלֹא בְּכַתְּבָהּ. וְיֵשׁ לָהּ תּוֹסֵפֶת. לֹא תִהְיֶה זֹאת פְּחוּתָה מְאִילוּנִית שְׂלֹא הַפִּיר בְּהָ³¹, שִׁישׁ לָהּ תּוֹסֵפֶת, כְּמוֹ שֶׁתִּבְאָר³². וְאִם אֵינוּ יוֹרָה פְּחִיץ³³ - חֻזְקַת הַחֲלִי מִמְּנֵנוּ בְּלִבָּד³⁴, וְיוֹצִיא וְיִתֵּן הַכְּתָבָהּ פְּלָהּ, עֶקֶר וְתוֹסֵפֶת³⁵.

28) ובכת"י התימנים: "שכבת זרע כחץ". (29) וראוי להוליד. (30) הואיל ואינה מכחישתו. (31) כשנשאה. (32) לקמן פכ"ד ה"ב-ג. "ולמה אין להם עיקר (כתובה) ויש להם תוספת? העיקר, שהוא תקנת חכמים. . . הואיל ולא הכיר בה אין לה. אבל תוספות שהוא חייב עצמו בה, כל זמן שתרוצה ותעמוד לפניו (לשמשו) הרי עמדה בתנאי שלה, והרי הקנית לו הנאתה. . . אבל התורה אסרה עליו, ומה היא יכולה לעשות?". ורש"י בכתובות קא, א אומר: "תוספת - מתנה היא שנתן לה בחיבת ביאה". (33) "כל שכבת זרע שאינו יורה כחץ - אינו מזרעת" (חגיגה טו.).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

64) שאין לו גבורת אנשים, והיא רוצה להתגרש מיד.
65) בנוסח כת"י קדום שהובא ב'כנסת הגדולה' וב'מעשה רוקח' חסירה תיבת "או", ולפ"ז אין כאן אלא טענה אחת.
66) פיצוי על-ידי ויתור מסויים מכל צד. פשרה - לשון פושרים, לא חם ולא קר (רבינו בפירושו למשנה, כתובות פ"י, מ"ו). 67) גט. 68) מטפלים ומתעסקים.
69) השנוי לעיל פ"ד, ה"ח. 70) נדרים צ, ב במשנה: "השמים בניי לבינך (שאינו יורה כחץ - גמרא שם) יעשו דרך בקשה". וכל זה כשהוא מכחיש, אבל אם הבעל מודה שאין לו גבורת אנשים - יתן גט וכתובה מיד ('תוספות') יבמות סה: דיבור-המתחיל: "כי הא".

טז. אף-על-פי שקים אדם מצות פריה ורבייה, הרי הוא מצוה מדבריי סופרים שלא יבטל מלפנות ולרבות כל זמן שיש בו פח⁷¹; שכל המוסיק נפש אחת בישראל - כאלו פנה עולם⁷². וכן מצות חקמים היא, שלא יושב אדם בלא אשה⁷³, שלא יבוא לידי הרהור⁷⁴; ולא תשב בלא איש, שלא תחשו⁷⁵.

71) ביבמות סב, ב למדו כן ממה שנאמר (קהלת יא, ו): "בבוקר זרע את זרעך, ולערב אל תנח ידך". 72) כעין זה בסנהדרין לו, א: "כל המקיים נפש אחת מישראל - כאילו קיים עולם מלא". וביבמות סג, ב: "כל שאינו עוסק בפריה ורבייה, כאילו שופך דמים וממעט הדמות". 73) שם, סא, ב. משום שנאמר (בראשית ב, יח): "לא טוב היות האדם לבדו". 74) יבמות סג, א: "דיינו שמגדלות את בנינו, ומצילות אותנו מן החטא". 75) ראה בבא-מציעא עא, א. אבל מצד הדין מותר לה לשבת בלא איש (הל' איסורי ביאה פכ"א, הכ"ו).

יז. וחובה על כל איש לקנאת⁷⁶ לאשתו. אמרו חקמים: אין אדם מקנא לאשתו אלא אם פן נכנסה בו רוח טהרה⁷⁷. ולא יקנא לה ביותר מדא⁷⁸. ולא יאנס אותה ויבעל בעל פרה⁷⁹, אלא בדעתה ומתוך שיחה⁸⁰ ושמחה⁸¹.

76) להתרות בה שלא להתנהג בפריצות. והכתוב אומר (במדבר ה, יד): "וקנא את אשתו", ואמרו חכמינו (סוטה ג). "אין קינוי אלא לשון התראה". ורבינו בפירושו המשנה, סוטה פ"א מ"א, אומר: הקינוי - היא המניעה מהדברים הדומים להביא חשד. וב'תוספות יו"ט' שם, מפרש: קינוי - לשון כעס שמכעיסה ומקניטה, כמו: (דברים לב, כא): "הם קנאוני בלא אל", וכן (משלי ו, לד): "כי קנאה חמת-גבר". 77) סוטה ג, א. ששונא את הפרוצות (רש"י שם). 78) ראה דברים נכוחים בזה הל' סוטה פ"ד, הי"ח. ושם הלכה יט, כותב רבינו: "אין ראוי לקפוץ ולקנאות בפני עדים תחילה, אלא בינו לבינה בנחת ובדרך טהרה ואזהרה כדי להדריכה בדרך ישרה ולהסיר המכשול". 79) עירובין ק, ב: "כל הכופה אשתו לדבר מצוה, יהיו לו בנים שאינם מהוגנים, שנאמר (משלי יט, ב): "וגם בלא דעת נפש לא טוב". - "לא טובים הבנים הנעשים בלא דעת האשה, שהיה

והזרה והפילה שלש פעמים - החזקה לנפלים, ושמה לא זכה להבנות ממנה, ויוציא ויתן כתובה⁵¹.

49) עשר שנים. 50) יבמות, שם. 51) אפילו בתוך עשר שנים (יבמות סה:).

יג. הוא אומר: הפילה בתוך עשר, פדי שישיה עמה⁵², והיא אומרת: לא הפלתי⁵³ - נאמנת, שאינה מחזקת עצמה בעקרונת⁵⁴. הוא אומר: הפילה שנים⁵⁵, והיא אומרת: הפלתי שלשה⁵⁶ - נאמנת, שאינה מחזקת עצמה במפלת, ויוציא ויתן כתובה. ובכל זה משביעה שבועת הסת⁵⁷ שלא הפילה או שהפילה שלשה, שבטענה זו יתחייב לתן כתובה⁵⁸.

52) כשאנו באים לכופו להוציא - הוא טוען שעדיין לא הגיע הזמן, הואיל ומונים לה מיום שהפילה. 53) ואין כאן חשש שמה נתנה עיניה באחר, שהרי היא לא תבעה להתגרש, ורק כשכפו אותו לגרשה וטען שהפילה, אמרה היא שלא הפילה. 54) שם, סה, ב. ויוציא ויתן כתובה. 55) ולא אוציא. 56) והיא לא תבעה להתגרש כדלעיל (ר"ן שם). 57) מפורש לעיל פ"ב הכ"א. 58) והרי הוא מכחישה וטוען נגדה טענת ודאי שאינו חייב להוציאה, וממילא אינו חייב ליתן כתובתה, והרי זה דומה למוציא שטר חוב על חברו, וטוען הלוה: "קבעת לי זמן", שנשבע המלוה שבועת היסת ונוטל, כמו שכתב רבינו בפ"ג מהל' מלוה ולוה ה"ז ('כסף משנה'). ולעיל ה"ט כתב רבינו: "ויש לו להחרים סתם", ולא כתב "להשביע" - כי שם אינו טוען טענת ודאי, שהרי אינו מרגיש ואין נשבעין שבועת היסת על טענת ספק ('מגיד משנה').

יד. נשאת לראשון ושהתה עמו עשר שנים ולא ילדה והוציאה - מתרת להנשא לשני⁵⁹. שהתה עם השני עשר שנים ולא ילדה - לא תנשא לשלישי⁶⁰. ואם נשאת לשלישי - תצא⁶¹ שלא בכתובה⁶², אלא אם פן יש לו אשה אחרת או שקיים מצות פריה ורבייה⁶³.

59) שעדיין לא הוחזקה זו עקרה, כי שמה הראשון לא זכה להבנות ממנה (יבמות סד). 60) שכבר הוחזקה עקרה. 61) לאלתר. 62) ודוקא שלא הכיר בה כשנשאה, אבל אם הכיר בה כשנשאה - לא תהא זו פחותה מאילונית שהכיר בה שיש לה כתובה מפני שרצה ליוזק בנכסיו, כמבואר לקמן פכ"ד ה"א ('מגיד משנה'). 63) יבמות סה, א.

טו. האשה שבאה לבית דין ואמרה: בעלי אינו יכול לשמש פדרך כל הארץ⁶⁴ שמוש שמוליד, או שאינו יורה כחץ - יעשו הדינין פשרה⁶⁶. ואומרים לה: ראוי לך שתנהגי עם בעליך עד שתשהי עשר שנים ולא תולידי, ואחר כך תתבעי⁶⁷. ומגלגלין⁶⁸ עמה בדבר זה. ואין כופין אותה לישוב, ולא דנין אותה בדין המורדת⁶⁹, אלא מאריכין בדבר זה עד שייעשו פשרה⁷⁰.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גדולה על ידה? אמרו, אשה כשרה היתה ועושה רצון בעלה - מכאן אמרו: אין לך אשה כשרה בנשים אלא אשה שהיא רוצה רצון בעלה" (תנא דבי אליהו) סוף פרק יא, וביתר דיוק ביילקוט שמעוני' שופטים ד, סוף אות מב). 95 מגילה יב, ב: "אפילו קרה בביתו, פקיד ונגיד הוא". מקביל שם לפסוק (אסתר א, כב): "להיות כל איש שורר בביתו". 96 וחילופיהן באשה רעה. ראה יבמות סג, א שאשתו של רב מצעתו; כשאמר לה עשי לי תבשיל עדשים - עשתה לו קטנית, קטנית - עשתה לו עדשים.

~ יום חמישי י"ז כסלו ~

פְּרָק שֵׁשָׁה עֶשְׂרִי

1) ביאר בו רבינו מה הם כתובה, נדוניה, נכסי צאן ברזל ונכסי מלוג, פרעון כתובתה והשבועה. מוזן הבנות, תקנת הגאונים שתגבה כתובה ממטלטלין, קודם שתשבע וכיצד משיביעין אותה, ייחד לה קרקע בכתובתה, הפוגמת כתובתה, הנפרעת שלא בפניו או הפוחתת כתובתה, מקום שאין כותבין כתובה, עד מתי גובה כתובתה, היא אומרת בתולה נשאת והיורשים אומרים בעולה, אם נאמן הקטן להעיד בגודלו, כתובה בלי גט או איפכא, שני גיטין ושתי כתובות.

א. הַנְּכָסִים שֶׁמִּכְנָסַת הָאִשָּׁה לְבַעְלָהּ - בֵּין קְרָקַע, בֵּין מְטַלְטְלִין², בֵּין עֲבָדִים - אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּ נִכְתְּבִין בְּשֵׁטֶר הַכְּתֻבָּה, אִין נִקְרְאִין כְּתֻבָּה, אֶלָּא נְדוּנְיָא³ שְׁמֵם. וְאִם קָבַל הַבַּעַל אַחֲרֵיהֶן הַנְּדוּנְיָא עָלָיו וְנִעֲשִׂית בְּרִשׁוֹתָיו - אִם פְּתָחָהּ⁴ פְּתָחָהּ לֵוִי⁵, וְאִם הוֹתִירָהּ⁶ הוֹתִירָהּ לֵוִי⁷ - הָרִי זֹ נִקְרְאת נְכָסֵי צֵאֵן בְּרִזְלָה⁸. וְאִם לֹא קָבַל אַחֲרֵיהֶן הַנְּדוּנְיָא עָלָיו, אֶלָּא הָרִי הִיא בְּרִשׁוֹת הָאִשָּׁה - אִם פְּתָחָהּ⁹ פְּתָחָהּ לָהּ, וְאִם הוֹתִירָהּ הוֹתִירָהּ לָהּ - הָרִי זֹ נִקְרְאת נְכָסֵי מְלֹאגָה¹⁰.

2) חפצים שאפשר לטלטלם ולהעבירם ממקום למקום, נכסי דנייד, בניגוד לקרקעות שהם: נכסי דלא נייד. 3) מלשון הפסוק (יחזקאל טז, לג): "ואת נתת את נדניך". 4) תפסד או תזול. 5) לחובתו, והוא אחראי לשלם לה כשיגרשנה את כל התמורה כפי שהוערכה בשטר הכתובה. 6) השביחה, הוקרה. 7) לזכותו, ואינו מחזיר לה את השבח. 8) יבמות פ"ז, מ"א. שהקדן קיימת כברזל, שאפילו כלתה או נגנבה כולה - חייב לשלם, ולפי שהיו רגילים לשום הצאן בשומת כך וכך, והיה הרועה חייב באחריותו כפי השומא אפילו אם מתו כל הצאן, לכך נקראו הנכסים שהבעל מקבל עליו אחריותם: "נכסי צאן ברזל" (ברטנורא' שם). 9) או נגנבה. 10) אמרו ב'בראשית רבה' פמ"ה (וכן ב'ירושלמי' יבמות פ"ז, ה"א): "מהו עבדי מלוג? כמו שאתה אומר: מלוג מלוג". כענין מליגת (מריטת) הראש, שתולשים השיער ועוזבים הראש, כך הבעל אוכל הפירות ומניח הקדן ואין לו רשות בה ('הערורן' ערך מלוג).

בעלה אץ ברגלים" (רש"י שם). 80 חגיגה ה, ב. 81 פסחים עב, ב: "חייב אדם לשמח את אשתו ברבר מצוה". והשווה ה' דעות פ"ה ה"ד, והל' איטורי ביאה פכ"א הי"ב, וראה נדרים כ: "אלו בני תשע מדות . . . בני מריבה", שמשמש במריבה (רש"י). והר"ן שם מפרש: אע"פ שאינו שונאה אלא שהיתה מריבה ביניהם לפי שעה.

יח. וְכֵן צִוּוּ חֻקִּים עַל הָאִשָּׁה, שֶׁתְּהִיָּה צְנוּעָה בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ⁸², וְלֹא תִרְבֶּה שְׁחֹק וְקָלוֹת רֹאשׁ בְּפָנֶיהָ בְּעֵלָהּ⁸³. וְלֹא תִתְבַּע תְּשֻׁמִּישׁ הַמְטָה בְּפִיהָ⁸⁴, וְלֹא תִהְיֶה מְדַבֶּרֶת⁸⁵ בְּעֶסֶק זֶה. וְלֹא תִמְנַע מִבַּעְלָהּ כַּדִּי לְצַעְרוֹ⁸⁶ עַד שִׁוְסִיף בְּאַהֲבָתָהּ, אֶלָּא נִשְׁמַעַת לּוֹ בְּכָל עַת שְׂרִיצָה. וְתִזְהַר מִקְרוֹבָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ, כַּדִּי שְׂלֵא יַעֲבֹר עָלָיו רוּחַ קִנְיָה. וְתִתְרַחֵק מִן הַפְּעוּר⁸⁷ וּמִן הַדּוּמָה לְפַעוּר⁸⁸.

82) יומא מז, א: "מימי לא ראו קורות ביתי קלעי שערי". וב'ירושלמי' מגילה פ"א ה"י, אמרו (תהלים מה, יד): "כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב". 83) "תחילת קלות ראש בנשים - פתח לניאוף" (דרך ארץ זוטא פ"ג). 84) נדרים כ, ב: "בני חצופה". 85) עירובין ק, ב: "והוא ימשול כך" - מלמד שהאשה תובעת בלב . . . זוהי מידה טובה בנשים. 86) המונעת כדי לצערו נקראת מורדת. 87) דברים המראים שיש שם עבירה, אלא שאין שם עדות ברורה על זנותה, ראה לקמן פכ"ד, הט"ו. 88) חולין מד, ב. ו'אבות דרבי נתן' פ"ב).

יט. וְכֵן צִוּוּ חֻקִּים⁸⁹, שִׁיְהֶא אָדָם מְכַבֵּד אֶת אִשְׁתּוֹ⁹⁰ יוֹתֵר מִגּוּפוֹ, וְאוֹהֶבָה כְּגּוּפוֹ. וְאִם יֵשׁ לּוֹ מְמוֹן, מְרַבֶּה בְּטוֹבָתָהּ כְּפִי מְמוֹנוֹ. וְלֹא יִטִּיל עָלֶיהָ אִימָה יְתֵרָה⁹¹. וְיִהְיֶה דְבוּרוֹ עִמָּה בְּנִתּוֹ. וְלֹא יִהְיֶה עֹצֵב וְלֹא רִגְזָן⁹².

89) יבמות סב, ב. 90) במלבושים ובתכשיטים, כי זלזול האשה קשה יותר מזלזול האיש (רש"י שם). 91) גיטין ו, ב: "שהרי פילגש בגבעה הטיל עליה בעלה אימה יתירה, והפילה כמה רכבות מישראל". 92) בבא מציעא נט, א: "לעולם יהא אדם זהיר באונאת אשתו (אונאת דברים לצערה, רש"י) שמתוך שדמעתה מצויה, אונאתה קרובה" - פורענות אונאתה ממהרת לבוא (רש"י).

כ. וְכֵן צִוּוּ עַל הָאִשָּׁה, שֶׁתְּהִיָּה מְכַבֶּדֶת אֶת בַּעְלָהּ בְּיוֹתֵר מִדָּאִי, וְיִהְיֶה עָלֶיהָ מוֹרָא מִמְּנוֹ⁹³, וְתַעֲשֶׂה כָּל מַעֲשֵׂיָהּ עַל פִּיּוֹ⁹⁴. וְיִהְיֶה בְּעֵינֶיהָ כְּמוֹ שָׂר אוֹ מְלָךְ⁹⁵, מְהֻלָּקֶת בְּתַאֲוֹת לְבוֹ וּמְרַחֶקֶת כָּל מַה שִׁישָׁנָא⁹⁶. וְזֶה דֶּרֶךְ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַקְּדוּשִׁים וְהַטְּהוּרִים בְּזוּזָן. וּבְדָרְכֵים אֵלּוּ יִהְיֶה יְשׁוּבָן נָאֶה וּמְשֻׁבָּת.

93) [בקיודשין לא, א אמרו: "אתה ואמך חייבים בכבוד אביך" - הרי השוו האם לבן. ואם כן, כשם שהבן חייב בכבוד אביו ובמוראו, כן גם האם (=האשה) חייבת בשניהם]. 94) "וכי מה טיבה של יעל שבאת תשועה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אֹתָהּ. וְשָׁמִין לָהּ כָּל מָה שֶׁעָלֶיהָ²³, וּפּוֹחֲתִין אוֹתוֹ מִכְּתַבְתָּהּ²⁴. אָבֵל אִם גִּרְשָׁה לְרִצּוֹנוֹ - גּוֹבֵה פְּלֵא שְׁבוּעָה²⁵, וְאִין שְׁמִין כְּסוּת שֶׁעָלֶיהָ; שֶׁהָרִי לְקַחֵן לָהּ וּזְכָתָה בָּהֶן, וְהוּא רוֹצֵה לְהוֹצִיאָהּ, לֹא הִיא²⁶.

(22) "הנשבע אוחז ספר-תורה בזרועו, והוא עומד ונשבע בשם או בכינוי" (לשון רבינו הל' שבועות פי"א ה"ח). כי כלל הוא: "הבא להפרע מנכסי יתומים, לא יפרע אלא בשבועה" (כתובות פז). והוא הדין לנדוניא שאינה נגבית מן היתומים אלא בשבועה, כדין כל חוב, וכמבואר בהל' מלוה ולוה פי"ד ה"א. וכתב רבנו יצחק אלפסי בהלכותיו לכתובות שם, שבועה זו היא בנקיטת חפץ. (23) הבגדים שעל גופה שקנה לה בחייו. (24) כתובות נד, א. כי לא הקנה לה דברים אלו על דעת שתקחם ותלך ממנו. (25) שהרי יודע הוא אם מכרה או מחלה לו כתובתה. ואם הוא אינו טוען כלום, מי יטען לו? אולם, אם טען: "תשבע לי על טענת" - דינו מפורש לקמן הי"ט. (26) ולפיכך אין שמין כסות שעל גופה (רי"ף בהלכותיו סוף פ"ד דכתובות). אולם, כל אלה שכופים אותם להוציא (ראה כתובות עז. ולעיל פט"ו, ה"ז) - שמין כל מה שעליה, והואיל ואינו מגרשה לרצונו (מגיד-משנה).

ה. וְכֵן הִתְקִינוּ, שְׁלֵא תִגְבֶּה הַאֲלֻמְנָה כְּתַבְתָּהּ אֶלֶּא מִן הַקְּרָקַע²⁷. וְאִינָה גּוֹבֵה מִשְׁבַּח שֶׁשָּׁבַח וְנָכְסִים לְאַחַר מִיתַת הַבַּעַל²⁸. וְאִין הַבְּנוֹת זִנּוּנוֹת לְאַחַר מִיתַת אָבִיהֶן מִשְׁבַּח שֶׁשָּׁבַח וְנָכְסִים לְאַחַר מִיתַתוֹ. וְאִינָה טוֹרְפָתָה²⁹ בְּכַתְבְּתָהּ בְּשִׁבְחָה שֶׁהִשְׁבִּיחַ הַלּוֹקֵחַ³⁰, אֶף-עַל-פִּי שֶׁבַעַל חוֹב גּוֹבֵה אֶת הַשְּׁבַח. וְדִבְרִים אֲלוֹ מִקְלֵי כְּתַבְתָּהּ הֵם³¹.

(27) כתובות נא, א. ודף פא, ב. כרבנן דרבי מאיר. ולפי נוסח זה: "שלא תגבה האלמנה", רק אלמנה אינה גובה מפני שמטלטלין של היתומים אינם משועבדים לה, כשם שאינה משועבדים לבעל-חוב אחר (פ"ח מהל' נזקי ממון הי"א). אבל גרושה שגובה כתובתה מהבעל עצמו, גובה היא אפילו מן המטלטלין, כמו בעל-חוב אחר (שם הי"ג). וכן נראה מלשון רבינו להלן ה"ז בתקנת הגאונים שתיקנו שתגבה "אחרי מות בעלה" - הרי שבחייו אין צורך לתקנה, וכמו כן בה"ח: "ונמצא האלמנה גובה מן המטלטלין" (מעשה רוקח). אבל הרשב"א בתשובה הביא דברי רבינו: "התקינו שלא תגבה האשה כתובתה אלא מן הקרקע" - "האשה" משמע בין אלמנה ובין גרושה. וכתב הר"ן (נדרים סה): שכתובה גרועה בזה מבעל-חוב אחר מפני שאין זמן פרעונה ידוע, ויתכן גם שלא תגבה אותה לעולם (כשתמות לפני בעלה) ולפיכך אינה סומכת אלא על הקרקע. וראה גם להלן הערה כט. (28) בכורות נב, א. אם הנכסים לא היו שוים בשעת מיתת בעלה כדי שיעור כתובתה, ואח"כ השביחו - אינה גובה אלא כמה שהיו שוים בשעת מיתת הבעל (רש"י שם). (29) חוטפת, תופסת. (30) שלקח קרקעות מבעלה בחייו שהם משועבדים לכתובתה, כמבואר בסמוך הי". (31) בכורות, שם. קל הוא שהקילו חכמים

ב. וְכֵן כָּל נְכָסִים שֵׁישׁ לְאִשָּׁה, שְׁלֵא הַכְּנִיסָה אוֹתָן לְבַעַלָּהּ וְלֹא כְּתָבוּ אוֹתָן בְּכַתְבָּהּ¹¹, אֶלֶּא נִשְׁאָרוּ לְעַצְמָהּ, אוּ נִפְלוּ לָהּ בִּירְשָׁה אַחַר שְׁנַתְאָרְסָה, אוּ נִתְּנוּ לָהּ בְּמַתְנָה - הַפֵּל נִקְרָאִין נְכָסֵי מְלוֹג, שֶׁכֵּלֵן בְּרִשְׁוֹתָהּ¹² הֵן. וְאִין נִקְרָאִין כְּתַבָּה אֶלֶּא עֵקֶר כְּתַבָּה, שֶׁהוּא מְאָה¹³ אוּ מְאָתִים¹⁴, עִם הַתּוֹסֶפֶת¹⁵ בְּלִבָּד.

(11) בשעת האירוסין לא רשמו אותן בשטר הכתובה. (12) ואין לבעל רשות לכולתם או למכרם כ"אם לאכול פירותיהם בלבד, כפי שיכתבאר לקמן פכ"ב ה"ז. (13) זוז - לאלמנה. (14) זוז - לבתולה. (15) שהוא מוסיף לה משלו (למעלה פי"ה ה"ז), וראה להלן הערה טו. וסובר רבינו שאין לנדוניא דין כתובה, כדין כל חוב שבין מלוה ולוה. כי מה שתיקנו חכמים לתת לאשה כסף שלא הכניסה לבעלה, זהו ראוי להקרא כתובה. אבל מה שהאשה הכניסה משלה, זה עדיף מ'כתובה' ודינו כשאר חוב בעולם. והמקור לדעת רבינו הוא מהמשנה (כתובות פ): "מתה, מה יעשו בכתובתה ובנכסים הנכנסים והיוצאים עמה?" (הם נכסי מלוג - רש"י שם). וכן (שם ק): "אין להם כתובה. . . ולא בלאות". וכן בסוגיא דמורדת (כתובות סג): חילקו בין כתובה לנכסי נדוניתה (מגיד-משנה). וראה במוספנו 'תשובת רבינו'.

ג. כְּבֵר הוֹדְעָנוּ¹⁶, שֶׁחֲכָמִים תִּקְּנוּ כְּתַבָּה לְאִשָּׁה, וְדִין הַתּוֹסֶפֶת כְּדִין הָעֵקֶר¹⁷. וְלֹא תִקְּנוּ לְגִבּוֹתָהּ כָּל זְמַן שֶׁתִּרְצֶה, אֶלֶּא הָרִי הִיא כְּחוֹב שֵׁישׁ¹⁸ לוֹ זְמַן, וְאִין הַכְּתַבָּה נְגִבִית אֶלֶּא לְאַחַר מִיתַת הַבַּעַל אוּ אִם גִּרְשָׁה¹⁹. וְכֵן הִתְקִינוּ, שְׁאִם הָיוּ לְבַעַל שְׂדוֹת טוֹבוֹת וְרִעוֹת וּבִינּוֹנִיּוֹת, וּבָאָה הָאִשָּׁה לְגִבּוֹת כְּתַבְתָּהּ מִמֶּנּוּ, שְׁלֵא תִגְבֶּה אֶלֶּא מִן הָרְעָה שֶׁבִּנְכָסִיו²⁰, וְהִיא הַנְּקָרָאת זְבוּרִית²¹.

(16) לעיל פי"ה ה"ז. (17) לרוב הדברים (פרט למקומות שנאמר בהם מפורש שיש חילוק בין עיקר לתוספת. ראה לעיל פט"ו ה"ח, ולקמן פכ"ד ה"ב וה"ה). וכן מפורש בכתובות נד, ב ש"תנאי כתובה (=היינו התוספת) ככתובה". (18) ובכת"י התימנים: "שקבוע". (19) כתובות פא, א: "לא ניתנה כתובה לגבות מחיים". (20) גיטין מת, ב. ואין לחוש שתימנע משום כך להנשא, כי "יותר ממה שאיש רוצה לישא - האשה רוצה להנשא" (שם נ). וב'תוספות יו"ט' שם מפרש: כי חשו חכמים שמא תקניטנו כדי שיגרשנה ותגבה כתובתה, לפיכך דינה בזיבורית. (21) מילה ערבית, ופירושה: שדה מלאה אבנים ('ערוך השלם'). והרמ"א בהגהותיו לשו"ע חו"מ סי' קא ס"ה, אומר "זיבורית - החלק הגרוע שבקרקע, מלשון זבורא (דבורה) שהוא מין מבעלי-חיים העוקצים". אבל הנדוניא הרי היא ככל חוב, ונגבית מן הבינונית.

ד. וְכֵן הִתְקִינוּ, שֶׁשְׂשִׁבּוּא לְגִבּוֹת כְּתַבְתָּהּ אַחַר מוֹתוֹ - לֹא תִגְבֶּה עַד שֶׁתִּשְׁבַּע בְּנִקְיִטַת חֲפָץ²² שְׁלֵא הִנִּיחַ אֶצְלָהּ כְּלוּם, וְלֹא מְכָרָה לוֹ כְּתַבְתָּהּ, וְלֹא מְחַלָּה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בגביית כתובה, הואיל ויותר משאיש רוצה לישא - אשה רוצה להנשא, ולא עשתה עמו טובה כ"כ, אבל בעל-חוב עשה טובה ללוה - אין לו לאבד זכויותיו מן השבח ולא מקילים בו (רשב"ם לבבא-בתרא קלב:). [ומסתימת לשון רבינו: "ודברים אלו מקולי כתובה", נראה שזה מוסב גם על הדין הראשון, שאינה גובה כתובה אלא מן הקרקע - הרי שדין כתובה גרוע מדין בעל-חוב אחר, וכדעת הרשב"א למעלה הערה כה].

ו. וכן מקלי כתבה, שתטל האשה בכתבתה מן הפחות³² שבמטבעות. פיצד? נשא אשה במקום אחד, וגרשה במקום אחר: אם היו מעות מקום הנשואין טובים ממעות מקום הגרושין - נותן לה ממעות מקום הגרושין; ואם היו מעות מקום הגרושין טובים ממעות מקום הנשואין - נותן לה ממעות מקום הנשואין³³. במה דברים אמורים? בשיהיה בכתבתה מעות סתם; אבל אם פרש בה מטבע ידוע, בין בעקר בין בתוספת³⁴ - הרי היא קדין המלוה את חברו מטבע ידוע, שנותן לו במה שהלוהו, כמו שהבאר בהלכות הלואה³⁵.

בגבולת תקנה זו שגובה אף מן השבח. ועי' בית שמואל' סי' ק סק"ב. (38 הגאונים. 39) של היתומים. שמדין תורה אין הם משועבדים לבעל-חוב (ראה פסחים לא.) וכביאור רש"י (ב"מ טז:): "בעוד הלוח קיים, אפילו מגלימה שעל כתפו גובה בעל-חוב, שהרי לו הלוח מעותיו ונשתעבד, והתורה אמרה: יבוא שליח בית-דין ויכנס לביתו ויטול משכונו, שנאמר (דברים כד, יא): "והאיש אשר אתה נושה בו, יוציא אליך את העבוט החוצה". אבל כשמת הלוח, מה לו וליתומים? הרי לא לוו ממנו, ואילו ירשו קרקעות, משועבדים הנכסים מחיים, כדין ערב, כי נכסיו של אדם הם ערבו, וכשהלוח לו - עליהם סמך, אבל מטלטלים אין להם דין ערב, שהרי לא עליהם סמך המלוה, הואיל וביד הלוח להצניעם ולאבדם". ותקנת הגאונים בבעל-חוב, כתבה בפ"ח מהל' נזקי ממון ה"ב. (40) כן כתב רבינו גם בהל' נזקי ממון, שם. וכן הוא ב'תשובות הגאונים' (אוצר הגאונים שם, עמ' 211). (41) מזונות הבנות, רפואתה ועוד (לעיל פי"ב, ה"ב). ראה ברי"ף וב'תוספות' שם. (42) מפורשת לקמן פי"ט, ה"א.ב. בנין דכרין - בנים הזכרים. (43) נפוץ ומקובל. (44) וקצת גאונים ביטלוה ('מאירי' לכתובות נ: עמ' 186, ורא"ש כתובות פ"ד, סי' כד).

ח. כבר נהגו בכל המקומות שידענו וישמענו שמעון, שיכתבו בכתבה: בין ממקרקעי בין ממטלטלי⁴⁵. ודבר זה תקון גדול הוא, ונאנשים גדולים ונבונים הנהיגו דבר זה; שהרי זה תנאי שבממון⁴⁶, ונמצא האלמנה גובה מן המטלטלין בתנאי זה, לא בתקנת אחרונים⁴⁷.

32) בגדלן ובמשקלן. (33) כתובות קי, ב: "מפני שהכתובה היא מדרבנן, הקילו בה שיפרע פעם לפי מקום הנישואין ופעם לפי מקום הגירושין, וכוננתו בכל זה להקל עליו הפרעון" (פירוש המשנה לרבינו, שם). וכל זה כשיש בשווי המטבע כדי מאתיים ומנה שתיקנו לה חכמים, שהם חמשה ועשרים דינר של כסף טהור, כמבואר לעיל פי"ה, א. אבל פחות מזה אין הוא יכול לפרוע, שהרי אין פוחתין לכתולה ממאתיים... וכל הפוחת - בעילתו בעילת זנות (שם, ה"ט). (34) ובלבד שלא יהיה בו פחות משיעור החכמים, מאתיים ומנה כדלעיל. (35) פ"ד, ה"א. ודין הנדוניה כדין החוב, שהולכים בו אחרי מקום כתיבת השטר, וכמבואר בהל' מלוה ולוה פי"ז, ה"ט.

45) שכותב: "אחריות כתובה זו... קיבלתי עלי ועל יורשי אחרי... ועל מה שעתיד אני לקנות מקרקעות וממטלטלין". ראה נוסח הכתובה לרבינו פ"ד מהל' יבום הל"ג. וכן הוא ב'אוצר הגאונים' שם. (46) שאפשר להתנותו אפילו על מה שכתוב בתורה, ראה לעיל פי"ו, ה"ט. (47) וההבדל בין זה לזה, מתבאר בסמוך ה"ט.

ז. תקנו הגאונים בכל הישיבות³⁶, שתהיה האשה גובה כתבתה אחרי מות בעלה אף מן המטלטלין³⁷, קדימין שהתקינו³⁸ לבעל חוב לגבות מן המטלטלין³⁹. ופשטה תקנה זו ברב ישראל⁴⁰. וכן שאר תנאי כתבה⁴¹ - גלן בכתבה הן, וישגן ממטלטלין בבקרקע. חוץ מכתבת בנין דכרין⁴², שלא מצאנו מנהג ירשתן פשוט⁴³ בכל הישיבות⁴⁴. לפיכך אני אומר: מעמידין אותה על דין הגמרא, שאין יורשין כתבת אמן אלא מן הקרקע.

ט. הרי שלא כתב⁴⁸ פה בשטר הכתבה, אלא נשא סתם: אם היה ידע בתקנה זו של גאונים - גובה⁴⁹, ואם לאו, או שנסתפק לנו הדבר - מתישבין בדבר הרבה; שאין פח בתקנת הגאונים לדין פה אף-על-פי שלא נתפרשה, קדימין תנאי כתבה שהם תקנת הסנהדרין⁵⁰ הגדולה, עד שנוציא בה⁵¹ ממון מן היורשים⁵².

36) ראה ב'אוצר הגאונים' לכתובות, חלק התשובות עמ' 210 ואילך, ברי"ף לכתובות פ"ו, ב'תוספות' לכתובות נא, א. ודף סז, א. ורא"ש פ"ג דקידושין סי' יד. (37) מפני שהרבה אנשים עוסקים בעיקר במסחר מטלטלין בלבד, ואשה סומכת דעתה עליהם. וגם משום שבזמנם כבר היו אנשים שאין להם קרקעות כלל (מגיד-משנה, ורש"י לכתובות טז). וראה בפירוש המשניות לרבינו (בכורות פ"ח מ"ט) שכתב

48) "בין ממקרקעי בין ממטלטלי". (49) שכיון שידע בתקנה זו - שעבד לה כל נכסיו, אפילו המטלטלין שישארו לאחר מותו. (50) ובהם אנו אומרים: אע"פ שלא נכתבו בשטר הכתובה - כאילו נכתבו, שזהו תנאי בית-דין (כתובות נא, ולעיל פי"ב, ה"ה). (51) בכח תקנת הגאונים. (52) כשלא ידע בתקנה זו, וגם לא כתב כן בשטר הכתובה. וזהו ה"תיקון הגדול" שהזכיר רבינו בהלכה ח', שתגבה מכח ה'תנאי' לא מכח 'תקנת האחרונים'. והשווה דברי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יב. מִתָּהּ הָאֵלֶּמְנָה קָדָם שֶׁתִּשְׁבַּע - אֵין יוֹרְשִׁיהָ⁶⁵ יוֹרְשִׁין מִכְתָּבָתָהּ כְּלוּם; שְׂאִין לָהּ כְּתָבָה עַד שֶׁתִּשְׁבַּע⁶⁶. וְאִם נִשְׂאֵת⁶⁷ קָדָם שֶׁתִּשְׁבַּע - הָרִי זֶה נִשְׁבַּעַת אַחֵר הַנְּשׂוּאִין, וְנוֹטְלָת פֶּל זְמַן שֶׁתִּרְצָה; אֲבָל אֵינָה נוֹדֶרֶת וְנוֹטְלָת, שְׂמָא יִפְר לָהּ הַבְּעֵל⁶⁸.

65) בניה מבעל אחר. (66) ואין אדם מוריש שבועה לבניו" (שבועות מח.). לפי שאין הבנים יכולים להשבע שבועה זו שנתחייב אביהם (רש"י שם). השווה הל' מלוה ולוה פ"ז, ה"ג. (67) לבעל שני. (68) והיא סומכת על זה ונודרת וגובה על שקר (גיטין לה: וברש"י). אבל כשנודרה לפני נישואיה - אין בעלה השני יכול להפר ש"אין הבעל מיפר בקודמין" (שם).

יג. יִחַד לָהּ קָרְנָע⁶⁹ בְּכְתָבָתָהּ - בֵּין שְׂיַחַד לָהּ בְּאַרְבַּעַת הַמְצָרִים⁷⁰, בֵּין בְּמִצְרָ אַחַד⁷¹ - גּוֹבָה אֶת כְּתָבָתָהּ מִמְּנָה בְּלֹא שְׁבוּעָה⁷². וְכֵן אִם פְּתַב לָהּ מִטְּלָטְלִין, וְהֵן עֲצָמָן קְנִינִין - נוֹטְלָת אוֹתָן בְּלֹא שְׁבוּעָה. וְכֵן אִם נִמְכְּרוּ וְנִלְקַח בְּהֵן מִטְּלָטְלִין אַחֲרֵיהֶם, וְנוֹדַע שְׂאֵלוֹ הַשְּׂנִיִּים מִדְּמֵי הַמִּטְּלָטְלִין הִרְאִישׁוֹנִים - נוֹטְלָתָן⁷³ בְּלֹא שְׁבוּעָה⁷⁴.

69) שכתב לה: "שדה פלונית תהא לכתובתך". 70) הגבולים. (71) ואין אומרים: מתוך שלא סימן את כל מצריה, אין זו מיוחדת כל צרכה, ואינה סומכת דעתה עליה. 72) כתובות נה, א. כי כל עיקר השבועה הוא מחשש שמא התפיסה צרור כסף לכתובתה, אבל זו שייחד לה שדה - היא היא הצרור שהתפיסה (רש"י שם). (73) ובכת"י התימנים: נוטלת. (74) שם. וכדעת הר"ף, שהראשונים לא נאבדו אלא נמכרו. והוא-הדין בנכסי נדונייתה כל זמן שהם קיימים, נוטלתם בלא שבועה שהם מיוחדים ועומדים לרשותה. שהרי יכולה לומר: "כלי אני נוטלת" ואין הבעל יכול לסלקה בדמיהם - משום שבח בית אביה. ראה יבמות 10, ב (כסף-משנה בשם הריב"ש).

יד. הַפּוֹגְמַת כְּתָבָתָהּ - לֹא תִפְרַע אֶלָּא בְּשְׁבוּעָה. פִּיצֵד? הוֹצִיאָה שְׂטֵר כְּתָבָה שְׂיֵשׁ בּוֹ אֶלֶף זוּז, הַבְּעֵל אוֹמֵר: נִתְקַבְּלָת הַכֹּל, וְהִיא אוֹמֵרֶת: לֹא נִתְקַבְּלָתִי אֶלָּא כֶּף וְכֶף⁷⁵. וְאִפְלוּ יֵשׁ עֲלֶיהָ עֵדִים בְּמִקְצַת⁷⁶ שְׁנֹטְלָה, וְאִפְלוּ דִקְדָּקָה עֲצָמָה בְּחִשְׁבוֹן מַה שְׁנֹטְלָה בְּחִצֵּי פְרוּטָה⁷⁷ - לֹא תִטֵּל הַשָּׂאֵר אֶלָּא בְּשְׁבוּעָה⁷⁸.

75) כתובות פז, ב. הנפרע מחבירו אינו מדקדק לשום לב לכל מה שקיבל מחברו (והפורע מדייק). וזו הואיל ונפרעה במקצת, אפשר שנפרעה הכל - הטילו עליה שבועה כדי שתדייק. (76) אין אנו אומרים: אילו היה פורע לה יותר, היה מזמין עדים כדרך שעשה בפרעון הראשון. (77) אין זה מוכיח שהיא דייקנית ותיטול משום כך שלא בשבועה. ובכת"י התימנים הנוסח: בחצי חצי פרוטה, מקביל ללשון התלמוד שם: "פחות פחות משהו פרוטה", ומפרש רש"י: במנה שקיבלה עושה עמו חשבון, כך נתת לי ביום פלוני

רבינו הל' מלוה ולוה פ"א, הי"א: "אבל במערב היו כותבים בשטרי חובות שיש לגבות מן הקרקע ומן המטלטלין, בין בחייו בין אחר מותו, ונמצא גובה על תנאי זה יותר מן התקנה. . . שמה לא ידע הלוה בתקנה זו, ונמצא ממון יתומים יוצא שלא כדין, שאין כח בתקנת האחרונים לחייב בה יתומים".

י. יְעוֹד תִּקְנֵן חֲכָמִים, שְׂיִהְיוּ פֶל נְכֹסֵי הַבְּעֵל אַחֲרָאִין וְעִרְבָאִין⁵³ לְכְתָבָהּ. אִפְלוּ כְּתָבָתָהּ מְנָה⁵⁴, וְיֵשׁ לוֹ קָרְנָע בְּאֵלֶּפִים זְהוּבִים - הַכֹּל תַּחַת שְׁעִבּוּד⁵⁵ הַכְּתָבָה. וְכָל שְׂיִמְכֹר אַחֵר הַנְּשׂוּאִין מִנְכָּסִיו, אֶף-עַל-פִּי שְׂמִמְכְּרוּ קָיָם וְיֵשׁ לוֹ⁵⁶ לְמַכְרָ פֶּל נְכָסִיו אִם יִרְצָה - יֵשׁ לָהּ לְטָרְף⁵⁷ אוֹתָן בְּכְתָבָתָהּ כְּשִׁיגְרָשְׁנָה אוֹ כְּשִׁימָוֶת, אִם לֹא תִמְצָא נְכָסִים בְּגִי חוֹרִין⁵⁸. וְכִשְׁתִּטְרֵף - לֹא תִטְרֵף אֶלָּא בְּשְׁבוּעָה⁵⁹ בְּנִקְיִטַת חֲפִיץ⁶⁰, כְּדִין פֶּל בְּעֵלֵי חוֹבוֹת⁶¹. וְתִקְנָה זֶה, כְּדִי שְׂלֹא תִהְיֶה כְּתָבָה קְלָה בְּעֵינֵינוּ⁶².

53) ערבים. 54) מאה זוז. 55) משכון. 56) ויכול. 57) לקחת בחזקה. 58) שלא נמכרו למישהו, בניגוד לנכסים שנמכרו ללקוח, הנקראים: "נכסים משועבדים". וכן מצינו במשנה (גיטין פ"ה, מ"ב): "אין נפרעים מנכסים משועבדים מקום שיש נכסים בני חורין", שהרי הלוקח אומר למלוה: "הנחתי לך מקום לגבות הימנו". 59) כתובות פז, א. 60) ר"ף לכתובות מ"ט. וראה למעלה ה"ד. 61) שבועות מה, א. ובהל' מלוה ולוה פ"ד, ה"א. 62) כתובות פכ, ב: בראשונה היו כותבים לכתולה מאתיים (ולא היו משעבדים נכסיהם לאחריות הכתובה). . . ועדיין כשהיה כועס עליה, אומר לה טלי כתובתך וצאי (לפי שהיתה מיוחדת לכך), עד שבא שמעון בן שטח ותיקן כותבה במטלטלין, וסומכת על כל נכסיו, שעתה יהיה קשה עליו להוציא מעות וליתן לה - 'תוספות' שם).

יא. כְּשִׂמְשְׁבִיעֵין בֵּית דִּין אוֹ הַיּוֹרְשִׁין אֶת הָאֵלֶּמְנָה כְּשֶׁתְּבוּא לְגִבּוֹת כְּתָבָתָהּ - אֵין מְשִׁבְעֵין אוֹתָהּ אֶלָּא חוּץ לְבֵית דִּין; מִפְּנֵי שְׂבִיתָ דִּינִין הֵיוּ נִמְנָעֵין מִלְּהַשְׁבִּיעָה, שְׂחוֹשְׁשִׁין לָהּ שְׂמָא לֹא תִדְקָדֵק עַל עֲצָמָה בְּשְׁבוּעָה⁶³. וְאִם רָצוּ הִיתּוּמִים לְהַדִּירָה - נוֹדֶרֶת לָהּ פֶּל מַה שְׂיִרְצִי⁶⁴, וּמְדִירִין אוֹתָהּ כְּבֵית דִּין, וְאַחֵר כֶּף נוֹטְלָת כְּתָבָתָהּ.

63) מפני שהיא טורחת לפני היתומים, תורה היתר לעצמה לישבע שלא לקחה כלום, בעוד שלקחה דבר מועט, וסוברת שזה בשכר טרחתה (גיטין לה.). והשבועה כשהיא חוץ לבית-דין היא קלה שאינה בשם או בכינוי אלא בקללת ארור, ואין עונשה חמור כל כך (ראה רש"י 'תוספות' שם). ושמה שלשה הדיוטות השביעוה חוץ לבית-דין (מעשה רוקח). 64) שתאמר לפני בית-דין: "יאסרו עלי מיני מזונות אלו, אם קיבלתי כלום מכתובתי", ואפילו תעבור על נדרה אין ענשה חמור כל כך כעונש שבועת שקר ('תוספות' שם).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

התנית עמו שתגבה פתחה שלא בשבועה⁸⁸, או שתהא נאמנת בכל מה שתטען⁸⁹ - גובה ממנו בלא שבועה כלל. אבל אם באה לגבות מיורשיו - תשבע⁹⁰ ואחר כך תטל.

87) שבועות מא, א. ובר"ף שם, וכן הוא בדברי רבינו בפי"ד מהל' מלוה ולוה ה"ב בענין שטר חוב, ומשם למד רבינו לענין כתובת אשה. 88) אף-על-פי שיאמר לה: "השבעי וטלי". 89) כגון פוגמת (דלעיל ה"יד) שאינה נפרעת אלא בשבועה. 90) שלא פטרה אלא ממנו, אם תגבה כתובתה בחייו (כתובות פו:).

כ. התנת עמו שתגבה פתחה מיורשיו בלא שבועה⁹¹, או שתהיה נאמנת בכל מה שתטען על יורשיו - הרי זו נוטלת מהן בלא שבועה⁹². אבל אם באה לטרוף מנכסים משעבדים⁹³ - לא תטרוף אלא בשבועה⁹⁴, ואף-על-פי שהאמינה הבעל; שאין תנאי הבעל מועיל אלא עליו ועל יורשיו, אבל להפסיד ממון אחרים אינו מועיל⁹⁵.

91) אף-על-פי שמן הדין עליה להשבע, שאין נפרעים מנכסי יתומים אלא בשבועה (כתובות פז:). 92) שם. 93) שנמכרו ללקוחות בחיי הבעל אחרי נישואיה, והרי הם משועבדים ואחראים לפרעון כתובתה, אם אין שם נכסים בני חורין, כדלעיל ה"י. 94) ללקוחות, שלא נתקבלה כתובתה עדיין, כדלעיל ה"ד. 95) כן כתב רבינו בפ"טו מהל' מלוה ולוה ה"ז. וכן דעת הר"ף בכתובות פ"ט. והראב"ד סובר שכל שקדמה נאמנות הבעל למקח הלוואה, היא גובה שלא בשבועה, שהלוואה לא היה לו לקנות נכסים אלה. ואיזהו אפסיד אנפשיה (והוא הפסיד לעצמו).

כא. אלמנה שהיה שטר פתחה יוצא מתחת ידה - נשבעת וגובה פתחה לעולם, אפלו אחר מאה שנה⁹⁶. בין שהיתה בבית בעלה, בין שהיתה בבית אביה⁹⁷. ואם אין שטר פתחה יוצא מתחת ידה - אין לה כלום, ואפלו עקר פתחה⁹⁸, ואפלו תבעה ביום מיתת בעלה⁹⁹. וכן הגרופשה, אפלו עקר פתחה אין לה¹⁰⁰ עד שתוציא שטר פתחה¹⁰¹.

96) כתובות קד, א. כי אילו מחלה הכתובה ליורשים, היתה מוסרת להם שטר הכתובה. 97) ראה בסמוך הכ"ג. 98) מאתיים זוז לבתולה, ומאה זוז לאלמנה. 99) שמא נתקבלה כתובתה או מחלתה, והחזירה לו שטרה. 100) כשטוען הבעל פרעתי או מחלה לי, אבל אם הוא מודה - חייב לפרועה. 101) שם פט, א. וכן בר"ף שם.

כב. במה דברים אמורים? במקום שדרבן לכתב פתחה; אבל במקום שאין דרבן לכתב פתחה, אלא סומכין על תנאי בית דין - הרי זו גובה עקר פתחה אף-על-פי שאין בידה שטר פתחה - בין נתגרשה בין נתאלמנה, בין שהיתה בבית בעלה בין שהיתה

וכן ביום פלוני, ומצרפת בחשבון אפילו פחות משה פרוטה. 78) וכן הדין בנדונייתה, שגם בשאר חוב הדין כך, כמבואר בהל' מלוה ולוה פי"ד, ה"א.

טו. אמר הבעל: נתקבלת הכל, והיא אומרת: לא נתקבלתי כלום, ועד אחד מעיד עליה שנתקבלה הכל או מקצת - לא תפרע כל הפתחה אלא בשבועה⁷⁹.

79) כתובות, שם. ותקנת חכמים היא כדי להפיס דעתו של בעל. ואין זו שבועת התורה ש"עד אחד מחייב את המכחיש - שבועה", שהרי כל הנשבעים שבתורה נשבעים ולא משלמין, וזו נשבעת ונוטלת, אלא תקנת חכמים היא כנ"ל.

טז. הנפרעת שלא בפניו - לא תפרע אלא בשבועה. ביצד? הרי שגרש את אשתו והלף לו - בית דין יורדין לנכסיו אחר שתשבע ומגבין אותה פתחה⁸⁰. והוא, שהיה במקום רחוק, שיש להן טרח להודיעו; אבל אם היה במקום קרוב להודיעו - שולחין לו ומודיעין⁸¹ אותו, ואם לא יבוא - תשבע ותטל⁸².

80) שם פח, א. 81) הרי"ף שם. ומקורו בכבא-בתרא קעד, א שנכסיו של אדם הם ערבי, והמלוה את חבירו לא יתבע את הערב תחילה. 82) ואפילו בכבא-חוב הדין כן, "שלא יהא כל אחד ואחד נוטל מעותיו של חבירו והולך ויושב במדינת הים, ואתה נועל דלת בפני לווין" (שם פח:).

יז. הפוחתת פתחה - נפרעת שלא בשבועה. ביצד? הוציאה שטר פתחה באלף זוז, הוא אומר: נתקבלת הכל, והיא אומרת: לא נתקבלתי כלום, ואין לי אלא חמש מאות זוז; וזה שכתב לי אלף, אמנה⁸³ היתה ביני לבנינו - הרי זו נפרעת שלא בשבועה⁸⁴. אבל אם אמרה: אין בשטר פתחתי אלא חמש מאות - אינה נפרעת בשטר זה שיש בו אלף זוז כלום, שהרי בטלה אותו וכאלו הודת שהוא שקר. לפיכך נשבע שבועת הסת ונפטרה⁸⁵.

83) הוא האמין בי שלא אתבענו אלא חמש מאות זוז. 84) כתובות פז, ב. 85) כדין הטוען את חבירו מאה זוז - והלה כופר בכל, שנשבע שבועת היסת מדרבנן (ראה שבועות מ: והל' טוען ונטען פ"א, ה"ג).

יח. כל מקום שאמרנו: לא תפרע אלא בשבועה - אומרים לה בית דין: השבעי וטלי; ומקום שאמרנו: תפרע שלא בשבועה - אומרים לבעל: עמד ותן לה⁸⁶, ואין אתה נאמן בטענה זו עד שתביא ראיה לדרבריך.

86) ואין אנו משביעים אותה כדי להפיס דעת בעלה.

ט. אמר הבעל מעצמו: תשבע לי על טענתי - אומרין לה: השבעי וטלי⁸⁷, ותשבע בנקיטת חפץ.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

העבירו לפני כוס של בשורה", כוס של יין תרומה, כלומר זו ראשית כתרומת ראשית. (110) "הינומא" צעיף על ראשה משובב על עיניה, ומתוך שאין עיניה מגולות, מנממת לפעמים בתוכו, הינומא - על שם תנומה (שם יז: וברש"י). (111) כגון חילוק קליות לתינוקות (שם טו: במשנה). (112) שם טז, א: "רוב נשים - בתולות נישאות. וכל הנישאת בתולה יש לה קול (יודעים שיצאת בהינומא), וזו הואיל ואין לה קול - נתערער רובה". (113) במנה, ומודה במקצת חייב שבועה מן התורה (שבועות לח: ומב:). ואף-על-פי שאין נשבעים על כפירת שעבוד קרקעות? - הואיל ותקנת הגאונים היא לגבות מן המטלטלים, חייב הוא בשבועה (ה'מאירי' לכתובות טז. עמ' 72, בראב"ד ובלחם-משנה). וההבדלים בין שבועת התורה לשבועת החכמים, מנויים בשבועות מא, א. ואחד מהם: בשבועות התורה יורדים לנכסי הנתבע (אם אמר איני נשבע ואיני משלם) ונותנים לתובע. ובשבועה דרבנן - אין יורדים לנכסיו אלא מנדים אותו שלשים יום, ואם לא בא ולא תבע נידויו, מלקים אותו מכת מרדות (מלשון רבינו הל' טוען ונטען פ"א ה"ד-ה). (114) הואיל ורוב נשים - בתולות נישאות, אין אנו צריכים לעדות גמורה (כתובות כח.). ומכיון שכתב למעלה "אם יש עדים" נראה שצריך שנים, אלא שאפילו שניהם קטנים נאמנים ('מאירי') שם עמ' 132, ועי' כסף-משנה). (115) כתובות טז, ב. כי במקום שכותבים הרי אפשר לראות בכתובה אם נשאת בכתולה או כאלמנה, אם לא שנאבדה הכתובה, והבעל או היורשים מודים שלא נפרעה, אלא שטוענים: "בעולה נשאת" (מגיד-משנה).

כו. האשה שאמרה לבעלה: גרשתי - נאמנת, שאינה מעזה פניה בפני בעלה¹¹⁶. לפיכך, האשה שהוציאה שטר פתחה ואין עמה גט, ואמרה לבעלה: גרשתי ואבד גטי, תן לי פתחתי, והוא אומר: לא גרשתיך - חייב לתן לה עקר פתחה; אבל אינו נותן לה התוספת, עד שתביא ראיה שגרשה, או שיצא גט עם הפתחה מתחת ידה¹¹⁷.

(116) יבמות קטז, א. (117) הראב"ד משיג על רבינו, ואומר: דברים אלו במות טלואות הם (מלשון הכתוב יחזקאל טז, טז) שאם אינה מעיזה פניה, וכאילו גט יוצא מתחת ידה, למה לא תהיה נאמנת גם על התוספת. ועוד הוא חולק על דברי רבינו וסובר, שאין היא נאמנת לגבות כתובתה, וגם אינה נאמנת להנשא לאחר לכתחילה אלא שאם נשאת לא תצא. שאם תאמר תינשא לכתחילה "לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה". וה'מגיד משנה' מצדיק את רבינו, ומשיב על דברי הראב"ד במליצה: "במות אלו, כבר הקריבו עליהן קרבן הרבה מפרשים" הסוכרים ג"כ שנאמנת להנשא לכתחילה, ומביאים ראיות לכך מכמה סוגיות בש"ס, ומכיון שמוותרת להנשא לכתחילה, ממילא מקבלת כתובתה, שכך כתב לה בשטר כתובתה: "אם תנשאי לאחר, תטלי מה שכתוב לך" (יבמות קיז.). ובמה שהקשה הראב"ד: "א"כ תקבל גם תוספת כתובתה?" - יפה השיב ה'מגדל עוז': "לא מצינו מתגרשת

בבית אביה¹⁰², אבל תוספת אין לה בכל מקום אלא בראיה ברורה¹⁰³.

(102) שם. (103) שאינה מתנאי בית-דין שנאמר בה אע"פ שלא נכתבה הרי היא נכתבה. אלא מרצונו הטוב הוא מתחייב, והואיל ואין כתובתה בידה - אינה נאמנת.

כג. ועד כמה תגבה האלמנה העקר במקום שאין כותבין פתחה? אם היתה בבית בעלה - גובה לעולם¹⁰⁴, ואם היתה בבית אביה - עד עשרים וחמש שנה. ואם באה לתבע אחר עשרים וחמש שנה - אין לה פלוס; שאילו לא מחלה - לא שתקה כל זמן זה¹⁰⁵, והרי אינה עם היורשים כדי שתאמר: נכלמתי מלתבען והן עמי בפית.

(104) כי אין שתיקה ראייה שמחלה להם כתובתה, אלא מפני שמכבדים אותה ונותנים לה פרנסתה, בושה היא לתבוע כתובתה. (105) אע"פ שהיא ניוזנית משלהם, הואיל ואינם מטפלים בה ביחוד, אינה בושה מלתבוע כתובתה (כתובות קד. וראה ב'תוספות יו"ט' למשנה שם).

כד. לפיכך¹⁰⁶, אם היה הירש עצמו מוליך מזונותיה לבית אביה ומטפל בה - יש לה לתבע פתחה ואפילו אחר עשרים וחמש שנה; מפני שאו ששתקה ולא תבעה, מפני שהיא בושה מן הירש¹⁰⁷.

(106) הואיל ובשעה שהיא בושה, אין שתיקה ראייה על מחילתה. (107) מחמת הכבוד הגדול שנהג בה (שם קד:). בטרחה בעצמו להוליך מזונותיה לביתה, ודין התוספת כדין הכתובה, שאפילו היתומים מודים בסכום התוספת, אלא שטוענים שמחלה להם, כל שעברו עליה כ"ה שנה והיא בבית אביה, הפסידה גם התוספת. ודין נדונייתה כדין חוב שלעולם לא דנים בו דין מחילה, כמבואר בגמרא (שם קד.). וכן הגרשה גובה כתובתה לעולם, שדינה כדין בעל-חוב (שם).

כה. היא אומרת: בתולה נשאתי ועקר פתחתי מאתם, והפעל או יורשיו¹⁰⁸ אומרים: בעולה נשאת ואין לה אלא מאה - אם יש עדים שראו שעשו לה המנהגות שנהגו אנשי אותה העיר לעשותן לבתולה, כגון מיני שמחה¹⁰⁹ או פתרים או מלבוש¹¹⁰ ידוע, או שאר דברים שאין עושין פך אלא לבתולה¹¹¹ - הרי זו נוטלת מאתם; ואם אין לה עדים בזה - הרי זו נוטלת מנה¹¹². ואם היה הפעל קיים - יש לה להשביעו שבועת התורה, שהרי הודה במקצת השענה¹¹³. ונאמן הקטן להעיד בגדלו ולומר: זכור אני פשהייתי קטן שגנעשה לפלונית מנהג הפתולות¹¹⁴. וכל הדברים האלו - במקום שאין כותבין פתחה¹¹⁵, כמו שאמרנו.

(108) אם נתאלמנה. (109) כתובות טז, ב: "רקדו לפניה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שעבודה של כתובה ראשונה, וכל מה שקנו הלקוחות בין זמן הכתובה הראשונה לכתובת השניה - אינו משועבד לכתובתה. (131) שבשניה כתב לה סכום יותר גדול מסכום הראשונה. (132) אם רוצה בכתובה המרובה אינה טורפת אלא מזמן האחרונה, ואם רוצה לטרוף מזמן שבראשונה, אין לה זכות לגבות את הסכום שבשניה. והרי כאילו אמר לה מתחילה: "אם תרצי למחול שעבוד על ראשונה - גבי כתובה שניה שהיא מרובה. ואם לא - גבי הראשונה המועטת" (שם וברש"י). אבל כשסכום שתיהן שווה, בהכרח בטלה שניה את הראשונה, שאם לא כן למה כתבה.

ל. הוציאה שתי גטין וכתבה אחת¹³³ - אין לה אלא כתבה אחת; שהמגרש את אשתו והחזירה סתם¹³⁴ על כתבתה הראשונה החזירה¹³⁵. הוציאה גט וכתבה אחר מיתת הפעל¹³⁶: אם גט קודם לכתבה¹³⁷ - גובה בגט זה עקר כתבה, אם אין דרכן לכתב כתבה, וגובה כל מה שיש בכתבתה זו, שהרי זכתה בה במיתתו; ואם כתבה קדמה את הגט¹³⁸ - אין לה אלא כתבה אחת, שעל כתבתה הראשונה החזירה¹³⁹.

(133) אחרי שגירשה, נשאה שנית ולא כתב לה כתובה, והיא לא גבתה משום מה כתובתה הראשונה, ואח"כ גירשה שנית, הרי בידה שני גטין וכתובה אחת. (134) ולא כתב לה כתובה חדשה, והיא לא גבתה את כתובתה הראשונה. (135) שם. (136) שגירשה וחזר ונשאה ומת. (137) שכתב לה עם נישואיו השניים. (138) שכשנשאה שנית, לא כתב לה כתובה. (139) שם ז, א.

לא. האשה נאמנת לומר 'מת בעלי' כדי שתנשא, כמו שיתבאר בהלכות גרושין¹⁴⁰. ומתנאי הכתבה - שאם תנשא לאחר אחר מותו, תטל כל מה שכתב לה בכתבתה¹⁴¹. לפיכך, אם באה לבית דין ואמרה: מת בעלי, התירוני להנשא, ולא הזכירה שם כתבה בעולם - מתירין אותה להנשא, ומשפיעין אותה¹⁴² ונותנין לה כתבתה. באה ואמרה: מת בעלי, תנו לי את כתבתי - אף להנשא אין מתירין אותה; שעל עסקי הכתבה באה, והרי זה בחזקת שלא מת, ואין דעתה להנשא, אלא לטל כתבה מחיים בלבד¹⁴³. באה ואמרה: מת בעלי, התירוני להנשא ותנו לי את כתבתי - מתירין אותה להנשא ונותנין לה כתבתה, מפני שעקר דבריה על עסקי הנשואין באה; אבל אם באה ואמרה: תנו לי את כתבתי והתירוני להנשא - מתירין אותה, ואין נותנין לה כתבה. ואם תפשה - אין מוציאין מידה¹⁴⁴.

(140) פי"ב הט"ו. (141) אע"פ שאין ממון נגבה אלא בעדות שנים, וכאן אין שום עדות בלעד, בכל זאת תיטול כתובתה, שכן כתב לה בשטר הכתובה: "אם תנשאי לאחר, תטלי מה שכתוב לך" והרי הותרה להנשא (יבמות קיז).

בעל כרחו ולרצונה תוספת, שלא כתב לה על-מנת שתצא ממנו ותלך ותאכל עם אחר" (השווה לעיל פט"ו ה"). ובמה שהשיג הראב"ד: אם כן לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה? תמה המגדל עזר, ואמר: "בת אברהם אבינו איך תעזי פניה, והלא סימן לזרע אברהם אבינו ביישנים?!" (כמבואר ביבמות טז). וכדעת רבינו, קיבלו גם רבותינו בעלי התוספות והרשב"א ז"ל. אלא שב'תוספות' ליבמות קטז, א העירו שאינה נאמנת אלא כשאינה תובעת כתובתה, אבל אם תבעה כתובתה - אינה נאמנת, וכמבואר בסמוך הלכה לא. ואילו לדעת רבינו, נאמנת אפילו כשתובעת כתובתה, כמבואר לפנינו. וראה שו"ע אהע"ז סי' יז ס"ב.

כז. אמר לה הפעל: כף היה, גרשתי ונתתי לה כל הכתבה, עקר ותוספת, וכתבה לי שובר¹¹⁸, ואבד שוברי - מתוך שיכול לומר 'לא גרשתי' ולא יתחייב בתוספת¹¹⁹, נאמן. ומשפיעה בקניטת הפנין¹²⁰, ונותן לה את העקר, ונשבע הוא שבועת הסת¹²¹ על התוספת.

(118) שטר קבלה. (119) כמבואר למעלה הלכה כז. (120) על עיקר כתובתה. (121) שהרי היא תובעתו טענת ודאי והוא כופר, עליו להשבע שבועת היסט ויפטר.

כח. הוציאה גט ואין בידה שטר כתבה, אם דרך אותו מקום שלא יכתבו כתבה - גובה עקר כתבתה בגט שבידה¹²²; ואם דרכן לכתב כתבה - אפלו עקר אין לה עד שתוציא שטר כתבה¹²³, כמו שבארנו¹²⁴. ונשבע הפעל שבועת הסת על טענתה, ונפטר.

(122) ואינו נאמן לומר שיניתי מנהג בני עירי וכתבתי לה (כתובות פט.). (123) שיכול לומר: אם אשלם לה עכשיו, שמא אחרי מותי תוציא כתובתה ותגבה בתורת אלמנה, לומר לא נתגרשתי ולא נפרעתי (רש"י שם). ואם יש עדים שאבדה הכתובה או נשרפה - הרי זה כמקום שאין כותבים כתובה, וגובה בגט שבידה (רמ"א אהע"ז סי' ק ס"ו). (124) לעיל הכ"א.

כט. הוציאה שתי גטין ושתי כתבות¹²⁵ - גובה שתי כתבות¹²⁶. הוציאה שתי כתבות וגט אחד¹²⁷ - אינה גובה אלא כתבה אחת. ואי זו מהן גובה? אם שתיהן שוות¹²⁸ - בטלה האחרונה את הראשונה, ואינה טורפת¹²⁹ אלא מזמן האחרונה¹³⁰; ואם היה באחת משתיהן תוספת על חברתה¹³¹ - גובה באיזה מהן שתוציא¹³², ותבטל השניה.

(125) שגירשה פעמיים. וזמן כתובה ראשונה קודם לזמן גט ראשון, וזמן כתובה שניה קודם לגט שני. (126) משני נישואיה (כתובות פט:). (127) וזמן שתיהן קודם לגט, הרי שלא נתגרשה אלא פעם אחת. (128) סכום שתיהן. (129) מהלקוחות שקנו נכסים מבעלה המגרש. (130) שלפיכך כתב לה כתובה שניה שתמחול לו על

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זָכָה תְּחַלֶּה. אָבֵל אִם נִשְׂא נָשִׁים זֶה אַחַר זֶה וְלֹא, בֵּין קֶדֶם נִשְׂוֹאִין בֵּין אַחַר נִשְׂוֹאִין, וְאַחַר שֶׁנִּשְׂא וְלֹא קָנָה קֶרְקַע - בְּלֶן חוֹלְקִין כְּאַחַד; שֶׁשֶׁעָבֵד בְּלֶן כְּאַחַד בָּא, שֶׁבְשִׁעָה שֶׁקָּנָה הָיָה מְשֻׁעָבֵד לְכָל, וְאֵין כְּפֶאֱרָה דִּין קְדִימָה.⁹

8) בשעה שקנה הקרקע כבר היה חייב לשניהם, ונשתעבדה לשניהם כאחד. 9) כל זה כשהנכסים מספיקים לכולם, אבל אם אינם מספיקים - המלווה קודם לאשה, והיא נדחית לגמרי.

ג. וְכֵן אִם הָיָה זְמַן הַתְּכַתּוּבֹת וְהַשְּׁטוּת בְּלֶן יוֹם אַחַד או שְׁעָה אַחַת, בְּמָקוֹם שְׁפוֹתֵיבֵין שְׁעוֹת¹⁰ - חוֹלְקִין כְּאַחַד, שְׂאִין שֵׁם קוֹדֶם. וְלִעוֹלָם, כָּל שֶׁקֶדֶם וְזָכָה בְּמַטְלָטְלִין כְּדִי חוֹבּוֹ אוֹ כְּדִי תְּכַתּוּבָה - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ, שְׂאִין דִּין קְדִימָה בְּמַטְלָטְלִין.¹¹

~ נקודות משיחות קודש ~

"שְׂאִין דִּין קְדִימָה בְּמַטְלָטְלִין"

יש לבאר דין זה על פי פנימיות הענינים, שכאשר אדם מחשיב ועושה את עצמו ואת עניניו החומריים כ"מטלטלין" היינו כדברים חשובים פחות, הרי ש"אין דין קדימה במטלטלין" וממילא מתבטלת טענת היצה"ר שהוא "אקדמי" טענתי" שכיון שמדובר במטלטלין אין בהם דין קדימה ואין יצה"ר שולט בהם בטענת "אקדמי" טענתי".

(יין מלכות ספר נשים סימן יא

מתוך רמב"ם "פרס המלך")

10) כגון ירושלים, שהיו כותבים בשטרותיהם ביום פלוני בשעה פלונית. 11) שאין המטלטלין משועבדים לבעל חוב. כי אילו נשתעבדו, אין לך אדם שיקנה מטלטלים מחבירו שמא יטרפו ממנו בעלי חוב של המוכר, שהרי אין להם קול, שידעו הלקוחות להיזהר בקנייתם.

ד. מִי שֶׁגִּרַשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְעָלָיו שְׁטֵר חוֹב, וְכָא בְּעַל חוֹב וְהָאִשָּׁה לְגַבּוֹת, וְהָיָה לוֹ מְעוֹת וְקֶרְקַע כְּדִי חוֹב וְהַתְּכַתּוּבָה - בְּעַל חוֹב נוֹטֵל מְעוֹת¹², וְהָאִשָּׁה נוֹטֵלַת כְּתַבְתָּהּ מִן הַקֶּרְקַע¹³. וְאִם אֵין לוֹ אֶלָּא קֶרְקַע שְׂאִין כְּדִי לְגַבּוֹת שְׁנֵיהֶם, וְלֹא הָיָה בָּהּ דִּין קְדִימָה¹⁴ - נוֹתְנִין אוֹתוֹ לְבְּעַל חוֹב. וְאִם נִשְׂאָר לְאִשָּׁה פְּלוֹם - תְּטַל, וְאִם לֹא - תִּדְחָה מִפְּנֵי בְּעַל חוֹב. שֶׁהָרִי בְּעַל חוֹב הַפְּסִיד וְהוֹצֵא מְעוֹתָיו, וְהָאִשָּׁה לֹא חֲסָרָה דָּבָר; שְׂוִיתָר מִשְׁהָאִישׁ רוֹצֵה לְשָׂא, אִשָּׁה רוֹצֵה לְהִנְשָׂא.

12) שהרי הלווה לו מעות. 13) שהרי לא נתנה לו כלום, וסמכה רק על שיעבוד הקרקע. 14) כגון שהיה זמן הכתובה והשטר חוב מיום אחד. או שנשא ולווה ואחרי כן קנה קרקע.

142) שבועת האלמנה, שלא הניח אצלה כלום ולא מחלה לו כתובתה, כמבואר לעיל ה"ד. 143) שם. 144) מסופקים אנו, אם על עסקי הכתובה באה, ולפיכך הקדימה לומר: "תנו כתובתי", או על עסקי נישואין באה אלא שאינה יודעת לנסח דבריה כראוי, וכל ספק שבממון - אם תפש אין מוציאין מידו, כי שמא זכה בממונו ואין לך רשות להוציאו מידו. ואע"פ שאין נותנים לה כתובתה, מתירים אותה להנשא הואיל ומצד הדין אשה נאמנת לומר מת בעלי, מחמת "חזקה שאינה מקלקלת עצמה ותאסור עצמה על בעלה הראשון ועל השני... שאם הוא חי, סופו לבוא או יודע שהוא חי" (לשון רבינו לקמן הל' גירושין פי"ב הט"ז), וכל הספק שנתערור בדבריה אינו אלא ספק דרבנן - ולהקל (כסף-משנה). ובשו"ע (אהע"ז סי' יז, סמ"ד): "יש אומרים, בין בזו ובין בזו, אין מתירים אותה כיון שהזכירה כתובה".

~ יום שישי י"ח כסלו ~

פֶּרֶק שְׁבַעַה עָשָׂר

1) ביאר בו רבינו שהקודמת לנישואין קודמת לגבות כתובתה, טענות בנכסי צאן ברזל, הניח נשים רבות ואין לו כדי כל הכתובות, ערב כתובת אשה, מכר בעלה בהסכמתה, מכירת קרקעות לצורך הכתובה, מוכרת או מוחלת כתובתה.

א. מִי שֶׁהָיָה נִשְׂוִי נָשִׁים רַבּוֹת וְיָמָת - כָּל שֶׁנִּשְׂאָת בְּתַחֲלָה? קוֹדֶמֶת לְטַל כְּתַבְתָּהּ. וְאֵין אַחַת מֵהֶן נוֹטֵלַת אֶלָּא בְּשִׁבְעָה³. וְאֵין לְאַחֲרוֹנָה אֶלָּא מֵה שֶׁשִּׁירָה שְׁלִפְנֵיהָ, וְגַם הִיא נִשְׁבַּעַת⁵ וְנוֹטֵלַת הַשָּׂאָר. וְכֵן אִם הָיָה עָלָיו שְׁטֵר חוֹב: אִם הָיָה חוֹב קוֹדֶם - גּוֹבָה בְּעַל חוֹב תְּחִלָּה; וְאִם הַתְּכַתּוּבָה קְדָמָה⁶ - גּוֹבָה הָאִשָּׁה בְּתַחֲלָה⁷, וְהַנְּשָׂאָר לְבְּעַל חוֹב.

2) זומן כתובתה קודם לזמן כתובת השנייה. 3) אף באופן שאין יתומים שישביעון, בכל זאת נשבעת הראשונה לשנייה, כי השנייה טוענת: "השבעי לי שלא גבית משל בעלי כלום כי אולי לא יישאר לי ממה לגבות כתובתי", וכן השנייה לשלישית והשלישית לרביעית מאותו הטעם, שמא לא יישאר למאוחרת ממה לגבות כתובתה. 4) האחרונה. 5) כי שמא תימצא שדה אחת מאלו השדות, שגבו שלוש הנשים הראשונות - שאינה שלו (של הבעל) כי גזלה, וסוף שיבואו הבעלים ויטלוה ממנה, ואף על פי שתחזור ותוציא מידי האחרונה את השדה שגבתה, שהרי בעל חוב מאוחר שקדם מוציאם מידו - יכולה היא לטעון כי זאת האחרונה כבר קבלה כתובתה ויודעת היא כי סוף סוף יטלו ממנה שדה זו ולא תשים עין על השדה לעובדה ולשמרה כראוי ותיפסד, ולכן תשבע שלא קבלה עוד את כתובתה. 6) שנשא אשה וכתב לה כתובה ואחרי כן לווה. 7) כי שעבודה על הקרקע קדם לשעבוד בעל חוב.

ב. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? כְּשֶׁהָיְתָה הַקֶּרְקַע שְׂפָאוּ לְגַבּוֹת מִמֶּנָּה קְנוּיָה לוֹ בְּשַׁעַת נִשְׂוֹאִים וּבְשִׁעָה שְׁלֹוָה; הוּא שֶׁהָדִין נוֹתֵן, שְׁפָל הַקוֹדֶם בְּשְׁטֵר תְּחִלָּה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה. וכן מי שמת¹⁵ והניח אשה ובעל חוב וקרקע שאין בה דין קדימה - האשה נדחית מפני בעל חוב, והוא גובה חובו תחלה.

15) אף על פי שבמקרה זה לא היינו צריכים לייפות את כוחו של בעל חוב, כי אין לחוש לנעילת דלת בפני לוויין, והאיל ומיתה אינה שכיחה, ולא יעלה המלווה על דעתו שמא ימות הלווה ואשתו תחלוק עימו בנכסים - משמיענו רבינו שגם בזה נדחית האלמנה, הואיל והפסיד כנ"ל.

ו. וכיון שתקנו הגאונים, שתגבה האשה ובעל חוב מן המטלטלין¹⁶, והדבר ידוע שאין דין קדימה במטלטלין, אם לא הניח מטלטלין כדי לתן לשניהם - נותנין לבעל חוב כל חובו תחלה¹⁷; ואם נשאר לאשה מה שתטל בכתבתה - תטל, ואם לאו - תדחה¹⁸.

16) של היתומים. 17) כי הוא הפסיד והוציא מעותיו. 18) וכתב הטור: אם כתב לה בעלה בכתובה "אחריות כתובה זו . . . ממקרקעי ואגבן ממטלטלין" שהקנה לה מטלטלין אגב קרקע - כשם שהשעבוד חל על הקרקע כך חל הוא על המטלטלין, אזי יהיה גם במטלטלין דין קדימה. ואם הכתובה קודמת לחוב תגבה הכתובה והחוב יידחה.

ט. הערב לאשה בכתבתה²⁷ - אף-על-פי שקנו מידו²⁸, אינו חייב לשלם; שמצוה עשה²⁹, והרי לא חסרה כלום³⁰. ואם ערב של כתבת בנו הוא, וקנו מידו - חייב לשלם; שהאב בגלל בנו משעבד עצמו וגומר ומקנה³¹. וקבלן של כתבה - חייב לשלם, אף-על-פי שלא קנו מידו. ואי זה הוא קבלן? זה שאמר לאשה: הנשאי לזה, ואני נותן³² כתבה זו. אבל אם אמר לה: הריני ערב כתבה זו, אני פורע כתבה זו, אני חייב בה, וכיוצא בזה - פטור, אלא אם כן היה אביו. המגרש את אשתו - דידיה הנאה³³ ואחר כך תפרע כתבתה מן הקבלן או מאביו, אם היה ערב; ושמן יחזירנה, ונמצאו עושיין קנוניא³⁴ על נכסיו של זה.

16) של היתומים. 17) כי הוא הפסיד והוציא מעותיו. 18) וכתב הטור: אם כתב לה בעלה בכתובה "אחריות כתובה זו . . . ממקרקעי ואגבן ממטלטלין" שהקנה לה מטלטלין אגב קרקע - כשם שהשעבוד חל על הקרקע כך חל הוא על המטלטלין, אזי יהיה גם במטלטלין דין קדימה. ואם הכתובה קודמת לחוב תגבה הכתובה והחוב יידחה.

ז. היו פתובין בכתבתה נכסי צאן ברזל, וטענה שאבדו או שלקחם הבעל¹⁹ - הרי היא נכסי צאן ברזל שלה כשאר בעלי חובות, ונשבעת שלא לקחה אותן ולא נתנה ולא מחלה, וחולקת עם בעלי חובות²⁰.

19) לעצמו. 20) שנכסי צאן ברזל אינם ככתובה, אלא כחוב אחר, שהרי הפסידה מעותיה.

ח. מי שמת או גרש, ויש לו נשים רבות, ואין שם דין קדימה²¹, ואין לו כדי כל הכתבות - כיצד הן חולקות? רואים: אם פשיחלק הממון על מנן הנשים, יגיע לפחותה שבהן²² כדי כתבתה או פחות - חולקות בשונה²³; ואם היה הממון יותר על זה - חולקים ממנו כדי שיגיע לפחותה שבהן כשעור כתבתה, וחוזרות וחולקות את המותר בין הנותרות על דרך הראשון. כיצד? מי שהיה נשוי ארבע נשים, כתבתה של ראשונה ארבע מאות, ושל שניה שלש מאות, ושל שלישית מאתים, ושל רביעית מאה, נמצא הכל אלה, וגרש בלן או מת: אם הניח ארבע מאות או פחות - חולקות בשונה, וכל אחת נוטלת מאה או פחות²⁴. הניח שמונה מאות - אם תחלק בין בלן בשונה, נמצאת הרביעית נוטלת מאתים, והרי אין בכתבתה אלא מאה. אלא כיצד עושיין? לוקחין ארבע מאות זוז וחולקין אותן ביניהן בשונה מאה מאה²⁵, נמצאת הרביעית נוטלה

27) שאמר לאשה: "הנשאי לפלוני ואני ערב בעד תשלומי כתובתך אם בעלך לא ישלם לך". 28) קבלו קניין על התחייבותו. 29) אין דעתו לפרוע ערבותו אבל מתכוון לזווגן שעל ידי ערבותו מתרצין. 30) שלא הוציאה משלה. ואמנם, אם ערב לנדוניה שהכניסה לבעלה, הרי הוא חייב כשאר ערב. 31) לחיבת חיתוני בנו גמר בליבו ומקנה עצמו לעמוד בהתחייבותו. 32) לא "ואני ערב" אלא "ואני נותן" ועדיף קבלן מערב, כי בקבלן - מאיזה שירצה ייפרע תחילה, ואילו ב"ערב" לא יתבע את הערב תחילה, אלא כשכתב את הלווה ולא נפרע חוזר אצל הערב ונפרע ממנו. שקבלנות, משמעושה שהמלווה עשה שליחותו של הקבלן ולפיכך יכול הוא לתבעו תחילה. 33) על דעת רבים, שאין הפרה מועילה לנדר כזה. 34) הערמה, שלא

16) של היתומים. 17) כי הוא הפסיד והוציא מעותיו. 18) וכתב הטור: אם כתב לה בעלה בכתובה "אחריות כתובה זו . . . ממקרקעי ואגבן ממטלטלין" שהקנה לה מטלטלין אגב קרקע - כשם שהשעבוד חל על הקרקע כך חל הוא על המטלטלין, אזי יהיה גם במטלטלין דין קדימה. ואם הכתובה קודמת לחוב תגבה הכתובה והחוב יידחה.

ז. היו פתובין בכתבתה נכסי צאן ברזל, וטענה שאבדו או שלקחם הבעל¹⁹ - הרי היא נכסי צאן ברזל שלה כשאר בעלי חובות, ונשבעת שלא לקחה אותן ולא נתנה ולא מחלה, וחולקת עם בעלי חובות²⁰.

19) לעצמו. 20) שנכסי צאן ברזל אינם ככתובה, אלא כחוב אחר, שהרי הפסידה מעותיה.

ח. מי שמת או גרש, ויש לו נשים רבות, ואין שם דין קדימה²¹, ואין לו כדי כל הכתבות - כיצד הן חולקות? רואים: אם פשיחלק הממון על מנן הנשים, יגיע לפחותה שבהן²² כדי כתבתה או פחות - חולקות בשונה²³; ואם היה הממון יותר על זה - חולקים ממנו כדי שיגיע לפחותה שבהן כשעור כתבתה, וחוזרות וחולקות את המותר בין הנותרות על דרך הראשון. כיצד? מי שהיה נשוי ארבע נשים, כתבתה של ראשונה ארבע מאות, ושל שניה שלש מאות, ושל שלישית מאתים, ושל רביעית מאה, נמצא הכל אלה, וגרש בלן או מת: אם הניח ארבע מאות או פחות - חולקות בשונה, וכל אחת נוטלת מאה או פחות²⁴. הניח שמונה מאות - אם תחלק בין בלן בשונה, נמצאת הרביעית נוטלת מאתים, והרי אין בכתבתה אלא מאה. אלא כיצד עושיין? לוקחין ארבע מאות זוז וחולקין אותן ביניהן בשונה מאה מאה²⁵, נמצאת הרביעית נוטלה

27) שאמר לאשה: "הנשאי לפלוני ואני ערב בעד תשלומי כתובתך אם בעלך לא ישלם לך". 28) קבלו קניין על התחייבותו. 29) אין דעתו לפרוע ערבותו אבל מתכוון לזווגן שעל ידי ערבותו מתרצין. 30) שלא הוציאה משלה. ואמנם, אם ערב לנדוניה שהכניסה לבעלה, הרי הוא חייב כשאר ערב. 31) לחיבת חיתוני בנו גמר בליבו ומקנה עצמו לעמוד בהתחייבותו. 32) לא "ואני ערב" אלא "ואני נותן" ועדיף קבלן מערב, כי בקבלן - מאיזה שירצה ייפרע תחילה, ואילו ב"ערב" לא יתבע את הערב תחילה, אלא כשכתב את הלווה ולא נפרע חוזר אצל הערב ונפרע ממנו. שקבלנות, משמעושה שהמלווה עשה שליחותו של הקבלן ולפיכך יכול הוא לתבעו תחילה. 33) על דעת רבים, שאין הפרה מועילה לנדר כזה. 34) הערמה, שלא

ז. היו פתובין בכתבתה נכסי צאן ברזל, וטענה שאבדו או שלקחם הבעל¹⁹ - הרי היא נכסי צאן ברזל שלה כשאר בעלי חובות, ונשבעת שלא לקחה אותן ולא נתנה ולא מחלה, וחולקת עם בעלי חובות²⁰.

19) לעצמו. 20) שנכסי צאן ברזל אינם ככתובה, אלא כחוב אחר, שהרי הפסידה מעותיה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יב. מי שהיו לו שתי נשים⁴⁵, ומכר את שדהו, וקנו מיד הראשונה שאין לה שעבוד על שדה זו ואינה טורפת אותו מן הלוקח, והיה הקנין המועיל⁴⁶ שאינה יכולה לטען בו נחת רוח עשיתי לבעלי, ואחר כך מת הבעל או גרש שתייהן - השנייה מוציאה מיד הלוקח, שהרי לא קנו מידה ללוקח, והראשונה מוציאה מיד השנייה, מפני שהיא קדמה, ולא הסירה שעבודה אלא מעל הלוקח. וכשתחזור השדה לראשונה, חוזר הלוקח ומוציאה מידה, שהרי קנו לו. וחזרות חלילה⁴⁷, עד שיעשו פשרה ביניהן.

(45) וקדמו נישואי הראשונה לשנייה. (46) כגון שקנו ממנה תחילה ואחרי כן מכר הבעל כמבואר לעיל. (47) סביב, שוב ושוב, באותו אופן. חלילה - מגזרת חול (מורש זה "מחול") ועניינו היקף וסיבוב.

יג. אלמנה, בין מן הנשואין בין מן הארוסין, נשבעת⁴⁸ ומוכרת מקרקע בעלה ונפרעת כתבתה בין בבית דין ממחין בין בבית דין שאינן ממחין⁴⁹. והוא, שיהיו השלשה האנשים נאמנין ויודעין בשומת הקרקע. ואחריות המכר על נכסי יתומים⁵⁰. אבל הגרושה לא תמכר אלא בבית דין ממחין⁵¹. וכל המוכרת בבית דין - לא תמכר אלא בהכרזה⁵². ובהלכות הלואה⁵³ תבאר משפט מכירת בית דין היאך היא. אבל המוכרת שלא בבית דין - אינה צריכה הכרזה⁵⁴. ואף-על-פי-כן צריך שלשה שהם נאמנים ויודעים בשומא.

(48) שלא הניח לה בעלה כלום לכתובתה. (49) שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין ואם בכתובה אמרו כן קל וחומר בנכסי צאן ברזל שהביאה מבית אביה. (50) אם נמצאת השדה גזולה וטרפה הנגזל מהלוקח, חוזר הלוקח על היתומים יורשי בעלה שהאלמנה הייתה שליח היתומים. (51) כי לא אכפת לו לאדם אם תתבזה גרושתו בבית דין. (52) שמכריזים על שדה זו העומדת למכירה, בכמה היא שומה, ומפני מה רוצים למכרה. (53) פרק יב, הלכה ח'. ושם הלכה י' מבואר: "בית דין שמכר שלא בהכרזה נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחוזר ומכר בהכרזה". (54) כי אם טעה בית דין בפחות משישית המקח - המקח קיים לפיכך צריך הכרזה לדקדק בשומה ובמכירה, אבל כאשר אלמנה מוכרת שלא בבית דין אפילו מכרה שווה מנה ודינר, במנה - מכרה בטל, ואין היתומים מפסידים על ידה.

יד. אלמנה שמכרה קרקע כתבתה⁵⁵ בינה לבין עצמה⁵⁶, אם מכרה שוה בשוה⁵⁷ - מכרה קיים, ונשבעת שבועת אלמנה אחר שמכרה. והוא, שמכרה לאחר; אבל אם שמה לעצמה⁵⁸ - לא עשתה כלום, ואפילו הכרזה⁵⁹.

(55) לצורך גביית כתובתה. (56) שלא נכחו אפילו שלושה

התכוונה להתגרש אלא להוציא את הכתובה מידי הקבלן. אבל כשנדר הבעל הנאה מאשתו לא יחזירנה עולמית.

י. וכן המקדיל נכסיו³⁵ וגרש את אשתו - יחזירנה הנאה ואחר כך תפרע מן הפודה מיד ההקדש³⁶; שמא יעשו קנוניא על ההקדש. אבל המגרש את אשתו ובאה לטרף מן הלוקחות - אין מחיבין אותו להחזירה, אלא נשבעת וטורפת. ואם רצתה, תחזר לבעלה. שפכר ידעו הלוקחות שיש עליו כתבת אשה, והם הפסידו על עצמם שלקחו נכסים שמתח שעבודה.

(35) לתיקון בדיק הבית. (36) אין היא גובה מההקדש עצמו שהלכה היא "הקדש מפיקע השעבוד שקדם, אלא כאשר ימכור גזר ההקדש קרקע זו ותצא לחולין יש לאשה לגבות מן הפודה שהרי שעבודה עומד על קרקע זו.

יא. הבעל שמכר נכסיו³⁷, ואחר כך כתבה אשתו ללוקח: דין ודברים אין לי עמך, והספימה למעשיו³⁸ - אף-על-פי שקנו ממנה³⁹, הרי זו טורפת⁴⁰; שלא כתבה לו אלא שלא תהיה בינה לבין בעלה קטטה, ויש לה לומר: נחת רוח עשיתי לבעלי⁴¹. אבל אם קנו מיד האשה תחלה שאין לה שעבוד על מקום זה, ואחר כך מכר אותו הבעל - אינה טורפת אותו⁴². וכן אם מכר הבעל, ואמר לאשתו לכתב ללוקח: דין ודברים אין לי עמך, ולא כתבה ולא הספימה למעשיו, ונפסד המכר⁴³, וחזר הבעל ומכר לאיש אחר, בין אותה שדה בין שדה אחרת, ואחר שמכר הבעל הספימה למעשיו, וקנו מידה שאין לה שעבוד על שדה זו - אינה יכולה לטרף; שאינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי, שהרי בראשונה, כשלא רצתה, לא הלכה ברצון בעלה⁴⁴.

(37) המשועבדים לכתובתה "שאפילו כתובתה ננה ויש לו קרקע באלפים זהובים הכול תחת שעבוד הכתובה". (38) למעשה המכירה. (39) קבלו קניין ממנה על כתיבתה זו. (40) לכשתתגרש או תאלמן ולא יהיו לבעלה נכסים בני חורין הרי זו גובה כתובתה מהנכסים המכורים. (41) אבל עד בוא שעת גבייתה המכירה קיימת. ויש נכסים שמכירתם בטלה לאלתר והם: "קרקע שהכניסה לו אשתו בכתובתה, קרקע שהכניסה לה (בכתובה) שום משלו, קרקע שייחד לה (לגבות) בכתובתה, אף על פי שקנו מיד האשה אחר שקיימה מעשיו, כל מה שעשה בטל מפני שהיא אומרת: נחת רוח עשיתי לבעלי". (42) שאינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי שהרי קנו מידה קודם שבעלה מכר. (43) נתבטל המכר בגלל סירובה לכתוב. (44) ואין אומרים הואיל ונפסד המכר בראשונה, ודאי התקוטט עמה בעלה על כך והוכרחה להודות לו במכירתו השנייה, והרי זו אנוסה, אלא מתוך שהסכימה בשנייה, המכירה קיימת.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

69) מוכרת קרקע לגבוי כתובתה.

יט. המוכרת פתבתה⁷⁰, בין לאחריים בין לבעלה⁷¹, לא אבדה שאר תנאי פתבתה⁷². ואם היה לה בן זכר - יורש כנגד הפתבה הזאת שנמכרה מנכסי אבי⁷³ יותר על חלקו, פדין תנאי זה⁷⁴. אבל המוחלת פתבתה לבעלה - אבדה כל תנאי פתבתה, ואפלו מזונות אין לה עליה⁷⁵. ומוחלת פתבתה אינה צריכה קנין⁷⁶ ולא עדים⁷⁷; פשאר כל המוחלים, שאינן צריכין לא עדים ולא קנין, אלא בדברים בלבד⁷⁸. והוא, שיהיו דברים שהדעת סומכת עליהן⁷⁹, ולא יהיו דברי שחוק והתול או דברי תמה⁸⁰, אלא פדעת נכונה.

70) כלומר כל כתובתה. 71) שאם ימות או יגרשנה לא תגבה כתובתה. 72) כגון רפואתה ופדיונה ושאר התנאים המנויים לעיל. וכשתאלמן אבדה מזונותיה כיוון שמכרה כל כתובתה. 73) כשימות. 74) "שהיו הבנים הזכרים יורשים כתובת אמם ונדונייתה שהכניסה בתורת נכסי צאן ברזל, ואחרי כן חולקים שאר הירושה עם אחיהם (בני נשים אחרות) בשווה". 75) נראה מדברי רבינו שאפילו בחייו אינה ניוזנת ממנו. 76) קבלת קניין הדרושה במכירה או במתנה. 77) אלא אם היא מודה - מחילתה מחילה, "כי לא הצריכה התורה עדים בידי ממונות אלא לכופר". 78) "יש דברים הרבה שאינם צריכים קניין ואין לקניין טעם בהם, כגון המשחרר את עבדו והמגרש את אשתו . . . או המחול לחברו חוב או פיקדון שש לו בידו . . . נהגו רוב המקומות להקנות למקצת אלו הדברים . . . קניין זה אינו מועיל כלום אלא להודיע שאינו אומר דברים אלו כמשחק ומהתל, אלא שגמר בליבו ואחרי כן אמר, לפיכך אם אמר בלב שלם אני אמרתי וגמרתי לעשות דבר זה אינו צריך דבר אחר כלל". 79) ואין המוחלת יכולה לטעון: "נחת רוח עשיתי לבעלי שמחלתי לו כתובתי", שהרי כל הנשים יש להן כתובה ואין כאן איבה אם לא תמחול לו, ואדרבה היא יכולה לומר לו: "עיניך נתת בגירושין שאתה מבקש ממני שאמחול לך כתובתי". 80) ש"ש הן שהוא כלאו ויש לאו שהוא כהן", שאם אמר "הן" בלשון תמיהה, הרי זה לאו.

~ שבת קודש י"ט כסלו ~

פרק שמונה עשר

1) ביאר בו רבינו זכויות האלמנה כלפי היורשים וזכויותיהם אצלה, מתה ולא נשבעה, דיני תפיסה, אלמנה שנפלה לפני היבם ממי ניוזנת, יחד קרקע במזונותיה, אלמנה שבאה לבית דין לתבוע מזונות, מעשה ידיה, עניה או עשירה ששהו זמן ולא תבעו מזונות, אלמנה שתבעה מזונות מהיורשים.

א. אלמנה נזונת מנכסי יורשין² כל זמן אלמנותה³ עד שתטל פתבתה⁴. ומשתתבע פתבתה בבית דין, אין לה מזונות⁵. ובן אם מכרה פתבתה⁶ פלה, או

הדיוטות האמורים בהלכה הקודמת. 57) שלא טעתה במכירה. 58) לקחת שדה היתומים לעצמה בשומת כתובתה. 59) על מכירה פומבית ולא טעתה בשומתה, בכל זאת אם רצו היתומים להגבותה מעות לאחר זמן חוזרים ונוטלים השדה ממנה. והטעם, מפרש הרשב"א, כי לא נעשתה אלא שליח למכור לאחרים, וכל שליח שנתמנה למכור לאחרים אינו יכול לזכות ולקנות באותו מכר, שאין המכר אלא הוצאת דבר מרשות זו לרשות אחרת, ולגבי השליח אין כאן הוצאה מרשות, כי הוא עומד במקום הבעלים, ו"אין אדם מקנה לעצמו".

טו. היתה פתבתה מאתים, ומכרה שוה מאה במאתים, או שוה מאתים במאה - נתקבלה פתבתה ואין לה פלוס⁶⁰, ובלבד שתשבוע שבוועת אלמנה. היתה פתבתה מאה, ומכרה שוה מאה ודינר במאה - מכרה בטל⁶¹, ואפלו אמרה: אני אחזיר את הדינר ליורשים.

60) כי היתומים אומרים לה: "את הפסדת לעצמך", ואין אומרים ייבטל המכר, כי אין דין אונאה לקרקעות. וכשמכרה שווה מאה במאתים, אינה יכולה לומר אני הרווחתי והריווח שלי, כי הלכה היא: השולח שליח לשוק לסחורה ולקח בזול, הכול לבעל המעות - בדבר שאין לו קצבה, כמו קרקע הנמכרת באומדן, זה בפחות וזה ביוקר. 61) שאותו דינר אין לה רשות למכור, נמצא שכל המכר טעות, שהרי בבת אחת היה.

טז. היתה פתבתה ארבע מאות זוז, ומכרה לזה במנה ולזה במנה שוה בשוה, ולאחרון שוה מאה ודינר במאה - של אחרון בטל, ושל פלם קיים⁶².

62) ואם מכרה לראשון שווה מאה ודינר במאה אין המכר בטל, אלא ההפסד על חשבונה.

יז. יש⁶³ לאשה למכור פתבתה⁶⁴ או לתנה במתנה. אם מת הפעל או גרשה - יבוא הלה ויטל⁶⁵; ואם מתה היא בחיי בעלה⁶⁶ או קדם שנשבעה⁶⁷ - אין לו פלוס⁶⁸.

63) יכולה, רשאית. 64) העיקר והתוספת. 65) הלוקח יטול את הראוי להינתן לאשה בתור אלמנה או גרושה. 66) לא באה לידי גוביינא שהרי לא ניתנה כתובה ליגבות מחיים. 67) שאין לה כלום עד שתישבוע, ואין אדם מוריש שבועה ליורשיו. 68) והפסיד מעותיו. ולפיכך נותן הלוקח בעד מכר זה דבר מועט.

יח. הרי שמכרה מקצת פתבתה, או משכנה מקצת פתבתה, או נתנה לאחר מקצת פתבתה - מוכרת מקרקע בעלה⁶⁹ ותגבה השאר בין בבית דין ממחין בין בשלשה נאמנים. ומוכרת לכתבתה אפלו פעמים רבות בין בבית דין בין בשלשה נאמנים ויודעים שומת הקרקע.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְהָאֵלָּא. וְכֵן לֹא תִחַזַּק בְּדָקוּךָ¹⁷ וְלֹא תִטָּחַהּ אוֹתוֹ¹⁸, אֶלָּא תֵּשֵׁב בּוֹ כְּמָה שֶׁהוּא אוֹ תִצָּא. וְיִוָּרְשִׁין שְׁמִכְרוֹ מְדוֹר אֶלְמָנָה - לֹא עָשׂוּ וְלֹא כְּלוּם¹⁹.

(13) בדפוסים קדומים, אין תיבות אלו מוקפות. ובכתי"י התימנים הנוסח: "ומדור, יושבת במדור וכו'". (14) כתובות קג, א. ושם הוסיפו: בכלי כסף וכלי זהב כדרך שמשתמשת בחיי בעלה. (15) אלא שזכרים לה מדור לפי כבודה, כדלהלן הלכה ג. (16) שמכיון שנפל, נסתלקה זכותה ממנו (כתובות, שם). (17) תתקן סדקו ובקיעו. מלשון הכתוב (מלכים ב יב, ו): "והם יחזקו את בדק הבית". (18) תטוחנו בטיח של טיט וסיד וכדומה. (19) שהמדור משועבד לאלמנה עוד מחיי בעלה (כתובות, שם) שהרי ישבה בו לפני מותו.

ג. נָפַל הַבַּיִת אוֹ שָׁלָא הִיָּה לְבַעֲלָהּ בַּיִת אֶלָּא בְּשִׁכְרוֹ²⁰ - נוֹתְנִין לָהּ²¹ מְדוֹר לְפִי כְבוֹדָהּ. וְכֵן מְזוֹנוּתֶיהָ וְכִסּוּתָהּ - לְפִי כְבוֹדָהּ²². וְאִם הִיָּה כְבוֹד הַבַּעַל גָּדוֹל מִכְבוֹדָהּ - נוֹתְנִין לָהּ לְפִי כְבוֹדוֹ; מִפְּנֵי שְׁעוֹלָה עָמוּ, וְאִינָהּ יוֹרֶדֶת אֶפְלוֹ לְאַחַר מִיתָהּ²³.

(20) שגר בדירה שכורה. (21) שזכרים לה (ירושלמי כתובות פ"ד, ה"ג). והטעם שאין מתקנים לה המדור שנפל, וגם מעכבים עליה מלבנותו, כי אם תדור בבית הראשון, לעולם לא תצא ממנו. אבל כשזכרים לה בית אפילו לפי כבודה, שמא לא יהיה נוח לה ותצא לבית אביה (רש"ל, הובא בט"ז אהע"ז ס"י צד). (22) כשם שהיתה גרה וניזונת ובעלה במדינת הים (ירושלמי כתובות פ"ב, ה"ג). (23) כתובות מח, א.

ד. בְּרִפְתַּת הַבַּיִת מְרֻבָּה. פִּיצֵד? חֲמִשָּׁה שְׁהִיָּה מְזוֹנוֹת פֶּלַע אֶחָד מֵהֶן קָבֵץ²⁴ בְּשִׂיאֵכֶל לְבָדוֹ, אִם הָיוּ חֲמִשָּׁתָן בְּבַיִת אֶחָד וְאוֹכְלִין בְּעָרוֹב - מִסְּפִיק לָהֶן אַרְבַּע קָבִין. וְהוּא הַדִּין לְשֹׁאֵר צָרֵכֵי הַבַּיִת. לְפִיכָף, אֶלְמָנָה שְׁאֵמְרָה: אֵינִי זֹה מִבַּיִת אָבִי, פִּסְקוּ לִי מְזוֹנוֹת וְתָנוּ לִי שָׂם - יְכוּלִין הַיּוֹרְשִׁין לִזְמַר לָהּ: אִם אַתְּ אֶצְלָנוּ - יֵשׁ לָךְ מְזוֹנוֹת, וְאִם לֹא - אֵין אָנוּ נוֹתְנִים לָךְ אֶלָּא כְּפִי בְרִפְתַּת הַבַּיִת. וְאִם הִיָּתָה טוֹעֵנָת: מִפְּנֵי שֶׁהִיא יִלְדָהּ²⁵ וְהֵם יִלְדִים - נוֹתְנִין לָהּ מְזוֹנוֹת הַמְּסַפִּיקִין לָהּ לְבָדָהּ וְהִיא בְּבַיִת אָבִיהָ²⁶. וּמִתְרַם מְזוֹנוֹת הָאֶלְמָנָה וּמִתְרַם הַפְּסוּת - לְיִוָּרְשִׁין²⁷.

(24) מדת היבש, והוא ששית הסאה, ונזכר במלכים ב ו, כה. (25) צעירה. ושמא יצא עליה שם רע, אם תדור עמהם. (26) כתובות קג, א. (27) שם סה, ב. והראב"ד חולק.

ה. אֶלְמָנָה שִׁחְלָתָה: אִם צָרִיכָה לְרְפוּאָה שְׂאִין לָהּ קֶצֶבָה²⁸ - הָרִי זֶה כְּמְזוֹנוֹת²⁹ וְיִוָּרְשִׁין חֲבִיבִין בָּהּ; וְאִם הִיא צָרִיכָה רְפוּאָה שְׂאִין לָהּ קֶצֶבָה - הָרִי זֶה מִתְרַפָּא מִכְּתַבְתָּהּ³⁰. נְשִׁיבָת - אֵין הַיּוֹרְשִׁין חֲבִיבִין לְפִדּוֹתָהּ³¹. אֶפְלוֹ הִיָּתָה יְכַמָּה³², וְאֶפְלוֹ נְשִׁיבָת בְּחַיֵּי

מִשְׁפָּנָה כְּתַבְתָּהּ, אוֹ עֲשֵׂתָה כְּתַבְתָּהּ⁷ אֶפְתִּיק⁸ לְאַחַר, וְהוּא שְׂתֵאמַר לוֹ: פַּה תִּגְבֶּה חוֹבְךָ⁹ - בֵּין שְׁעֲשֵׂתָה דְבָרִים אֵלוֹ בְּבַיִת דִּין מִמְחִין בֵּין שְׂלָא בְּבַיִת דִּין, בֵּין שְׁעֲשֵׂתָה בְּחַיֵּי בְּעֵלָהּ בֵּין שְׁעֲשֵׂתָה לְאַחַר מִיתַת בְּעֵלָהּ - אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת מִן הַיּוֹרְשִׁים¹⁰. אֶבֶל אִם מְכָרָה מְקַצָּתָה - יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת¹¹. וּמִשְׂתַּתְּאָרְס הָאֶלְמָנָה אֶפְדָה מְזוֹנוּתֶיהָ¹².

(2) שירשו מבעלה. (3) שכן התחייב לה בכתובתה, כמבואר לעיל פי"ב ה"ב. ותנאי בית-דין הוא שאע"פ שלא נכתב בכתובה, הרי זה כאילו נכתב (כתובות נב:). (4) אבל אין היורשים יכולים לפרוע לה כתובתה ולסלקה מן המזונות (שם נד:). (5) שגילתה דעתה שרוצה להינשא, והוא לא כתב לה אלא: "את תהי יושבת בביתי ותתזני מנכסי כל ימי משך אלמנותיך" שהיא אלמנה בשביל כבודו (רש"י גיטין לה:). (6) העיקר והתוספת, ראה לקמן הכ"ח. (7) קרקע המיוחדת לכתובתה (רש"י כתובות נד:). (8) מילה יוונית: היפותיקו, משכנתא, שעבוד קרקע או בנין - שאמרה לבעל-חובה: "לא יהא לך פרעון אלא מזה". ובפירוש רש"י (בבא קמא יא:): "אפותיקי - אפה תהא קאי". (9) כתובות נד, א. שבכל אלה הרי היא כאילו גבתה כתובתה, וכל שגבתה הסתלקה מבית בעלה ואין לה מזונות (ר"ן כתובות פ"א). (10) אבל בחיי בעלה יש לה מזונות, שהרי חיוב מזונות הוא מן התורה (למעלה פי"ב ה"ב). ומוחלת שזוללה בכתובתה - אין לה מזונות אף בחיי בעלה (למעלה פי"ז הי"ט והערה פג). וראה 'בית שמואל' סי' צג סק"ח. (11) כתובות צז, ב: "ואם רצו היורשים, פורעים לה מותר כתובתה ומסלקים אותה... שאם לא כן כל אשה תמכור כתובתה עד תשלום דינר ותתפרנס כל ימיה בחסכון הדינר" (הרא"ש שם, וכן באהע"ז סי' צג ס"י). (12) כיון שנתארסה, "אשת איש" היא, ופסקה מלהיות אלמנה, והוא לא כתב לה אלא: "כל ימי משך אלמנותיך" (מגיד-משנה). וכתב ה'בית יוסף' אהע"ז סי' צג, שהוא-הדין אם רק נשתדכה, "אבל ששידכה עצמה לאחר, הפקיעה מעליה כבוד בעלה הראשון, ואין יתכן שתהא ניזונת מנכסיו, ד"מי אלמנותיך" משמע כל זמן ששם בעלה הראשון נקרא עליה, שאומרים "זו אלמנתו של פלוני", ומשנשתדכה נקראת "משודכת של פלוני". וכיוצא בזה אמרו (כתובות נד:): תבעוה להנשא ולא נתפייסה יש לה מזונות, כיצד? אמרה: "מחמת פלוני בעלי (מתעכבת מלהנשא) - יש לה מזונות. מחמת בני אדם שאינם מהוגנים לי - אין לה מזונות", כי אין זה מחמת כבוד בעלה אלא שלא היה תובעה הגון לה. ואין אני קורא בה "משך אלמנותיך" (רש"י שם).

ב. כְּשֵׁם שְׁנִזּוֹנָת אַחַר מוֹתוֹ מִנְכָסָיו, כֶּף נוֹתְנִין לָהּ פְּסוּת וְכָלִי תְּשִׁמִּישׁ, וּמְדוֹר (אוֹ יוֹשֶׁבֶת בְּמְדוֹר¹³) שֶׁהִיָּתָה בּוֹ בְּחַיֵּי בְּעֵלָהּ, וּמִשְׂתַּמְשֵׁת בְּפָרִים וּבְעֵבָדִים וּבְשִׁפְחוֹת שְׁנִשְׂתַּמְשֵׁה כֶּהֶן בְּחַיֵּי בְּעֵלָהּ¹⁴. נָפַל הַמְּדוֹר - אֵין הַיּוֹרְשִׁין חֲבִיבִין לְבָנוֹת¹⁵. וְאִם אֶמְרָה: הִנִּיחוּ לִי וְאִנִּי אֶבְנֶנּוּ מִשְׁלִי - אֵין שׁוֹמְעִין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בַּעֲלָהּ וּמֵת וְהִיא בְּשִׁבְתָּהּ - אֵין חֵיבִין לְפִדוּתָהּ מִנְכָסֶיהָ³³; אֲלֵא נְפִדִית מְשַׁל עֲצָמָה, או תַּטֵּל כְּתֻבָתָהּ וְתַפְּדָה עֲצָמָה.

42) שהרי כל הטעם שתיקנו מציאת אשה לבעלה הוא כדי שלא תהא איבה בינה לבין בעלה, וזה לא שייך בנוגע ליורשים, שעל כרחם הם נותנים לה מזונותיה (כתובות צו.). ואשר לפירות נכסיה, הואיל ואינם חייבים בפדיונה אין להם פירות, שהרי "תיקנו פירותיה כנגד פדיונה" (רי"ף כתובות פ"ד), וראה למעלה הערה לב.

ט. וְהַנְּכָסִים עֲצָמָם שֶׁהֵם נְדוּנָתָהּ⁴³ - נוֹטֵלֶת אוֹתָן בְּלֹא שְׂבוּעָה, וְאֵין לְיֹרְשֵׁים בָּהֶם דִּין לְעוֹלָם⁴⁴, אֲלֵא אִם בֵּין הוֹתִירוּ⁴⁵ בְּחַיֵּי הַבַּעַל וְהָיוּ נְכָסֵי צֵאן בְּרִזְלָ שֶׁהַמוֹתֵר לְבַעַל⁴⁶. וְאִם מֵתָה הָאֵלְמָנָה בְּלֹא שְׂבוּעָה - יוֹרְשֵׁיהָ יוֹרְשִׁים נְדוּנָתָהּ, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא נְכָסֵי צֵאן בְּרִזְלָ⁴⁷. וְאִם הָיָה בָּהֶן מוֹתֵר - הַמוֹתֵר לְיֹרְשֵׁי הַבַּעַל.

43) ועדיין קיימים. 44) שהרי שלה הם. 45) נתיקרו או נשתבחו. 46) כמבואר לעיל פט"ז, ה"א. וממילא יש ליורשים דין בו. ומוכן שאם אבדה הנדוניה או פחתה ובאה לגבות מן היורשין מה שפחתה צריכה להשבע, שאינה עדיפה משאר בעל-חוב הבא להפרע מנכסי יתומים, שדינו להשבע (מגיד-משנה). 47) ושמו אותם בסכום כסף, וקיבל עליו אחריות על אותו סכום - בכל זאת אינם חשובים כנכסיו, שיצטרכו להשבע ליתומים - אלא בחזקת האלמנה הם, וממילא היא מורישתם ליורשיה. ואם ייחד לה בעלה קרקע לכתובתה או מטלטלין ועדיין הם קיימים - נוטלתם בלא שבועה, וממילא מורישתם לבניה, כמבואר לעיל פט"ז, ה"ג.

י. אֵלְמָנָה שֶׁתַּפְּסָה מִשְׁלֹטְלִין כְּדִי שֶׁתִּזְוֶן מֵהֶן⁴⁸ - בֵּין שֶׁתַּפְּסָה מִחַיִּים בֵּין שֶׁתַּפְּסָה אַחַר מוֹתוֹ⁴⁹, אֲפֹלוּ תַּפְּסָה כְּפָרֵס⁵⁰ זָהָב - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדָה; אֲלֵא פוֹתְבִין עָלֶיהָ בֵּית דִּין מֵה שֶׁתַּפְּסָה, וּפּוֹסְקִין לָהּ מְזוֹנוֹת, וּמְחַשְׁבִּין עָמָה, וְהִיא נִזְוֶנֶת מִמָּה שֶׁבִּידָה עַד שֶׁתָּמוֹת או עַד שֶׁלֹא יִהְיוּ לָהּ מְזוֹנוֹת⁵¹, וְיִקְחוּ הַיֹּרְשִׁין אֶת הַשְּׂאָר⁵².

48) אע"פ שמצד הדין אין המזונות נגבים מן המטלטלין (כתובות ט:ט) תפיסתה מועילה לה (שם צו.). 49) שכבר זכו בהם היתומים, ומטלטלין של יתומים אינם משועבדים לשום חוב. 50) מפורש לעיל פ"י, ה"ז. ואע"פ שהוא יתר מכדי כתובתה או מכדי מזונותיה הראויים להנתן לה בכל שלשים יום, כמבואר להלן הכ"א. 51) כגון אם תגבה כתובתה או אם תתארס, כמבואר לעיל ה"א. 52) וכן אמרו ב"ירושלמי" (כתובות פ"א, ה"א): שעליה להראות ליתומים מה תפסה, כדי שנדע לחשב עמה כנ"ל.

יא. וְכֵן אִם תַּפְּסָה מִשְׁלֹטְלִין בְּכְתֻבָתָהּ בְּחַיֵּי בַּעְלָהּ⁵³, וּמֵת - גּוֹבָה מֵהֶן; אֲבָל אִם תַּפְּסָה אַחַר מוֹתוֹ לְכְתֻבָתָהּ - אֵינָה גּוֹבָה מֵהֶן⁵⁴, אֶף-עַל-גַּב⁵⁵ שֶׁתַּקְּנוּ

28) שהיא חולה תדיר, וזקוקה תמיד לטיפול רפואי. 29) שגם להן אין קצבה. 30) כתובות נב, ב. וכתב הרא"ש (שם): רפואה שיש לה קצבה דומה לפדיונה הבא בבת אחת, וכשם שהיורשים פטורים מלפדותה, כך הם פטורים מרפואתה. וראה לעיל פ"ד, ה"ז. 31) כתובות נב, א: "שאינ אני קורא בה ואחזירך לי לאשה". 32) הזקוקה לאחר מן האחים שייבמו אותה לאשה - בכל זאת אינם חייבים לפדותה כל זמן שלא ייבמו אותה. וזהו לפי נוסחאות מדוייקות בגמרא כתובות שם (הרמב"ן בספר ה'מלחמות' יבמות פ"ד, ד"ה ועוד תמניתין), וכן הוא ברי"ף שם. 33) כתובות, שם. ולפי שאין חייבים לפדותה, אינם אוכלים פירות נכסיה. שלא תיקנו "פירותיה אלא משום פדיונה". ראה לעיל פ"ב, ה"ד. ובסמוך ה"ח.

ו. מֵתָה הָאֵלְמָנָה³⁴ - יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל חֵיבִין בְּקַבְרָתָהּ³⁵. וְאִם נִשְׁבְּעָה שְׂבוּעַת אֵלְמָנָה וְאַחֵר כָּף מֵתָה - יוֹרְשֵׁיהָ יוֹרְשִׁין כְּתֻבָתָהּ³⁶ וְהֵן חֵיבִין בְּקַבְרָתָהּ, אֲבָל לֹא יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל. מַעֲשֵׂה יְדֵי הָאֵלְמָנָה - לְיֹרְשִׁין³⁷. יוֹרֵשׁ שֶׁאִמֵּר לְאֵלְמָנָה: טְלִי מַעֲשֵׂה יְדֵיךָ בְּמִזְוֹנוֹתַיךָ - אֵין שׁוֹמְעִין לּוֹ³⁸; אֲבָל הִיא שֶׁרָצָתָה בָּזָה - שׁוֹמְעִין לָהּ³⁹.

34) ולא גבתה כתובה מהיורשים, וגם לא הספיקה להשבע שבועת אלמנה. 35) כתובות צה, ב. וכן שנינו לעיל (יב, ד) "וקבורתה תחת ירושתו לכתובתה". 36) כמבואר לעיל (פט", ה"ב. ובשבועות מח.). וגובים אותה מיורשי הבעל. והראב"ד חולק, ולדעתו אפילו כשלא נשבעה האלמנה - אין יורשי בעלה חייבים בקבורתה, כי שבועתה היא שלא נפרעה מבעלה ולא התפיסה צרור כסף בחייו, וכל עוד שלא נשבעה אומרים יורשי הבעל שמא כבר נפרעה והורישתה הכסף ליורשיה - ועליהם לקבורה, ומה גם שהם נוטלים נדונייתה בלא שבועה, כמבואר בסמוך ה"ט. 37) כתובות, שם. 38) במשנה, שם: "אלמנה ניזונת מנכסי יתומים" - וזהו ענין ניזונת שהיא ניזונת מהם על-כל-פנים, מבלי שיוכלו להפטר ('מאירי' שם) כשם שהבעל אינו יכול לומר כן לאשתו, שמא לא יספיקו מעשי ידיה למזונותיה, כמבואר למעלה פ"ב ה"ד. 39) כי המזונות לטובתה תוקנו כנגד מעשי ידיה, ואם היא מוותרת על תקנת חכמים שומעים לה ('ירושלמי' כתובות פ"א, ה"א).

ז. וְכֹל מְלֹאכּוֹת שֶׁהָאִשָּׁה עוֹשֶׂה לְבַעְלָהּ⁴⁰, אֵלְמָנָה עוֹשֶׂה לְיֹתוּמִים, חוּץ מִמְזִיגַת הַפּוֹס וְהַצֵּצַת הַמְטָה וְהַרְחֻצַת פְּנֵי יָדָיו וְרַגְלָיו⁴¹.

40) המנויות לקמן פכ"א, ה"ז. 41) כתובות צו, א. שהן מלאכות המקרבות חיבה והרגל דבר (רש"י) וראה לקמן פכ"א, ה"ח.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

64) ואין אומרים: הקודמת בזמן קודמת במזונות ('ירושלמי' פ"ה, ה"א). 65) לפי שהלווה יכול למכור ולהפקיעם מידי שעבוד המלוה, כך אין דין קדימה במזונות, שהרי הוא יכול למכור נכסיו ולהפקיעה משעבוד מזונותיה (מגיד-משנה), ובדפוס רומי, הנוסח: "שאיין דין קדימה במזונות", ותיבת "כמו" חסרה שם. וכן הביא ה'בית יוסף' אבן-העזר סי' צג מספרי הרמב"ם שהיו בידו.

טו. אַלְמָנָה שֶׁנִּפְלָה לְפָנֵי יָבֵם, בְּשִׁלְשָׁה חֳדָשִׁים הִרְאוּשׁוּנִים⁶⁶ - נְזוּנָת מְשָׁל בְּעַל⁶⁷. וְאִם הִפְרָ הַעֲבָר⁶⁸, וְכֵן אִם הִנְיָחָה מְעַבְרָת⁶⁹ - נְזוּנָת וְהוֹלֶכֶת עַד שְׁתַּלְד⁷⁰. יְלָדָה בֶּן שָׁל קְנִימָא⁷¹ - נְזוּנָת וְהוֹלֶכֶת כָּל יָמֵי אֶלְמָנוּתָהּ, כְּשֶׁאָר כָּל הַנְּשִׂימ⁷². לֹא נִמְצְאוּ מְעַבְרָת אַחַר שְׁלִישָׁה חֳדָשִׁים, אוּ שֶׁהִפְלָה⁷³ - אֵינָה נְזוּנָת לֹא מְשָׁל בְּעַל⁷⁴ וְלֹא מְשָׁל יָבֵם⁷⁵, אֲלָא תוֹבְעַת בְּמָה לְכַנֵּס אוּ לְחַלְץ.

66) שאינה ראויה אז ליבום ולא לחליצה, כמבואר בהל' יבום וחליצה פ"א הי"ט, וממילא שאינה יכולה להנשא לאחרים. 67) יבמות מא, ב. שהרי מעוכבת היא להנשא בגללו. 68) אחרי שלושת החדשים הראשונים (יבמות לז). 69) שבמותו כבר ידעו שהיא מעוברת. ובכת"י אברבנאל, הנוסח: "משל בעל, אם לא הוכר העובר, ואם הניחה". 70) שעד אז אינה ראויה לא ליבום ולא לחליצה (כמבואר שם לו). וקל-והומר שאינה יכולה להנשא לאחר, והואיל ומעוכבת היא מבעלה - נזונת ממנו. 71) ראוי לחיות, שאינו נפל. 72) שאין זו זקוקה ליבום, והרי היא כאלמנה אחרת. 73) ומעתה ודאי שהיא זקוקה ליבם, שהרי נתברר שבעלה המת לא הניח אחריו בן. 74) שכבר אינה מעוכבת להנשא ממנו, אלא מחמת שאגודה היא ביבם ואין לה על נכסי בעלה כלום, ואינה דומה לשאר אלמנה שכל זמן שלא נשאת לאחר ואומרת: "מחמת פלוני בעלי שכבודו גדול עלי" - נזונת מנכסיו, וכאן כל העיכוב הוא רק מצד היבם (יבמות מא: וברש"י). 75) שעדיין לא נתייבמה לו.

טז. תְּבַעָה יְבָמָה לְכַנֵּס אוּ לְחַלְץ, וְעַמֵּד בְּבֵית דִּין, וּבְרַח⁷⁶ אוּ שְׁחָלָה, אוּ שֶׁהָיָה הַיָּבֵם בְּמַדִּינַת הַיָּם⁷⁷ - הָרִי זוּ נְזוּנָת מְשָׁל יָבֵם בְּלֹא שְׁבוּעָה כָּלֵל⁷⁸.

76) אחר שעמד בבית-דין ('ירושלמי' כתובות פ"ה, ה"ד). 77) ושם תבעתו לדין מעצמה או ע"י שליחה, מיד חיוב במזונותיה ואפילו לא ברח, הואיל והוא במדינה אחרת (כסף-משנה). 78) כי אין לחוש שהניח לה צרור כסף, שעדיין אין היא מקורבת לו, וגם מעשי ידיה אינם משועבדים לו (כתובות קז:).

יז. נִפְלָה לְפָנֵי יָבֵם קָטָן⁷⁹ - אֵין לָהּ מְזוּנוֹת עַד שֶׁיִּגְדַל וְהָיָה כְּשֶׁאָר הַיָּבָמִי⁸⁰.

79) ואינו ראוי ליבם או לחלוץ עד שיהיה בן שלש-עשרה ויביא שתי שערות. 80) יבמות שם, א. וגם מבעלה אין לה, "כי משמים קנסוה" (שם). ואם הכניסה נדוניה משלה,

הַגְּאוּנִים⁵⁶ שֶׁתִּגְבֶּה הַתְּפָחָה וְתִנְאֵי הַתְּפָחָה מִן הַמְּטַלְטְלִין. לְפִיכָךְ⁵⁷ תִּזוֹן הָאֶלְמָנָה מִן הַמְּטַלְטְלִין אַף-עַל-פִּי שְׁלֹא תִפְסָה.

53) שעדיין לא זכו בהם יורשים. 54) שכבר זכו בהם יורשים, ואין תפיסתה מועילה כלפי היורשים, שכבר אמרנו אין מטלטלין של יתומים משועבדים לבעל-חוב, כמבואר בפסחים לא, א. והטעם שלמזונות מועילה תפיסתה, משום שהמזונות אינם נגבים מנכסים משועבדים (נכסים שנמכרו) כמבואר להלן הי"ג, לפיכך תיקנו לה תפיסה, אבל כתובה נגבית מנכסים משועבדים, כמבואר לעיל פט"ז הי"ד, ויכולה לטרוף מן הלקוחות, ולפיכך תפיסתה מהיתומים לא מועילה לה ('תוספות' כתובות צו. ד"ה: אלמנה שתפסה). ורבינו נמשך כאן אחרי דעת הר"ף בכתובות פ"א בהבנת סוגיית הש"ס בכתובות שם, ויש שיטות אחרות בדינים אלו, ראה ברי"ף וב'תוספות' שם צו. 55) בכת"י התימנים, כאן התחלת הלכה. ובדפוסים שלפנינו, משפט זה מחובר עם ההלכה הקודמת, ואין לו כל מובן. וב"כנסת הגדולה" סי' צג אות ט, שיער מדעתו שזהו משפט חדש, וכיוון לכת"י התימנים. 56) לעיל פט"ז, ה"ו. 57) בכת"י התימנים: "ולפיכך", וזה מחובר למה שלמעלה.

יב. וְאִם⁵⁸ הִנִּיחַ בְּעֵלָה מְטַלְטְלִין וְלֹא תִפְסָה אוֹתָן - הַיּוֹרְשִׁין נוֹטְלִין אוֹתָן⁵⁹ וְהֵן מַעֲלִין לָהּ מְזוּנוֹת, וְאֵינָה יְכוּלָה לְעַכֵּב עֲלֵיהֶן וְלוֹמַר: יְהִי הַמְּטַלְטְלִין מְנַחֵן בְּבֵית דִּין עַד שֶׁאֲזוֹן מָהוּ, שְׁמָא יֵאבְדוּ וְלֹא יְהִי לִי מְזוּנוֹת⁶⁰. וְאֶפְלוּ הַתְּנָה עֲלָיו כְּפִרְוֵי⁶¹ שֶׁתִּזוֹן מִן הַמְּטַלְטְלִין - אֵינָה מְעַפְּתָה. וְכֵזָה דִּין תְּמִיד בְּכָל בְּתֵי דִינִין.

58) בכת"י התימנים: "אם" וכן בדפוס רומי. ואין כאן התחלת הלכה, והכל מחובר למה שלמעלה: "אע"ג שתיקנו כו' ולפיכך תזון כו' אם הניח כו'. 59) לעצמם. 60) שאם בקרקע שניזונת ממנה מדין התלמוד - אם מכרוה היתומים אינה טורפת (ראה להלן הי"ג) - במטלטלין שאינה אלא תקנת הגאונים - ודאי אינה יכולה לעכב מכירתם (מגיד-משנה). 61) בשעת כתיבת כתובתה.

יג. אֲבָל אִם הִנִּיחַ קְרָקַע - יְכוּלָה הִיא לְעַכֵּב עֲלֵיהֶן שְׁלֹא יִמְכְּרוּ⁶². וְאִם מְכָרוּ - אֵינָה מוֹצִיאָה מִיַּד הַלְּקוּחוֹת; שְׁאִין הָאִשָּׁה וְהַבְּנוֹת נְזוּנוֹת אֲלָא מִנְּכָסִים בְּנֵי הָרִין⁶³.

62) תשובת הגאונים (הובאה בספר 'העיטור'). 63) כתובות סט, א. וכתב הרשב"א: אם קנו מידו באופן מיוחד על מזונות האשה לאחר מותו, היא טורפת מיד הלקוחות. וקבלת קנין הנוכרת בשטר כתובה שלנו אינה מועילה לכך, כי היא מכוונת למזונותיה בחיי הבעל (מגיד-משנה).

יד. הִנִּיחַ נְשִׂים רַבּוֹת, אַף-עַל-פִּי שֶׁנִּשְׁאַן זוּ אַחַר זוּ - נְזוּנוֹת בְּשׁוּהָ⁶⁴, שְׁאִין דִּין קְדִימָה בְּמְטַלְטְלִין⁶⁵.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גביית כתובתה. (93) מכירה פומבית, כמבואר לעיל פ"ז הי"ג. וכן אמרו (כתובות ק:): שאין צורך להכרזה במזונות האלמנה, שאי אפשר לעכב מזונותיה עד תום ימי ההכרזה. (94) שם צז, ב. (95) השווה לעיל פ"ז, יד. (96) שבועת אלמנה שלא עיכבה משל בעלה כלום, הואיל ולא נשבעה לפני המכירה.

כא. וכמה מוכרין למזונות? פדי לזון מהם ששה חדשים, לא יותר על זה⁹⁷. ומוכרין על מנת שיהיה הלוקח נתן לה מזון שלשים יום⁹⁸. והזורת ומוכרת פלעם שניה לששה חדשים. וכן מוכרת והולכת לעולם, עד שישאר מן הנכסים פדי כתבתה, גובה כתבתה⁹⁹ מן השאר והולכת לה.

(97) כתובות צז, א. שם תתארס או תבע כתובתה ותפסיד מזונותיה. (98) שאם תישא לאחר, יחזיר מה שבידו ליורשים (רש"י שם). (99) ואפילו כתובתה עולה יותר ממזון כדי ששה חדשים - מוכרת השאר ביחד (שם).

כב. אלמנה שפסקו לה בית דין מזונות - אין מחשבין עמה¹⁰⁰ על מעשה ידיה, עד שיבואו הירישים ויתבעוה. אם מצאו לה מעשה ידיה - נוטלין אותה¹⁰¹, ואם לאו - הולכין לדרבם¹⁰². ואני אומר, שאם היו הירישים קטנים - בית דין מחשבין עמה¹⁰³, ופוסקין מעשה ידיה¹⁰⁴, כדרך שפוסקין לה מזונות.

(100) לבדוק אם מעשי ידיה מספיקים למזונותיה. (101) שהוא שלהם תחת מזונותיה, כמבואר לעיל ה"ו. (102) כדרך ששינו באשה שהלך בעלה למדינת הים, לעיל פ"ב הט"ז. וכן נראה (כתובות קז). שבאלמנה הכל מודים שפוסקים לה מזונותיה מבלי לדקדק על מעשה ידיה. (103) בודקים אחריה אם היא עושה המוטל עליה לעשות, ואם היא נותנת אותה ליורשים. (104) כלל הוא: "בית-דין אביהם של יתומים הוא" (גיטין לז). וצריך לשקוד על טובתם. וביחוד כשהם קטנים ואינם יודעים לטעון. וראיה לדברי רבינו מסוגיית התלמוד (ערכין כב): שאמרו שם: אין נזקקים לנכסי יתומים (קטנים) למכרם אלא . . . לכתובת אשה, משום מזונות שאם לא תגבה כתובתה היא תפסידם באכילת מזונותיה מממונם. ושאלו שם, הלא מעשי ידיה שלהם ואינה מפסידתם, ותיצו: לפעמים אין מעשי ידיה מספיקים, ויש הפסד במזונותיה. ואם נאמר שאין מחשבין על מעשי ידיה ואין ליתומים עליה כלום, אם-כן תמיד יש להם הפסד. מכאן, שבית-דין מחשב על מעשה ידיה כשפוסק לה מזונות ('אבני מילואים' סי' ע ס"ק ג).

כג. אלמנה שאין שטר כתבה יוצא מתחת ידה - אין לה מזונות; שמה מחלה כתבתה, או מכרה או משכנה אותה¹⁰⁵. אף-על-פי שלא טען יורש - טוענין אנו לו ואומרים לה: הביאי כתבתך והשבוע¹⁰⁶ וטלי מזונותיך. אלא אם אין דרבם לכתב כתבה.

והיא ביד שלישי, או שהיא אומרת יתנו הנכסים לירי, ואני אקיים הקרן עד שיגדל הנער ואזון מן הריוח, נותנים הכסף לידה (אה"ע"ז סי' קס, ס"ג בשם ה"ר"ף).

יח. מי שייחד קרקע לאשתו במזונותיה בשעת מיתתה⁸¹, ואמר: יהיה מקום פלוני למזונות - הרי רבה לה מזונות. ואם היה שקר⁸² פחות ממזונות הראויות לה - נוטלת השאר משאר נכסים; ואם היה שקר יותר מן הראוי לה - נוטלת הכל⁸³. אבל אם אמר לה: יהיה במקום⁸⁴ פלוני במזונותיה⁸⁵, ושקרה⁸⁶ - אין לה אלא פרות אותו מקום בלבד, שהרי קצין⁸⁷ לה מזונות.

(81) ובעדים, כדין מתנת שכיב-מרע (חולה סמוך למיתתו) שאינה צריכה קבלת קנין ולא תעודה בכתב, שדבריו ככתובים וכמסורים הם, מתקנת חכמים כדי שלא תטרף דעתו עליו כשידע שאין דבריו קיימים (מלשון רבינו הל' זכיה פ"ח, ה"ב). (82) ריוח המקום. (83) לא נתכוין זה אלא ליתן לה מזונות בריוח מהמקום ההוא. (84) ובכת"י התימנים: "מקום". וכן בדפוס רומי. (85) משמעה: בחוב מזונות שיש לך עלי, תהא זו פרעון לך. (86) ולא מיחתה, כי אילו לא עמדה שם, או נכחה ומיחתה - אינו יכול לגרוע ממזונותיה שלא בהסכמתה. (87) קצב (כתובות נד:).

יט. אלמנה שבאה לבית דין לתבע מזונות - יש מי שהורה, שפוסקין לה מזונות ואין משביעים אותה⁸⁸. ואין ראוי לסמך על הוראה זו, מפני שנתחלה לו הדבר באשה שהלה בעלה למדינת הים⁸⁹ ורבותי הורו, שאין לה מזונות מבית דין עד שתשבוע; שהרי זו באה להפרע מנכסי יתומים, וכל הנפרע מנכסי יתומים - לא תפרע אלא בשבועה⁹⁰. ולזה דעתי נוטה, וכן ראוי לדון⁹¹.

(88) שלא עיכבה משל בעלה כלום. (89) שאמרו (כתובות קה:): "תשבוע בסוף (בשעת גביית כתובתה או כשיבוא בעלה) ולא תשבוע בתחילה". ואין מכאן ראיה לאלמנה, כי יש לחוש שהניח לה צרור לאחר מותו כדי שלא תתבזה אצל היתומים, וגם מזונות אשה בחיי בעלה הם מן התורה, ומזונות אלמנה אינם אלא תקנת חכמים (ראה לעיל פ"ב, ה"ח). (90) כתובות פז, א. (91) וכן אמרו (שם צח:): "והלכתא, צריכא שבועה". וכל הסוגיא עוסקת שם במזונות (הגר"א אה"ע"ז סי' צג ס"ק לא).

כ. אלמנה שבאה לבית דין לתבע מזונות - משביעין אותה בתחלה⁹², ומוכרין בלא הכרזה⁹³, ונותנין לה מזונות. וכן יש לה למכור למזונות שלא בבית דין ממחין⁹⁴, אלא בשלשה אנשים נאמנים, בלא הכרזה. וכן אם מכרה למזונות בינה לבין עצמה שיהו בשנה⁹⁵ - מכרה קיים. וכשיבואו הירישים להשביע אותה - נשבעת⁹⁶.

(92) ולא כדעת אחרים הסוברים שתשבוע "בסוף" בשעת

מתוך מהדורת חזק

ה"ב) אמרו: במה דברים אמורים כשלא לוותה, אבל לוותה גובה, וכן אם יש בידה משכון (שתפסתו בתוך שלש שנים) גובה למפרע. אבל אם תפסה לאחר שלש שנים אין תפיסת משכונה כלום, כי כבר מחלה (מגיד-משנה בשם הרשב"א).

כז. אֶלְמָנָה שֶׁתְּבַעָה מְזוֹנוֹת מִן הַיּוֹרְשִׁים, הֵם אוֹמְרִים: נִתְּנוּ, וְהִיא אוֹמְרַת: לֹא נִטְלֵתִי - פֶּל זְמַן שֶׁלֹּא נִשְׁאֵת - עַל הַיְתוּמִים לְהִבְיֵא רְאִיָּה, אוֹ תִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת¹¹³ וְתִטַּל; מִשְׁנֵשְׂאֵת - עָלֶיהָ לְהִבְיֵא רְאִיָּה, אוֹ יִשְׁבְּעוּ הַיּוֹרְשִׁים שְׁבוּעַת הַסֵּת שֶׁנִּתְּנוּ לָהּ¹¹⁴.

113) אם לא הביאו ראיה שכבר נטלה, שהרי היא מוחזקת בנכסים והם באים להוציא ממנה, והרי זה כטוען את חבריו: "מנה לי בידך", והלה כופר בכל, נשבע הנתבע שבועת היסת ונפטר (הל' טוען ונטען פ"א, ה"ג) אף כאן היא נשבעת שלא נטלה והנכסים נשארים בחזקתה. שבועת היסת - מפורשת לעיל פט"ו ה"ג. 114) משנישאת עברו הנכסים לרשות היתומים והיא באה להוציא מידם, ישבעו שבועת היסת ויפטר (כתובות צו: ובמגיד-משנה).

כח. דִּין תּוֹסֶפֶת פְּתִיחַ פְּדִין הָעֶקֶר¹¹⁵. לְפִיכָף, אֶלְמָנָה שֶׁתְּבַעָה¹¹⁶ אוֹ מְכָרָה אוֹ מְחַלָּה אוֹ מִשְׁפָּנָה תּוֹסֶפֶת פְּתִיחַ¹¹⁷ עִם הָעֶקֶר - אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת¹¹⁸. וְאִם תְּבַעָה מְקַצֵּת וְהִנִּיחָהּ מְקַצֵּת¹¹⁹ - הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁתְּבַעָה מְקַצֵּת הָעֶקֶר וְהִנִּיחָהּ מְקַצֵּתוֹ. וְכָל הַמוֹכְרֵת אוֹ הַמוֹחֶלֶת סֵתָם - מְכָרָה וּמְחַלָּה הַתּוֹסֶפֶת עִם הָעֶקֶר¹²⁰; שִׁשְׁנֵיהֶם פְּתִיחַ שְׁמֵם בְּכָל מְקוֹם.

115) מנה לאלמנה, ומאתיים לבתולה (כתובות נד:). 116) בבית-דין כמבואר לעיל ה"א. 117) בין בחיי בעלה בין לאחר מותו, כמבואר שם. 118) באלמנותה, ואם מחלה - אפילו בחייו אין לה מזונות, כמבואר לעיל פ"ז ה"ט. 119) תבעה העיקר והניחה התוספת (לחם משנה), וכן פירשו ה'תוספות' (כתובות נד: ד"ה 'ולתובעת'). 120) שם נד, ב. השווה לעיל פט"ז ה"ב: "ואין נקראים כתובה אלא עיקר כתובה שהוא מאה או מאתיים עם התוספת בלבד".

105) ובכל אלה אין לה מזונות, כמבואר להלן הכ"ח. 106) שלא עיכבת משל בעלך כלום, כדין הבא להפרע מנכסי יתומים, כמבואר לעיל ה"ט. וראה למעלה פ"ב, ה"ח: "ולעולם טוענים ליורש".

כד. הָאִשָּׁה שֶׁהִלְכָה הִיא וּבְעֵלָהּ לְמַדִּינַת הַיָּם, וּבָאָה וְאָמְרָה: מַת בְּעָלִי - רְצָתָה - גִּזְוֹנַת פְּדִין כָּל הָאֶלְמָנוֹת, רְצָתָה - נוֹטְלַת כְּתֻבָּה¹⁰⁷. אָמְרָה: גִּרְשֵׁנִי בְּעָלִי - אֵינָה נְאֻמָּנָה¹⁰⁸, וְגִזְוֹנַת מְנַכְסִיו עַד פְּדִי כְּתֻבָּתָה מִכָּל פְּנִים: שְׁאֵם עַדִּין הִיא אֲשֶׁתּוֹ - יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת, וְאִם גִּרְשָׁה כְּמוֹ שֶׁאָמְרָה - יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה, שֶׁהִרִי כְּתֻבָּתָה בְּיָדָהּ. לְפִיכָף נוֹטְלַת מְזוֹנוֹת עַד פְּדִי כְּתֻבָּתָה וְהוֹלְכַת לָהּ¹⁰⁹.

107) כתובות קז, ב. שהאשה נאמנת לומר מת בעלי להנשא, שאם הוא חי עשוי הדבר להגלות (להלן פ"ב מהל' גירושין ט"ו), ומכיון שנאמנת להנשא - נאמנת גם ליטול כתובתה (למעלה פט"ז הל"א). 108) שבוה היא יכולה לשקר, שאין הדבר עשוי להגלות כמו ב"מת בעלי" שלמעלה. 109) כתובות, שם.

כה. הָאִשָּׁה שֶׁהִיָּה לָהּ סֶפֶק גִּרְוִשִׁין¹¹⁰ וּמַת בְּעֵלָהּ - אֵינָה גִּזְוֹנַת מְנַכְסִיו, שְׁאֵין מוֹצִיאִין מִיַּד הַיּוֹרֵשׁ מִסֶּפֶק. אֲבָל בְּחֵי בְּעֵלָהּ - יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת¹¹¹ עַד שֶׁתִּתְגַּרְשׁ גִּרְוִשִׁין גְּמוּרִין.

110) כגון זרק לה גיטה ספק קרוב לו (ואינה מגורשת) ספק קרוב לה (ומגורשת). 111) שעדיין אסורה להנשא לאחרים - שמא אינה מגורשת, וכל שמעוכבת להנשא מחמתו - יש לה מזונות (כתובות צז: וברש"י, וכן ברשב"ם לב"ב מז:).

כו. אֶלְמָנָה עֲנִיָּה שֶׁשֶׁהֲתָה שְׁתֵּי שָׁנִים וְלֹא תְּבַעָה מְזוֹנוֹת, אוֹ עֲשִׂירָה שֶׁשֶׁהֲתָה שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְלֹא תְּבַעָה - וְתָרָה¹¹², וְאֵין לָהּ מְזוֹנוֹת בְּשָׁנִים שֶׁעָבְרוּ, אֲלֵא מִשְׁעָה שֶׁתְּבַעָה. וְאִם שֶׁהֲתָה פְּחוֹת מִזֶּה אֶפְלוּ בְּיוֹם אֶחָד - לֹא וְתָרָה, אֲלֵא תּוֹבַעַת וְנוֹטְלַת מְזוֹן הַשָּׁנִים שֶׁעָבְרוּ.

112) מחלה (כתובות צו. וברש"י) וברש"י 'שם פ"א,

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

מְזַכֵּיר לָךְ עֲתָה הַקְּדָמָה, אֲשֶׁר רָאִי שֶׁתִּזְכְּרָנָה כָּל מַה-שִּׁזְכַּר לְקַפֵּן מִמִּינֵי הַטְּמְאוֹת, וְהוּא: זֶה שֶׁאֲנִי מוֹנִים כָּל-מִין וּמִין מִן-הַטְּמְאוֹת כְּמַצּוֹת עֲשֵׂה, אֵין עֲנִינֵנו שֶׁאֲנִי תִּיבִים לְהַטְמֵא בְּטְמֵאָה זֶה, וְגַם לֹא שֶׁאֲנִי מְזַכְרִים מִלְּהַטְמֵא בָּהּ, עַד שִׁיִּהְיֶה (אוּבְכָל) מַצּוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, אֲלֵא

~ יום ראשון י"ג כסלו ~

מצוות עשה צו.

הַמַּצְוָה הַצ"ו — הַצּוּי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְהִיֹּת הַנְּבִלָה מִטְּמֵאָה, וּמַצְוָה זֶה כּוֹלְלֵת טְמֵאֵת נְבִלָה וְכָל-דִּינֵיהָ. וְהִנֵּי

מתוך מהדורת חזק

מינים מן השרצים מטמאין. ומצוה זו כוללת טמאת שרץ ודיניה.

~ יום רביעי ט"ז כסלו ~

מצות עשה קה.

המצוה הק"ה — הצווי שנצטוינו להיות שכבת זרע מטמאה, ומצוה זו כוללת כל-דיני שכבת זרע.

~ יום חמישי י"ז כסלו ~

מצות עשה קה.

המצוה הק"ה — הצווי שנצטוינו להיות שכבת זרע מטמאה, ומצוה זו כוללת כל-דיני שכבת זרע.

~ יום שישי י"ח כסלו ~

מצות עשה צח.

המצוה הצ"ח — הצווי שנצטוינו לדון בטמאת אכלין ומשקין פדינים האמורים בהם, ומצוה זו כוללת כל-תורת טמאת אכלין ומשקין כלם.

~ שבת קודש י"ט כסלו ~

מצות עשה צח.

המצוה הצ"ח — הצווי שנצטוינו לדון בטמאת אכלין ומשקין פדינים האמורים בהם, ומצוה זו כוללת כל-תורת טמאת אכלין ומשקין כלם.

זה שהתורה אמרה פי הנוגע במין זה נטמא, או שדבר זה מטמא באפן כנה, למי שנגע בו — מצות עשה, כלומר: דין זה שנצטוינו בו הוא מצוה, הינו שאנו אומרים שהנוגע בדבר פלוני באפן כנה נטמא; ואם הוא במצב אחר, אינו נטמא. אף עצם ההטמאות הוא דבר של רשות: אם רוצה מטמא ואם לאו אינו מטמא. ולשון ספרא (פרשת שמיי): "ובנבלתם לא תגעו" (ויקרא יא, ח) — "יכול אם נגע אדם בנבלה ילקה ארבעים? תלמוד לומר: "ולאֵלה תטמאו" (שם יא, כד); יכול אם ראה אדם נבלה ללך ונטמא לה? תלמוד לומר: "ובנבלתם לא תגעו", הא כיצד? הוי אומר: רשות". אם כן המצוה היא — הדין אשר נצטוינו פדינים אלו ונאמר לנו שהנוגע בזה נטמא ונעשה טמא ותיב בכל-חייבי הטמאים: לצאת חוץ למחנה שכינה (מעזרת ישראל שבמקדש ופנימה) ושלל לאכל קדש ולא לנגע בו וכיוצא בזה — וזהו הצווי, כלומר: שנעשה טמא אם נגע בדבר זה, או אם היה בקרבנו באפן כף. וזכור ענין זה בכל-מין ממיני הטמאה.

~ יום שני י"ד כסלו ~

מצות עשה צו.

המצוה הצ"ז — הצווי שנצטוינו להיות שמונה מינים מן השרצים מטמאין. ומצוה זו כוללת טמאת שרץ ודיניה.

~ יום שלישי ט"ו כסלו ~

מצות עשה צו.

המצוה הצ"ז — הצווי שנצטוינו להיות שמונה

המשך ביאור למס' בבא קמא ליום שני עמ' א

14 מטמא במשא, לפי שאי אפשר ששכבת זרע של זב תצא בלא
15 צחצוחי זיבה - שיריים של זוב. ומבררת הגמרא, כשיטת רבי
16 אליעזר ודאי אין להעמיד את הברייתא, שהרי הוא סובר ששכבת
17 זרע של זב אינה מטמאת במשא, וגם כשיטת רבי יהושע אין
18 להעמיד את הברייתא, משום שעד כאן לא קאמר רבי יהושע ה"ה,
19 אלא משום שאי אפשר לשכבת זרע שתצא בלא צחצוחי זיבה, הא
20 לאו קבי - אבל לולא טעם זה לא טימא רבי יהושע, ונמצא
21 שהברייתא היא לא כרבי אליעזר ולא כרבי יהושע. מסיקה
22 הגמרא: אלא האי תנא הוא, דתנן (כלים פ"א מ"ג) לגבי דין שלשה
23 אבות הטומאה, שרץ, שכבת זרע וטמא מת שאינם מטמאים אלא
24 במגע, שיש טומאות שהם למעלה מהן - חמורות מהן שטמאות
25 אף במשא, ואלו הן,

1 משא, ומוכח שלשיטת תנא זה אין אומרים 'דיו' כלל. דוחה
2 הגמרא: מ"ד - וכי מקרה לילה ולא דבר אחר' כתיב בפסוק, וכיון
3 שאין מיעוט מפורש בפסוק, דין טומאת מגע בקרי של זב הוא ככל
4 דין טומאת קרי ואינו נדרש מקל וחומר, ואם נאמר 'דיו' להעמיד
5 דין טומאת קרי בזב על טומאת מגע בלבד, נמצא שה'דיו' עוקר
6 לגמרי את הקל וחומר, ולכן אין אנו דורשים 'דיו', וכשיטת רבי
7 טרפון.
8 הגמרא דנה בדברי הברייתא ששכבת זרע של זב מטמאת במגע
9 ובמשא. מבררת הגמרא: ומאן תנא דשמעת ליה דאמר - מיהו
10 התנא הסובר ששכבת זרע של זב מטמא במשא, כשיטת ברייתא זו
11 שריבתה בקל וחומר שקרי של זב מטמא במגע ובמשא, הלא אין
12 זה לא רבי אליעזר ולא רבי יהושע, דתנן, שכבת זרע של זב מטמא
13 במגע ואין מטמא במשא, דברי רבי אליעזר. ורבי יהושע אומר, אף

נביאים

יחזקאל פרק-מא י"ב

יז על-מעל הפתח ועד-הבית הפנימי ולחויץ ואל-פל-הקיר סביב | סביב בפנימי ובחיצון מדות:
 יח ועשוי כרובים ותמרים ותמרה בין-כרוב לכרוב ושנים פנים לכרוב: יט ופני אדם אל-התמרה מפו
 ופני-כפיר אל-התמרה מפו עשוי אל-פל-הבית סביב | סביב: כ מהארץ עד-מעל הפתח הכרובים
 ותמרים עשויים וקיר ההיכל: כא ההיכל מוזהב רבועה ופני הקדש המראה פמראה: כב המזבח עץ
 שלוש אמות גבה וארפו שתים-אמות ומקצעותיו לו וארפו וקירותיו עץ וידבר אלי זה השלחן אשר
 לפני יהוה:

רש"י

(כא) מזוזת רבועה. אני שמעתי בבנין שלמה מזוזת רבועה שהיו לה מזוזות משני צדין ומפתן מתחת ומשקוף ממעל ואני אומר שהמזוזות היו מרובעות: המראה כמראה. ת"י חזויה כחזו יקריה כמראה כסא כבוד שראיתי במרכבה על נהר כבר ואור נוגה ראיתי בבית קדשי הקדשים: (כב) המזבח עץ. ת"י לקבל מדבחה פתורא ר"ל השלחן קורא מזבח שמכפר בזמן הזה כמזבח כך שמעתי: ומקצעותיו. (רגליו, גגו וארכו כתוב במקרא גגו והוא ורגליו, וארכו הכתוב במקרא הוא גגו כצ"ל צו"ה) גוף השלחן: וקירותיו. מסגרותיו:

(יז) על מעל הפתח. בגובה: ועד הבית הפנימי. כל הבית קדשי הקדשים עד כולו: ולחויץ. לצד ההיכל: סביב סביב. בכל כותליו: בפנימי ובחיצון. בבית קדשי הקדשים ובהיכל: מדות. מחופה נסרים גדולות עשויות במדה: (יח) ועשוי כרובים ותמורים. ואותו הארז מצוייר כרובים ודקלים: ושנים פנים לכרוב. אחד פני כפיר ואחד פני אדם זה פונה לכאן וזה פונה לכאן כשהיתה התמורה בין כרוב לכרוב היה פני הכפיר לה מכאן ופני אדם מכאן כמו שאמור בענין: (יט) עשוי אל כל הבית. לבית קדשי הקדשי: (כ) וקיר ההיכל. וכן לקיר ההיכל:

מצודת ציון

(יח) כרובים. פרצוף תינוק כי תרגום של תינוק הוא רביא: ותמורים. צורת אילן תמר: (כא) רבועה. מרובעת ור"ל לא עגולה אבל לא היתה שוה הצלעות: (כב) ומקצעותיו. ענין זויות כמו ולמקצעות המשכן (שמות כו):

מצודת דוד

(יז) על מעל הפתח. ר"ל על הכותל אשר מעל הפתח ועד הבית הפנימי הוא בית קה"ק ולחויץ הוא ההיכל החוצה לו ובכל הקיר בין בפנימי הוא בית קה"ק בין בחיצון הוא ההיכל הכל היה מחופה בלוחות עץ עשויות במדה אחת זה כזה וכפל הדבר לומר שלא היה מקום פנוי מבלי לוחות ארז כי כל הבית

היה מצופה זהב והיה צורך אל הלוחות: (יח) ועשוי כרובים. על הלוחות ההם היה חקוק צורת כרובים ותמורים וצפוי הזהב היה בולט במקום בליטות הצורות ושוקע במקום שקיעתן והיה א"כ נראה הצורות על צפוי הזהב: ותמורה בין כרוב לכרוב. היה חקוק כרוב מזה וכרוב מזה וביניהם תמורה: ושנים פנים לכרוב. לכל כרוב היה שני פנים האחד פני אדם והשני פני כפיר והוא ארי בחור ועל כי תמונת גופם היה כשל אדם קראם כרובים עם כי היה להם גם פני כפיר: (יט) ופני אדם. הכרוב מזה היה פונה פני האדם אל התמורה והכרוב מזה היה פונה פני הכפיר אל התמורה מזה ופני האדם היה פונה אל התמורה מזה וכן היה טובב והולך: עשוי. בתמונה הזאת היה עשוי בכל הבית מסביב: (כ) מהארץ. מקרקע הבית עד הכותל אשר מעל הפתח היו עשוי צורות הכרובים והתמורים: וקיר ההיכל. וכן היה בכל קיר ההיכל וכפל הדבר לומר שלא היה מקום פנוי מבלי ציורים: (כא) ההיכל מזוזת רבועה. מזוזת ההיכל לא היתה עגולה כ"א בתמונת רבוע והעובי היה ששה אמות ולא היה כן הרוחב כי המזוזה עם הכותל שבצד הפתח לא היה כ"א חמשה אמות כמ"ש למעלה: ופני הקדש. ר"ל פתח קה"ק ראה המראה שלה כמראה אשר ראה בפתח ההיכל וזה בתמונת המזוזות שלא היו עגולים כ"א בתמונת רבוע, או ר"ל בפנים בחלל ההיכל הנקרא קדש: המראה. הוא המנורה המחלקת אורה לכל הבית היתה כמראה ר"ל כמנורת המאור של כל אדם שעומדת סמוכה אל השלחן כי כן עמדה המנורה היא סמוכה אל השלחן ועיין בקונטרס בנין הבית: (כב) המזבח. ד"ל השלחן העומד מול המזבח כן ת"י ור"ל השלחן היה עשוי מלוחות עץ ועליו היה צפוי הזהב: ומקצעותיו לו. ר"ל הרגלים שבארבע המקצועות היו נמשכין ממנו ולא שנעשו בפ"ע ונתחברו אל השלחן, או ר"ל הרגלים שבארבע המקצועות אשר לו וגם ארכו זהו גגו שהוא שטחית השלחן וגם קירותיו הם הכתלים הקבועים מרגל לרגל מתחת גג השלחן הכל היה מעץ ועל העץ היה צפוי זהב: וידבר אלי. המלאך הדובר בי: זה השלחן אשר לפני ה'. ר"ל מה שראית עומד לפני בית ה' הוא קדש הקדשים הנה זהו השלחן:

כתובים

דברי הימים ב פרקה ד

ד וַיָּבֵאוּ כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׂאוּ הַלְוִיִּם אֶת־הָאָרוֹן: ה וַיַּעֲלוּ אֶת־הָאָרוֹן וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־כָּל־כֵּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בָּאֹהֶל הָעֵלֹי אֹתָם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם: ו וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְכָל־עַדְת יִשְׂרָאֵל הַנוֹעֲדִים עָלָיו לִפְנֵי הָאָרוֹן מְזַבְּחִים צָאן וּבָקָר אֲשֶׁר לֹא־יִסְפְּרוּ וְלֹא יִמְנוּ מֶרֶב: ז וַיָּבִיאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־אָרוֹן בְּרִית־יְהוָה אֶל־מְקוֹמוֹ אֶל־דְּבִיר הַבַּיִת אֶל־קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים אֶל־תַּחַת פְּנֵי הַכְּרוּבִים: ח וַיְהִיו הַכְּרוּבִים פְּרָשִׁים בְּנִפְתָּיִם עַל־מְקוֹם הָאָרוֹן וַיִּכְסּוּ הַכְּרוּבִים עַל־הָאָרוֹן וְעַל־בְּדָיו מְלֻמְעָלָה: ט וַיֹּאדְמוּ הַבָּדִים וַיִּרְאוּ וַיִּרְאוּ רֵאשִׁי הַבָּדִים מִן־הָאָרוֹן עַל־פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יָרְאוּ הַחֹצֵה וַיְהִי־שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

רש"י

מושכין זה מזה והלא הבדים שעשה משה עדיין הם היו שם והם עומדים בקדש הקדשים של אהל מועד שלא היה כי אם עשר וזה היה עשרים והיה מגיע מקיר אל קיר והכרובים של משה שנאמר אף בהם פורשים וסככים אין צריך לזוז כלל מן הבדים ממקומם שהרי הכרובים של משה עומדים היו למעלה לארון על הכפורת וכרובים שנאמר כאן אותם שעשה שלמה עומדים על רגליהם בקרקע ואעפ"כ אותן של משה עדיין היו אדוקין על הכפורת כך פי' ר' נתן (ורבי פי') הכהנים רצו להכניס הארון עם בדיו בדביר ולא הספיקו כי הענן מלא את בית ה' ולא יכלו להביא את הכרובים עד כותל מערבי ממש ועל כן היו בולטים בפרוכת אך קשה לי דכתיב ויהי בצאת הכהנים ואחר כן מלא כבוד ה' את בית אלהים (ור' יוסף זצ"ל פי') ויתארכו לא נאמר דמשמע ויתארכו הן עצמן אלא ויארכו דמשמע אחרים מאריכין אותם ומפרש האומנין הארכו הבדים עד לעשרים והיו נוגעין שתי קצותם לכותל מזרחי ושתי קצותם לכותל מערבי ותימא יש והיאך יכול לפרוש כנפיהם ולכסות הארון שהיה עשר אמות מהן:

(ה) את אהל מועד. שעשה משה גזוז שלמה בבית אוצרות האלהים עם שאר כלים וההקדשות לפי שלא הוצרך לו ורבותינו אמרו שנגזזו: ואת כל כלי הקדש אשר באהל. אשר נתן (ס"א נטע) דוד לארון: העלו אותם הכהנים הלוים. פתרונו מוסב למעלה שאמר וישאו הלוים את הארון ומפרש מי היו אותם הלוים שאמרתי לך למעלה הכהנים הלווי' שאף הכהנים מבני לוי הם ולא לויים ממש היו וכן כתוב במלכים (א' ח') וישאו הכהנים את הארון וגם הכלים ואהל מועד העלו עמהם הלוים כמשפטים: (ח) ויהיו הכרובים פרשים כנפים על מקום הארון. במקום שהארון עומד שם לפיכך ויכסו הכרובים על הארון: ועל בדיו מלמעלה. למעלה לארון כך היו עומדים הבדים ונמשכו כ"כ לחוץ כלפי מזרח שהיה יכול הארון לעמוד תחת הכרובים ממש בלא עכוב הבדים ולפיכך ויכסו הכרובים על הארון וגם את הבדים כסו קצת אצל הארון ולא כולם שהיו מגיעים עד המזרח ואינך יכול לפרש שכסו הכרובי' על כל הבדים וגם משום דבר זה ויארכו הבדים ויראו ראשי הבדים מן הארון על פני הדביר שאם לא כן אלא כאחד מדה אחת היו

מצודת ציון

(ו) הנועדים. מל' וועד ואסיפה כמו הנועדים על ה' (במדבר טז): עליו. כמו אליו: (ח) בדיו. מוטות עשויים לשאת בהם את הארון:

מצודת דוד

(ד) הלוים. הכהנים מבני לוי כי במ"א נאמר הכהנים: (ה) ואת אהל מועד. בגבעון היה ומשם העלוהו וגזזוהו באוצרות בית ה': הכהנים הלוים. הכהני' העלו את הארון והלוים את אוהל מועד: (ו) לפני הארון. ללכת לפני הארון:

אל מקומו. אל המקום העשוי לו: אל תחת כנפי הכרובים. הם שעשה שלמה ועמדו בארץ: (ח) ויהיו הכרובים. ר"ל מתחלה נעשו שיפרשו כנפיהם על מקום עמידת הארון ולזה בהכנס הארון אל מקומו היו א"כ הכרובים מסככין עליו: (ט) ויארכו הבדים. ר"ל משכו הבדים לחוץ כלפי המזרח והיו נראים לפני הדביר בהיותם דוחקים ובולטין לפרוכת שהיה מול הפתח אבל לא היו נראים החוצה להיות מקרעין בפרוכת לצאת חוצה לה: ויהי שם. על הבדים יאמר שכ"א היה שם באותה הנחה ומצב: עד היום הזה. ר"ל עד אשר נגזז הארון בימי יאשיהו:

משניות מסכת יבמות

ו בת פהן שגשאת לישראל – לא תאכל בתרומה; מת, וְלֹא הֵימְנוּ בָּן – לא תאכל בתרומה. נשאת ללוי – תאכל במעשר; מת, וְלֹא הֵימְנוּ בָּן – תאכל בתרומה; מת, וְלֹא הֵימְנוּ בָּן – תאכל בתרומה. מת בנה מכהן – לא תאכל בתרומה. מת בנה מלוי – לא תאכל במעשר. מת בנה מישראל – חוזרת לבית אביה; ועל זו נאמר (ויקרא כב, יג): "וְשֵׁבָה אֶל־בֵּית אָבִיהָ כַּנְעוּרֶיהָ מִלְּחָם אָבִיהָ תֹאכַל".

פ ר ק ע ש י ר י

א האשה שהלך בעלה למדינת הים, ובאו ואמרו לה: מת בעליך, ונסת, ואחר כך בא בעלה – תצא מזה ומזה, וצריכה גט מזה ומזה; ואין לה כתובה, ולא פרות, ולא מזונות, ולא בלאות, לא על זה ולא על זה; אם נמלה מזה ומזה – תחזיר. והולך ממזר מזה ומזה. ולא זה וזה מטמאין לה. ולא זה וזה זכאין לא

פירוש ברטנורא

א האשה. ואמרו לה מת בעליך. שאמרו לה עד אחד מת בעליך ונשאת על פי עד אחד. ולפיכך תצא מזה ומזה כדון אשת איש שנתה שאסורה לבעל ואסורה לבעול, דלאו אנוסה היא, ואף על גב דהימננהו רבנן לעד אחד באשה משום עגונה, טעמא מאי משום דהיא גופה דייקא ומנסבא, והך דלא דייקא קנסין לה. אבל נשאת על פי שני עדים שאמרו לה מת בעליך, הא אמרין בסופא נשאת שלא על פי ב"ד כלומר שלא היתה צריכה להויתר ב"ד כיון שהיו שני עדים מעידין ברוב, מותרת לחזור לבעלה הראשון, דאנוסה היא, דמאי הוה לה למעבד. ובגמרא מוכח דלית הלכתא הכי, אלא לא שגא נשאת על פי ב"ד בעד אחד ולא שגא נשאת ע"פ שני עדים אם בא בעלה הראשון תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה: וצריכה גט מזה ומזה. טעמא דבעיא גט משני, שכשרואים את הראשון חי סבורים שגרשה וע"י כן נשאה שני ואשתו גמורה היא, ואם מוציאה בלא גט נמצאת אשת איש יוצאה בלא גט: ולא בלאות. שנאמר, אבל בלאותיה הקיימים לא הפסידה: והולך ממזר מזה ומזה. אם ילדה מן השני, ממזר גמור. ואם החזירה הראשון וילדה, הוי ממזר מרבייהם: לא זה וזה זכאין במציאתה. דטעמא מאי אמור רבנן מציאת אשה לבעלה, משום איבה, הכא תתוי לה איבה ואיבה: ולא במעשה דידה.

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה א

משנתנו דנה באשת איש שנישאה בטעות לאחר.

האשה שהלך בעלה למדינת הים – למדינה רחוקה, ובאו ואמרו לה: מת בעליך – בגמרא מדייקים מתוך הסיפא של משנתנו, שכאן מדובר בעד אחד שהעיד לה על מות בעלה, ונסת – על פי אותו עד, שהרי משיאין את האשה על פי עד אחד (עדיות ו, א; ח, ה). ואחר כך בא בעלה – ונמצא שנישאה בטעות, תצא מזה ומזה – מבעלה הראשון ומבעלה השני, שאסורה היא לשניהם, כדון אשת איש שזינתה, שאסורה היא לבעל ואסורה לבעול (משנה סוטה ה, א). ואף על פי שהאמינו חכמים לעד אחד באשה (משום תקנת עגונות). הטעם הוא משום שסמכו חכמים על האשה, שלא תישא עד שתחקר ותברר היטב את הדבר, וכיון שלא ביררה ונישאה, קנסה חכמים, שתצא מזה ומזה; וצריכה גט מזה ומזה – כלומר שאין מתירים לה להינשא לאחר עד שתקבל גט מכל אחד מהם: מן הראשון כדון התורה, ומן השני (אף על פי שקידושו לא היו קידושין) משום גזירה, שמא יטעו הבריות ויאמרו שנתגרשה מהראשון ונישאה מתוך כך לשני, ואם מוציאה בלא גט נמצאת אשת איש יוצאת בלא גט (גמרא): ואין לה כתובה – כסף הכתובה, היינו מאתיים דינר שכותב הבעל בשעת הנישואין לאשתו כשהיא בתולה, או מאה כשהיא אלמנה, שתגבם לכשתתאלמן או לכשתתגרש ממנו; והוא הדין לתוספת הכתובה (רמב"ם, התאירי), ולא פרות – כגון מה שאכל השני מנכסיה קודם שבא הראשון (נימוקי יוסף), ולא מזונות – אפילו מה שלווה ואכלה קודם שנישאה לשני, ולא בלאות – מה שבלה מנכסיה על ידי השימוש בהם; שאינה מקבלת אלא מה שקיים בעין, אבל לא דמי הפחת, לא על זה ולא על זה – כלומר שאינה יכולה לבוא בתיבעה לתשלום הכתובה ולהחזרת הפירות שאכלו מנכסיה ולמזונות ולבלאות (כמו שבארנו לעיל) לא על הראשון ולא על השני. אם נטלה מזה ומזה – הכתובה או פירות וכו', לאחר

~ יום ראשון ~

באור משנה ו

בת פהן שגשאת לישראל, לא תאכל בתרומה – כמו שנאמר (ויקרא כב, יב): "ובת כהן כי תהיה לאיש זר, היא בתרומת הקדשים לא תאכל". מת – בעלה, וְלֹא הֵימְנוּ בָּן – היינו זרע, ואפילו בת, לא תאכל בתרומה – שנאמר (שם שם, יג): "ובת כהן כי תהיה אלמנה... וזרע אין לה ושבה אל בית אביה כנעוניה מלחם אביה תאכל", אבל אם יש לה זרע ממנו, אסורה לאכול בתרומת בית אביה כל זמן שהזרע קיים. נשאת ללוי – נישאה אחר כך ללוי, תאכל במעשר – ראשון, אבל לא בתרומה. מת – גם בעלה הלוי, וְלֹא הֵימְנוּ בָּן, תאכל במעשר – משום בנה מן הלוי. נשאת לכהן, תאכל בתרומה – משום בעלה הכהן, אף על פי שיש לה זרע מן הישראל, שאינה גרועה מבת ישראל שנישאה לכהן, שהיא אוכלת בתרומה משום בעלה הכהן (המאירי). מת – גם בעלה הכהן, וְלֹא הֵימְנוּ בָּן, תאכל בתרומה – ואין זרעה מהישראל פוסל אותה, מאחר שבעלה האחרון היה כהן ויש לה זרע ממנו. מת בנה מכהן, לא תאכל בתרומה – שזרעה מן הישראל פוסל אותה. מת בנה מלוי, לא תאכל במעשר – מהטעם דלעיל, שמשנתנו היא כרבי מאיר, הסובר שזרע מישראל פוסל אותה אף מאכילת מעשר ראשון. מת בנה מישראל – ואין לה כל זרע, חוזרת לבית אביה – ואוכלת בתרומה; ועל זו נאמר: "ושבה אל־בית אביה כנעוניה מלחם אביה תאכל" – ודווקא לתרומה היא חוזרת, אבל לא לחזה ושוק (גמרא). וכן בת ישראל שנישאה לישראל תחילה ומת, ויש לה ממנו בן, וחזרה ונישאה לכהן, הרי היא אוכלת בתרומה משום בעלה. מת גם בעלה הכהן, ויש לה ממנו בן, הרי היא אוכלת משום בנה האחרון שמן הכהן, שכן הבן מאכילה בתרומה כשם שאביו האכילה (רמב"ם ה"ל תרומות ו, יט).

ג האשה שהלך בעלה ובנה למדינת הים, ובאו ואמרו לה: מת בעליך ואחר כך מת בנך, ונשאת; ואחר כך אמרו לה: חלוק היו הדברים – תצא, והולך ראשון ואחרון ממזר. אמרו לה: מת בנך ואחר כך מת בעליך, ונתבמה; ואחר כך אמרו לה: חלוק היו הדברים – תצא, והולך הראשון והאחרון ממזר. אמרו לה: מת בעליך, ונסת, ואחר כך אמרו לה: קים היה ומת – תצא, והולך הראשון ממזר, והאחרון אינו ממזר. אמרו לה: מת בעליך, ונתקדשה, ואחר כך בא בעלה – מתרת לחזור לו. אף על פי שנתן לה אחרון גט, לא פסלה מן הפהנה. את זו דרש רבי אלעזר בן מתאי: "ואשה גרושה מאישה" (ויקרא כא, ז) – ולא מאיש שאינו אישה. ד מי שהלכה אשתו למדינת הים, ובאו ואמרו לה: מתה אשתך, ונשא את אחותה, ואחר כך באת אשתו – מתרת לחזור לו. הוא מתר בקרובות שניה, ושניה מתרת בקרוביו. ואם מתה ראשונה – מתר בשניה. אמרו לה: מתה אשתך, ונשא את אחותה, ואחר כך אמרו לה: קימת היתה, ומתה – הולך הראשון ממזר, והאחרון אינו ממזר. רבי יוסי אומר: כל שפוסל על ידי אחרים – פוסל על ידי עצמו; וכל שאינו פוסל על ידי אחרים – אינו פוסל על ידי עצמו.

פירוש ברטנורא

ג ואחר כך מת בנך. ולא הווקה ליבום: ונשאת. לשוק: ראשון ואחרון. ראשון שלפני השמועה, ואחרון שלאחר השמועה. וכו"ע מתוקמא דאמר יש ממזר מחייבי לאוין, ואינה הלכה:

ד מותרת לחזור לו. דקדושי שניה אינן כלום ובנות בא עליה. ואמרין בגמרא ושכב איש אותה (בבבא נח), שכיבתה אוסרתה ואין שכיבת אחותה אוסרתה: ומותר בקרובות השניה. לישא בתה, דק"ל נשאים על האנוסה ועל המפוחה: ר' יוסי אומר כל שפוסל ע"י אחרים פוסל ע"י עצמו. ר' יוסי שמעיה לתנא קמא דקאמר לא שנת דאולי אשתו וניסו שהיו בעל אחות אשתו למדינת הים ולא שנת לאי ארוסתו וניסו, ובאו ואמרו לו מתה אשתך ומת נסך ונשא את אחותה ואח"כ באו אשתו וניסו, אשת ניסו אסורה על ניסו, ואשתו מותרת לו. וא"ל ר' יוסי ארוסתו וניסו דאיכא למימר תנאה הוי בקדושין

משניות מבוארות – קהתי

צריכה גט, ולכן אין גיטו עושה כלום. את זו דרש רבי אלעזר בן מתאי: "ואשה גרושה מאישה" לא יקרו, והרי תיבת "מאישה" מיותרת, ובאה היא לדרשה: מאישה. ולא מאיש שאינו אישה – שאם קיבלה גט ממי שאינו אישה אינה נקראת גרושה; ואף כאן השני שנתקדשה לו אינו אישה, וגיטו אינו גט. הלכך לא נפסלה מן הכהונה, ואם בעלה הראשון הוא כהן, הרי היא כשרה לו.

~ יום שלישי ~

באור משנה ד

משנתנו דנה במי שנשא אחות אשתו בטעות.

מי שהלכה אשתו למדינת הים, ובאו ואמרו לה: מתה אשתך – יש מפרשים, שכאן מדובר דווקא בכגון שבאו שני עדים ואמרו לו שמתה אשתו (עיי' "תוספות יום טוב"; "תפארת ישראל"), ונשא את אחותה – של אשתו, שהרי אם אשתו מתה מותר הוא באחותה, ואחר כך באת אשתו – ונמצא שאחותה הייתה אסורה עליו, מתרת – אשתו, לחזור לו – שקידושי אחותה אינם קידושין, שאין קידושין תופסים בחייבי כריתות, הלכך אין נישואיה אלא כזנות ואינם אוסרים עליו את אשתו, שנאמר בפרשת סוטה (במדבא ה, יג): "ושכב איש אותה" – שכיבתה אוסרתה ואין שכיבת אחותה אוסרתה (גמרא). הוא מתר בקרובות שניה – בקרובותיה של אחות אשתו, כגון לישא את בתה, כמו ששנו (להלן יא, א): "נושאין על האנוסה ועל המפוחה". כלומר שאם אנס או פתה אשה מותר לישא את קרובותיה. ושניה מתרת בקרוביו – וכן מותרת אחות אשתו בקרוביו, כגון להינשא לבנו. ואם מתה ראשונה – ופקע איסור אחות אשה, מתר בשניה – מותר לישא את אחותה, אף על פי שכבר בא עליה באיסור. אמרו לה: מתה אשתך, ונשא את אחותה, ואחר כך אמרו לה: קימת היתה – בשעה שנשאת את אחותה היתה עוד בחיים, ומתה – לאחר מכן, הולך הראשון – שהוליד ממנה בחיי אשתו, ממזר – שהרי מחייבי כריתות הוא, והולך ממזר – שהוליד ממנה לאחר שמתה אשתו, הרי הוא כשר. רבי יוסי אומר: כל שפוסל על ידי אחרים, פוסל על ידי עצמו – בגמרא

באור משנה ג

האשה שהלך בעלה ובנה למדינת הים, ובאו ואמרו לה: מת בעליך ואחר כך מת בנך – ונמצא שאין היא זקוקה לייבום, שהרי כשמת בעלה היה הבן קיים, ונשאת – והלכה ונישאה על פי עדות זו, ואחר כך אמרו לה: חלוק היו הדברים – "מת בנך ואחר כך מת בעלך", ונמצא שהיתה זקוקה לייבום, ואסור היה לה להינשא לאחר; וכגון שהוזמו העדים הראשונים ("נימוקי יוסף"), תצא – מבעלה השני, והולך ראשון ואחרון – כלומר הולך שנוולד לה לפני מיתת בעלה הראשון, והולך שנוולד לה לאחר שמת בעלה ונודקה לייבום, ממזר – משנתנו היא כדעת רבי עקיבא הסובר (לעיל ד, יג), שיש ממזר מחייבי לאוין, הלכך אפילו האחרון ממזר, אף על פי שאלא לא עברה אלא על הלאו האמור בפרשת ייבום (דברים כה, ח): "ש לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר"; אבל ההלכה היא, שאין ממזר מחייבי לאוין. אמרו לה: מת בנך ואחר כך מת בעליך – ונמצא שהיא זקוקה לייבום, ונתבמה – לאחיו של בעלה, ואחר כך אמרו לה: חלוק היו הדברים – שבעלה מת תחילה ואחר כך בנה, ונמצא שהיתה אסורה ליבם, תצא – ממנו, והולך הראשון והאחרון ממזר – אף לדעת חכמים, שהרי מחייבי כריתות הוא, שהבא על אשת אחיו שלא במקום מצוה חייב כרת. אמרו לה: מת בעליך, ונסת – על פי עדות זו, ואחר כך אמרו לה: קים היה – בשעה שנישאת, ומת – לאחר מכן, תצא – מבעלה, שקנסוה חכמים, מפני שלא חקרה בדבר, וכשנישאה היה בעלה עוד בחיים, והולך הראשון – שנתעברה בו בחיי בעלה הראשון, ממזר – שהרי מאשת איש הוא, והאחרון – שנתעברה בו לאחר שמת בעלה הראשון, אינו ממזר – שהרי לא היתה כבר אשת איש. ויש מפרשים, שאינו ממזר מן התורה, אבל מדברי סופרים הוא ממזר, מטעם קנס (תוספות ישנים). אמרו לה: מת בעליך, ונתקדשה – ועדיין לא נישאה, ואחר כך בא בעלה, מתרת לחזור לו – בלא גט מהשני, שהואיל ועדיין לא עשתה איסור, לא קנסוה חכמים. הלכך אף על פי שנתן לה אחרון גט, לא פסלה מן הפהנה – לפי שאינה

ה אָמְרוּ לוֹ: מִתָּה אֲשַׁתְּךָ, וְנִשְׂא אַחֹתָהּ מֵאִבִּיהָ; מִתָּה, וְנִשְׂא אַחֹתָהּ מֵאִמָּה; מִתָּה, וְנִשְׂא אַחֹתָהּ מֵאִבִּיהָ; מִתָּה, וְנִשְׂא אַחֹתָהּ מֵאִמָּה; וְנִמְצְאוּ בִּלְוֵן קִימוֹת – מִתָּר בְּרֵאשׁוֹנָה, בְּשָׁלִישִׁית, וּבְחֲמִישִׁית, וּפּוֹטְרוֹת צְרוּתֵיהֶן; וְאִסּוּר בְּשִׁנְיָהּ וּבְרִבְעִיָּתָהּ, וְאִין בִּיאַת אַחַת מֵהֶן פּוֹטְרַת צְרָתָהּ. וְאִם בָּא עַל הַשְּׁנִיָּה לְאַחַר מִיתַת הָרֵאשׁוֹנָה – מִתָּר בְּשִׁנְיָהּ, וּבְרִבְעִיָּתָהּ, וּפּוֹטְרוֹת צְרוּתֵיהֶן; וְאִסּוּר בְּשָׁלִישִׁית, וּבְחֲמִישִׁית, וְאִין בִּיאַת אַחַת מֵהֶן פּוֹטְרַת צְרָתָהּ.

פירוש ברטנורא

והוא נסב לאחותה שפיר קנסיב ובעיא גט מנייה דלא לימרו אשת איש יוצאת בלא גט, דפסיל לה ע"י אחרים דהיינו גיסו, דכיון דנפקא מיניה בנטיא אפסלא לה מבעלה, פוסל גמי ע"י עצמו ואחסרא ליה אתתיה עליה דהויא אחות גרושתו, אבל היבא דאולי אשתו וגיטו למדינת הים וקא נסיב לה לאחותה דליבא למימר תנאה הוה ליה בנשואין ושפיר קנסיב לה להאי כדאיבא למימר באירוסין, ולא בעיא גט מנייה ולא קפסיל ע"י אחרים דהא לא פסלה אשת גיסו אנסו, אינו פוסל ע"י עצמו, ושריאי ליה אתתיה שהרי אינה אחות גרושתו:

ה אָמְרוּ לוֹ מִתָּה אֲשַׁתְּךָ וְנִשְׂא אַחֹתָהּ מֵאִבִּיהָ. שלא מאמה, וחזרו ואמרו לו מִתָּה הַשְּׁלִישִׁית, וְנִשְׂא אַחֹתָהּ מֵאִמָּה, וְנִשְׂא אַחֹתָהּ מֵאִבִּיהָ, וְנִשְׂא אַחֹתָהּ מֵאִמָּה, נמצאת רביעית רחוקה מן השניה וכ"ש מן הראשונה, וחזרו ואמרו לו מִתָּה וְזֶאת הַרְבֵּעִית: וְנִשְׂא אַחֹתָהּ מֵאִמָּה. והיא רחוקה מן השלישית וכן מן הראשונה ומן השניה, ואחר כך אמרו לו כולן קיימות: מותר בראשונה בשלישית ובחמישית. שאינן קרובות זו לזו. ואף על פי שהשלישית אחות השניה, שריא, דקדושי שניה לא תפסי, דאחות אשה היא לראשונה שלקחה מקודם, והויא לה כגנוסה ומפותה, ותניא, אנם אשה מותר לישא בתה, דלא אסרה תורה אלא אחות אשה בלבד, והיבא דלא תפסי קדושין לאו אחות אשה היא. וכן החמישית אע"פ שהיא אחות הרביעית, מותרת, דהואיל ותפסי קדושין בשלישית נמצאת ביאת רביעית שהיא אחות שלישית ביאת זנות ולא אסרה המישית עליו: ופוטרות צרותיהן. אם מת ובא יבם ויבם אחת מהן פוטרת צרתה: ואסור בשניה. מפני הראשונה. וברביעית מפני השלישית: ואם בא על השנייה לאחר מיתת הראשונה. שאמת היו הדברים של ראשונה, ושאר הדברים שקר היו, אסור בשלישית מפני השניה ובחמישית מפני הרביעית:

משניות מבוארות – קהתי

וְנִשְׂא אַחֹתָהּ – רחל, **מֵאִבִּיהָ** – שהיתה אחותה של לאה מאביה ולא מאמה; **מִתָּה** – חזרו ואמרו לו: מתה רחל אשתך, **וְנִשְׂא אַחֹתָהּ** – שרה, **מֵאִמָּה** – שהיתה אחותה של רחל מאמה ולא מאביה, ונמצאת שרה נכרית אצל לאה; **מִתָּה** – חזרו ואמרו לו: מתה שרה אשתך, **וְנִשְׂא אַחֹתָהּ** – רבקה, **מֵאִבִּיהָ** – שהיתה אחותה של שרה מאביה ולא מאמה, ונמצאת רבקה נכרית אצל לאה ורחל, **מִתָּה** – חזרו ואמרו לו: מתה רבקה אשתך, **וְנִשְׂא אַחֹתָהּ** – חנה, **מֵאִמָּה** – שהיתה אחותה של רבקה מאמה ולא מאביה, ונמצאת חנה נכרית אצל לאה ורחל ושרה, **וְנִמְצְאוּ בִּלְוֵן קִימוֹת** – שנודע לו אחר כך שכל הנשים נמצאות בחיים, היינו שכל העדויות היו עדויות שקר, **מִתָּר בְּרֵאשׁוֹנָה, בְּשָׁלִישִׁית, וּבְחֲמִישִׁית** – בלאה ובשרה ובחנה, שאינן קרובות זו לזו. ואף על פי ששרה היא אחות רחל, מכל מקום מותרת היא לו, שקידושי רחל לא תפסו מפני שהיא אחותה של לאה, אשתו הראשונה, ולכן דינה כמפותה שמותר בקרובותיה; וכן חנה, אף על פי שהיא אחותה של רבקה, מכל מקום מותרת היא לו, שהואיל ותפסו קידושי בשרה, נמצאת ביאת רבקה, שהיא אחותה של שרה, בעילת זנות, ולא אסרה את חנה עליו, **וּפּוֹטְרוֹת צְרוּתֵיהֶן** – שאם מת ראובן בלא בנים, וייבם אחיו אחת מאותן השלש המותרות לו, נפטרו צרותיה, היינו שאר השתיים, מן הייבום ומן החליצה; **וְאִסּוּר** – ראובן, **בְּשִׁנְיָהּ** – היינו ברחל, מפני שהיא אחותה של לאה, **וּבְרִבְעִיָּתָהּ** – היינו ברבקה, מפני שהיא אחותה של שרה. **וְאִין בִּיאַת אַחַת מֵהֶן פּוֹטְרַת צְרָתָהּ** – שאם מת ראובן, וייבם אחיו את רחל או את רבקה, אין האחות נפטרות מייבום, לפי שהן אינן נשיו של ראובן, ואינן זקוקות כלל לייבום. **וְאִם בָּא עַל הַשְּׁנִיָּה לְאַחַר מִיתַת הָרֵאשׁוֹנָה** – כלומר אם העדות על מיתתה של לאה היתה אמת, ורק שאר העדויות היו עדויות שקר, ונמצא שנשא את רחל לאחר מיתת לאה, **מִתָּר בְּשִׁנְיָהּ** – היינו ברחל, שלאחר מיתת אשתו מותר הוא באחותה, **וּבְרִבְעִיָּתָהּ** – היינו ברבקה, לפי שאחותה שרה דינה כמפותה, כמו שבארנו לעיל, **וּפּוֹטְרוֹת צְרוּתֵיהֶן** – אם מת ראובן בלא בנים, וייבם אחיו אחת מהן, את רחל או את רבקה, נפטרה השנייה מן הייבום; **וְאִסּוּר** – ראובן, **בְּשָׁלִישִׁית** – בשרה, מפני שהיא אחותה של רחל, **וּבְחֲמִישִׁית** – היינו בחנה, מפני שהיא אחותה של רבקה, **וְאִין בִּיאַת אַחַת מֵהֶן פּוֹטְרַת צְרָתָהּ** – אם מת ראובן בלא בנים וייבם אחיו את שרה או את חנה, אין השאר

מבואר: כגון שראובן ומשה היו נשואים לשתי אחיות, לאה ורחל, ראובן היה בעלה של לאה, ומשה בעלה של רחל, והלכו לאה ומשה (אשת ראובן וגיסו) למדינת הים, ובאו ואמרו לראובן שמתו שניהם, ועמד ונשא את רחל (אחות אשתו), ואחר כך באו לאה ומשה, שבכגון זה שמע רבי יוסי מתנא קמא, שבין אם לאה היתה אשתו של ראובן ובין שהיתה ארוסתו ועדיין לא נישאה לו, רחל אסורה לחזור למשה בעלה, מאחר שנישאה לראובן, כדין "האשה שהלך בעלה למדינת הים שתצא מזה ומה" (כמשנה א בפרקנו), ולא מותרת לחזור לראובן בעלה, כמו ששנינו ברישא של משנתנו; ובא רבי יוסי לחלוק עליו, והוא סובר, שלא רחל דינן שווה לענין חזרתו לבעליהן, אלא יש הבדל אם לאה היתה ארוסתו של ראובן או שהיתה אשתו, שאם היתה ארוסתו, שתייהן אסורות לחזור לבעליהן, לפי שאפשר לומר, תנאי היה לראובן בקידושין ולא נתקיים התנאי, ונשא ראובן את רחל אחותה בדין, היינו לאחר שגירשה משה, ולכן היא צריכה גט ממנו, שלא יאמרו: אשת איש יוצאה בלא גט, ומתוך כך היא נאסרת על משה בעלה, שלא יאמרו שהוא מחזיר גרושתו לאחר שנישאה ונתגרשה, וכמו שפוסל ראובן את רחל על משה מפני הגט שנותן לה, הרי הוא פוסל גם את לאה ארוסתו על עצמו, משום אחות גרושתו. אבל אם לאה היתה אשתו של ראובן, שאין לומר שמא תנאי היה בנישואין, אלא הכל יודעים שרחל אסורה היא לראובן משום אחות אשתו, כל זמן שאשתו חיה, ולא נשאה אלא בטעות, ואין קידושין תופסים בה; נמצא שאין רחל צריכה גט מראובן, ולכך מותרת היא לחזור למשה בעלה, וכמו שאין ראובן פוסל את רחל על משה בעלה, אין הוא פוסל את לאה אשתו על עצמו. והוה שאומר רבי יוסי: כל שפוטל על ידי אחרים – שפוסל ראובן בשביל אחרים, היינו בכגון שלאה היתה ארוסתו, שנמצא אוסר את רחל (אחות אשתו) על משה בעלה, כמו שבארנו לעיל, פוטל על ידי עצמו – בשביל עצמו, שאוסר ראובן גם את לאה ארוסתו על עצמו; **וְכָל שְׂאִינוּ פּוֹסֵל עַל יְדֵי אֲחֵרִים** – היינו בכגון שלאה היתה אשתו של ראובן, שאין ראובן אוסר את רחל על בעלה, הואיל ואינה צריכה ממנו גט, **אִינוּ פּוֹסֵל עַל יְדֵי עַצְמוֹ** – אינו אוסר את לאה אשתו על עצמו.

ב א ו ר מ ש נ ה

אָמְרוּ לוֹ: מִתָּה אֲשַׁתְּךָ – כגון שאמרו לראובן, שמתה לאה אשתו,

ו בן תשע שנים ויום אחד, הוא פוסל על ידי אחיו, והאחים פוסלין על ידו; אלא שהוא פוסל תחלה, והאחין פוסלין תחלה וסוף. כיצד? בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו – פסל על ידי אחיו. באו עליה אחיו, ועשו בה מאמר, נתנו גט או חלצו – פסלו על ידו.

ז בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו, ואחר כך בא עליה אחיו שהוא בן תשע שנים ויום אחד – פסל על ידו. רבי שמעון אומר: לא פסל.

ח בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו, ואחר כך בא על צרתה – פסל על ידי עצמו. רבי שמעון אומר: לא פסל. בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו, ומת – חולצת ולא מתיבמת. נשא אשה ומת – הרי זו פטורה.

פירוש ברטנורא

ו בן תשע שנים ויום אחד פוסל. את היבמה לאחין אם בא עליה, דביאתו ביאה. או אם נתן גט או עשה בה מאמר, שיש לו גט ויש לו מאמר, אבל אינו גט גמור ולא מאמר גמור: אלא שהוא פוסל תחלה. כגמרא מפרש דכמאמר הוא פוסל תחלה ולא כסוף, שאם אחיו הגדול עשה מאמר ואח"כ עשה מאמר זה שהוא בן תשע שנים ויום אחד לא פסלה מאחיו, אבל כביאה פוסל בן תשע שנים ויום אחד בין בתחלה בין בסוף. ומתניתין חסורי מחסרה והכי קתני, אלא הוא פוסל תחלה והן פוסלין תחלה וסוף. במה דברים אמורים, כמאמר, אבל ביאה אפילו בסוף נמי פסיל, כיצד, בן תשע שנים ויום אחד הבא על יבמתו וכו'.

ז פסל על ידו. והוי ליה כמאמר אחר מאמר דשניהם תופסין בה: ר"ש אומר לא פסל. דביאת בן תשע לר"ש ספק קניא ספק לא קניא, אי קניא קניא לגמרי ולא מהניא ביאת אחיו, ואי לא קניא הוה ליה כמי שלא בעל לא הוא ולא אחיו, הילכך לא פסל. ואין הלכה כרבי שמעון:

ח בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו ומת חולצת ולא מתיבמת. שיש עליה זיקת שני יבמין, שבביאתו של זה הקטן שהוא כמאמר בגדול לא יצאת מויד זיקת נפילה ראשונה, וחלה עליה זיקת נפילה שניה, ותנן בפרק ד' אחים, מי שעליה זיקת יבם אחד ולא שעליה זיקת שני יבמין: נשא אשה.

משניות מבוארות – קהתי

(כמו ששינונו לעיל ה, א). רבי שמעון אומר: לא פסל – בגמרא מבואר טעמו של רבי שמעון, שלדעתו ביאת בן תשע ספק קונה ספק אינה קונה, אם קונה, הרי קנאה הראשון בביאתו לגמרי, ואין ביאת אחיו כלום, ואם אינה קונה, אף השני לא קנאה, ונמצא שלא אסרה על הראשון.

נפטרות מן הייבום, לפי שאלו אינן נשיו של ראובן, ואינן נופלות כלל לייבום.

~ יום רביעי ~

באור משנה ו

משנתנו דנה ביבם שהוא בן תשע שנים ויום אחד. ואמנם מן התורה אין מעשה קטן כלום, אבל חכמים חיקנו, שתהא ביאתו של בן תשע שנים ויום אחד קונה ביבמה כמאמר של גדול, ואף מאמרו קונה בה קצת קניין.

בן תשע שנים ויום אחד, הוא פוסל – את היבמה, על ידי אחיו – בשביל האחים, שאם בא עליה או עשה בה מאמר, היינו שקידשה בכסף או בשטר, הרי היא נאסרת על האחים, והאחים פוסלין על ידו – בשבילו; אלא שהוא – בן תשע שנים ויום אחד, פוסל תחלה – כגמרא מבואר, שאם עשה בה מאמר לפני אחיו, הוא פוסלה על האחים, אבל לא בסוף. שאם אחיו הגדול עשה בה מאמר, ואחר כך עשה בה מאמר זה שהוא בן תשע שנים ויום אחד, לא פסלה על אחיו, והאחין פוסלין תחלה וסוף – שאפילו קדם מאמרו של בן תשע למאמרם של אחים, מכל מקום מאמרם אוסר עליו את היבמה. במה דברים אמורים (שאין בן תשע פוסל אלא תחילה)? במאמר. אבל ביאה פוסלת אפילו בסוף (כך מתפרשת משנתנו כגמרא, בדרך של "חסורי מחסרה"). כיצד? בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו – אפילו לאחר שעשו בה האחים מאמר, פסל – את היבמה, על ידי אחיו – בשביל האחים, שאסרה עליהם. באו עליה אחיו – כלומר שבא על היבמה אחד מן האחים, ועשו בה מאמר – או עשו בה מאמר, או נתנו גט או חלצו – לה, אפילו לאחר ביאתו או מאמרו של בן תשע, פסלו על ידו – אסרו את היבמה על אחיהם בן תשע שנים ויום אחד.

באור משנה ז

בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו, ואחר כך בא עליה אחיו שהוא בן תשע שנים ויום אחד, פסל על ידו – אסר השני את היבמה על הראשון, שביאת בן תשע עושה חכמים כמאמר של גדול, והרי זה כמאמר אחר מאמר, ששניהם תופסים בה

~ יום חמישי ~

באור משנה ח

בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו, ואחר כך בא על צרתה – שהניח אחיו המת שתי נשים, ובא על אחת מהן ואחר כך בא על האחרת, פסל על ידי עצמו – אסר את שתיהן על עצמו, שכן ביאת בן תשע אינה קונה קניין גמור, אלא דינה כמאמר של גדול, והרי שנינו (לעיל ה, ד): "עשה מאמר בוו ומאמר בוו, צריכות שני גיטין וחליצה", שיש מאמר אחר מאמר; ואסור לקיים את שתיהן, שנאמר (דברים כה, ט): "אשר לא יבנה את בית אחיו" – בית אחד הוא בונה ואינו בונה שני בתים (לעיל ד, יא). רבי שמעון אומר: לא פסל – לא אסר על עצמו את יבמתו שייבם תחילה, מהטעם שבארנו במשנה הקודמת, שלדעת רבי שמעון ביאת בן תשע ספק קונה ספק אינה קונה, ואם קונה, הרי כבר קנה את הראשונה בביאתו, ואין ביאת השנייה כלום, שאין ביאה אחר ביאה, ואם אינה קונה, הריהו כאלו לא בעל לא זו ולא זו, הלכך מותר לקיים את הראשונה; אבל שנייה לא יקיים, שמא קנה ראשונה. ואין הלכה כרבי שמעון. בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו, ומת – ויש שם אח שלישי, חולצת ולא מתיבמת – שהואיל וביאת בן תשע דינה כמאמר, נמצא שלא יצאה עדיין מזיקת הייבום של בעלה, וכביאתו של אחיו בן תשע ניתוספה עליה גם זיקתו, והרי עכשיו עליה זיקת שני ייבומים, וכתוב (דברים כה, ה): "ומת אחד מהם... יבמה יבוא עליה" – מי שעליה זיקת ייבום אחד, ולא שעליה זיקת שני ייבומים (כמו שבארנו לעיל ג, ט), הלכך חולצת ולא מתיבמת. נשא אשה ומת – אם בן תשע שנים ויום אחד נשא אשה, ומת בלא בנים, הרי זו פטורה – מן החליצה ומן הייבום, שאין קידושי

ט בן תשע שנים ויום אחד שָׁבַע על יבמתו, ומשהגדיל נשא אשה אחרת, ומת; אם לא ידע את הראשונה משהגדיל – הראשונה חולצת ולא מתניבמת, והשנייה או חולצת או מתניבמת. רבי שמעון אומר: מיבם לאיזו שירצה, וחולץ לשניה. אחד שהוא בן תשע שנים ויום אחד, ואחד שהוא בן עשרים שנה שלא הביא שתי שערות.

פ ר ק א ח ד ע ש ר

א נושאין על האנוסה ועל המפתה. האונס והמפתה על הנשואה – חיב. נושא אדם אנוסת אביו, ומפתת אביו; אנוסת בנו, ומפתת בנו. רבי יהודה אוסר באנוסת אביו ומפתת אביו.

פירוש ברטנורא

שיאנה יבמתו, ומת ולו אחים: הרי זו פטורה. דאע"ג דביאתו ביאה אין קנינו קנין כלום עד שיביא שתי שערות, אבל ביבמה הואיל וזקוקה לו עשו אותה רבנן כמאמר:

ט אם לא ידע הראשונה משהגדיל, ראשונה חולצת ולא מתניבמת. דוקת שני יבמין עליה הואיל ולא ידעה משהגדיל לא יצאת ידי נפילה ראשונה: רבי שמעון אומר מיבם לאיזה שירצה. דלית ליה לרבי שמעון זיקת שני יבמין. והכי נמי אמרינן בפרק ארבעה אחים: וחולץ לשניה. דהא לאו צרות נינהו לאפטורי דהא כיבום הברתה, ויבומי תרוויהו לא, הואיל והויא צרתה במקצת מאמר דרבנן, מחוזה כשתי יבמות הבאות מבית אחד: אחד בן תשע ואחד בן עשרים. שניהן שוין לכל האמור למעלה, דכל כמה דלא אייתי שתי שערות קטן הוא, עד שיהיה בן ל"ה שנה, ואם הגיע לחמש ושלשים שנה ולא הביא שתי שערות אף על פי שלא נראו בו סימני סרים המפורשים למעלה, הרי זה סרים חמה:

לא א נושאין על האנוסה. לאחר שאנס או פתה אשה מותר לישא בתה או אמה או אחותה, דכתבי (ויקרא כ') ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה, בכלול נאמר שכובה וכאן נאמרה לקחה לומר לך דרך לקחה אסרה תורה: רבי יהודה אוסר. דכתבי (רבים כ"ג) לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו, כנף שראה אביו לא יגלה. ואין הלכה כרבי יהודה. אבל חכמים אסרו לנטען מן האשה לישא בתה או אחותה או אמה או אחת מקרובותיה, מפני שהיא מצויה אצלם המיד ואתו לדי הרגל עבירה. ואם עבר ונשא אחת מקרובות אנוסות ומפותות או מקרובות האשה שנחשד עליה אין מוציאין אותה מידו. ומתניתין דקתני נושאין על האנוסה דמשמע אפילו לכתחלה, מירי לאחר מיתת האנוסה והמפותה, דהשתא ליכא למחשד שמא לאחר שישא בתה יזנה עם הראשונה:

משניות מבוארות – קהתי

בן תשע שנים ויום אחד ובין בן עשרים שנה שלא הביא שתי שערות, דינים שווה לכל מה ששנינו לעיל, עד שיהא בן שלושים וחמש שנה ויום אחד, שכל זמן שלא הביא שתי שערות נידון הוא כקטן. ברם, משהגיע לשלושים וחמש שנה ויום אחד ולא הביא שתי שערות, הרי הוא גדול לכל דבריו, אלא שדינו כסריס חמה (עיי' לעיל ח, ד).

קטן קידושין. ברם, ביבמה תיקנו חכמים שתהא ביאתו קונה כמאמר, הואיל והיא זקוקה לו מכוח נישואי אחיו המת.

ב א ו ר מ ש נ ה ט

בן תשע שנים ויום אחד שָׁבַע על יבמתו, ומשהגדיל נשא אשה אחרת, ומת – בלא בנים, אם לא ידע את הראשונה משהגדיל – שלא בא על היבמה לאחר שהגדיל, הראשונה – היבמה, חולצת ולא מתניבמת – לפי שזיקת שני יבומים עליה, הואיל וביאת הקטן דינה כמאמר, ונמצא שעדיין לא יצאה מזיקת הייבום הראשונה, כמו שבארנו במשנה הקודמת, והשנייה או חולצת או מתניבמת – ואף על פי ששנינו (לעיל ג, ט) בגדול שעשה מאמר ומת, שאף אשתו הגמורה חולצת ולא מתניבמת, מגזירת בעלת המאמר, מכל מקום לא גזרו בביאת קטן, שלא עשו חכמים ביאת בן תשע כמאמר בגדול לרחות את הצרה מייבום (המאירי לפי דעה אחת בגמרא). ויש מפרשים (לפי דעת אחרת בגמרא), שאמנם משנתנו חולקת על המשנה ההיא, שכן התנא של המשנה ההיא סובר, שגזרו חכמים שמא יאמרו: שתי יבמות הבאות מבית אחד מתייבמות, ולכן אף צרתה אינה מתייבמת; וכיון שעוסק התנא בגדול שנה הדין בגדול, והוא הדין לקטן; ואילו התנא של משנתנו אינו גוזר משום שתי יבמות הבאות מבית אחד, ונקט התנא קטן, הואיל ועוסק בקטן, אבל הוא הדין בגדול (יתוספות יום טוב). ועיי' תוספות רבי עקיבא איגור. רבי שמעון אומר: מיבם לאיזו שירצה – שלדעת רבי שמעון ביאת בן תשע ספק קונה קניין גמור ספק אינה קונה כלל, ואם קונה קניין גמור, הרי הראשונה אשתו ומותרת להתייבם, ואם אינה קונה, לא היתה אשתו של הקטן מעולם, ואין עליה אלא זיקת הייבום של בעלה הראשון, וחולץ לשניה – שמא ביאת בן תשע אינה קונה, ונמצא שלא קנה את הראשונה, ואין הן צרות, אלא כל אחת זקוקה לייבום מכוח אח אחר; אבל אינה מתייבמת, שמא קנאה, ואסור לייבם שתי יבמות הבאות מבית אחד. אחד שהוא בן תשע שנים ויום אחד, ואחד שהוא בן עשרים שנה שלא הביא שתי שערות – בין

~ יום ששי ~

ב א ו ר מ ש נ ה א

נושאין על האנוסה ועל המפתה – מי שאנס או פיתה את האשה, מותר לישא את קרובותיה, כגון בתה או אמה או אחותה, שלא נאסרו קרובות האשה אלא מחמת קידושין, ולא מחמת בעלת נזות. האונס והמפתה על הנשואה – מי שאנס או פיתה את קרובות אשתו הנשואה לו בקידושין, חיב – בעונש האמור בהן, כגון אם אנס את בתה של אשתו חייב מיתת בית דין (שריפה), ואם אנס את אחות אשתו, חייב כרת. נושא אדם אנוסת אביו, ומפתת אביו – שלא אסרה תורה אלא אשת אביו, כמו שכתוב (ויקרא יח, ח): "ערות אשת אביך לא תגלה", וזו אינה אשתו; וכן נושא אדם אנוסת בנו, ומפתת בנו – שלא אסרה תורה אלא אשת בנו הנשואה לו בקידושין, כמו שכתוב (שם שם, טו): "ערות כלתך לא תגלה אשת בנך היא", וזו אינה אשתו. רבי יהודה אוסר באנוסת אביו ומפתת אביו – שנאמר (דברים כג, א): "לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו", ודורש רבי יהודה: כנף שראה אביו לא יגלה, והיינו אנוסות ומפותות. ותנא קמא דורש פסוק זה בשומרת יבם של אביו. והלכה כתנא קמא.

בגמרא מבואר, שמה ששנינו ברישא: "נושאין על האנוסה ועל המפותה", שמשמע אפילו לכתחילה, היינו לאחר מיתת האנוסה והמפותה, אבל בחייה אסרו חכמים לישא את קרובותיה, מפני שהאנוסה או המפותה רגילה לבוא לקרובותיה לבקר אותן, ומתוך שלבו גס בה יש חשש שמא יבוא לדי עבירה.

ב הגיורת שנתגירו בניה עמה – לא חולצין ולא מיבמין, אפלו הורתו של ראשון שלא בקדשה ולדתו בקדשה, והשני הורתו ולדתו בקדשה. וכן שפחה שנשתחררו בניה עמה.
ג חמש נשים שנתערבו ולדותיהן, הגדילו התערבות, ונשאו נשים, ומתו – ארבעה חולצין לאחת, ואחד מיבם אותה. הוא ושלשה חולצין לאחרת, ואחד מיבם.
ד האשה שנתערב ולדה בולד פלטה, הגדילו התערבות ונשאו נשים ומתו – בני הפלה חולצין ולא מיבמין, שהוא ספק אשת אחיו, ספק אשת אחי אביו; ובני הזקנה או חולצין או מיבמין, שהוא ספק אשת אחיו ואשת בן אחיו. מתו הפשרים, בני התערבות לבני הזקנה – חולצין ולא מיבמין, שהוא ספק אשת אחיו ואשת אחי אביו, ובני הפלה – אחד חולצין ואחד מיבם.

פירוש ברטנורא

ב לא חולצין. דאחור מן האב כענין, וגרים אין להם שאר מן האב:
ג שנתערבו ולדותיהן. ויש לכל אחת מהן בן ודאי, שלא נתערב: ארבעה חולצין לאחת. בן ודאי של כל אחת מן הארבעה חולצין לאחת מהן, דכל אחת מספק לה לאשת אח. ובן החמישית ישאנה ממה נפשך, אם אשת אחיו היא הרי מיבם לה, ואם לאו הרי חלץ לה יבמה: הוא ושלשה. זה שבע חולצין לאחרת ושלשה עמו. והחמישי מיבם ממה נפשך. וחורין השנים הללו וחולצין לשלישית ושנים עמהם והחמישי מיבם, וכן כולם: ד' חליצות. תחלה, לפי שאין אחד מהם רשאי ליבם עד שחלצו לה הארבעה, כי הרי לא לפגע ביבמה לשוק. והוא הדין דמצו הארבעה למחלץ לכולהו והאחר כונס את כולן, אלא דהכי שפיר טפי, דלמא לכל חד וחד מתרמי דיליה ומתקיימא מצות יבום:
ד מתו כשרים. הוראין: אחד חולצין. תחלה, והדר מיבם אידך, ממה נפשך, אי האי דחלץ הוא בן הכלה וחלץ לאשת אחיו, הא אשתראי לה בהך חליצה ושפיר נסיב לה אידך שהוא בן הזקנה, דאשת בן אחיו מותרת לו. ואי האי דחלץ הוא בן הזקנה ואשת בן אחיו חלץ, הויא לה כחולצת מן הנכרי, ובן הכלה כי מיבם לה שפיר קמיבם:

משניות מבוארות – קהתי

חליצות – כל אשה חולצת תחילה לארבעה מן היבמים, ויבום לְכָל אַחַת וְאַחַת – וכל אחד מייבם אחת מהן לאחר שחלצה לשאר הארבעה; והוא הדין שיכולים ארבעה לחלוץ לכולן והחמישי לייבם אחר כך את כולן, אלא שמוטב לנהוג כמשנתנו, שמא תודמן לכל אחד זקוקתו ויקיימו כולם מצוות ייבום (גמרא).

באור משנה ד

האשה שנתערב ולדה בולד פלטה – היינו שאחד מהולדות הוא אחי אביו של האחר, ויש לאשה ולכלתה עוד בנים אחרים, הגדילו התערבות – הבנים שנתערבו, ונשאו נשים ומתו – בלא בנים, בני הפלה – הוודאים, חולצין – לשתי היבמות, ולא מיבמין – אותן, שהוא ספק אשת אחיו, ספק אשת אחי אביו – שכל אחת מהיבמות היא לגבי הבן הודאי של הכלה ספק אשת אחיו וזקוקה לו לייבום, ספק אשת אחי אביו, שהיא אסורה לו (ויקרא יח, יד); ובני הזקנה – הוודאים, או חולצין או מיבמין – כלומר לאחר שחלצו להן בני הכלה, רשאים בני הזקנה לייבם אותן, שהוא ספק אשת אחיו ואשת בן אחיו – שכל אחת מהנשים היא לגבי הבן של הזקנה ספק אשת אחיו שנפלה לפניו לייבום, ספק אשת בן אחיו, שכבר חלץ לה יבמה, והיא מותרת להינשא לו, שכן מותר אדם באשת בן אחיו. מתו הפשרים – כלומר הוודאים, שלא נתערבו, בלא בנים, ונפלו נשיהן לפני הבנים שנתערבו, בני התערבות – הבנים שנתערבו, לבני הזקנה – לכל אחת מנשיהם של בני הזקנה, חולצין ולא מיבמין, שהוא ספק אשת אחיו ואשת אחי אביו – שכל אחת מהנשים של בני הזקנה היא לגבי כל אחד מבני התערבות ספק אשת אחיו הזקוקה לו, ספק אשת אחי אביו האסורה לו; ובני הפלה – ולכל אחת מנשיהם של בני הכלה, אַחַד – מבני התערבות, חולצין – לה תחילה, ואַחַד מיבם – אותה לאחר החליצה ממה נפשך, אם אשת אחיו היא, הרי הוא מקיים בה מצוות ייבום, ואם לאו, הרי אשת בן אחיו היא, ולאחר חליצתה הרי מותרת היא לו.

באור משנה ב

הגיורת שנתגירו בניה עמה – ולאחר שנתגירו נשאו נשים, ומת אחד מהם בלא בנים, לא חולצין ולא מיבמין – שאין ייבום אלא באחים מן האב, וגרים אין להם אחווה מן האב; ויש מעירים, שמדובר כאן בגרים שהורתם ולידתם שלא בקדושה, ונמצא שאין להם אחווה כלל, אף לא מן האם, וכזרים הם זה לזה ("מלאכת שלמה"); אפלו הורתו של ראשון שלא בקדשה ולדתו בקדשה, והשני הורתו ולדתו בקדשה – כלומר אפילו נולדו לה שני בניה בקדושה, היינו לאחר שנתגיירה, והשני אף הורתו היתה בקדושה, שנתעברה בו לאחר שנתגיירה, מכל מקום הואיל והראשון הורתו היתה שלא בקדושה, לפני שנתגיירה, אין ביניהם אחווה מן האב, ואין בהם דין ייבום. וכן שפחה שנשתחררו בניה עמה – אין להם אחווה מן האב, ואין חולצים ואין מייבמים.

~ שבת קודש ~

באור משנה ג

חמש נשים שנתערבו ולדותיהן – ואין ידוע איזהו בנה של זו ואיזהו בנה של זו, ויש לכל אחת מהן עוד בן אחר שלא נתערב; מה שנקטה משנתנו "חמש נשים" לאו דווקא הוא, ואינו אלא לשם דוגמה בלבד; הגדילו התערבות – הבנים שנתערבו, ונשאו נשים, ומתו – בלא בנים, ונמצאת כל אחת מהנשים זקוקה מספק לחמשת הבנים שלא נתערבו, שהרי לכל אחת יש יבם ביניהם, ארבעה – מהם, חולצין לאחת – מחמש הנשים, שהרי היא ספק אשת אחיו, ואַחַד מיבם אותה – לאחר החליצה, שמותרת היא לו ממה נפשך, אם אשת אחיו היא, הרי הוא מקיים בה מצוות ייבום, ואם לאו, הרי חלץ לה יבמה והותרה להינשא לאחר. הוא ושלשה – זה שייבם ועוד שלושה עמו, חולצין לאחרת – מאותן הנשים, ואַחַד מיבם – אותה; וחוזרים השניים שייבמו ועוד שניים עמהם וחולצים לאחרת, ואחד מייבם אותה; וחוזרים השלושה שייבמו ועוד אחד עמהם וחולצים לאחרת, ואחד מייבם אותה; וחוזרים הארבעה שייבמו וחולצים לזו שנשארה אחרונה, והאחרון מייבם אותה. נמצאו ארבע

עין יעקב - מסכת ברכות

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

דף יג עמוד א. המשנה מבארת את טעם סדר הפרשיות: **אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן קַרְתָּה, לָמָּה קִדְמָה פְּרֻשַׁת שְׁמַע לְוַהֲיָה אִם שְׁמוּעָ, בְּדִי שְׁיִקְבַּל עֲלָיו אָדָם עוֹל מִלְּבוֹת שְׁמַיִם תִּתְחַלֵּה בְּפִרְשַׁת שְׁמַע, וְאַחֲרַי כִּד מִקְבַּל עֲלָיו עוֹל מִצּוֹת בְּפִרְשַׁת וַהֲיָה אִם שְׁמוּעָ לְוַיֹּאמֶר, מִפְּנֵי שְׁחִיב תַלְמוּד תּוֹרָה הַמוּזְכָּר בְּפִרְשַׁת וַהֲיָה אִם שְׁמוּעָ, נוֹהֵג בֵּין בָּיּוֹם וּבֵין לַלַּיְלָה, אֵךְ חִיב צִיצִית שֶׁבְּפִרְשַׁת וַיֹּאמֶר אֵינוֹ נוֹהֵג אֲלֵא בָּיּוֹם בְּלַבָּד.**

והיה אם שמוע נוהג בין ביום בין בלילה. דמשתעי בתלמוד תורה דכתיב (דברים יא) ולמדתם אותם את בניכם: ויאמר אינו נוהג אלא ביום. דמשתעי בציצית שאינה נוהגת אלא ביום דכתיב וראיתם אותו פרט לכסות לילה (שבת דף כז:):

הגמרא ממשיכה לדון בענין קריאת שמע. מבררת הגמרא: **פְּרֻשַׁת צִיצִית, מִפְּנֵי מַה קִּבְעוּהָ בְּקִרְיַת שְׁמַע. אָמַר רַב יְהוּדָה בַּר חֲבִיבָא, מִפְּנֵי שֵׁישׁ בָּהּ חֲמֻשָּׁה דְּבָרִים, מִצּוֹת צִיצִית, יְצִיאַת מִצְרַיִם, עוֹל מִצּוֹת, וְהַאִסוּר לְהַמְשִׁךְ אַחֲרֵי דַעַת מֵיָנִים** – אלו ההופכים את טעמי התורה ודורשים אותה באופן מעוקל ההולך אחר אלילות.

דבר נוסף שיש בה הוא האיסור של הרהור עבירה – תאות נשים. וְהִרְהוּר עֲבוּרָה זָרָה. שואלת הגמרא: **בְּשִׁלְמָא הֲנִי תַלְתַּת מִפְּרָשָׁן** – מובנים דברי רב יהודה בר חביבא בשלש הדברים הראשונים, שכן הם מפורשים בפרשת ציצית, **עוֹל מִצּוֹת, דְּבַתִּיב** – שנאמר (במדבר טו לט) **'וַרְאִיתֶם אוֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֵת כָּל מִצְוֹת ה'**, **צִיצִית, דְּבַתִּיב** (שם פסוק לח) **'וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית וּגו'** על כנפי בגדיהם לזרדתם ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת, **יְצִיאַת מִצְרַיִם' דְּבַתִּיב** (שם פסוק מא) **'אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי וּגו'** אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני ה' אלהיכם, **אֲלֵא דַעַת מֵיָנִים הִרְהוּר עֲבוּרָה וְהִרְהוּר עֲבוּרָה זָרָה מְנַלָּן** – היכן כתובים שלשה אלו בפרשת ציצית. משיבה הגמרא: **דִּתְנִיָא בְּבֵרֵיתָא, נֹאמַר (שם טו לט) 'וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זִנִּים אַחֲרֵיהֶם' ודרשו, אַחֲרַי לְבַבְכֶם זֹו מֵיָנוּת, וְכֵן הוּא אוֹמֵר** – וכן מוכח בפסוק שמי' הוא זה ההולך אחר מחשבת לבו, שנאמר (תהלים יד א) **'אָמַר נָבָל בְּלִבּוֹ אֵין אֱלֹהִים, וּבּוֹדֵאי שֵׁאֵין נָבֵל יוֹתֵר מִזֶּה הוּפֵךְ דְּבֵרֵי אֱלֹהִים חַיִּים לְדַרְשׁוֹת שְׁקֵר וְהַלִּיכָה אַחֲרֵי אֵלִילוּת. אַחֲרַי עֵינֵיכֶם זֶה הִרְהוּר עֲבוּרָה וְעֵרוּה, שְׁנֹאמַר (שופטים יד ג) 'וַיֹּאמֶר שְׁמִשׁוֹן אֵל אָבִיו אוֹתָהּ קַח לִי כִי הִיא יִשְׂרָה בְּעֵינַי. אַתֶּם זִנִּים, זֶה הִרְהוּר עֲבוּרָה זָרָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (שופטים ח לג) 'וַיְהִי כַּאֲשֶׁר מֵת גִּדְעוֹן וַיָּשִׁבוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּזְנוּ אַחֲרַי הַפְּעֻלִים'.**

המשך ביאור למס' בבא קמא ליום שלישי עמ' א

משנה

1 המשנה מבארת דין אדם המזיק שהוא אחד מהמזיקים שמועדים
2 מתחילתם: אדם מועד לעולם על הזיקו, בין אם הזיק בשוגג, משום
3 שהיה עליו להזהר שלא לבוא לידי הזיק, ובין אם הזיק במזיד. וכן
4 חייב בין אם הזיק כשהיה ער, ובין אם הזיק כשהיה נשן שלא יכל
5 להימנע מלהזיק, משום שהיה עליו להזהר כשבא לישון שלא
6 לשכב ליד כלים או אדם אחר, כיון שדרך האדם הישן שהוא
7 מכופף ופושט את רגליו בשעת השינה, ועלול להזיק. וכן אדם
8 שסיפא את עין חבירו אפילו בשוגג, ושיפר את הכלים, משלם נזק
9 ששלם כדיון מוזק המועד מתחילתו:

גמרא

10 הגמרא דנה בחיובי אדם המזיק בשוגג. מבררת הגמרא: קתני –
11 שנינו במשנה, סיפא את עין חבירו דומיא – בדומה לאדם דשיפר
12 את הכלים, ואף שהמסמא עין חבירו הזיק אדם והמשבר כלים
13 הזיק כלים, ויש ללמוד שבדין שוגג הושוו דיניהם. דהיינו, מה התם
14 – שם (במזיק כלים, נזק אין ו-) חייב לשלם, אבל ארבעה דברים,
15 דהיינו צער ריפוי שבת ובושת, הוא לא חייב, כיון שהם רק במוזק
16 את האדם, כמו כן אף אדם שסיפא את עין חבירו, נזק אין ו-) חייב
17 לשלם, אבל ארבעה דברים הוא לא חייב, והטעם, משום שחוב
18 ריפוי ושבת נאמר באופן של (שמות כא יח) 'וכי יריבן אנשים
19 והכה איש את רעהו, שזה מוזד או קרוב למוזד.

כרבי יוסי במקום שהוא חולק על שאר תנאים, דרבי יוסי ניומוקן -
 טעמו וראיותיו עמו, כלומר, בכל מקום הוא מביא טעם וראיה
 לדבריו.
 נידון ביסוד הדין של שור המועד: אבעיא להו, שלשה ימים דקתני
 - שלשה ימים שנאמרו בדין שור המועד, האם הצורך בהם הוא
 כדי ליעודי תורא - לעשות את השור למועד, שבשלשה ימים יחא
 מוחזק לנגחן, או כדי ליעודי גברא - לעשות את בעל השור
 למורד. למאי נפקא מינה, דאתו תלתא בתי סהרי בחד יומא -
 באופן שבאו שלש כתות עדים ביום אחד והעידו על שלש נגיחות
 שנגח השור בשלשה ימים, אי אמרת ליעודי תורא, מייעד - נעשה
 מועד בעדות זו כיון שנתברר שנגח שלשה ימים, ואילו אי אמרת
 ליעודי גברא, לא מייעד - אינו נעשה מועד בעדות זו, כי מייר אמר
 בעל השור אומר, השתא הוא דקמסקהו פי - רק עתה התרו בי
 לשמור את שורי, והתורה אמה שצריך להתרות בשלשה ימים
 נפרדים. למאי - מה הדין בספק זה.
 הגמרא מביאה ברייתא לפשוט את האיבעיא: תא שמע, אין השור
 נעשה מועד אפילו נגח שלש פעמים, עד שיעידו בו על כך בפני
 בעלים ובפני בית דין, אבל אם העידו בו בפני בית דין ושללא בפני
 בעלים או בפני בעלים ושללא בפני בית דין, אינו נעשה מועד, עד
 שיעידו בו בפני בית דין ובפני בעלים.
 הברייתא מונה עוד מדיני העדאה: הרי שהעידוהו שנים גראשונה
 - שני עדים העידו על נגיחה ראשונה, ושנים אחרים העידו בו
 בנגיחה שנייה ושנים אחרים העידו בו בנגיחה שלישית, ועל ידי
 שלשתן נעשה מועד, הרי כאן שלש עדיות נפרדות לענין שאם
 תיפסל אחת מהן עדיין האחרות קיימות, והן נחשבות כעדות אחת
 לענין הוקא, שאם בטלה העדות על נגיחה הראשונה על ידי
 שנמצאת פת ראשונה וזממת, לא נתבטלו האחרות בכך אלא הרי
 כאן שתי עדיות שכל אחת מהם מחייבתו חצי נוק, והוא פטור
 מלשלם נוק שלם על נגיחה אחרונה, והן - עדי נגיחה הראשונה
 שהוזמו פטורים מלשלם מה שזומו לחייב את בעל השור חצי נוק
 נוסף על נגיחה שלישית, שכיון שאינו נעשה מועד אלא על ידי
 צירוף שלש הכתות הרי שלשתן ככת אחת, ואין עדים זוממים
 חייבים לשלם עד שיוזמו כולם. וכן אם נמצאת גם פת שנייה
 וזממת, לא בטלה העדות הנשארת, אלא הרי כאן עדיות אחת
 שמחייבתו חצי נוק על נגיחה אחת, והוא פטור מלשלם נוק שלם
 על נגיחה אחרונה, והן - הכת השנייה שהוזמה פטורים מלשלם
 חצי נוק של מועדות של נגיחה שלישית שהיו מחייבים אותו על
 פי עדותן, לפי שלא הזומו כולם. אבל אם נמצאת גם פת שלישית
 וזממת, בולן - כל שלש הכתות תיביין לשלם בין שלשתן את החצי
 נוק של מועדות של נגיחה שלישית, ועל זה נאמר (דברים יט ט)
 'ועשיתם לו כאשר זמם וגו' לעשות לאחיו. עד כאן דברי הברייתא.
 הגמרא מפרשת איך אפשר לפשוט את הספק מהברייתא: אי
 אמרת ליעודי תורא, ואף אם העדות על כל השלש נגיחות היתה
 בפעם אחת מועילה לעשותו למועד. שפיר - מובן מדוע גם הכתות
 הראשונות חייבות לשלם חלק מוחצי נוק של מועדות של נגיחה
 שלישית, לפי שאפשר להעמיד את הברייתא באופן שהניק
 השלישי הביא את כל שלשת הכתות לאחר נגיחה שלישית,
 ומוכח שהייתה כוונתם לעשותו מועד ולחייבו נוק שלם על נגיחה
 שלישית, שהרי יודעים הם שלצורך זה הוא מביאם ולא כדי
 לתבוע את הנגיחות הראשונות.

ומה אם ריבך נגיחותיו זו מזו, שלא חזר ונגח באותו יום אלא ביום
 אחר, נעשה מועד בכך והיבי נוק שלם, אם קירב נגיחותיו זו לזו,
 שנגח שלש פעמים ביום אחד לא כל שפן שהורגל להזיק ונעשה
 מועד בכך. אמרו ליה - לרבי מאיר זכה תוכיח שאין למדים בקל
 וחומר קירוב המקיים מריחוקם, שהרי מצינו בזבה שאם ריבקה
 ראיותיה וראתה שלש ראיות בשלשה ימים, הרי היא נעשית זבה
 גדולה ומטמאה טומאת שבעה ימים, ואם קירבה ראיותיה, שראתה
 שלש פעמים ביום אחד, מהורה היא מטומאת שבעה, ואין למדים
 אותה בקל וחומר. ואם כן הוא הדין לגבי שור אין ללמוד קל
 וחומר קירוב נגיחותיו מריחוקם. אמר להן רבי מאיר, מזבה אין
 להוכיח שהרי הוא - הכתוב אומר (ויקרא טו ג) בענין הזב שטמא
 בשלש ראיות וזאת תקנה מטמאה בזובו, ותיבת 'וזאת' משמעותה
 למעט, כלומר אין לך אלא מה שכתוב בו, וללמד שתלה תכתוב
 רק את טומאת הזב בראיות ולא בימים, ואילו את הנהגה תלה בימים
 דווקא, ומה שחילק הכתוב בין זב לזבה מוכח שאין טעם טומאת
 שבעה בזבה משום שהחזקה להיות רואה אלא גזירת הכתוב
 הוא, ואין ללמוד משם לשור המועד שהעדאתו הוא מחמת
 שהורגל ליגח.
 שואלת הגמרא: ממאי דהא 'וזאת' למעוטי זכה מראיות - מנין לנו
 שתיבת 'וזאת' באה למעט שאין הזבה מטמאה בראיות, אמר
 למעוטי זב מימים - שאין הזב מטמא בימים. משיבה הגמרא: אמר
 קרא (ויקרא שם לג) 'והזב את זובו לזכר לזקנה' מקיש - השוה
 הכתוב זכר לזקנה, מה - כשם שזקנה מטמאה מימים, אף זכר
 מטמא מימים. שואלת הגמרא: ולקיש - ונקיש גם זקנה לזכר, מה
 זכר מטמא בראיות אף זקנה טמא גם בראיות. משיבה הגמרא:
 הא מייעט רחמנא - הרי הכתוב מייעט וכתב אצל זב 'וזאת', לומר
 שאין האמור בזב נוהג בזבה. שואלת הגמרא: ומה ראית - מנין לך
 לומר שההיקש בא לרבות ימים בזב והמיעוט בא למעט זבה
 מראיות, שמה היפוך הוא הנכון, שההיקש בא לרבות שהזבה
 טמא בשלש ראיות אפילו ביום אחד, והמיעוט בא לומר שהזב
 לא יטמא אלא בראיות ולא בימים. משיבה הגמרא: מסתברא קאי
 בראיות - מסתבר שהמיעוט מ'וזאת' שכתוב בפסוק העוסק
 בראיות הזב מיעט ראיות, ועל כרחך בא למעט זבה מראיות. אבל
 קאי בראיות מיעט ימים - וכי מסתבר לומר ש'וזאת' האמור אצל
 ראיות הזב בא למעט זב מימים, הרי אין הכתוב מדבר מענין ימים
 כלל.
 הגמרא מביאה ברייתא שנחלקו בה תנאים באותו נידון של
 משנתיו: תנו רבנן, איזו מועד, כל שיעידו בו שלשה ימים. וחזר
 להיות תם על ידי שיהו התינוקות ממשמשין בו ואינו נוגה, דרבי
 רבי יוסי. רבי שמעון אומר, מועד, כל שיעידו בו שנגח שלש פעמים
 ואפילו ביום אחד, ולא אמרו שלשה ימים אלא לחזרה בלבד.
 פסק הלכה בדין זה: אמר רב נתן אמר רב אדא בר אבהו, הלכה
 כרבי יהודה במועד שנעשה מועד דווקא בשלשה ימים, שהרי רבי
 יוסי מודה לו כמובא בברייתא. והלכה כרבי מאיר בתם שחזר
 לתמותו על ידי משמוש התינוקות, שהרי רבי יוסי מודה לו. אמר
 ליה רבא לרב נתן, ולימא מר הלכה כרבי מאיר במועד שנעשה
 מועד אפילו ביום אחד, שהרי רבי שמעון מודה לו. והלכה כרבי
 יהודה בתם שחזר לתמותו רק בשלשה ימים, שהרי רבי שמעון
 מודה לו. אמר ליה רבא לרב נתן, אמא קרבי יוסי סבירא לי - מה
 שאני מכריע ההלכה כרבי יוסי הוא מפני שאני סובר שיש לפסוק

כל הקרוב אל ה' ביתר שאת והגבה למעלה מעלה צריך להיות יותר
 שפל רוח למטה מטה
 ממאמר שבת פרשת וישלח התשכ"ח

בבא קמא. פרק שני - כיצד הרגל - דף כד עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שמיניזולין)" ריג תוספות

1 ריחק נְגִיחוֹתָיו. ג' ימים: תיב. כדכתיב תמול שלשום: רִיחָקָה רֵאִיתִיהָ. ג' ראיות בג' ימים
2 טמאָה ו' ימים כדכתיב כי יזוב זוב דמה ימים רבים וְרִשְׁיוֹן (בתי"כ פ' מצורע) ימים שנים
3 רבים שלשה: קִרְבָּה רֵאִיתִיהָ. כיום אחד טוהרה משומטת שבגעה אלא שומרת יום כנגד
4 יום: הרי הוא אומר וזאת כו'. ומשום גזירת הכתוב הוא דלא דרשין ק"ו: תיב בראיות.

1 ריחק נְגִיחוֹתָיו תיב קורב נְגִיחוֹתָיו לֹא פֶל שֶׁפֶן אָמְרוּ
2 לִיה זָבָה תוֹכִית שְׂרִיחָקָה רֵאִיתִיהָ כִּמְאָה קִרְבָּה
3 רֵאִיתִיהָ טוהרה אָמַר לָהֶן הָרִי הוּא אוֹמֵר וְזֹאת תִּהְיֶה
4 טְמֵאָתוֹ בּוֹזוֹב תִּלְהָה הַכְּתוּב אֵת הַזָּב בְּרֵאִיּוֹת וְזֹאת
5 הַזָּבָה בְּיָמִים כִּמְאֵי דֵהָאִי וְזֹאת לְמַעוֹטֵי זָבָה מְרֵאִיּוֹת
6 אִימָא לְמַעוֹטֵי זָב מְיָמִים אָמַר קָרָא וְהִזָּב אֵת זֹכְבוֹ
7 לְזָכַר וְלִנְקָבָה מְקִישׁ זָכַר לְנִקְבָה מַה נִּקְבָּה בְּיָמִים אָף
8 זָכַר בְּיָמִים וְלִקְשִׁי נִקְבָּה לְזָכַר מַה זָכַר בְּרֵאִיּוֹת אָף
9 נִקְבָּה בְּרֵאִיּוֹת הָא מֵיַעַט רַחֲמֵנָא וְזֹאת וְיָמָה רֵאִית
10 מִסְתַּבְּרָא קָאִי בְּרֵאִיּוֹת כִּמְעַט רֵאִיּוֹת קָאִי בְּרֵאִיּוֹת
11 כִּמְעַט יָמִים תַּנּוּ רַבְּנֵי רַבְּנֵי אִיחּוּ מוֹעֵד פֶּל שְׁהֵעִידוּ בּוֹ
12 שְׁלִשָּׁה יָמִים וְתַם שְׁיָהוּ הַתְּיַנּוּקוֹת כִּמְשִׁמְשִׁין בּוֹ וְאִינוּ
13 נוֹגְתִי דְבָרֵי ר' יוֹסִי ר' שְׁמַעוֹן אוֹמֵר מוֹעֵד פֶּל שְׁהֵעִידוּ
14 בּוֹ שְׁלִשׁ פְּעֻמִּים וְלֹא אָמְרוּ שְׁלִשָּׁה יָמִים אֲלֵא לְחֻזְרָה
15 בְּלִבְדָּר אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַב אֲדָא בַר אֲהֵרָבָה
16 הִלְכְּתָה בְר' יְהוּדָה בְּמוֹעֵד שְׁהָרִי ר' יוֹסִי מוֹדָה לוֹ
17 וְהִלְכְּתָה פְּרָבִי מֵאִיר פְּתַם שְׁהָרִי ר' יוֹסִי מוֹדָה לוֹ
18 אָמַר לִיה רַבָּא לְרַב נַחְמָן וְלִימָא מַר הִלְכָה פְּרָבִי
19 מֵאִיר בְּמוֹעֵד שְׁהָרִי רַבִּי שְׁמַעוֹן מוֹדָה לוֹ וְהִלְכָה פְּרָבִי
20 יְהוּדָה פְּתַם שְׁהָרִי רַבִּי שְׁמַעוֹן מוֹדָה לוֹ אָמַר לִיה
21 אָנָּה פְּרָבִי יוֹסִי סְבִירָא לִי דְרַבִּי יוֹסִי נִימוּקוֹ עֲמוֹ
22 אֲבַעְיָא לְהוֹ שְׁלִשָּׁה יָמִים דְקָתְנִי לִיעוּדֵי תוֹרָא אוֹ
23 לִיעוּדֵי גְבָרָא לְמֵאִי נִפְקָא מִינָה דְאֵתוּ תִלְתָּהּ בֵּיתִי
24 סְהָרִי בְּחַד יוֹמָא אוֹ אֲמַרְתִּי לִיעוּדֵי תוֹרָא מֵיעוּד וְאִי
25 אֲמַרְתִּי לִיעוּדֵי גְבָרָא לֹא מֵיעוּד מִימַר אָמַר הַשְׁתָּא
26 הוּא דְקָמְסָהֶרּוּ בִי מֵאִי תָא שְׁמַע אִין הַשׁוּר נַעֲשֶׂה
27 מוֹעֵד עַד שְׁעִידוּ בּוֹ בְּפִנֵּי בְּעָלִים וּבְפִנֵּי בֵּית דִּין
28 הָעִידוּ בּוֹ בְּפִנֵּי בֵּית דִּין וְשֵׁלָא בְּפִנֵּי בְּעָלִים בְּפִנֵּי
29 בְּעָלִים וְשֵׁלָא בְּפִנֵּי בֵּית דִּין אִינוּ נַעֲשֶׂה מוֹעֵד עַד
30 שְׁעִידוּ בּוֹ בְּפִנֵּי בֵּית דִּין וּבְפִנֵּי בְּעָלִים הָעִידוּהוּ
31 שְׁנִים פְּרֵאשׁוּנָה וְשְׁנִים בְּשַׁנְיָה וְשְׁנִים בְּשִׁלְשִׁית הָרִי
32 פֶּאן שְׁלִשׁ עֲדוּת וְהֵן עֲדוּת אַחַת לְהוֹמָה נִמְצָאת

33 פת ראשונה זממת הרי פאן שתי עדיות והוא פטור והן פטורים נמצאת פת שנייה
34 זממת הרי פאן עדות אחת והוא פטור והן פטורים נמצאת פת שלישית זממת
35 בולן חייבין ועל זה נאמר ועשיתם לו כאשר זמם וגו' אי אמרת ליעודי תורה שפיר
אלא

הנה דרשין וזאת ללוחם ולא להנחיש שאין שנים פוסלין בבניהם אלא משום דדרשין ליה מאשר ללוחם: אָנָּה רבי יוסי ס"ל. והא דלא קאמר הלכה כרבי יוסי משום דניחא ליה למנוקט
תנאי דמתניתין: א' ליעודי גברא. לא שהיא מועד לעבור בהתראות דאם כן לא היה מתחייב עד נתיקה של חמישים ניש אלא ליעודי שיועידו בכל פעם שנגזר שורו וישמרו: תִּלְתָּהּ
ביתי עדים. לא דוקא דהוא הדין פת אחת: הַשְׁתָּא הוא דקמסהרי בי. תימה לר"י דמי' קנס לא הוי אפי' למיד' לעיל דף טו. פלגא נוקא קנסא דמכי נגזר שלש נגידות: זבא מחוקת שימור
ונראה לתרץ דאין חצי נוק חילוק כיון דהוי קנס בחד דוכתא הוי קנס בכל דוכתא כדאשבחן גבי שלשים של עבד דאפי' העבד שוה שלשים לא פרוח ולא יותר מכל מקום הוי קנס ואי
מודה ביה מיפטר.

בפני' ב"ד. והו מסברא דמי יקבל עדות אם לא בפני בית דין: הַרְר' כאן שלש עדיות. לענין שלש אחין ואחר הן מן הנוק מצטרף עמהן:

1 והרר עוראל פ' דאיבא בנייהו דלאמי דרדיש לא ישמרו לנגיחה ד' לא משלם נוק
2 שלם עד יום ד' דלא ישמרו הרי יום ד' דומיא דתמול שלשום אכל לרְבָא דלא כתיב נגיחה
3 ד' אפילו נגזר ד' בג' חייב וקשה למאי דפי' דלא משלם ברביעית ניש אפי' למיד' ליעודי
4 תורה אפי' הכי העידו בבעלים בנגיחה ג' דאמרין לקמן בפרק שור שנגזר ארבעה וחמשה רח'
5 מא. ושם וכו' מאחר דמתם קטלין ליה מועד
6 הדיכ משבחת לה ומשני בגון שהזמנו וזממי
7 וזממין ופריך הניחא אי ליעודי תורה שפיר אלא
8 אי ליעודי גברא בעינן מצי אמר ליה לא הנה
9 נדעא דתוראי נגזן ולפי מה שפיר' אפילו אי
10 ליעודי תורה נמי לא אתי שפיר ר"ל דלכתחילה
11 כשהזמנו וזממי כפיות לקחו ובקעלים את
12 השור והשכאן וזממין וזממין והעידו בבעלי
13 בבית דין לא הסיפוי לגמור את דינו עד שנגזר
14 נגיחה ד' בעוד שהיה בבית בעליו וכמדי' גומרין
15 דינו של שור שלא בפניו והו"מ למפרך הניחא
16 למיד' גומרין אלא בלא הכי פריך שפיר הניחא
17 אחר ר"ת מפרש שאין נאקר על ידי גמור דין כל
18 זמן שהוא קיים ועדיין שלו הוא עד לאחר
19 סקילה או לאחר שחיטה והשתא אתי שפיר אפי'
20 נגמר דינו ואח"כ נגזר והא דקתי' לקמן כבד"ק
21 נמצאת פת שלישית וזממין בולן חייבין אע"ג
22 דעדיין לא חייב נוק שלם מכל מקום כיון
23 שמייעדין אותו וממילא מתחייבין נוק שלם
24 ברביעית כשהזמנו צריכין לשלם כפי מה
25 שתעלה נגיחה ד' כשיגזר אע"ג דבפרק התנחנך
26 (סנהדרין דף פו) אמר עידי גיביה כנפש שהזמנו
27 ועידי גיביה ראשונה של בן סורר אין נהרגין
28 הקם לא משום דכבול להיות שלא: זבא ליד
29 חיוב פטרין ליה אלא התם משום דמעו מימר
30 להלקותו באנו ועידי גיביה כנפש שהזמנו לוקין
31 כדפירש הקם כפוטנס אכל הקבא ע"כ לא באו
32 כי אם ליעודו ולחייבו נוק שלם כשיגזר נגיחה ד'
33 כדמסיק ואויל דלא מצו למימר לחיובי פלגא
34 נוקא קאתיין אי"כ אין חייבין אלו כפיות אלא
35 במה שעשאו מועד ואומדין כמה נפחת שורו
36 מדמיו ולא צריכא השתא לנגיחה רביעית כלל
37 הַרְר' הוא אומר וזאת. ואם תאמר כל שבין השתא
38 דאיבא למימר תוכיח דמיעט קרא בהדיא ר"ל
39 דה"ק דהתם גלי קרא דלא שריבא התם סברא של
40 קירוב וריחוק שאין שם השטעם תלוי משום
41 דמחוקת בכך רואה אלא דגזירת הכתוב הוא
42 דבשלשה ימים היא זבא אפי' אם זבא אליהו
43 ויאמר ודאי לא תראיה עדי: וְלִלְמָא למעוטי וכו'
44 ממימם. ולא געי למימר אכל לא זבא מראית דאם
45 כן לטותק מוזאת אי נמי דמקשה סוף אהיקשא
46 וכדפריך בסמוך מה ראיית:
47 קָאִי בראיות ממעט ראיות. תימה אדרבה קאי
48 בְּבִיב מְעַט זָב קָאִי בְּבִיב מְעַט זָבָה
49 כדדרשין ב"ק דשחיטת חולין רח' כו. ושם
50 שאין הלוחם פסולים במומים דכתיב וזאת אשר
51 ללוחם ואין אחרת ללוחם ויש לומר דהתם נמי
52 הנה דרשין וזאת ללוחם ולא להנחיש שאין שנים פוסלין בבניהם אלא משום דדרשין ליה מאשר ללוחם: אָנָּה רבי יוסי ס"ל. והא דלא קאמר הלכה כרבי יוסי משום דניחא ליה למנוקט
53 תנאי דמתניתין: א' ליעודי גברא. לא שהיא מועד לעבור בהתראות דאם כן לא היה מתחייב עד נתיקה של חמישים ניש אלא ליעודי שיועידו בכל פעם שנגזר שורו וישמרו: תִּלְתָּהּ
54 ביתי עדים. לא דוקא דהוא הדין פת אחת: הַשְׁתָּא הוא דקמסהרי בי. תימה לר"י דמי' קנס לא הוי אפי' למיד' לעיל דף טו. פלגא נוקא קנסא דמכי נגזר שלש נגידות: זבא מחוקת שימור
55 ונראה לתרץ דאין חצי נוק חילוק כיון דהוי קנס בחד דוכתא הוי קנס בכל דוכתא כדאשבחן גבי שלשים של עבד דאפי' העבד שוה שלשים לא פרוח ולא יותר מכל מקום הוי קנס ואי
56 מודה ביה מיפטר.
57 בפני' ב"ד. והו מסברא דמי יקבל עדות אם לא בפני בית דין: הַרְר' כאן שלש עדיות. לענין שלש אחין ואחר הן מן הנוק מצטרף עמהן:

1 אלא אי אמרת לייעודי נקרא בעינן ג' ימים ועל כל גלי נגיחה ונגיחה צריך להעיד ביזמיה
2 ולא משכחת לה דמשוה ליה מועד אלא בג' ימים לימרו הנה קמאי כו' ולייעודי תוראי מי
3 נתיא. נהי דקמאי ודאי לייעודיה נתפוננו שדרי יודעים שאין על ניקח השלישי לתבוע
4 נגיחות ראשונות אלא כדי לייעודו ולחייבו ג' ימים אלא הנה בתראי שצריכים לו בלא עדות

5 ב' הכחות לחייבו ח'י: לימרו אנו לאו לייעודי
6 איתנו. ולא יהו ידעין בהנה בתרה כיתות אלא
7 לחיוביה פלגא נוקא ואין עלינו לשלם אלא חצי
8 הנקו: ח"י דקא טרפו רמזין. כלומר לייעודי
9 תוראי נתיא וביום אחד ובגון דקא מרמזי רמזי
10 בת עידי ראשונה לעידי בת שלישית שיעידו
11 הלכה ודאי אחרונים נמי לכה נתפוננו והיו
12 יודעים בראשונים וכך שמעתי: רב אשי אמר.
13 לעולם לא ייעודי תוראי נתיא דמקמינן לה
14 בשבאו רצופים כולם באו ביחד דהשתא ודאי
15 ידעי הני בהני: ואין מכירים את השור. הלכה לא
16 נתפוננו אלא לעשותו מועד שהיו יודעים בעדות
17 הראשונים דמיום חצי נוק כון דאין מכירים
18 את השור לא אתו ומסדדי דתם אינו משלם
19 אלא מנופו אכל לייעודי נקרא לא נתיא דמועד
20 למימר קמאי מי ידעין דלכתה תלתא יומי אתו
21 הני ומייעדי ליה אנו אפלא נוקא איתנו ולכא
22 למימר הני אנו מכירין את השור ולייעודי אתו
23 דמי הו ידעי וסופו לחזור לנגוח שניה
24 ושלשית: כלבו של חבירו בחבירו. לוי המששה
25 כלב דאנון בשמעון: ודאי פטור. דנקרא בנקוח
26 דהוא: הא נתיא. שור אחר על ידי משמשו התניק
27 חייב ואע"פ דחסיי הוא: דלמא. אע"פ דנגח תם
28 הוא דלא היה ובהיה נגיחה לא מחייב והאי
29 דקתני ואינו נוגח לשניה תם קתני: ששוי
30 בעצמו. ששן הכלב את המששה בעל הכלב
31 פטור: נעשה מהלכת ברבוצה פטורה. דלא היה
32 לה לרבוץ ברשות הרבים וכל המששה וקא אתר
33 ושקה בו פטור: מתני' נגח נגה כו'. כולן
34 תולדות קרן הן: שהוא פטור. כדכתיב ובער
35 בשדה אחר: דיו למא מן הדין להיות כדיון. קרן
36 ברשות הדיקן שאתה מביא מדין קרן ברשות
37 הרבים וקאמרת קרן שהתמיר עליה ברה"ר אינו
38 דין שנתמיר עליה ברשות הדיקן:
לא

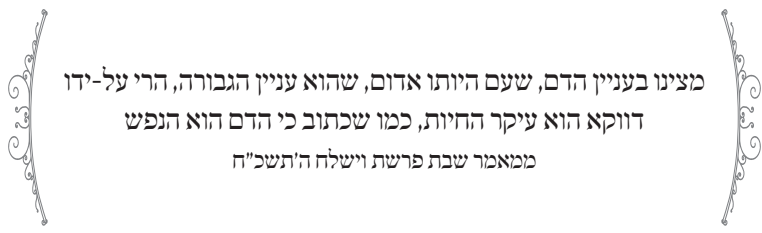
נגח נשך רבין בעט ברשות הרבים משלם חצי נוק ברשות הדיקן רבי טרפון אומר נוק שלם
ותכמים אומרים חצי נוק אמר להם רבי טרפון ומה במקום שהקל על השן ועל הרגל ברשות
הרבים שהוא פטור החמיר עליהן ברשות הדיקן לשלם נוק שלם מקום שהחמיר על הקרן
ברה"ר לשלם חצי נוק אינו דין שנתמיר עליו ברשות הדיקן לשלם נוק שלם אמרו לו דין
לבא מן הדין להיות כדיון מה ברה"ר חצי נוק אף ברשות הדיקן חצי נוק אמר להם אף אני
לא

קודם הקרה וכן פ"ח דהך מתני' בין לייעודי תוראי בין לייעודי נקרא ובעינן לא אפשיט ותימיה דלא משיי שאין מכירין השור הפנוגה אי נמי שנגח שור של כנעני או שהעידו
שנגח שוורים של עצמו ואורי דשקא אין העקרא מועלת אלא בפני חיוב ולכה לא מצי למימר שאין מכירים השור הפנוגה דאי אין מכירים שקא יהו דכנעני או דהפקר: המששה
כלבו של חבירו כו'. לא דמי לשור האצטדין (לקמן דף לט.) שהאדם נלחם עמו להורגו:

1 לימרו הנה קמאי כו'. הוא הדין דהר"מ למפרך מבתראי שלא ידעו בראשונים בין שבאו
2 בג' ימים אלא מקמאי פריך בפשיטות טפי:
3 לימרו הנה בתראי וכו'. מקמאי לא הר"מ למפרך דמובח מילתא דלייעודי איתו
4 מדהמתינו עד נגיחה ג' ואתי מאי קאמר מנא ידעין דכל דקאי בגי דינא כו'

5 לוקמא בגון שהיו אחרונים במקדמו כשהעידו בת
6 ראשונה ר"ל דעל כהנה אירי כשהעידו בת
7 שלישית תחלה דאי כשהעידו לבסוף אם פן
8 הקשה מקמאי דלוקמא לחיוביה פלגא נוקא איתו
9 דליכא הוכחה במה שהמתינו עד נגיחה שלישית
10 דשקא לא היה להם פנאי ללא לב"ד להעיד אלא
11 כשהמתינו עד כשהעידו בת שלישית או מוכחא
12 מילתא דלייעודי איתו:

13 אלא דקמרימו רמזין. לפי הספרים דגרסי אלא
14 משמע דבעי לאוקמי הכא נמי דקמרימו
15 רמזין ונתיא אפי' אי לייעודי נקרא ובגון שבכל
16 שלשה ימים באו אלו עם אלו וקמרימו ולא
17 ברמיזה כההיא דהנזקין דיתום מיירי ברמיזה
18 גרועה דלא מילתא היא אי' דניי נפשות שאני
19 וכל הנה שנויי בתראי אתו נמי לייעודי נקרא:
20 במכירין בעל השור כו'. ואם תאמר אבתי
21 מצו למימר לחיוביה פלגא נוקא
22 קאיתנו אקסן שבשוריים כדתנן בהפנוגה לקמן דף
23 לה) גבי זה ואמר קסן הויק ר"ל דכול לומר אחד
24 מהם נאבד אי' דנאבד אחד מהם אחר כל נגיחה
25 ואתי כיון דאין מכירין את השור שקא אותו
26 שנגח ראשונה לא הוה שנגח שניה ושלשית ו"ל
27 בגון שלאחר שהעידו כולם ראשו והכירוהו
28 שקה עושה כל דהנזיות ואם תאמר לייעודי
29 נקרא אין העדים שהעידו ביזם ראשון יכולין
30 ליעיד אלא שחוששין שקא יגח בו ג' ויכירו
31 ומעט זה יכולים נמי לומר לחייבו חצי נוק באנו
32 כשיכירו ואפי' כי אמרינן לייעודי תוראי דמיענו
33 למימר דמיירי כשהכירוהו עד שנגח המששה
34 נגיחות ולאחר שלשה ימים בשבאו להעיד
35 נתערב בין שוורים אחרים הדומים לו או שכחו
36 מה שור היה ואין מכירין אותו בשעת העדות
37 דהשתא ודאי לייעודי איתו ואף על פי שאין
38 מכירין אותו ישלם ג' ימים כשינגח נגיחה רביעית
39 כרבי אהא דאמר בריש המוכר פירות (כ"ב דף ע"ג
40 רש"י) בידוע שזה הרגו ומי' אותם שהכירו
41 תחילה יכולים הם לומר לחייבו חצי נוק באנו
42 כשיכירו דלייעודי נקרא נמי לא מצי אמר אלא
43 שחוששין שקא יגח שנים או שלשה ויכירוהו
44 ר"ל דאי לחייבו ח'י אתו לא היה להם להעיד
45 כלל עד שביירוהו אכל ודאי לייעודי אתו כי פן
46 לייעודי תוראי ובין לייעודי נקרא צריכין להעיד
47 קודם נגיחה רביעית דאין הבעלים מתחייבים עד
48 שידעוהו תחילה ולכה צריכין למחר להעיד
49 קודם הקרה וכן פ"ח דהך מתני' בין לייעודי תוראי בין לייעודי נקרא ובעינן לא אפשיט ותימיה דלא משיי שאין מכירין השור הפנוגה אי נמי שנגח שור של כנעני או שהעידו
50 שנגח שוורים של עצמו ואורי דשקא אין העקרא מועלת אלא בפני חיוב ולכה לא מצי למימר שאין מכירים השור הפנוגה דאי אין מכירים שקא יהו דכנעני או דהפקר: המששה
51 כלבו של חבירו כו'. לא דמי לשור האצטדין (לקמן דף לט.) שהאדם נלחם עמו להורגו:

60 במשנה שאם נגח על ידי משמוש התינוקות חייב לשלם, הרי רק
 61 דיוק הוא ממה שנאמר ואינו נוגח, ואם כן דלמא - שמא נדייק הא
 62 נגח לא הוי תם - שאם נגח אינו חוזר לתמותו, ומכל מקום ביהיא
 63 נתיקה לא מחייב - על אותה נגיחה שנגח על ידי משמוש התינוקות
 64 אינו חייב לשלם, כי גירוחו אחרים.
 65 הגמרא מנסה לפשוט ממשנה אחרת: תא שמע ממה ששנינו
 66 (סנהדרין עו), שיפה בו - אדם ששיסה בחבירו את הכלב או
 67 שיפה בו נחש וחרג את חבירו, פטור המשסה מעונש מיתה, כיון
 68 שהוא רק היה גורם. ומדייקת הגמרא, מאי לאו - האם אין כוונת
 69 המשנה בכך שנקטה 'פטור' בלשון יחיד לומר שפטור רק המשסה
 70 וחייב בעל כלב או הנחש כיון שממונו הזיק. ואם כן נפשטה מכאן
 71 האבועא שבעל הכלב חייב. דוחה הגמרא: לא - אין הכרח שזו
 72 היא כוונת המשנה, אלא אמא שהמשנה נקטה 'פטור' בלשון יחיד
 73 כדי לחדש שפטור אף משסה - שגם המשסה פטור, אך דין בעל
 74 הכלב היה פשוט המשנה שהוא פטור ולא הוצרכה לכותבה.
 75 הגמרא מביאה אופן שבו אין ספק: אמר רבא, אם תמצי לומר - אף
 76 אם תפשוט שהמשסה בלבו של חבירו פחבירו, בעל הכלב חייב, מכל
 77 מקום שיפוח הוא בעצמו - אם הכלב הזיק את המשסה עצמו, פטור
 78 בעל הכלב. מאי מעמא, לפי שכל המשסה - כל העושה דבר שאין לו
 79 רשות לעשותו ומתוך כך בא אחר וישנה בו, שהזיקו, פטור השני אף
 80 שגם הוא עשה שלא ברשות. והוא הדין כאן, כיון שהמשסה שינה
 81 במה ששיסה את הכלב שבו אין בעל הכלב חייב בנוזקו.
 82 רב פפא מביא דין חבל בשם ריש לקיש: אמר ליה רב פפא לרבא,
 83 איתמר משמיה ריש לקיש פנותיך - כדברייך, דאמר ריש לקיש, שתי
 84 פרות שהיו ברשות הרבים, אחת מהם רבוצה ואחת מהם מהלכת,
 85 ובעטה מהלכת רבוצה והזיקתה, פטורה, ואף ששינתה במה
 86 שבעטה בה שהיה אין לה רשות לבעוט, מכל מקום הרבוצה
 87 שינתה תחילה במה שרבוצה ברשות הרבים, וכל המשנה ובה
 88 אינה ושינה בו פטור. אבל אם בעטה רבוצה מהלכת, חייבת,
 89 שהיה המהלכת לא שינתה ואין לרבוצה רשות להזיקה.
 90 רבא מחלק בין דבריו לדברי ריש לקיש: אמר ליה רבא לרב פפא,
 91 אמא ביהיא - באותו מקרה שבעטה מהלכת ברבוצה, חייב
 92 מחייביןא - הייתי מחייב את בעליה של המהלכת, משום דאמרין
 93 ליה, כי אית לך רשותא לסגוי עלי - אמנם יש לפרתך רשות לעבור
 94 ולדרוך על פרתו הרבוצה, אך לבעוטי כי לית לך רשותא - לבעוט
 95 בה אין לפרתך רשות, ואם עשתה כן הרי היא חייבת ככל פרה
 96 שבעטה.

משנה

97 משנה זו עוסקת בשור המזיק ברשות הניזק, שנמנה לעיל (טו):
 98 כאחד מחמישה המועדים.
 99 שור המזיק שנכנס והזיק ברשות הניזק, יציג מתחייב בעל השור
 100 וכמה מתחייב, נגח בקרניו, נגח - דחף בגופו, נשך, רבץ על כלים,
 101 בעט ברגליו והזיק, שכל אלו הם תולדות הקרן, שנעשו בכוחו
 102 להזיק ואין הנאה להזיקן ואין הזיקן מצוי, ברשות הרבים, משלם
 103 חצי נזק, אבל ברשות הניזק, רבי מרפון אומר שמשלם נזק שלם,
 104 והחכמים אומרים שמשלם חצי נזק.
 105 התנאים מבארים את שיטתם: אמר להם רבי מרפון לחכמים, דין
 106 זה שקרן ברשות הניזק חייב נזק שלם נלמד בקל וחומר, ומה
 107 במקום שהקל הכתוב על השן ועל הנזל שהזיקו ברשות הרבים
 108 שהוא פטור, אף על פי כן החמיר עליהן כשהזיקו ברשות הניזק
 109 שחייב לשלם נזק שלם, ומובח שחצר הניזק חמורה להחייב בה
 110 יותר מרשות הרבים, במקום שהחמיר על הקרן ברשות הרבים,
 111 שחייב לשלם חצי נזק, האם אינו דין שנתחמיר עליו שאם הזיק
 112 ברשות הניזק שחייב לשלם נזק שלם. אמרו לו חכמים, דיו לנא מן
 113 הדין להיות כדיון - אין לחייב את הנלמד בקל וחומר יותר מהחוב
 114 שיש על המלמד, וכיון שכן, מה קרן ברשות הרבים חייבת רק חצי
 115 נזק, אף ברשות הניזק חייבת רק חצי נזק.
 116 אמר רבי טרפון, אף אני

1 אלא אי אמרת שלייעודי נקרא הצריכה התורה שלשה ימים,
 2 וצריכים להתרות בו בין נגיחה לנגיחה, ועל כרחך לא באו כולם
 3 ביום אחד, אם כן היאך אנו מחייבים את הכתות הראשונות על
 4 זממם לגרם למועדות, למירו הנך קמא - יכולים כת ראשונה
 5 ושניה לומר אמן מי הנה ידעין דבתר שלשה ימי אתו הני ומיעודי
 6 ליה - וכי היינו יודעים שאחר שלשה ימים יבואו אלו העדים
 7 האחרונים ועשוהו מועד, כלומר, באנו רק לחייבו חצי נזק
 8 של צד תמות, ולא היתה כוונתנו לעשותו מועד. וכיון שהברייתא
 9 מחייבת אותם גם על חצי נזק של מועדות של נגיחה שלישית
 10 מוכח שהמטרה היא ליעודי תורא, וכולם באו ביום אחד להעיד
 11 כדי שהניזק השלישי יקבל נזק שלם.
 12 רב כהנא מקשה שגם אם ליעודי תורא אין הברייתא מיושבת:
 13 אמר רב אשי, אמריתא לשמעיתא קמיה דרב פהנא - אמרתי שמועה
 14 זו לפני רב כהנא, ואמר לי, וליעודי תורא מי ניהא - האם לפי הצד
 15 שליעודי תורא הברייתא מיושבת, הרי קשה היאך אנו מחייבים
 16 הכת האחרונה בחלק מחצי נזק של מועדות, ולמירו הנך פתראי -
 17 יאמרו אלו העדים האחרונים אמן מנא ידעין דכל דקאי בי דינא
 18 לאסהודי בתורא קאתו - מנין לנו לידע שכל כתות העדים
 19 העומדים בבית דין באו להעיד על אותו שור שנגח, אמן לחייבי
 20 נקרא פלגא נקרא אתו - אנו באנו רק להעיד על נגיחה אחת
 21 ולחייבו חצי נזק של תמות, ולא היינו יודעים שיש עוד עדים
 22 המועדים על אותו שור שברב נזק לפני כן.
 23 הגמרא מיישבת את הברייתא לפי הצד שליעודי תורא. מתרצת
 24 הגמרא: אם ליעודי תורא אפשר ליישב את הברייתא כשבאו
 25 להעיד ביום אחד, וכגון דקמרמי רמוי - שראינו את עדי כת
 26 הראשונה רומים לעדי כת האחרונה שיעידו, ומוכח שהאחרונים
 27 יודעים מהכתות שלפניהם ואינם יכולים לומר לחייבו חצי נזק
 28 בנהו.
 29 תירוץ אחר: רב אשי אמר, מדובר בשפא רצופים - שכל הכתות
 30 באו יחד לבית דין להעיד, ובדאי ידעו האחרונים שגם האחרים
 31 באים להעיד על אותו השור.
 32 תירוץ נוסף: רבינא אמר, מדובר באופן שהעדים מבידין את בעל
 33 השור ואין מבידין את השור, ולכן אינם יכולים לומר באנו לחייבו
 34 חצי נזק של תמות, שהרי תם משתלם מגופו ואין עדותם יכולה
 35 לחייב חצי נזק של תם אם אינם מעידים איזה שור נגח, ומוכח
 36 שבאו להעיד כדי לעשותו מועד. ומיד תמהה הגמרא: אלא היכי
 37 מיעודי ליה - אם אינם מכידין את השור היאך מתרים בבעלים
 38 לשמור את שורו, הרי אינו יודע איזה שור נגח. מיישבת הגמרא:
 39 דאמר - שאומרים לו, תורא ננהא אית לך בקרקף אכעי לך לנטורי
 40 לבוליה בקרא - שור נגח יש לך בין בקרן ועליך לשמור את כל
 41 בקרך.
 42 הגמרא מביאה ספק ומנסה לפשוט ממשנתנו: אבעיא להו,
 43 המשסה [המגרה] בלבו של חבירו פחבירו והזיק, מהו שיתחייב
 44 בתשלומין. ומבארת הגמרא, משסה רמאי שהוא פטור, שכן הוא
 45 רק גרם לכלב שזיק וגרמא בניזקין פטור, אלא בעל כלב מאי, האם
 46 יש לחייבו בנוק שעשה כלבו על ידי ששיסוהו, מי אמרין מצי אמר
 47 ליה - האם אומרים שיכול בעל הכלב לומר אמא מאי עבדינא ליה
 48 - אני מה הזקתי לו, הרי אם לא שיסוהו זה לא היה הכלב מזיק
 49 מעצמו, או דלמא אמרין ליה - אומרים לבעל הכלב כיון דירעת
 50 בכלבך דמשפי ליה ומשתפי - כיון שאתה מכיר בכלבך שאם
 51 מגרים אותו הוא מתגרה ומזיק, לא אכעי לך לאשהיהויה לא היה
 52 לך להשהותו ברשות הרבים ופושע אתה בשמירתו.
 53 הגמרא מנסה לפשוט ממשנתנו: אמר רבי יוחא, תא שמע ממה
 54 ששנינו במשנתנו יתם - שור שנעשה מועד חוזר לתמותו על ידי
 55 שיחה התינוקות ממשמשין בו ואינו נוגח, ומשמע הא נוגח - אבל
 56 אם היה נוגח בגלל המשמוש היה חייב על אותה נגיחה, והרי לא
 57 נגח מעצמו אלא על ידי משמוש התינוקות, ומוכח ששור הנוגח
 58 על ידי שאדם אחר גירחו חייב לשלם.
 59 אביי דוחה את הראיה: אמר אביי, מי קתני נגח חייב - וכי מפורש

54 שביארו רבנן. משיבה הגמרא: הווא 'תַּסְגָּר שְׁבַעַת יָמִים מחוץ
 55 לַמְּחֵנָה' לא בא ללמד את חיוב ההסגר בניזפת השכינה, אלא
 56 ללמד דְרִשְׁיָן - שדורשים את הכלל ש'דיו לבא מן הדין להיות
 57 כנידון' הווא בא, ולכן אינה חייבת בהסגר ארבעה עשר ימים, ואם
 58 כן, ה'דיו' שנאמר לגבי מרים הוא רק באופן שהקל וחומר לא
 59 נפרך לגמרי, אבל באופן שהקל וחומר נפרך לגמרי לא אומרים
 60 דיו לבא מן הדין להיות כנידון.

61 שואלת הגמרא: וְרַבְּנָן שדרשו את הפסוק 'תַּסְגָּר שְׁבַעַת יָמִים מחוץ
 62 לַמְּחֵנָה' ללמד שצריך הסגר שבעה ימים מחמת ניזפת השכינה,
 63 מניין להם הכלל של 'דיו' לגבי הסגר מרים. משיבה הגמרא: פְּתִיב
 64 קְרָא אַחֲרֵינָא - רבנן למדו את 'דיו' מפסוק אחר, שנאמר (במדבר
 65 יב טו) 'וְתַסְגָּר מִרְיָם מחוץ לַמְּחֵנָה שְׁבַעַת יָמִים'.
 66 שואלת הגמרא: וְלִרְבִּי מִרְפָּוִן שלמד את הכלל של 'דיו' מהפסוק
 67 'תַּסְגָּר שְׁבַעַת יָמִים מחוץ לַמְּחֵנָה', מדוע נכתב הפסוק 'וְתַסְגָּר מִרְיָם
 68 מחוץ לַמְּחֵנָה שְׁבַעַת יָמִים'. משיבה הגמרא: הווא - 'וְתַסְגָּר מִרְיָם
 69 מחוץ לַמְּחֵנָה שְׁבַעַת יָמִים' בא להשמיענו דְּאִפִּילוּ בְּעֵלְמָא - בשאר
 70 דרשות קל וחומר דְרִשְׁיָן - דורשים דיו לבא מן הדין להיות כנידון,
 71 ולא תֵּאמָר ש'דיו' נאמר דווקא הָכָּא - בהסגר מרים מִשּׁוּם כְּבוֹדוֹ
 72 שֶׁל מֹשֶׁה שהתפלל על מרים שלא תלקה בצרעת ולא תהיה
 73 צריכה הסגר, אֲבָל בְּעֵלְמָא לא, קָא מוֹשְׁמַע לָן שדין זה נאמר בכל
 74 קל וחומר.

75 הגמרא דנה האם יש מי שאינו סובר כלל את 'דיו לבא מן הדין
 76 להיות כנידון': אָמַר לִיה רַב פְּאָא לֹאכְיָי וְהָא - הלא מצינו להָא
 77 תַּנָּא דְלֵא דְרִישׁ דְּיָדוּ' כלל וְאָף עַל גַּב דְּלֵא מִפְּרִיזָה הִקְלָ וְחֻמְרָא מחמת
 78 ה'דיו', דְּתַנְיָא, קְרִי כּוּב מַיְיָן שמתמא במגע ובמשא, וְדִין הווא - דין
 79 זה נלמד מקל וחומר, וְכֹה רוק הקל שהוא הַהוּר בְּמַקְרָה שיוצא מן
 80 הַהוּר, מכל מקום הווא קָמָא בְּמַקְרָה שיוצא מן הַטְּמֵא - זב
 81 שנאמר (ויקרא טו ח) 'וְכִי יִרַק הַזָּב פְּהוּר', ודרשו חכמים (גיטא
 82 נה) לרבות את מה שביד הטהור, כגון זב שירק דבר טהור
 83 הנמצא ביד הטהור ונמצא הטהור נושא את רוק הזב ונטמא בוה,
 84 קרי החומר שהוא קָמָא בְּמַקְרָה שיוצא מן הַהוּר האם אינו דין
 85 שְׁהָא קָמָא בְּמַקְרָה שיוצא מן הַטְּמֵא - הוב. מוכיחה הגמרא, וְקָא
 86 מַיְיָתִי לָהּ - הברייתא מביאה דרשה זו בִּין לְטוּמַאֵת מִנְעַע וּבִין
 87 לְטוּמַאֵת מִשָּׂא. וְאִפִּיא - ומדוע שכבת זרע שיוצא מוזב מטמאת
 88 גם במשא, נִימָא - נאמר דֹּאֲהֵי - שהועיל הקל וְחֻמְרָא ללמוד
 89 טומאת מִנְעַע בקרי היוצא מן הזב, וְאִהֵי - והועיל הכלל של 'דיו
 90 לבא מן הדין להיות כנידון' לְאִפְּוּרִי - למעט דין טומאת מִשָּׂא בקרי
 91 של זב, שהרי שכבת זרע של אדם טהור, שממנה אנו לומדים קל
 92 וחומר, אינה מטמאת במשא אלא רק במגע, ו'דיו' זה אינו פורך
 93 את הקל וחומר לגמרי, שהרי אנחנו ממשיכים ללמוד מהקל
 94 וחומר שקרי של זב מטמא במגע. ומוכח שתנא זה אינו סובר כלל
 95 את דין 'דיו' ואפילו באופן שהקל וחומר אינו נפרך.

96 הגמרא מביאה אפשרות לדחות את ההוכחה: וְכִי תִימָא - ואם
 97 תאמר ש'מִנְעַע שמתמא בקריו של זב לא אֲצַטְרִיזָה - אין צורך בקל
 98 וְחֻמְרָא, משום דְּקִרֵי של זב לא גָרַע מקרי היוצא מִבְּרָא - ומאדם
 99 הַהוּר שמתמא במגע, וממילא על ידי ה'דיו' יעקר כל הקל וחומר,
 100 אין ליישב כן, שהרי אֲצַטְרִיזָה - הקל וחומר נצרך, משום דְּלִיבָא
 101 דְּעִתָּה אִמְנֵא - היית מעלה בדעתך לומר שכיון שלגבי טומאת קרי
 102 'מִקְרָה לִיָּה' פְּתִיב בתורה (דברים כג יא), יש ללמוד מכך ש'מִי
 103 שִׁקְרִי גוֹרֵם לוֹ טוּמְאָה, קריו מטמא במגע, וְרַצָּא זֶה - הוב) שְׁאִי
 104 קְרִי גוֹרֵם לוֹ טוּמְאָה אֵלָּא דְּכָר אַחֲרָ גָרֵם לוֹ את טומאתו, דהיינו
 105 יציאת הזיבה, ולכן קרי של זב לא יטמא אף במגע, קָא מוֹשְׁמַע לָן
 106 על ידי הקל וחומר שקרי היוצא מן הזב מטמא בין במגע ובין
 107 במשא, ואם היינו סוברים 'דיו' היה לנו לומר שיועיל ה'דיו'
 108 להעמיד את הקל וחומר על טומאת מגע בלבד ולא בטומאת

1 לא אִדּוּן קָרָן בחצר הניזק מִקְרָן ברשות הרבים, אלא אֲנִי אִדּוּן קָרָן
 2 בחצר הניזק מִקְרָל בחצר הניזק, וְכֹה בְּמִקּוּם שֶׁהִקְלָ עַל הַשּׁוֹן וְעַל
 3 הַקָּל שפטורים פְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, הַחֲמִיר בְּקָרָן לחיובו בחצי נזק,
 4 בְּמִקּוּם שֶׁהַחֲמִיר עַל הַשּׁוֹן וְעַל הַקָּל בְּרִשּׁוֹת הַנִּיזָק לחיובם בנוק שלם,
 5 האם אינו דין שְׁתַּחֲמִיר בְּקָרָן בחצר הניזק לחיובו נזק שלם. אָמַרו לוֹ
 6 חכמים, גם על קל וחומר זה יש לומר דיו לבא מן הדין להיות כנידון,
 7 מה קרן פְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים חייבת רק חצי נזק, אֲף בְּרִשּׁוֹת הַנִּיזָק חייבת
 8 רק חצי נזק:

גמרא

9 הגמרא דנה במחלוקת רבי טרפון וחכמים. מקשה הגמרא: וְרַבִּי
 10 מִרְפָּוִן, האם לית ליה - אינו סובר ש'דיו לבא מן הדין להיות כנידון,
 11 וְהָא - הלא הכלל ש'דיו לבא מן הדין להיות כנידון מִדְּאִוְרֵייתָא
 12 הווא, דְּתַנְיָא, מִדִּין קָל וְחֻמְרָא בִּיצֵד - מה המקור שדורשים קל
 13 וחומר. שנאמר לאחר שמרים ואהרן דברו על משה, ומרים נענשה
 14 בצרעת (במדבר יב יד) 'וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאַבְיָה יֶדְךָ וְיֶדְךָ בְּפִתְיָה
 15 הִלֵּא תִּכְלֹם שְׁבַעַת יָמִים תַּסְגָּר שְׁבַעַת יָמִים מחוץ לַמְּחֵנָה, כלומר,
 16 הלא אילו היה אביה מראה לה פנים וזעפות היא היתה נכלמת
 17 שבעה ימים, קָל וְחֻמְרָא לנזפת על ידי הַשְּׂכִינָה שעליה להיכלם
 18 כפליים בשיעור אֲרַבְּעָה עָשָׂר יוֹם, אֵלָּא שאף על פי כן אמר הקדוש
 19 ברוך הוא שמרים תסגר רק שבעה ימים, כיון ש'דיו לבא מן הדין
 20 להיות כנידון, כלומר, שדין הנזפת על ידי השכינה לא יהיה יותר
 21 חמור מהנזפת על ידי אביה. ומבואר בברייתא ש'דיו לבא מן הדין
 22 להיות כנידון' הוא מדאורייתא, ואין רבי טרפון לומד שקרן ברשות
 23 הניזק חייבת נזק שלם בקל וחומר מקרן ברשות הרבים שחייבת את
 24 חצי נזק. מתרצת הגמרא: כִּי לִית לִיה - האופן שאין לפי טרפון
 25 את הלימוד של דיו לבא מן הדין להיות כנידון, הווא רק הִיכָא
 26 דְּפַסְפְּרִיזָה - במקום שמופרך הקל וְחֻמְרָא, אבל הִיכָא דְלֵא מִפְּרִיזָה -
 27 במקום שלא מופרך הקל וְחֻמְרָא, אִית לִיה - יש לרבי טרפון את
 28 הלימוד ש'דיו לבא מן הדין להיות כנידון. וממילא הָתָּם - במעשה
 29 מרים ששָׂבְעָה ימי ההרחקה מחמת ניזפת דְּשִׂכְיָנָה לא פְּתִיב בתורה
 30 במקום אחר, ולומדים אותם רק על ידי הקל וחומר, וְהָא - בא
 31 הקל וְחֻמְרָא וְאִיתִי - ולימד שמרים צריכה אֲרַבְּסָר - ארבעה עשר
 32 ימי הסגר, וְהָא - ובא הכלל של 'דיו' וְאִפִּיק - והוציא מחיוב
 33 ההסגר שְׂבַעָה ימים וְאִוְרִי - והעמידו על שְׂבַעָה ימים, ונמצא
 34 שהקל וחומר הועיל ללמד את הסגר שבעה ימים אלו, אֲבָל הָכָּא
 35 - בחיוב קרן בחצר הניזק, חֲצִי נִזְק בקרן פְּתִיב במפורש בין ברשות
 36 הרבים ובין בחצר הניזק, וְהָא - ובא הקל וְחֻמְרָא וְאִיתִי - ולימד
 37 שחייב לשלם עוד חֲצִי נִזְק אַחֲרֵינָא -| אחר, וְנַעֲשֶׂה חיובו בחצר
 38 הניזק נִזְק שְׁלָם, וממילא אי דְרִשְׁתָּ 'דיו' וחיובו בחצר הניזק יהיה
 39 רק חצי נזק, שנאמר (שם) 'תַּסְגָּר שְׁבַעַת יָמִים', ואף על פי כן נאמר
 40 לגמרי ואינו מלמד כלום, ולכן לא אומרים 'דיו לבא מן הדין
 41 להיות כנידון' באופן זה.

42 שואלת הגמרא: וְרַבְּנָן הסוברים ש'דיו' נאמר אף באופן שהווא
 43 פורך את הקל וחומר, מדוע לא חילקו כדברי רבי טרפון. משיבה
 44 הגמרא: רבנן לא חילקו כך משום שגם שְׂבַעָה ימים של הסגר
 45 מחמת ניזפת דְּשִׂכְיָנָה, פְּתִיב בתורה, היינו יודעים אותם גם לולא
 46 הקל וחומר, שנאמר (שם) 'תַּסְגָּר שְׁבַעַת יָמִים', ואף על פי כן נאמר
 47 דיו לבא מן הדין להיות כנידון' שמרים לא תיסגר יותר משבעה
 48 ימים, ונמצא שה'דיו' פורך את כל הקל וחומר מניזפת האב לניזפת
 49 השכינה, ומוכח שאף במקום שהקל וחומר נפרך לגמרי אומרים
 50 דיו לבא מן הדין להיות כנידון.

51 שואלת הגמרא: וְרַבִּי מִרְפָּוִן שחילק בין 'דיו' שנאמר לגבי הסגר
 52 מרים ל'דיו' שנאמר לגבי קרן בחצר הניזק, מניין לו לחלק כן, הלא
 53 בהסגר מרים נאמר 'דיו' אף על פי שבכך נפרך הקל וחומר, וכמו

1 זובו של זב. וכולו הך מפרש בפ' דם הנדה (גדה דף נה) דמטמא במשא: א"כ לחני.
 2 ש"י גבי זוב: דאתי מרוב. כדגמרינן לעיל מה טהור בטהור: כ"י מפיץ במת טניין. שמשמא
 3 לפי שנאמר במת גבי מרדן וכל בגד וכל כלי עור וגו' (במדרש לא) וזה אינו לא בכלל בגד
 4 ולא בכלל עור ולא בכלל כלי עץ מניין שאפי' הוא מטמא באהל המת: פסין קטנים
 5 טהורים קב. בכל טומאותיו דכלי חרס אין
 6 משמא אלא מאיריו ומתוך שפוי שלו צר אין
 7 יכול להכניס אצבעו לתוכו ולמדרש נמי לא חזי
 8 ובהיטש נמי להכי אפקי רחמנא להיטש כלי
 9 חרס קב בלשון מגע בדרבתי (ויקרא טו) (וקל
 10 כלי) חרס אשר יגע בו הוב וגו' ומקא נפקא לן
 11 דוב מטמא בהיטש למימר דכל שאינו ראוי
 12 לטמא מנעו אינו מטמא בהיטש: מטמא באהל
 13 הפת. דבתי (שם יא) וכל כלי פתוח וגו' ואי זוו
 14 כלי שטומאתו קודמת לפתחו חזי אומר זה כלי
 15 חרס וכתבי טמא הוא ואפי' פיר צור דחזי הוא
 16 ראוי להאהל עליו: מפיץ שמשמא קב. שראוי
 17 למשקב וכתבי המשקב אשר ישקב וגו' (שם טו):
 18 וקפ"ת: ל"ה. מפיץ שיהא טמא במת ז' מיס
 19 בשאר כלים שבאהל המת: לחני דיו למעוסי
 20 מטומאת שבעה. דהא זב לא מטמא ליה
 21 במשקבו אלא טומאת ערב. תנא מפיץ בשרין
 22 מייתי. ל"ה. מפיץ במת ובגוי כדללקו נאמר בגד
 23 ועור כו' ולא בקי' מנב כדאמרת ודך משנה
 24 ד"ק מפיץ בשרין מנא ליה ואית דגרסי תנא מפיץ
 25 בשרין מייתי כלומר ודאי תנא מפיץ בשרין הוא
 26 דמייתי בקי' מנב ולטומאת ערב ולא מפיץ במת:
 27 ספא בשרין. דשרץ מטמא כבעדשה וראוי הוא
 28 ליכנס בפי פך קטן. הניחא למ"ד דון מיה ואוק
 29 באתרא. איקא למימר דלא איצטריכא בגד ועור
 30 דמת אלא לאפגוי דגמרינן לה משו' לקבולי
 31 טומאת מת ומוקמינן טומאת מת באתרא מה
 32 בשאר כלים טומאת שבעה אף גבי מפיץ טומאת
 33 ז': ללא למ"ד דון מיה ומיה. דמילתא דילפינן
 34 ליה ממילתא אחריתי לכל מילי דלית ליה
 35 מיה מפיץ במת לטומאת שבעה מנלן (השקא
 36 בגד ועור דמת איצטריח) דאי ומשרץ הוה גמרו
 37 אמנא טומאת ערב הוא דאית ליה: וכפסתם
 38 בגדיכם וגו'. וגזירת הכתוב הוא דלא אמרינן
 39 ביה דון מיה ומיה.

חצי

וכתיב ביה בשכבת זרע וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע בגד ועור דכתב רחמנא
 במת למה לי ש"מ לאפגוי והוי מופנה משני צדדין הניחא למ"ד דון מניה ואוקי באתרא אלא
 למ"ד דון מניה ומיה מאי איקא למימר אמר רבא אמר קרא וכפסתם בגדיכם ביום השביעי
 כל טמאות שאהם מטמאין במת לא יהו פחותין משבעה ותהא שן ורגל חייב בפרשות הרבים
 משל וחומר ומה קרן שפרשות הניזק אינו משלם אלא חצי נזק בפרשות הרבים חייבת שן ורגל
 שפרשות הניזק משלם נזק שלם אינו דין שברה"ר חייב אמר קרא ובער בשדה אחר ולא ברה"ר

מיר

בסוף עירובין (דף קו:) ו"ל דהאי ק"ו נמי מיה לפשוטי כלי עץ המייחדים למדרש שטמא במת ומייתי להו לטומאת שבעה א"כ בהר"תא מיידי בכל מפצים בין מפץ של עץ שיש לו טהרה
 במקוה בין מפץ של שיפה וגמי ובמסכת שבת (דף פד.) פריך מפיץ של שיפה וגמי והכא פריך מפיץ של עץ: ש"מ מופנה משני צדדין. תימה לפה לי גו' שן בין דאיתקיש מת לשכבת זרע
 וש"ו לשרץ דבכל התורה כולה למידין למד מן הקלדן חוץ מן הקדשים ו"ל דעל כרחוק לאו לכל מילי מגרי מקודדי לא מהקישא ולא מנוזרה שוה כדאשכחן בריש פרק שני דחולין (דף
 לו:) גבי הכשר דחזי לטומאת מת ודחזי לטומאת שרץ וצריכא ומדאיצטריך ג"ש הוא דשמעין דלכל מילי לא לגמרי מקודדי כי אם לגבי דך דהכא ובסוף פרק במה אשה שבת דף סז.)
 לרבות דבר הבא מזבן הסוס ומזבן הפרה שענן אחר הם לטמא בשניהם וכן ידות הפלים והאובלים דילפינן בהעור והרוטב (וחזון דף קח.) לא מצריך תרי קראי למת ולשרץ.
 אמר קרא וכפסתם בגדיכם. ואית וליה מפיץ דמיעקרא ו"ל דאטומאת דבתיב בהדיא משמע ליה קרא והשקא דילפינן מת מקודדי שוה אפי' דשרץ גופיה גמרינן מקל וחומר בכתוב

מיר

מפיץ במת כו. הא דאמרינן בכל דוכתינן (גדה מט. סז.) כה) כל המשמא מדרש מטמא טמא
 מת מוקא נפקא
 זמה פכין קטנים שטהורין קב. שאין יכול ליגע בהם בחובם מפני שפיהם צר ובהיטש נמי
 לא מטמא בדפריש בקונ"ט מה שבא לכלל מגע בא לכלל היטש ושאינן בא לכלל מגע

זובו של זב ורופו ושכבת זרעו ומימי רגליו ודם הנדה
 מטמאין בין במגע בין במשא ודלמא ה"נ לפי שא"א
 בלא צהצוחו זיבה א"כ לתנייה גבי זובו מ"ש דקתני
 לה גבי רופו אלא משום דאתי מרופו א"ל רב אחא
 מדפתי לרבינא והא האי תנא לא דרש דיו ואע"ג דלא
 מפרד ק"ו דתניא מפיץ במת מניין ודין הוא ומה פכין
 קטנים שטהורים קב מטמא במת מפיץ שמשמא קב
 אינו דיו שיטמא במת וקפ"ת: לה בין לטומאת ערב
 בין לטומאת שבעה ואמאי אימא אהני ק"ו לטומאת
 ערב ואהני דיו לאפוקי טומאת שבעה א"ל כבר רמא
 ניהליה ר"ג בר זכריה לאפי' וא"ל אפי' תנא מפיץ
 בשרין מייתי לה וה"ק מפיץ בשרין מניין ודין הוא ומה
 פכין קטנים שטהורים קב מטמאין בשרין מפיץ שמשמא
 קב אינו דיו שיהא טמא בשרין אלא מפיץ במת מניין
 נאמר בגד ועור בשרין ונאמר בגד ועור במת מה בגד
 ועור האמור בשרין מפיץ טמא בו אף בגד ועור האמור
 במת מפיץ טמא בו מופנה דאי לא מופנה איקא
 למפרד מה לשרץ שכן מטמא כבעדשה תאמר במת
 שאין מטמא כבעדשה אלא בכזית לאי אפגוי מופנה
 מכדי שרץ אתקש לשכבת זרע דבתיב או איש אשר
 תצא וגו' וסמך ליה או איש אשר יגע בכל שרץ
 וכתביב ביה בשכבת זרע וכל בגד וכל עור אשר יהיה
 עליו שכבת זרע בגד ועור דכתב רחמנא בשרין למה
 לי ש"מ לאפגוי ואפתי מופנה מצד אחד הוא הניחא
 למ"ד מופנה מצד אחד למידיו ואין משיבין שפיר אלא
 למ"ד למידיו ומשיבין מאי איקא למימר דמת נמי
 אפגוי מופנה מכדי מת אתקש לשכבת זרע דבתיב
 והנוגע בכל טמא נפש או איש אשר תצא ממונו וגו'

שטהורין קב. תימה מני' שלא יטמא
 במעיינות הוב נדי דבשרע הוב
 לא מטמא דג"מ בשער שמוכר הוב גופיה נפקא
 לן טומאת שער הלך בעין ראוי לנגיעת שער
 אבל רופו יכתוב מה לשאר כלים זבן הוב בטהור
 פשיטא דלא בעינן ביה ראוי לנגיעת בשר:

מפיץ שמשמא קב כו. ואית כלי חרס המוקף
 צמיד פתיל יוכיח שמשמא קב בהיטש
 כדפ"ל וטהור במת ואומר ר"ת דלא שייך למימר
 יוכיח ממניד פתיל שררי בענן שמשמא קב היה
 מטמא במת דמה שמשמא בהיטש ודו מיטש דחיי
 כמו שהוב נגע בחוכו כדאמרינן (תיכ פרשה
 מצרע) איזוה מגע שהוא ככולו חזי אומר זה
 היטשו ובמת נמי אם היה כזית מן המת בחוכו
 היה טמא: וקפ"ת: ליה בין לטומאת ערב בין
 לטומאת שבעה. תימה דמה טומאת שבעה שריכא
 ביה לדית ליה התרא דמקוה כדאמרינן בפרק ר'
 עקיבא (שבת דף פד.) ואין לומר דין טומאת
 שבעה קאמר כלומר שבעה אב הטומאה כרין
 דבר שמשמא טומאת שבעה הא בין לדית ליה
 טהור במקוה אין נעשה אב הטומאה כדמוכח
 בסוף עירובין (דף קו:) ו"ל דהאי ק"ו נמי מיה לפשוטי כלי עץ המייחדים למדרש שטמא במת ומייתי להו לטומאת שבעה א"כ בהר"תא מיידי בכל מפצים בין מפץ של עץ שיש לו טהרה
 במקוה בין מפץ של שיפה וגמי ובמסכת שבת (דף פד.) פריך מפיץ של שיפה וגמי והכא פריך מפיץ של עץ: ש"מ מופנה משני צדדין. תימה לפה לי גו' שן בין דאיתקיש מת לשכבת זרע
 וש"ו לשרץ דבכל התורה כולה למידין למד מן הקלדן חוץ מן הקדשים ו"ל דעל כרחוק לאו לכל מילי מגרי מקודדי לא מהקישא ולא מנוזרה שוה כדאשכחן בריש פרק שני דחולין (דף
 לו:) גבי הכשר דחזי לטומאת מת ודחזי לטומאת שרץ וצריכא ומדאיצטריך ג"ש הוא דשמעין דלכל מילי לא לגמרי מקודדי כי אם לגבי דך דהכא ובסוף פרק במה אשה שבת דף סז.)
 לרבות דבר הבא מזבן הסוס ומזבן הפרה שענן אחר הם לטמא בשניהם וכן ידות הפלים והאובלים דילפינן בהעור והרוטב (וחזון דף קח.) לא מצריך תרי קראי למת ולשרץ.
 אמר קרא וכפסתם בגדיכם. ואית וליה מפיץ דמיעקרא ו"ל דאטומאת דבתיב בהדיא משמע ליה קרא והשקא דילפינן מת מקודדי שוה אפי' דשרץ גופיה גמרינן מקל וחומר בכתוב

58 מופנה - הפסוק פנוי, מְכַדֵּי - מכיון שטומאת שָׂרֵץ אֲתָקַשׁ - הוקשה
 59 לטומאת שִׁבְכַת זָרַע, דְּכֹתִיב (ויקרא כב ד) 'או איש אשר תצא ממנו
 60 שִׁבְכַת זָרַע' וגו', וְסָמְךָ לִיה - ובסמוך לו נאמר (שם ה) 'או איש
 61 אשר יגע בקל שָׂרֵץ', ששניהם ובעל קרי והנוגע בשרץ נאסרו
 62 באכילת קדשים, וְכֹתִיב כִּיה טוּמְאָת שִׁבְכַת זָרַע (ויקרא טו יז) 'וְכָל
 63 מִיָּד וְכָל עוֹר אֲשֶׁר יִהְיֶה עָלָיו שִׁבְכַת זָרַע', ומפסוק זה אנו למדים
 64 שטומאת שִׁבְכַת זָרַע בכלים היא רק בבגד או כלי עור, ואם כן 'בְּגָד
 65 וְעוֹר' דְּכֹתִב רְחֻמָּא - שכתבה התורה פטומאת שָׂרֵץ, לְמַעַל לֵי, אלא
 66 שְׁמַע מִיָּה לְאַפְנוּי - שזה פסוק פנוי לצורך לימוד טומאת מת
 67 במפץ כמו טומאת שרץ במפץ, ואין לפרוך את הגזירה שזה מחמת
 68 ששרץ מטמא בכעדה, כיון שמייתור הפסוק אנו למדים את
 69 הגזירה שזה.
 70 שואלת הגמרא: וְאַפְנוּי - ועדיין, כיון שהפסוק מופנה מִצַּד אֶחָד
 71 הוא, אם כן הִנֵּיחָא - יהיה מוכן לְמַאן דְּאָמַר שגזירה שזה שהיא
 72 מופנה מִצַּד אֶחָד, כלומר שאחד מהפסוקים מיותר, לְמִדְּיָן מזה לזה
 73 ואין מְשִׁיבֵי לפרוך את הלימוד אף אם המלמד חמור מהגלמד,
 74 וממילא שְׁפִיר - מה שנלמד לטמא מפץ בטומאת מת בגזירה שזה
 75 מטומאת שרץ, נכון. אֲלָא לְמַאן דְּאָמַר שבגזירה שזה המופנה מצד
 76 אחד לְמִדְּיָן מזה לזה וְמְשִׁיבֵי על הלימוד אם יש פירכא, מֵאֵי אִיכָא
 77 לְמִימַר - איך ניתן לומר כאן את הגזירה שזה, הלא רק הפסוק לגבי
 78 שרץ הוא מופנה, ואפשר לפרוך את הגזירה שזה מחמת ששרץ
 79 מטמא אף בכעדה. משיבה הגמרא: לשון 'בגד ועור' דבטומאת
 80 מת נמי - גם הוא אֲפְנוּי מופנה, מְכַדֵּי - מכיון שטומאת מת אֲתָקַשׁ
 81 - הוקשה לטומאת שִׁבְכַת זָרַע, דְּכֹתִיב (ויקרא כב ד) את שניהם
 82 בסמיכות זה לזה 'וְהִנֵּעַ בְּכָל טֹמֵא נֶפֶשׁ או איש אשר תצא ממנו
 83 שִׁבְכַת זָרַע' וגו', וְכֹתִיב כִּיה טוּמְאָת זָרַע (שם טו יז) 'וְכָל בְּגָד וְכָל
 84 עוֹר אֲשֶׁר יִהְיֶה עָלָיו שִׁבְכַת זָרַע', וממילא אנו יודעים שטומאת מת
 85 שייכת בבגד וכלי עור, ואם כן 'בְּגָד וְעוֹר' דְּכֹתִב רְחֻמָּא - שכתבה
 86 התורה שטומאת מת (במדבר לא כ) 'וְכָל בְּגָד וְכָל כְּלֵי עוֹר', לְמַעַל
 87 לֵי - מדוע הוצרכה לכותבו, אלא שְׁמַע מִיָּה שהתורה כתבה אותו
 88 כדי לְאַפְנוּי - ליתרו לצורך גזירה שזה זו, וְהֵיוּ - ונהייתה הגזירה
 89 שזה מופנה מִשְׁנֵי צַדֵּיךָ, ובאופן זה אין מְשִׁיבֵי על הגזירה שזה.
 90 שואלת הגמרא: הִנֵּיחָא - יהיה מוכן לְמַאן דְּאָמַר 'דוּן מִיָּה וְאִיכָא
 91 בְּאַתְרָא', כלומר שבכל לימוד של גזירה שזה לומדים רק את הדין
 92 שעברו נעשה הלימוד ולא את שאר פרטי הדינים, ואף שאנו
 93 לומדים טומאת מפץ במת מטומאת מפץ בשרץ, איננו לומדים את
 94 שיעור הטומאה, ולכן בטומאת שרץ המפץ נמא בטומאת ערב
 95 ובטומאת מת המפץ נמא טומאת שבעה, אֲלָא לְמַאן דְּאָמַר 'דוּן
 96 מִיָּה וְמִיָּה', כלומר שבכל לימוד של גזירה שזה לומדים את כל
 97 פרטי הדינים שבמלמד, יש להקשות, מֵאֵי אִיכָא לְמִימַר - מה
 98 מועיל ללמוד טומאת מפץ במת מטומאת מפץ בשרץ, הרי טומאת
 99 שרץ היא רק טומאת ערב, וכך יהיה הדין גם בטומאת מפץ במת.
 100 משיבה הגמרא: אֶמַר רַבָּא, אֶמַר קְרָא (במדבר לא כד) בטומאת מת
 101 'וְכִבְשֹׁתָם בְּיָדֵיכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְטַהַרְתֶּם', ולומדים מהמילה
 102 'וְטַהַרְתֶּם' שהיא מיותרת שְׁבַל מְטָאוֹת שְׂאֵתָם מְמַאֵן בְּמַת לא יְהוּ
 103 פְּחֻזִין מְשַׁבְּעָה יַמִּים, ואם כן יש גזירת הכתוב שמפץ שנטמא
 104 בטומאת מת טמא שבעה ימים.
 105 הגמרא דנה בקל וחומר נוספים לגבי חיוב שאר המזיקים. שואלת
 106 הגמרא: אם איננו למדים לחייב קרן בחצר הניזק בנוק שלם,
 107 נדרוש קל וחומר להיפך, וְתַהֲוּ שֵׁן וְרִגְלַת תֵּיבִי אף בְּרִשׁוֹת הַרְבִּיבִים,
 108 מִקָּל וְחֹמֶר, וְמָה קָרָן שְׁהוּיָקָה בְּרִשׁוֹת תֵּיבִי הַבְּעֵלִים אֵינּוּ מְשַׁלְּם
 109 אֲלָא חֲצִי נֹק כַּדִּין כַּד נֹק מִשׁוֹנָה, ואף על פי כן אם הוּיָקָה בְּרִשׁוֹת
 110 הַרְבִּיבִים חֲצִיבֵי, שֵׁן וְרִגְלַת שְׂאֵם הוּיָקָה בְּרִשׁוֹת תֵּיבִי הַבְּעֵלִים מְשַׁלְּם נֹק
 111 שְׁלֵם האם אֵינּוּ דִין שְׂאֵם הוּיָקָה בְּרִשׁוֹת הַרְבִּיבִים תֵּיבִי. משיבה הגמרא:
 112 אֶמַר קְרָא (שמות כב ד) 'וְכַעֲדַת בְּשֵׁדָה אֶחָד', שחיוב שן ורגל הוא רק
 113 כשהוּיָקָה בשדה אחר, וְלֹא בְּרִשׁוֹת הַרְבִּיבִים.

1 זוכו של זב, וְרוּקָן, וְשִׁבְכַת זָרַע, וְיִמִּי רִגְלָיו, וְדָם הַנֶּהָד, מְמַאֵן
 2 בֵּין בְּמִנְעַ וּבֵין בְּמִשְׁא, ומבואר דבריו הברייתא ששכבת זרע של
 3 זב מטמאת במשא. שואלת הגמרא: וְדִלְמָא הָכָא נְמִי - שמא גם
 4 כאן (במשננה) הטעם הוא דבריו רבי יהושע בברייתא, אֲבָל לִפִּי שְׂאֵי
 5 אֲפִשְׁר ששכבת זרע של זב תצא בְּלֹא צִחְצוּחֵי זִיבָה, אבל אם שכבת
 6 הזרע היתה בלי צִחְצוּחֵי זִיבָה היא לא היתה מטמאת במשא.
 7 משיבה הגמרא: אִם כֵּן, שהטעם במשנה הוא מחמת צִחְצוּחֵי זִיבָה,
 8 היה לו לתנא לְהִנְיָה - לשנות דין שכבת זרע נְמִי - סמוך לדין זוכו,
 9 וְמֵאֵי שְׂנָא - מאיזה טעם דְּקָתְנִי לָהּ - שנה התנא שכבת זרעו נְמִי
 10 - סמוך לרוקן שהוא דין שאר מעיינות הוב, אֲלָא מְשׁוּם דְּכָל דִּין
 11 טומאתו אֵתִי - נלמד מְרוּקָן בקל וחומר, כמבואר לעיל (ע"א)
 12 שאם הרוק שהוא טהור כשיצא מאדם טהור מטמא כשיצא מזב,
 13 קל וחומר לשכבת זרע הטהאה אף כשיצאה מאדם טהור שתטמא
 14 כשיצאה מזב.
 15 הגמרא חוזרת לדרון האם יש תנא שאינו סובר דרשת 'דיו' אֶמַר
 16 לִיה רַב אַחָא מְדַפְתִּי לְרַבִּינָא, וְהָא - הרי מצינו הֵאֵי תַנָּא דְּלֹא דְרִישׁ
 17 - שאינו דורש 'דיו' לבא מן הדין' כלל וְהָא עַל גַּב דְּלֹא מְפָרְדֵי קַל
 18 וְחֹמֶר מחמת ה'דיו', דְּתַנָּא, מְפִין - מחצלת קנים הראויה
 19 לשכיבה, בטומאה באהל מת מְנִיין שיכולה להיטמא אף שאינה
 20 בגד או כלי עור או כלי עץ. דורשת הברייתא, וְדִין הוּא - יש
 21 ללמוד זאת בקל וחומר, וְמָה פְּסִין קְטָנִים - כלי חרס שפיהם צר
 22 ביתרן שְׁפִיחִים טומאות הֵבֵן, אף על פי כן מְטָמֵא - נטמאת
 23 בְּאוּהַל הַמַּת, מְפִין שְׁמִטָּמֵא - שנטמא בְּמִדְרַס הֵבֵן שהרי נעשה
 24 למשכב, האם אֵינּוּ דִין שְׁמִטָּמֵא בְּאוּהַל הַמַּת. מבארת הגמרא:
 25 וְקָמִיתִי לָהּ - והברייתא למדה דרשא זו של טומאת מת במפץ בֵּין
 26 לְטוּמְאָת עָרֵב וּבֵין לְטוּמְאָת שִׁבְכָה, וְקָשָׁה אֲמַאי - מדוע הברייתא
 27 מרבה גם טומאת שבעה, אִיכָא - נאמר דְּאֶתְנִי - שהועיל הקל
 28 וְחֹמֶר לְרִבּוֹת טוּמְאָת עָרֵב במפץ, וְהוּעִיל ה'דיו' לְאַפְנוּי -
 29 להוציא דין טוּמְאָת שִׁבְכָה, שהרי זו מטמא רק טומאת ערב, וכיון
 30 שלומדים מזב, גם מפץ שייטמא באהל המת יהיה טמא רק טומאת
 31 ערב. אלא מוכח שתנא זה אינו סובר כלל 'דיו' אף באופן שהקל
 32 וחומר אינו נעקר. משיבה הגמרא: אֶמַר לִיה רַבִּינָא לרב אחא, בְּכַר
 33 רַבָּא נִיחָלִיה - הקשה קושיא זו רב נחומי בְּרַבִּיה לְאַפְנוּי, וְאֶמַר
 34 לִיה אֲבִי, הֵתַנָּא בברייתא לא למד דין טומאת מת במפץ מטומאת
 35 מת של פכים קטנים, אלא מטומאת מְפִין שנגע בְּשָׂרֵץ מִיָּתִי לָהּ -
 36 הוא למד את דין מפץ מטומאת מת בגזירה שזה, כמבואר להלן.
 37 והברייתא שְׁלֵמָה בקל וחומר הֵבֵן קְטָמֵר - כך אמרה, מְפִין
 38 בטומאת שרץ מְנִיין שנטמא. וְדִין הוּא - יש ללמוד זאת בקל וחומר,
 39 וְמָה פְּסִין קְטָנִים - כלי חרס שפיהם צר ביותר שְׁפִיחִים קְטָנִים, אף
 40 על פי כן מְטָמֵן בְּשָׂרֵץ, כיון ששרץ מטמא בכעדה והוא יכול
 41 להיכנס אף בתוך פכים קטנים, מְפִין שְׁמִטָּמֵא בְּמִדְרַס הֵבֵן שהרי
 42 הוא ראוי למשכב, האם אֵינּוּ דִין שְׂאֵהָ טֹמֵא בְּשָׂרֵץ, ואין לדחותו
 43 ש'דיו' לבא מן הדין להיות כנידון', כיון שגם הנלמד וגם המלמד
 44 טמאים רב טומאת ערב.
 45 הגמרא ממשיכה לברר את דין מפץ בטומאת מת: אֲלָא מְפִין
 46 שנטמא בְּאוּהַל הַמַּת, מְנִיין. דורשת הגמרא גזירה שזה: נְאֻמַּר 'בְּגָד
 47 וְעוֹר' בטומאת שָׂרֵץ (ויקרא יא לב) 'או בְּגָד או עוֹר', וְנְאֻמַּר 'בְּגָד
 48 וְעוֹר' בטומאת מַת (במדבר לא כ) 'וְכָל בְּגָד וְכָל כְּלֵי עוֹר', מָה בְּגָד
 49 וְעוֹר הָאֵמּוֹר בְּשָׂרֵץ, מְפִין טֹמֵא בּוּ, אִף בְּגָד וְעוֹר הָאֵמּוֹר בְּמַת, מְפִין
 50 טֹמֵא בּוּ.
 51 מבררת הגמרא: על כורחנו יש לומר שהפסוק מופנה - [פנוי]
 52 לדרוש ממנו גזירה שזה, כיון דְּאֵי - שאם הוא לא מופנה, אִיכָא
 53 לְמִפְרָד - ניתן לפרוך את הגזירה שזה, מָה לְשָׂרֵץ שטומאתו חמורה
 54 שְׁכֵן מְטָמֵא אף בְּכַעֲדָשָׁה שהוא פחות מכוּיָת, תֵּאמַר בְּמַת שטומאתו
 55 קלה שְׁהָרִי אֵין הוּא מְטָמֵא בְּכַעֲדָשָׁה אֲלָא רק בְּכוּיָת, ואם אין פסוק
 56 שנכתב רק לצורך לימוד זה, הגזירה שזה נפרכת.
 57 הגמרא מבארת מדוע פסוקים אלו מופנים: לֵאֵי - באמת) אֲפְנוּי

56 רבי מרשון. מבררת הגמרא: חיוב בופר שלם בתם לרבי מרשון מנא
57 ליה - מנזן לו. לאו - האם לא משום דפטר ליה פריי יוסי הגלילי
58 דאמר ששור תם משלם חצי בופר אם הרג אדם פרושות הרבים,
59 וכייתי לה - ולמד רבי טרפון לחייב כופר שלם בחצר הניזק מקל
60 וחובר מרגל, מה רגל שפטורה ברשות הרבים, אם הרגה בחצר
61 הניזק משלמת כופר שלם, קרן שחיבת חצי כופר אם הרגה
62 ברשות הרבים, ודאי שתתייבב כופר שלם אם הרגה בחצר הניזק.
63 ומוכיחה הגמרא: אלמא - אם כן נמצא דאיכא - שיש חיוב בופר
64 ברגל. דוחה הגמרא: אמר רב שימי מנהרדעא, התנא ו- רבי טרפון
65 שחיב כופר שלם בקרן בחצר הניזק, מניזקין דרגל מייתי לה - למד
66 זאת מנזקי רגל. דהיינו, מה רגל שפטורה ברשות הרבים, ואף על
67 פי כן בחצר הניזק משלמת נזק שלם, קרן שמשלמת חצי כופר
68 ברשות הרבים, ודאי שתשלם בחצר הניזק כופר שלם. ואין ראייה
69 לחיוב כופר ברגל.
70 מקשה הגמרא: ולפרוה, מה לניזקין דרגל שחיבים נזק שלם בחצר
71 הניזק, שכן תשלומי נזק יתקן גם באש, מה שאין כן חיוב כופר אינו
72 שייך באש, ולא יתחייב בכופר שלם אף בחצר הניזק. מתרצת
73 הגמרא: הקל וחומר אינו מסתם נזיקין של רגל, אלא מנזקי מומין
74 של רגל. דהיינו, מה רגל שפטורה ברשות הרבים, אף על פי כן
75 חייבת בחצר הניזק נזק שלם, ואפילו אם הנזק הוא בטמון
76 שפטורים עליו באש, קרן שחיבת חצי כופר ברשות הרבים, ודאי
77 שתשלם בחצר הניזק כופר שלם.
78 מקשה הגמרא: עדיין יש לפרוה, מה למומין שכן ישנו אף בבור, מה
79 שאין כן כופר שאינו שייך כלל בבור. מתרצת הגמרא: הקל וחומר
80 אינו מנזקי טמון של רגל, אלא מנזקי בליים של רגל. דהיינו, מה רגל
81 שפטורה ברשות הרבים, ואף על פי כן חייבת בחצר הניזק נזק
82 שלם, ואפילו אם הנזק הוא בכלים שפטורים עליהם בבור, קרן
83 שחיבת חצי כופר ברשות הרבים, ודאי שתשלם בחצר הניזק
84 כופר שלם.
85 מקשה הגמרא: עדיין יש לפרוה, מה לכלים שיששן אף באש, מה
86 שאין כן כופר שאינו שייך כלל באש. מתרצת הגמרא: הקל וחומר
87 אינו מנזקי בליים של רגל, אלא מנזקי בליים מומנים של רגל. דהיינו,
88 מה רגל שפטורה ברשות הרבים, ואף על פי כן חייבת בחצר הניזק
89 נזק שלם, ואפילו אם הנזק הוא בכלים טמונים שפטורים עליהם
90 באש ובבור, קרן שחיבת חצי כופר ברשות הרבים, ודאי שתשלם
91 בחצר הניזק כופר שלם.
92 מקשה הגמרא: עדיין יש לפרוה, מה לכלים מומנים שיששן בחיוב
93 אף באופן שהזקו על ידי אדם, מה שאין כן כופר שאינו שייך כלל
94 במיתה על ידי אדם. מסיקה הגמרא: אלמא לאו שמע מינה שמכופר
95 דרגל מייתי לה - שרבי טרפון דרש קל וחומר לחייב כופר שלם
96 בקרן תמה בחצר הניזק מכופר ברגל, ולא מדין אחר. אלמא - אם
97 כן נמצא דאיכא - שיש חיוב בופר ברגל. מסכמת הגמרא: אכן שמע
98 מינה.
99 הגמרא מביאה ראייה נוספת שרגל בחצר הניזק חייבת כופר: אמר
100 ליה רב אחא מדפתי לרבינא, הכא נמי מסתברא - כך גם מסתבר
101 דאיכא - שיש חיוב בופר ברגל. משום דאי סלקא דעתך - שאם
102 תעלה על דעתך דליכא - שאין חיוב בופר ברגל, ואף על פי כן
103 התנא ו- רבי טרפון מחייב קרן בחצר הניזק בכופר שלם אף בקרן
104 תמה, משום שמניזקין דרגל מייתי לה - הוא לומד את דין כופר
105 בחצר הניזק, יקשה, שאפשר לפרוה, מה לניזקין דרגל שכן יששן -
106 מתחייבים עליהם ברגל, מה שאין כן כופר שרגל פטורה ממנו אף
107 בחצר הניזק. אלמא לאו שמע מינה שמכופר ברגל מייתי לה - רבי
108 טרפון לומד דין כופר שלם בקרן תמה שהרגה בחצר הניזק, אלמא
109 - אם כן נמצא דאיכא - שיש חיוב בופר ברגל. מסכמת הגמרא:
110 אכן שמע מינה:

1 שואלת הגמרא: מידי בפוליה לאמרין - וכי רצינו לחייבו נזק שלם,
2 הלא פלגא לאמרין - חצי נזק רצינו לחייבו בקל וחומר, והמיעוט
3 של בשדה אחר' ילמד שברשות הרבים אינם חייבים נזק שלם.
4 משיבה הגמרא: אמר קרא לגבי תשלומי קרן (שמות כא לה) ו'חצו
5 את כספו', ודורשים שדווקא 'כספו' של זה שבהמתו הניזק בקרן
6 חוצים, כלומר שחייב חצי נזק, ולא כספו של מוזק אחר, וממילא
7 המיעוט ברשות הרבים הוא שאין המזיק חייב לשלם כלל.
8 הגמרא ממשיכה לדון בקל וחומר בין שן ורגל וקרן. שואלת
9 הגמרא: ולא תהא שן ורגל חייבת פרושות הניזק אלמא חצי נזק,
10 ונלמד זאת מקל וחובר מרגל, ומה קרן שפרשות הרבים חייבת
11 לשלם, ואף על פי כן פרושות הניזק אינה משלמת אלמא חצי נזק, שן
12 ורגל שפרשות הרבים פטורה לגמרי, האם אינו דין שפרשות הניזק
13 משלם רק חצי נזק. משיבה הגמרא: אמר קרא (שמות כב ד) 'ושלח
14 את בעירה ובער בשדה אחר מיטב שדהו ומיטב פרמו ישלם',
15 ומשמעות המילה 'ישלם' היא ששלם הבעלים לשלם תשלומין
16 מעליא ו- גמורים, דהיינו נזק שלם על נזקי שן ורגל.
17 הגמרא ממשיכה לדון לפטור קרן בקל וחומר משן ורגל. שואלת
18 הגמרא: ולא תהא קרן פרושות הרבים חייב, מקל וחובר, ומה שן
19 ורגל שפרשות הניזק חייבת נזק שלם, ואף על פי כן פרושות הרבים
20 פטורה, קרן שפרשות הניזק חייבת רק חצי נזק, האם אינו דין
21 שפרשות הרבים תהיה פטורה. משיבה הגמרא: אמר רבי יוחנן, אמר
22 קרא (שמות כו ד) 'וחצו את כספו וגם את המות יחצו' ומיתור
23 הלשון 'יחצו' אנו דורשים שאין חצי נזק חלוק בדיניו לא פרושות
24 הרבים ולא פרושות הניזק.
25 הגמרא משווה דיני אדם המזיק ושור המזיק על ידי קל וחומר.
26 שואלת הגמרא: ויהא אדם שהרג את הנפש במיד ללא התראה
27 חייב בכופר מקל וחובר, ומה שור שאינו חייב בארבעה דברים אם
28 חבל אדם, ואף על פי כן אם הרג אדם חייב בכופר, אדם שחייב אף
29 בארבעה דברים, האם אינו דין שיהא חייב אף בכופר כשהרג את
30 הנפש. משיבה הגמרא: אמר קרא לגבי שור שהרג אדם (שמות כא
31 ל) 'ככל אשר יושט עליו', ודורשים שרק 'עליו' - על שור שהרג
32 אדם יש להטיל כופר, ולא על האדם שהרג אדם אחר, אלא חיוביו
33 הם מיתה או גלות.
34 שואלת הגמרא: ויהא שור שחבל אדם חייב בארבעה דברים מקל
35 וחובר, ומה אדם המזיק שאינו חייב בכופר אם הרג אדם, ואף על
36 פי כן חייב בארבעה דברים כשחבל באדם, שור שחייב בכופר
37 כשהרג אדם, האם אינו דין שיהא חייב בארבעה דברים כשחבל
38 באדם. משיבה הגמרא: אמר קרא (ויקרא כד ט) 'איש כי יתן מום
39 בעמיתו, ודורשים שדווקא אדם המזיק את עמיתו מתחייב
40 בארבעה דברים, ולא שור המזיק בעמיתו של בעליו.
41 הגמרא דנה בחיוב כופר לגבי רגל: איבעיא להו - הסתפקו בני
42 הישיבה, רגל שדרסה על גבי תינוק פחצר הניזק והרגתו, מהו
43 שתשלם בופר כדין קרן מועדת. מי אמרין - האם אנו אומרים
44 שדין רגל הוא מידי דתנה אפקן - כדין קרן, וכמו שקרן פיון דעבר
45 תרי ותלתא ומני אורחיה הוא - כיון שהרגה פעמיים ושלש נעשתה
46 מועדת לכך ודרכה בכך ומשלם בופר, הכי נמי - כך גם יהיה הדין
47 ברגל שהמיתה באופן שהוא כדרכה, ולא שנא - ואין חילוק בין
48 רגל לקרן מועדת. או דלמא - שמא יש לחלק שקרן פוניתו לחיוב,
49 ולכן הבעלים חייבים כופר, אבל הא - זה ורגל שדרסהו שאין
50 פוניתו לחיוב אלא הניזק בדרך חילוכה, אין לחייב את הבעלים
51 בכופר.
52 הגמרא מוכיחה שיש כופר ברגל: תא שמע, ששנינו בברייתא,
53 הכניס בעל השור את שורו לחצר בעל הפית שלא פרושות, ונגחו
54 השור לבעל הפית ומת, דין השור כסקילה כיון שהרג אדם, ובעליו
55 של השור, בין בשור תם ובין בשור מועד, משלם בופר שלם, דברי

חצי נוק קאמר. דתתיב בי קרן דהקא מקרן מייתי לה וקרא דבשדה אחר לחיובי ביה ברשות הניקן נוק שלם אלא דהכי משמע בשדה אחר נוק שלם: כספו של זה. קרן: יתשלם. מיטב שדוה ומיטב כרמו יתשלם לגמרי משמע אמר קרא יתצו. דקרא יתקרא הוא דנתבחו וקצו את כספו וגם את המת אלא לדרשא אלא דאף ברשות הרבים נמי תיב: ויהא אדם

מדי בוליה קאמרינן. ואת ובעיר ע"כ לגמרי אלא לפטור דנקל שום מהי תיתי לאו פירכא היא דאי לאו בשדה אחר ממילא תיבית נוק שלם ברשות הרבים בלא קל וחומר: ולא תהא שן ורגל כו. ואת הא אמר כספו של זה ולא כספו של אחר ויל דאין למעט מכספו אלא חצי נוק שמשתלם מגופו דכספו של זה חצי נוק מגופו של אחר ובאן

תיב בכופר. כגון במוד ולא אתרו ביה דליתיה בר קשלא ולא בר גלות: ומה שור שאינו תיב בהבילה: ארבעה דברים. עזר ריפוי שבת ובזכות אלא נוק לחיוביה: תיב כופר. היבא דקטליה: אדם שתיב בו: עליו ולא על האדם. על נוק שור משלמין כופר אבל על נוק אדם אין משלמין כופר אלא או מיתה או גלות: איש כי יתן טוב בעמיתו איש בעמיתו. הוי דרין נתינת מומין ולא שור בעמיתו של בעליה בחצר הניקן. דחוקא דרגל בחצר הניקן הוא: קמא נפי לא שני. דרגל מועדת מתחילתו היא להלקח ולדרוס: לאו משום דקבר ברבי יוסי הגלילי. דאמר בפירקין דלקמן דף מב. תם משלם חצי כופר ברתי: ומייתי לה. רבי טרפון לרשות הניקן כופר שלם: מק"ו מרגל. כי היכי דגמר לקרן תם לענן נוקין במתניתין וקבי גמר לה מה שן ורגל שפטורין ברשות הרבים לגמרי ברשות הניקן כופר שלם קרן שבריה: חצי כופר בר יוסי הגלילי אינו דין שברשות הניקן כופר שלם מדרגת ר' טרפון הכי אלמא איכא כופר ברגל דאי לאו הכי כנאי מייתי לה: מניקין דרגל מייתי לה. ולעולם ליכא כופר ברגל והכי גמר ר' טרפון מה רגל שברשות הרבים פטור מנזקין ברשות הניקן נוק שלם קרן שברשות הרבים חצי כופר בר' יוסי הגלילי אינו דין שברשות הניקן חצי כופר שלם: שכן ישנו באש. תאמר בכופר שאינו באש כדאמרינן בפ"ק דף יא: סממון. שפטור באש ותיב ברגל ומייתי לה הכי מה רגל שברשות הרבים פטורה מכלום תיב ברשות הניקן אפילו על הסמון נוק שלם קרן שבריה: חצי כופר בו: ישנו כבור. שאם היה גדי טמון בשק או במרפוח ותתגלגל ונפל לבור תיב מכלים. פטר ביה את הבור ומכלים דרגל מייתי לה וכדפירשיתו: מכלים סממנים. דרגל מייתי לה: אל רב אהא מדפתי בו: מה לניקין דרגל שכן ישנו ברגל. תאמר בכופר שאינו ברגל: מותני סימא את עין חבירו. אפי' בשוגג: גמ' מה בליים ארבעה דברים לא. דלא שייכי בהו: אף סימא את עין חבירו. בשוגג: נוק אין ארבעה דברים לא. דלא מחייבי ארבעה דברים אלא או מוד או קרוב לטמא על דומיא דכי ירובן אנשים שמות כדא דתתם כתיב ריפוי ושבת: מנהני

מדי בוליה קאמרינן. ואת ובעיר ע"כ לגמרי אלא לפטור דנקל שום מהי תיתי לאו פירכא היא דאי לאו בשדה אחר ממילא תיבית נוק שלם ברשות הרבים בלא קל וחומר: ולא תהא שן ורגל כו. ואת הא אמר כספו של זה ולא כספו של אחר ויל דאין למעט מכספו אלא חצי נוק שמשתלם מגופו דכספו של זה חצי נוק מגופו של אחר ובאן אמ הנה בחצר הניקן חצי נוק היה משתלם מן העלליה אבל לעיל אי הוי מתיב שן ורגל ברדיד דהו משתלם מגופו כמו קרן ואת היכי גמר הקא מקרן מה לקרן דין הוא שאפילו בחצר הניקן לא משלם אלא חצי נוק שכן אין משתלם מן העלליה דש לומר צרות וזכותו שמשתלם מן העלליה לרב כפא (לעיל ג) ואין משלם אלא חצי נוק ואת"א אי שן ורגל בחצר הניקן חצי נוק אמאי איצטריך כספו של זה ולא כספו של אחר דהשתא ק"ו דלעיל ליכא ויל דאי לאו כספו הנה שבקנין ק"ו דהכא דמיכל בתשלומין ותנה עבדין קל וחומר דלעיל דמחמיר בתשלומין. ויהא אדם תיב בכופר. מלא תקחו כופר לנפש רוצח לא נפקא דהתיב חצי נוק דאיצטריך דלא תשקול מיניה ממונא למפטריה כדאמרינן בפ"ק אלו נגרות (כתובות דף לה) והכא איירי שהיה וישלם כופר כמו השור דומתא דבי חזקיה (שם דף לה). לא נפקא אלא לפטור בשוגג בלא מתכוין כמו במודי במתכוין שזה הוה אכל כופר באדם כל זמן דלא אשכחן דפטור בשום מקום לא מציקן למילף מיניה כלא. עליו ולא על האדם. כפרך החובל לקמן דף פג) דריש לנפש רוצח אי אתה לזקח כופר אבל אתה לזקח כופר לנפש רוצח והאי מבני ליה דאמר רחמנא לא תעביד ביה תרמי דלא תשקול מיניה ממונא ונקטליה לאו בכופר דהכא איירי דאיב' הוה ליה לשנוי ההוא מעליו ולא על האדם נפקא אלא איירי בממון אחר בהדי מיתה ועי' גמרא כדטעי באלו נגרות (כתובות דף לה) דקבעי גבי דרשה דלא יתיה אסון דמלא יתיה אסון נפקא אלא ס"ד דמייירי בממון אחר בהדי מיתה: אינו דין שתיב בו דברים. ואת"א מה לאדם שכן מועד מתחילתו ויל דנקי אדם מנזקי אדם לתי:

רגל הוה חצי למבני אבל בור ואש ממעטה מעליו כמו אדם: או דלמא קרן כפונתו לחיובי. תיב מאי מספקא ליה פשיטא דקרן חמירא מהאי טעמא דליכא למימר דמקורו בקיף וליף שאין מועד מתחילתו דהשתא לא שייך למפרך (וכדפירשיתו) במתניתין דאדם יוכיח שמועד מתחילתו ופטור מכופר ועוד תיב בעי למילף מקורן שכן תיב ברשות הרבים: לאו משום דסבר לה רבבי יוסי הגלילי. ואת אפי' בלא רבי יוסי הגלילי מקו גמר ומה שן ורגל דפטורין בהדיה תיבין בחצר הניקן כופר שלם קרן כ"ש ויל דאם היה כופר חלוק מדין נוק מדפטר בהדיה לא היה שייך למידין ק"ו: אלמא איכא כופר ברגל. והא דפליגי אביי

ורבא פירק שור שנגח ארבעה והמשה לקמן דף מא. ושם) ברגל שדרסה על גבי תינוק בחצר הניקן דלכא לא משלם כופר אליכא דההוא תנא איירי ולא משום דסבר רבא הכי: רבא

האי מיבעי ליה ליתן צער במקום נזק. ורפ"י ושבת ובושת כולוהו מצער ילפינן דחייב במקום נזק כדמטעיה בהחובל (למנן דף פה.) דאמר תנא וכולן חייבין בתשלומין במקום נזק מנהיג מיילי אמר רב וביד משמיה דרבא אמר קרא פצע תחת פצע כו' משמע דכולוהו ילפינן מצער ולרב פפא דאמר ההם אמר קרא ורפא ירפא ליתן רפוי במקום נזק כולוהו ילפינן מרפוי וא"ת דהכא משמע דצער

שלא במקום נזק פשוט טפי דאיצטריך קרא לצער במקום נזק ובפרק החובל (שם) משמע איפכא דאמר צער שלא במקום נזק דמשלם מאן תנא וי"ל דשלא במקום נזק דלקמן היינו במקום שלא עשה רושם כדקתני כיוואו על צרכיו וצער שלא במקום נזק דהכא היינו על פשרו שניכר ושימוא ולא אפקתיה מבספיה וצער במקום נזק דהכא כגון קישע ידו ושיבר רגלו דאפקתיה מבספיה דההוא לא שמעיה לן לא מחבורה ולא מקורה

ש"מ תרתי. וא"ת לעיל אמרין סימא עינו של חברו בשונג או באונס נזק אין ד' דברים לא צער נמי ליתן דבההוא קרא דמביבין נזק כתיב נמי צער וי"ל דכל מה דמצלין למפטר שונג פטרינן ולרב מוקמינן דהאי קרא דמרבך שונג דוקא בגזק דאיידי ביה עיקר קרא ולא בצער. לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן. תימה דבפ"ק קדושין דף כה: ושם ד"ה מביע) מוקמי רבנן האי ושקתה להושיט ידו במניי שפחה וסימא עובר שבמעייה דפטור משום שלא נתכפון לעו' והנ' לא נתכפון וי"ל דלא פטורו רבנן אלא היכא דלא נתכפון לעו' וגם נתכפון לטובתו של עבד כי הוה אגל נתכפון לעו' אע"פ שנתכפון לטובתו או לא נתכפון לטובתו אע"פ דלא נתכפון לעו' לא:

בשנגה מפלג דהיל' דיעוה. משום דגבי גלות כתיב טובא בשנגה דריש לה דהא גבי חלב אינ' דכתיב ביה בשנגה לא חיישין ליהקה' לו דיעוה ומתאי טעמא נמי ממשטינן בריש אלו הן הגולין (מכות דף ז' ושם ד"ה אלא) אומר מותר מבשנגה לגבי גלות אינ' דגבי שבת ועו' כתיב בשנגה מוחייבין אומר מותר בפרק כלל גדול (שבת דף סח: ושם): נתכפון לזרוק שמים ורק ארבע כו'. לענין שבת פטור ואפילו לאבי דמחייב בפרק כלל גדול (שבת דף עג.) היינו נתכפון לזרוק שמים ונמצאו ארבע דומיא דנתכפון לחתוך התלול וחתך המחובר דהיינו ששבור תלול ונמצא מחובר דאי נתכפון לזה וחתך זה היינו מתעסק כדמוכח בפרק ספק אכל (בריתות דף טז:): פרי"ט למתכפון לזרוק כו'. לשון ראשון פי'

בקונטרס פרט למתכפון לזרוק ב' ורק ארבע דלא הוי בכלל פי' יד וטפי' הוה ניחא לפרש דלא הוי בכלל מבה איש ומת דהוי מפרש פי' יד דהוי בתריה וא"ת אמאי איצטריך לחייב גלות נתכפון לזרוק שמים ורק ארבע דמהיכא ס"ד דפטור דלפטור ממיטה ודאי לא אתאי דפשיטא דשונג פטור ממיטה וי"ל דמבלא צדיה דריש באלו הן הגולין (מכות דף ז' ושם ד"ה אשר) פרט למתכפון לזרוק בצד זה ורק בצד אחר ומתאי קרא הוה פטרינן אפי' נתכפון לזרוק שמים ורק ארבע ולפירוש אחרון שפירש בקונטרס שפטור מגלות קשה קצת דבפרק אלו הן הגולין אמר אם בפתח בלא איבה הדפו פרט לשונא בלא צדיה פרט לנתכפון לזרוק בצד זה והלכה לצד אחר ואשר לא צדה פרט למתכפון לזרוק שמים ורק ארבע והשתא מאשר לא צדה דכתיב בריש ואלה המשפטים הוה ליה למעוטי ההוא דמי טפי לפטור כגון נתכפון לזרוק בצד זה שלא נתכפון לצד הנרצח וי"ל משום דהתחיל התנא לדרוש קרא דבלא צדיה נקט ברישא נתכפון לזרוק בצד זה דרוצה להזכיר הפשוט תחילה וא"ת אמאי איצטריך באלו הן הגולין מבשנגה לפטור נתכפון לדורג ובתמיה דהא הוה ג' וי"ל דהיינו נתכפון לזרוק בצד זה ורק בצד אחר או נתכפון לזרוק שמים ורק ארבע כו' ור"ל דההם איצטריך כגון שהיו בהמה והאדם זה בצד זה א"כ כפי' בהמה ונמצא אדם ותמיה דהא פליגי רבי ורבנן כגנשטס התרול מקתו ומן העץ המתבקע דמר מחייב בהאי ומר מחייב בהאי בריש אלו הן הגולין אמאי חייב ודאי הוה כמו נתכפון לזרוק שמים ורק ארבע שנתכפון לבקע עצים שלפניו וחתך למזונו: ואמ"ר רבה ורק כלי מראש הגג. רבה רסין דרבא משקפא ליה לעיל (דף יז:) אי בטר מעיקרא אנלינן אי לא וקאמר נפשטו מרבה שהוה רבו: קר"מ וסילקו. פירש רב אלפס דרבה לטעמיה דלית ליה דינא דגרמי בריש הגולין קמא (למנן דף צח.) ולר"י נראה דהוא גרמא בניקין הוא ופטור לכולי' עלמא: ור"ל תינוק מראש כו'. לא דמי לקר' טריק' דפטור לכולי' עלמא באלו הן הנשכרפין (סנהדרין דף עח:).

מנהיג מיילי. נזק חייב אפילו שונג: פצע תחת פצע. קרא ימירא הוא לתך דרשה דהא כתיב כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה וגו' וכויה וחבורה דרשין בהחובל ולמנן דף פה: במקום נזק. דאפי' היכא דאיכא נזק משלם נמי צער דלא תימא צער דרקתבה רחוקא היינו בדליכא נזק כגון כוואו בשפור על צרכיו דלא אפקתיה מבספיה ולר' דרשה מפיקין ליה בהחובל: לענין נזקין חייב. דהא אפיקין

שונג כמדיד ואונס כרצון: מלאכת מחשבת אפרה תורה. שנתכפון לעשות מלאכה אלא כסבור שהיום חול או סבור שמלאכה זו מותרת וכל הני דאמרין הכא לא נתכפון לעשות המלאכה הלכך פטור: לענין גלות. כגון אם נפלה על האדם ומת: פטור. דגבי גלות כתיב שונג נפש בשנגה (במכור לו) ולא מיכרי שנגה אלא היכא דהיל' דיעוה מעיקרא וזה לא הכיר בה מעולם: לענין עבד. אם נפלה על עבדו וסימאה עינו פלוגתא דרשב"ג ורבנן: לענין ד'

דברים פטור. דאע"ג דהכיר בה הוה שפחה שונג ולא פשיעה: לענין שבת פטור. ואע"ג דמקראי שנגה לענין גלות פטור בשבת דבעין מלאכת מחשבת שנתכפון לעשות מלאכה וכסבור שהיום חול וזה לא נתכפון: לזרוק שמים וכו'. לענין שבת פטור ומלאכת מחשבת בעינו: לענין גלות. חייב דכתיב ואשר לא צדה ושמתו לך מום וגו' (מכתוב לז) ולא מיכרי שנגה ארבע שאינו בתורת זכי יד איש וגו' אלא בתורת ושמתו לך מום וגו' לישנא אחרת ואשר לא צדה פרט למתכפון כו' דפטור מגלות דהכי משמע שלא צדה שלא נתכפון לצד ולזרוק אצלו ינוס פרט לזה שצדה. אם אפר כל מקום שתרצה תנוח. חייב שהרי יש כאן מלאכת מחשבת דורק ארבע אגל נתכפון לזרוק שמים ורק ארבע אפילו אמר כל מקום שתרצה תנוח פטור שיעקר מחשבתו אינה למלאכה: ורק. בעל הכלי כלי מראש הגג פטור. זה ששברו במקל קודם שבידחה שר'י סופה לישברו. ורק. מוק כלים מראש הגג והיו תחתיו כרים ובקשות כו': פטור. שהרי מוסיקתו אין סופו לישבר עד שישגלו הכרים וזה שנטל הכרים ואפילו הורק עצמו נטלן פטור דגרמא בניקין תרי: פטורין

מנא הני מיילי אמר חזקיה וכן תנא דבי חזקיה אמר קרא פצע תחת פצע לחייבו על השונג כמזוד ועל האונס כרצון האי מבעי ליה ליתן צער במקום נזק א"כ לכתוב קרא פצע בפצע מאי תחת פצע ש"מ תרתי אמר רבה היתה אבן מונחת לו כחיוק ולא הכיר בה ועמד ונפלה לענין נזקין חייב לענין ארבעה דברים פטור לענין שבת מלאכת מחשבת אפרה תורה לענין גלות פטור לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן דתניא הרי שהיה רבו רופא ואמר לו כחול עיני וסמאיה חתור לי שני והפילה שחק באדון ויצא לחרות רשב"ג אומר ושיחיתה עד שיתכפון לשחיתה הכיר בה ושכחה ועמד ונפלה לענין חייב לענין ד' דברים פטור לענין גלות חייב דאמר קרא בשנגה מפלג דהוה ליה דיעוה והוה ליה דיעוה לענין שבת פטור לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן נתכפון לזרוק שמים ורק ארבע לענין נזקין חייב לענין ד' דברים פטור לענין שבת מלאכת מחשבת בעינו לענין גלות אשר לא צדה אמר רחמנא פרט לנתכפון לזרוק שמים ורק ד' לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן נתכפון לזרוק ארבע ורק שמונה לענין נזקין חייב לענין ד' דברים פטור לענין שבת באומר כל מקום שתרצה תנוח אין אי לא לא לענין גלות אשר לא צדה פרט לנתכפון לזרוק ארבע ורק שמונה לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן ואמר רבה ורק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור מאי מעמא מנא תכירא תבר ואמר רבה ורק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים או כסותו בא אחר וסלקו או קדם וסלקו פטור מאי מעמא בעידנא דשרויה פסוקי מפסקי גריה ואמר רבה ורק תינוק מראש הגג ובא אחר וקבלו ורבנן דתניא הכוהו עשרה בני אדם בעשרה מקלות בין בבת אחת בין בזה אחר זה כולן פטורין

בשבת פטור. דאע"ג דהכיר בה הוה שפחה שונג ולא פשיעה: לענין שבת פטור. ואע"ג דמקראי שנגה לענין גלות פטור בשבת דבעין מלאכת מחשבת שנתכפון לעשות מלאכה וכסבור שהיום חול וזה לא נתכפון: לזרוק שמים וכו'. לענין שבת פטור ומלאכת מחשבת בעינו: לענין גלות. חייב דכתיב ואשר לא צדה ושמתו לך מום וגו' (מכתוב לז) ולא מיכרי שנגה ארבע שאינו בתורת זכי יד איש וגו' אלא בתורת ושמתו לך מום וגו' לישנא אחרת ואשר לא צדה פרט למתכפון כו' דפטור מגלות דהכי משמע שלא צדה שלא נתכפון לצד ולזרוק אצלו ינוס פרט לזה שצדה. אם אפר כל מקום שתרצה תנוח. חייב שהרי יש כאן מלאכת מחשבת דורק ארבע אגל נתכפון לזרוק שמים ורק ארבע אפילו אמר כל מקום שתרצה תנוח פטור שיעקר מחשבתו אינה למלאכה: ורק. בעל הכלי כלי מראש הגג פטור. זה ששברו במקל קודם שבידחה שר'י סופה לישברו. ורק. מוק כלים מראש הגג והיו תחתיו כרים ובקשות כו': פטור. שהרי מוסיקתו אין סופו לישבר עד שישגלו הכרים וזה שנטל הכרים ואפילו הורק עצמו נטלן פטור דגרמא בניקין תרי: פטורין

56 כך שכח והרג בשוגג, וְהָא - והרי באופן שהיתה לו אבן בחיקו
 57 שהכיר בה ושכחה, הוּיָא לֵיהּ יְדִיעָה - היתה לו ידיעה בתחילה.
 58 וְלַעֲנִין חיוב מחמת מלאכת שֶׁבֶת, פְּטוּר, משום שמלאכת מחשבת
 59 אסרה תורה ולא מלאכה הבאה שלא מדעתו. וְלַעֲנִין עֶבֶד - אם
 60 על ידי אבן זו שהיתה מונחת בחיקו, חבל בשן ועין של עבדו
 61 הכנעני, הדין תלוי בְּפִלוּגְתָּא - במחלוקת דְּרָבִין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל
 62 וְרַבִּינָן, האם האדון צריך להתכוין להזיקו או לא, כמובא בברייתא
 63 לעיל.
 64 הגמרא מבארת אופן נוסף שיש בו חילוקי דינים מחמת צורת הנזק:
 65 נִתְפָּיִן לְזִרוּק אבן למרחק של שְׁתַּיִם ו- שתי אמותו וְזָרַק למרחק
 66 אַרְבַּע אמות. לַעֲנִין נִזְקִין - תשלומי נזק, חַיִּיב, שהרי אדם המזיק
 67 חייב בשוגג. וְלַעֲנִין תשלומי אַרְבַּעָה דְּבָרִים פְּטוּר, משום שרק מייק
 68 במזיד חייב ארבעה דברים. וְלַעֲנִין שֶׁבֶת - חיוב מחמת העברה של
 69 ארבע אמות ברשות הרבים, פְּטוּר, משום שְׁמִלְאֵכַת מְחַשְׁבֵת פְּעִינָן
 70 - צריך כדי להתחייב מחמת מלאכה בשבת, ואילו כאן כוונתו
 71 היתה לזרוק רק שתי אמות שאין זה בכלל מלאכת העברה ברשות
 72 הרבים. וְלַעֲנִין חיוב גְּלוּת לעיר מקלט, חייב, משום שוֹאֲשֵׁר לֹא
 73 צָדָה' אִמֵּר רְחֵמָנָא (שמות כא יג), ויש לדרוש מלשון זו, פְּרָט
 74 לְנִתְפָּיִן לְזִרוּק שְׁתַּיִם וְזָרַק אַרְבַּעָה שְׁחֵיב גְלוּת, משום שאינו בכלל
 75 'זכי יזיד' האמור בפסוק שלאחריו שחייב מיתה, אלא הוא בכלל
 76 'זאשר לא צדה' שהרי לא התכוין לזרוק למקום שבו נפלה האבן
 77 ולהרוג. לַעֲנִין עֶבֶד - אם על ידי אבן זו שזרק, חבל בשן ועין או
 78 באחד מכו"ד ראשי אבריו של עבדו הכנעני, הדין תלוי בְּפִלוּגְתָּא -
 79 במחלוקת דְּרָבִין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּינָן, האם האדון צריך
 80 להתכוין להזיקו או לא, כמובא בברייתא לעיל.
 81 הגמרא מבארת אופן נוסף שיש בו חילוקי דינים מחמת צורת הנזק:
 82 נִתְפָּיִן לְזִרוּק אבן לאַרְבַּע אמות, וְזָרַק לְשִׁמְנָה אמות. לַעֲנִין נִזְקִין -
 83 תשלומי נזק, חַיִּיב, שהרי אדם המזיק חייב בשוגג. וְלַעֲנִין תשלומי
 84 אַרְבַּעָה דְּבָרִים פְּטוּר, משום שרק מייק חייב ארבעה דברים.
 85 וְלַעֲנִין חיוב מחמת מלאכת שֶׁבֶת, שבין זריקה של ארבע אמות ובין
 86 של שמונה אמות היא מלאכה, בְּאִמְרָא במחשבתו בשעת הזריקה
 87 כֹּל מְקוֹם שֶׁתְּרַצָּה האבן תְּנוּיָה, אין - חיוב, כיון שנעשתה מחשבתו
 88 שהתכוין להעביר חפץ ברשות הרבים יותר מארבע אמות, אבל
 89 אי לא - אם לא התכוין לכך בשעת הזריקה, אלא כוונתו היתה
 90 שהאבן תנוח דווקא בסוף ארבע אמות, לא - אינו חייב, משום
 91 שמלאכת מחשבת אסרה תורה ולא מלאכה הבאה שלא מדעת
 92 האדם. וְלַעֲנִין חיוב גְּלוּת לעיר מקלט, חַיִּיב, משום שנאמר (שמות
 93 כא יג) וְאֲשֵׁר לֹא צָדָה, ודורשים מזה, פְּרָט לְנִתְפָּיִן לְזִרוּק אַרְבַּע
 94 וְזָרַק שְׁמֵנָה שְׁחֵיב גְלוּת, דהיינו, דווקא מי שהרג בכונה אינו גולה,
 95 אבל מי שלא התכוין להרוג גולה, וזה שצידד לזרוק ארבע אמות
 96 לא התכוין להגיע עד שמונה אמות, ולכן הוא נחשב שוגג. וְלַעֲנִין
 97 עֶבֶד - אם על ידי אבן זו שזרק, חבל בשן ועין של עבדו הכנעני,
 98 הדין תלוי בְּפִלוּגְתָּא - במחלוקת דְּרָבִין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּינָן,
 99 האם האדון צריך להתכוין להזיקו או לא, כמובא בברייתא לעיל.
 100 הגמרא מבארת דינים נוספים באדם המזיק:
 101 וְאִמֵּר רַבָּה, זָרַק כְּלֵי שְׁלוּ מֵרֵאשִׁי הֵנָּה, וְכֹא אֲחֵר וְשָׁבַדוּ את הכלי
 102 בְּמִקְלָא תוֹךְ כדי נפילתו, הַשׁוֹבֵר פְּטוּר. מבררת הגמרא: מֵאֵי מַעֲמָא,
 103 הרי הזיק כלי שלם. מבארת הגמרא: מֵאֵי הִבְיָא תִּבְר - כלי שבור
 104 הוא שבר, שהרי הכלי היה עומד להישרב מחמת הזריקה אף אם
 105 לא היה שוברו במקל, ואין לו שווי ממוני משעת הזריקה, ונמצא
 106 שלא הזיק את הבעלים.
 107 הגמרא מביאה דין נוסף לגבי אדם הגורם להזיק של כלי שנוזק
 108 מראש הגג: וְאִמֵּר רַבָּה, זָרַק כְּלֵי שְׁלוּ אַחַר מֵרֵאשִׁי הֵנָּה, וְהוּיָ תְּחִיתִי
 109 בזמן הזריקה פְּרִים אוֹ פְּסֻתוֹת המונעים את שבירת הכלים, וְכֹא
 110 אֲחֵר וְסָלְקָן את הכרים והכסתות, אוֹ שְׂקָדָם הזורק עצמו וְסָלְקָן

1 הגמרא מבררת מה המקור שאדם המזיק חייב בשוגג. שואלת
 2 הגמרא: מֵאֵי הֵנִי מִיָּלִי - מנין אנו יודעים דין זה שאדם המזיק חייב
 3 בנזק אף בשוגג. משיבה הגמרא: אִמֵּר חִזְקִיָּה, וְכֹן תֵּנָא דְבֵי חִזְקִיָּה -
 4 וכן שנה התנא בבית מדרשו של חזקיה, אִמֵּר קְרָא (שמות כא כה)
 5 'פִּצְעֵ תַחַת פִּצְעֵ, ופסוק זה מיותר, שהרי כבר נאמר (ויקרא כד יט)
 6 'וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוֹם בְּעַמִּיתוֹ בְּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵן יַעֲשֶׂה לוֹ' ואנו למדים
 7 מזה דין תשלומי נזק, אלא הפסוק מלמדנו לְחַיִּיבוּ עַל הַשׁוֹגֵג בְּמִזִּיד
 8 וְעַל הַאִיִּנִים כְּרִצוֹן. שואלת הגמרא: הלא הוּאֵי מְבַעֲי לֵיהּ - פסוק זה
 9 נצרך לדרשה אחרת, לְהִיָּן - לחייב אדם המזיק בְּצַעַר בְּמִקְוִים
 10 שחייב נִזְק, שהיה אפשר לומר שכל חיוב צער הוא רק כשלא היה
 11 נזק כגון שכואו בשפוד בציפורנו, והפסוק מלמדנו שחיוב צער
 12 הוא גם כשיש חיוב נזק. משיבה הגמרא: אִם כֵּן שִׁפְטוֹק זֶה לֹא
 13 נאמר אלא לדרשה של חיוב צער גם כשיש חיוב נזק, לְכַתּוּב קְרָא
 14 'פִּצְעֵ בְּפִצְעֵ, ומהמילה 'פצע' היינו לומדים תשלומי נזק, ומהמילה
 15 'בפצע' היינו לומדים תשלומי צער בנוסף לנזק, וְכֹאֵי לְשׁוֹן 'פצע'
 16 תַּחַת פִּצְעֵ, שְׁמַע מִיָּנָה תִּתְּיָי - שני לימודים, האחד, לחייב
 17 בתשלומי צער אף במקום שמשלם נזק, והשני לחייב בנזק גם
 18 בשוגג או באונס.
 19 הגמרא דנה בחיובי אדם המזיק בנזק וארבעה דברים, ובעוד
 20 חיובים: אִמֵּר רַבָּה, הָיְתָה אֲבָן מוֹנֵחַת לוֹ - לאדם בְּחִיקוֹ, וְלֹא הִכִּיר
 21 בָּהּ מעולם שהיא בחיקו, וְעִמָּד וְנִפְלְתָה. לַעֲנִין נִזְקִין - תשלומי נזק
 22 אם האבן הזיקה אדם, חַיִּיב, שהרי אדם המזיק חייב אף בשוגג.
 23 וְלַעֲנִין תשלומי אַרְבַּעָה דְּבָרִים ו- צער, ריפוי, שבת ובושת, פְּטוּר,
 24 משום שרק מייק במזיד חייב ארבעה דברים, כמו שדייקה הגמרא
 25 (לעיל ע"א) ממשנתינו. וְלַעֲנִין חיוב מחמת מלאכת שֶׁבֶת, פְּטוּר,
 26 משום שְׁמִלְאֵכַת מְחַשְׁבֵת - מלאכה שחשב והתכוין לעשותה
 27 אִפְרָה תוֹרָה, ולא מלאכה הבאה שלא מדעת האדם, ואף חיובי
 28 שוגג בשבת הם רק כשהתכוין לעשות מלאכה אלא ששכח
 29 שהיום שבת, או שידע שהיום שבת ושכח שמלאכה זו אסורה.
 30 וְלַעֲנִין חיוב גְּלוּת לעיר מקלט אם הרג אדם עם אבן זו בשוגג, פְּטוּר,
 31 משום שנאמר (במדבר לה יא) וְנָסַם שְׂמֵה רִצַּח מִבְּה נֶפֶשׁ בַּשָּׂגָה/
 32 והלשון 'שגה' היינו שבתחילה ידע ואחר כך שגג, אבל זה שלא
 33 הכיר כלל בקיומה של האבן פטור מגלות. וְלַעֲנִין עֶבֶד - אם על ידי
 34 אבן זו שהיתה מונחת בחיקו, חבל בשן ועין של עבדו הכנעני, הדין
 35 תלוי בְּפִלוּגְתָּא - במחלוקת דְּרָבִין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּינָן, הִתְנָא,
 36 הִרִי שְׁהִיה רַבּוֹ - אדונו של העבד רופא, וְאִמֵּר לוֹ העבד, כְּחֹל אֵת
 37 עֵינֵי לְרִפּוּאָה, וְתוֹךְ כֵּל שִׁכַּח אֵת עֵין עַבְדוֹ סִימָאָה, או שאמר
 38 העבד לאדונו הִתּוֹר לִי שֵׁינִי לְנִקְרָה ולגרר סביב מושבה, וְתוֹךְ כדי
 39 שחתר את עין עַבְדוֹ הַפִּילָה, שִׁחַק העבד בְּאִדוֹן במה שגרם לאדונו
 40 לחבול בו וְיִצָא לְחָרוֹת כְּדִין כל עַבְד שֶׁחָבַל בו אדונו. רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן
 41 גַּמְלִיאֵל אִמֵּר, אִין העבד יוצא לחרות, משום שנאמר (שמות כא
 42 כו) וְכִי יִבֶּה אִישׁ אֶת עֵין עַבְדוֹ אוֹ אֶת עֵין אִמְתּוֹ וְשִׁחַתָּה לְחַפְשֵׁי
 43 וְשִׁלְחֵנוּ תַּחַת עֵינָו, ויש לדרוש מכך שאין העבד יוצא בשן ועין עַד
 44 שִׁתְּפָיִן אִדוּנו לְשַׁחֲתָה, וכיון שהאדון לא התכוין לחבול בו אלא
 45 לעשות לו רפואה, אין העבד יוצא לחרות. וכן באופן שנפלה אבן
 46 מזיקה האדון בלא שהכיר בה, לדעת חכמים העבד יוצא בכך
 47 לחרות, ולדעת רבן שמעון בן גמליאל אינו יוצא לחרות, משום
 48 שהאדון לא התכוין לחבול בו.
 49 הגמרא מבארת אופן נוסף של נזק שיש בו חילוקי דינים: הִכִּיר בָּהּ
 50 - באבן שהיתה בחיקו, ולאחר זמן שֶׁבֶתָה וְעִמָּד וְנִפְלְתָה. לַעֲנִין נִזְקִין
 51 - תשלומי נזק, חַיִּיב, שהרי אדם המזיק חייב בשוגג. וְלַעֲנִין
 52 תשלומי אַרְבַּעָה דְּבָרִים פְּטוּר, משום שרק מייק במזיד חייב ארבעה
 53 דברים. וְלַעֲנִין חיוב גְּלוּת לעיר מקלט חַיִּיב, משום דְּאִמֵּר קְרָא
 54 (במדבר לה יא) וְנָסַם שְׂמֵה רִצַּח מִבְּה נֶפֶשׁ בַּשָּׂגָה, וּמְבַלֵּל - מלשון
 55 'שגה' משמע דְּהוּא לֵיהּ - שהיתה לרוצח יְדִיעָה בתחילה, ואחר

56 חבירו לתוך האור - אש או לתוך המים, וחבירו אינו יכול לעלות
 57 משם בעצמו, ומה, חייב מיתה. אבל אם רק דחפו לתוך האור או
 58 לתוך המים, ויכול היה לעלות משם, ולא עלה ומה, פטור. ודין
 59 המזיק בגדו של חבירו, דתנן (לקמן צב). אמר לחבירו קרע את
 60 כסותי או שכר את כדאי, המזיק חייב, כיון שהבעלים לא התכוין
 61 למחול, אלא התכוין שיקרע וישבור ויתחייב לשלם. אבל אם אמר
 62 הבעלים, קרע ושבור על מנת לפטור - שתהיה פטור מתשלומים,
 63 המזיק פטור, שהרי הבעלים מחול על כך. וכן כשהניח גחלת על
 64 בגדו של חבירו, בעל הבגד לא סילק את הגחלת מפני שהיה
 65 בדעתו לתבוע את המניח.
 66 הגמרא מסתפקת בדין הנחת גחלת על לב אדם: כפי רבה, הניח
 67 גחלת על לב עקדו הכנעני של חבירו שאינו כפות, והזקק העבד,
 68 מהו, האם כגופו דמי - או מתייחסים לעבד כאל אדם בר דעת
 69 כמו אדונו, וכיון שהעבד יכל לסלק את הגחלת המניח פטור, או
 70 כגופו דמי - או שאנו מתייחסים אל העבד כאל ממונו של
 71 האדון, וכמו שאם היה שורף כלי או בהמה של האדון היה חייב,
 72 כך גם כששרף את העבד, ואף שהעבד יכל לסלק את הגחלת, אין
 73 האדון מפסיד מחמת כך והמניח חייב. ואף אם התמצא לומר שעבד
 74 כגופו דמי, והמניח גחלת על ליבו פטור, עדיין יש להסתפק אם
 75 הניח גחלת על שורו של חבירו, והזקק השור או מיהו, האם גם
 76 במקרה זה אנו אומרים שהיה על השור לסלק את הגחלת, או לא.
 77 לאחר שהסתפק רבה, הדר ששטה - חזר ופשט את ספיקו, עקדו
 78 כגופו, וכיון שהעבד לא סילק את הגחלת המניח פטור, אבל שורו
 79 כגופו, והמניח עליו גחלת חייב, כיון שלשור אין דעת לסלק את
 80 הגחלת:

הדרן עלך ביצד הרגל:

81 פרק זה עוסק ברובו בעניני נזקים הבאים על ידי אדם. תחילתו,
 82 באדם העושה או מניח תקלה ברשות הרבים, והמשכו בשני בני
 83 אדם המזיקים זה את זה בדרך הילוכם, וכן אדם המניח תקלה
 84 ברשות אחת ונתגלגלה לרשות אחרת. לאחר מכן יבוארו בו אף
 85 עניני נזקי שוורים שחבלו זה בזה, ועוד.
 86 המשנה הראשונה עוסקת באדם המניח את כליו ברשות הרבים,
 87 ובא אחר הזויקם או הזוק בהם.

משנה

88 אדם המניח את הכד ברשות הרבים, ובא אדם אחר ונתקל בה
 89 ושברוה, פטור הנתקל מתשלום דמי הכד. ואם הזיק בה הנתקל,
 90 שמחמת כן נפל ונפצע וכדומה, בעל הקבית חייב בתשלום נזקו,
 91 שכל המניח תקלה ברשות הרבים הרי הוא כחופר בור, וחייב
 92 בתשלום הנזק שיארע בו:

גמרא

93 מקשה הגמרא: מדוע פתח התנא את דבריו בכד, שאמר 'המניח
 94 את הכד ברשות הרבים, ופסים את דבריו קבית, שאמר 'בעל
 95 החבית חייב בנזקו, הלא כד וחבית כלים שונים הם, שכד הוא כלי
 96 קטן, בעוד שחבית גדולה ממנו.
 97 ומביאה הגמרא שמצינו כן במקומות נוספים. ותנן נמי להלן (לא),
 98 זה בא קביתו וזה בא בקורתו - שני אנשים שהיו מהלכים בדרך,
 99 אחד נשא חבית והשני קורה, ופגעו זה בזה, ונשברה כדו של זה
 100 בקורתו של זה, הדין הוא שבעל הקורה פטור מתשלום הנזק,
 101 מאחר שיש לו רשות להלך עם קורתו ברשות הרבים. ואף במשנה
 102 זו פתח התנא קבית, 'זה בא בחביתו, ופסים בכד, 'נשברה כדו'.
 103 ותנן נמי להלן (קטו). זה בא קביתו של זין וזה בא בכדו של דבש

1 פטורין, משום שנאמר (ויקרא כד יז) 'אישי פי ידה כל נפש אדם
 2 מות יומת, ודרשו חכמים שרק מי שהרג 'כל נפש אדם', דהיינו
 3 שהרג לבדו, חייב, אבל אם כמה אנשים הרגו, כולם פטורים. וכי
 4 יהודה בן בתיא אומר, אדרבה לומדים מהמילים 'כל נפש'
 5 שאפילו ההורג מקצת מן הנפש חייב, ולכן אם הכוהו עשרה קנה
 6 אחר זה, האחרון חייב, מפני שהוא זה שפירש את מיתתו בהכאתו,
 7 אבל אם הכוהו עשרה בבת אחת, כולם פטורים משום שדורשים
 8 את המילים 'אישי פי ידה' שרק איש אחד מתחייב על הכאתו ולא
 9 שנים. וכן הזורק תינוק מראש הגג ובא אחר וקיבלו בסוף, לפי רבנן
 10 שניהם פטורים כיון שאף אחד מהם לא הכה את 'כל הנפש', ולפי
 11 רבי יהודה בן בתיא, השני חייב כיון שלמעשה הוא המית את
 12 התינוק ורוצח חייב אף על מקצת מהנפש.

13 הגמרא מביאה מקרה נוסף של שנים שהרגו תינוק: זרק האחד
 14 תינוק מראש הגג, ובא שור מועד וקבלו את התינוק פקדונו, ומת
 15 התינוק, דין זה תלוי בפלוגתא - במחלוקת דרבי ישמעאל בנו של
 16 יוחנן בן ברוקא ורבנן, דתניא, נאמר לגבי חיוב כופר בשור מועד
 17 שהרג אדם (שמות כא ל) 'ינתן פדיו נפשו', ונחלקו תנאים כיצד
 18 שמין את חיוב הכופר. חכמים סוברים שמשלם את דמי הניק, ורבי
 19 ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר, שמשלם את דמי המזיק
 20 - בעל השור. ובזרק תינוק מראש הגג ולבסוף שור הרגו, לפי
 21 חכמים בעל השור פטור מכופר, כיון שלתינוק אין שווי ממוני
 22 שהיה הוא עומד למיתה, ולפי רבי ישמעאל אין סיבה לפטור
 23 מכופר.

24 הגמרא מביאה דין נוסף של נפילה מראש הגג: ואמר רבה, נפל
 25 ברוח מצויה מראש הגג ונתקע באשה ובא עליה, חייב בארבע
 26 דברים אותם תפרט הגמרא בהמשך, וביבמתו - אם אשה זו
 27 שנתקע בה היתה יבמתו - אשת אחיו שמת בלי בנים, לא קנה
 28 אותה אף שיבמה קניית בביאה. הגמרא מפרטת מהם ארבעת
 29 התשלומים: חייב פנקס פצער פרישי ופשיטת, כיון שנפל ברוח
 30 מצויה והוא קרוב למזיד, אבל בכפית לא מתחייב, דתנן (לקמן פו):
 31 שאינו חייב על הכפית עד שיהא מתפזר לבייש, וכאן לא התכוין
 32 לבייש.

33 הגמרא מביאה דין נוסף של נפילה מראש הגג: ואמר רבה, נפל
 34 מראש הגג ברוח שאינה מצויה, והזיק ובייש בנפילתו, חייב על הנזק,
 35 כיון שאדם חייב בתשלומי נזק אף אם הזיק באונס, ופטור בארבע
 36 דברים, כיון שאין חייבים בהם אלא במזיד או קרוב למזיד, וזה
 37 שנפל ברוח שאינה מצויה הוא אונס. אבל אם נפל ברוח מצויה
 38 והזיק ובייש, חייב בארבע דברים - נזק צער ריפוי ושבתי כיון
 39 שהוא קרוב למזיד, ופטור על הכפית כיון שלא התכוין לבייש. ואם
 40 תוך כדי נפילתו נתהפך כדי ליפול על האדם להנאתו, חייב אף על
 41 הכפית, למרות שלא התכוון לבייש, דתניא, נאמר לגבי חיוב בושת
 42 (דברים כה יא) 'פי ינצו אנשים יחדו איש ואחיו וקרבה אשת
 43 האחד להציל את אישה מיד מפניה ושלחה ידה והחזיקה במבשיו'.
 44 ומבררת הברייתא, ממשמע שנאמר 'ושלחה ידה' האם אינו יודע
 45 שהחזיקה, ואם כן, מה תלמוד לומר - למה כתבה התורה
 46 'והחזיקה', אלא כדי לומר לה, שחובי בושת הוא ביון שנתפזר
 47 להזיק את חבירו, ואף על פי שלא נתפזר לבייש.

48 הגמרא מביאה מקרים נוספים בהם חילק רבה בחיובי התשלומים:
 49 ואמר רבה, הניח לו לחבירו גחלת על לבו, ומה, פטור, משום
 50 שההורג יכל לסלק את הגחלת מליבו. אבל אם הגחלת הונחה על
 51 בגדו, והבגד נשרף, חייב, ואין שתיתק בעל הבגד נחשבת כמחילה,
 52 ומה שלא סילק את הגחלת מהבגד הוא מפני שהיה בדעתו לתבוע
 53 את המניח לשלם את דמי הבגד. אומר רבא, תרווייהו תננהי - שני
 54 הדינים שאמר רבה נשנו כבר במשניות, הדין של מניח גחלת על
 55 לבו של חבירו, דתנן (סנהדרין עו), כבש עליו - אדם שכפה את

פטריון. דבעינן שיקפה כל נפש אדם כל הנפש ואין באן מכה כל הנפש ופטורים ממיתה לר' יהודה בן בתירא חייב זה שקיבלו בסיף מפני שקירב את מיתתו: כא שור. מועד: וקבלו בקרניו. ומת: פלוגתא דר' ישמעאל ורבנן. לענן בופר לר' ישמעאל דאמר בופר במויק שיימינן משלם בופר אכל לרבנן דשיימינן בניןק האי לא הוה ליה דמים ופטור: ונתקע באשה חייב בד' דברים. וכוון שנפל ברה

כבש עליו כו. באלו כל הנשרפין (סמדרין דף עז. ושם) מפרש דרישא נקט כבש לרבותא וסיפא נקט דחפז לרבותא: קרע כסותו חייב. תימה היכי מיייתי ראייה דלקמא שאני הכא שוקה לו להסיר הנחלת מעל בגדו תדע מדנקט רבה על בגדו חייב מכלל דעל בשרו פטור ורתם לקמן (דף צב). תנן סמא את עיני אפי' על מנת לפטור חייב אלא ע"כ על בשרו פטור משום שוקה לו להסיר כמנ בעל לבו ומת וי"ל דהא פשיטא ליה למעל בשרו וסיר הנחלת ומעל בגדו לא חייש ולא איצטרך לאתויי ראי' אלא שלא האמר כיון שפניתי על בגדו והוא שותק אי"כ דעתו ותי' שפיט' דהא אשבחן אפי' במצוה לקרוע דחייב:

מצויה דההוה ליה קרוב למזיה: וביבסתו לא קנה. אע"פ ששינינו (ויבנות דף נג) הכא על יבמתו בין בשוגג בין במויד קנה הוי מילי היכא דנתבון לביתא אשה אחרת אכל זה לא נתבון לשום ביאה הלכך לא קנה ואם חור ונעשה אחר מן האחרון בה מאמר פסלה עליה: ואם נתהפך (ולאחר) שהתחיל לנפול דנתבון לנפול על האדם להנאתו: חייב אף על הפשות. אע"פ שלא נתבון לשם בשת: על לבו וסת פטור. שוקה לו לסלקה: חייב. דהא דלא סלקה סבר אתבעינה ליה בדיקא ופרע ליה: כבש עליו. שתקפו שם עד שמתו. חייב. דהייך ליה אם תרצה קרע ושלם אכל פירש לו ע"מ פטור: עבדו כגופו דמי. ואם הניח אדם גחלת על לב עבדו פטור שהיה לו לעבד לסלקה: שורו כממונו. שאין בו דעת לסלקה ותיב:

תדרן עלך ביצד הרגל

המנייה. ואיכא נמי דקרו לחביתא כדא ולכדא בחינתא. תרווייהו צריכי שאם התנה לתת לו כד ונתקנה לו בסודר ונתתיב הלוחק לתת דמים יבול הלוחק לומר לא אתן לך דמים אם לא תתן לי חבית דקרי ליה לחביתא כדא לפי שהוא מוחזק ולא אולין בן רובא ואם התנה לתת לו חבית ונתן הלוחק דמים יבול לומר לו המוכר לא אתן לך אלא כד דקרי לכדא חביתא ולא אולין בן רובא ואומר ר"ת דאפי' רב דאמר בפרק המוכר פירות (כ"ב דף צב. ושם ר"ה ליהוסי) ולקמן בהפרה (דף מו.) חולכין בממונו אחר הרוב גבי המוכר שור לחבירו ונמצא נגזון הכא מודה שכול המוחזק לומר למוציא אע"פ שהרוב מסייעך לא תוציא ממני ממון דקים לי בנפשי שאני מן המיעוט אכל בנמצא נגזון לך מאי אמר מוכר קים לי בנפשך שאתה מן המיעוט דוכני לנכסתא דאדרבה יאמר הלוחק למוכר אתה השעתני דקים לי בנפשי שאני מן הרוב דוכני לרדיא וא"ת ונתוי אי דמי כדא אי דמי בחביתא כדפרין לקמן בריש הפרה (שם) ובהמוכר פירות (כ"ב דף צב.) וגיחזי אי דמי רדיא לרדיא ושם אפרש בע"ה דאפילו לרבנן דפליגי אר' יהודה בהמוכר את הספינה (שם דף עז.) גבי מכר הצמד לא מכר הבקר דלית ליהוה הדמים מודיעים פריך וי"ל דלא שייכא הכא הודעת דמים דקרויבין דמי הכד לדמי החבית אי"כ שמכר לו בדים או חביות שוק מאתם זה ולא שיקר לומר בזה הודעת דמים בכל ומיידי דאית ליה וזו דלא שיקר לומר שקול כך בוזון ולספרים דגרסי בהפרה ובהמוכר פירות אי דליגינוז לתוך וזו צריך לאוקמי שיש ללוחק מעות המכר והקנה לו אגב קרקע או אחר כך והולוי הפדים והחביות

פטריון ר' יהודה בן בתירא ואמר בזה אחר זה האחרון חייב מפני שקירב מיתתו בא שור וקבלו בקרניו פלוגתא דר' ישמעאל ורבנן. לענן בופר לר' ישמעאל ורבנן דתניא ונתן פדיון נפשו דמי נזק ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא ואמר דמי מוזק ואמר רבה נפל מראש הגג ונתקע באשה חייב בד' דברים וביבסתו לא קנה חייב בנזק בצער בריפוי בשבת אכל בשת לא דתנן אינו חייב על הפשת עד שיהא מתפיון ואמר רבה נפל מראש הגג ברוח שאינה מצויה והזיק ובייש חייב על הנזק ופטור בד' דברים ברוח מצויה והזיק ובייש חייב בד' דברים על הפשת ואם נתהפך חייב אף על הפשת דתניא ממשמע שנאמר ושלחה ידה אינו יודע שהחזיקה מה ת"ל והחזיקה לומר לך כיון שנתפיון להזיק אע"פ שלא נתפיון לבייש ואמר רבה הניח לו גחלת על לבו ומת פטור על בגדו ונשרף חייב אמר רבא תרווייהו תננהו על לבו דתנן כבש עליו לתוך האור או לתוך המים ואינו יכול לעלות משם ומת חייב דחפז לתוך האור או לתוך המים ויכול לעלות משם ומת פטור בגדו דתנן קרע את כסותי שבר את פדי חייב על מנת לפטור פטור בעי רבה הניח גחלת על לב עבדו מהו כגופו דמי או כממונו דמי אם המוציא לומר כגופו דמי שורו מהו תדר פשטא עבדו כגופו שורו כממונו:

תדרן עלך ביצד הרגל

המנייה את הכד ברה"ר ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור בגמרא מפרש טעמא: ואם הוזק בה. הנתקל: פעל החבית חייב מפרש בגמ' גמ' נשברה כדו של זה בקורתו של זה פטור. שלשניהו רשות להלך: פתח בחבית דקתני זה בא בחביתו וסיים בכד. דקתני נשברה כדו של זה כו: והציל את הדבש לתוכה. מפני שהדבש דמיו יקרים: שקרו. כשאר פועל ואין בעל הדבש משלם דמי הוי: פתח בכד. דקתני וזה בא בכדו של דבש וסיים בחבית דקתני נסדקה חבית של דבש לסקה וימכרה שביד המוכר לתת לו איהו שירצה ואפילו התנה עמו חבית דמשמע גדולה נותן לו כד שהיא סקונה:

תדרן עלך ביצד הרגל אין

המנייה את הכד ברה"ר ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור ואם הוזק בה בעל החבית חייב בנזקו: גמ' פתח בכד וסיים בחבית ונתן נמי זה בא בחביתו וזה בא בקורתו נשברה כדו של זה בקורתו של זה פטור פתח בחבית וסיים בכד ונתן נמי זה בא בחביתו של יין וזה בא בכדו של דבש נסדקה חבית של דבש ושפך זה יינו והציל את הדבש לתוכו אין לו אלא שקרו פתח בכד וסיים בחבית אמר רב פפא היינו כד היינו חבית למאי נפקא מינה למקח וממכר היכי דמי אולימא באהרא דכדא לא קרו חבית וחבית לא קרו פדא הא לא קרו לה לא צריכא דרובא קרו לה לכדא כדא ולחביתא חביתא ואיכא נמי דקרו לחביתא כדא ולכדא חביתא מהו דתימא זיל בתר רובא קמ"ל

אי נמי הכי פירושו מהו דתימא זיל בתר רובא אע"פ שהדמים מסייעים למוחזק קמ"ל וה"ה דהוי מצי למימר איכא מהו דתימא זיל בתר חזקתא קמ"ל דאין חולכין בתר חזקה אלא אחר הרוב אם הדמים מסייעין לרוב אלא משום דמתניחן מוכחא דבא להשמיענו דלא אולין בתר רובא דכד וחבית תדא נגידה ופי' זה אתי שפיר טפי אליבא דרב מאליבא דשמואל מדשמיענן דלא אולין בתר רובא אלא היכא שהדמים מסייעים למוחזק ולא שמיענן זה במקום דאין הדמים מסייעים: קמ"ל

קמ"ל

1 דאין הולכין במזון אחר הרוב. תימה מה טעם אין הולכין ליתי בקיו מדיני נפשות
 2 כדאמרין בפ"ק דסנהדרין (דף טו) ור' יאשיה מיייתי ליה בקיו מדיני נפשות ומה
 3 דיני נפשות דחמירי אמר רחמנא זיל בתר רובא דיני ממונות לא כ"ש ואפי' רובא דליתיה
 4 קמן אזלינן דיני נפשות בתר רובא כדאמר ברש"י סורר ומורה (סנהדרין דף טו) ור' ליה דהתם
 5 גבי דינים שאני דחשיב מיעוט דידדה כמזון שאני
 6 וליכא למימר התם אוקי ממונא בחוקת מריה
 7 דהא ביד מפכי מנייה אכל גבי שאר ממון דאיכא
 8 מיעוט וחקקה לא אזלינן בתר רובא. ה"ג **אמאי**
 9 חייב איבעי ליה לעיני. אבל הך לא פריך אמאי
 10 חייב בנקו כשהזק איבעי ליה לעיני כדפירשתי
 11 לעיל (דף כב. ד"ה והוי"ב) דיותר יש לו לשמור
 12 שלא זיק משלא יזק ולא שייך באן כל המשגה
 13 ובא אחר ושיקף בו פטור (לעיל כ. כו.) דגבי אדם
 14 לא אמר הכי והא דאמר לעיל דף כב.) הניח
 15 הנני נרו מבחוץ בעל הגמל פטור ולא אמר
 16 איבעי ליה לעיני וי"ל דדוקא במקום הליכותו
 17 אמרינן ליה לעיני וקצת קשה הא דאמר
 18 רבא לעיל כי אית לך רשות לסגויי עילאי ואמאי
 19 אית ליה רשות לסגויי הא בחמה נמי איבעי לה
 20 לעיני כדמוכח בהפ"ה (למקן דף נב.) דשור פקח
 21 ביום פטור וליכא למימר בממלא רה"ר שאינה
 22 יכולה לעבור אלא דרך עליה דאיב' לבעוטי נמי
 23 אית לה רשותא. ו**שמואל** אמר באפליה ענב.
 24 והא דפליגי לקמן (דף כט.) אי נתקל פושע הוא או
 25 לא כגון שתקל מעצמו ולא נתקל בשום דבר
 26 אכל הךא שתקל מחמת מבושל ולא איבעי ליה
 27 לעיני אנוס הוא ואע"ג דלעיל (דף כו.) מריבין
 28 אנוס קריען באדם המזיק מפצע תחת פצע אנוס
 29 גמור לא רבי רחמנא דהא בירושלמי פטר אותו
 30 שישן ראשון אם הזיק לשני הךא אצלו לישן וכן
 31 בהגול בתרא (למקן דף קיב.) גבי הניח להם
 32 אביהם פרה שאולה כסבורים של אביהם היא
 33 ונתבחה ואלכאה משלמין דמי קשר בוויל שבר
 34 נהנו עמי מה שאיניק לא דאנוסין תו ובממתניתין
 35 נמי תני הנה בעל חבית ראשון ובעל קורה אחרון
 36 דאם עמד בעל חבית ונשברה חבית בקורה פטור
 37 ונראה לדקוק דאדם המזיק דמפטר אנוס
 38 (משום) שהוא קעין גניבה מודתניא בשלתי
 39 האומניס (בי"מ דף פב: ושם ר"ה וסבר) המעביד
 40 חבית ממקום למקום ושברה רבי יהודה אומר
 41 שומר חנם ישבע נושא שבר' ישלם והשתא
 42 מדמתניב נושא שבר' ופטר שומר חנם ולא
 43 מחייב מטעם אדם המזיק ש"מ דבאנוס דבעין
 44 גניבה אדם המזיק פטור ומדמר ר' יהודה נתקל
 45 לגניבה אכל באנוס שהוא בעין אבידה שהיא
 46 קרובה לפשיעה יותר כדאמרין בהשואל (בי"מ
 47 דף ע"ד) דגניבה קרובה לאנוס ואבידה קרובה
 48 לפשיעה נראה דאדם המזיק חייב דאי"א לומר
 49 שלא יתחייב אלא בפשיעה וכן משמע לעיל
 50 מדחייב בגמ' בן הגג ברוח שאינו מצויה לאלע"ג דברוח שאינו מצויה מפטר בה שומר חנם כדאמרין בסוף ארבעה וחמשה (למקן דף מה.) גבי ארבעה ונכנסו תחת העלים כי' ותיביקן
 51 לשלם חמ' שור לבעלים ויח' שומר חנם ומזיק לה כגון דנטריה שמירה פחותה דשומר חנם כלתה לו שמירתו ותקף לא כלתה שמירתו ומיייתי מר' יהודה ומועד בי' ליה בשמירה
 52 פחותה דהיינו דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה ואין יכולה לעמוד בשאין מצויה אלא אע"ג דמייפטר שומר חנם מחייב בה אדם המזיק והיינו טעמא משום דהוי בעין אבידה ונתקל
 53 הוי קעין גניבה ופטור ביה אדם המזיק וכן מוכח בפ"ק הגול ע"ג (דף טו) גבי טבח אנון שקלקל דפרי' למאן דפטר (בשומר) חנם מברייתא דקתני נתן בהיקה לטבח ונבלה
 54 חייב מפני שהוא נושא שבר' אלא אע"ג ס"ד דמקשה אפי' בחנם חייב כמו שומר שבר' שחייב על האבידה ומשני אימא מפני שהוא נושא שבר' ולפיכך בשבר' חייב בחנם פטור דהוי בעין
 55 גניבה ועי' תוס' בי"מ פב: ד"ה וסבר וביב' צג: ד"ה חייב:

1 **קמ"ל** דאין הולכין במזון אחר הרוב: **וכא אחר**
 2 **ונתקל בה ושברה פטור: אמאי פטור איבעי ליה**
 3 **לעיני ומיזל אמרי דבי רב משמיה דרב בממלא רה"ר**
 4 **פולח חביות שמואל אמר באפליה שנו רבי יוחנן**
 5 **אמר בקרן וזית אמר רב פפא לא דיקא מתניתין**
 6 **אלא או כשמואל או כרבי יוחנן דאי כרב מאי**
 7 **אריא נתקל אפילו שבר נמי אמר רב זבד משמיה**
 8 **דרבא הוא הדין דאפי' שבר והאי דקתני נתקל אידי**
 9 **דבעי למתני סיפא ואם הזק בה בעל חבית חייב**
 10 **בנקו דדוקא נתקל אכל שבר לא מאי טעמא הוא**
 11 **דאיכא אנפשיה קתני רישא נתקל אמר ליה ר' אבא**
 12 **לרב אשי הכי אמרי במערבא משמיה דר' עולא**
 13 **לפי שאין דרפן של בני אדם להתבונן בדרכים הנה**
 14 **עובדא בנהרדעא ותיב שמואל בפומבדיתא ותיב**
 15 **רבא בשלמא שמואל כששמעיה אלא רבא לימא**
 16 **כשמואל ס"ל אמר רב פפא קרנא דעצרא הוי דכיון**
 17 **דברשות קעבדי איבעי ליה לעיני ומיזל שלח ליה**
 18 **רב חסדא לר"ג הרי אמרו לרכובה שלש ולבעיטה**
 19 **חמש ולסנוקרת שלש עשרה לפנדא דמרא ולקופינא**
 20 **דמרא מאי שלח ליה חסדא חסדא קנסא קא מנבית**
 21 **בבבל אימא לי גופא דעובדא הכי הנה שלח ליה**
 22 **דההוא גרוגתא דבי תרי דכל יומא הנה דלי חר**
 23 **מנייהו אתא חר קא דלי ביומא דלא דיליה א"ל**
 24 **יומא דידי הוא לא אשגח ביה שקל פנדא דמרא**
 25 **מחיהו א"ל מאה פנדי בפנדא למחיהו אפילו למ"ד**
 26 **לא עביד איניש דינא לנפשיה במקום פסידא עביד**
 27 **איניש דינא לנפשיה דאתמר רב יהודה אמר לא**
 28 **עביד איניש דינא לנפשיה רב נחמן אמר עביד איניש**
 29 **דינא לנפשיה היכא דאיכא פסידא כ"ע לא פליגי**
 30 **דעביד איניש דינא לנפשיה כי פליגי היכא דליכא פסידא רב יהודה אמר לא עביד איניש**
 31 **דינא לנפשיה דכיון דליכא פסידא ליזיל קמיה דינא ר"ג אמר עביד איניש דינא לנפשיה**
 32 **דכיון דברין עביד לא מרח מתיב רב פהנא בן פג בנ אומר אל תיכנס לחצר חברך ליטול את**
 33 **שלך שלא ברשות שמא תראה עליו כגנב אלא שבור את שיניו ואומר לו שלי אני נוטל א"ל**

1 אין הולכין במזון אחר הרוב. היכא דמסתפקא לן מילתא כגון הךא וכגון (למקן דף מה.)
 2 המוכר שור לחבירו ונמקא נהון לא אמרינן בתר רובא זיל ולחרישה קנאו והוי טעות אלא
 3 אמר המוציא מחבירו עליו הראיה וכול לומר לו לשחיטה מכרתיו לך: בקרן וזית.
 4 כשגנבתיך ממבוי למבוי מן הצד הניחה בצד המבוי אצל הקרן וכשהחזיר זה פניו לא
 5 ראה אותה: אלא אי כשמואל אי כר' יוחנן.
 6 שהמניח לא פשע הלכך דוקא נתקל אכל שבר
 7 כרצון חייב דוקא נתקל אכל שבר. כרצון ואח"כ
 8 דווקא כפרסיו פטור בעל החבית דאידיה הוא
 9 דאיכא אנפשיה: תנא רישא. נמי נתקל: לפי שאין
 10 דרך בני אדם כו'. אמתני מהדר דלא תיקא
 11 באפילה לא בקרן וזית אלא אפי' באורה פטור
 12 הנתקל דוקאשי לך איבעי ליה עיני ומיזל אין
 13 דרך בני אדם להתבונן בדרכים: ותיב שמואל.
 14 את הנתקל לשלם: בשלמא שמואל כששמעיה.
 15 דמיקו למתניתין באפילה הא באורה חייב: קרנא
 16 דעצרי. קרן וזית הסמוכה לבית הבד: והואיל
 17 וברשות קעבדי. שמנהגם היה כן כשהיתה בית
 18 הבד מליאה בני אדם היו הכאים מושיבין
 19 בליהם ברשות הרבים וממתנין עד שיצאו אלה
 20 תרי אמרו לרכובה שלש. מנהג הדיינים לגבות מן
 21 הבעוט את חבירו בארבוכותו של בועט ג' סלעים
 22 לבשת לפי שגדולה בשת מפת הארבוכה
 23 מרחיפת היה: לבעיטה. כרגל: לסנוקרת. אוקף
 24 של חמור שהכה בו את חבירו: שלש עשרה.
 25 סלעים לבשתו לבד חייב שאר הדרכים: לפנדא
 26 דמרא. בית יד של פושע: קופינא. הברזל
 27 עצמו אצל הנקב: פתח. קנס הוא: גופא דעובדא.
 28 דאדאיל לבי דינא ואתי קא דלי האי ולא ידע
 29 להשקות שדות: מאה פנדי. ק' הקאות היה לו
 30 להכותו שחר' גולו ממיה: פסידא. היינו בית יד:
 31 לא עביד איניש דינא לנפשיה. ואפי' דין אמת
 32 לא יעשה הוא לעצמו אלא ילך אצל הדיין:
 33 במקום דאיכא פסידא. אי אויל לבי דינא
 34 דאדאיל לבי דינא ואתי קא דלי האי ולא ידע
 35 מאי דלי או שמא יכלו המים מן הבור ואין לו
 36 פערעו לזח דקא מפסיד' כי האי נושא עביד
 37 איניש דינא לנפשיה: אל תיכנס לחצר חברך.
 38 בגניבה ובסתור שלא תראה עליו כגנב: אלא
 39 שבור את שיניו. כלומר קח בחוקה וקשאו לרב
 40 הודיה:

עמד

1 **דעביד איניש דינא לנפשיה כי פליגי היכא דליכא פסידא רב יהודה אמר לא עביד איניש**
 2 **דינא לנפשיה דכיון דליכא פסידא ליזיל קמיה דינא ר"ג אמר עביד איניש דינא לנפשיה**
 3 **דכיון דברין עביד לא מרח מתיב רב פהנא בן פג בנ אומר אל תיכנס לחצר חברך ליטול את**
 4 **שלך שלא ברשות שמא תראה עליו כגנב אלא שבור את שיניו ואומר לו שלי אני נוטל א"ל**

עמד

1 גבי ארבעה ונכנסו תחת העלים כי' ותיביקן
 2 לשלם חמ' שור לבעלים ויח' שומר חנם ומזיק לה כגון דנטריה שמירה פחותה דשומר חנם כלתה לו שמירתו ותקף לא כלתה שמירתו ומיייתי מר' יהודה ומועד בי' ליה בשמירה
 3 פחותה דהיינו דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה ואין יכולה לעמוד בשאין מצויה אלא אע"ג דמייפטר שומר חנם מחייב בה אדם המזיק והיינו טעמא משום דהוי בעין אבידה ונתקל
 4 הוי קעין גניבה ופטור ביה אדם המזיק וכן מוכח בפ"ק הגול ע"ג (דף טו) גבי טבח אנון שקלקל דפרי' למאן דפטר (בשומר) חנם מברייתא דקתני נתן בהיקה לטבח ונבלה
 5 חייב מפני שהוא נושא שבר' אלא אע"ג ס"ד דמקשה אפי' בחנם חייב כמו שומר שבר' שחייב על האבידה ומשני אימא מפני שהוא נושא שבר' ולפיכך בשבר' חייב בחנם פטור דהוי בעין
 6 גניבה ועי' תוס' בי"מ פב: ד"ה וסבר וביב' צג: ד"ה חייב:

1 **לפי** שאין דרפן של בני אדם להתבונן בדרכים. והא דתני (למקן דף נב:) שור פקח ביום פטור דשור עיניו למטה ומיבעי ליה לעיניו טפי מאדם. **והרי** אמרו לרכובה שלש. י"מ דלעני
 2 שבשיראל קאמר אבל אחרים הכל לפי המבייש והמתבייש ולר"י נראה דהיינו לגדול שבשיראל דוקא דהיינו דתני בהחובל (למקן דף צ.) כסורו נתון לו מאתמים וזו מומק לה (למקן
 3 ד' צא.) לגדול שבשיראל.

1 **קנסא** מגנבית בבבל. לאו קנסא אלא דף קנסא הוא כדאמרין בהחובל (למקן ד' פ"ג) דמילתא דלית בה חסרון כיס לא עבידין שליחותיה: **אלא** שבור את שיניו. דליכא פסידא איירי
 2 מדאסר ליכנס שלא ברשות:

ואי

מבררת הגמרא: **בְּשֵׁלְמָא שְׁמוּאֵל בְּשִׁמְעוֹתֶיהָ** - הטעם שחייבו
 שמואל מבואר הוא, שהרי שמואל העמיד את דברי המשנה
 הפוסטרת את הנתקל רק באופן שהיה מהלך באפילה, אך אם היה
 מהלך לאור היום חייב, שהיה לו להזהר. **אַלְא רְבָא** שחייב גם הוא
 באופן כזה, **לְיָמָא בְּשִׁמְוֵאל סְבִירָא** ליה - האם סובר הוא כדעת
 שמואל בדין זה.
אָמַר רב פְּסָא, קְרָנָא דְעֶצְרָא הוּי - המעשה שחייב רבא היה באדם
 שהניח את כליו בפירת הרחוב הסמוכה לבית הבר - המקום שבו
 כותשים את הזיתים להוציא שמנס, והיה מנהגם שבשעה שבית
 הבר מליאה באנשים, היו הבאים אחריהם מניחים את כליהם
 בפניה הסמוכה עד שייצאו הראשונים. **דְּכִיּוֹן דְּבִרְשׁוֹת קְעֵבְדֵי אִיבְעִי**
לִיה לְעִיּוּנֵי וַיְזוּל - ומאחר שישנה רשות להניח כלים שם, חובה
 על המהלכים שם להזהר שלא יתקלו ויזיקו, ועל כן חייב רבא את
 הנתקל שם בתשלום הנזק.
 מאחר שנבאר לעיל, שבאופן שממלא אדם את כל רשות הרבים
 בחביות ישנה רשות לעוברים לשבור את חביותיו כדי לעבור, דנה
 עתה הגמרא בגדיי הדין האם רשאי אדם לעשות דין לעצמו.
שְׁלַח לִיה רב הִפְדָּא לְרַב נְחֲמָן שְׁאֵלָה זו, הָרִי אָמְרוּ חכמים, לְרַבְּנֵיהּ
שְׁלַשׁ - שאדם הבוטע בחבירו בברכו - של הבוטע עליו לשלם
 לו שלשה סלעים עבור דמי בושתו, **וְלְעֵצְיָהּ הֶמְשׁ** - ואם בעט בו
 בכף רגלו - של הבוטע עליו לשלם לו חמשה סלעים עבור דמי
 בושתו, **וְלְסִנּוּקְרַת שְׁלִישׁ עֶשְׂרֵה** - ואם הכה את חבירו באוכף של
 חמור, עליו לשלם לו שלשה עשר סלעים. **וְיֵשׁ לְדוּן לְפִנְדָּא דְמָרָא**
וְלְקוֹפִינָא דְמָרָא מָא - אדם שהכה את חבירו בקת - ידיית העץ
 של מעדר, או שהכהו בברזל המעדר עצמו, כמה יש לו לשלם
 עבור דמי הבושת.
שְׁלַח לִיה - השיב לו רב נחמן לרב חסדא, **הִפְדָּא הִפְדָּא, קְנָסָא קָא**
מְנַבִּית בְּכָבֵל - האם גובה אתה קנסות בכבל, הלא תשלום הדמים
 עבור בושת קנס הוא, ואין גובים בכבל תשלום קנסות. **אִימָא לִי**
נִפְסָא דְעֵזְבָדָא יְחִי הוּהוּ - ומכל מקום אמור לי, איך היה גוף
 המעשה באותו אדם שהכה את חבירו ממעדר.
שְׁלַח לִיה רב חסדא לרב נחמן, כך היה המעשה. דְּהָהוּא רְגִוּוֹתָא דְבִי
תָּרִי - היה בור מים השייך לשני אנשים בשותפות, **דְּכָל יוֹמָא הָהוּא**
דְּלִי חַד מְנִייהו - שהוסכם ביניהם שבכל יום ישאב אחד מהם מים
 מן הבור. **אָתָּא חַד קָא דְלִי בְיוֹמָא דְלֵא דִילָהוּ** - בא אחד מהם והחל
 לשאוב מים ביום שבו לא היה זמנו לשאוב, **אָמַר לִיה** - אמר לו
 חבירו, **יִמָּא דִידִי הוּא** - ביום זה אני הוא השואב את המים, **לֵא**
אֶשְׁנָה בִיה - אך הלה לא התחשב בדבריו והמשיך בשאיבת המים
 מן הבור. **שְׁקַל פְּנְדָּא דְמָרָא מְתִייה** - נטל השני ידיית של מעדר
 והכה את השואב כדי שיחדל משאיבתו. **ולפיכך חפץ אני לברר**
כמה עליו לשלם לרעהו דמי בושת עבור הכאה זו.
אָמַר לִיה רב נחמן לרב חסדא, מָאָה פְּנְדִי בְּפִנְדָּא לְמַתִּייה - אפילו
 מאה מכות בידית המעדר רשאי היה הלה להכותו, ואינו צריך
 לשלם לו על כך מאומה, שהרי גזול הוא ממנו את מימיו, **וְאִפִּילוּ**
לְמָאן דְּאָמַר לֵא עֵבִיד אִינִישׁ דִּינָא לְנַפְשִׁיהּ - אף לדעת הסובר שאין
 אדם רשאי לעשות דין לעצמו, אלא יש לו לתבוע את חבירו אל
 הבית דין, היינו דווקא במקום שאין לו הפסד מכך בינתיים, אבל
בְּמָקוֹם פְּסִידָא עֵבִיד אִינִישׁ דִּינָא לְנַפְשִׁיהּ - במקום שמפסיד הוא
 ממון אם ילך לתבועו בבית דין, רשאי הוא לעשות דין לעצמו,
 ולפיכך אף כאן רשאי היה להכותו, שהרי עד שהיה תובעו בבית
 דין היה הלה שואב מים רבים, ולא היה יודע כמה לתבועו, או
 שהיה מכלה את מימי הבור ולא היה בידו להשיב.
 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים האם רשאי אדם לעשות דין
 לעצמו: **דְּאָתְמַר, רב יהודה אָמַר, לֵא עֵבִיד אִינִישׁ דִּינָא לְנַפְשִׁיהּ** -
 אדם שיש לו תביעה על חבירו אינו רשאי לעשות דין לעצמו

קָא מְשַׁמַּע לָן דְּאִין הוֹלְכִין בְּמִזְמִין אַחַר הָרוֹב - שלגבי ספק
 המתעורר בידינו ממונות אין הולכים לפי מנהג רוב בני אדם,
 ולפיכך יכול המוכר לטעון שהוא מן המיעוט הקוראים לכד חבית,
 ולא נתכוין למכור לו אלא כלי קטן בלבד:
 שנינו במשנה, שאדם המניח את הכד ברשות הרבים וקָא אדם
אַחַר וְנִתְקַל בָּהּ וּשְׁכַרְתָּה, פְּטוּר הַנִּתְקַל מִתְּשֻׁלוֹם הַנּוֹק:
 מקשה הגמרא: **אִמָּא פְּטוּר הַנִּתְקַל, הָרִי אִיבְעִי לִיה לְעִיּוּנֵי וַיְזוּל** -
 מהיה עליו להתבונן בדרך הילוכו שלא יזיק, ומאחר שלא עשה כן
 פשע, ועליו לשלם את הנזק. ומתרת, **אָמְרִי דְבִי רב מְשַׁמֵּיהּ דְרַב,**
 שהמשנה עוסקת בְּמִמְלָא בעל החביות את רוחב רְשׁוֹת הָרְבִים
 בְּחִבִּית, עד שלא היה ניתן לעבור בלא להזיק, ולפיכך אין
 לחייב את הנתקל על הנזק.
 תירוץ נוסף: **שְׁמוּאֵל אָמַר, בְּאִפִּילָה שְׁנוּ** - המשנה עוסקת באופן
 שהלך הנתקל בחושר, ולא יכול היה להבחין בחבית המונחת
 ברשות הרבים, ולפיכך אין לחייבו על הנזק.
 תירוץ שלישי: **רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, בְּקָרְנֵי נְוִית** - המשנה עוסקת באופן
 שהניח בעל החבית את חביתו בפנית שני רחובות, ובאופן כזה אין
 הפונה מרחוב לרחוב יכול להבחין בחבית המונחת, ועל כן יש
 לפטורו על הנזק.
 הגמרא מדייקת מדברי המשנה כדעת שמואל ורבי יוחנן: **אָמַר רב**
פְּסָא, לֵא דִינָא מְתִינִיתִין אִלָּא אוֹ בְּתִירוּצוֹ שֶׁל שְׁמוּאֵל שהלך הנתקל
 באפילה, או בְּתִירוּצוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן שהיתה החבית מונחת בקרן
 זוית, שלדברי שניהם מבואר מדוע נקטה המשנה בלשון 'נתקל',
 מאחר שרק באופן שנתקל בכלי ושברו פטור מלשלם, אך אם
 שברו בידים חייב. **דָּאִי פְּרַב** - שאם ביאור המשנה כדברי רב
 שמילא את רוחב כל רשות הרבים בחביות, יש להקשות **מָא אִרְיָא**
נְתַקֵּל - מדוע נקטה המשנה את הדין באופן שנתקל בחביות
 ושברן, הלא אִפִּילוּ אם שָׁבַר אותם בכוונה נְמִי פטור, מאחר שלא
 היה ניתן לעבור ברשות הרבים בלא לשוברים.
 דוחה הגמרא: **אָמַר רב זְבִיד מְשַׁמֵּיהּ דְרַבָּא, יִתְכּוּן לומר** שהוא הדין
דְּאִפִּילוּ שְׁבַר - שכונות המשנה שאף אם שבר את החביות פטור,
וְהָא דְקִתְנֵי נְתַקֵּל - והטעם שנקטה את הדין באופן שנתקל ולא
 באופן ששבר בכוונה, **אִידי דְבְעִי לְמַתְנֵי סִפָּא** - אגב שרצתה
 המשנה לשנות בסופא את הדין **וְאֵם הוּזַק בָּהּ** - שאם ניוזק הנתקל
 מן החבית **עַל הַחִבִּית חַיִּיב בְּתִשְׁלוֹם נְזִיקוֹ, דִּדִּין זֶה הוּא דְנָקָא**
 באופן שנתקל בחבית, **אֲבָל** אם שָׁבַר אותה בכוונה וניזוק הימנה,
לֵא - אין בעל החבית חייב בנזקו, **מָאִי מַעְרָא, הוּא דְאִיזִק אֲנַפְשִׁיהּ**
 - הוא הזיק את עצמו בכך ששבר את החבית, ולפיכך קִתְנֵי אף
בְּרִישָׁא לשוֹן נְתַקֵּל ולא לשוֹן שִׁבַר.
 הגמרא מביאה ביאור נוסף בדברי המשנה מדוע יש לפטור את
 הנתקל: **אָמַר לִיה רַבִּי אָבָא לְרַב אִשִּׁי, הָכִי אָמְרִי בְּמַעְרָא וְ-בִארְץ**
 ישראל **מְשַׁמֵּיהּ דְרַבִּי עוּלָא, שְׁטַעַם הדבר שאין לחייב את הנתקל**
 על כך שלא התבונן בדרכו, **לְפִי שְׁאִין דְרַבָּן שֶׁל גְּנִי אָדָם לְהַתְּבוּנָן**
בְּדְרָבִים, ולפיכך לא פשע הנתקל אף כשהיה מהלך לאור היום,
 ולא היתה החבית מונחת בקרן זוית.
 נמצא, שנחלקו האמוראים בחיוב המוטל על האדם להזהר
 בהליכתו, לדעת רב ושמואל ורבי יוחנן יש לאדם להתבונן שלא
 יזיק בהליכתו ברשות הרבים, ולפיכך אם נתקל והזיק חייב, אלא
 אם כן היה כל רוחב רשות הרבים מלא בחביות, או שהיה מהלך
 באפילה, או שהיתה החבית מונחת בקרן זוית. אך לדעת רבי
 עולא, אין אדם חייב להתבונן בדרכו, ועל כן יש לפטרו בכל
 האופנים.
הוּהוּ עוֹבְדָא בְּנִהְרְדְעָא באדם שנתקל והזיק בדרך הליכתו, **וְהַיִּיב**
 אותו שְׁמוּאֵל בתשלום הנזק, וכן היה מעשה בְּפִימְבִדְתָא, **וְהַיִּיב**
 אותו רְבָא.

רבו, ורצעו בית דין את אזנו, ודינו להשאר ברשות האדון עד
 היובל, שִׁבְלוּ לוֹ יָמָיו - שנסתיים זמן עבודתו, שהגיע היובל, ועליו
 לשוב לביתו, אך הוא אינו חפץ בכך אלא רוצה להשאר אצל
 אדונו, וְרָבוּ מִסְרָהּ בּוֹ (מפצירו) בּוֹ לְצִאת מְרֻשּׁוֹ, ואינו שומע לו,
 וְהָקַל הָאֲדוֹן בְּעַבְדוֹ וְעָשָׂה בּוֹ חֲבוּרָה, מנין שְׂהוּא פְּטוּר על כך,
 תְּלַמּוּד לְיָמָר (במדבר לה לב) וְלֹא תִקְחוּ כֶפֶר / וגו', וְשׁוֹב לִשְׁבֵת
 בארץ / וגו', ודרשו חכמים לֹא תִקְחוּ בּוֹסֵף לְשֵׁב, / דהיינו, אל תקחו
 תשלום ממון עבור עבד עברי שרוצה לשוב לקלוקלו ולהשאר
 בעבודתו, ואינו חפץ ליצא לחירות, שאם חבל בו רבו פטור
 מתשלום.
 ויש ללמוד מכאן, שרשאי אדם לעשות דין לעצמו אף שלא
 במקום הפסד, ולחבול בעבדו שאינו רוצה ליצא מרשותו.
 דוחה הגמרא: הָאָמְרָא בְּמֵאָי עֲסָקִינָן בְּעֵבְרָא גְבִיבָא - ברייתא זו עוסקת
 בעבד הגונב מבעליו, שיש לו הפסד בכך שנשאר ברשותו, ובאופן
 כזה מודים כולם שרשאי אדם לעשות דין לעצמו, כדי למנוע
 הפסד.
 מקשה הגמרא: עַד הָאֲדִינָא לֹא גָבַב וְהִשְׁתָּא גָבַב - האם עד עתה
 במשך כל השנים ששהה בבית אדוניו לא היה גונב, ורק עתה החל
 לגנוב.
 ומתרצת: עַד הָאֲדִינָא הָיָה אִמְתִּיָּה דְרַבִּי עֲלִיָּה - עד עתה היתה
 אימת אדוני עלי, מאחר שהיה משועבד לו, ועל כן לא העז
 לגנובו, הִשְׁתָּא לִית לִיה אִימְתָא דְרַבִּי עֲלִיָּה - עתה לאחר שחרורו
 אין אימת אדוני עלי, ולפיכך מעז הוא לגנוב הימנו.
 דחיה נוספת. רַב נְחֵמָן פְּרִי יִצְחָק אָמַר, שהברייתא עוסקת בְּעֵבֶד
 עברי שִׁמְסַר לוֹ רַבּוֹ שִׁפְחָה בְּנִינִית, עַד הָאֲדִינָא חִיתִּיא - עד עתה
 היה רשאי העבד לחיות עמה בחיתו, כמאמר הכתוב (שמות כא
 ד) 'אם אדוניו יתן לו אשה, וְהִשְׁתָּא אִיפּוּרָא - אך עתה לאחר
 שהגיע זמן שחרורו אסורה היא עליו, ומאחר שהוא חפץ להמשיך
 לשהות עמה חבל בו אדונו כדי להפרישו מאיסור, ובאופן כזה
 מודים הכל שרשאי הוא לחבול בו, שהרי אינו עושה דין לצורך
 עצמו, אלא כדי למנוע מן העבירה.
 הגמרא מנסה להוכיח שאין אדם רשאי לעשות דין לעצמו אפילו
 במקום הפסד: תָּא שְׂמַע, שנינו במשנתינו, שאדם הַמְנִיחַ אֶת הַכֶּדֶּ
 בְּרֻשׁוֹת הַרְבִּים, וְכֹא אִדָּם אַחֵר וְנִתְקַל בָּהּ וְשִׁבְרָהּ, פְּטוּר הוּא
 מתשלום הנזק, ומדייקת הגמרא, מַעֲמָא דְנִתְקַל בָּהּ - הטעם שיש
 לפטרו מתשלום מאחר שנתקל שלא בכוונה, הָא שְׂבָרָה חֵיב -
 צד אם שבר את הכד בכוונה תחילה חייב הוא בתשלום הנזק, ודין
 זה הוא אף באופן שהניח בעל הכדים את כדו לכל רוחב רשות
 הרבים, עד שלא נותר מקום לעבור בו, ויש להוכיח מכאן שאין
 אדם רשאי לעשות דין לעצמו אף במקום הפסד, שהרי מפסיד
 הוא בכך שאינו יכול לעבור, ומכל מקום אינו רשאי לשבור.
 דוחה הגמרא: אָמַר רַבּוּ זְבִיד מְשַׁמְיָה דְרַבָּא, הוּא הָדִין אֲפִילוּ שְׂבָרָה
 - רשאי הוא אף לשבור, וְהָאִי דְקָתְנִי נִתְקַל - והטעם שנקטה
 המשנה בלשון 'נתקל', אֲיִידִי דְקָתְנִי לְמִיתְנֵי סִיפָא - אגב שרצתה
 המשנה לשנות בסיפא שֵׁאם הוּיָק העובר משברי החבית אזי בְּעַל
 חֵבִית חֵיב בְּנִזְקוֹ, דְדִנְקָא נִתְקַל - שדין זה הוא דווקא באופן שנתקל
 בחבית, אֲבָל אִם שְׂבָר אותה בידים והזקק בה, לֹא - אין בעל החבית
 חייב בנזקו, דְהוּא אֲזִיק נַפְשִׁיהּ - מאחר שהוא המזיק את עצמו,
 ולפיכך קָתְנִי רִישָׁא נִתְקַל - נקטה המשנה גם ברישא בלשון
 'נתקל'.
 הגמרא מנסה להוכיח במקום נוסף שאין אדם רשאי לעשות דין
 לעצמו אפילו במקום הפסד: תָּא שְׂמַע, שנינו בברייתא המבארת
 את המקרא (דברים כה יב) שנאמר לגבי אשה המבישת אדם
 המכה את בעלה כדי להצילו הימנו, וְקִצְתָּהּ אֶת בְּפֹהָ, שאין
 הכוונה כפשוטו לקוח את ידה, אלא עליה לשלם לְמִזְוֵן לאותו

עֲמָךְ - וכי קושיא היא זו, הרי בְּן בְּנֵי גַּג וְחִידָאָה הוּא וּפְלִיגֵי רַבִּין
 עֲלִיָּה, ולדעתם, אין אדם רשאי לעשות דין לעצמו במקום שאין לו
 הפסד.
 תירוץ נוסף: רַבִּי יְנָאי אָמַר, שאף לדעת בן בג בג אין אדם רשאי
 לעשות דין לעצמו שלא במקום הפסד, וְמֵאָי כּוּוּנָת בְּאוּמְרוֹ 'שְׁבוּר
 אֶת שְׁנָיו' בְּדִין - שיתבע את בעל החצר בבית דין.
 מקשה על כך הגמרא: אִי חֵבִי, מדוע נקטה הברייתא בלשון וְאָמַר
 לוֹ, הרי בלשון וְאִמְרִים לוֹ מִיָּבֵעֵי לִיָּה - היה צריך לומר, שהרי
 בית דין הם האומרים כן לבעל החצר. וכמו כן יש להקשות, מדוע
 נקטה הברייתא בלשון 'שְׂלִי אֲנִי נוֹטֵל', הרי מאחר שבית הדין הם
 האומרים כן, אם כן בלשון 'שְׂלוֹ הוּא נוֹטֵל' מִיָּבֵעֵי לִיָּה - היה צריך
 לנקוט. קָשְׁיָא.
 הגמרא מנסה להביא ראייה לדעת הסובר שרשאי אדם לעשות דין
 לעצמו אף שלא במקום הפסד: תָּא שְׂמַע, שנינו בברייתא, שוֹר
 שִׁעֲלָה עַל גְּבִי חֲבִירוֹ לְהוֹרְגוֹ, וְכֹא בְּעַל הַשׁוֹר הִתְחַתָּן לְהַצִּילוֹ, וְשִׁמְטָ
 [ו- משך אֶת הַשׁוֹר שְׁלוֹ מתחת השור העליון, וְעַל יָדֵי כֶּךָ נִפְל
 הַשׁוֹר הָעֲלִיּוֹן וְנָתַ, פְּטוּר בְּעַל הַשׁוֹר הִתְחַתָּן מִתְשַׁלּוּם הַנּוֹק.
 מבררת הגמרא: מֵאָי לֹא בְּמִיעוּד - שהיה השור העליון מועד
 להזיק, ודינו לשלם נזק שלם על נזקו, דְלִיבָא פְּסִידָא - שבוה אין
 הפסד לבעל השור התחתון אם ייהרג שורו, שהרי יוכל לתבוע
 מבעל השור העליון את מלוא הנזק, ומכל מקום רשאי הוא
 לשמט את שורו כדי להצילו, ויש להוכיח מכך שרשאי אדם
 לעשות דין לעצמו אף שלא במקום הפסד.
 דוחה הגמרא: לֹא, הברייתא עוסקת בְּשׁוֹר תָּם, דְאִיבָא פְּסִידָא -
 שיש בכך הפסד לבעל השור התחתון, שאם היה הולך לבית דין
 לתבוע את בעל השור העליון, היה שורו מת בינתיים, ולא היה
 מקבל מבעל השור העליון אלא את מחצית הנזק כדין שור תם,
 ולפיכך מודים כולם שבאופן זה רשאי הוא לעשות דין לעצמו
 ולהציל את שורו.
 מקשה הגמרא: אִי חֵבִי, אִימָא סִיפָא - כיצד ניתן לבאר את הסיפא
 של הברייתא. שבה מבואר שאם לא שמט בעל השור התחתון את
 שורו מתחת העליון, אלא דָּהֲפּוֹ לְשׁוֹר הָעֲלִיּוֹן, וְעַל יָדֵי כֶּךָ מֵת
 השור העליון, חֵיב בעל השור התחתון בתשלום הנזק, וְאִי מדובר
 בְּשׁוֹר תָּם, אֲמַאי חֵיב - מדוע חייב לשלם, הרי כדין עשה, שהיה
 לו להציל את שורו כדי שלא יפסיד את מחצית דמיו.
 מתרצת הגמרא: חייב הוא על כך שִׁהִיָּה לוֹ לְשִׁמְטוֹ לשורו מתחת
 השור העליון, שאף בכך די היה כדי להצילו, וְלֹא שִׁמְטוֹ אלא דחף
 את העליון, ולפיכך שלא כהוגן עשה וחייב בתשלום הנזק.
 הגמרא מנסה להביא ראייה נוספת לדעת הסובר שרשאי אדם
 לעשות דין לעצמו אפילו שלא במקום הפסד: תָּא שְׂמַע, שנינו
 בברייתא, שאדם הַמְמַלֵּא את חֲצֵר חֲבִירוֹ בְּדִין וְיָן וְכִדִּי שְׂמֵן שלא
 ברשות, בְּעַל חֲצֵר מְשַׁבֵּר את הכדים ויוצא מחצירו, וכן מְשַׁבֵּר את
 הכדים וְנִבְנָם לחצירו, ויש להוכיח מכאן, שרשאי אדם לעשות דין
 לעצמו ולשבור את הכדים, אף שאין לו הפסד אם יילך לתבוע
 בבית דין.
 דוחה הגמרא: אָמַר רַב נְחֵמָן פְּרִי יִצְחָק, כוונת הברייתא שְׂמֵשֵׁבֵר את
 הכדים ויוצא לְבֵית דִּין כדי לתבוע את בעל הכדים, וכן מְשַׁבֵּר את
 הכדים וְנִבְנָם לביתו כדי לְהִבִּיא וְכִזְתִּיו - ראיתו שהחצר
 בבעלותו, אם טוען בעל הכדים שחצר זו שלו היא, ולפיכך רשאי
 הוא לשבר את הכדים כיון שאינו יכול לתבוע בבית דין בלא זה,
 ומקום הפסד הוא, אך אין להוכיח מכאן שעושה אדם דין לעצמו
 אף שלא במקום הפסד.
 הגמרא מנסה להביא ראייה נוספת שרשאי אדם לעשות דין
 לעצמו אפילו שלא במקום הפסד: תָּא שְׂמַע, מִנִּין לְעַבְד עברי
 הַנְּרָצֵעַ, דהיינו, שעברו עליו שש שנים וחפץ היה להשאר אצל

עָפָה. בתמיה ובלומר וכי ונראה בעיניו שתשובה זו הוגתה היא לשנא אחרתא עמך תתא תשובה זו שאינה בלום: בדין. תבעדו לדין: אומרים לו. ב"ד שלו הוא נוטל מבעי ליה: מאי לאו. דהו עילוינו מוגד דאי הוה שביק ליה ומיית דידיה ליכא פסידא דמשלם ליה בוליה: בתם. דאי הוה אול לבי דיקא איהבי מיית דיליה ולית ליה אלא פלגא נוקא:

ואי בתם אמאי חייב. בשלמא אי איירי במועד יש לו להתחייב שאינו בהול ויהיה לו לשומטו אבל אי בתם איירי לא סלקא דעתך שהיה לו לשומטו לפי שהוא בהול שירא להפסיד ולא מסיק אדעתיה לשומטו:

משבר ויזא. אע"ג דלעיל אמרין שהיה לו לשומטו היינו משום דליכא טירחא בשמיטתא ויתר מדבריהם אבל ה"ק אלא אטרחוהו לסדרן זה וזה:

מניין לנרצע שכלו ימיו. אורחא דמילתא קטט שאו גילתו לסרהב לפי שאינו יכול להשתעבד עוד בו:

טעמא דנתקל הוא שבר חייב אליכא דרב פריך דמוק לה קי בממלא דבלא ממלא מודה ר"ג דאין לו לשבר דאיכתיב ליה לטנמי באיך גיטא דלא פליג אבולוה אמוראי דלעיל ולתרווייהו לא פריך דאע"ג דאיירי בממלא ליכא פסידא דלא דמי לחצר חבירו שאדם יכול להקפח ברדיר וליקר בכל מקום שירצה:

לא בשיכולה להציל על ידי דבר אחר. וכיון דיכולה להציל על ידי דבר אחר אפילו דין אינו:

וליקנות פורא וליתובי. וס"ד השתא דשלו לא הגיעו לפי שאין יכול להזמין כל עוברי דרכים לבית דין:

אי דכי מה שנתן נתן אמאי. ולא גריסין ואמאי שולו לא הגיעו:

ואי אמאי זה וזה פאה. דבשלמא אותו שנטלו הויא פאה והואיל דנטלו מדעתו אלא אותו שהניח סתמא דמילתא היה ברעתו שאם יטלו מצד אחר שיהוו ויזכה בה:

זה וזה פאה לפטורו מן המעשר כדתנא כו'. ומייתי ראייה דבשבל שחור וזכה בו לא מתייבין כיון דמתחילה פאה גמורה היתה והפסדה נפאה דמפטרך מן המעשר לא משום הפקר דהא תנן במסכת פאה (פי"ז מי"א) ב"ש אומרים הפקר לעניים הפקר ובה"א אומרים אין הפקר עד שיפקיר אף לעשירים בשמיטתא אלא היינו טעמא דמפטרך כדדרשין בספרי וקא חלוי בי אין לו חלק ונחלה עמך וקא זה שיש לו חלק ונחלה עמך שאם הוא לוי יגבי נוטל פאה וטעמא דב"ש דילפי מפאה דכתיב לעני ולגר תעזוב אותם מה ת"ל תעזוב אותם יש לה עזובה אחרת שהיא כוז כגון הפקר לעניים ולא לעשירים ובית הלל ילפי משביעית דכתיב תשמטנה ונטשתה מה תלמוד לומר ונטשתה יש לה נטישה אחרת שהיא כוז כגון הפקר לעניים ולעשירים:

אבל

ת"ש חרי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו נמלה ונתן להם מן הצד מה שנתן נתן ושלו לא הגיעו ואי אמרת עבד איניש דינא לנפשיה לנקוט פורא וליתוב אמר רב זביד משמיה דרבא גזירה שפא יתן להם דרך עקלתון רב משרשיא אמר בנותן להם דרך עקלתון רב אשי אמר כל מן הצד דרך עקלתון הוא קרובה ליה ורחוקה ליה אי הכי אמאי שולו לא הגיעו ליכא להו שקולו דידכו והכו לי דידי משום דרב יהודה דאמר רב יהודה מיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו ת"ש בעל הבית שהניח פאה מצד אחד וכאו עניים ונטלו מצד אחר זה וזה פאה וא"א עבד איניש דינא לנפשיה אמאי זה וזה פאה לנקוט פורא וליתוב אמר רבא מאי זה וזה פאה לפוטרו מן המעשר פדתניא המפקיר את פרמו והשפים בפקר ובצרו חייב כפרט ובעוללות ובשכחה ובפאה ופטור מן המעשר: מתני' נשברה פרו ברה"ר והוחלק אהר במים או שלקה בחרסית חייב רבי יהודה אומר במתכוין חייב באינו מתכוין פטור: גמ' אמר רב יהודה אמר רב לא שנו אלא שמינפו כליו במים אבל

אָבֵל

הוא עצמו פטור דקרקע עולם הויקתו. ולא בעי למימר שהזקק הוא עצמו במים דלישנא משמע שהזקק עצמו במים ולא שהזקק בהן ובאפקריה לא מצי לאוקמי דאי"כ לא מחייב לא אכלים ולא על עצמו.

ה"מ היכא דאפקרינהו. פ"ה דר"ב קר דבור שחיבה עליו תורה בהפקיר רשותו ובורו ואת

דבשמעתין דמתורת (לעיל דף כה) ר"ל דרב סבר בור ברשותו חייב ושמואל סבר דפטור ופי' שם בבוקט' דפליגי בהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו וי"ל דלא קיימא מסקנא דהתם הכי ומיהו נראה דרב מצי סבר שפיר דהפקיר רשותו ולא בורו נמי חייב אע"ג דאבנו וסבינו ושמואל דלא אפקרינהו לא הוי בור לרב היינו משום דעדיפי מבור ואיכא נמי לחיובינהו משום שור וליחייב בהן את הכלים אכל בור ברשותו ליכא לחיובי משור דשור ברשותו פטור כדתנן (לעיל דף טו) חוץ מרשות המיוחדת למוזק לכל הפחות בור הוי ופטור על הכלים ושמואל דסבר הכא דאפילו לא אפקרינהו הוי בור מצי סבר דבור ברשותו פטור לגמרי ואפילו בור לא הוי דמצי א"ל ברשותי מאי בעית ומה שבבוקטוס רצה לחייב בהפקיר רשותו ובורו מנו בחופר בור ברדיר אין נראה לר"י דחופר בור ברדיר חסר בור באיסור וכן חפר בור ברשותו סמוך לרה"ר באיסור חפרו ואפילו חפר באמצע רשותו והפקיר רשותו ולא בורו כיון דשלו הוא חייב להסיר התקלה כדאמרין בהגדה (לקמן דף מה ושם) וכוון דאית ליה לממליה ולא מלייה במאן דכרייה דמי אכל בהפקיר רשותו ובורו דחפר בהיתר וגם השתא דהפקיר לאו בעל הבור הוא לא מחייב תוע דבפי הגדה (לקמן גא) דחקקין לאאשכוחי בור של שני שותפין.

וְנִשְׁוֶה

באבן. דזקא נקט דנשופ באבן אכל נתקל באבן ונשופ בקרקע פטור דקרקע עולם הויקתו ואפילו שמואל מודה הכא דפטור כדפטר לקמן בהגדה (דף גג. טו) נתקל בבור ונפל לאחוריו הבור וההיא דלעיל דמחייב שמואל צריך לאוקמא בגון שנחבט בקרקע שהמים נשפכים עליה דדמי לקרקע הבור ואע"ג דשור שדחף חבירו לבור וגם הניח אבן ע"פ הבור ובא שור ונתקל בה ונפל לבור מחייבין בהגדה (שם) יש לחלק בין שיש שם תקלה על הבור ומיהו ודאי לרב קשה כי היכי דאקמר רב קרקע עולם הויקתו ה"י ניקא בעל האבן בור של פלוני חויק:

אָמַר

רבה במתבין להורידיה כו'. רבה לא בעי לאוקמי מתבין לשובור כדמתיב לה אבי לקמן משום דנשפיר כדו דאקמר ח"ק משמע דנשפיר מאלוי עלה קאתי ר' יהודה לחלק בין מתבין לשאין מתבין ואת' וקא ר' יהודה אית

ליה בפרק האומנין (ב"מ דף פב:) ושם דנתקל לאו פושע הוא גבי מעביר חבית ממקום למקום ונשפיר דאקמר ר' יהודה שומר חנם ישבע נושא שר ישלם ומפרש התם האי בדריניה ותאי בדריניה ואין לומר דמתבין להורידיה דהכא הוי פושע טפי דאי"כ היכי דייק מכלל דמתבין ר"מ אפילו נשפיר דלקא בנתקל וזקא מחייב אכל נפשעה דהוי אונס טפי וי"ל דקסבר רבה כי היכי דאמרינן התם לר"מ דבשוגג' הוה תתקן חכמים היא בשומר שר' ר' ר' ר' יהודה דבשומר שר' ר' ר' ר' חכמים לתקל:

וְאוֹנֵס וחקקא פטריה. ומפצע תחת פצע לא מרבינן אונס גבור כדפירשתי (לעיל דף כו):

וְהַתְּנִיחַ

נשפיר כדו. כו'. ואי"כ ויחייב מייחתי מבחריהא דפטר ר"מ בגנבנים ברוח שאינה מצויה דלקא הי"מ לענן שאר נזקין אכל מתני' איכא לאוקמי באדם המוזק בדרך הלכותו נפלו החרטים על האדם מכחו ואדם המוזק חייב ברוח שאינה מצויה כדאמרין (לעיל דף סוף פרק שני (דף כו.) וי"ל דבמתניתין נמי קתני והחלוק אחר במים דתקלת מימינו הוא ולא אדם המוזק ולמה מחייב שם ר"מ יותר מבגנבנים ואת' ומאי פריך מולגעה לא תעשה דבר דבנפשה ודאי מחייב שם ר"מ אע"פ שהנפשה היתה באונס מ"מ אחר כך היה לו לסלק וי"ל דרבי מאיר מחייב בכל ענין אף על פי שלא היה לו פנאי לסלק

אבל. חזק הוא עצמו פטור. קרקע עולם. שאין לה בעלים הויקתו. וממנו של זה נקרא בעלמא עבר ליה ורב לטעמיה דאמר לקמן (דף נ) בור שחיבה עליו תורה להבול ולא להבטו: מבורו למדנו. בפ"ק (דף ג.) שור ולא אדם חסור ולא כלים. ונתי מילי היכא דמת האדם דקרא במיתה משתעי דכתיב וזמת ויהי לו אבל בנזק אדם חייב בעל הבור דקרא

מכופר ממעטין: וכלים פטורין. על נזק כלים פטור בעל הבור דשביקתו זו היא מיתתו ומתניתין נמי מימי בורו הוא הלכך כי חייב על נזק הנוף חייבה ולא על הכלים: ורב ח"ט. דתקלתו למדנו מבור: דאפקרינהו. כי בור דסבר רב בור שחיבה עליו תורה בהפקיר רשותו ובורו הוא דחייבתו: אכל לא אפקרינהו שמואל ומשורו למדנו הלכך שיתוף כלי ממונו דמוזק עבד אבל נזק הנוף קרקע עולם עבדה ושמואל סבר בהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו נמי משתעי קרא ופטר בו את הכלים הלכך מתני' אע"ג דלא אפקרינהו בורו הוי ומאי דקתני חייב דהזק נופו קמיירי ולא בכליו ואע"ג דקרקע עולם עבדה ליה חייב דשמואל לטעמיה דאמר לקמן (דף ג.) בור שחיבה עליו תורה להבול וכ"ש להבטו ואע"ג דקרקע עולם אוקתייה נשפיר. בכלי השור שייכא שבידה בגון על וסולמנין קריעה שייכא במדרעת של חמור: הא למה זה חויבא אידבה. תולת כתיבא בלא כתיבא: אלא מה חויבא ליה כו'. דאם חזקין בהם כלים או נתקל בהן אדם ומת פטור: וישא דקתני אבנו וסבינו דמזין לבור: קשיא לרב. ס"ד אפי' בדלא אפקריה מיירי וישא. דקתני אם חטיח אחר צלוחיתו באבן של זה חייב: קשיא לשמואל. והשתא משמע דמשרו למדנו: בר"א. דאבנו דומה לבור כשהפקירה: לר' יהודה דמחייב על נזק כלים בבור. כפרך שור שנגח את הפרה (לקמן דף גג.) לא שנו. דחטיח צלוחיתו באבן חייב: אלא שנתקל באבן ונשופ. הכלי באבן. פטור. דקרקע נרמס לו: דלא בר' נתן. דאמר לקמן (דף גג.) בשור שדחף את חבירו לבור כל היכא דליכא לאשתלומי מנאי שור משתלם מבור האי דעבד ליה חויבא: כמתבין להורידיה למשה מכתפיו. ונתקל והזיקה בכותל חייב דנתקל פושע הוא: אפר אביי מפלל. דר"מ דמתמיר טפי מחייב: אפר נשפיר. ניומוחה הכד מעצמה על כתיפי דהוי אונס. נשפיר. ניומוחה כדמתרגמין (שמות טו) וחס השמש וגמס פשרה אפילו אונס בידו. אפילו נשפיר מעצמה שלא נפלה מידו אלא ניומוחה ונשאר האון בידו: פטור

וְהַתְּנִיחַ נשפיר כדו ולא סלקו נפל גמולו ולא העמידו ר"מ מחייב בהויקו וחקמים אומרים פטור

הוא גבי מעביר חבית ממקום למקום ונשפיר דאקמר ר' יהודה שומר חנם ישבע נושא שר ישלם ומפרש התם האי בדריניה ותאי בדריניה ואין לומר דמתבין להורידיה דהכא הוי פושע טפי דאי"כ היכי דייק מכלל דמתבין ר"מ אפילו נשפיר דלקא בנתקל וזקא מחייב אכל נפשעה דהוי אונס טפי וי"ל דקסבר רבה כי היכי דאמרינן התם לר"מ דבשוגג' הוה תתקן חכמים היא בשומר שר' ר' ר' ר' יהודה דבשומר שר' ר' ר' ר' חכמים לתקל:

וְאוֹנֵס וחקקא פטריה. ומפצע תחת פצע לא מרבינן אונס גבור כדפירשתי (לעיל דף כו):

וְהַתְּנִיחַ נשפיר כדו. כו'. ואי"כ ויחייב מייחתי מבחריהא דפטר ר"מ בגנבנים ברוח שאינה מצויה דלקא הי"מ לענן שאר נזקין אכל מתני' איכא לאוקמי באדם המוזק בדרך הלכותו נפלו החרטים על האדם מכחו ואדם המוזק חייב ברוח שאינה מצויה כדאמרין (לעיל דף סוף פרק שני (דף כו.) וי"ל דבמתניתין נמי קתני והחלוק אחר במים דתקלת מימינו הוא ולא אדם המוזק ולמה מחייב שם ר"מ יותר מבגנבנים ואת' ומאי פריך מולגעה לא תעשה דבר דבנפשה ודאי מחייב שם ר"מ אע"פ שהנפשה היתה באונס מ"מ אחר כך היה לו לסלק וי"ל דרבי מאיר מחייב בכל ענין אף על פי שלא היה לו פנאי לסלק

פליגי

56 ושמאל: מן הרישא של הברייתא קשיא לרב, שהרי מבואר בה
 57 שאדם המניח תקלה ברשות הרבים דינו כחופר בור, ופטור הוא
 58 על נזקי כלים, ומשמע שכן הוא הדין אף באופן שלא הפקיר את
 59 תקלתו, ושלא כדברי רב הסובר שלא חיובה תורה משום בור אלא
 60 כשהפקיר את תקלתו. וכן הסיפא של הברייתא קשיא לשמואל,
 61 שהרי מבואר בה שאם נתקל אדם באבן ונשברה צלוחיתו, חייב
 62 בעל האבן בתשלום הנזק, ויש ללמוד מכך, שמאחר ולא הפקיר
 63 את התקלה אינו חייב משום בור אלא משום ממונו המזיק, ולכך
 64 אינו נפטור על נזקי כלים, ושלא כדברי שמואל הסובר שאף כאשר
 65 אינו מפקיר את תקלתו חייב משום בור ופטור על הכלים.
 66 מתרצת הגמרא, ולמעשה - ולשיטת המקשה מן הברייתא על
 67 דברי רב ושמואל, תיקשי לך היא גופא - יש להקשות סתירה
 68 בדברי הברייתא, (קשיא) כיצד יתכן לומר שבברייתא מבואר
 69 שהמניח תקלה ברשות הרבים פטור על נזקי כלים, ואילו בסיפא
 70 מבואר שחייב.
 71 אלא בהכרח צריך לבאר את הברייתא באופן אחר, וממילא רב
 72 מתרין את הברייתא, לטעמיה - כשיטתו, ושמואל מתרין לטעמיה
 73 - כשיטתו.
 74 ומפרשת הגמרא, רב מתרין לטעמיה באופן כזה: שאמנם מבואר
 75 ברישא שהמניח תקלה ברשות הרבים פטור הוא על נזקי כלים,
 76 אך בפה דברים אמורים כשהפקירן - שהפקיר את התקלה שהניח,
 77 שבאופן כזה חייב עליה משום בור, ולפיכך פטור הוא על הכלים,
 78 אלא אם לא הפקירן אין חיובו משום בור אלא משום ממונו המזיק,
 79 ועל כן חייב אף על נזקי כלים. ועל כך אומרת הסיפא, לפיכך -
 80 מאחר שלא הפקיר את האבן שהניח, אם הטיח אדם אחר את
 81 צלוחיתו באבן זו, חייב המניח בתשלום הנזק.
 82 ושמואל מתרין את הברייתא לטעמיה באופן כזה: השתא דאמרת -
 83 לאחר שנתבאר בברייתא שדין אבנו ופסינו ופסינו כבורו דמי,
 84 וחייב המניחם משום נזקי בור ופטור על הכלים, ממילא יש לומר
 85 שלרבי יהודה דמחייב על נזקי כלים בבור, לפיכך אם הטיח אדם
 86 את צלוחיתו באבן זו, חייב המניח בתשלום הנזק, מאחר שלשיטת
 87 רבי יהודה לא פטרה התורה את חופר הבור על נזקי כלים.
 88 הגמרא מבארת באיזה אופן יש לחייב כשהטיח צלוחיתו באבן:
 89 אמר רבי אלעזר, לא שנו בברייתא שאם הטיח אדם את צלוחיתו
 90 באבן חייב המניח בתשלום הנזק, אלא באופן שנתקל האדם באבן
 91 ונפלה הצלוחית מידו, ונשוף (-ונתפשה) הצלוחית באבן
 92 ונשברה, אלא אם נתקל בעל הצלוחית בפקיע, ומחמת כן נפלה
 93 הצלוחית מידו ונשוף באבן ונשברה, פטור המניח את האבן
 94 מתשלום דמי הצלוחית, מאחר שהקרקע של רשות הרבים היא
 95 גרמה את התקלה, ולא האבן שהניח.
 96 מבררת הגמרא: כמאן - כמו מי יש להעמיד דין זה, דלא כרבי נתן,
 97 הסובר (להלן ג.) ששור תם שדחף שור אחר לבור וניזוק שם,
 98 משלם בעל השור המזיק רבע מן הנזק, ובעל הבור שלושה
 99 רבעים. שמאחר ובורו הוא שהזיק בפועל, מוטל עליו להשלים את
 100 הסכום שלא ניתן לתבוע מבעל השור. וממילא, לדעת רבי נתן,
 101 כאשר נתקל אדם בקרקע ונפלה צלוחית מידו ונישופה באבן
 102 ונשברה, חייב בעל האבן בתשלום כל הנזק, מאחר שלא ניתן
 103 לתבוע את הנזק מבעל הקרקע, שהרי של רשות הרבים היא, אך
 104 רבי אלעזר אינו סובר כרבי נתן, אלא סובר שמאחר והקרקע
 105 גרמה לתקלה, לא ניתן לתבוע על כך את בעל האבן.
 106 איבא דאמרי - ויש האומרים לדין זה באופן אחר. אמר רבי אלעזר,
 107 לא תימא - אל תאמר שרק באופן שנתקל אדם באבן ונפלה
 108 הצלוחית מידו ונשוף באבן ונשברה, הוא דמחייב, אלא באופן
 109 שנתקל בפקיע ונשוף באבן, פטור בעל האבן בתשלום הנזק, אין
 110 הדבר כן, אלא אפילו אם נתקל בפקיע ונשוף באבן חייב בעל

1 אבא באופן שניזוק הוא עצמו, דהיינו שהחליק על המים ונחבט מן
 2 הקרקע, פטור בעל הכד מתשלום הנזק, משום שקרקע העולם היא
 3 שהייתה, והמים לא היו אלא הגורמים לנזק.
 4 וממשיך רב יהודה ואומר, כי אמרייה לדינו של רב קמיה דשמואל,
 5 אמר לי, מקדי - הרי דין אבנו ופסינו ופסינו ופסינו שהניחם ברשות
 6 הרבים ונתקל אדם בהם כבורו למדנו, וממילא יש לומר, שבכיוון
 7 אני קורא בהן שור ולא אדם המור ולא כלים, שכשם שפטור על
 8 נזקי אדם וכלים שנפלו בבורו, כן פטור על נזקים כשנתקלו
 9 באבנו סכיניו ומשא. והני מילי לענין פקיע - שאם מת אדם בבור
 10 פטור החופר על הריגתו, אלא לענין נזקי, אדם חייב - אם נפל אדם
 11 בבור וניזוק חייב החופר בנזקו, וכלים פטורים - אם נפלו כלים
 12 וניזוקו פטור, שכן שבירתן היא מיתתן. ולדברי שמואל, אין
 13 המשנה עוסקת אלא בנזקי אדם, ולא בנזקי כלים.
 14 מבררת הגמרא: ורב, מדוע מחייב הוא באופן שנתקל אדם בכד
 15 ונשברו כליו, הרי מאחר שכל תקלה ברשות הרבים בור היא, יש
 16 לפטור בה את הכלים. ומבארת, הני מילי תיבא דאפקריניהו - דין
 17 זה שחייב אדם על תקלה שהניח ברשות הרבים משום בור, לא
 18 נאמר אלא באופן שהפקיר את התקלה, כמו בחופר בור שאינו
 19 חייב עליו לדעת רב אלא באופן שהפקיר רשותו ובורו, אלא תיבא
 20 דלא אפקריניהו קמונו הוא - אך באופן שלא הפקיר התקלה אינו
 21 חייב על נזקי משום בור, אלא הרי זה כשורו שהזיק, ולפיכך אין
 22 לפטור על נזקי כלים.
 23 נמצא, שנחלקו רב ושמואל על איזה נזק מחייבת המשנה את
 24 המניח תקלה ברשות הרבים ולא הפקירה, לדעת רב חייב הוא על
 25 נזקי כלים, שכן ממונו הוא המזיקם, אך פטור על נזקי אדם, שכן
 26 קרקע רשות הרבים הזיקתו. ולדעת שמואל, פטור הוא על נזקי
 27 כלים, שכן בורו הוא המזיק, ובור פטור על הכלים, אך חייב בנזקי
 28 אדם, מאחר שחיובה תורה את בעל התקלה אף על החבטה
 29 בקרקע רשות הרבים שנגרמה על ידי תקלתו.
 30 הגמרא מקשה על דברי רב ושמואל מברייתא: מתיב רב אושעיא,
 31 שנינו בברייתא, המביאה את המקרא (שמות כא לג), 'וכי יפתח
 32 איש בור או כי יכרה איש בור, ונפל שמה שור או חמור, ודורשת,
 33 'שור ולא אדם חמור ולא כלים, כמאן אמרו, שאם נפל לתוכו של
 34 הבור שור וכליו - כגון העול והמחרישה, ומת השור ונשתברו
 35 כליו, או שנפל לבור חמור וכליו - כגון האוכף שעל גבו או חבילת
 36 בגדים שנשא עליו, ומת החמור ונתקרעו כליו, חייב חופר הבור
 37 בתשלום הנזק על הבהמה שמתה, ופטור על הכלים שניזוקו, מאחר
 38 שמיעטה התורה את הבור מתשלום נזקי כלים.
 39 מוסיפה הברייתא, הא למה זה דומה - לאיזה ענין יש לדמות את
 40 החופר בור ברשות הרבים, לאבנו ופסינו ופסינו שהניחן ברשות
 41 הרבים והזיקו, שכשם שאדם המניח תקלה ברשות הרבים פטור
 42 הוא על נזקי כלים, כך החופר בור פטור על נזקי כלים.
 43 מקשה הגמרא: כיצד ניתן ללמוד את דין החופר בור מן המניח
 44 תקלה, הרי אדרבה, מה דומה לזה מקעי ליה - היה לברייתא לומר
 45 שיש לדמות דין המניח תקלה ברשות הרבים לדין החופר בור,
 46 שהרי דין החופר בור מפורש הוא בתורה, בעוד שדין המניח
 47 תקלה אינו מפורש. ומתרצת, אלא מאי דומה לזה אבנו ופסינו
 48 ופסינו שהניחן ברשות הרבים והזיקו - אכן זו היא כוונת הברייתא,
 49 שיש ללמוד דין המניח תקלה ברשות הרבים מדין החופר בור,
 50 שכשם שהחופר בור פטור על נזקי כלים, אף במניח תקלה הדין כן.
 51 מסיימת הברייתא, לפיכך, אם הטיח צלוחיתו באבן חייב, דהיינו
 52 אם הניח אדם את אבנו ברשות הרבים, ובא אדם אחר שצלוחיתו
 53 ביודו ונתקל בה, ונשברה צלוחיתו מאבן זו, חייב המניח את האבן
 54 בתשלום נזקי הצלוחית.
 55 ועתה מבארת הגמרא כיצד יש להקשות מדברי הברייתא על רב

55 לגבי נשבר כדו ניתן לבאר את מחלוקתם בין לענין אם נזוק ממנו
 56 אדם בשעת נפילה, ובין אם נזוק מחרסיו לאחר נפילה, אלא לגבי
 57 נפל גמלו, בשלמא לאחר נפילה משפחת לה - לגבי לאחר נפילה
 58 ניתן לבאר את מחלוקתם במפקיר נבלתו - באופן שנפל הגמול
 59 ומת, ולא פינהו בעליו משם אלא הפקיר את נבלתו, ובא אדם
 60 אחר ונתקל בה וניזוק, אלא בשעת נפילה חייב משפחת לה - אך
 61 כיצד ניתן לבאר את מחלוקתם לגבי שעת נפילת הגמול, הרי אף
 62 לדעת הסובר שאדם שנתקל פושע הוא מאחר שהיה לו להתבונן,
 63 מכל מקום אנוס הוא על התקלות בהמתו, שכן מה יכול היה
 64 לעשות.
 65 מתרצת הגמרא: אמר רב אחא, הברייתא עוסקת בגנן העברה
 66 במימא דרף שרעיתא דנהרא - שהעביר אותו אדם את הגמול במים
 67 במקום שבו גדל הנהר ומכסה את הדרך, ומאחר שלא ניתן היה
 68 לראות את הדרך נתקל הגמול ונפל, ועל כן סובר רבי מאיר שיש
 69 לחייב את בעליו על כך שפשע והוליכו בדרך כזו.
 70 מבררת הגמרא: חייב דמי, אי דאיכא דרפא אחרניא - אם יכול היה
 71 להוליך את גמלו בדרך אחרת שאינה מכוסה במים, אם כן פושע
 72 הוא, ואף חכמים מודים שיש לחייבו על כך, ואי דליכא דרפא
 73 אחרניא - ואם לא היתה דרך אחרת שיכול היה לילך בה, אם כן
 74 אנוס הוא, ואף לדברי רבי מאיר יש לפטרו. אלא משפחת לה
 75 דאתקיל ואתקילה ביה גמלא - אלא האופן שיש להעמיד בו את
 76 הברייתא, כגון שהלך האדם בדרך ונפל אחריו, ולא התבונן
 77 האדם בדרכו ונתקל, ומחמת התקלות זו נתקל בו אף הגמול ונפל
 78 ומת, ובאופן כזה נחלקו רבי מאיר וחכמים, שלדעת רבי מאיר
 79 הנתקל פושע הוא, ועל כן יש לדונו כפושע אף לגבי התקלות
 80 הגמול, ואם נזוק אדם אחר מן הגמול עליו לשלם את נזקו, ולדעת
 81 חכמים אין הנתקל פושע, ועל כן יש לפטרו אף על הנזק שנגרם
 82 מן הגמול.
 83 מאחר שנתבאר בדברי אביי שנחלקו רבי מאיר ורבי יהודה אף
 84 בדין מפקיר נזקו, מבררת עתה הגמרא: מפקיר נזקו מאי מתבין
 85 איכא. דהיינו, הרי לשון רבי יהודה במשנתנו כך הוא 'במתבין
 86 חייב באינו מתבין פטור', וכיצד ניתן לבאר את דבריו לענין
 87 מפקיר נזקו לאחר נפילה. אמר רב יוסף, כוונת רבי יהודה במתבין
 88 לזכות בתרסיה - שאם נתבין בעל הכד לזכות בתרסים השבורים
 89 לאחר הנפילה, דהיינו, שלא נתבין להפקירם, חייב הוא על
 90 נזקייהם, שכן ממונו הוא, אך אם הפקירם ואין כוונתו לזכות בהם,
 91 פטור על נזקייהם, מאחר שאינם שלו. וכן אמר רב אשי, במתבין
 92 לזכות בתרסיה.
 93 הגמרא מביאה דעה נוספת בביאור מחלוקת רבי מאיר ורבי
 94 יהודה: רבי אלעזר אמר, בשעת נפילה מתלוקת - לא נחלקו רבי
 95 מאיר ורבי יהודה אלא באופן שהזיק הכד בשעת נפילתו, שבוה
 96 נחלקו האם הנתקל פושע הוא או לא.
 97 מבררת הגמרא: אכל באופן שהזיקו שברי הכד לאחר נפילה, מאי
 98 - מה יחא הדין בזה, דברי הכל פטור - האם יודו הכל שפטור על
 99 נזקייהם, אי אפשר לומר כן, והא איכא רבי מאיר דמתניב - שהרי
 100 מצינו בברייתא שמחייב רבי מאיר את מי שנפל כדו ולא סילקו אף
 101 בהזיק שלאחר נפילה. אלא מאי בהכרח צריך לומר שבזק
 102 שלאחר נפילה דברי הכל חייב, גם כך אי אפשר לומר, והא איכא
 103 רבנן דפטרין - שהרי חכמים בברייתא נחלקו על דברי רבי מאיר,
 104 ופוטרים אף באופן שהזיקו השברים לאחר הנפילה. אלא מאי
 105 כוונתו של רבי אלעזר שהעמיד את מחלוקתם בשעת נפילה,
 106 כוונתו שנחלקו אף בשעת נפילה, וקמשמע לן דכאפינן שנחלקו
 107 בשני ענינים, ולא כפי משמעות ממשטות דברי הברייתא שנחלקו
 108 רק באופן שהיה ההזיק לאחר נפילה.

1 שפטור הוא מדיני אדם - שלא ניתן לתובעו ממון בבית דין, והייב
 2 דיניי שמים - אינו נפטר מדין שמים עד שישלם הנזק, מאחר שלא
 3 סילק את התקלה לאחר הנפילה.
 4 ומודים חכמים לרבי מאיר, גדן אכנו כפינו ומשא שהניחו בראש
 5 גנו, ונפלו ברוח מצויה והזיקו, שהוא חייב בתשלום נזקייהם, מאחר
 6 שפשע בכך שהניחם במקום שיכולים ליפול ברוח מצויה, ואין
 7 הדבר דומה לאדם שנתקל בדרך ונשבר כדו או נפל גמלו, שאינו
 8 פושע בתקלה זו.
 9 ומודה רבי מאיר לרבנן, גדן אדם המעלה קנקניו על הגג על מנת
 10 לנגנן - לייבשם, ונפלו ברוח שאינה מצויה והזיקו, שהוא פטור
 11 מתשלום הנזק, שמאחר ונפלו ברוח שאינה מצויה, לא היה לו
 12 להעלות זאת על דעתו, ואנוס הוא בתקלה זו.
 13 ויש ללמוד מדברי הברייתא שאף חכמים מחייבים את המניח
 14 תקלה בפשיעה, ומאידך, אף רבי מאיר פוטר את המניח תקלה
 15 באונס, ולא נחלקו אלא באופן שנתקל בדרך ונשבר כדו או נפל
 16 גמלו, האם יש לחייבו בתקלה זו מאחר שהיה לו להתבונן בדרכו
 17 ופושע הוא, או שאינו פושע בכך ופטור.
 18 וממילא, לא ניתן לבאר את מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה
 19 במשנתנו באופן שנשבר כדו באונס, מאחר שבוה גם רבי מאיר
 20 מודה שפטור הוא.
 21 ומחמת קושיא זו, מבררת הגמרא את מחלוקת רבי מאיר ורבי
 22 יהודה במשנתנו באופן אחר: אלא אמר אביי, בתרתי פליגי - רבי
 23 מאיר ורבי יהודה נחלקו במשנה בשני ענינים, פליגי בשעת נפילה
 24 - נחלקו באופן שהזיק הכד בשעת נפילתו, ופליגי לאחר נפילה -
 25 וכמו כן נחלקו אף באופן שנשבר הכד ברשות הרבים, ולא סילק
 26 בעל הכד את השברים, ונתקל אדם בהם לאחר זמן.
 27 ומבררת הגמרא את סברות המחלוקת: פליגי בשעת נפילה, גדן
 28 אדם המהלך בדרך ונתקל, ונפל הכד מיודו ונשבר, האם פושע הוא
 29 בכך שלא התבונן בדרכו או לא. מר - רבי מאיר, סבר שאדם
 30 הנתקל פושע הוא בכך שלא התבונן, ולפיכך אם הזיקו שברי כדו
 31 בשעת הנפילה חייב בתשלום הנזק. ומר - רבי יהודה, סבר, שאדם
 32 הנתקל לאו פושע הוא, מאחר שאין דרך בני אדם להתבונן
 33 בהליכתם, ולפיכך פטור הוא אם הזיקו שברי הכד בשעת נפילה.
 34 וכמו כן פליגי רבי מאיר ורבי יהודה באופן שהזיקו שברי הכד
 35 לאחר הנפילה, גדן אדם המפקיר את נזקו ברשות הרבים, האם
 36 חייב הוא באחריותם או לא. מר - רבי מאיר, סבר, שאדם המפקיר
 37 את נזקו ברשות הרבים חייב באחריותם, שאם לא סילקו וניזוק
 38 בהם אדם, חייב המפקיר בתשלום הנזק. ומר - רבי יהודה, סבר,
 39 שהמפקיר נזקו פטור מאחריותם, שאם נזוק בהם אדם, פטור
 40 המפקיר מתשלום הנזק.
 41 מבררת הגמרא: וממאי - מנין לו לאביי שנחלקו רבי מאיר ורבי
 42 יהודה בשני ענינים שונים, מדקתני במתניתין תרתי - שני אופנים
 43 שניזוק אדם, האחד, שהוזקל אחר במים, והשני, או שלקה
 44 בתרסיה. שלכאורה יש להקשות הרי זה תינינו תה, ומה צורך יש
 45 בשתי דוגמאות לנזק. אלא לאי הך קאמר - בהכרח צריך לומר
 46 שכונת המשנה כך היא, שאם הוזקל אחר במים בשעת נפילה של
 47 הכד, או שלקה אדם בתרסיה לאחר נפילה, בשני אופנים אלו
 48 נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה אם חייב בעל הכד או לא.
 49 מקשה הגמרא: ומדמתניתין בתרתי - מאחר שנתבאר שנחלקו
 50 במשנה בשני ענינים, מתברר לומר שבברייתא נמי בתרתי - נחלקו
 51 בשני ענינים אלו, בשעת נפילה ולאחר נפילה. ואם כן יש
 52 להקשות, הרי הברייתא עוסקת באופן שנשבר כדו או נפל גמלו,
 53 וכיצד ניתן לבאר שנחלקו בשניהם בשעת נפילה ולאחר נפילה,
 54 בשלמא כדו משפחת לה אי בשעת נפילה או לאחר נפילה - אמנם

פטר פליגי אדם כדמפרש לקמן ותניי בדיני שמים משום דלא סליק ברוח שאין מצויה דאגוס הוא: אלא אמר אביי בתרתי פליגי. במתניי כשהויק הבד בשעת נפילה ופליגי כשהויק בתרתי לאדר נפילה: כמפיקו נקויו. כגון זה דמסתמא מפיק לתרסוי ור"מ סבר מפיק נקויו חייב דבור שחיבה עליו תורה בבור ברה"ר דהפקר הוא חייבה ור' יהודה דסבר פטור וס"ל דהפקר רשותו ולא הפקיר

פטר פליגי אדם ותניי בדיני שמים ומודים חכמים לר"מ באבנו ספינו ומשאוי שהניחין בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והויקו שהוא חייב ומודה ר"מ לרבנן במעלה קנאנין על הגג ע"מ לנגב ונפלו ברוח שאינה מצויה והויקו שהוא פטור אלא אמר אביי בתרתי פליגי פליגי בשעת נפילה ופליגי לאחר נפילה פליגי בשעת נפילה בנתקל פושע מר סבר נתקל פושע הוא ומ"ם נתקל לאו פושע הוא פליגי לאחר נפילה במפקיר ונקויו מר סבר מפיקו ונקויו חייב ומר סבר פטור ומפאי מדקתני תרתי הוחלק אחד במים או שלקה בתרסית היינו תד אלא לאו ה"ק הוחלק אחד במים בשעת נפילה או שלקה בתרסית לאחר נפילה ומדמתיתין בתרתי ברייתא נמי בתרתי בשלמא כדו משפחת לה או בשעת נפילה או לאחר נפילה אלא גמלו בשלמא לאחר נפילה משפחת לה במפקיר גבלתו אלא בשעת נפילה היכי משפחת לה אמר רב אחא כגון דעברה במיא ררד שרעתא דנהרא ח"ד אי דאיכא דרפא אחרינא פושע הוא ואי דליכא דרפא אחרינא אנוס הוא אלא משפחת לה דאחיל ואתקילה ביה גמלא מפיקו ונקויו מאי מתפנין איכא אמר רב יוסף במתפנין לזכות בתרסיה וכן אמר רב אשי במתפנין לזכות בתרסיה רבי אלעזר אמר בשעת נפילה מחלוקת אבל לאחר נפילה מאי דברי הכל פטור והא איכא ר"מ דמתייב אלא מאי דברי הכל חייב והא איכא רבנן דמפריי אלא מאי בשעת נפילה אף בשעת נפילה וקמשמע לן כדאבוי רבי

בשעת נפילה בנתקל פושע. דלר"מ דפושע הוא חייב כל פהא דלא הוה ליה פנאי לסלק קרי שעת נפילה ולאחר נפילה פליגי במפקיר נקויו ואפי' לאחר נפילת פשיעה כגון ששיבר במתפנין דרבנן דפטורי ס"ל דלא חייבה תורה אלא בור דאית ליה בעלים כגון הפקיר רשותו ולא הפקיר בורו או חפר בור סמוך לרה"ר וכן משמע לישנא מר סבר מפיקו נקויו חייב ומ"ם מפיקו נקויו פטור משמע דכל מפיקו נקויו פליגי אפי' לאחר נפילת פשיעה ועוד דקאמר לקמן מפיקו נקויו מאי מתפנין איכא דאיכא לקרש במתפנין ושיבר כמו שפירש על שעת נפילה ולא בעי לאוקמי אביי פלוגתיהו בלאחר נפילה בנתקל פושע דלרבי מאיר דפושע הוא חייב דהוי מפיקו נקויו לאחר נפילת פשיעה ולרבנן דלאו פושע הוא פטור דהוי מפיקו נקויו לאחר נפילת פשיעה יוחנן כסמוך משום דמתני' מוכחא דבתרתי פליגי ולא הוה זה בתרתי אלא בחד דחד טעמא הוא והשקא נמי תרי ומודים דקתני בברייתא חד קרי אשעת נפילה דמודים חכמים לר"מ באבנו וספינו ומשאוי נפלו ברוח מצויה שהוא אפי' שלא הוה לו פנאי לסלק אבל ברוח שאין מצויה הוה פטור אפי' דלא אפקריה דסתם אבנו כו' לא מפיר ליה כו' נפלו שאין מתקלקלן בנפילתם ומשום דלא הוה לו פנאי לסלק מיפטר דאי הוה לו פנאי לסלק הוה מתייב אפי' ברוח שאין מצויה דכיון דלא אפקרינהו עליה וידיה לסלקוניהו כדאמר בסמוך דמתפנין לזכות בתרסין ואפי' כגון אחר שם כדאמרין בהפירה לקמן דף מז: ושם) בעל השור חייב בנקיו חצר ובעל חצר חייב בנקיו חבור ובשעמתין אמר גבי גלל דאם הפכה פחות מני' אם נתפנין לזכות בה חייב אפי' שהוא לא עשה בור זה כיון דרידיה הוא עליה וידיה רמי לסלקו ואיך מודים קאי אפולוגתיהו דלאחר נפילה ומודה רבי מאיר לחכמים במעלה קנאנין ונפלו ברוח שאין מצויה דפטור אפי' שהוה לו פנאי לסלק דהוי מפיקו נקויו לאחר נפילת אנוס ומצי אמר האי בירא לאו אגא כריתיה כיון דבאונס נעשה ולכך נקט קנאנין שמשפתיין בנפילתם וסתמא מפיק להו: תרתי. וא"ת ותיכי דימך אביי מדקתני תרתי דפליגי לאחר נפילת פשיעה הא אפי' אי לא פליגי אלא בנתקל אי פושע הוא אי לא איצטרך למיתני תרתי שלא תאמר דוקא בשעת נפילה מתייב ר"מ משום דנתקל פושע הוא והתקלה היתה שלו עדיין אבל אחר נפילה שכבר הפקיר התקלה פטר ר"מ אפי' דפושע הוא כמאן דפטר בור ברשות דרבים וי"ל דאי לאו שרבי ויהודה בא לחלוק עליו כו' לא הוה צריך להשמיענו כיון דבהדרא תנן סתמא לקמן דבור ברשות דרבים חייב:

בתרתי ברייתא נמי בתרתי. וא"ת מברייתא נמי יש להוכיח דבתרתי פליגי דמדקתני ולא סלקא ולא העמידה משמע דלאחר נפילה פליגי ועוד דאי לא פליגי אלא בשעת נפילה אמאי חייב בדיני שמים לרבנן דאית להו נתקל אנוס הוא ובשעת נפילה נמי פליגי מדקטן מודים חכמים באבנו ספינו ומשאוי דלא מצי קאי אלא אשעת נפילה דאי לא פליגי אלא לאחר נפילה במפקיר נקויו א"כ אפי' נקי בהפקיר אבנו ספינו ומשאוי לא יתיישב דאי מודים ברוח מצויה דחייב ושאין מצויה דפטור א"כ לא פליגי כלל וי"ל דמברייתא לא מצי למידק כלל דאיכא למימר דפליגי בשעת נפילה ולאחר נפילה ובחד טעמא דפררשיית לעיל והא דנקט בהאי מודים אבנו כו' ובתאי מודים קנאנין אורחא דמילתא נקט דאין אדם מפיקר באבנו אם תפול ברוח מצויה ובקנאנים כדי שלא ישקרו מניחים בעגן שלא יפלו ברוח מצויה:

הוחלק אחד במים בשעת נפילה או שלקה בתרסית. ה"מ דמ"ל איכא אלא דנקט הכי משום דסתם תרסית מפיקר לר"מ כדמפרש לקמן דהוי חייב בדיני שמים לרבנן דאית להו נתקל אנוס הוא ובשעת נפילה נמי פליגי מדקטן מודים חכמים באבנו ספינו ומשאוי דלא מצי קאי אלא אשעת נפילה דאי לא פליגי אלא לאחר נפילה במפקיר נקויו א"כ אפי' נקי בהפקיר אבנו ספינו ומשאוי לא יתיישב דאי מודים ברוח מצויה דחייב ושאין מצויה דפטור א"כ לא פליגי כלל וי"ל דמברייתא לא מצי למידק כלל דאיכא למימר דפליגי בשעת נפילה ולאחר נפילה ובחד טעמא דפררשיית לעיל והא דנקט בהאי מודים אבנו כו' ובתאי מודים קנאנין אורחא דמילתא נקט דאין אדם מפיקר באבנו אם תפול ברוח מצויה ובקנאנים כדי שלא ישקרו מניחים בעגן שלא יפלו ברוח מצויה:

הוחלק אחד במים בשעת נפילה או שלקה בתרסית. ה"מ דמ"ל איכא אלא דנקט הכי משום דסתם תרסית מפיקר לר"מ כדמפרש לקמן דהוי חייב בדיני שמים לרבנן דאית להו נתקל אנוס הוא ובשעת נפילה נמי פליגי מדקטן מודים חכמים באבנו ספינו ומשאוי דלא מצי קאי אלא אשעת נפילה דאי לא פליגי אלא לאחר נפילה במפקיר נקויו א"כ אפי' נקי בהפקיר אבנו ספינו ומשאוי לא יתיישב דאי מודים ברוח מצויה דחייב ושאין מצויה דפטור א"כ לא פליגי כלל וי"ל דמברייתא לא מצי למידק כלל דאיכא למימר דפליגי בשעת נפילה ולאחר נפילה ובחד טעמא דפררשיית לעיל והא דנקט בהאי מודים אבנו כו' ובתאי מודים קנאנין אורחא דמילתא נקט דאין אדם מפיקר באבנו אם תפול ברוח מצויה ובקנאנים כדי שלא ישקרו מניחים בעגן שלא יפלו ברוח מצויה:

א"ל גמלו בשלמא לאחר נפילה משפחת לה. דפליגי כגון שהפקיר נתקל אחר נפילתה בפשיעה כגון שהוליקה במקום שיש לחוש שתפול אלא בשעת נפילה היכי משפחת לה דלפלגו בעין פלוגתא דפליגי בנתקל ואת לוחי פלוגתיהו דשעת נפילה אכדו ולאחר נפילה אגמלו בדמוך מתניתין אחר דוחילק אחד במים בשעת נפילה או שלקה בתרסית לאחר נפילה וי"ל תרדא משום דסתם תרסית מפיקר להו וסתם נבילה לא מפיקר לה בתרסית ועוד מדקתני ולא סלקא משמע דכדו נמי הוה לו פנאי לסלק דהואיל וכן הוא אי מוקמינן לכדו בשעת נפילה א"כ מיידי כדו בתרתי ומוכדו בתרתי גמלו נמי בתרתי:

אבל לאחר נפילה מאי. כי מפיקו נקויו לאחר נפילת פשיעה מאי דברי הכל פטור והא איכא רבי מאיר דמתייב ע"כ אפילו הפקיר דאם לא הפקיר לא פטרי רבנן דעליה רמי לסלוקי: אלא מאי ד"ה חייב הוא איכא רבנן דפטר. ה"מ לרדחוי דלא פטרי רבנן אלא חייב דאגוס הוא אבל לאחר נפילת פשיעה מתייב אבל הוה קשה דא"כ רבי יוחנן דאמר בסמוך לאחר נפילה מחלוקת לא הוה פליגי במידי אדרבי אלעזר ומתוך הלשון משמע שקא לחלוק על רבי אלעזר:

ורבי

1 לא תימא מתני' ר"מ היא. גבי שני קדרים קאי לקמן בהאי פרקין דף לא. אלא הא קמ"ל.
 2 ר' יוחנן דמפקיר נגזיו דהבא. דתחלוטו אונס הוא דפטיר רבנן אבל מפקיר נגזיו דעלמא
 3 כגון שהשליכו מדעת וכגון בור ברשות הרבים מחייבי וד"ק לאחר נפילה מחלוקת כלומר
 4 האי מחלוקת דפליגי ר"מ ורבנן בהפקיר נגזיו לאחר נפילה הוא שתחילתו ע"י נפילה אבל
 5 ע"י השלכה לא פליגי ולא תידוק מרבי יוחנן
 6 דבשעת נפילה לא פליגי אליבא דר"מ כ"ע לא
 7 פליגי. דהשתא בהפקיר נגזיו הבא ע"י אונס
 8 מתחילה מחייבי כ"ש הפקר שתחילתו ברצון. בור
 9 ברה"ר. אלקא סבירא ליה לר"א דחובא דבור
 10 ברה"ר היא: משש שעות ולמעלה. אין חמץ
 11 ברשותו (דאע"ג) דאימיה אסור בהנאה ועשאו
 12 הכתוב כאילו הוא ברשותו לעבור עליו בכל
 13 זמנה ובל ימצי: החופף את הגלגל. וכל המופקר
 14 ברה"ר והפכו ממקום למקום: חייב בנקו. דקנייה
 15 בהנקה וממונו הוא: שנתפזר לזכות בו.
 16 כשהגבירו חייבי משום ממונו דלאחר שקנייה
 17 אע"פ שהגידו שם לא הפקירו אלא נתפזר לישלו
 18 משם לאחר זמן: אבל לא נתפזר לזכות בה.
 19 לכשהגבירו: פטור. ואע"ג דקרה בור ברה"ר
 20 כשהפכו ונתקל האדם במקום שזרקו שם ואם
 21 היה במקומו הראשון לא נתקל בו זה אלקא
 22 לר"א בור ברה"ר פטור והוא הדין למפקיר נגזיו
 23 דקאי נאן דמחייב מבור ברה"ר יליף לה שלא
 24 היתה שלו מעולם: שתחילתו למקומה. ולא קרה
 25 בור תדיר כמי שלא נגע בה מעולם דלאו כורח
 26 בור הוא: וקור ונליהו. דפטור: וקשה ליה
 27 ברשותיה. ומחייב והאי נמי כשהגבירו אסתלקו
 28 מעשה ראשון ונסתם הבור וכקשר והשליכו
 29 הנה ליה בורה: אלא אמר רב אשי. הא דמזיק רבי
 30 אלעזר למתניתין הקא לא נתפזר לזכות בה
 31 פטור: כשהפכה לפחות מנ'. דמתחילה לא הגביה
 32 שלשה הלכך לאו הנקבה היא דבור פתח דמי
 33 ולא נסתם הבור מעולם וכיון דלא נתפזר
 34 לקותה דיקא לחיוביה משום ממונו משום
 35 בורה נמי לא תחייביה ומיהו דיקא דנתפזר
 36 לזכות מחייב משום ממונו דאיבא למיד' בהפך
 37 דהפקר קני בלא הנקבה בפרק הבית והעלייה
 38 (כ"מ דף ק"ח): ואע"ג דלא נתפזר. הואיל וסבירא
 39 ליה דמפקיר נגזיו חייב המצניע את הקוץ ואת
 40 הקוביות. ברה"ר: ומגדר גרדו בקוצים. מעשה
 41 גדר של קוצים דסתם גדר של אבנים הוא דכתיב
 42 וגדר אבניו נקדסה (משלי כד): וגדר. אבנים שפפל
 43 לרה"ר בו: לא שנו. דגודר בקוצים חייב: אלא
 44 במפרית. ראש קוצותיה ברה"ר דה"ל בור ברה"ר:
 45 אבל צנצנן. לתוך שלו דה"ל בור ברשותו ואע"ג
 46 דהפקיר רשותו שהקצהו לרה"ר פטור: להתחבך
 47 בכתלים. וזה שנתחבך דחוק משונה הוא ומפריח
 48 היינו טעמא דחייב שפרי ממונו הוא ולא הפקירן
 49 והפריחן למקום מהלך בני אדם: ומי אמר רבי
 50 יוחנן הכי. דמפקיר נגזיו פטור: בור ברה"ר.
 51 אלקא חובא דבור ברשות הרבים הוא:
 משום

1 **רבי** יוחנן אמר לאחר נפילה מחלוקת אבל בשעת נפילה מאי ד"ה פטור בו. ר"מ למפקר
 2 מבידקתא גופה כיון דבשעת נפילה פטור משום דאנטו הוא א"כ לאחר נפילה מחייב
 3 ר"מ אף על גב דהוה לאחר נפילה אונס וא"כ היכי קתני ומודה ר"מ במעלה קנגנים בו אמאי
 4 פטור והא ר"מ לאחר נפילה אונס נמי מחייב וליבא למימר דאיידי בשעת נפילה דא"כ מה
 5 לו לחוביר קנגנים לא היה ליה למימר טפי אלא

6 ומודה ר"מ בשעת נפילה דפטור משום דאנטו
 7 נפלה:
 8 **כ"י** פליגי אליבא דרבנן. לא בעי למימר איפכך
 9 דפליגי אליבא דר"מ ומאן דפטור אמר לך
 10 דע"כ לא מחייבי ר"מ אלא משום דפושע הוא וכי
 11 פליגי ר' יוחנן ור' אלעזר במפקיר נגזיו דאנטו
 12 דקום לה דמפקיר נגזיו דפשיעה פליגי:
 13 **הסתמים** דר' אלעזר הוא דאמר חייב
 14 במשקלא לא קיימא הכי והא דלא
 15 פריך מההיא דרבי אלעזר דלעיל משום דאין
 16 לחובית ממילתיה דר"א לחיוביה דפטיר רבנן
 17 במפקיר נגזיו אפילו לאחר נפילה פשיעה אם לא
 18 מבח דפליג אדריבי יוחנן כדפ"ל ומיהו מר' יוחנן
 19 קשה אמאי לא פריך מההיא דלעיל דאית ליה
 20 מפקיר נגזיו דעלמא חייב לרבנן וי"ל משום דלא
 21 מפרשא בהדיא אלא מתוך קשאי דרבי יוחנן
 22 אדריבי יוחנן להכי שביק לה ומייתי מילתא
 23 דמפרשא טפי בהדיא:
 24 **אלא** אמר רב אשי כשהפכה בקוחות מג. מפאן
 25 אין לדקדק דלא בעי הנקבה ג' סתמים
 26 דכי מתפזר קני בהנקה פחות מג' דשאני הקא
 27 משום דאפילו חבטה בהפקר קני א"כ משום דהי'
 28 האי גלל בכליו וקני ליה כליו א"כ כשהגביה בידו
 29 דכיון שהוא בידו קני פחות מג' וכך איתא בריש
 30 אלו נערת (מכותב דף לא) והא דאמר בפרק
 31 חלוץ (עירובין דף עט: ושם גבי הבית של שתופי
 32 מבואות פריך שגיביה טפח שאני שתופי מבואות
 33 דרבנן מדע דהתם לא להשיענו דין הנקבה
 34 בכל מקום קאתי:

35 **אלא** ר' יוחנן דאמר חייב. מ"מ איצטרך לפרש
 36 לפי שאין דרכו של בני אדם להתחבך
 37 בכתלים לפרש מתניתין אפילו בפאן דמחייב בור
 38 ברשותו ושקא רבי יוחנן בבור ברשותיה נמי
 39 מחייב דאיבא דסבר הכי בפרק הפרה (לקמן דף נא):
 29 **למוצא** בור מגולה וטממה ותור והפרה דאסתלקו להו מעשה ראשון וקיימא לה ברשותו
 30 אלא אמר רב אשי כשהפכה לפחות משלשה ומאי דוחקיה דר"א לאוקמיה כגון שהפכה
 31 לפחות מג' וטעמא דכי נתפזר לזכות בה הא אין מתפזר לזכות בה לא לזקמה למעלה
 32 מנ' ואע"ג דלא נתפזר לזכות בה חייב אמר רבא מתני' קשיתיה מאי אריא הפך לתני
 33 הנביה אלא ש"מ כל הפך למטה משלשה הוא ומדרבי אלעזר אמר חייב ר' יוחנן אמר
 34 פטור ומי א"ר יוחנן הכי והתנן המצניע את הקוץ ואת הזכוכית והגודר גרדו בקוצים וגדר
 35 שפפל לרשות הרבים והוזק בהן אחר חייב בנגוק ואמר רבי יוחנן לא שנו אלא במפרית
 36 אבל במצמצם פטור מצמצם מאי טעמא פטור לאו משום דהוויא ליה בור ברשותו מפלל
 37 דחובא דבור ברשות הרבים הוא אלקא מפקיר נגזיו חייב לא לעולם אימא לך מפקיר
 38 נגזיו פטור ומצמצם מ"ט פטור משום דאתמר עלה אמר רב אהא גריה דרב איקא לפי
 39 שאין דרכן של בני אדם להתחבך בכתלים ומי אמר ר' יוחנן הכי והא א"ר יוחנן הלכה כסתם משנה והנן החופר בור ברה"ר
 40 ונפל לתוכו שור או חמור ומת חייב אלא לעולם רבי יוחנן אמר חייב ומדרבי יוחנן אמר חייב ר"א אמר פטור והאמר ר"א
 משום

67 בְּרִשְׁוֹתָי לְהַתְחַיֵּב עֲלֵיהֶם. וְאֵלּוּ הֵן, הַאֲחֵד, בּוֹר בְּרִשְׁוֹת הַרְבִּים, 68
 69 שְׂאִינוּ בְּרִשְׁוֹתָי שֶׁל הַחוֹפֵר, שֶׁהָרִי רִשְׁוֹת הַרְבִּים הִיא, וּמְכַל מְקוֹם 70
 71 עֲשָׂא וְכָתוּב בְּרִשְׁוֹתָי לְהַתְחַיֵּב בְּנוֹקִים שִׂיאָרְעוּ בְּבוּרוֹ, וְהַשְׁנִי, 72
 73 הַמֵּין בְּעֵרֵב פֶּסַח מִשֵּׁשׁ [שְׁעוֹת] וְלִמְעַלָּה - מִסוּף שְׁעָה שִׂישִׁית 74
 75 וְהַלֵּאָה, דִּהְיִינוּ מֵלֵאחֶר חֲצוֹת הַיּוֹם, שְׂאִטוֹר הוּא מִן הַתּוֹרָה בְּהֵנָּה 76
 77 וְאִינוּ בְּרִשְׁוֹתָי שֶׁל הָאָדָם, וּמְכַל מְקוֹם עֲשָׂא וְכָתוּב כִּאִילוֹ הוּא 78
 79 בְּרִשְׁוֹתָי לְעֵבֹר עֲלוּי בִּיבֵל יִרְאֵה וּבֵל מִיֵּצֵא'. 80
 81 וְיֵשׁ לְהוֹכִיחַ מְדַבְּרֵי רַבִּי אֲלֵעֹזֵר, שְׁחִיבָה תוֹרָה אֶת הַחוֹפֵר בּוֹר 82
 83 בְּרִשְׁוֹת הַרְבִּים אִף שְׂאִינוּ שְׁלוֹ, וְעַל כֵּן יֵשׁ לְחַיֵּב גַּם אֶת הַמַּפְקִיר 84
 85 תְּקַלְתּוֹ בְּרִשְׁוֹת הַרְבִּים אִף שְׂאִינָה שְׁלוֹ מֵעַתָּה. תְּפַתִּימִים - אַבָּן, זֶה 86
 87 רֵאִיָּה בְּרוּרָה, שְׂרַבִּי אֲלֵעֹזֵר הוּא הַמַּחְיִיב אֶת הַמַּפְקִיר תְּקַלְתּוֹ 88
 89 בְּרִשְׁוֹת הַרְבִּים. 90
 91 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְיָמִי אֲמַר רַבִּי אֲלֵעֹזֵר הֵבִי, שְׂאֵדָם הַמַּפְקִיר תְּקַלְתּוֹ 92
 93 בְּרִשְׁוֹת הַרְבִּים חַיִּיב, וְהָאֵמֵר רַבִּי אֲלֵעֹזֵר אִפְסָא, דִּתְנִין [לְהֵלֵךְ ל. 94
 95 שְׂאֵדָם הַחַיִּיב אֶת הַנֶּלֶל - גַּלְלִי בְּהַמָּה שֶׁהָיוּ מוֹפְקָרִים בְּרִשְׁוֹת 96
 97 הַרְבִּים, דִּהְיִינוּ שְׁהַיּוֹזִים מִמְּקוֹם שֶׁהָיוּ מוֹנַחִים בּוֹ לְמִקּוֹם אַחֵר, 98
 99 וְלֵאחֶר מִכֵּן הוֹיָק בְּהֵן אֵדָם אֲמַר, הַדִּין הוּא שֶׁהַחוֹפֵר חַיִּיב בְּתִשְׁלוֹם 100
 101 נִזְקוֹ שֶׁל אוֹתוֹ אֵדָם, מֵאחֶר שֶׁקָּבַע גַּלְלִים אֵלוֹ בְּהַגְבָּהוֹתוֹ, וּמֵעַתָּה 102
 103 שְׁלוֹ הֵם. וְאֲמַר עַל כֵּן רַבִּי אֲלֵעֹזֵר, לֹא שִׁנְנוּ חַכְמֵינֵינוּ בְּמִשְׁנֵה שְׁחִיב 104
 105 הַחוֹפֵר בְּתִשְׁלוֹם הַנּוֹק, אִלָּא בְּאוֹפֵן שְׁתַּבְּרִין לְזִבּוֹת בְּהֵן בְּשַׁעָה 106
 107 שֶׁהִגְבִּיהֶם, שְׂבֹאוֹפֵן כּוֹז הַתְּקַלָּה שְׁלוֹ הִיא, אֲבָל אִם בְּשַׁעָה שֶׁהַפֶּסַח 108
 109 לֹא נִתְּבַרְרִין לְזִבּוֹת בְּהֵן, פְּטוּרֵינוּ מִתְּשׁוּלוֹם נּוֹקֵיהֶם, מֵאחֶר שֶׁאֵין הַתְּקַלָּה 110
 111 שְׁלוֹ. וְאֲמַר - יֵשׁ לְלַמּוֹד מְדַבְּרֵינוּ, שֶׁהַמַּפְקִיר נִזְקוֹ פְּטוּר, וְלֹא 112
 113 חַיִּיבָה תוֹרָה אֶת הַמְנַיֵחַ תְּקַלָּה בְּרִשְׁוֹת הַרְבִּים אֲלֵא אִם כֵּן שִׁיבָה 114
 115 הִיא לוֹ. וְאִם כֵּן, כִּיצַד יִתֵּן לּוֹמֵר שְׂרַבִּי אֲלֵעֹזֵר הוּא הַמַּחְיִיב אֶת 116
 117 הַמַּפְקִיר נּוֹקִיו בְּרִשְׁוֹת הַרְבִּים. 118
 119 מֵתַרְצַת הַגְּמָרָא: אֲמַר רַב אֲדָא בְּרַ אֲבָהָה, אַבָּן דַּעַת רַבִּי אֲלֵעֹזֵר הִיא 120
 121 שֶׁהַמַּפְקִיר תְּקַלְתּוֹ חַיִּיב, וּמְכַל מְקוֹם הוּא פּוֹטֵר אֶת הַחוֹפֵר גַּלְל 122
 123 בְּרִשְׁוֹת הַרְבִּים אִם לֹא נִתְּכּוּיִן לְזִכּוֹת בּוֹ, מֵאחֶר שֶׁהַמִּשְׁנָה עוֹסֶקֶת 124
 125 בְּאוֹפֵן שְׁתַּחֲוִידָה הַחוֹפֵר לְמִקּוּמָה, דִּהְיִינוּ, שֶׁלֵּאחֶר שֶׁהָיוּ גַּלְלִים 126
 127 מִן הַמְּקוֹם שֶׁבּוֹ הָיוּ לְמִקּוֹם אַחֵר, שֶׁבְּהַחֲזִירִים לְמִקּוּמָם הִרְאִישׁוּן, 128
 129 וְהָרִי זֶה כִּאִילוֹ לֹא נִגַּע בְּהֵם מֵעוֹלָם, וְאֵין לְדוֹנוֹ כַּחוֹפֵר בּוֹר בְּרִשְׁוֹת 130
 131 הַרְבִּים, וְעַל כֵּן יֵשׁ לְפּוֹטְרוֹ אִם לֹא נִתְּכּוּיִן לְזִכּוֹת בְּהֵם וּלְקִנּוּתָם. 132
 133 הַגְּמָרָא מְבַאֵרֵת אֶת תִּירוּצוֹ שֶׁל רַב אֲדָא בְּרַ אֲבָהָה: אֲמַר רַבִּינָא, 134
 135 מִשְׁלֵךְ דְּרַב אֲדָא בְּרַ אֲבָהָה לְמַה דְּתַרְבֵּי דְיוֹמָה - יֵשׁ לְהַמְשִׁיל אֶת 136
 137 תִּירוּצוֹ שֶׁל רַב אֲדָא בְּרַ אֲבָהָה, לְאֵדָם הַמוֹצֵא בּוֹר מְנוּלָה בְּרִשְׁוֹת 138
 139 הַרְבִּים וְכִפְהוּ, וְלֵאחֶר מִכֵּן חָזַר וְנִיְלַחֵהוּ, שֶׁפְּטוּר הוּא עַל נּוֹקֵי הַבוֹר 140
 141 מִכֵּאֵן וְאֵילָךְ, מֵאחֶר שֶׁהַחוֹרֵת אֶת הַמִּצֵּב לְקַדְמוֹתוֹ. וְאִף בְּאֵדָם זֶה 142
 143 שֶׁהָיוּ גַּלְלִים מִמְּקוֹמָם וְהַחֲזִירִים יֵאָד הַדִּין כֵּן, שְׂאִינוּ חַיִּיב עַל 144
 145 הַנּוֹק שִׂיאָרְעוּ עַל יָדָם מִכֵּאֵן וְלֵהַבָּא. 146
 147 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֲמַר לִיה מִי זִוְרִיָא בְּרִיה דְּרַב מְרִי לְרַבִּינָא, מִי דְמִי 148
 149 - וְכִי יִתֵּן לְדַמּוֹת אֶת הַמִּזְיוֹ גַּלְלִים מִמְּקוּמָם וּמְחִזִּירִים לְאֵדָם 150
 151 הַמְּגַלָּה בּוֹר וּמְכַסְהוּ, הָרִי הָתָם ו- בְּכִיסוּי בּוֹרוֹ לֹא אִסְתַּלַּק לְהוֹ 152
 153 מְעִשָׂה רֵאשׁוֹן - בְּשַׁעָה שְׂכִיסָה אֶת הַבוֹר לֹא נִסְתַּלְקוּ מַעֲשֵׂי 154
 155 הַרֵאשׁוֹן שְׁחַפְרוּ, שֶׁהָרִי הַבוֹר עֲרִיץ קִיִּים בְּמִקּוּמוֹ, וּלְפִיכָךְ לֵאחֶר 156
 157 שֶׁשָׁב וּגְיַלְהוּ חוֹר הַמִּצֵּב לְקַדְמוֹתוֹ וְחַיִּיב הַחוֹפֵר בְּנוֹקֵי בּוֹרוֹ, אֲבָל 158
 159 הֵבֵא ו- בְּמִזְיוֹ גַּלְלִים אִסְתַּלַּק לְהוֹ מְעִשָׂה רֵאשׁוֹן - נִסְתַּלְקוּ לְגַמְרֵי 160
 161 מַעֲשֵׂי הַרֵאשׁוֹן, שֶׁהָרִי הַיּוֹם הַשְּׁנִי מִן הַמְּקוֹם שֶׁבּוֹ הָיוּ לְמִקּוֹם אַחֵר, 162
 163 וְכַאֲשֶׁר מְחִזִּירִים לֵאחֶר מִכֵּן לְמִקּוּמָם הָרִי הוּא יוֹצֵר תְּקַלָּה חֲדָשָׁה. 164
 165 הָאֵל לֹא דְמִי - וְאֵין זֶה דוֹמֵה לְמַגְלָה בּוֹר וְשֶׁבּ וּמְכַסְהוּ, אִלָּא הָרִי זֶה 166
 167 דוֹמֵה לְאֵדָם הַמוֹצֵא בּוֹר מְנוּלָה וְיִמְצָמָה - וְסַתֵּם אֶת הַבוֹר לְחַלוּטוּיָן, 168
 169 וְלֵאחֶר מִכֵּן חָזַר וְנִתְּפַחָה - חֲפַר שׁוּב אֶת הַבוֹר, דְּאִסְתַּלְקוּ לְהוֹ מְעִשָׂה 170
 171 רֵאשׁוֹן - שְׂבֹאוֹפֵן כּוֹז וְדֹאֵי נִסְתַּלְקוּ לְגַמְרֵי מַעֲשֵׂי הַרֵאשׁוֹן, שֶׁהָרִי 172
 173 בּוֹרוֹ כִּבְר נִסְתַּם, וְנִתְּפַחָה לְהַ בְּרִשְׁוֹתָי - וְהַבוֹר בְּרִשְׁוֹתָי שֶׁל הַשְּׁנִי 174
 175 שָׁב וְחֲפְרוּ הוּא עוֹמֵד, וְחַיִּיב בְּתִשְׁלוֹם נּוֹקֵיו. וְאִף כֵּאֵן בְּשַׁעָה

1 הגמרא מביאה דעה נוספת בביאור מחלוקת רבי מאיר ורבי 2
 3 יהודה: וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, לְאַחַר נְפִילָה מְחַלְקֵת - לֹא נַחֲלָקוּ רַבִּי 4
 5 מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה אֲלֵא בְּאוֹפֵן שֶׁהוֹיָקוּ שְׂרַבִּי הַכֵּד לֵאחֶר הַנְּפִילָה. 6
 7 מִבְּרַת הַגְּמָרָא, אֲבָל אִם הוֹיָק הַכֵּד בְּשַׁעָת נְפִילָה, מֵאִיר - מַה הִיא 8
 9 הַדִּין בּוֹזֵה, דְּרַבִּי הֶבֶל פְּטוּר - הָאֵם יוֹדוּ הַכֵּל שֶׁפְּטוּר, אִי אִפְשָׁר 10
 11 לּוֹמַר כֵּן, וְהָאֵם מְדַבְּרֵי רַבִּי יוֹחָנָן לְקַמְּן - שֶׁהָרִי מְדַבְּרֵי רַבִּי יוֹחָנָן, 12
 13 שְׂאִמֵּר לְהֵלֵךְ [לֹא]. לֹא תִימָא מְתַנִּיתִין רַבִּי מֵאִיר הִיא דְּאֲמַר נִתְּקַל 14
 15 פּוֹשַׁע הוּא - שְׂאֵין לְהַעֲמִיד אֶת הַמִּשְׁנָה שֶׁם כּוֹדְעִים בְּרַבִּים שֶׁהַנְּתַקַּל 16
 17 הַסּוֹבֵר שְׂאֵדָם הַנְּתַקַּל פּוֹשַׁע הוּא, מְכַלָּל - יֵשׁ לְלַמּוֹד מִכֵּן, דְּרַבִּי 18
 19 מֵאִיר מְחַיִּיב אִם הוֹיָק הַכֵּד בְּשַׁעָת נְפִילָה. 20
 21 וְאֲמַר מֵאִיר דְּרַבִּי הֶבֶל חַיִּיב הַנְּתַקַּל, אִי אִפְשָׁר לּוֹמַר כֵּן, וְהָאֵם 22
 23 מְדַבְּרֵי רַבִּי יוֹחָנָן לְקַמְּן לֹא תִימָא מְתַנִּיתִין רַבִּי מֵאִיר הִיא דְּאֲמַר 24
 25 נִתְּקַל פּוֹשַׁע הוּא - שֶׁהָרִי מְדַבְּרֵי רַבִּי יוֹחָנָן שְׂאִי אִפְשָׁר 26
 27 לְהַעֲמִיד אֶת הַמִּשְׁנָה שֶׁם כּוֹדְעֵי רַבִּי מֵאִיר הַסּוֹבֵר שֶׁהַנְּתַקַּל פּוֹשַׁע 28
 29 הוּא, מְכַלָּל - יֵשׁ לְלַמּוֹד, דְּפְטָרֵי רַבְּנָן - שְׁחַכְמֵים סוֹבְרִים שֶׁהַנְּתַקַּל 30
 31 אִינוּ פּוֹשַׁע, וְלִשְׁטִתְּם יֵשׁ לְפּוֹטְרוֹ אִם הוֹיָק הַכֵּד בְּשַׁעָת נְפִילָה, וְאִם 32
 33 כֵּן, בְּהַכְרַח שֶׁנַּחֲלָקוּ הַתְּנָאִים אִף בְּהוֹיָק הַכֵּד בְּשַׁעָת נְפִילָה, וְכִיצַד 34
 35 יִתְּכֵן לּוֹמַר שֶׁנַּחֲלָקוּ רַק בְּהוֹיָק לֵאחֶר נְפִילָה. 36
 37 וּמַחֲמַת קוּשִׁיא זֶה מְבַאֵרֵת הַגְּמָרָא אֶת דְּבַרֵי רַבִּי יוֹחָנָן בְּאוֹפֵן אַחֵר, 38
 39 שְׂאֵבֵן גַּם הוּא סוֹבֵר שֶׁנַּחֲלָקוּ הַתְּנָאִים בֵּין בְּשַׁעָת נְפִילָה וּבֵין לֵאחֶר 40
 41 נְפִילָה, אִלָּא הָאֵם קָא מְשַׁמְעֵן לָן - אֲלֵא שְׁלִפְיָכֵן נִקַּט דְּבַרְבְּרֵינוּ שֶׁנַּחֲלָקוּ 42
 43 לֵאחֶר נְפִילָה, כִּדִּי לְהַמְשִׁיעֵנוּ דְּמַפְקִירֵינוּ נְזִיקוֹ דְּפְטָרֵי הוּא דְּפְטָרֵי רַבְּנָן 44
 45 - שְׂרַק בְּאוֹפֵן שֶׁנַּחֲלָק אֵדָם וְנִשְׁבַּר כְּדוֹ הַפְּקִירוֹ פְּטוּר הוּא 46
 47 מִתְּשׁוּלוֹם נּוֹקֵיו, דְּאֵנּוּם הוּא בְּנְפִילָה זֶה, אֲבָל אֵדָם הַמַּפְקִיר נְזִיקוֹ 48
 49 דְּעִלְמָא - שֶׁלֹּא הִיא אֲנוּס בְּיִצִּירַת נּוֹק זֶה, מְחַיִּיבֵי חַכְמֵים אֶת בַּעַל 50
 51 הַתְּקַלָּה, אִף עַל פִּי שֶׁהַפְּקִירָה. 52
 53 הַגְּמָרָא מְבַאֵרֵת מַחֲלוקֵת אֲמורָאִים בְּדִין אֵדָם הַמַּפְקִיר נּוֹקֵיו: אִיתְּמַר 54
 55 - נִאֲמַרְהָ מַחֲלוקֵת בְּבֵית הַמְּדַרְשׁ, בְּדִין אֵדָם הַמַּפְקִיר נְזִיקוֹ בְּרִשְׁוֹת 56
 57 הַרְבִּים, לֵאחֶר שֶׁנִּחְנַחֵם שֶׁם בְּפִשְׁעֵהוּ. וְנַחֲלָקוּ בְּדִין זֶה רַבִּי יוֹחָנָן 58
 59 וְרַבִּי אֲלֵעֹזֵר, חֵד אֲמַר שְׁחִיבָה הַמַּפְקִיר בְּתִשְׁלוֹם נּוֹקֵי תְּקַלְתּוֹ, מֵאחֶר 60
 61 שְׁחִיבָה תוֹרָה אֶת הַחוֹפֵר בּוֹר בְּרִשְׁוֹת הַרְבִּים אִף שְׂאֵין הַבוֹר 62
 63 בְּרִשְׁוֹתָי, וְחֵד אֲמַר פְּטוּר, שֶׁלֹּא חַיִּיבָה תוֹרָה אֶת הַחוֹפֵר אֲלֵא 64
 65 כִּשְׁהַבוֹר מְמוֹנוֹ הוּא, אִךְ כִּשְׁהַפְקִיר תְּקַלְתּוֹ וְאִינָה שְׁלוֹ, פְּטוּר. 66
 67 מִבְּרַת הַגְּמָרָא, לִימָא מֵאִיר דְּמְחַיִּיב אֶת הַמַּפְקִיר נּוֹקֵיו, סוֹבֵר בְּרַבִּי 68
 69 מֵאִיר, הַמַּחְיִיב לְעֵיל [כּוֹז] בְּבִרְיָהוּ אֶת מִי שֶׁנִּשְׁבַּר כְּדוֹ וְלֹא סִילְקוּ 70
 71 אוֹ נָפַל גַּמְלוֹ וְלֹא עֲמִידוֹ, וְיִמָּאן דְּפְטָרֵי אֶת הַמַּפְקִיר נּוֹקֵיו, סוֹבֵר 72
 73 בְּרַבְּנָן הַפּוֹטְרִים. 74
 75 דוּחָה הַגְּמָרָא שְׂאֵין הַכְּרַח לּוֹמַר כֵּן, אֲלֵא אֲלִיָּא דְּרַבִּי מֵאִיר כּוּלֵּי 76
 77 עִלְמָא לֹא פְלִיגֵי - בְּשִׁית רַבִּי מֵאִיר לֹא נַחֲלָקוּ הַאֲמורָאִים, מֵאחֶר 78
 79 שׁוּדָאֵי הוּא סוֹבֵר שְׂאֵדָם הַמַּפְקִיר נּוֹקֵיו חַיִּיב, כִּי פְלִיגֵי אֲלִיָּא דְּרַבְּנָן 80
 81 - לֹא נַחֲלָקוּ אֲלֵא לְשִׁית חַכְמֵים, מֵאִן דְּפְטָרֵי בְּרַבְּנָן - דַּעַת הַפּוֹטֵר 82
 83 אֶת הַמַּפְקִיר כַּחַכְמֵים, שֶׁפְּטוּר אֶת זֶה שֶׁנִּשְׁבַּר כְּדוֹ וְלֹא סִילְקוּ, וְיִמָּאן 84
 85 דְּמְחַיִּיב אֲמַר לְבִי אֵנָּה דְּאֲמַרִי אִפְלוּי לְרַבְּנָן - וְאִילוֹ הַמַּחְיִיב מְבַאֵר 86
 87 אֶת דְּבַרְבְּרֵינוּ אִף כְּשִׁית חַכְמֵים, דַּעַד כֵּאֵן לֹא פְטָרֵי רַבְּנָן - שְׂאֵין 88
 89 חַכְמֵים פּוֹטְרִים אֶת הַמַּפְקִיר נּוֹקֵיו בְּרִשְׁוֹת הַרְבִּים, אִלָּא בְּמַפְקִירֵי 90
 91 נְזִיקוֹ דְּהֶבֶל - לְגַבֵּי נִשְׁבַּר כְּדוֹ אוֹ נָפַל גַּמְלוֹ בְּרִשְׁוֹת הַרְבִּים, מִשּׁוּם 92
 93 דְּאֵנּוּם הוּא בְּנְפִילָה זֶה, וְסוֹבְרִים חַכְמֵים שֶׁהַמַּפְקִיר נּוֹקֵיו לֵאחֶר 94
 95 נְפִילַת אוֹנוֹס פְּטוּר, אֲבָל מַפְקִיר נְזִיקוֹ דְּעִלְמָא - לֵאחֶר נְפִילַת 96
 97 פְּשִׁיעָה, מְחַיִּיב רַבְּנָן אֶת הַמַּפְקִיר בְּתִשְׁלוֹם הַנּוֹק. 98
 99 נִמְצָא, שֶׁנַּחֲלָקוּ רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי אֲלֵעֹזֵר בְּדִין הַמַּפְקִיר נּוֹקֵיו לֵאחֶר 100
 101 נְפִילַת פְּשִׁיעָה לְשִׁית חַכְמֵים, הָאֵם חַיִּיב עַל נּוֹקֵי תְּקַלְתּוֹ אוֹ לֹא. 102
 103 הַגְּמָרָא מְבַרְרַת מִי הוּא הַמַּחְיִיב אֶת הַמַּפְקִיר נּוֹקֵיו וּמִי הוּא הַפּוֹטֵר: 104
 105 תְּפַתִּימִים דְּרַבִּי אֲלֵעֹזֵר הוּא דְּאֲמַר שֶׁמַּפְקִיר נּוֹקֵיו חַיִּיב, דְּאֲמַר רַבִּי 106
 107 אֲלֵעֹזֵר מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל [פְּסָחִים ו.]. שִׁישְׁנָם שְׁנֵי דְּרַבִּים שֶׁמַּעֲיָקֵר 108
 109 הַדִּין אֵינָן בְּרִשְׁוֹתָי שֶׁל אֵדָם, וּמְכַל מְקוֹם עֲשָׂאֵן הַתְּבוּבָה בְּאִילוֹ הֵן

51 תַּמְשָׁה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל 'שְׁנֵי דְבָרִים אֵינֶם בְּרִשְׁוֹתָּהּ שֶׁל אָדָם וְעֵשְׂאֵן
 52 הַכְּתוּב כֵּאלֹלוֹ הֵן בְּרִשְׁוֹתָּהּ כֹּזֵן, וְאֶחָד מִן דְּבָרִים אֵלוֹ הוּא בּוֹר
 53 בְּרִשְׁוֹת הַרְבִּים, וְאֵם כֵּן מְבוֹאֵר שֶׁאֵף רַבִּי אֶלְעָזָר פּוֹטֵר אֶת הַחוֹפֵר
 54 בּוֹר אוֹ מַפְקִיר נֹזְקֵי בְּרִשְׁוֹת הַרְבִּים.
 55 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא, לֹא קָשְׁיָא, הָא דְרִידָה הָא דְרַבִּינָה - אֲבָן דַּעַת רַבִּי
 56 אֶלְעָזָר הִיא שֵׁשׁ לַפְטוֹר אֶת הַמַּפְקִיר נֹזְקֵי בְּרִשְׁוֹת הַרְבִּים, וּמֵימָרָא
 57 זוֹ שֶׁאִמְרוּ בִּשְׁם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל דַּעַת רַבּוֹ הִיא, אֲךָ הוּא עֲצָמוֹ אֵינוֹ
 58 סוֹבֵר כֵּן:
 59
 60
 61 מְבָרַרְת הַגְּמָרָא, בְּאוֹפֵן שֶׁמְצַמֵּץ מֵאֵי טַעְמָא פְּטוֹר. אֲמַר רַב אֲחָא
 62 בְּרִיה דְּרַב אֵיקָא, לְפִי שְׂאִין דְּרַבֵּן שֶׁל בְּנֵי אָרִם לְהִתְחַבֵּךְ בְּכַתְלִים שֶׁל
 63 רִשְׁוֹת הַרְבִּים, וְאָדָם זֶה שֶׁנִּתְחַבֵּךְ בְּכוֹתֵל הַחוֹק מְשׁוּנָה הוּא,
 64 וּלְפִיכָךְ אֵין בַּעַל הַכוֹתֵל חַיִּיב בְּנוֹקִי.
 65 דִּין הַמְצַנִּיעַ נֹזְקֵי בְּכוֹתֵל שֶׁל חֲבִירוֹ: תֵּנוּ רַבֵּנּוּ, אָדָם הַמְצַנִּיעַ אֶת
 66 קוֹצֵיוֹ וְזוֹכְכֵיוֹתָיו לְתוֹךְ פּוֹתֵל שֶׁל חֲבִירוֹ, וְכֹא פַּעַל הַכוֹתֵל וְסָתַר
 67 אֶת פּוֹתְלוֹ, וְעַל יְדֵי כֵךְ נִפְלוּ הַקּוֹצִים וְהַזּוֹכְכֵיוֹת לְרִשְׁוֹת הַרְבִּים
 68 וְהִזְיקוּ, חַיִּיב הַמְצַנִּיעַ בְּתִשְׁלוֹם נֹקֵם, שֶׁפִּשַׁע בְּכֵךְ שֶׁהֲצַנִּיעַ בְּכוֹתֵל
 69 חֲבִירוֹ.
 70 אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא שָׁנוּ חֲכָמִים דִּין זֶה, אֲלֵא מְצַנִּיעַ בְּכוֹתֵל רַעוּעַ,
 71 שְׁהִיה לֹו לְהַעֲלוֹת עַל דַּעְתּוֹ שִׁיִּסְתְּרוּ אֶת הַכוֹתֵל וְיִזְיקוּ קוֹצֵיוֹ
 72 וְזוֹכְכֵיוֹתָיו, אֲכָל אִם הֲצַנִּיעַ בְּכוֹתֵל בְּרִיאָה וְחֻזְקוֹ, הַמְצַנִּיעַ פְּטוֹר,
 73 שֶׁהִירֵה הַתְּקֵלָה בְּמִקוֹם הַמְּשַׁתְּמֵר, וְחַיִּיב בְּפַעַל הַכוֹתֵל עַל כֵּךְ
 74 שֶׁלֹא הֲצַנִּיעַ אֶת הַתְּקֵלָה לְאַחַר סְתִירַת הַכוֹתֵל.
 75 אֲמַר רַבִּינָא, וְזֹאת אוֹמְרָת - מִן הַדִּין הַמְּבוֹאֵר בְּבִרְיָתָא, שֶׁאָדָם
 76 הַמְצַנִּיעַ קוֹצִים וְזוֹכְכֵיוֹת בְּכוֹתֵל רַעוּעַ חַיִּיב בְּתִשְׁלוֹם נֹזְקֵיהֶם,
 77 מֵאַחַר שְׁהִיה לֹו לְהַעֲלוֹת בְּדַעְתּוֹ שִׁיִּסְתוֹר בַּעַל הַכוֹתֵל אֶת כּוֹתְלוֹ,
 78 נִיתֵן לְלַמּוֹד דִּין נוֹסֵף, שֶׁאָדָם הַמְּכַפֵּה אֶת בּוֹדוֹ בְּדָלָיו - כִּיִּסּוּי בּוֹרוֹן
 79 שֶׁל חֲבִירוֹ, שֶׁלֹא מְדַעְתּוֹ שֶׁל בַּעַל הַדְּלִי, וְכֹא פַּעַל דְּלִי וְנִטְלָא אֶת דְּלִי
 80 מִן הַבוֹר, שֶׁלֹא מְדַעְתּוֹ שֶׁל בַּעַל הַבוֹר, וְעַבֵּר אָדָם וּנְפַל בְּבוֹר וְנִזְוֵק,
 81 חַיִּיב בְּפַעַל הַבוֹר בְּתִשְׁלוֹם הַנּוֹק, שֶׁאֵף הוּא הִיה לֹו לְהַעֲלוֹת בְּדַעְתּוֹ
 82 שִׁיטוֹל בַּעַל הַדְּלִי אֶת דְּלִי וְיִשְׁאַר הַבוֹר לְלֹא כִּיִּסּוּי.
 83 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, פְּשִׁטָּא שֵׁשׁ לְדַמּוֹת הַעֲנִינִים זֶה לֹזֵה, וְזֵה בֹא
 84 רַבִּינָא לְהַשְׁמִיעֵנוּ בּוֹה. וּמִתְרַצָּת מְהוּ דְתֵיקָא - שְׂמָא תֵּאמֹר
 85 שְׁדוּקָא הָתֵם הוּא - לִגְבֵי מְצַנִּיעַ בְּכוֹתֵל רַעוּעַ יֵשׁ לְחַיִּיב אֶת
 86 הַמְצַנִּיעַ, דְּלֹא הוּוּ יָדַע לִיה דְּלֹו רַעוּעִיהָ - שְׁהִירֵי אֵין בַּעַל הַכוֹתֵל יוֹדַע
 87 מִי הוּא הַמְצַנִּיעַ, כְּדִי שִׁיּוּכַל לְהוֹדִיעֵנוּ לְפָנוֹת אֶת נֹזְקֵי, וּלְפִיכָךְ לֹא
 88 פִּשַׁע בַּעַל הַכוֹתֵל אֵלֹא הַמְצַנִּיעַ, אֲכָל הָכֵן - לִגְבֵי מַכְסָה בּוֹרוֹ
 89 בְּדִלִי שֶׁל חֲבִירוֹ, דְּיָדַע לִיה - שֶׁבַעַל הַדְּלִי יוֹדַע מִי הוּא בַּעַל הַבוֹר,
 90 וְהִיה מִקוֹם לוֹמֵר דְּהוּוּ לִיה לְאוֹדוּעִיהָ - שְׁהִיה לֹו לְהוֹדִיעֵנוּ שְׁנוֹטֵל
 91 הוּא אֶת דְּלִי, וּמֵאַחַר שֶׁלֹא עֲשָׂה כֵן פּוֹשַׁע הוּא וְחַיִּיב, קָא מְשַׁמְעַ
 92 לָן רַבִּינָא שְׂאִין דִּרְדִין כֵּן, אֵלֹא בַּעַל הַבוֹר פּוֹשַׁע הוּא, וְאֵין בַּעַל הַדְּלִי
 93 מַחֲוִיב לְהוֹדִיעֵנוּ כְּשֶׁנוֹטֵל אֶת דְּלִי.
 94 הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֶת מִנְהַג הַחֲסִידִים בְּשִׁמְרַת נֹזְקֵיהֶם: תֵּנוּ רַבֵּנּוּ,
 95 חֲסִידִים הֲרֵאֲשׁוּנִים הִיוּ מְצַנִּיעִים אֶת קוֹצוֹתֵיהֶם וְזוֹכְכֵיוֹתֵיהֶם בְּתוֹךְ
 96 שְׁדוֹתֵיהֶן, וּמְעַמִּיקִים לָהֶן וְ-מִטְמִינִים בְּעוֹמֵק שְׁלִשָּׁה מַטְפָּחִים, כְּדִי
 97 שֶׁלֹא יַעֲבֹר אֶת הַמַּחְרִישָׁה, שַׁעַד שְׁלוֹשָׁה טַפְחִים הִיא מְעַמִּיקָה
 98 בְּקִרְקַע.
 99 רַב שְׁשֵׁת שְׁרֵי לְהוּ בְּנוֹרָא - הִיה מְטִיל אֶת קוֹצֵיוֹ וְזוֹכְכֵיוֹתָיו בֹּאשׁ,
 100 רַבָּא שְׁרֵי לְהוּ בְּדַגְלָת - הִיה מְטִיל אוֹתָם בְּנֵהר הַחִידִקֵּל.
 101 אֲמַר רַב יְהוֹדָה, הָאֵי מָאן דְּכַעַי לְמַהוּ חֲסִידָא - הַרוּצָה לְהִיּוֹת חֲסִיד,
 102 עֲלִיו לְכַנִּים מִלִּי דְנִזְקִין - דְּבָרֵי חֲסִידוֹת הַמּוֹזְכְּרִים לְעִנְיֵן הַרְחַקָת
 103 נִזְקֵיהֶם, דְּהִינֵנוּ, שֶׁיִּנְהַג כְּחֲסִידִים הֲרֵאֲשׁוּנִים שְׁהִיוּ מְצַנִּיעִים אֶת
 104 נֹזְקֵיהֶם בְּעוֹמֵק שְׁדוֹתֵיהֶם. רַבָּא אֲמַר, שְׁהַרוּצָה לְהִיּוֹת חֲסִיד, עֲלִיו
 105 לְקַיֵּים מִלִּי דְאֲבוֹת - דְּבָרֵי חֲסִידוֹת הַמּוֹזְכְּרִים בְּמַסַּכַת אַבוֹת (פ"ה)

1 משום רבי ישמעאל שני דברים אינם ברשותו של אדם ועשאן
 2 הכתוב כאילו הן ברשותו כו', ואחד מן דברים אלו הוא בור
 3 ברשות הרבים, ואם כן מבואר שאף רבי אלעזר פוטר את החופר
 4 בור או מפקיר נזקי ברשות הרבים.
 5 מתרצת הגמרא, לא קשיא, הא דרידה הא דרביה - אכן דעת רבי
 6 אלעזר היא שיש לפטור את המפקיר נזקי ברשות הרבים, ומימרא
 7 זו שאמרו בשם רבי ישמעאל דעת רבו היא, אך הוא עצמו אינו
 8 סובר כן;

משנה

9 משנה זו עוסקת אף היא בדיון אדם היוצר תקלה ברשות הרבים.
 10 אדם השופך מים ברשות הרבים, והוסיף בהן אדם אחר, חייב השופך
 11 בתשלום נזקי.
 12 המצניע ו-מחביא את הקוץ ואת הזכוכית ברשות הרבים, וכן אדם
 13 הגורר את גדרו בקוצים - שעשה גדר בין שדהו לרשות הרבים
 14 מקוצים, וכן גדר של אבן שנפל לרשות הרבים ולא סילק בעל הגדר
 15 את האבנים, והזיקו בהן ו-באבנים או בקוצים) אנשים אחרים, חייב
 16 בעל התקלה בתשלום נזקו של אותם אנשים;

גמרא

17 הגמרא מבררת באיזה אופן הווק אדם מן המים: אמר רב, לא שנו
 18 חכמים במשנה שחייב השופך אם הווק אדם במימיו, אלא באופן
 19 דנפנפו בליו של הניזק במים, שנוק זה נעשה על ידי מימיו של
 20 השופך, אכל אם הווק הוא עצמו במים. דהיינו, שהחליק עליהם
 21 ונפל ונחבט, פטור בעל המים מתשלום נזקו, מאחר שקרקע העולם
 22 היא שהייתה, והמים רק גרמו לנזק זה.
 23 מקשה הגמרא: אמר ליה רב הונא לרב, הווא אלא אדם הווק הוא עצמו
 24 במים פטור השופך, לא והא אלא באדם המשליך את רפשו ו-זבלו
 25 ברשות הרבים, שהדין הוא שאם הווק בו אדם חייב המשליך
 26 בנזקו, ואף כאן על ידי ששפך מים על העפר נעשה טיט, ושלו הוא,
 27 ואם כן עליו להתחייב אם ניזוק אדם מטיט זה.
 28 אמר לו רב לרב הונא, מי כפרת ללא תמו מיא - האם סבור אתה
 29 שהמשנה עוסקת באופן שלא כלו המים אלא נתכנסו ונעשו רפש
 30 וטיט, אין הדבר כן, אלא המשנה עוסקת בדתמו מיא - באופן
 31 שכלו המים ונבלעו באדמה, ולא נותר רפש במקום שפיתחם אלא
 32 רטיבות גרידא, והחליק בה אדם ונחבט מן קרקע רשות הרבים,
 33 ובאופן זה אין לחייב את השופך בתשלום נזקו של הנופל, מאחר
 34 שהקרקע היא שהייתה, והמים לא היו אלא הגורם לנזק זה.
 35 מבררת הגמרא: ותרתי למה לי - מדוע הוצרכה המשנה
 36 להשמיענו פעמיים דין טינוף כלים במים, הרי כבר נתבאר לעיל
 37 (כה). במשנה, שאדם שנשבר כדו ונשפכו מימיו והוחלק אדם
 38 במים אלו, חייב בעל הכד בתשלום נזקו, ומה צורך יש לכפול
 39 הדברים.
 40 מבארת הגמרא, תדא - פעם אחת הוצרכה המשנה להשמיענו דין
 41 זה לגבי השופך מים בימות התפה, שעשה שלא כהוגן, שאין אדם
 42 רשאי לשפוך מים ברשות הרבים בימות החמה, ותדא - פעם אחת
 43 הוצרכה המשנה להשמיענו דין זה בימות הגשמים, שבהם יש
 44 רשות לכל לשפוך את מימיו לרשות הרבים, שאף על פי שעשה
 45 ברשות מכם מקום אדם הוחלק אדם בהם חייב בתשלום נזקו.
 46 ותנאי - וכן שנינו בבביתא, שכל אלו האנשים שאמרו עליהם
 47 חכמים שרשאים בהם לקלקל את רשות הרבים, דהיינו אלו
 48 הפותקין ביביותיהן - פותחים את צינורותיהם ומקלחים את המים
 49 שנשתמשו בהם מחצרים לרשות הרבים, ואלו הגורפין את
 50 מערותיהן - משליכים את זבלם מחצרים לרשות הרבים, בימות

1 לא יאה אלא כרפשו. הא דלא דייק הכי לעיל (דף כח.) בהחלקה אחד במים משום דהתם
2 לא איירי כששפכם בכונה אבל הכא השופך משמע ששפכם בכונה במקום
3 שבעשין רפס וטיט אינן ברישא קתני החולקו משמע דלא עשו המים אלא החלקה אבל
4 הכא קתני הוזהר משמע שבמים עצמן הוזהר. **בתלמוד** מצינו פירוש דתמו מצינו מצינו
5 וניחא ליה לאוקמי בין תמו בין לא תמו ודקא
6 בכלים מלאוקמי דקא בלא תמו ובין בכלים ובין
7 בעצמו ואיך תמו מצינו טקמא מפקר ליה ודחי
8 בור ופטור בו בכלים ויל דלא תמו כל כך שלא
9 יאה עדיין ראויין לשום דבר ואי יהו גרס איפכא
10 יהו ניהא מי סברת דתמו מצינו ונכנסו בעקר
11 ונעשה טיט לא דלא תמו מצינו שהמים צלולים
12 עדיין דמסקמא לא אפריהו.

13 **והחייב** בעל הכותל. ואי"ח כותל רעוע נמי איבעי
14 ליה לאסוקי אדעתיה שמא הצינעם שם
15 כשהיתה בריא ויל דמינן ראוי המצניע להתחייב
16 כיון שפשע ואין צריך להעמיד ברעוע מעיקרו.
17 **שלא** תעבב החרישה. בירושלמי מפרש כד
18 שלא תעלה המחריתה. **אפילו** תימא
19 רבי יוחנן כו. ואי"ח ותימא קתני כל הקודם
20 בהו זכה ויל דכל הקודם בהו לאחר שלשים יום
21 זכה ותימא למאי דסי"ד דמתינתין בשעת הוצאת
22 ובלים תקשה ליה דרשב"ג אדרשב"ג דקתני
23 דמתינתין דחייב לשלם ובהבית והעלייה (כ"מ דף
24 קיח) תנא רשב"ג אומר אף מתקן מלאכתו כל
25 שלשים יום ודייק מניה בגמ' דס"ל כל מקום
26 שנתנו חכמים רשות להניח והזיק פטור מלשלם
27 ולפי לשון אחר שפירש בקונטרס דרשב"ג פליג
28 את"כ וס"ל דאפילו הניח ברשות חייבין לשלם
29 קשה אפי' לפי המסקנא ושקא אין הענינים שרין
30 אע"ג דבשמתנתין בייל ליה דהוי הדין.

31 **מתני'** שלא בשעת הוצאת ובלים ור' יוחנן
32 היא. תימא דלא משני הכי בהבית
33 והעלייה (כ"מ קיח: טעם) דקתני המוציא ובלו
34 לרה"ר המוציא מוציא והמזבל מזבל כו' ואם
35 הזיק משלם מה שהזיק וקאמר בגמרא מתני'
36 דלא בר' יוחנן ויל דהתם כי יעמיד מתני' נמי
37 שלא בשעת הוצאת ובלים אתיא דלא בר'
38 יוחנן דהא שרי להוציא ע"מ לזבל לאלתר
39 ואפי' הכי קתני שמשלם מה שהזיק אלמא בדבר
40 שיש לו רשות משלם מה שהזיק ולרבי יוחנן
41 משמע דלא משלם מדקאמר שעל מנת כן כו'
42 ועוד מדלא קתני כשהדין ואם הזיק משלם מה
43 שהזיק אינן מתני' דהתם משמע ליה בשעת
44 הוצאת ובלים מדקתני המזבל מזבל ושפיר אית
45 ליה רשות להניח שלשים יום ותימא דאמר המזבל
46 מזבל עצה טובה קמ"ל כלומר מזבל לאלתר
47 שלא יצטרך לשלם.

1 **משום ר' ישמעאל**. שני דברים אינן ברשותו כו' לא יאה אלא כרפשו. המשליך ובלו
2 ברה"ר מי לא מחייב כי לא הפקירו ד"נ רפשו הוא דאזקה שנתערבו המים והעפר
3 ונעשה טיט ושלו הוא מדמוקיה לה בטינוח בליים מפלל דלא אפקריה דהא בור לא חייב
4 בו בליים. מי סברת דלא תמו מצינו. אלא נתבספו ונעשו רפשו. בתלמוד מצינו. ונבלעו קמירי
5 ואין באן רפשו ותרתי ליה ל. לאשמעין
6 במתינתין טינוח בליים והא תניא לעיל נשברה
7 כדו ברה"ר והחולק אחד במים ואוקמה רב נמי
8 בדלא הפקירן ובטינוח בליים: ותימא בימות
9 השמיים. ואיצטריך לאשמעין דאע"ג דברשות
10 עקבי אם הזיקו חייב לשלם: כל אלו שאמרו
11 חכמים מותרין לקלקל ברה"ר ואילו הו פותקין
12 ביבותיהו לקלח שופכין שלקח ברה"ר כו' ביב
13 צינור המקלח שופכין של מי שמשש הבית
14 לרה"ר. בכותל רעוע. הדיל למצניע לאסוקי
15 אדעתיה שבוטל זה עומד לסותרו: ותימא בעל
16 התמל. הדיל לאצניעיה: בדליו של הבית. כסי
17 בור של הבית: תיב בעל הבית. כדאמרין
18 במצניע קוצותיו דהיינו בור בכותל רעוע של
19 הבית וסתר זה את פותלו דתיב המצניע ותיב
20 נמי איבעי ליה לאסוקי אדעתיה שזה יטול את
21 דליו: פשיטא. היא היא ומאי אשמעין רבינא:
22 מהו דתימא. לא דמי דהתם משום הכי ליבא
23 לחיוביה לבעל כותל דלא הוי ידע ליה למצניע
24 דלודעיה שבא ויטול קוצותיו אבל בעל הדיל
25 ידע לבעל הבור איבעי ליה לאודעיה שהוא
26 נוטל את דליו אשמעין רבינא דלא היינו
27 טעמא: דגלת. חידקל. **מתני'** לזבלים. שרקיבו
28 התבן והקש ונעשים זבל לזבל שדות וקרימי:
29 כל המקלקלין ברה"ר. רבן שמעון בן גמליאל
30 אומר דלא קניס אלא שבתא אבל גופא
31 לא דקתני בברייתא בגמרא ואתא רבן שמעון
32 בן גמליאל למימר דגוף נמי כל הקודם בו זכה
33 לישא אתרינא כל המקלקלין ואפי' עושין
34 ברשות. **גמ'** כל שלשים יום. רשאי להניחן שם:
35 שעל מנת כן כו'. שלא יהו מקפדין על בה: גבר
36 חנוכה פטור. בפרק הבונס צאן לדיר דקתני גמל
37 שהיה טעון פשתן: מאי לאו משום דברשות כ"ה.
38 הניח בחוץ משום פרסומי ניקא פטור: ה"ג דתניא
39 רבי יוחנן אומר גבר חנוכה פטור: מפני שהוא
40 רשות מנחה. כלומר משום רשות ב"ד דמנחה
41 מופטר אבל ברשות ב"ד דלא מנחה חייב
42 מותרין לקלקל. כגון פותקין ביבותיהו וגורפין
43 מערות:

1 **משום רבי ישמעאל כו' לא קשיא** הא דיהיה הא
2 **דרביה: מתני'** השופך מים ברה"ר והוזק בהו אחר
3 חייב בנקו המצניע את הקוץ ואת הזוכות והגורר
4 את גרדו בקוצים וגרדו שגפלו לרה"ר והוזקו בהו
5 אחרים חייב בנקו: **גמ'** אמר רב לא שנו אלא
6 דנטפפו בליו במים אבל הוא עצמו פטור קרקע עולם
7 היותו אל"ל רב הוזהר לרב לא יאה אלא כרפשו מי
8 סברת דלא תמו מצינו דתתמו מצינו ותרתי למה לי תרא
9 בימות החמה ותימא דהתם הגשמים דתניא כל אלו
10 שאמרו פותקין ביבותיהו וגורפין מערותיהו בימות
11 החמה אין להן רשות ובימות הגשמים יש להם רשות
12 ואע"פ שברשות אם הזיקו חייבין לשלם: המצניע את
13 הקוץ [וכו']:
14 **א"ר יוחנן** לא שנו אלא מפריה אבל
15 מצמצם לא מ"ט פטור אמר רב אהא בריה דרב איקא
16 לפי שאין דרכו של גני אדם להתחנף בכתלים ת"ר
17 המצניע קוצותיו וזוכותיהו לתוף כותל של חבירו וכן
18 בעל כותל וסתר פותלו ונפל לרה"ר והזיקו חייב
19 המצניע א"ר יוחנן לא שנו אלא בכותל רעוע אבל
20 בכותל בריא המצניע פטור ותיב בעל הכותל אמר
21 רבינא ואת אומרת המכסה בורו בדליו של חבירו וכן
22 בעל דליו ונטל דליו חייב בעל הבור פשיטא מהו
23 דתימא התם הוא דלא הוי ידע ליה דלודעיה אבל
24 הכא דידע ליה הוה ליה לאודעיה קמ"ל ת"ר חסידים
25 הראשונים היו מצניעים קוצותיהם וזוכותיהם בתוף
26 שדותיהו ומעמיקים להן ג' מפרחים כדי שלא יעכב
27 המחרשה רב ששט שרדי להו בגורא רבא שרדי להו
28 בגולת אמר רב יוחנן הא מאן דכעי למהו חסידא
29 לקיים מילי דניקין רבא אמר מילי דאבות ואמרי לה
30 מילי דברכות: **מתני'** המוציא את המבן וקשו לרה"ר
31 לזבלים והוזק בהו אחר חייב בנקו וכל הקודם בהו
32 וכן רשב"ג אומר כל המקלקלין ברה"ר והזיקו חייבין
33 לשלם וכל הקודם בהו זכה והופך את הגלל ברה"ר

1 והוזק בהו אחר חייב בנקו: **גמ'** לימא מתני' דלא בר' יוחנן דתניא ר' יוחנן אומר בשעת
2 הוצאת ובלים אדם מוציא ובלו לרה"ר ונזכרו כל שלשים יום כדי שיהא נישוף בגרלי אדם
3 ובגרלי בהמה שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ אפי' תימא רבי יוחנן מודה רבי יוחנן
4 שאם הזיק משלם מה שהזיק והתנן רבי יוחנן אומר גבר חנוכה פטור מפני שהוא ברשות מאי לאו משום
5 רשות מנחה דתניא רבי יוחנן אומר גבר חנוכה פטור מפני שהוא רשות מנחה ת"ש כל אלו שאמרו מותרין לקלקל ברשות הרבים
6 אם הזיקו חייבין לשלם ורבי יוחנן פטר אומר רב נחמן מתני' שלא בשעת הוצאת ובלים ור' יוחנן היא רב אשי אמר
7 תבנו

תבנו

1 משום ר' ישמעאל. שני דברים אינן ברשותו כו' לא יאה אלא כרפשו. המשליך ובלו
2 ברה"ר מי לא מחייב כי לא הפקירו ד"נ רפשו הוא דאזקה שנתערבו המים והעפר
3 ונעשה טיט ושלו הוא מדמוקיה לה בטינוח בליים מפלל דלא אפקריה דהא בור לא חייב
4 בו בליים. מי סברת דלא תמו מצינו. אלא נתבספו ונעשו רפשו. בתלמוד מצינו. ונבלעו קמירי
5 ואין באן רפשו ותרתי ליה ל. לאשמעין
6 במתינתין טינוח בליים והא תניא לעיל נשברה
7 כדו ברה"ר והחולק אחד במים ואוקמה רב נמי
8 בדלא הפקירן ובטינוח בליים: ותימא בימות
9 השמיים. ואיצטריך לאשמעין דאע"ג דברשות
10 עקבי אם הזיקו חייב לשלם: כל אלו שאמרו
11 חכמים מותרין לקלקל ברה"ר ואילו הו פותקין
12 ביבותיהו לקלח שופכין שלקח ברה"ר כו' ביב
13 צינור המקלח שופכין של מי שמשש הבית
14 לרה"ר. בכותל רעוע. הדיל למצניע לאסוקי
15 אדעתיה שבוטל זה עומד לסותרו: ותימא בעל
16 התמל. הדיל לאצניעיה: בדליו של הבית. כסי
17 בור של הבית: תיב בעל הבית. כדאמרין
18 במצניע קוצותיו דהיינו בור בכותל רעוע של
19 הבית וסתר זה את פותלו דתיב המצניע ותיב
20 נמי איבעי ליה לאסוקי אדעתיה שזה יטול את
21 דליו: פשיטא. היא היא ומאי אשמעין רבינא:
22 מהו דתימא. לא דמי דהתם משום הכי ליבא
23 לחיוביה לבעל כותל דלא הוי ידע ליה למצניע
24 דלודעיה שבא ויטול קוצותיו אבל בעל הדיל
25 ידע לבעל הבור איבעי ליה לאודעיה שהוא
26 נוטל את דליו אשמעין רבינא דלא היינו
27 טעמא: דגלת. חידקל. **מתני'** לזבלים. שרקיבו
28 התבן והקש ונעשים זבל לזבל שדות וקרימי:
29 כל המקלקלין ברה"ר. רבן שמעון בן גמליאל
30 אומר דלא קניס אלא שבתא אבל גופא
31 לא דקתני בברייתא בגמרא ואתא רבן שמעון
32 בן גמליאל למימר דגוף נמי כל הקודם בו זכה
33 לישא אתרינא כל המקלקלין ואפי' עושין
34 ברשות. **גמ'** כל שלשים יום. רשאי להניחן שם:
35 שעל מנת כן כו'. שלא יהו מקפדין על בה: גבר
36 חנוכה פטור. בפרק הבונס צאן לדיר דקתני גמל
37 שהיה טעון פשתן: מאי לאו משום דברשות כ"ה.
38 הניח בחוץ משום פרסומי ניקא פטור: ה"ג דתניא
39 רבי יוחנן אומר גבר חנוכה פטור: מפני שהוא
40 רשות מנחה. כלומר משום רשות ב"ד דמנחה
41 מופטר אבל ברשות ב"ד דלא מנחה חייב
42 מותרין לקלקל. כגון פותקין ביבותיהו וגורפין
43 מערות:

1 **משום רבי ישמעאל כו' לא קשיא** הא דיהיה הא
2 **דרביה: מתני'** השופך מים ברה"ר והוזק בהו אחר
3 חייב בנקו המצניע את הקוץ ואת הזוכות והגורר
4 את גרדו בקוצים וגרדו שגפלו לרה"ר והוזקו בהו
5 אחרים חייב בנקו: **גמ'** אמר רב לא שנו אלא
6 דנטפפו בליו במים אבל הוא עצמו פטור קרקע עולם
7 היותו אל"ל רב הוזהר לרב לא יאה אלא כרפשו מי
8 סברת דלא תמו מצינו דתתמו מצינו ותרתי למה לי תרא
9 בימות החמה ותימא דהתם הגשמים דתניא כל אלו
10 שאמרו פותקין ביבותיהו וגורפין מערותיהו בימות
11 החמה אין להן רשות ובימות הגשמים יש להם רשות
12 ואע"פ שברשות אם הזיקו חייבין לשלם: המצניע את
13 הקוץ [וכו']:
14 **א"ר יוחנן** לא שנו אלא מפריה אבל
15 מצמצם לא מ"ט פטור אמר רב אהא בריה דרב איקא
16 לפי שאין דרכו של גני אדם להתחנף בכתלים ת"ר
17 המצניע קוצותיו וזוכותיהו לתוף כותל של חבירו וכן
18 בעל כותל וסתר פותלו ונפל לרה"ר והזיקו חייב
19 המצניע א"ר יוחנן לא שנו אלא בכותל רעוע אבל
20 בכותל בריא המצניע פטור ותיב בעל הכותל אמר
21 רבינא ואת אומרת המכסה בורו בדליו של חבירו וכן
22 בעל דליו ונטל דליו חייב בעל הבור פשיטא מהו
23 דתימא התם הוא דלא הוי ידע ליה דלודעיה אבל
24 הכא דידע ליה הוה ליה לאודעיה קמ"ל ת"ר חסידים
25 הראשונים היו מצניעים קוצותיהם וזוכותיהם בתוף
26 שדותיהו ומעמיקים להן ג' מפרחים כדי שלא יעכב
27 המחרשה רב ששט שרדי להו בגורא רבא שרדי להו
28 בגולת אמר רב יוחנן הא מאן דכעי למהו חסידא
29 לקיים מילי דניקין רבא אמר מילי דאבות ואמרי לה
30 מילי דברכות: **מתני'** המוציא את המבן וקשו לרה"ר
31 לזבלים והוזק בהו אחר חייב בנקו וכל הקודם בהו
32 וכן רשב"ג אומר כל המקלקלין ברה"ר והזיקו חייבין
33 לשלם וכל הקודם בהו זכה והופך את הגלל ברה"ר

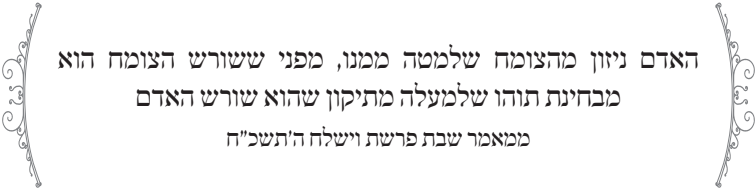
1 והוזק בהו אחר חייב בנקו: **גמ'** לימא מתני' דלא בר' יוחנן דתניא ר' יוחנן אומר בשעת
2 הוצאת ובלים אדם מוציא ובלו לרה"ר ונזכרו כל שלשים יום כדי שיהא נישוף בגרלי אדם
3 ובגרלי בהמה שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ אפי' תימא רבי יוחנן מודה רבי יוחנן
4 שאם הזיק משלם מה שהזיק והתנן רבי יוחנן אומר גבר חנוכה פטור מפני שהוא ברשות מאי לאו משום
5 רשות מנחה דתניא רבי יוחנן אומר גבר חנוכה פטור מפני שהוא רשות מנחה ת"ש כל אלו שאמרו מותרין לקלקל ברשות הרבים
6 אם הזיקו חייבין לשלם ורבי יוחנן פטר אומר רב נחמן מתני' שלא בשעת הוצאת ובלים ור' יוחנן היא רב אשי אמר
7 תבנו

תבנו

1 **משום רבי ישמעאל כו' לא קשיא** הא דיהיה הא
2 **דרביה: מתני'** השופך מים ברה"ר והוזק בהו אחר
3 חייב בנקו המצניע את הקוץ ואת הזוכות והגורר
4 את גרדו בקוצים וגרדו שגפלו לרה"ר והוזקו בהו
5 אחרים חייב בנקו: **גמ'** אמר רב לא שנו אלא
6 דנטפפו בליו במים אבל הוא עצמו פטור קרקע עולם
7 היותו אל"ל רב הוזהר לרב לא יאה אלא כרפשו מי
8 סברת דלא תמו מצינו דתתמו מצינו ותרתי למה לי תרא
9 בימות החמה ותימא דהתם הגשמים דתניא כל אלו
10 שאמרו פותקין ביבותיהו וגורפין מערותיהו בימות
11 החמה אין להן רשות ובימות הגשמים יש להם רשות
12 ואע"פ שברשות אם הזיקו חייבין לשלם: המצניע את
13 הקוץ [וכו']:
14 **א"ר יוחנן** לא שנו אלא מפריה אבל
15 מצמצם לא מ"ט פטור אמר רב אהא בריה דרב איקא
16 לפי שאין דרכו של גני אדם להתחנף בכתלים ת"ר
17 המצניע קוצותיו וזוכותיהו לתוף כותל של חבירו וכן
18 בעל כותל וסתר פותלו ונפל לרה"ר והזיקו חייב
19 המצניע א"ר יוחנן לא שנו אלא בכותל רעוע אבל
20 בכותל בריא המצניע פטור ותיב בעל הכותל אמר
21 רבינא ואת אומרת המכסה בורו בדליו של חבירו וכן
22 בעל דליו ונטל דליו חייב בעל הבור פשיטא מהו
23 דתימא התם הוא דלא הוי ידע ליה דלודעיה אבל
24 הכא דידע ליה הוה ליה לאודעיה קמ"ל ת"ר חסידים
25 הראשונים היו מצניעים קוצותיהם וזוכותיהם בתוף
26 שדותיהו ומעמיקים להן ג' מפרחים כדי שלא יעכב
27 המחרשה רב ששט שרדי להו בגורא רבא שרדי להו
28 בגולת אמר רב יוחנן הא מאן דכעי למהו חסידא
29 לקיים מילי דניקין רבא אמר מילי דאבות ואמרי לה
30 מילי דברכות: **מתני'** המוציא את המבן וקשו לרה"ר
31 לזבלים והוזק בהו אחר חייב בנקו וכל הקודם בהו
32 וכן רשב"ג אומר כל המקלקלין ברה"ר והזיקו חייבין
33 לשלם וכל הקודם בהו זכה והופך את הגלל ברה"ר

1 והוזק בהו אחר חייב בנקו: **גמ'** לימא מתני' דלא בר' יוחנן דתניא ר' יוחנן אומר בשעת
2 הוצאת ובלים אדם מוציא ובלו לרה"ר ונזכרו כל שלשים יום כדי שיהא נישוף בגרלי אדם
3 ובגרלי בהמה שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ אפי' תימא רבי יוחנן מודה רבי יוחנן
4 שאם הזיק משלם מה שהזיק והתנן רבי יוחנן אומר גבר חנוכה פטור מפני שהוא ברשות מאי לאו משום
5 רשות מנחה דתניא רבי יוחנן אומר גבר חנוכה פטור מפני שהוא רשות מנחה ת"ש כל אלו שאמרו מותרין לקלקל ברשות הרבים
6 אם הזיקו חייבין לשלם ורבי יוחנן פטר אומר רב נחמן מתני' שלא בשעת הוצאת ובלים ור' יוחנן היא רב אשי אמר
7 תבנו

תבנו

56 שישנו חילוק בין המוציא תבן וקש לרשות הרבים שהפקירום
 57 חכמים לכל הקודם, לבין המוציא גללים שלא הפקירום, ובהכרח
 58 יש לומר בטעם הדבר, שמאחר ולא קנסו חכמים אלא את השבח,
 59 אין שייך לקנסו בגללים שאינם משביחים, ויש להקשות על שיטת
 60 רב הסובר שקנסו חכמים והפקירו אף את גוף התקלה.
 61 מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב נַחֲמָן בְּרַי יִצְחָק, גֵּלְלָא קְרָמִית - הָאֵם מַקְשָׁה**
 62 **אֵתָּה מַגְלִילִים, מְדוּעַ לֹא קִנְסוּ חַכְמִים אֶת הַמוֹצִיאִם, אִין בְּכַךְ**
 63 **קוּשִׁיא, מֵאַחַר שְׂדֵכְךָ שְׂשִׁישׁ בּוֹ שֶׁבַח חֲבָנן וְקִישׁ, קָנְסוּ חַכְמִים**
 64 **וְהַפְקִירוּ אֶף אֶת גּוֹפּוֹ מִשּׁוּם שֶׁבַח, אֲבָל דְּבַר שְׂאִין בּוֹ שֶׁבַח כַּגְלִילִים,**
 65 **לֹא קָנְסוּ חַכְמִים אֶת גּוֹפוֹ, וְלִפְיֵךְ אִין אָדָם רְשָׁאי לִזְכוּת בְּהֵם**
 66 **לְעַצְמוֹ.**
 67 הגמרא מסתפקת בשיטת רב: **אִיִּבְעִיָּא לְהוּ, לְדַבְרֵי רַב הָאֹמֵר שֶׁקָּנְסוּ**
 68 **חַכְמִים אֶת גּוֹפָן שֶׁל הַתְּבָן וְהַקֵּשׁ, מִשּׁוּם שֶׁבַח, יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק הָאֵם**
 69 **לְאַחֲרֵי קָנְסִינָן - מִיַּד כִּשְׁהוֹצִיאִם לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים קִנְסוּהוּ חַכְמִים**
 70 **שֶׁרְשָׁאי כָּל אָדָם לִיטְלֵם, אֶף שֶׁלֹּא הוֹשְׁבָחוּ עֲדִיק, אוֹ לְכִי מְיִיְתִי**
 71 **שֶׁבַחָא קָנְסִינָן - אוֹ שֶׁלֹּא קִנְסוּהוּ חַכְמִים עַד לְאַחַר שֶׁהִשְׁבִּיחוּ**
 72 **בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, וְרַק אוֹ רְשָׁאי כָּל הַחֶפֶץ לִיטְלֵם לְעַצְמוֹ.**
 73 הגמרא מנסה לפשוט ספק זה: **תָּא שְׂמַע, מְקַאֲרִינָן גֵּלְלָא. דְּהִינּוּ,**
 74 **הַגְּמָרָא לְעֵיל סְבֵרָה, שְׁנִיתָן לְהוֹכִיחַ שֶׁלֹּא כְּדַבְרֵי רַב הַסּוֹבֵר**
 75 **שֶׁהַפְקִירוּ חַכְמִים אֶת גּוֹף הַדְּבַר, מִכֵּךְ שֶׁלֹּא קִנְסוּ חַכְמִים אֶת**
 76 **הַמוֹצִיא גֵּלְלָא לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים, מֵאַחַר שֶׁאִין בּוֹ שִׁבְחָא.**
 77 ויש להוכיח מדברי הגמרא, שלדעת רב קנסוהו חכמים מיד
 78 כשהוציא, שאם לא קנסוהו עד לאחר שהשבח ממונו מה מקום
 79 יש להקשות מגללים, הרי מאחר ואינם משביחים לעולם מודה רב
 80 שלא הפקירום חכמים. ובהכרח, שלדעת רב קנסו חכמים מיד
 81 כשמוציא לרשות הרבים, ולפיכך סברה הגמרא שיש לקנסו
 82 לשיטתו את המוציא גללים, אף על פי שאינם משביחים.
 83 דוחה הגמרא, ו**תְּסַבְּרָא, הִי כִי אֲרִינָן גֵּלְלָא - כִּאֲשֶׁר סְבֵרָה הַגְּמָרָא**
 84 **לְהַקְשׁוֹת עַל דְּבַר רַב מְדִין גֵּלְלָא, הִיָּה זֶה מִיְקַמְּי דְּלִשְׁנֵי רַב נַחֲמָן אֶת**
 85 **דְּבַר רַב, וְסְבֵרָה הַגְּמָרָא שֶׁהַפְקִירוּ חַכְמִים אֶת גּוֹף הַדְּבַר אֶף**
 86 **בְּמִקּוּם שֶׁאִין סוּפוֹ לְהַשְׁבִּיחַ, וְלִסְבָּרָא זֶה וְדָאי שְׁקוּסַת רַב מִיַּד בְּמִקּוּם**
 87 **סוּפוֹ לְהַשְׁבִּיחַ, אֶךְ לְבִתְרָא דְּשִׁנֵּי רַב נַחֲמָן שֶׁלֹּא הַפְקִירוּ חַכְמִים**
 88 **אֲלָא דְּבַר שִׁישׁ בּוֹ שִׁבְחָא, מִי אִבְּרָא לְמִדְרָמָא גֵּלְלָא כִּלְלָא - הָאֵם נִיתָן**
 89 **לְהַקְשׁוֹת עַל רַב מְדִין גֵּלְלָא, וְדָאי שֶׁלֹּא, שֶׁהִרִי גֵּלְלָא אִין בּוֹ שִׁבְחָא, וְעַל**
 90 **כֵּן יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק מֵעַתָּה בְּמִקּוּם שִׁישׁ בּוֹ שִׁבְחָא, הָאֵם סוֹבֵר רַב**
 91 **שֶׁקִּנְסוּהוּ חַכְמִים רַק לְאַחַר שֶׁהִשְׁבִּיחַ מְמוּנָו, אוֹ שֶׁקִּנְסוּהוּ מִשְׁעָה**
 92 **שֶׁהוֹצִיא לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים.**
 93 הגמרא מנסה לתלות את מחלוקתם של רב וזעירי במחלוקת
 94 תנאים: **לִימָא בְּתַנְיָא - לְכַאוּרָה יֵשׁ לומר, שֶׁמְצִינוּ תְּנַאִים שֶׁנַּחֲלֵקוּ**
 95 **בְּעִנְיָן זֶה הָאֵם יֵשׁ לְקִנְסוֹת אֶת הַקֶּרֶן מִשּׁוּם הַשְׁבַּח. שֶׁהִרִי שְׁנִינוּ**
 96 **בְּבִרְיָתָא, שֶׁשְׂמֵר שֶׁבְּתוֹב בּוֹ רִבִּית, כִּגּוֹן שֶׁכְּתוּב בּוֹ 'פְּלוּנִי לֹוה**
 97 **מִפְּלוּנִי מִנְה, עַל מִנְתָּ לְשֶׁלֶם לוֹ מֵאֲתֵינִים, קוֹנְסִין אוֹתוֹ - אֶת**
 98 **הַמְלוּה, וְאִינוּ נֹזְקָה מִן הַלוּה לֹא אֶת הַתְּקָן שֶׁל הַהֲלוּואָה וְלֹא אֶת**
 99 **הַרְבִּית, שֶׁקִּנְסוּהוּ חַכְמִים שִׁפְסִיד אֶת כָּל סְכוּם הַהֲלוּואָה, דְּבַרְיָ רַבִּי**
 100 **מֵאִיר. וְחֻקְמִים אוֹמְרִים, נֹזְקָה הוּא אֶת הַתְּקָן, אֲבָל לֹא אֶת הַרְבִּית,**
 101 **שֶׁלֹּא הִפְסִידוּהוּ חַכְמִים אֲלָא אֶת דְּמֵי הַרְבִּית בְּלַבַּד.**
 102 מבררת הגמרא, **לִימָא שְׂדֵב הַסּוֹבֵר שֶׁקִּנְסוּ אֶת הַמוֹצִיא תְּבָנוּ וְקִשּׁוֹ**
 103 **לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים שִׁפְסִיד אֶף אֶת הַקֶּרֶן, דְּאָמַר פְּרִבִּי מֵאִיר שֶׁקִּנְסוּהוּ**
 104 **חַכְמִים לְמַלּוּה בְּרִיבִית לְהַפְסִיד אֶף אֶת הַקֶּרֶן, וְזַעֲרִי הַסּוֹבֵר שֶׁלֹּא**
 105 **הִפְסִידוּהוּ חַכְמִים אֲלָא אֶת הַשְׁבַּח שֶׁהִשְׁבִּיחוּ הַתְּבָן וְהַקֵּשׁ בְּרִשּׁוֹת**
 106 **הַרְבִּים שֶׁלֹּא כִּדִּין, דְּאָמַר פְּרִבִּינָן - שֶׁלֹּא הִפְסִידוּ חַכְמִים לְמַלּוּה**
 107 **בְּרִיבִית אֲלָא אֶת הַרְבִּית עַצְמָהּ, אֶךְ לֹא אֶת גּוֹף הַקֶּרֶן שֶׁל**
 108 **הַהֲלוּואָה.**
 109 דוחה הגמרא, **אָמַר לָךְ רַב, אֲנָא דְּאָמְרִי אֲפִילוּ לְרִבְנָן - יִכּוּל אֲנִי**
 110 **לְסַבּוֹר אֶף כְּדַעַת חַכְמִים שֶׁאִינִם קוֹנְסִים אֶת קֶרֶן הַהֲלוּואָה, וּמִכָּל**

1 **הַכְּנֵנוּ וְקָנְסוּ דוּקָא תְּבָנוּ בְּמִשְׁנֵינוּ שֶׁחִיבִים עַל הוֹצֵאתָם לְרִשּׁוֹת**
 2 **הַרְבִּים, מִשּׁוּם דְּמִשְׁרָקֵי - מֵאַחַר שֶׁהֵם מַחְלִיקִים בִּיטוֹר, וְלִפְיֵכְךָ בּוּזָה**
 3 **מוּדָה רַבִּי יְהוּדָה שֶׁאֵף בְּשַׁעַת הוֹצֵאתָ זְבָלִים חִיב אָדָם בְּנִזְקֵיהֶם,**
 4 **וְלֹא פִטַר רַבִּי יְהוּדָה אֶת הַמוֹצִיא בְּרִשּׁוֹת אֲלָא בְּמוֹצִיא זְבָלִים,**
 5 **שֶׁאִינִם מַחְלִיקִים כָּל כֵּךְ:**
 6 שנינו במשנה, שהמוציא את תבנו וקשו לרשות הרבים קנסוהו
 7 חכמים והפקירו ממונו, ולפיכך כל הקודם בהן זכה:
 8 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים לענין מה קנסוהו חכמים: **אָמַר**
 9 **רַב, דִּין זֶה שֶׁכָּל הַקּוֹדֵם בְּהוֹן זָכָה, נֹאמַר בֵּין גְּנוּפָן - גּוֹף הַתְּבָן וְהַקֵּשׁ,**
 10 **וּבֵין בְּשֶׁבַחָתָן - הַשְׁבַּח שֶׁהִשְׁבִּיחוּ בְּדַרְסִית רַגְלֵי אָדָם וּבְהִמָּה בְּרִשּׁוֹת**
 11 **הַרְבִּים. דְּהִינּוּ, מֵאַחַר שֶׁאָדָם זֶה הוֹצִיא אֶת תְּבָנוּ וְקִשּׁוֹ לְרִשּׁוֹת**
 12 **הַרְבִּים כִּדִּי שִׁיִּדְרָסוּ בְּרַגְלֵי אָדָם וּבְהִמָּה וְיִשְׁבִּיחוּ, קִנְסוּהוּ חַכְמִים**
 13 **שֶׁלֹּא זֶה בְּלַבַּד שֶׁרְשָׁאי כָּל אָדָם לִיטוֹל אֶת הַשְׁבַּח שֶׁהִשְׁבִּיחוּ הַתְּבָן**
 14 **וְהַקֵּשׁ בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, אֲלָא שֶׁאֵף גּוֹף הַתְּבָן וְהַקֵּשׁ מוּפְקָרִים הֵם**
 15 **לְכָל הַחֶפֶץ לִיטְלֵם.**
 16 **וְזַעֲרִי אָמַר, לֹא קִנְסוּהוּ חַכְמִים אֲלָא בְּשֶׁבַחָתָן אֲבָל לֹא בְּגוּפָן. דְּהִינּוּ,**
 17 **שֶׁרְשָׁאי כָּל אָדָם לִיטוֹל אֶת שׁוּי הַשְׁבַּח שֶׁהִשְׁבִּיחוּ בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים,**
 18 **מֵאַחַר שֶׁשִּׁבְּחָה זֶה בְּאִיסוּר נַעֲשָׂה, אֲבָל גּוֹף הַתְּבָן וְהַקֵּשׁ בְּרִשּׁוֹת**
 19 **בְּעַלְיוֹ עוֹמֵם, וְאִין אָדָם רְשָׁאי לִיטְלוֹ לְעַצְמוֹ.**
 20 מבררת הגמרא: **בְּמֵאִי קְמִיִּלְגִי, רַב כְּבֵר שֶׁקָּנְסוּ חַכְמִים אֶת**
 21 **הַמוֹצִיאִים תְּבָנוּם וְקִשְׁם לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים שִׁפְסִידוּ אֶף אֶת גּוֹפָן שֶׁל**
 22 **הַתְּבָן וְהַקֵּשׁ, מִשּׁוּם שֶׁבַחָתָן - כִּדִּי שֶׁלֹּא יִבּוֹאוּ לְהוֹצִיאִם כִּדִּי**
 23 **לְהַשְׁבִּיחֵם. וְזַעֲרִי כְּבֵר לֹא קָנְסוּ חַכְמִים גּוֹפָן מִשּׁוּם שֶׁבַחָתָן, אֲלָא קִנְסוּ**
 24 **רַק לְגַבֵּי הַשְׁבַּח שֶׁנַּעֲשָׂה בְּאִיסוּר, וְלֹא לְגַבֵּי גּוֹף הַמְמוּן שֶׁהִיָּה שִׁיךְ**
 25 **לְהֵם בְּהִיתָר.**
 26 הגמרא מנסה להוכיח מן המשנה כדברי זעירי: תְּנָן בְּמִשְׁנֵינוּ,
 27 שאדם ההופך את הגלל - וגללי בהמהו בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, דְּהִינּוּ,
 28 שֶׁנִּשְׁלֵם מִמִּקּוּם שֶׁבּוֹ הִיוּ מוֹנַחִים וְהִנִּיחַם בְּמִקּוּם אַחֵר, וְלֹאֲחַר
 29 שֶׁהִפְכּוּ הוּזַק בְּהוֹן אָדָם אַחֵר, חֵיב הַהוֹפֵךְ פְּתִילוֹ מִיְקוּ שֶׁל אוֹתוֹ
 30 אָדָם.
 31 מדייקת הגמרא, ו**אִילוּ כָּל הַתְּקוּדִים בְּהוֹן זָכָה לֹא קָנְיָה בְּמִשְׁנָה, דְּהִינּוּ,**
 32 **שֶׁלֹּא הַפְקִירוּם חַכְמִים לְכָל הַחֶפֶץ לִיטְלֵם, אֶף שֶׁהִנִּיחֵם בְּעַלְיֵיהֶם**
 33 **בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים בְּאִיסוּר. וְיֵשׁ לְהוֹכִיחַ מִכָּאֵן כְּדַעַת זַעֲרִי, שֶׁלֹּא קִנְסוּ**
 34 **חַכְמִים אֲלָא אֶת הַשְׁבַּח שֶׁנַּעֲשָׂה בְּאִיסוּר, וּמֵאַחַר וְגִלְלִים הַנִּדְרָסִים**
 35 **בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים אִינִם מִשְׁבִּיחִים, שֶׁכְּבֵר מוֹשְׁבִּיחִים הֵם, לִפְיֵכְךָ לֹא**
 36 **קִנְסוּ חַכְמִים אֶת הַמוֹצִיא גִלְלִים, וְשֶׁלֹּא כְּדַבְרֵי רַב הַסּוֹבֵר שֶׁקִּנְסוּ**
 37 **חַכְמִים וְהַפְקִירוּ אֶף אֶת גּוֹף הַדְּבַר.**
 38 דוחה הגמרא, **תְּנָא לְרִישָׁא הַעוֹסֶקֶת בְּמוֹצִיא תְּבָן וְקִשׁ, שֶׁכָּל הַקּוֹדֵם**
 39 **בְּהֵם זָכָה, וְהוּא תְּרִין לְמִיָּא הַעוֹסֶקֶת בְּמוֹצִיא גִלְלִים, שֶׁאֵף בּוּזָה כָּל**
 40 **הַקּוֹדֵם זָכָה, אֲלָא שֶׁלֹּא הוֹצֵרֶךְ הַתְּנָא לְשׁוּב וּלְכַפּוֹל הַדְּבָרִים.**
 41 שבה הגמרא ומקשה: וְהָא תְּנִי עֲלָה בְּבִרְיָתָא הַמְבֵּאֶרֶת אֶת דְּבַרִּי
 42 הַמְּשֻׁנָה, שֶׁגִּלְלִים אֲלוֹ אֲסוּרִין הֵם מִשּׁוּם גֵּזֵל, דְּהִינּוּ, שֶׁאִין אָדָם
 43 רְשָׁאי לִיטְלֵם לְעַצְמוֹ, וּבְהַכְרַח שֶׁלֹּא הַפְקִירוּם חַכְמִים לְכָל הַקּוֹדֵם.
 44 ומתרצת: כִּי קָנְיָה בְּבִרְיָתָא שֶׁאֲסוּרִין הֵם מִשּׁוּם גֵּזֵל, אִין הַכוּוּנָה
 45 בּוּזָה לְגַבֵּי גִלְלִים בְּלַבַּד, אֲלָא אֲפִילוּהָ מִתְּנִינָן קָמֵי, וְאֵף עַל הַמוֹצִיא
 46 תְּבָן וְקִשׁ, וְהִינּוּ לְאוֹתוֹ שֶׁקָּדַם וְזָכָה - שֶׁאֵם קִדַּם אָדָם זָכָה תְּבָן
 47 וְקִשׁ אוֹ בְּגִלְלִים הִרִי הֵם שֶׁלּוֹ, וְאֵם יִטְלֵם אָדָם מִמֶּנּוּ עוֹבֵר הוּא
 48 בְּאִיסוּר גּוֹל.
 49 שבה הגמרא ומקשה: וְהָא לֹא קָנְיָה חֵבִי, דְּתַנְּן בְּתוּסַפְתָּא (פ"ב ה"ו),
 50 שאדם המוציא את הכנו וקשו לרשות הרבים לזבלים - כִּדִּי שִׁיִּדְרָסוּ
 51 בְּרַגְלֵי הָעוֹבְרִים וַיְהִיו רְאוּיִים לְזַבֵּל בְּהֵם שְׂדוֹת, וְהוּזַק בְּהוֹן אָדָם
 52 אַחֵר, חֵיב הַמוֹצִיא בְּנִזְקוֹ שֶׁל אוֹתוֹ אָדָם, וְכָל הַתְּקוּדִים וּזְכָה בְּהוֹן
 53 לְעַצְמוֹ זָכָה, וּמוֹתֵר מִשּׁוּם גֵּזֵל - וְאִין בּוּזָה אִיסוּר גּוֹל. וְהַהוֹפֵךְ אֶת
 54 הַגֵּלְלָא לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים וְהוּזַק בְּהוֹן אָדָם אַחֵר חֵיב הַהוֹפֵךְ בְּנוֹק, וְאִיסוּר
 55 מִשּׁוּם גֵּזֵל - שֶׁאִין אָדָם רְשָׁאי לִזְכוּת בְּגִלְלִים אֲלוֹ לְעַצְמוֹ. וּמוֹכַח,

55 תמורתה דרך עקומה וארוכה, ונמצא שמפסידים הם מהחלפה זו,
 56 ולפיכך, אפילו במקום שנותן להם דרך ישרה אינו רשאי ליטול
 57 מהם את הדרך הישנה שהחזיקו בה.
 58 תירוץ נוסף: רב **משׁרשׁיא אַמר**, **בְּנוֹתוֹ לָהֶם דֶּרֶךְ עֲקָלְתוֹן** – המשנה
 59 עוסקת באופן שנטל מהם דרך ישרה, ונתן להם בתמורתה דרך
 60 עקומה, ולפיכך לא חלה החלפה זו, ואינו רשאי ליטול מהם את
 61 שלהם.
 62 תירוץ שלישי: רב **אשי אַמר**, **כָּל מִן הַצַּד דֶּרֶךְ עֲקָלְתוֹן הוּא** – בכל
 63 אופן שנטל אדם מבני רשות הרבים דרך אחת ונותן להם אחרת
 64 מצדידה, יש לדון כאילו נתן להם דרך עקומה, שהרי **קְרוּבָה** היא
 65 הדרך הישנה, ועתה הדרך החדשה קרובה היא להם, אך מאידך,
 66 ישנם הגרים בקרבת מקום לדרך הישנה ועתה נתרחקו, ולפיכך
 67 אין אדם רשאי להחליף את שלו בשל רשות הרבים כלל.
 68 הגמרא מקשה לשלושת התירוצים: **אִי הָכִי** – אם כן שהמשנה
 69 עוסקת לדעת הכל באופן שלא חלה החלפה זו, ולכך אינו יכול
 70 ליטול מהם את שלהם, **אִמְאִי שְׁלוֹ לֹא הִגִּיעוּ** – מדוע על כל פנים
 71 אינו יכול ליטול מהם את הדרך החדשה שנתן להם בתמורה,
 72 **לִימָא לָהּ שְׁקִילוּ דִּיבּוּ וְהָבּוּ לִי דִּידִי** – הרי יכול הוא לומר להם
 73 טלו אתם את דרככם הישנה, והבו לי את הדרך החדשה שחפץ
 74 הייתי ליתן לכם, שמאחר ולא חלה ההחלפה נשאתר היא
 75 ברשותי.
 76 מתרצת הגמרא: שהטעם שאין בעל השדה רשאי ליטול את שלו
 77 הוא **מִשּׁוּם דְּרַב יְהוּדָה, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה, מִיצַד** – דרך, מעברו,
 78 **שֶׁהַחֲזִיקוּ בּוֹ רֵבִים** – שכבר הורגלו בני רשות הרבים בהליכתו,
 79 **אֲסוּר לְקַלְקְלוּ וְלִיטְלוּ מֵהֶם**, ולפיכך מאחר שכבר התחילו בני
 80 רשות הרבים לילך גם בדרך החדשה שנתן להם, אינו רשאי לשוב
 81 וליטלה מהם.
 82 הגמרא מנסה להוכיח מברייתא שאין לאדם לעשות דין לעצמו
 83 אפילו במקום הפסד: **תָּא שְׁמַע, בְּעַל הַבַּיִת שֶׁהֵנִיחַ פֶּאֶה לַעֲנִיִּים**
 84 **בְּשִׂדְתוֹ מִצַּד אֲחֵד שֶׁל הַשְּׂדֵה, וְכֹאֵן עֲנִיִּים וְנָטְלוּ פֶּאֶה מִצַּד אֲחֵר שֶׁל**
 85 **הַשְּׂדֵה, הַדִּין הוּא שֶׁזֶה וְזֶה פֶּאֶה** – בין מה שנטלו ובין מה שהניח
 86 מתחילה של עניים הם. **וְאִי אֲמַרְתָּ עֲבִיד אֵינִישׁ דִּינָא לְנַפְשֵׁיהּ** – ואם
 87 תאמר שרשאי אדם לעצמו במקום הפסד, **אִמְאִי זֶה וְזֶה**
 88 **פֶּאֶה** – מדוע רשאים הם ליטול אף את מה שהניח להם מתחילה,
 89 הרי מאחר שכבר נטלו את שלהם שאר השדה שלו היא, והעניים
 90 הנוטלים מן הצד השני שלא כדיון הם עושים, ואם כן, **לְקַוֵּי פִּירָא**
 91 **וְלִיתִיב** – שיטול מקל בידו וישב בצד שדהו, וכל החפץ ליטול פאה
 92 שלא כדיון ימנע זאת ממנו. ובהכרח, שאין אדם רשאי לעשות דין
 93 לעצמו אף במקום הפסד, ומאחר שאינו יכול לתבוע את כל
 94 העניים בבית דין עליו להפסיד את שלו.
 95 דוחה הגמרא: **אֲמַר רַבָּא**, אין כוונת הברייתא ששני צדדי השדה
 96 פאה הם, אלא רשאי הוא ליטול לעצמו מה שהניח בתחילה
 97 ולמנוע מהעניים ליטלו, ו**מֵאִי** כוונת הברייתא באומרה **זֶה וְזֶה**
 98 **פֶּאֶה**, **לְפִיטְרוֹן מִן הַמַּעֲשֵׂר** – לענין שאף החלק השייך לו פטור הוא
 99 מן המעשר, מאחר שחל עליו מתחילה שם פאה.
 100 ומביאה הגמרא ראייה לדיון זה: **בְּדִתְנָא, הַמַּפְקִיר אֶת כְּרֶמּוֹ,**
 101 **וְהַשְּׂכִּים בְּכֶךְ וּבְצִירוֹ, דְּהֵינּוּ, שֶׁהַקְּדִים לֹזְכוֹת בּוֹ הוּא עֲצֵמוֹ קוֹדֵם**
 102 **שׂוֹכֵה בּוֹ אַחַר, הַדִּין הוּא שֶׁחֵיב בְּכֶרֶם וּבְעוֹלָלוֹת וּבְשִׁבְחָה וּבְפֶאֶה**
 103 **שֶׁכָּל אֵלוֹ מִתְנוּת עֲנִיִּים הֵם, וְאֵף שֶׁהוֹכַח מִן הַהַפְקָר פְּטוֹר מְלִיתֵן**
 104 **מִמְנוֹ מִתְנוּת עֲנִיִּים, בְּאוֹפֵן כּוּזָה שֶׁהַפְקִיר אֶת שְׁלוֹ וְשֶׁב זֹכֵה בּוֹ חֵיב,**
 105 **וּפְטוּר מִן הַמַּעֲשֵׂר, מֵאֲחַר שֶׁאֵף הַפְקָר כּוּזָה נִפְטָר מִן הַמַּעֲשֵׂר, וְעַל**
 106 **כֵּן גַּם לַעֲנִין בְּעַל הַבַּיִת שֶׁנָּתַן פֶּאֶה מִצַּד אֶחָד וְנִטְלוּ עֲנִיִּים מִצַּד**
 107 **אַחַר, פְּטוֹר הוּא מִן הַמַּעֲשֵׂר:**

1 אדם שביישה עבור דמי בושתו.
 2 מבררת הגמרא: **מֵאִי לֹא** – האם אין הברייתא עוסקת בְּאוֹפֵן
 3 **שְׂכִיבָה יְכוּלָה לְהַצִּיל** את בעלה מיד מכהו על ידי דְּבַר אַחַר, ומכל
 4 מקום אינה רשאית לבייש את מכהו, ויש להוכיח מכך, שאף
 5 במקום הספד בכמקרה זה שבעלה מוכה כל הזמן, אין אדם רשאי
 6 לעשות דין לעצמו.
 7 דוחה הגמרא: **לֹא** – אין הברייתא עוסקת באופן כזה, אלא באופן
 8 **שְׂכִיבָה** היא להציל את בעלה על ידי דְּבַר אַחַר בלא לבייש את
 9 מכהו, ולפיכך הכל מודים שאינה רשאית לביישו, ואין זה בכלל
 10 'עושה אדם דין לעצמו'.
 11 מדייקת הגמרא: **אֲבָל** באופן שְׂכִיבָה יְכוּלָה לְהַצִּיל את בעלה על ידי
 12 דְּבַר אַחַר, פְּטוּרָה היא מתשלום דמי בושתו, **אִי הָכִי, אֲדִתְנִי סִיפָא**
 13 – מדוע הוצרכה הסיפא של הברייתא לדרוש את הכתוב (שם יא)
 14 **'וְשִׁלְחָה יָדָה'**, שדווקא האשה המביישת את מכה בעלה חייבת
 15 בתשלום דמי בושתו, פְּרָט לְשִׁלְחָה בֵּית דִּין הַמְּבִיֵּשׁ, שפטור הוא
 16 מתשלום הבושת, שכן עושה על פי רשות בית דין. הרי כאשר
 17 אינה יכולה להציל בדרך אחרת פטורה אף האשה, ואם כן לְפִלוּג
 18 **וְלִתְנֵי בְּדִידָה** – היה לברייתא לחלק ולשנות את הדין באשה
 19 עצמה, ולומר כך, **בְּמָה דְּכֶרִים אֲמוּרִים שְׁחִיבַת הָאִשָּׁה בַּתְּשֻׁלוֹם**
 20 **דְּמֵי בּוּשְׁתוֹ, בְּשִׁיבְכָה הִיתָה לְהַצִּיל** את בעלה על ידי דְּבַר אַחַר,
 21 **אֲבָל** באופן שְׂכִיבָה יְכוּלָה לְהַצִּיל על ידי דְּבַר אַחַר, פְּטוּרָה היא
 22 מתשלום דמי הבושת. ומאחר שלא חילקה הברייתא כן, משמע
 23 שבכל אופן חייבת האשה.
 24 מתרצת הגמרא: **הָכִי מֵאִי נִמִּי קְאָמַר** – כך היא כוונת דברי הברייתא,
 25 **בְּמָה דְּכֶרִים אֲמוּרִים שְׁחִיבַת הָאִשָּׁה בַּתְּשֻׁלוֹם הַבוּשְׁת, בְּשִׁיבְכָה**
 26 **לְהַצִּיל** על ידי דְּבַר אַחַר, **אֲבָל** באופן שְׂכִיבָה יְכוּלָה לְהַצִּיל על ידי
 27 דְּבַר אַחַר, נִעֲשֶׂה יָדָה כְּאִילוֹ הִיא שְׁלִיחַת בֵּית דִּין, וּפְטוּרָה מתשלום
 28 הבושת.
 29 הגמרא מנסה להוכיח ממשנה שאין לאדם לעשות דין לעצמו
 30 אפילו במקום הפסד: **תָּא שְׁמַע, שֵׁינּוּ בַּמְּשֻׁנָה (בבא בתרא צט.)**,
 31 **הָרִי שֶׁהֵיחָה דֶּרֶךְ הָרֵבִים עוֹבְרַת כְּתוּף שְׂדֵהוּ, דְּהֵינּוּ, שֶׁהוֹחֲזוּ בְּנֵי**
 32 **רְשׁוּת הָרֵבִים לְעוֹבֵר דֶּרֶךְ שְׂדֵהוּ, נִטְלוּ וְנָתַן לָהֶם מִן הַצַּד** – ונטל
 33 בעל השדה דרך זו מבני רשות הרבים, ותמורתה נתן להם דרך
 34 אחרת מצד שדהו, הדין הוא שמה שנתן נתן – הדרך החדשה
 35 שנתן מצד שדהו נתונה היא לבני רשות הרבים, ואינו רשאי
 36 ליטלה מהם, ו**שְׁלוֹ לֹא הִגִּיעוּ** – אך הדרך הישנה שחפץ היה ליטול
 37 לרשותו מבני רשות הרבים לא הגיעה לרשותו, אלא אף היא
 38 נשאתר בחזקת בני רשות הרבים.
 39 וסברה הגמרא, שמעיקר הדין חלה החלפה זו, שהרי שנינו 'מה
 40 שנתן נתן', אלא שמאחר והורגלו האנשים לילך בדרך הישנה אינו
 41 יכול לסלק משם, שאינו יכול לתבוע כל אחד ואחד בבית דין.
 42 **וְאִי אֲמַרְתָּ עֲבִיד אֵינִישׁ דִּינָא לְנַפְשֵׁיהּ** – ואם אומר אתה שרשאי
 43 אדם לעשות דין לעצמו כשיש לו הפסד, ואינו צריך לתבוע בבית
 44 דין, אם כן מדוע אינו יכול ליטול מהם את הדרך הישנה, **לְקַוֵּי פִּירָא**
 45 **וְלִיתִיב** – שיטול מקל בידו, וישב על פיתחה של הדרך
 46 הישנה, וכל אדם שיחפץ לעבור שם ימנע בעדו מלעשות כן,
 47 שהרי מעתה רשותו היא, ויש לו הפסד בכך שעוברים בני רשות
 48 הרבים בחצירו. ומאחר ששנינו ששלו לא הגיעו, יש ללמוד שאין
 49 אדם רשאי לעשות דין לעצמו, ועל כן בהכרח יפסיד את שלו,
 50 שאינו יכול לתבוע את כל בני רשות הרבים לדין.
 51 דוחה הגמרא: **אֲמַר רַב יְבִיד מִשְׁמִיחַ דְּרַבָּא**, אין להוכיח ממשנה זו,
 52 מאחר שאין החלפה זו חלה כלל, שאסרו חכמים לאדם להחליף
 53 את הדרך שלו בשל בני רשות הרבים, **נְזִירָה שְׂמָא יִתֵּן לָהֶם דֶּרֶךְ**
 54 **עֲקָלְתוֹן** – מאחר שחששו שמא יטול מהם דרך ישרה ויתן להם

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

ג. מות המטל בחמה וירא עליו פן יסריח יחו, אם יש לו דבר המתיר בטלטול - מטלטלו על ידו מחמה לצל יסו, ואם לאו - לא יטלטלנו כלל, אפלו להפכו ממטה למטה, שלא התירו טלטול מן הצד אלא בשמטלטל לצורך דבר המתיר כמו שיתבאר, אבל פאן הוא מטלטל לצורך המת האסור בטלטול. ולא התירו משום פבוד המת אלא אסור הוצאה לכרמלית, שאי אפשר לתקנו כלל בשצריכים לכה, אבל אסור מטלטול, כיון שאפשר לתקנו על ידי שיתלטל עמו דבר המתיר - לא התירוהו בשום ענין, אפלו אין לו דבר המתיר כו, אלא בדלקה בלבד התירוהו, משום שלא יבא לכבות כא:

חלק ב סימן שיא, דין מות בשבת ושאר טלטול מן הצד, סעיף ג:

ביאורי הלכה

[ח] פן יסריח - אפילו אינו מסריח עדיין, אלא שיש חשש שיסריח¹⁶.
 [ט] מחמה לצל - שבזה אין איסור טלטול¹⁷.
 [כ] דבר המתיר - אבל כשיש לו דבר המתיר אינו נחשב טלטול¹⁸, וכיון שלא נזקקו להתיר טלטול כשיש

לו דבר המותר (כפי שהוא ברוב המקרים), לא התירוהו כלל¹⁹.
 כא] יבא לכבות - כיון שידוע שהתירו לו אפילו טלטול גמור, התיישרה דעתו ולא יבוא לכבות, ואפילו ימעט ככל האפשר באיסור הטלטול²⁰.

צינונים והוספות

איסור טלטול כלל.
 (18) כדלעיל הערה יז.
 (19) ואין ללמוד מכאן אם מוקצה חמור יותר מכרמלית (כמובא לעיל סי' רנב קו"א ס"ק יד דמוקצה חמיר מכרמלית) או קל יותר (כדמשמע קצת בסי' שיב ס"ד שיש אומרים שמשום כבוד הבריות התירו טלטול מוקצה ולא הוצאה לכרמלית).
 (20) כדלעיל הערה ג.

16) בשש"כ פס"ד הערה מט (לעניין הורדת הנפטר על הקרקע): ושמעתי הגרש"ז אויערבך דצ"ע אם מותר לעשות כן כאשר אין לחשוש שיסריח, כמו בחורף או במי שמת באמצע היום, אשר ודאי לא יסריח עד הלילה, וראה להלן על סעיף יב.
 17) כדלעיל הערה ה, ואף שלא התירו באופן זה שלא לכבוד המת או הפסד מרובה, היינו שלא החשיבו בדברים אחרים את המוקצה כטפל לכיכר או תינוק שעליו, אבל כשמחשיבים אותו כטפל אל הדבר המותר בטלטול, אין

~ שולחן ערוך רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות יום-טוב ~

בשביל שלא יהנה ממלאכת יו"ט שהרי אינו נהנה כלל מנוף המלאכה דהיינו החליבה מחוץ לתחום אלא הוא נהנה מהדבר שנעשה בו המלאכה אבל לא מן נוף המלאכה בעצמה ולפיכך לא היו חכמים מצריכים להמתין בכדי שיעשו ולמה הצריכו להמתין משום גזרה שמא יאמר לנכרי

~ יום ראשון ~

חלק ד סימן תקטו דין דברים הבאים ביום טוב
 חוץ לתחום:
 יב הטעם שהצריכו חכמים להמתין בכדי שיעשו אינו

ביו"ט שני של גלויות אף למי שהובא בשבילו כיון שיש כאן ב' ספיקות שהרי יו"ט שני עיקר תקנתו מחמת הספק אבל ביו"ט ראשון יש להחמיר אף בספק כיון שהוא דבר שיש לו מתירין:

יז במה דברים אמורים כשהנכרי שהביא הדורון הוא דר חוץ לעיר או שהוא דר בעיר אלא שפירותיו הן חוץ לעיר אבל נכרי הדר בעיר ויש לו פירות בעיר כיוצא באלו שהביא להישראל מותר אף למי שהובא בשבילו אפילו הוא יו"ט ראשון לפי שאין כאן ספק כלל אלא הוא בודאי דמן הסתם הביא מפירותיו שבעיר ואפילו יש להנכרי ב' בתים ובהן פירות אחד מהן תוך התחום והב' חוץ לתחום אין חוששין שמא הביא מאותן שחוץ לתחום אלא מן הסתם הביא מאותן שבתוך התחום שהן קרובים יותר לעיר:

~ יום שלישי ~

יח וכל זה בנכרי שהביא דורון לישראל אבל נכרי שהביא למכור אם רוב העיר הן נכרים בודאי לצורך הנכרי הביא ומותר ליקח ממנו (על דרך שנתבאר בס' שכ"ג ע"ש) ולאכול אפילו ביו"ט ראשון אם הוא דבר שאין במינו במחובר ואינו מחוסר צידה ואם הוא דבר שיש במינו במחובר או מחוסר צידה מותר באכילה לערב מיד ואין צריך להמתין בכדי שיעשו כדן מביא לצורך נכרי דכיון שרוב העיר הן נכרים מן הסתם הביא לצורך רוב אנשי העיר.

ואם אנו רואים שאם נתיר ליקח ממנו ביו"ט ירבה להביא עוד כיום טוב אף לצורך ישראל אסור ליקח ממנו ביו"ט אף על פי שרוב העיר הן נכרים אבל מן הסתם אין חוששין שמא ירבה להביא גם בשביל ישראל ומותר ליקח ממנו בעיר שרובה נכרים.

ומכל מקום נכרי המביא דגים למכור בעיר שרובה נכרים אף בסתם יש לחוש שירבה להביא בשביל ישראל אם אנו מתירין ליקח ממנו כיון שדרך ישראל לקנות דגים לכבוד יום טוב וצריך להתיישב בדבר זה כי הכל לפי ראות עיני המורה:

יט אבל העיר שחציה נכרים וחציה ישראל נכרי המביא שם למכור בודאי לצורך שניהם הוא מביא וכיון שכוונתו גם לצורך ישראל הרי דינו כדן נכרי שהביא דורון לישראל (שאם יש במינו במחובר צריך כל אדם להמתין בכדי שיעשו אף מי שלא הובא בשבילו ואם אין במינו במחובר אלא שהובא מחוץ לתחום מותר למי שלא הובא בשבילו דהיינו מי שאינו מאנשי העיר ובא לעיר אחר שכבר היה הנכרי בתוך תחום העיר):

כ וכל זה כשהנכרי שהביא למכור הוא דר בעיר זו שמוכר בה והביא מפירותיו שחוץ לתחום אבל אם הוא דר בכפר חוץ לעיר אפילו אם הרוב הן ישראל והביא לשם דבר שיש במינו במחובר או מחוסר צידה דינו כדן מביא לעיר שרובה נכרים דכיון שהוא דר מחוץ לעיר אנו הולכים אחר

שיביא לו מיני מאכל מחוץ לתחום ביו"ט כדי למהר אכילתו בלילה וכיון שקנסו אותו בשעה שמן הדין היה מותר לו לאכול דהיינו במוצאי יו"ט שוב לא יאמר לנכרי להביא לו:

יא ואפילו אם מוצאי יו"ט הוא שבת או יו"ט שני של ראש השנה או יו"ט שני של גלויות שאף שימתין בכדי שיעשו אעפ"כ יש לחוש שמא יאמר לנכרי שיביא לו ביו"ט ראשון כדי לאכול ביו"ט שני או בשבת שלאחריו לאחר שימתין בכדי שיעשו במוצאי יו"ט ראשון, מכל-מקום לא רצו חכמים לקנסו כל כך שלא יאכל עד מוצאי שבת או עד מוצאי יו"ט שני דכיון שאיסור תחומין הוא קל שאינו נתקן בשביל סיוג לאיסור של תורה לפיכך הקילו בו ודי אם קנסוהו שלא יאכל בו כיום שהביאו לו ובכדי שיעשו כיום שלאחריו:

יב וכל זה למי שהובא בשבילו ולאנשי ביתו אבל לשאר כל אדם מותר באכילה אפילו בו כיום שהביא מחוץ לתחום דכיון שאיסור תחומים הוא קל הקילו בו שלא לאסור אלא למי שהובא בשבילו ואפילו אם הביא הנכרי מחוץ לג' פרסאות שיש אומרים דבג' פרסאות יש איסור תחומין מן התורה אעפ"כ כיון שאי אפשר לאסור לכל בני אדם בשוה שהרי איסור תחומין הוא אינו שוה לכל בני אדם שמה שהוא חוץ לתחומו של זה הוא תוך תחומו של זה וכיון שהוצרכו חכמים לחלק באיסור זה לאסור לזה ולהתיר לזה עשו עוד חילוק בין מי שהובא בשבילו למי שלא הובא בשבילו שאין ראוי לאסור לו מטעם שנתבאר לעיל:

~ יום שני ~

מז וכיון שהוא ראוי לאכילה בו כיום למי שלא הובא בשבילו לפיכך אף מי שהובא בשבילו מותר לטלטלו כיום טוב ואין לו דין מוקצה כלל כיון שראוי לאחרים בו כיום רק שיוזהר שלא יטלטלנו חוץ לד' אמות במקום שאסור לטלטל בשבת בין הוא בין אחר שלא הובא בשבילו ואעפ"כ שהותר לו לאכול בו כיום מכל מקום לא הותר לו להוציא חוץ לד' אמות בכרמלית אפילו לצורך אכילה כגון שרוצה לבשלו ואי אפשר לו לבשלו אלא אם כן יוציאנו חוץ מד' אמות בכרמלית אסור לו להוציא אפילו ע"י נכרי ואפילו הובא לצורך נכרי דכיון שיוצא חוץ לתחום אין לו אלא ד' אמות כמ"ש בסו"ט ת"א אבל במקום שמוותר לטלטל שם בשבת כגון בחצר או בעיר שתיקנו מבואותיה בלחי או קורה או צורת הפתח או שהיא מוקפת חומה וכן מכצר שהוא בענין שמוותר לטלטל בו בשבת כגון שידוע שישב (פירוש שבנו בו בתים לדירה) ולבסוף הוקף כמ"ש בס' שני"ח ות"א מותר לטלטל בהן ג"כ מה שהובא מחוץ לתחום דכל רשות שמוותר לטלטל בו בשבת הרי כולו נחשב כד' אמות לענין יוצא חוץ לתחום כמ"ש בס' ת"ה ע"ש:

מח וכל זה כשידוע בכירור שהביא ביו"ט מחוץ לתחום בשביל ישראל אבל אם יש להסתפק שמא בתחלת כניסת יו"ט היה הנכרי כבר בתוך תחום העיר יש להקל

שבשעת הדחק (שהוא צריך למנעלים אלו בשבת) יש לסמוך על המתירין עיין שם כל פרטים אלו:

~ יום חמישי ~

בב ישראל ששיגר דורון לחבירו ע"י נכרי מערב יו"ט והביא הנכרי את הדורון לחבירו ביו"ט מחוץ לתחום אם ישראל השולח הוא יודע שאי אפשר שיגיע הדורון ליד חבירו אלא אם כן ילך הנכרי ביום טוב חוץ לתחום הרי זה אסור באכילה למי שהובא בשבילו (ולאנשי ביתו) ולערב צריך להמתין בכדי שיעשו כיון שנעשה איסור בשבילו.

אבל אם השולח לא ידע שילך הנכרי ביום טוב חוץ לתחום שהיה לו שהות להגיע לשם מבעוד יום ונתעכב השליח בדרך והביא ביו"ט מחוץ לתחום הרי זה מותר באכילה אף למי שהובא בשבילו שהרי אין הנכרי מביא משלו כדי שנגזור שמא יאמר לו הבא לי מחוץ לתחום אלא משל ישראל אחר הוא מביא והישראל לא ישמע אליו לשלוח לו ביום טוב מחוץ לתחום שאין אדם חוטא ולא לו רק שצריך לזהר שלא יטלטלנו חוץ לד' אמות במקום שאסור לטלטל שם בשבת ואפילו אם לא הובא בשבילו ואפילו ע"י נכרי כמ"ש למעלה:

בג כמה דברים אמורים בדבר שאין כמינו במחבור ואינו מחוסר צידה אבל אם הדורון הוא דבר שיש כמינו במחבור או מחוסר צידה אסור לקבלו מיד הנכרי ביום טוב אף על פי שהנכרי יצא מבית ישראל המשלח מערב יו"ט וא"כ דורון זה נלקט וניצוד מערב יו"ט מכל מקום יש לחוש שמא החליף הנכרי את הדורון בפירות שנגלקמו היום ולפיכך אין לקבל ממנו אלא אם כן תחום בתוך חותם אחד ועל דרך שנתבאר ביו"ד סי' קי"ח ע"ש:

כד כמה דברים אמורים בישראל ששיגר דורון לחבירו משלו שמקבל הדורון אינו יודע אם מה ששיגר לו חבירו היה טוב ויפה יותר ממה שהביא לו הנכרי או לאו ולפיכך יש לחוש שמא היה טוב יותר והחליפו הנכרי ברע ממנו (שנלקט וניצוד ביו"ט) כיון שהוא נהנה בחליפין אבל ישראל שקנה מערב יו"ט דבר שיש כמינו במחבור או מחוסר צידה והניחו ביד הנכרי בלא חותם עד למחר ולמחר ראה שהוא טוב ויפה כמו הראשון שהניח אצלו אף על פי שאינו מכיר במביעות עין שזהו הראשון שהניח אצלו מותר ואין אנו חוששים שמא החליפו הנכרי כיון שאינו נהנה בחליפין שהרי זה הוא כל כך טוב ויפה כמו הראשון שהניח אצלו:

~ יום שישי ~

חלק ד סימן תקטז דין איזה דברים מותרים לשלוח ביום טוב:

✦ מותר לשלוח לחבירו ביום טוב דרך רשות הרבים כל

רוב העולם ואנו אומרים שמן הסתם לקמן וצדן לצורך נכרים שהן רוב העולם ואח"כ נמלך והביאן לעיר זו לפיכך אם הביאן מתוך התחום מותר לערב מיד כדן פירות שנגלקמו בשביל נכרי ואם הביאן מחוץ לתחום מותרים לערב אחר שהמתין בכדי שיעשו אף אם הוא שבת או יו"ט שני של ראש השנה או של גלויות כדן דבר שאין כמינו במחבור שהובא לצורך ישראל מחוץ לתחום:

~ יום רביעי ~

כא ישראל שקצץ דמים לנכרי שיביא לו דגים בערב יו"ט בעד סכום דמים אלו שקצץ לו ונשתתה הנכרי והביאן ביו"ט אם הוא בענין שיש להסתפק שמא ניצודו ביום טוב הרי אלו אסורין באכילה ובטלטול עד הערב כמ"ש למעלה.

אבל בערב יש להסתפק אם צריך להמתין בכדי שיעשו לפי שיש לומר שלא הצריכו חכמים להמתין בכדי שיעשו במלאכה הנעשית ביו"ט בשביל ישראל אלא אם הוא בענין שאם נאסור [ל]הישראל ליהנות ממלאכה זו עד לאחר שימתין בערב בכדי שיעשו אזי לא יעשה הנכרי המלאכה ביום טוב עד הערב בשעה שהישראל רשאי ליהנות ממנה כגון שהישראל לא קצץ עם הנכרי שיעשה מלאכה זו בשבילו אלא הנכרי מדעת עצמו הוא עושה כן לצורך הישראל ואילו היה יודע הנכרי שהישראל לא ינהה ממנה ביום טוב בודאי לא היה מזרו את עצמו לעשותה ביום טוב ונמצא כשהנכרי עושה אותה ביו"ט בודאי עושה אותה לדעת כן שיהנה ממנה הישראל ביו"ט לפיכך קנסוהו חכמים שלא ינהה ממנה ביו"ט עצמו וגם לערב עד לאחר שימתין בכדי שיעשו אבל כשהישראל קצץ עם הנכרי מערב יו"ט שיעשה לו מלאכה זו ואף אם נאסור להישראל ליהנות ממלאכה זו אעפ"כ יעשה הנכרי להשלים קציצתו וליטול דמיו מהישראל נמצא כשהנכרי עושה המלאכה ביו"ט אינו עושה אותה בשביל שיהנה ממנה הישראל ביום טוב עצמו אלא בשביל עצמו הוא מזרו את עצמו למחר מלאכתו לפיכך אפשר שזהו דומה לקצץ עם הנכרי מערב שבת שיעשה לו מנעלים והביאן לו הנכרי בשבת שהן מותרים להישראל בו ביום כמ"ש בסו' רנ"ב ע"ש.

וכבר נתבאר שם דיש אוסרין ללבוש המנעלים עד שימתין במוצאי שבת בכדי שיעשו ולדבריהם אף דגים אלו אסורין עד מוצאי יו"ט בכדי שיעשו.

אבל לאחר כדי שיעשו אפשר שהן מותרים אף אם הוא יו"ט שני של גלויות כמו שנתבאר לענין המנעלים.

ואם ידוע שדגים אלו ניצודו מערב יו"ט אלא שהביאן ביו"ט מחוץ לתחום כיון שאין כאן איסור מוקצה אפשר שהן מותרים אף בו ביום להמתירין גבי מנעלים וכבר ביארנו שם

מין אחד מותר אפילו ברשות הרבים:

~ שבת קודש ~

חלק ד סימן תקיז באיזה אופן מותר ליקח ביום טוב מן החנוני מיני מאכל:

א מותר ליקח מן החנוני מיני מאכל ומשקה ביו"ט ובלבד שלא יזכר לו סכום מגין ולא שם מדה ולא שם דמים כדי שלא יהא נראה כמקח וממכר אלא כשאלה כמ"ש בס"י שכ"ג לענין שבת והוא הדין ליום טוב:

ב ואם החנוני הוא נכרי אסור ליקח ממנו דבר שיש באותו המין במחומר או מחוסר צידה כגון פירות רטובים או דגים אלא אם כן ניכר בהם שלא נלקטו ושלא ניצודו היום כמ"ש בס"י תקט"ו עיין שם כל פרטי דין זה וכן אסור ליקח ממנו ביצים שמא נולדו היום אבל דבר שאין במינו במחומר ולא מחוסר צידה כגון פירות יבשים ואווזים ותרנגולים מותר ליקח ממנו (על דרך שנתבאר בס"י שכ"ג) אפילו הובאו היום מחוץ לתחום אם היא עיר שרובה נכרים כמ"ש בס"י תקט"ו ע"ש:

ג וכן מותר ליקח ממנו קמח אפילו נטחן היום אם רוב לוקחי קמח שבעיר הן נכרים שבודאי לצורך נכרי טחנתו ואף על פי שקמח זה נולד ביום טוב אף על פי כן הוא מותר אף להאוסרים נולד ביום טוב דכיון שגם התבואה קודם שטחנה היא ראויה לאכילה לעשות ממנה קליות או דייסא נמצא שקמח הזה אינו אלא כאוכל שנפרד מאוכל אחר ואין בו דין נולד כיון שאף כשהיה קמח זה כנוס בתוך החטה היה עליו תורת אוכל:

ד וכן מותר ליקח ממנו פת שנאפה ביו"ט (במקום שנוהגין היתר בפת של פלטר נכרי שאפוא כדי למכרו כמ"ש ביו"ד סי' קי"ב) אם רוב לוקחי פת שבעיר הן נכרים שבודאי בשבילם נטחן הקמח ואם ידוע שהקמח נטחן מערב יו"ט כגון שהביאו קמח להפלטר מערב יו"ט והתמו ישראל בחותמו מערב יו"ט כדי שלא יהליפנו הנכרי בקמח שנטחן ביו"ט ולמחר בא הישראל וראה שלא נתקלקל חותמו מותר ליקח מקמח זה אפילו אם רוב לוקחי קמח שבעיר הן ישראל וכן מותר ליקח הפת שאפה הנכרי מקמח זה אפילו אם רוב לוקחי פת שבעיר הן ישראל:

מיני מאכל ומשקה הראויים לכו ביום אפילו אינן ראויים אלא ע"י מעשה שיעשו כגון בהמה וחיה ועוף חיים שאינן ראויים עד שישחטם מכל מקום כיון שמותר לשחוט ביו"ט מותר ג"כ לשלוח לחבירו אף על פי שהוא יודע שהבירו לא ישחטם ביום טוב מכל מקום כיון שאילו היה רוצה היה שוחטן ואוכלן מותר לשלוח לו:

ב וכן מותר לשלוח לו כל כלי תשמיש וכן בגדים אפילו אינן תפורין עדיין לפי שהן ראויין לישען עליהם ואפילו בגד כלאים מותר לשלוח אם הוא קשה בענין שמותר לישב ולישען עליו כמ"ש ביו"ד סי' ש"א ע"ש:

ג ואפילו דבר שאינו ראוי לכו ביום אם הוא ראוי ליהנות ממנו בחול בלי שיצטרך לעשות מעשה כגון תפלין וכיוצא בהם מותר לשלוח ביום טוב אפילו דרך רשות הרבים ואף על פי שאסור להוציא שום דבר שאינו צריך לו ביום טוב ואינו מוציאו אלא לצורך החול כמו שנתבאר בס"י תצ"ה מכל מקום כיון שהוא נהנה ושמה במה שמשלח דורות לחבירו הרי זה צורך שמחת יו"ט:

ד אבל אסור לשלוח דבר שאף בחול אינו ראוי עד שיעשו בו מעשה (האסורה לעשות ביום טוב) כגון מיני תבואה שאין דרך לבשלן שלמים אלא טוחנין אותן ועושין מהם פת (ופחינה אסורה ביום טוב) אבל מותר לשלוח מיני קטניות שדרך לבשלן שלמים בלא טחינה והרי הן ראויין אפילו לכו ביום ואין צריך לומר שמותר לשלוח יינות ושמינים וסלתות:

ה וכל זה כשמשלח דרך רשות הרבים או דרך כרמלית שהוא מקום שאסור למלטל בו בשבת וגם ביום טוב שלא לצורך יום טוב כלל אבל כשמשלח דרך מקום שמותר למלטל בו בשבת כגון בחצר אחת או בעיר המעורבת מותר לשלוח כל דבר אפילו מיני תבואה וכיוצא בהם מדברים המותרים במלטול:

ו כל דבר שמותר לשלוח ביו"ט לא ישלחנו בשורה דהיינו שלשה בני אדם נושאין מין אחד והן הולכין כולן כאחד זה אחר זה בשורה אחת שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול משום זלזול יום טוב לפיכך אפילו במקום שמותר למלטל בו בשבת כגון בחצר או במבוי המעורב אם רבים מצויין שם אסור משום זלזול יום טוב אבל אם כל אחד נושא

המשך ביאור למס' בבא קמא ליום שלישי עמ' 1

7 מראש הגג: וְאָמַר רַבָּה, זֶרֶק תִּינּוֹק מֵרֹאשׁ הַגַּג, ומחמת הזריקה
8 התינוק עומד למות, וְכֵּן אַחֵר וְקָבְלוּ אֶת הַתִּינּוֹק בְּסִיף וְהִרְגוּ. דין
9 זה תלוי בְּפִלּוּגְתָא – במחלוקת דְרָבִי יְהוּדָה בֶּן בֶּתְרִיא וְרַבְּנָן, דְתַנִּינָא,
10 הַבּוֹהוּ עֲשֶׂרָה בְּנֵי אָדָם אֶחָד בְּעֶשְׂרֵה מְקָלוֹת וּמֵת, בֵּין אִם
11 הַכוּוּהוּ בְּבַת אַחַת, וּבֵין אִם הִכּוּ בְּיָד אַחַת זֶה, בּוֹלֵן – כל המכים

1 ומחמת כן נשברו הכלים, פְּטוּר. מבררת הגמרא: מֵאֵי מַעְמָא, הלא
2 מחמת זריקתו נשברו הכלים. מבארת הגמרא: בְּעִדְנָא דְשַׁדְיָה –
3 בשעה שזרקו פְּסוּקֵי מַפְסָקֵי גִירִיה – נפסקו חיצוני מלהזיק, דהיינו,
4 לא היו הכלים מיועדים לשבירה, והנוק שהתחדש אחר כך
5 בנטילת הכרים והכסתות הוא רק גרמא, ופטור ככל גרמא בניזקין.
6 הגמרא מביאה דין נוסף לגבי אדם הגורם להריגת תינוק שזרק

~ 'תורה אור' פרשת וישלח - הפרשה החסידית ~

ויאבק איש עמו¹

"ויאבק איש עמו כו" (פרשתנו לב, כח):

הנה נודע שמלחמה זו היא מלחמת הס"מ בסטרא דקדושה. וכענין "מלחמה לה' בעמלק" (בשלח י, טו), וכנודע מן ה"פרדים"², שמה ש"נגע בכף ירך יעקב" (פרשתנו לב, לו) - דפגים אתר דנבואה, עד דאתא שמואל ותקן ה"נצח", כמו שכתוב (שמואל א טו, כט): "וגם נצח ישראל לא ישקר".

ולכאורה אינו מובן, איך יתכן להיות הס"מ נלחם נגד הקדושה³, והלא כל עיקר חיות הקליפות הוא מהקדושה, וכענין "לא כאברהם שיצא ממנו ישמעאל כו"⁴, מותר החסד⁵ כו;

ולעתיד-לכא כשיבורר, אזי פתיב: "ואת רוח הטומאה אעביר כו" (יחזקאל כה, ב); "חיל בלע ויקיאנו" (איוב כ, טו); "בלע המות לנצח" (ישעיה כה, ח). והיה בלא הרה. ובתיב (קהלת ת, ט): "עת אשר שלט האדם באדם לרע לו" - ואיך יהיה יכולת בידו להלחם כו?

אך הענין הוא: כי הנה המאציל העליון ברוך-הוא, הוא "סובב כל עלמין", ולפניו "בחשבה פאורה" (תהלים קל"ט, יב); "שממית בידים תתפש והיא בתיכלי מלך" (משלי ל, כח) - שאינה תופסת מקום, ויכולה להיות גם "בתיכלי מלך" ואינו חושש⁷.

וכמו שכתוב (פרשתנו לו, לא): "ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל", ש"לפני מלך מלך לבני ישראל" היו מלכי ארץ אדום גם כן, אלא דהיינו דוקא "לפני מלך מלך לבני ישראל"⁸. אבל אחר כך הרי פתיב (מלכים א כב, מח): "מלך אין באדום כו", לפי שנמשך להיות צמצום באור אין-סוף ברוך-הוא, שלא יומשך הפנימיות כי אם לסטרא דקדושה דוקא - "יאר ה' פניו אתנו סלה"⁹. והקליפות מקבלים מבחינת אחוריים "כמאן דשדי בתר בתפול"¹⁰, ונקראים (יהו"כ ב, ט): "אלקים אחרים", לפי שישאל ממשיכים כך, להיות אור אין-סוף שורה דוקא במי שבטל¹¹ כו.

והנה תנחלת הבטול הוא בחב"ד¹², שהם הם בחינת בטול ממש;

ואחר כך נמשך למדות, שהן נמשכין מחב"ד על ידי התבוננות. שנתהווה בחינת התפעלות הלב באהבה ויראה, מפני שמתבונן בגדולת אין-סוף ברוך-הוא, ואינן עצמות הבטול ממש כמו חב"ד;

ואחר כך לנצח והוד, שהן בחינת ירידה יותר גדולה. שאין זה אלא בחינת התפשטות ממנו ולולתו, להוציא מפה אל הפועל ממש להשפיע לולתו - ללמד לאחרים

6 (על פי עובדיה א, טו: "היו בלא היו").
7 ("הנמשל ממילא ויך, שבחינת הרע של חזונית וסטרא אחרת אין תופס מקום נגד עצמותו ויחברד ללל, עד שלא יתכן בהם האף והחיקה לרעו עליהם, כמו שאין תופס מקום בעיני המלך השקמות שהתפש בהיכלו אף ששנואה היא" - תוס' עמוד פב).
8 ("שמאחר שלא היה עדיין מלך בישראל, הוא התיקון וצאצאות, לךך מלכו הו' מלכים כדקאין בארץ אדום, שמשם יקו פנימיות השפע עליונה, מאחר ששם "בחשבה פאורה" שוים כו" - תוס' עמוד פג).
9 (על פי נשא ו, כח: "יאר ה' פניו אלך ויחנך". תהלים סו, ב: "אלקים יחננו ויברכנו יאר פניו אתנו סלה").
10 (כמי שזרק מאחורי כתפו. ראה תניא פרק כב).
11 (ראה תניא פרק ו דף י, ב): פרק לה. וראה סוטה ה, א. ספר המאמרים תרצ"א עמוד קמט ושם נסקנן).
12 ("צריך עיון, דבאדם כשנמשך ההתפעלות באהבה ויראה בלב - חשוב יותר מאלו ההתבוננות רק במוחו ויכלול ולא נגע ללב. וצריך עיון בספר של בינונים פרק טו בענין "מחשבה טובה הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה" ענין שם - אור התורה שם תתעה, ב).

1 (דבור המתחיל ויאבק איש: תורת חיים שם [וישלח קצו, ב]. אור התורה וישלח דבור המתחיל "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה" - בראשית כרך ב עמוד רמד, ב) - ציון כבוד קדושת אדמו"ר.
2 נאמר ליל שבת קדש פרשת וישלח, מו כסלו תס"ו. נוסח ב מהמאמר - הנחת אדמו"ר האמצעי - נדפס במאמרי אדמו"ר תקנן תס"ו חלק א עמוד קמח. נוסח ג - הנחת רבי משה בן אדמו"ר תקנן - נדפס שם עמוד סדר ומתחיל "בזהר (פרשת וישלח דף ק"ע ע"א): ויאבק איש עמו".
3 חלק מהנחת אדמו"ר האמצעי עם הגהות אדמו"ר הצמח צדק, נדפס באור התורה בראשית כרך ה עמוד תתעה, א. וראה גם שם כרך ז עמוד תתל, א. חוקת (בפדרך כרך ג) עמוד תססו ואילך).
4 (שער יז שער ירך יעקב בבאור זהר חלק א בא, א).
5 ("המלחמה של יעקב ושרו של עשו, שהוא בחינת המלחמה בין סטרא דקדושה לסטרא אחרת" - תוס' עמוד פא).
6 (ראה שבת קמו, א. פסחים נו, א. בראשית רבה סח, יא. ויקרא רבה פרשה לו, ה. ספרי האוניו לב, ט ה. תנחומא וילך ב).
7 (ראה לקמן קוט, ד. תורת חיים נח סד, ד).

והנה יעקב – "מוכחר שבאבות"¹⁸, ו"האבות הן הן המרכבה"¹⁹ – בחינת חג"ת; שבבחינת בטול עצמו, דהיינו בחינת חב"ד אין להם אחיזה בו, אלא בחג"ת שהן מדות, ההתפעלות מן הבטול בו, וישם הוא אחיות "זה לעומת זה" (קהלת ג, ט) – דבר דקליפה נגד ו"א בו. מה שאין בן בחב"ד²⁰, פנודע שכל המקיפים הם מבינה, והמקיף הוא דוחה החיצונים. וכמבואר מ"ההיכלות"²¹, שאין ב"זה לעומת זה" רק נגד ו' תחתונות ולא בהיכל קדש'קדשים שהוא כולל בתר-חב"ד בו.

ויוכן זה אצל האדם: שאחר התפלה חולפת ועוברת האהבה בו, לפי שהאהבה היא געשית פנימית (מה שאין בן התבוננות הוא בחינת מקיף בו) בתפלה, ושעת התפלה שפוגר עיניו ואינו רואה זה העולם מתעורר אצלו האהבה ההיא, מה שאין בן אחר התפלה שרואה ענייני העולם ותענוגיו בו. ואין לך שדוחה את החיצונים אלא מה שהוא בבחינת מקיף, היינו שאינו נגבל בכלי, שהוא דבר קיים לעד.

וכמו שכתוב בפרשת "קדש" (בא י, ט): "ולזכרון בין עיניך", לפי שפרשת "קדש" היא בחינת חכמה – מוחין דאבא (שם בחינת הזכרון) שמתלבשים באימא – מקור המקיפים. ולכן כתיב במלחמת עמלק (מצא כה, יט): "לא תשבח", שכחה היא הסתלקות המוחין דאבא, ששמשסתלקין מוחין דאבא בבחינת המדות, שאין להם אלא מוחין דיניקה, שם יש "זה לעומת זה".

וזהו "ויאבג" – שהוא מלשון חבוק²², שהחבוק הוא בידים – "חסד" – דרועא ימינא בו²³, כך סיבב גופו בידיו חסד וגבורה. דהיינו שהלבישו חסד וגבורה של ס"מ את גופא דיעקב כדי להפילו ולהמשיך לבו אחריהם. וכמו המדות של נפש-הפקמית שמלבישין את נפש-האלקית ומונעין הדביקות בו. ואין התלבשות זו אלא בשעה שמשסתלקים מוחין דאבא.

וכמאמר רז"ל²⁴: "צרכי עמך ישראל מרובים, ודעתם

או ליתן צדקה בו. ואף על פי כן נמשך בהן בחינת בטול לאור אינסוף ברוך-הוא;

עד שנמשך למלכות דעשיה שהיא סוף הקדושה ונכללת בבחינת בטול.

"ומישם יפרד" (בראשית ב, י) – להיות "עלמא דפרודא"¹³, בבחינת יש ודבר בפני עצמו; ו"קרו ליה אלהא דאלהיא"¹⁴, שתופסים מקום לעצמם. וקבלתם הוא רק "מאחורי העור דנוקבא", דהיינו בחינת צירופי אותיות דרך נקבי העור, דהיינו בחלל ומקום ריוח שבין צירוף לצירוף¹⁵ בו פנודע.

והנה כתיב (עובדה א, ד): "אם תגביה פנשך בו", שהן מגביהים את עצמם בחוצפה וגסות הרוח בו. וענין חוצפה זו למעלה – היא שרוצים לינק מאור אינסוף ברוך-הוא שלא על ידי הקדושה שהיא המושכת הבטול הנמשך על ידי ישראל – כי מזה אין להם יניקה, רק "מאחורי העור דנוקבא";

אלא רוצים שיושפע להם אור אינסוף ממש, שלפניו "כחשכה פאורה" – שאין בחינת הבטול תופס מקום כלל לפניו, ו"אם צדקת בו"¹⁶, וגם "שקמית [..] היא בהיכלי מלך", ומישם יהיה להם יניקה שלא יצטרכו לקבל דרך הקדושה, דרך נקבי העור בבחינת שערות וצפרנים בו.

רק "משם אורידיך גאם הוי"ה" (עובדה שם): כי הוי"ה הוא בחינת השתלשלות, צמצום והתפשטות בו, בבחינת "עקודים, נקודים"¹⁷ בו; ו"מישם אורידיך", שעל פי סדר ההשתלשלות וצמצום להיות נמשך פנימיות בו – אין אור אינסוף ברוך-הוא שורה אלא במו שבטל בו.

והנה המושכה זו היא על ידי אתערותא דלתתא מבחינת יעקב, שהוא המשיך "עקודים, נקודים בו". דהיינו שיהיה צמצום אור אינסוף דרך הקדושה דוקא על ידי בחינת בטול בו. ולכן "ויאבק איש עמו", שרצה הס"מ להגביה פנשך בו.

(20) "אף צריך עיון מהנהגות לדבור המתחיל "תער השכירה", מהרמ"ו, שיש בעשיה לעומת זה גם נגד עתיק יומין. ומהנהגות לדבור המתחיל "ומיפליגי במתיבתא דרקיע" מענין ד' מיני גנעים, שנעע היפך הענין. ויש לומר כי רבינו ז"ל חולק בזה על הרמ"ו וצריך עיון גדול. – ספר הפאמרים תרכ"ט עמוד יא. וראה אור התורה פרשת זכור עמוד א'תשעה).

(21) (זהר חלק ב סקודי רנב, ב).

(22) (ראה פירוש רש"י על הפסוק).

(23) (תקוני זהר בהקדמה, פתח אליהו" ז, א).

(24) (פייט בתפלה נעילה על פי ברכות כט, ב).

(13) (עולם התפודים. זהר חלק א כב, א).

(14) (וקוראים לו אלוהי האלוקים. מנחות ק, א).

(15) (ראה מאמרי אדמו"ר תקן תפס"ה חלק ב עמוד תתמו. תורת חיים וארא חלק א נה, ד ובקמן שם).

(16) ("מה תקן לו או מה פינוד יח". איוב לה, ז).

(17) (וצא לא, ג יב. ראה עין חיים שער ו (שער העקודים) בתחלתו).

(18) (נסמן לעיל י, ג).

(19) (בראשית רבה פרשה מו, ג. וזה חלק א רי, ב. חלק ג קכב, א).

אחרון", שהמלכות הוא פתח - אָנִי אוֹתוֹת אֲרִי³¹ ("וְהַחֲכֵמָה מֵאִין תִּמְצֵא" (איוב כה, יב), כי אִין הוא בחינת פתח), הוא פתח, שהוא הממוצע בין המאציל לנאצילים להיות מאין יש. ולכן יש פתח זה גם להמלכות - הוא בחינת עפר - להצמיח כל צמח האדמה בגשמיות. וגם ברוחניות יש פתח להמלכות שהוא סוף המדרגות, מקור אתערותא דלתתא, להיות אתערותא דלעילא, להמשיך אור ה' ספירות כו'.

מה שאין בן אבן הוא "דאשתאר מן נורא"³², כמשל העצים שדולקים באש, שהאש שואב יסוד אש, רוח, מים שבתוכו ולא נשאר אלא יסוד העפר שהוא האפר, ואפר זה הוא אינו מצמיח כמו עפר (שמצמיח מעצמו, אלא זורעין בו ומצמיח. שלכן הוא פשר לכסוי תדם³³).

כך על דרך משל, מלכות דקליפה היא אחר גמר כל הביורים. שעיקר היות הקליפות הוא על ידי שכירת הפלים. ומה שנבחר תחלה, היותר מוכרח, הוא נעשה אצילות, והנשאר נעשה בריאה כו', עד שהמדרגה התחתונה, סוף כל הביורים, מה שאי אפשר עוד לברר, שם הם הקליפות; ולא נשאר בהם אלא חיות מועט כמו אבן, ששזורעין בו על כל פנים מצמיח. (ומכל מקום אינו כמו עפר שמצמיח מעצמו ואם זורעים בו מצמיח בו כהנה וכהנה).

וחיות הנה הוא גם בן רק בזמן הגלות, אבל לעתיד לבא - "ואת רוח הטומאה אעביר כו'" ולא יהיה להם חיות מפל וכל³⁴.

ועל זה אמרו רז"ל³⁵: "העלו אבן עד פסא הכבוד", היא מלכות דאצילות, שגם בחינת "אבן" נתפלל

קצרה" פירוש: שפשהדעת מתקצר ומתצמצם בבחינת מוחידיניקה, אזי נעשו "צרכי עמך מרובים" - רבים ונפרדים, ו"לתאוה יבקש נפרד כו'" (משלי יח, א).

ואף על פי כן (פרשתנו לב, כו): "וירא כי לא יכול לו": מפני שעקב הוא י'עקב²⁵, היינו הארת יסוד אבא, שהוא שרש האצילות. שעקב הוא שהמשיך כל בחינת "עקודים, נקודים כו'" שהיו תחלה תחת ממשלת לכן.

"וילבן שתי בנות" (יצא כט, טו) - לאה ורחל, ועקב הפכם לקדושה כו'. ונמשך גם במדותיו בחינת בטול ממוחידי דאבא. ולא יכול לנוע רק בכף הירד²⁶, שהיא השפעה שממנו ולחיון, ששם הארת הבטול מועטת. בנודע²⁷ שפלויות מבשלין הורע, שנעשה גשמיות כו'.

וכה טעה הם"מ: שפסבור שעקב אינו אלא מרפכה לחג"ת, אבל באמת שרש יעקב ו'יסודתו בהררי קדש"²⁸ - חכמה עלאה, יסוד אבא, מוחידיפרון כו'.

והנה מלחמה זו היא ב'זה לעומת זה" בבחינת דכר דקליפה שפגוד ו'א. ועל דרך זה יש "זה לעומת זה" בבחינת מלכות דקליפה כו'.

וזהו ההפרש שבין עפר לאבן שנוצר בזהר²⁹:

פי הנה ד' יסודות - אש, רוח, מים, עפר - העפר היא תחתונה שפבולם; ואש, רוח, מים הם הגבוהים יותר. ואף על פי כן, פולם אין מצמיחים פירות, רק "תכל הנה מן העפר"³⁰ (קהלת ג, ב). והמעם, פי העפר הוא מבחינת מלכות. "ומן העפר אשר יהיה בקרקע המושפן" (פסוקר ה, יז). ובקדושה היא בחינת התפללות. ו"נעוין תחלתן בסופן" דייקא.

וכנודע מה שכתוב (ישעיה מה, ו): "אני ראשון ואני

(25) (ראה קהלת יעקב ערך ישראל. נסמן לעיל כה, ג).

(26) "וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו, ותקע פך ירד יעקב בהאבן עמו". פרשתנו לב, כו).

(27) (ראה חז"ל רנו, א. פרדים רמונים ש"ח פכ"ד. מכו"ש ש"ג ח"ב פ"ו. וראה תניא אנה"ק סס"ו. ביאורי תוהר שלח קפט, א. אוח"ת שלח ע' תצח).

(28) (תהלים פו, א).

(29) (פרשתנו תלק א דף קע, א): "ואבן איש עמו, מאי ו'אבן? (גלוין: דאמר רבי יהושע בן לוי מלמד דסליקו אבן בתגליהון עד פורסי יקרא. פתיב קבא "בהאבן עמו", ובתיב (נחום א, ג): "אבן רגליו", והוא מלאך שרו של עשו הנה, ואהו ספאל. גנין כך, דינו הוא ששעלה אבן דרגליו עד פסא הכבוד, שהוא מקום המשפט").

רבי שמעון אמר: מן אבן. אבן טפל לעפר, מה בין עפר לאבן? דא אבן דאשתאר מן נורא ולא עבר איבין (פעלמיו) עפר - דכל איבין נפקי מניה).

(30) (המשך תוהר שם: "ומההוא עפר כל איבין וכל טיבו דעלמא נפקי מניה. וביה אתעבירו כל עובדין דעלמא כמה דכתיב: "הפל הנה מן העפר ותפל שב אל העפר". ותנינן: הפל הנה מן העפר ואפילו גלגל חמות. אבל אבן לא עביר פירין ואיבין (לעלמא) לעלמיו, ובגין כך "ואבן איש", דאתיא בההוא אבן ויריב עליה, גנין לטוריא ליה לעקב").

(31) (ראה מאורי אור אור א סוף פ, ס).

(32) (שנשאר מהאש. וזה שם).

(33) (חולין פ, ב, ובתוספות שם בדבור המתחיל מצינו).

(34) (המשך תוהר שם: "עד עלות השחר, דאתעבר שולטנותיה ואתחלה. וכך הוא לומא דאתי, בנין דגלותא השתא כלילא דמיא, ואהו ליליא. ושלטא הווא אבן על ישראל ואינון שכיבי לעפרא (אחררא). עד דיוסתילק נורא ותנהר וקמא וכדון ישלטון ישראל, וחרון וקרהיב מלכותא דאינון קדישי עליוני").

(35) (חולין צא, א. וזה שם).

למעלה על ידי הבורור של יעקב; כמו שפאשר ויאבק איש עמו" - גם יעקב נתחזק ויברר ממנו.

ועל דרך זה מתברר גם האבק במלחמת "זה לעומת זה" דנוקבא. וכמו שכתוב בזהר על פסוק (ואתחנן ג ה) "בכל לבבך" - פב' יצריך³⁹, דא הוא רוא כו'⁴⁰.

(ו'העלו" - לשון רבים, לפי שהבורור היה על ידי שניהם, יעקב הוא המבקר וס"מ הוא המתברר כו').

והאבק - הוא מלכות דקליפה, עלה עד פסא הפכוד - מלכות דקדושה, שמכחינת מלכות הוא שמשלתלשל "מעולם ועד עולם" עד מלכות דעשייה להיות מקור האבק, פי "משם יפרד כו". פי ז"א ונוקבא דקליפה נגד ז"א ונוקבא דקדושה. והבורור הוא - להיות מלכות דקליפה נכללת במלכות דקדושה, וז"א - בן ז"א דקדושה כו' :

וכמו שחבק הם"מ ידיו - חסד וגבורה - על גופו של יעקב, כך חבק ידיו יעקב - חסד וגבורה שלו - על גופו של ס"מ. פי כן דרך המתאבקים במלחמה. וכך הוא דרך מלחמת היצר הרע, כמאמר רז"ל: "לעולם ירגזו כו"³⁶. ולכן גדול פח התשובה (פי הבורור היינו ענין תשובה כו). ו"במקום שפעלי תשובה כו"³⁷, ד"משכין ליה בחילא יתיר כו"³⁸. והיינו מלחמת "זה לעומת זה"

(39) (פרכות פרק ט משנה ב).

(40) (ראה זהר חלק ב וארא כו, ב. לקושי תורה הקת נח, ד).

(36) (אדם יצטרוב על יצירהרע. פרכות ה, א. זהר חלק א מקץ רב, א. חלק ג פרקוטי קי, ב).

(37) ("עומדים - צדיקים גמורים אין יכולים לעמוד". פרכות לה, ב).

(38) (ממשיכים עליהם ככה יתר. על פי זהר חלק א תי שרה קכט, ב).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

והוא בחי' אה"ר העליונה הכאה מלמעלה למטה על נפש האדם מצד עצמו' אלקות ממש שלא ע"י אתעדל"ת כלל וכלל שהוא גבוה הרבה מאה"ר זו שבאה מלמטה למעלה ע"י בחי' מ"ר הנ"ל הגם שהוא ג"כ בלי גבול כאהבת בכל מאדך אבל אין לה ערך כלל לגבי אה"ר דמשפיע אל המקבל מלמעל' למטה שז"ש וימינו תחבקני שזוהו בבחי' א"ס ממש שאין אתעדל"ת שמצד המקבל יוכל להגיע לשם כלל כמו אה"ר אהבתנו אה"ע כו' שזאת האהבה היא בבחי' מקף על הנשמה מראשה לרגלה וכמ"ש (ש"ה ה, ג) וימינו תחבקני כאדם שחובק את בנו לבלתי יפרד ממנו לעולם וד"ל והו כי ההרים ימושו כו' וחסדי מאתך לא ימוש כו' פי' הרים הן האבות שבאים בבחי' העלאה בהתפעלות התשוקה האלקית בסדר ומדרגות ע"פ השגת אלקות בכאו"א לפום שיעורא דיליה וכלותם הן האבות שנק' הרים כמ"ש שמעו הרים כו' ויש מדות שלמעלה מן השכל והוא ברצון ותענוג וגם למעלה מן הרצון כו' וכל ההרים ימושו (וכמ"ד תמוה זכות אבות) והיינו גם מדות שבאים ע"י התגברות דמ"ר הנ"ל שמעלין לנפש וכמ"ש ויגברו המים כו' ויכסו כל ההרים שנתבטל גם המדות שבשכל ולמעלה מן השכל ט"ו אמה

(מו) וזהו כי כאשר נשבעתי מעבור מי נח עוד על הארץ כן נשבעתי מקצוף עליך ומנער כך. דהנה מבואר למעלה בענין מי נח שנק' נייחא דרוחא שמעלין לנפש כו' וזהו בחי' העלאות הברורי' דרפ"ח שנפלו בנוגה כו' כעליות ו' ימי המעשה בשבת בבחי' או"ח שנק' שבת תתאה כנ"ל אבל לע"ל הנה יבוער רוח הטומאה מן הארץ מצד עוצם בחי' גילוי אור העצמות דא"ס ב"ה וכמ"ש ונגלה כבוד הוי"ה וראו כ"ב כו' וכתוב ומלאה הארץ דיעה את ה' כו' וע"כ א' ואת רוח הטומאה אעביר (בעצמו) כו' ולא יצטרך אז לטהר את הארץ ע"י מ"ר דבחי' מ"ע דבחי' התוהו שנק' מי נח כי יהיה בחי' נייחא דרוחא שמצד העצמות בבחי' גילוי אור עצמותו ממש למטה כמו למעל' ממש וזהו כאשר נשבעתי מעבו' מי נח עוד על הארץ לטהרת הארץ כו' כמו"כ נשבעתי מקצוף עליך כו' שיתבטלו ג"כ בחי' שיעבוד מלכויות הנק' מ"ר שהן מטרדות הפרנסה שמעלי' ומטהרים לנפש כנ"ל ואעפ"י שעי"ז תתעלה הנשמה למעלה ממדרגתה והוא כמו בחי' אהבת בכל מאדך בלי גבול ממש שא"א שתגיע הנפש במדרגת שרשה שאינו אלא ככל נפשך כו' כידוע אבל יש בחי' אה"ר וגדולה שלמעלה גם מבחי' אהבה זו דכל מאדך

מגיע לשם כלל רק אה"ר הבאה מלמעלה למטה מצד עצמות המשפיע שהוא עצמות החסד דא"ס ב"ה כמ"ש וחסדי מאתך כו' כנ"ל זהו ענין נח ה' שא' נח איש צדיק תמים כו' שהוא בחי' צדיק עליון שנק' איש צדיק תמים כו' (אבל נח הא' שהוא בחי' התקשרות דמקבל במשפיע נק' צדיק תחתון) והוא בחי' פנימית יסוד אבא שמלוכש ביסוד אימא שהוא תיבת נח וז"ש את האלקים התהלך נח שזהו ירדת אור דצ"ע בצ"ת תמיד כמ"ש במ"א. ומ"ש אלה תולדות נח כו' הן ג' מיני אהבות דכל לבבך בשני יצרך דוקא וכל נפשך וכל מארך שבאים מלמטה למעלה בבחי' התקשרות דמקבל למשפיע שנק' צ"ת שהוא נח הא' נייחא דרוחא ממש כנ"ל והן ג' מדרגות דאבות חג"ת כו' שנק' הרים כנ"ל ושרשם ג' גווני קשת דיסוד אבא וזהו ויולד נח כו' ואח"כ א' דתולדות נח הללו באים גם הן רק מאור אה"ר העליונה דמשפיע במקבל שנק' צ"ע וכמ"ש ונח מצא חן אותיות נח שהוא בחי' חסדים הנ"ל שיתגלו לע"ל וז"ש נח איש צדיק תמים היה בבחי' העלם דעצמות שנק' דורותיו כמו קורא הדורות מראש ובא לידי גילוי מן ההעלם בכל דור ודור כמ"ש אור זרוע לצדיק כו' כמ"ש וימינו כו' כנ"ל וכן א' כי צדיק ה' צדקות אהב וז"ש את האלקים שהוא בחי' המל' או בינה אלקים עילאה התהלך נח לשון עבר ולשון הווה שמתהלך בתמידות לחבר ולקשר לכנ"י למעלה וד"ל:

כו' גם אהבה זאת דע"י מ"ר שנק' אהבת ככל מארך יהיה לה ביטול אבל חסדי מאתך כו' פי' חסדי בחי' חסד ואה"ר דעצמות אור א"ס ב"ה הבאה מלמעלה למטה זה אין לו ביטול לעולם מצד שעצמות המאציל הוא נצחי ואין לו הפסק וכך מדותיו אין להם ביטול והפסק לעולם ולע"ל יתגלה אור אה"ר זאת שבאה מלמעלה למטה בלי אתדל"ת כלל שנק' חסדי ממש וגם בזמן נח ה' מאיר מאור אהבה וחסד זה כמ"ש ונח מצא חן כו' והוא מ"ש ותלך התיבה כו' ויסגור ה' בעדו הוא בחי' מקיף דחסד העצמות ממש הנ"ל וד"ל: (יז) וזהו אלה תולדות נח נח איש צדיק כו'. ב' פעמים נח הללו היינו ב' מיני נייחא דרוחא הנ"ל בחי' שבת תתאה ושבת עילא' וכתרגום וישבות ונח כו' וניחא דרוחא דשבת תתאה הוא ענין השביתה מן המלאכה ולמעלה היינו בחי' הבוררים דרפ"ח כו' ולמטה זהו בחי' העלאת הנה"ב ע"י מ"ר שנק' מי נח נייחא דרוחא מצד יתרון האור מן החשך דוקא ע"י תשובה אמיתית ומרירות שמחמת הריחוק דטרדות הפרנסה כנ"ל עד שגיע לאהבה דכל מארך בלי גבול כנ"ל שלמעלה מאהבה דכל נפשך לפי ערך מקור חוצבה כו'. ונח ה' הוא בחי' שבת עילא' ונק' נייחא דרוחא שלא מצד השביתה מן המלאכה אלא בבחי' מנוחה לחיי העולמים בבחי' מנוחה עצמית שזהו למעלה מן הבוררים והעלאות דמ"ר כו' ואין אתדל"ת גם באה"ר דכל מארך

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - להבין ענין פסח ומצה

בחי' החכמה שממנה נתהוו היינו ע"י המשכה והשתלשלות מח"ע וזה א"א למוח להשיג על בוריו שמחכמה יתהוו נשמות כו' או השמן ומים, הרי אין מהות הח"ע מושג כלל, כי באמת אין שכל אנושי מערך זה כלל, כי הרי מקור התהוות שכל אנושי הוא רק בבחי' יש מאין מכלים דעשי', ועשי' לגבי יצי' אין ערך וכן יצי' לגבי בריאה ובריאה לגבי אצילות רק שע"י פרסות שהוא צמצומים והעלמים רבים שמתצמצם אור ושפע החכמה דאצילות מתהוו ממנה חכמה אנושית, וע"כ אינן ערך זל"ז כלל שהח"ע תחי' מאין ליש משא"כ השכל אנושי, וזהו לא בחכמה ידיעה שאינה מערך חכמה שבנברא' הנק' חכמה ידיעה, לכן הרי א"א להשיג בחכמה האנושי' מהות חכמה עליונה ית' רק

ד. וע"פ משל זה בנפש האדם איך שאפילו השכל שבאדם ממש אין האדם משיג מהותו כנ"ל משא"כ הדבור שהוא השגת המהות, יובן היטב ענין ההפרש בין השגת החכמים להשגת הנביאים, שמה שידעו המקובלים ואפי' הרשב"י ע"ה, אף גם בענין ע"ס דאצי' ענין חכים ולא בחכמה ידיעה ע"ד דוגמא, היינו רק ידיעת המציאות שידע שיש בחי' חכים ולא בחכמה ידיעה, אבל לא השיג מהות אותה חכמה מהו, כי אין לדמותו כלל לשכל האדם לא מיני' ולא מקצתיה, שהרי החכמה שלנו איננה מהוה שום דבר כלל, משא"כ החכמה עילאה הנה החכמה תחיה שהיא מהוה נשמות כו' וכן בהשתלשלות המדרגות נתהוו מחכמה שמן ומים כידוע שהאור והמים והשמן יתייחסו כולם אל

בפע"ח שער ט"ז פרק א', שישי האריו"ל בשבת ונכנס אליו תלמידו רבי אברהם הלוי וסיפר לו האריו"ל איך שעסק עכשיו בישיבה של מעלה בפרשת כלק ובלעם כו' שאם היה דורש פ' שנים רצופים מה ששמע עתה אינו יכול להשלים, ובחי' השנה זו להשיג ברבע שעה או אפי' בשעה מה שצריך זמן לבאר זה פ' שנים בודאי אינה כלל ממין השנה דשכל אנושי, אך הענין כי הרשב"י והאריו"ל מה שאמרנו שלא הי' להם רק ידיעת המציאות היינו בבחי' י"ם דאצי' שבכ"י ע' משא"כ הנביאים השיגו אצי' שבכ"י כנ"ל אבל הרי היו רשב"י והאריו"ל בעלי רוה"ק וא"כ השיגו מהות אורות היצי' עצמן השנת המהות, שהשגה זו ג"כ אינה מערך שכל אנושי כנ"ל ששרש השכל אנושי נתהווה מאין ליש מכלים דעשיה. ולפ"ז נ' הגם בידיעת המציאות בי"ם דאצי' וע"י וא"ק, יש חילוק גדול בין רשב"י והאריו"ל לשאר מקובלים. דעם היות שנת' דשם אין להם רק ידיעת המציאות ולא השגת המהות מ"מ י"ל שהם יודעי' המציאות ד"ם דאצי' וע"י וא"ק, ע"ד שידוע מציאות זה בעולם היצי' שעד שם משיגים הם המהות כנ"ל הלכך כמו שידוע שם מציאות אצי' וא"ק כנ"ל ע"ד"ז ממש ידעו הרשב"י ואריו"ל. משא"כ השגת שאר המקובלים וידעתם המציאות הוא בידיעה שבעשיה הגשמיות שאינה ערוך אפילו לחכמה הרוחני' דעשי' כנ"ל שנתהווה משם מאין ליש מכש"כ שאינה ערוך לי"ם דיצירה כו'. ועפ"ז יש לפרש מאריו"ל אם הראשונים כמלאכים אנו כבני אדם כו' וידוע דהמלאכים הם בעולם היצירה ולפי שרוב בעלי רוה"ק השגתם ביצירה לכך אמר אם הראשונים כמלאכים:

מציאותה בלבד (והא דמבואר במשל אות ג' שאפי' החכמה שבאדם אינו משיג מהות' א"כ למה אמר כאן דדוקא חכמה דאצי' הוא שאין מושג מהותה, דמשמע דחכמה אנושית מושג מהותה. ג' דלעיל כוונתו על מהות כח החכמה המלוכש במוח שממנו נובעי' ההשכלות שהוא אינו מושג כלל מהותו, אבל גילוי ההשכלה מושגת להאדם המשיגה. וכאן ר"ל דאין להעריך כלל הגילוי מח"ע שהוא מערך וסוג השכל אנושי כי באמת לא מיני' ולא מקצתיה כנ"ל) ועד"ז השיג רשב"י ע"ה מה שהשיג בבחי' אצילות ואפילו למעלה מהאצי'. וכל אלה לא נפלאו גם ממרע"ה ופשיטא הוא. אבל מ"ש שמרע"ה היתה נבואתו רק בנהי"מ דאצי' שבכריאה היינו בבחי' השגת המהות שבחי' זו השיג מהותם ממש עם בחי' אור הבינה ואחוריי' דאבא שבנהי"מ דאצילות, וכזה השיג ישעי' בכריאה וז"ש ואראה כו' שרפים עומדים ממעל לו ונודע שהשרפים הם מעולם הבריאה, והוא למטה מהשגת מרע"ה כנ"ל ויחזקאל ביצירה כו', הכל השגת המהות ממש והוא ע"מ באדם כמו שמושיג מהות הדבור שלו כנ"ל שהיא השגת המהות ולא ידיעת המציאות לבד:

ה. (ו'נ' דבידיעת המציאות ג"כ ודאי יש לחלק דהנה נת' שהרשב"י והאריו"ל לא השיגו המהות רק ידיעת המציאות, וא"כ לכאורה מאי נפקא מינה בין השגתם להשגת שאר המקובלים שרואים ג"כ כתוב בזהר וע"ה הסודות שבפרצופי' עליוני' דע"י וא"ק כו' ובודאי הריחוק ביניהם בהשגה סוד אחר כרחוק שמים מארץ ועוד דהא מבואר

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

שלוש רגלים תחוג

שהגלות ככל נק' ג"כ בשם זריעה, וזהו זרובבל שהיא בחי' זריעה והיינו שהיא בחי' ירידה וביטול עצמותו, אך ע"י זריעה זו נעשה אח"כ צמיחה בתום' וריבוי יותר, והיינו שע"ז נעשה גילוי יותר וכמ"ש ברוך ה' אלקי ישראל מן העולם ועד העולם מעלמא דאתכסי' לעלמא דאתגלי', והפי' הפשוט הוא מעוה"ז לעוה"ב והיינו שע"י בירור שבעוה"ז שהוא בחי' זריעה ע"י"ז נעשה המשכה מעלמא דאתכסי' לעלמא דאתגליא, ושרש של שני העולמות הוא ב' שמות הוי' וכמ"ש ויקרא הוי' הוי' שהוא המשכה שלא ע"פ סדר השתלשלות כו' שזהו בחי' הצמיחה כו'.

ג) ומעתה י"ל למה הוקבעו המועדים על זמן התבואה דוקא, הענין הוא דהנה כתי' קדש ישראל לה' ראשית תבואתה. ולהבין למה נק' ישראל בחי' תבואה ראשית תבואתו, הענין הוא דהנה כתי' וזרעתי' לי בארץ והיינו שכמו שהזריעה הוא שזורעין גרעין בארץ ונרקב ועי"ז נעשה צמיחה בתום' וריבוי כי כלום אדם זורע סאה אלא להכניס כמה כורין, וכך ישראל נק' בשם זריעה וכמ"ש אור זרוע דהיינו שירדו למטה בגוף ונה"ב המעלים ומסתיר על קדושת ה' שהוא רקבון וביטול שאין לה גילוי אלקות כמו שהי' מקודם שירדה למטה שהיתה נהנית מזווי השכינה, וזהו

עזבוני קאי על התורה שנק' אבי ואמי כמשארז"ל ע"פ שמע בני מוסר אביך זו תושב"כ ואל תמוש תורת אמך זו תושבע"פ, ולכן כשפגם בחומ"צ אזי אבי ואמי עזבוני, אמנם ע"י התשובה וה' יאספני, כי שאלו לחכ' חוטא מה עונשו א"ל הטאים תרדוף רעה, שאלו לנבואה בו' לתורה אמרה יביא אשם ויתכפר לו, אמנם הקרבן הוא רק על השוגג, שאלו להקב"ה אמר יעשה תשובה ויתכפר לו הה"ד טוב וישר ה' על כן יורה הטאים בדרך, וזהו וה' יאספני וע"ש זה נק' חג הסוכות חג האסיף היינו אחר שנתאספו כל הניצוצו' ע"י התשובה דר"ה ויוהכ"פ, וזהו באספך את מעשיך היינו לאסוף כל המעשים ע"י התשובה ונמצא מתורץ מה שהמועדים שהם מועדי הוי' הנה הם ע"ש התבואה שהוא בחי' ישראל הנק' תבואה ראשית תבואתה בו'.

והנה עיקר הצמיחה יהי' לע"ל וכפי' הפשוט מעוה"ז לעוה"ב שלע"ל יהי' בחי' הצמיחה הנ"ל, אך ברגלים נעשה ג"כ מעין צמיחה זו, וזהו שהרגלים נקבעו' על זמן גמר התבואה לפי שהרגלים הוא בחי' צמיחה, וזהו את חג המצות תשמור למועד חדש האביב, פי' אביב הוא ל' חיבור מל' רו"ל קישות שהתליעו באיבי' שפי' במחובר, וכך חג המצות הוא בחדש האביב שבו יצאו ישראל ממצרים ונתחברו להקב"ה ונעשו בחי' אביב היינו חיבור אב עם י"ב, אב הוא בחי' כי אתה אבינו, י"ב הוא בחי' י"ב שבטים, וחג הקציר הוא חג השבועות שהוא בזמן קציר חטים הוא בחי' מ"ת שחטה הוא כ"ב אתון דאורייתא, וחג האסיף הוא חג הסוכות שהוא בחי' תשובה להיותו אחר ר"ה ויוהכ"פ שהם ימי התשובה ולכן נק' חג האסיף ע"ש הפסוק וה' יאספני, כי אבי ואמי

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המשך תער"ב ~

והי' עקב תשמעון, שבת פרשת עקב, תער"ג

הנשמות אופן ירידתם למטה הוא בבחי' התעלמות הכחות שלה בו'. והיינו לפי שהכוונה בירידת הנשמה למטה הוא בכדי לברר ולתקן את הגוף ונה"ב, ואופן הברור הוא בדרך מלמטלמ"ע שזהו דוקא ע"י התעלמות הכחות דנה"א בנה"ב בו', וכידוע המשל מכלי ההגבהה הנק' ליווער שצריכים להעמידו תחת המשא דוקא ואז מגביה את המשא, וכמו"כ בכדי לפעול הברור כנה"ב זהו דוקא ע"י התעלמות הכחות דנה"א בנה"ב שעי"ז הוא הברור בו', והיינו שע"י היציאה היינו ההתגלות דכחות הנה"א עי"ז גופא פועל הברור כנה"ב בו', וגם לאחר שנתגלו הכחות דנה"א אופן הברור הוא בדרך התלבשות כנה"ב וכידוע הענין, וזהו ע"י ההתעלמות שהי' בתחלה דהיינו דאופן ההתלבשות שלו הוא בבחי' התעלמות ע"כ העבודה אח"כ היא ג"כ בבחי' התלבשות בו', ולכן בתחלת העבודה שהכחות הם בהתעלמות דכ"ה בכ"י דבתחלת היום הכחות דנה"א הם בהעלם בו', וכמו בגשמיות בעת השינה הרי כחות הנפש הם בהתעלמות ומה שבהתגלות הוא הגוף, דבעת שהוא ער הרי ההתגלות דכחות הנפש הם יותר מהגוף (אדרבה או נראה ביטול הגוף אל הנפש בו'), משא"כ בעת השינה הגוף הוא בהתגלות והכחות הן בהעלם בו'. וכמו"כ הוא בהעבודה הן בכל יום והן בתחלת העבודה שהכחות דנה"א הן בהעלם

קעו) והנה המשכה זו הו"ע לימוד התורה לשמה לשם התורה בו', דבעסק התורה יש ב' אופנים, דהנה ארו"ל מעיקרא כי עבד אינש אדעתי' דנפשי' עבד והוא לקשר נפשו ע"י התו', וזהו כפי' הפשוט דישאל מתקשראין באורייתא ואורייתא בקוב"ה שע"י התו' מתקשרת הנשמה באלקות בו', והו"ע לימוד התורה שקודם התפלה שזה מסייע לעבודה דתפלה דבכדי שיהי' התעוררות אהוי"ר בתפלה ה"ז ע"י הקדמת התורה בו', ועסק התורה אז הוא לקבל מאור התורה והיינו להאיר נפשו באור התורה להיות התגלות הכחות דנה"א בו'. דהנה אופן התלבשות הנשמה בגוף ונה"ב הוא שהכחות דנה"א מתעלמים בהכחות דנה"ב, ואינו דומה לתומ"צ דאופן הירידה שלהם הוא בבחי' התגלות אלקות גם כמו שירדו למטה ונתלבשו בדברים גשמו' בו', וכמו המצות שנתלבשו בדברים גשמו' (שהרצה"ע בהם בלי הסתר פנים בו' כמו"ש בסש"ב), וכן התורה שירדה למטה ונתלבשה בענינים גשמו' בו', הרי מ"מ הם בבחי' התגלות אלקות בו', דכן הי' במ"ת שהי' גילוי אוא"ם ממש למטה וכמו"ש וירד ה' על ה"ם, ומש"נ במ"ת הרי נאמרו ענינים פשוטים וגשמו' בו', וכמו"כ הוא כללות התורה המלוכשת בענינים גשמו' מאיר בהם גילוי אוא"ם בו', הרי התו' ירדה למטה בבחי' התגלות אלקות בו', משא"כ

נשגב לבדו כו', ורק הודו הוא על או"ש כו', ה"ז רק הארה
 לבד שבוה הוא עסק ההתבוננות שלו כו'. אבל מ"ש וירם
 קרן לעמו זהו רק מה שע"י תומ"צ נמשך בחי' העצמות כו',
 שע"י הוא שנעשה החיות והיוקר בהמצות כו', שהרי גם
 ע"י ההתבוננות נעשה חיות ויוקר בקיום המצות וכמ"ש
 בסש"ב והמקיימן באמת הוא האוהב כו', וכאן הוא שהיוקר
 הוא מצד המשכת העצמות שבתו' וכן במצות כו'. אבל לא
 בזה הוא עסק ההתבוננות כ"א בהאור השייך אל העולמות
 כו', הרי בחי' גילוי האור שמאיר בתפלה הוא רק האור
 השייך אל העולמות כו', וע"י התו' נמשך בחי' עצמות א"ס
 כו'. וגם הביטול בזה הוא באופן אחר וכמ"ש בסש"ב פל"ה
 דנשמת האדם אפי' צדיק גמור עובר ה' ביראה ואת'
 בתענוגים אעפ"כ אינה בטלה במציאות לגמרי כו'. והנה
 כשהאדם עוסק בתו' אוי נשמתו כו' נכללות באוא"ס ב"ה
 ומויוחדות בו ביחוד גמור כו', וע"כ ע"י עסק התו' הוא
 ממשך גילוי אווא"ס בתורה כו', שא"ז להאיר נפשו כו'
 (והיינו גם לא בחי' המשכת האור המתעורר ע"י התפלה או
 כעין קבלת שכר כו'), כ"א ע"י עסק התו' והתקשרותו באור
 התו' נמשך המשכת אווא"ס בתו' כו', והיינו דעסק התו' שלו
 אינה בכדי לרוות צמאוננו כמו באופן הא' הנ"ל שהכוונה
 בעסק התו' הוא לרוות צמאון הרצוא שבתפלה כו', דהגם
 שבתפלה ה' בבחי' קירוב כו', הרי א"ז בבחי' גילוי ממש
 כנ"ל, והגילוי הוא ע"י עסק התו' שאח"כ כו', הרי דענין עסק
 התו' בזה הוא לרוות צמאוננו כו'. משא"כ באופן הזה אינו
 בכדי לרוות צמאוננו רק להמשיך גילוי עצמות אווא"ס למטה
 כו', וא"ז האור שמעורר בתפלה (ע"ה שזהו ג"כ ע"י הקדמת
 התפלה דוקא, רק שהקירוב והדבקות דתפלה אפי' בבחי'
 אה' בתענוגים כו' אינו בבחי' האור העצמי הזה, לפי שבוה
 אינו שייך התבוננות והשגת השכל איזה שיהי' כו', כ"א
 שע"י הקדמת העבודה האמיתית דתפלה נותנים זה בדרך
 מתנה בתו' כו', וכמו שנת"ל פקע"ד ועמשית"ל פ'), וכל
 ענינו בעסק התו' הוא להמשיך המשכת העצמות למטה כו',
 וכן משמע בר"מ פ' פנחס דרכ"ב ע"ב בענין שרודו ה' מחבר
 תו' שלמע' בהקב"ה והיינו שהמשיך תוס' אור בתו', וקאמר
 שם שו"ע איזה חסיד המתחסד עם קונו כו', דמבו' בסש"ב
 פ"י שו"ע ליחדא קוב"ה ושכינתו' בתחוננים כו'.
 קיצור. והו"ע לימוד התורה לשמה, דמעיקרא אדעת'
 דנפשו עביד לקשר נפשו באלקות ע"י התורה,
 דהנה הנה"א מתעלם בהנה"ב (לא כמו תומ"צ בגשמות
 שהן בלי הסתר פנים), מפני שהכוונה היא שיהי' הברור
 בדרך מלמטלמע', וההתגלות הוא ע"י התורה, עוז ותושי'
 וז"ע לימוד התורה שקודם התפלה, ואחר התפלה הוא לימוד
 התורה לשמה שממשיך אווא"ס בתור' ומתקשר ומתייחד
 בזה, והתחדשות ההתקשרות בתורה על התפלה הוא

כו', והתגלות הכחות הנה"א הוא ע"י התו' כו', וכידוע
 שהתו' נק' עוז ותושי' שמתשת כח הנה"ב ונותנת כח ועוז
 לנה"א כו', וע"כ בתחלת עבודה ככ"י צ"ל תחלה עסק התו'
 שמתשת את הנה"ב ומסירה ההעלמות וההסתרים וגם
 נותנת כח בנה"א להיות התגלות כחותיו בהשגה והתבוננות
 ובהתעוררות אהו"ר כו'. וכאשר התפלה היא כדבעי
 בהתגלות הנה"א ובהתקשרות באלקות, אזי העסק התו'
 שאחר התפלה הוא בהתקשרות נפשו בתו' בחכ' ורצונו ית'
 וממשיך המשכת אווא"ס בתו' כו', והיינו דעסק התו' שאחר
 התפלה אינה בכדי להאיר נפשו כ"א בכדי לקשר נפשו
 בהאווא"ס המאיר בתו' כו', וזהו שאחר ואהבת אומרים והיו
 הדברים האלה בד"ת הכתוב מדבר שממשיך אווא"ס בתו'
 ומאיר האור בנפשו כו', והיינו דע"י ההקדמה דאה' דובכל
 מאדך ממשיך המשכת אווא"ס בתו' ומקשר נפשו בהאווא"ס
 שבתורה שז"ע והיו הדברים האלה כו'. אך לכאורה צ"ל מהו
 ההתחדשות בהתקשרות שבתו' שהרי גם בתפלה הוא
 קירוב והתקשרות נפשו באלקות כו', וזה גופא מה שנמשך
 אווא"ס בתו' והו שמעוררים וממשיכים ע"י התפלה כו', וא"כ
 מהו ההתחדשות בהתקשרות זאת. וי"ל בב' אופנים הא'
 דבתפלה הגם שנעשה בבחי' קירוב לאלקות, מ"מ אין האור
 מאיר בנפשו בגילוי ממש כ"א ע"י התורה דתורה אור והוא
 בבחי' או"פ כו', וכפרטיות הרי התפלה היא בבחי' רצוא ע"כ
 הגם שנעשה קירוב נפשו לאלקות בתפלה א"ז בבחי' גילוי
 בבחי' התיישבות בנפשו כו', והשוב הוא בתו' כו', והגילוי
 שע"י התו' אחר התפלה הוא בבחי' תוס' אור בתו' כו'
 (והיינו דמה שמאיר לו מאור התו' דקודם התפלה שהיא
 לדעת' דנפשו' לבד ה"ז רק הארה לבד ובהתו' שאחר
 התפלה מאיר אור עצמי כו'), וזה גופא מעורר וממשיך ע"י
 התפלה רק שבתפלה א"ז בבחי' גילוי עדיין והגילוי הוא בתו'
 כו'. והאופן הב' י"ל דקירוב נפשו בתפלה הוא בבחי' אלקות
 השייכות אל העולמות כו', דההתבוננות בד"כ באיזה מדרי'
 באלקות שתהי' ההתבוננות ה"ה בד"כ באלקות השייך
 לעולמות דהיינו בבחי' הארה לבד כו', אבל בעצמות אינו
 שייך התבוננות כו', דגם ההתבוננות ברוממות והפלאות
 אווא"ס (הנק' עצמות אווא"ס כו') הכל הוא רק בהאווא"ס
 השייך לעולמות כו', אבל בעצמות אווא"ס אינו שייך גם
 ההתבוננות ההפלאה כו' וכמ"ש במ"א. והנה בפסוד"ז או'
 וירם קרן לעמו, קרן הוא המשכה עצמי' כו' כנודע, זהו רק
 מה שמחלק בין ההמשכה שבעולמות להמשכה של נש",
 דלנש"י ע"י התו' נמשך המשכה עצמי' כו', אבל לא בזה
 הוא עסק ההתבוננות שלו, דההתבוננות הוא כמ"ש קודם כי
 נשגב שמו לבדו הודו על ארץ ושמים כו' שזהו בחי' הארה
 לבד, אך שנפרש אם שהפי' דגם בחי' נשגב דהיינו גם בחי'
 הסובב הוא רק שמו לבד כו', או שהפי' הוא שגם שמו הוא

בתורה (שלמע' מההמשכה שבתפלה), והוא ביטול ויחוד גמור על אור זה לשון בריאה שהו"ע הגילוי, דהו"ע בריאה צמאנו כ"א להמשיך גילוי אוא"ס למטה, והו"ע המתחסד עם קונו.

שבתפלה אינו בבחי' גילוי והתיישבות כ"א בתורה שאח"כ, וגם י"ל שהקירוב שבתפלה הוא בהאלקות השיך להעולמות דבזה שיך התבוננות והשגה, וזהו כי נשגב שמו הודו על או"ש שזהו התבוננות, וירם קרן הוא המשכת העצמות

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

כל הנהגה - ש"פ וישלח, בסעודת שבע ברכות

ולהחיותו הוא רק הארה והארה דהארה בעלמא לכן שיך לומר על אור זה לשון בריאה שהו"ע הגילוי, דהו"ע בריאה שהוא גילוי. וזהו אשר ברא כו' חתן וכלה, דהנה אי' באבודרהם דברכת אשר ברא ששון ושמחה כו' היא ברכת השבח וההודאה שנותנים שבח להקב"ה שברא חתן וכלה למטה בעולם העשי' כדוגמת מדרי' חתן וכלה כמו שהם למעלה, ולא עוד אלא שע"י השמחה שמשמחים את החתן וכלה שלמטה מעוררים בחי' חתן וכלה שלמעלה, והראי' ממה שארו"ל כל הנהגה מסעודת חתן ומשמחו זוכה לתורה שניתנה בח' קולות, ולכאורה מה שיך לומר דעי"ז שנהנה מסעודת חתן ומשמחו זוכה לתורה, דהלא תורה היא ידיעה והשגה וצ"ל כלי לזה שיהי' בעל הבנה ובעל השגה, אבל מי שאינו כלי לזה איך אפשר לזכות לתורה, אך הענין הוא, דהנה זכות הוא ל' זכות ובהירות, ריין קלאר, וזהו דאם משמחו זוכה לתורה, שהפ' הוא דהתורה שלו היא זכה ובהירה, וכמאמר זכה נעשה לו סם חיים, ולא זכה נעשה לו סם המות, דכאשר תורתו מגושמת אז אינו זוכה, אבל כאשר תורתו היא מאירה בפועל בעבודה אז הוראה שהיא זכה ובהירה, וזהו דכאשר נהנה מסעודת חתן ומשמחו, שהוא שש ושמת בשמחת אהבת ישראל, אז הוא זוכה לתורה, דזה גופא הוראה דתורתו זכה ומאירה.

קיצור. התהוות העולמות הוא מהארה בלבד ולכן הבריאה היא יש מאין, והבע"ג אינם יכולים לקבל אור הכל"ג, ולכן אפילו פרצוף א"ק נק' אדם דבריאה, ולזאת על אור זה אומר ל' יצירה, ול' בריאה בחתן שהוא חות דרנא היינו ההארה האלקית המהוה העולמות, וע"י שמשמחים חו"כ שלמטה מעוררים מדרי' זו למעלה.

יא) אמנם הנה ידוע דמה שמאיר בעולמות אינו אלא רק מבחי' זיו והארה בלבד מאתו ית', כי מעצמותו ית' הלא אי אפשר שיאיר בעולמות, דזהו דכתיב בראשית ברא אלקים, דבריאות והתהוות העולמות הוא בשם אלקים, דאלקים בנימטר' הטבע שהאור האלקי המהווה ומחי' את העולם והנבראים הוא מכוסה ונעלם, שהו"ע העלם והסתר הכורא מהנברא, ומה שנמשך מאתו ית' להוות ולהחיות העולמות והנבראים הוא רק הארה והארה דהארה, ולכן נק' הבריאה יש מאין פ' מאין מהארה בעלמא, כי מעצמותו ית' אי אפשר שיהי' התהוות העולמות והנבראים הבע"ג, דהרי גם במלאכים העליונים הנה כאשר הושיט הקב"ה אצבעו הקטנה ביניהם ושרפם, והיינו דכאשר נמשך להם תוס' הארה מכמו חוק הקצוב להם אז נתבטלו, כי העולמות והנבראים והבע"ג א"א להם לקבל אור כל"ג, ולכן הנה גם הפרצוף הראשון שהוא פרצוף א"ק נק' בשם אדם דבריאה, לפי ששרש א"ק הוא מבחי' מל' דא"ס, דבחי' מל' דא"ס נק' בחי' שמו, דשם הוא הארה בלבד, ולהיות שהאור המאיר בעולמות בע"ג מריש כל דרגין עד סוף כל דרגין הוא מבחי' הארה והארה דהארה, לכן שיך לומר על אור זה ל' בריאה, וזהו המעם מה ששיך לומר ל' יצירה על שם א"ל כי שם א"ל הוא מקור להתהוות ולהאיר בעולמות. ובהו יובן מה שאמר אשר ברא חתן, כי חתן הוא התקשרות, והוא מה שאוא"ס כ"ה כבי' התקשר בעולם לברוא את העולם והנבראים ולהחיותם, וזהו חות דרנא, היינו מה שמאיר מאתו ית' בעולמות הוא בחי' ירידה ואינו אלא שכך עלה ברצונו ית', וכמ"ש שוקיו עמודי שש, וארו"ל (במדר' במדבר פ"י) שוקיו זה העולם שגששוקק הקב"ה לבראותו, ולהיות כי האור המאיר מאתו ית' להוות את העולמות והנבראים

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

אחרון של פסח, תרצ"ד

מעולם שיברכו בדביקות כזו, התפעלותו היתה גדולה כל כך עד שנשאר המום מבלי יכולת להוציא הגה מפיו. בינתיים סיים רבנו הזקן את הברכה "שהכל נהיה בדברו" באמרו לאחר מכן, שהנכרי טעה והביא שכר במקום יין, ואם הנכרי הלך למרתף היין ישנה שאלה על כל היין.

ר' יהושע צייטלש אמר לרבנו, שעליו נאמר "לא יאונה לצדיק כל און". לא עתה הזמן לספר בפרוטרוט אודות סיפור זה ועל השיחה התורנית העמוקה ששה הרבי אודות הלאו של³ "ולפני עור לא תתן מכשול" בפלפול עמוק בכל פרטי דרשות חז"ל הקשורות לכך. סופר עתה סיפור זה כדי להבין איך שצדיק אינו שיין לענין התשובה כפי שהוא כפשוטו – חרטה.

ג. אלה שלמדו או שמעו דבר חסידות, יודעים, שענין התשובה הוא אופן ודרך בעבודת השם יתברך, לא כפי שההמון סבור שתשובה היא רק על חטא ועון, כִּי־אם דרך בעבודת ה'.

לאור זה – שתשובה היא דרך בעבודה – נבין פתגם של הרבי: יהודי יכול להיות עובד ה' במשך שבעים שנה ולהגיע לדרגות הנעלות ביותר עד לדרגת צדיק גמור, ולא לטעום טעמה של תשובה.

תשובה היא דרך בעבודת ה'. דרך עבודת ה' של צדיקים איננה דרך העבודה של תשובה, ולכן יתכן שיהיה צדיק גמור ואף על פי כן לא יטעום טעמה של תשובה. וזהו: "משיח אתא לאתבא צדיקא בתיובתא". בין החידושים שתביא ביאת המשיח, יהיה גם החידוש שצדיקים יראו את המעלה הגדולה שישנה בתנועה של תשובה.

בכל הגילויים שיהיו לעתיד לבוא, הרי כל גילוי שישנינו אותו בידיעה והכרה שכלית – יהיו באותה דרגה ויחיו בה. המצב עתה הוא שכאשר מבינים ענין שכלי, יש לעמול על מנת להגיע לאותה דרגה, ואילו לעתיד לבוא כשישיגו גילוי בהכרה שכלית – יהיו באותה דרגה. לעתיד ישיגו צדיקים את המעלה הנפלאה שבתנועה של תשובה, והעבודה תהיה אז בתנועה זו.

עבודת ה' בצדיקים בימינו, היא באופן של "האלקים עשה את האדם ישר"⁴, כפי שהאדם צריך להיות על פי תורה.

א. "משיח אתא לאתבא צדיקא בתיובתא"¹. בין הנפלאות שיהיו בביאת המשיח בב"א, יהיה גם הפלא שמשיח אתא לאתבא צדיקא בתיובתא (בא להשיב את הצדיקים בתשובה).

הכל יודעים שפירוש השם "צדיק" הוא: זכאי, כלומר: איש צדק. המשמעות והתוכן הפנימיים של המושג "צדיק" הוא שזה שם תואר לאדם הממלא את כל תפקידיו כאדם ירא שמים וצודק, ובכל אשר הוא עושה הרי כל פעולה שלו מוצדקת.

יש בו בצדיק שני הדברים, הוא ממלא בכל עת את כל חובותיו, הן בין אדם למקום והן בין אדם לחברו, בזמן המדויק וברצינות הגדולה והנאה ביותר, וכל אשר הוא עושה הרי כל פעולה שלו היא רצינית וטובה.

המושג "תשובה" הוא שם תואר המוסב על אדם שמתחרט על מעשה שעשה לפני כן. כלומר, אדם שעשה מעשה לא טוב, או מעשה רע, והוא מתחרט על כך, נקרא בעל תשובה. שכן, הוא התחרט על מה שעשה מקודם.

סוג כזה של תשובה אינו שיין בצדיק, שהרי מי שהוא בדרגת צדיק, לא יתכן שיקרה אצלו חלילה דבר כזה שיצטרך לחזור בתשובה עליו על פי הפירוש הפשוט ביותר של תשובה, שהוא – חרטה.

כתוב²: "לא יאונה לצדיק כל און", ופירש רש"י שצדיק אינו נכשל בחטא בלי ידיעתו. מובן, אם כן, שאם בלי ידיעתו אין הוא בא לידי חטא כל-שכן שבידיעתו לא יתכן שיחטא. ממילא לא יתכן אצלו מעולם שום חטא.

ב. כבר דובר על כך, שישנו כתב יד מהוד כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר "צמח צדק", שבו הוא רושם בכתב-יד קדשו שלשה סיפורים מסבו הוד כ"ק רבנו הגדול.

אחד הסיפורים הוא: שכרבנו הזקן היה בשקלוב אצל הגאון ר' יהושע צייטלש רצה ר' יהושע לבחון את רבנו. אצל ר' יהושע צייטלש היה משרת גוי שדיבר אידיש כיהודי ממש, והר"י אמר למשרת – הנכרי – שיביא יין מן המרתף ויגיש תקרובת.

כשהביא המשרת את היין, מזג הגאון ר' יהושע שתי כוסות, כוס אחת בשביל רבנו וכוס אחת בשבילו, וביקש את רבנו לטעום דבר מה.

רבנו הזקן לקח את הכוס בידו והתחיל לומר ברוך אתה ה'. הגאון ר' יהושע צייטלש התפעל מאד, הוא לא שמע

(3) ויקרא יט, יד.

(4) קהלת ז, כט.

(1) ראה חז"ל קנג, ב.

(2) משלי יב, כא.

בעולם, או שהעבודה היא להכשיר את העולם שיהיה כלי לאלקות.

שכן, לאמיתו של דבר, צריכים הרי שני הדברים להיות בעולם, כלומר כשהעולם הוא כלי לגילוי האור האלקי, "נמשך" אז גילוי האור בעולם, ודבר זה עצמו מראה שהעולם הוא כלי לגילוי האור.

מהו, איפוא, ההבדל אם העבודה היא בהמשכת גילוי האור או שהעבודה היא בתיקון הכלי.

אדרבה, בשכל האנושי מתעוררת קושיא: כיוון שמבדילים בין העבודה של המשכת גילוי אור אלקי בעולם הנקראת "מלמעלה למטה", לבין העבודה בתיקון והכשרת הכלי של העולם כדי שיוכל לקלוט את גילוי האור האלקי, הנקרא "מלמעלה למטה", הרי אם עסוקים באופן עבודה אחד, חסר אז באופן העבודה השני. למשל, אם עבודתו של האדם היא באופן של מלמעלה למטה, מן ההכרח שיחסר אז בהכשרת ותיקון הכלי שאין הוא עוסק בוה, ואם עבודתו היא מלמעלה למטה צריך להיות חסר אז בהמשכת האור.

שני סוגי עבודות בעבודת השם יתברך: העבודה בדרך "אור ישר", והעבודה בדרך "אור חוזר". ההבדל באופן כללי בין אור ישר לאור חוזר הוא: אור ישר הוא מלמעלה למטה, "להמשיך" גילוי אלקות בעולם, ואילו אור חוזר הוא מלמעלה למטה שהעולם יהיה כלי לאלקות.

ד. מי שלומד חסידות יודע מה זה "מלמעלה למטה" ו"מלמעלה למטה". כלומר, הוא מבין את ההבדל בין העבודה שהיא בדרך מלמעלה למטה – להמשיך גילוי אלקות בעולם, לבין מלמעלה למטה – שהעולם יהיה כלי לאלקות.

אך, לאלה שעדיין לא העמיקו כל כך הבנתם בחסידות, יהיה זה בלתי מובן. אמנם הם יבינו שיש "להמשיך" אלקות בעולם, הם גם יבינו שהמשכת אלקות בעולם יכולה להיות רק על ידי עבודה, ושכדי שיהיה גילוי אלקות בעולם צריך העולם להיות כלי לכך – אך, את ההבדל בין מלמעלה למטה לבין מלמעלה למטה לא יבינו.

שכל אנושי כפי שהוא שכל של העולם, אינו יכול להבין את ההבדל אם העבודה היא בהמשכת אלקות

~ רשימת המאסר ~

הרבי הרי"צ

מסכת גיהנם מדור שלישי

הוֹלְכִים⁵⁷ אֲנַחְנוּ לִימֵן הַשַּׁעַר אֶל מְבוֹא אֶפֶל מוֹאֵר בְּגֵרוֹת קְטָנִים, וּמִתְחִיל הַנְּגִי לְהַתְחַנֵּן אֶל הַשּׁוֹמֵר לֹא רַק לְבַקֵּשׁ אֶלָּא לְהַתְחַנֵּן בְּמֵלֵא מוֹבֵן הַמְּלָה, כִּי יִרְשָׁה לִי לְהַנִּיחַ תְּפִילִין. וְאַגַּב הַנְּגִי אוֹמֵר לוֹ, כִּי קִשָּׁה לִי הַהִילוֹף בְּמַהִירוֹת. לֹא, עוֹנָה הַשּׁוֹמֵר, וְאִם אֶתְעַקֵּשׁ יוֹלִיכֵנִי אֶל הַקְּאֲרָצֵר.

מוֹסִיף הַנְּגִי לְהַתְחַנֵּן. תָּן לִי חֲמִשָּׁה מִינוּט, שְׁלֹשָׁה מִינוּט וּמְבַאֵר הַנְּגִי לוֹ כִּי יְהוּדֵי דְתֵי הַנְּגִי, וְרַק אֶפְרוֹף הַתְּפִילִין עַל רַגְעִים אֶחָדִים.

הוא מְעַשֵּׂן מְקַטְוֶרֶת וּמְסַפֵּר לִי כִּי יוֹדֵעַ הוּא הֵיטֵב מֵהַ תְּפִילִין. הוּא הֵיךְ דָּר בְּעִיר קְטָנָה לֹא רְחוֹק מִן הַבֵּית הַפְּנִסֶת וְיוֹדֵעַ מֵהַ תְּפִילָה, וּבְכָל זֶה לֹא יִתֵּן לִי מְשַׁאֲלֵתִי.

הוֹלְכִים אֲנַחְנוּ, הוּא לְפָנַי וְאֲנִי אַחֲרָיו. וּמְפִינֵן שְׂרָאִיתִי אֲשֶׁר לֹא יִרְשָׁנִי, הַחֲלֻטֵּי לְהַנִּיחַ תְּפִילִין בְּהִילוֹכִי, וְהַנְּתִיתִי אֶת הַתְּפִילָה שֶׁל יָד וְלֹא הַסְּפָקִיתִי לְהַנִּיחַ אֶת הַשָּׁל רֹאשׁ וַיְכַנֵּי וַיְדַחֲפֵנִי אֶל שְׂמַאל מְקוּם שֶׁם סוֹלֵם בְּרוֹל הוֹלְכֵת מִטָּה, וְאֶפּוֹל מִכָּל הַשְּׁלִיבוֹת וְתוֹדָה לֹא-לִי אֲשֶׁר לֹא שְׂבַרְתִּי יְדֵי וְרַגְלֵי.

בְּעָמַל רַב עֲלִיתִי אֵיזָה שְׁלִיבוֹת, כְּאֲבִי גְדוֹל. מְרַגֵּשׁ הַנְּגִי כִּי בְּעֵת נְפִילָתִי נִשְׁפָּר בְּרוֹל חֲגוּרְתִי

[57] מהדורא קמא מהבא להלן נדפס בספר השיחות תרפ"ז ע' 264 ואילך.]

(שהנני נושא זה רבות בשנים), והברנזל פנראה קרע את בשר בטני, ולבי מתכווץ מהפאב, עוד מעט ואתעלף.

עוד תראה – צועק עלי השומר – את המנה יפה אשר יכבדך הפקיד ראש המערכה הששית. ואז תשכח על רצונותיך ועל תפילותיך. כשתשכב כשלישה וארבעה ימים בין העכברים בחושיך ואפלה ברפש וטיט, אז תשכיל להבין אשר בשפאלענע אי אפשר לעשות בית תפילה של יהודים.

באים אנחנו אל המבוא הרחב, ועתה עוד עלי ללכת שלישה סולמות עדי אשר אבוא אל האצטבא השלישית, מקום מושב ראש המחלקה הששית ושם ידין אותי ראש המחלקה על החטא אשר חטאתי.

הוכרתי לשבת על אחת השליכות לנוח, כי מעי כואבים לי מאד, ומרגיש הנני זוכ דם מהפצע ותבורה, וההילוף כבד לי מאד.

מבליג הנני על פאבי. אוחז הנני בפסי הברנזל אשר בסולם ועולה בכבידות משליכה לשליכה. השומר כבר הנהו בסולם השלישי, ואנכי מרחש כזקן ושבור.

* * *

ראש המחלקה הששית עומד על האצטבא לקבל פני האורח החשוב. נראה אשר כבר קיבל איזה פקודה מאת בית הפקידות. אם לחסד או לשכט, אי אפשר לדעת, כי פני האיש כפני אבן.

יארליק 26818 אומר האיש חיל, ומושיט התעודות לראש מערכת הששית.

כאראשא⁵⁸ – נוהם הפקיד – כאראשא, דאוויי טאוואר, דאוויי סקוטשנא טאק סלאזשא, רוקיא סיריעט – ומביט ממעל לתחת שהנני עוד בתחילת סולם השלישי – וועסעלעי סטאריק, טשטא טי טאם קאראבאקאיעשסיא, ורעמא דאראגא.

עליתי על האצטבא, והתפילין בידי.

סטופא⁵⁹ נא אביסק – נוהם הפקיד והולף לו בשמחה, ומנגן בשריקה, ובצעדו צעדים אחרים נותן צו – פעטא, פרימי טאוואר יארליק 26818 אי דאוואי אוו ראבאטא, כלומר אשר יקבלני מאת האיש חיל המלנה אותי וביאני אל חדרו, חדר בית פקידות מערכת הששית.

והאיש או החיה דמתקרנא פעטא, יוצא לו מאחד התאים או החורים אשר בקצה האצטבא ומתקרב וקא אלי.

בבואו עמד ומודד אותי במבט עיניו ומדבר לעצמו: וואט⁶⁰ קאק, אי טאקיע גנילא נאצאלי וועסטי סיוודא, ניצעוואק סקאזאט, כאראשי פאראזיט, באראדאטי זשיד, סטופאי סטאריק נא אביסק, ניצעוואק, מי טעביא זדעס פראציסצים, פא קאסטאצקי טעביא ראזבערוט.

60) ראה זה פלא. סמרטוטים כאלה התחילו להביא כאן אין מה לדבר. פאראזיט הגון, זשיד בעל זקן, לך זקן לחיפוש. אין דבר, ננקה אותך כאן כדבעי. יפרקו עצמותיך אחת אחת.

58) טוב, טוב. הגש הסחורה. משעמם לשבת בחיבוק ידיים. בוריוזות, זקן, מה אתה מתעכב שם. הזמן יקר.
59) לך לחיפוש. - פעטיא, קבל הסחורה, והתחל בעבודה.

המין פֿעטָיא, הוא אַחד הַמְמוּנִים, הַמְמוּנָה עַל הָאוֹצְרוֹת אֲשֶׁר שָׁם מוֹנְחִים הַטָּאוּוֹר שֶׁל הַיֶּאֱרָלִיקִים הַמוֹבָאִים אֶל בֵּיִת שְׁפֵאלְעֵרְנָא.

פֿעטָיא זֶה, אֵינוֹ מְזוּיָן, וְאֵינוֹ מְקוּשָׁט בְּתַכְשִׁיטֵי חֲבֵלָה כִּי־אִם הוּא מְרָאֵהוּ הָעֲצָמִי כְּשֶׁד מִשְׁחִית, גְּבַהּוּ מְמוּצָע, אֲבָל פְּנִיּוֹ נִלְהָבִים, וְקוֹלוֹ כְּאָרִי, וּמְבִיט הַצְּדָה, כִּי אֵינוֹ יָכוֹל לְהַבִּיט יָשָׁר, כְּכֹל הָאָדָם.

וּפֿעטָיא זֶה, הוֹלֵךְ לְפָנָיו, לְהוֹרוֹת לִי הַדְּרָךְ, לְבּוֹא אֶל מְקוֹם מוֹשֵׁב הַפְּקִיד הַרְאִי שֶׁל הַמְעַרְכָּה הַשְּׁשִׁית.

מָה אַתָּה צוֹלֵעַ? שׂוֹאֵל פֿעטָיא, הָאִם הָאָוִיר שֶׁל שְׁפֵאלְעֵרְנָא פִּגְעַת בְּךָ? בְּפֶה אָוִיר טוֹב, בֶּן? בְּפֶה נוֹתְנִים לְהַרִיחַ בְּשָׂמִים, בְּשָׂמִים טוֹבִים, עֲבוּר פֶּאֲרָאזִיטִין כְּמוֹךְ יֵשׁ לָנוּ פֶה מִיָּגִי בְּשָׂמִים כְּאֵלוֹ אֲשֶׁר בַּיּוֹם הַרְאִשׁוֹן הֵם נוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶם, כְּאֵלוֹ אַחְזַתֶּם חוֹלִי.

שְׁנַיִם שְׁלֹשָׁה יָמִים – מִמְשִׁיף הוּא סִפּוּרוֹ – שׁוֹכְבִים הֵמָּה עַד אֲשֶׁר בָּא הַרּוֹפֵא, וּפְעָמִים כִּי הַרּוֹפֵא מְאַחֵר, וְהוּא רַק כּוֹתֵב סִיבַת הַמִּיתָה בְּלִבָּד.

אֲנֹכִי, אֲשֶׁר לְסִיבַת הַפְּצַע כְּבֹד לִי הַהִילוּף בְּמָאֵד, וְעַל כֹּל צַעַד וְצַעַד עֲמַדְתִּי לְנוּחַ, מְרַגֵּשׁ הַנְּנִי זוֹב דָּם, כְּאֵב גְּדוֹל, וְלִבִּי מִתְכַּוֵּץ.

מְדוּעַ פְּנִיךָ לְכַנּוֹת? שׂוֹאֵל פֿעטָיא, הָאִם גַּם אַתָּה חוֹלָה, פֶּאָסְלֵע⁶¹ אָבִיסְקָא מְאֹזְשַׁעשׁ אומריעט, זְדִיעַס ספֿאַקאַינאַ, נִיכְטאַ טִיעֵבִיעַ מַעֲשָׂאט נִיעַ בּוֹדַעט, אִי דְאָמַא נִיכְטאַ זְנִיאַט נִיעַ בּוֹדַשִׁיעַט, וּוּרָאטש נֶאֱפִישַׁעט אַטְנאַשְׁעִנִיעַ אִוּוּ קֶאֱנַטֶארוּ, נֶאֱצֶאֱלֶנִיק פֶּאָלְאָזִשִׁיט פֶּעֲטֶשַׁט, אִוּוּ קֶאֱנַטֶאָרַע זֶאֱפִישׁוּט אִוּוּ קֶנִיגִי, יֶאֱרָלִיק זֶאֱצַעֲרֶקוֹנַט אִי חֶלָאָם וּוִיבֶרֶאָסִים אִוּוּ אָדְנֶאָם אִיז נִיזְשֶׁנִיךָ קֶאָלְאָדְצָאוּ.

אֲנֹכִי, לֹא אוֹכַל לְהַגִּיד אֲשֶׁר דְּבַרְיוֹ לֹא עָשׂוּ עָלַי שׁוֹם רוֹשָׁם, אֲלֵא חוֹשֵׁב הָיִיתִי מָה מוֹסֵר אֶפְשָׁר לְקַחַת מְדִיבּוּרוֹ זֶה.

יֹדְעִים אֲנַחְנוּ פּוֹלְנוּ, אֵת אֲשֶׁר הַגִּיד כ"ק מוֹרְנוּ הַבַּעַל שָׁם טוֹב נ"ע, אֲשֶׁר כֹּל דִּיבּוּר וְהֶגְהָה, כֹּל מְרָאֵה וְתַבְנִית, אֲשֶׁר הָאָדָם רוֹאֶה וְשׁוֹמֵעַ, הוּא הוֹרָאֵה עַל עֲנָיִן בְּעִבּוּדָה.

דַּעַת גַּם לְבִלְתִּי נְבוֹן נִקַּל לְהַבִּין כִּי דִיבּוּר כְּזֶה יָכוֹל הוּא וְעָלוֹל הוּא לְעוֹרֵר רֶגֶשׁ שֶׁל תְּשׁוּבָה, הַרְגֵּשׁ שֶׁל יְרֵאת שָׁמַיִם, הַרְגֵּשׁ שֶׁל הַשְּׁגָחָה פְּרִטִית, הַרְגֵּשׁ שֶׁל אֲמוּנָה וּבְטָחוֹן, אֲבָל גַּם שָׁם יִשְׁנוּ יְצָר הָרַע, גַּם שָׁם יֵשׁ שְׁטֵן הַמְרַקֵּד, גַּם שָׁם יֵשׁ מִי שְׁמַעְכֵּב מְלֵהוּיֹת כְּמוֹ שְׁצָרִיכִים לְהִיּוֹת.

הַפֶּאָבִים מְתַגְבְּרִים וְאִי אֶפְשָׁר לִי לְלַכֵּת אֶף צַעַד, וְאֶעֱמְדָה כְּרֹגַע.

צַטאַ⁶² טִי פֶּרִיטוּוֹאָרַאִיעַשַׁסאַ? – פּוֹנָה אֲלֵי פֿעטָיא בְּאֶף וּבְחִימָה – צַטאַ טִיבַע נֶאֱסִילְקֶאחַ נִיעַסְטִי ק נֶאֱצֶאֱלֶנִיקוּ נֶאֱ אָבִיסְקַ? צַטאַ זְשִׁידְאָוּסְקֶאִיאַ מְאָרְדֶא קֶאֱקַעֲטֶנִיצֶאִיעַשׁ.

פֿעטָיא⁶³ – צוֹעֵק פְּקִיד הַמְחֻלָּה הַשְּׁשִׁית – גְּדִיעַ טִי פֶּרֶאָפֶּאָל? גְּדִיעַ 26818 יֶאֱרָלִיק? דֶאוּאִי סִיּוּדֶא, סְקֶאָרִיי, נֶאֱדֶאִיעֶלְאַ זְשִׁדְאַט.

62) למה אתה מתחפש? האם נישא אותך במיטת חולים להביאך להפקיד לחיפוש? חדל, פרוצוף יהודי, להתייחר. 63) איפה אברת? איפה 26818? גש הנה, מהר, נמאס לי כבר לחכות.

61) אחרי החיפוש תוכל למות. כאן שקט, איש לא יפריע לך. וגם בביתך לא ידעו דבר. הרופא יכתוב תעודה ללשכה, הפקיד יחתום חותם, ירשמו בפנקס הלשכה, ימחקו את התיק, והפגור ישליכו לאחד הברורות התחתונים.

אידו⁶⁴, אידו עוֹנָה פּעִיטָא וּפּוֹנָה אֱלִי וְאוֹמֵר, ווידיש, יעמו אוזשע נאדאיעלא זשדאט, וואָט טשאָרט פֿאדלאיא סאבאקא.

בְּחֶסֶדִי הַשֵּׁם יְת' בְּאֵתִי אֶל מְקוֹם שְׂבֵת הַפְּקִיד, חֶדֶר קָטָן כְּשֶׁלֶשָׁה אַמּוֹת עַל שְׁלֹשָׁה אַמּוֹת בְּלֹא חֲלוֹן, מוֹאָר לְאוֹר הַנֵּר, וְדִלֵּת בְּרִזָּל.

נא⁶⁵ טיבעי, – אוֹמֵר פֶּעֲטָיָא אֶל הַפְּקִיד – טוואָי דראניא, ראזווי עטאָ טאָזשע טאָוואָר, צערעז צאס זדאחניעט.

וְהַפְּקִיד שׁוֹמֵעַ מְלִיצָתוֹ שֶׁל פֶּעֲטָיָא וְשׁוֹחֵק בְּנַחַת רוּחַ, וְעוֹנָה לוֹ, צטאָ⁶⁶ זשע סדיעלאט, בראָט, יעסלי דרוגאווא נייעט, אי עטא חאראשא, נאשים בראטיאם, בעז ראבאטי נייעלזיא.

נוא – פּוֹנָה אֱלִי – דאָוואַי פּאָאישטשים, צטאָ אוו טיעבעע יעסט אוו קארמאני?

פֶּרְגַּע חִיפֵּשׁ וּבִיקֵר וְלֹא מְצָא מְאוּמָה, וְיַחֲפֹשׂ בְּיַלְקוּטֵי, וַיִּמְצָא הַתְּפִילִין דְּרַבְּנֵי-תַּם וְשִׁמוֹשָׁא-רַבָּא וְהַחֲגוּרָה, וְהַסְפָּרִים וַיִּקַּח אוֹתָם, וְהַתְּפִילִין דְּרַש"י הַנְּנִי אוּחַז בְּיָדִי.

סטופא⁶⁷ – אוֹמֵר הַפְּקִיד לְפֶעֱטָיָא – נא סוואיא מיעסטא, קאָגדאָ קאָנטשיטסיא אָביסק יא טיעבעע פאזאווא.

66) מה לעשות, אחי, אם אין אחר, גם זה יספיק. אי אפשר להיות לחברינו בלי עבודה. ובכן, הבה נחפש. מה יש לך בכיסך? 67) לך למקומך. כשיגמר החיפוש אקרא לך.

64) הנני בא תיכף. . . רואה אתה, כבר פקעה סבלנותו. השד! נבלת כלב! 65) הא לך. הסמרטוט שלך הוא. האם גם זה סחורה? בעוד שעה תצא רוחו!

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

באתי הביתה לריגא.

בי"ה ט"ז אלול תרי"ץ

אהיי שמח לשמוע משלומי ושלום בי"ב שיי וכל אשר אתו לטובה ומחכה אני למכתבו מהכל בפרטיות.

שלום וברכה!

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

ת"ל באתי בשלום לאירופא, הנסיעה על הים עברה בשלום, ובאתי צלחה לברלין ביום כ"ז תמוז העבר, אלא שהייתי חלוש מאד בבריאותי והוכרחתי לנסוע להינפש איזה שבועות במאריענבאד, ות"ל הוטב לי ובשבוע זו

מזכיר: ח. ליבערמאן

לא זו בלבד שמדת החסד דאצילות נקראת חסד ולא גדולה, אלא עוד זאת, שהיא באופן של שפלות, היפך הגדולה ממומר י"ט כסלו, ה'תשכ"ח

חִמּוּר לָבָן

לפני שהמגיד ממזריטש התפרסם והפך להיות רבי, הוא היה חי בעניויות ודלות. פעם הגיע אליו אדם שהשתומם לראות אותו חי בכזה מצב עלוב מבחינה חמרית.

ענה לו המגיד: כשאנחנו בבית צריכה שיהיה לנו הכל, אבל בדרך (כמו אדם שיוצא לטיול) זה לא כל כך משנה... שם אפשר להסתפק גם בתנאים מינימליים. כך גם החיים שלנו בעולם הזה הם רק 'בדרך'. הצרכים הגשמיים אינם פה חשובים עד שצריכה להדר בהם, העקר היא הרוחניות, התורה והמצוות - זה ה'בית' שלנו, שם חשוב שהכל יהיה בשלמות.

כשיעקב שולח מלאכים לעשו כדי לפייס אותו על כך שהוא לקח ממנו את הבכרות, הוא אומר לו: "עם לבן גרתי".

רש"י מביא על כך שני פרושים. לפי הפרוש הראשון, יעקב אומר לעשו שאין לו מה לקנא בו על הבכרות, כי הוא לא היה כזה חשוב בכל השנים בהן שנה אצל לבן הארמי. אלא, "עם לבן גרתי" - הייתי רק כמו גר ולא נעשיתי אדם חשוב.

בפרוש השני דורש רש"י את אותיות המלה גרתי - תר"ג, "עם לבן גרתי ותר"ג מצוות שמרתי".

הפרוש הראשון מובן. יעקב מדבר עם עשו בשפה שלו. אבל לפי הפרוש השני לא מובן, מדוע יעקב מספר לעשו שהוא שמר תר"ג מצוות? לכאורה זה כלל לא מענין את עשו. וגם, האם יש קשר בין שני הפרושים השונים האלה, שרש"י מביא ממש על אותן מלים? הספור עם המגיד נותן לנו רמז...

כשיעקב היה אצל לבן, הוא לא הרגיש ב'בית', אלא גר. כמו אדם שנמצא בדרך, לא במקומו הטבעי - "עם לבן גרתי". מה פן ענין אותו? "תר"ג מצוות שמרתי"! זה היה אצלו העקר.

אז הבנו את הקשר בין שני הפרושים. אבל למה באמת הוא מספר את זה לעשו?

גם כשהיה יוצא ל'דרך' - לעולם הזה, יש לו משימה. כך כשיעקב ירד לתרו, הוא פעל לזכך את החמריות ולהפך אותה לקדשה, כפי שהוא מעיד "ויהי לי שור וחמור". חמור זה אותיות 'חומר' - החמריות הפכה להיות של יעקב, היא הזדככה, ומצד יעקב העולם כבר היה מוכן לביאת המשיח, שעשוי לבוא באפן של "עני ורכב על חמור".

איך יעקב פעל את זה? על ידי שהוא הרגיש בתרו כמו 'גר' וחפש רק את התורה, המצוות והמעשים הטובים. כעת בא יעקב לעשו ואומר לו: מצדי, הגיע הזמן לגאלה. ומה אתה? אתה כבר מוכן? הוא חשב שגם עשו כבר עשה את העבודה המטלת עליו להשתחרר מהרע שבו (כפי שלמדנו בפרשת תולדות שתפקידו היה לכבש את יצרו) ולקבץ בטוב.

(מעובד ע"פ לקו"ש ח"א, עמ' 68 ואילך. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

חומש לקריאה בציבור

פרשת וישלח

שני ד ויגלן שם בלילה ההוא ויקח מן-הבא בידו
 מנחה לעשו אחיו: ט ענים מאתים ותישים
 עשרים רחלים מאתים ואילים עשרים:
 טו גמלים מיניקות ובניהם שלשים פרות
 ארבעים ופרים עשרה אתנת עשרים ועזים
 עשרה: יז ויתן ביד-עבדיו עדר עדר לבדו
 ויאמר אל-עבדיו עברו לפני ורוח תשימו בין
 עדר ובין עדר: יח ויצו את-הראשון לאמר פי
 ופגשך עשו אחי ושאלך לאמר למי-אתה
 ואנה תלך ולמי אלה לפניך: טא ואמרת לעבדך
 ליעקב מנחה הוא שלוחה לאדני לעשו והנה
 גם-הוא אחיננו: טב ויצו גם את-השני גם
 את-השלישי גם את-כל-ההלכים אחרי
 העדרים לאמר פדך הזה תדברון אל-עשו
 במצאכם אתו: טג ואמרתם גם הנה עבדך
 יעקב אחיננו כי-אמר אכפרה פניו במנחה
 ההלכת לפני ואחרי-כן אראה פניו אוילי ישא
 פניו: טד ותעבר המנחה על-פניו והוא לן
 בלילה-ההוא במחנה: טה ויקם ובלילה הוא
 ויקח את-שתי נשיו ואת-שתי שפחתיו ואת-
 אחד עשר ילדיו ויעבר את מעבר יבק:
 טו ויקחם ויעברם את-הנחל ויעבר את-אשר-
 לו: טז ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד
 עלות השחר: טז וירא פי לא יכל לו ויגע
 בכף-ירכו ותקע כף-ירד יעקב בהאבקו עמו:
 טז ויאמר שלחני פי עלה השחר ויאמר לא
 אשלחך פי אם-ברכתני: טז ויאמר אליו מה-
 שמך ויאמר יעקב: טז ויאמר לא יעקב יאמר
 עוד שמך פי אם-ישראל פי-שרית עם-אלהים
 ועם-אנשים ותוכל: טז וישאל יעקב ויאמר

לב וישלח יעקב מלאכים לפניו אל-עשו
 אחיו ארצה שעיר שדה אדום: ה ויצו אתם
 לאמר פה תאמרון לאדני לעשו פה אמר
 עבדך יעקב עם-לבן גרתי ואחר עד-עתה:
 ויהי-לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה
 ואשלחה להגיד לאדני למצאתי: (ל) ו
 וישבו המלאכים אל-יעקב לאמר באנו אל-
 אחיך אל-עשו וגם הלך לקראתך וארבע-
 מאות איש עמו: ה וירא יעקב מאד ויצר לו
 ויחץ את-העם אשר-אתו ואת-הצאן ואת-
 הפקר והגמלים לשני מחנות: ט ואמר אם-
 יבוא עשו אל-המחנה האחת והכהו והיה
 המחנה הנשאר לפליטה: (י) ויאמר יעקב
 אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק יהוה
 האמר אלי שוב לארצך ולמולדתך ואיטיבה
 עמך: ט קטנתי מפל החסדים ומפל-האמת
 אשר עשית את-עבדך פי במקלי עברתי
 את-הירדן הזה ועתה הייתי לשני מחנות:
 י הצילני נא מיד אחי מיד עשו פירא אנכי
 אתו פני-יבוא והפני אם על-בנים: י ואתה
 אמרת היטב איטיב עמך ושמתי את-זרעך
 בחול הים אשר לא-יספר מרב:

~ נקודות משיחות קודש ~

וישלח יעקב מלאכים (לב, ד)

יעקב עצמו כבר היה מוכן לגאלה, והוא שלח מלאכים
 אל עשו לברר אם גם הוא מוכן. הדבר נרמז בדברי יעקב
 "ויהי לי שור וחמור", ואמרנו בז"ל חמור זה מלך המשיח,
 שצאמר "עני ורוכב על חמור". אף המלאכים חזרו והשיבו,
 שעשו עדין לא נתברר. "באנו אל אחיך", אמרו לו, והתברר
 לנו שבאנו "אל עשו", אותו עשו הרשע. ואז הבין יעקב
 שהדרך אל הגאלה עוד ארכה – "ואני אתנהלה לאטי".

(ספר הישחות תשנ"ב א עמ' 155)

דחיה ובטול). זוהי המשמעות הפנימית של השפתוואות אלו: יעקב ירד אל עשו ויהתלבש בלבושי המתברר.

(לקוטי שיחות טו עמ' 298)

רביעי ו ותגשן השפחות הנה וילדיהן ותשתחוין:
 ותגש גם לאה וילדיה וישתחוו ואחר נגש
 יוסף ורחל וישתחוו: ויאמר מי לך כל
 המחנה הזה אשר פגשתי ויאמר למצאחן
 בעיני אדני: ויאמר עשו ישלי רב אחי יהי
 לך אשר לך: ויאמר יעקב אלנא אמנא
 מצאתי חן בעיניך ולקחת מנחתי מידי פי
 עלפן ראיתי פניך כראת פני אלהים ותרגני:
 קחנא אתברכתו אשר הבאת לך פירחני
 אלהים וכי ישלי כל ויפצרו ויקח: ויאמר
 נסעה ונלכה ואלכה לנגדך: ויאמר אליו אדני
 ידע פיהלדים רפים והצאן ותפקר עלות עלי
 ודפקום יום אחד ומתו פליהצאן: יעברנא
 אדני לפני עבדו ואני אתנהלה לאפי להגל
 המלאכה אשר לפני ולהגל הילדים עד אשר
 אבא אל אדני שעירה: ויאמר עשו אציה
 נא עמך מנהעם אשר אתי ויאמר למה זה
 אמצאחן בעיני אדני: וישב ביום ההוא
 עשו לדרפו שעירה: ויעקב נסע ספתה ויבן
 לו בית ולמקנהו עשה ספת עלפן קרא
 שם המקום סבות: ויבא יעקב שלם עיר
 שכם אשר בארץ פנען בבאו מפרן ארם ויחן
 את פני העיר: ויקן את חלקת השדה אשר
 נטהשם אהלו מיד בני חמור אבי שכם
 במאה קשיטה: ויצב שם מזבח ויקרא לו אל
 אלהי ישראל: ׀

~ נקודות משיחות קודש ~

הילדים רפים (לג, יג)

יעקב עצמו כבר היה מוכן למשים, מוכן לקיים היעור
 "ועלו מושיעים. . . לשפט את הר עשו" (רשי פסוק הבא).
 אבל "הילדים", עם ישראל, אינם מוכנים עדין. ומעין זה

הגידהנא שמך ויאמר למה זה תשאל לשמי
 ויברך אתו שם:

~ נקודות משיחות קודש ~

פי שרית עם אלקים . . . ותוכל (לב, כט)

יהודי שעשה מעשה רע, עלול להצטדק על כך ולטען
 שהדבר אינו באשמתו, שהרי המלאך הכריז עליו עוד לפני
 שנולד שיהיה טפש . . . התשובה לאמתלא זו נמצאת
 בפסוקנו (בדרך הצחות): כל יהודי נקרא בשם "ישראל",
 ומוכן שיש בכחו לנצח אפילו מלאכים. ומכאן, שגם אם
 המלאך הכריז עליו שיהיה טפש, ביכלתו להיות חכם.

(שיחת ש"פ יתרו תשר"מ)

שלישי לא ויקרא יעקב שם המקום פניאל פיר
 ראיתי אלהים פנים אלפנים ותנצל נפשי:
 ויזרחלו השמש באשר עבר את פנואל והוא
 צלע על ירכו: עלפן לא יאכלו בני ישראל
 את גיד הנשה אשר על בף הירך עד היום
 הזה פי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה:
 לג וישא יעקב עיניו וירא והנה עשו פא
 ועמו ארבע מאות איש ויחץ את הילדים
 על לאה ועל רחל ועל שתי השפחות: וישם
 את השפחות ואת ילדיהן ראשנה ואת לאה
 וילדיה אחרנים ואת רחל ואת יוסף אחרנים:
 והוא עבר לפניהם וישתחו ארצה שבע
 פעמים עד גשתו עד אחיו: וירץ עשו
 לקראתו ויחבקהו ויפל על כתיב צוארו קרי צוארו
 וישקהו ויבכו: וישא את עיניו וירא את
 הנשים ואת הילדים ויאמר מי אלה לך ויאמר
 הילדים אשר חנן אלהים את עבדך:

~ נקודות משיחות קודש ~

וישתחו ארצה שבע פעמים (לג, ג)

בברור הרע יש שני אופנים. בדרך גלוי אור - המברר
 מאיר על המתברר אור גדול. באפן זה יש יתרון למברר, פי
 הוא נשאר בדרךנתו ואינו יורד אל המתברר. בדרך התלבשות
 - המברר יורד למקום המתברר. באפן זה יש יתרון
 למתברר, פי הוא עצמו, כפי שהוא במצבו ובדרךנתו, מפסיק
 להתנגד לקרשה (ואלו באפן הראשון נפעל ברור בדרך

בכל נשיא ישראל (ראשי תבות: נצוצו של יעקב אבינו), שאף שהוא עצמו מוכן לגאלה, מתעקב הוא בגלות עם צאן מרעיתו, השקועים עדין בגלות. וזהו השעם שמנוחתם-קבד של נשיאי חב"ד הוא בחוץ לארץ - כדי לעזור לצאן מרעיתם, על ידי שהולכים אל הצי"ן ומבקשים על כל המצטרף.

(תורת מנחם יא עמ' 29)

כְּמוֹנוּ לְהַמּוֹל לָכֶם כְּלִזְכֹּר: ^{טו} וְנִתְּנוּ אֶת־בְּנֵיתֵינוּ לָכֶם וְאֶת־בְּנֵיתֵיכֶם נִקַּח־לָנוּ וְיִשְׁבּוּ אִתְּכֶם וְהִינּוּ לָעַם אֶחָד: ^{טז} וְאִם־לֹא תִשְׁמָעוּ אֲלֵינוּ לְהַמּוֹל וְלִקְחָנוּ אֶת־בְּתוּלֵינוּ וְהִלְכָנוּ: ^{יז} וְיִיטְבוּ דְבָרֵיהֶם בְּעֵינֵי חֲמוֹר וּבְעֵינֵי שְׂכָם בְּיַחְמוֹר: ^{יח} וְלֹא־אֲחֵר הַנְּעַר לַעֲשׂוֹת הַדְּבָר כִּי חָפֵץ בְּבַת־יַעֲקֹב וְהוּא נִכְפָּר מִכָּל בֵּית אָבִיו: ^{יט} וַיָּבֹא חֲמוֹר וּשְׂכָם בָּנוּ אֶל־שַׁעַר עִירָם וַיְדַבְּרוּ אֶל־אֲנָשֵׁי עִירָם לֵאמֹר: ^כ הֲאֵנָשִׁים הָאֵלֶּה שְׁלָמִים הֵם אִתָּנוּ וְיִשְׁבוּ בְּאַרְצֵי וַיִּסְחָרוּ אִתָּהּ וְהָאָרֶץ הַנְּהָר רַחֲבַת־יָדַיִם לַפְּנִיָּה אֶת־בְּנֵיתֶם נִקַּח־לָנוּ לְנָשִׁים וְאֶת־בְּנֵיתֵינוּ נִתֵּן לָהֶם: ^{כא} אֲדֹ־בָזֹאת יֵאָתוּ לָנוּ הָאֲנָשִׁים לְשִׁבַת אִתָּנוּ לְהִיּוֹת לָעַם אֶחָד בְּהַמּוֹל לָנוּ כְּלִזְכֹּר כַּאֲשֶׁר הֵם נִמְלִיִּים: ^{כב} מִקְּנֵיהֶם וּקְנִינָם וְכָל־בְּהֶמְתָּם הַלְּוֹא לָנוּ הֵם אֲדֹ נֹאֲוֹתָה לָהֶם וְיִשְׁבוּ אִתָּנוּ: ^{כג} וַיִּשְׁמָעוּ אֶל־חֲמוֹר וְאֶל־שְׂכָם בָּנוּ כְּלִי־צִיֵּאֵי שַׁעַר עִירוֹ וַיִּמְלֹו כְּלִזְכֹּר כְּלִי־צִיֵּאֵי שַׁעַר עִירוֹ: ^{כד} וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיוֹתָם כְּאֲבִיִּים וַיִּקְחוּ שְׁנֵי־בְנֵי־יַעֲקֹב שְׂמֵעוֹן וְלוֹוִי אֶחָי דִּינָה אִישׁ חֲרָבוֹ וַיָּבֹאוּ עַל־הָעִיר בַּטַּח וַיַּהֲרֹגוּ כְּלִזְכֹּר: ^{כה} וְאֶת־חֲמוֹר וְאֶת־שְׂכָם בָּנוּ הֲרֹגוּ לְפִי־חֶרֶב וַיִּקְחוּ אֶת־דִּינָה מִבֵּית שְׂכָם וַיֵּצְאוּ: ^{כו} בְּנֵי יַעֲקֹב בָּאוּ עַל־הַחֲלָלִים וַיָּבִיזוּ הָעִיר אֲשֶׁר טָמְאוּ אַחֻתָּם: ^{כז} אֶת־צֹאֲנָם וְאֶת־בְּקָרָם וְאֶת־חֲמֹרֵיהֶם וְאֶת־אֲשֶׁר־בְּעִיר וְאֶת־אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה לָקְחוּ: ^{כח} וְאֶת־כָּל־חֵילָם וְאֶת־כָּל־טָפֶל וְאֶת־נְשֵׁיהֶם שָׁבוּ וַיָּבִיזוּ וְאֶת כָּל־אֲשֶׁר בַּבַּיִת: ^{כט} וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־שְׂמֵעוֹן וְאֶל־לוֹוִי עֲכַרְתֶּם אִתִּי לְהַבְּאִישְׁנִי בְּיִשְׁבַּת הָאָרֶץ בְּפָנַעְנִי וּבְפָרוֹנִי וְאֲנִי מִתִּי מִסְפָּר וְנֹאסְפוֹ עָלַי וְהַכּוֹנִי וְנִשְׁמַדְתִּי אֲנִי וּבֵיתִי: ^ל וַיֹּאמְרוּ הַכּוֹזְנֵה יַעֲשֶׂה אֶת־אֲחוּתָנוּ: ^{לא} לֵה אֶת־יַעֲקֹב קוֹם עֲלֵה בֵּית־אֵל וְשִׁב־שָׁם וַעֲשֵׂה־

חמישי לד * וַתֵּצֵא דִינָה בַת־לֵאָה אִשְׁרַת יִלְדָה לְיַעֲקֹב לָרְאוֹת בְּבָנוֹת הָאָרֶץ: ^ב וַיֵּרָא אֶתְּהָ שְׂכָם בְּיַחְמוֹר הַחַוִּי נָשִׂיא הָאָרֶץ וַיִּקַּח אֶתְּהָ וַיִּשְׁכַּב אִתָּהּ וַיַּעֲנֶה: ^ג וַתִּדְבַּק נַפְשׁוֹ בְּדִינָה בַת־יַעֲקֹב וַיֵּאָהֵב אֶת־כְּתִיב הַנְּעַר קְרִי הַנְּעָרָה וַיְדַבֵּר עִלְיָב כְּתִיב הַנְּעַר קְרִי הַנְּעָרָה: ^ד וַיֹּאמֶר שְׂכָם אֶל־חֲמוֹר אָבִיו לֵאמֹר קַח־לִי אֶת־הַיְלִידָה הַזֹּאת לְאִשָּׁה: ^ה וַיַּעֲקֹב שָׁמַע כִּי טָמְאָה אֶת־דִּינָה בְּתוֹ וּבָנִיו הָיוּ אֶת־מְקַנְהוּ בַּשָּׂדֶה וְהַחֲרַשׁ יַעֲקֹב עַד־בָּאָם: ^ו וַיֵּצֵא חֲמוֹר אֲבִי־שְׂכָם אֶל־יַעֲקֹב לְדַבֵּר אִתּוֹ: ^ז וּבָנֵי יַעֲקֹב בָּאוּ מִן־הַשָּׂדֶה כְּשִׁמְעֵם וַיַּתְעֲצֹבוּ הָאֲנָשִׁים וַיַּחַר לָהֶם מְאֹד כִּי נִבְלָה עֵשֶׂה בְּיִשְׂרָאֵל לְשִׁכַּב אֶת־בַּת־יַעֲקֹב וְכֵן לֹא יַעֲשֶׂה: ^ח וַיְדַבֵּר חֲמוֹר אִתָּם לֵאמֹר שְׂכָם בְּנֵי חַשְׁקָה נַפְשׁוֹ בְּבַתְּכֶם תָּנוּ נָא אִתָּהּ לוֹ לְאִשָּׁה: ^ט וְהִתְחַתְּנוּ אִתָּנוּ בְּנֵיתֵיכֶם תִּתְּנוּ־לָנוּ וְאֶת־בְּנֵיתֵינוּ תִקְחוּ לָכֶם: ^י וְאִתָּנוּ תִשְׁבוּ וְהָאָרֶץ תִּהְיֶה לַפְּנִיָּה שְׁכֹוֹ וּסְחָרוֹהָ וְהֶאֱחָזוּ בָּהּ: ^{יא} וַיֹּאמֶר שְׂכָם אֶל־אֲבִיהָ וְאֶל־אֶחָיָה אֲמַצְיָאֲחִן בְּעֵינֵיכֶם וְאֲשֶׁר תֹּאמְרוּ אֵלַי אִתָּן: ^{יב} הֲרָבוּ עָלַי מְאֹד מִחֵר וּמִתָּן וְאִתָּנָה כַּאֲשֶׁר תֹּאמְרוּ אֵלַי וְתָנוּ־לִי אֶת־כְּתִיב הַנְּעַר קְרִי הַנְּעָרָה לְאִשָּׁה: ^{יג} וַיַּעֲנוּ בְנֵי־יַעֲקֹב אֶת־שְׂכָם וְאֶת־חֲמוֹר אָבִיו בְּמִרְמָה וַיְדַבְּרוּ אֲשֶׁר טָמְאָה אֶת דִּינָה אַחֻתָּם: ^{יד} וַיֹּאמְרוּ אֵלֵיהֶם לֹא נוֹכַל לַעֲשׂוֹת הַדְּבָר הַזֶּה לְתַת אֶת־אֲחֻתָנוּ לְאִישׁ אֲשֶׁר־לוֹ עָרְלָה כִּי־חֲרָפָה הוּא לָנוּ: ^{טו} אֲדֹ־בָזֹאת נֹאֲוֹת לָכֶם אִם תִּהְיוּ

לְךָ אֶתְנַנֶּה וְלוֹרְעֶךָ אֶחְרִיד אֶתְּךָ אֶתְּהַאֲרֵץ:
 י וַיַּעַל מֵעֲלוֹי אֱלֹהִים בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־דָּבַר אֲתוֹ:
 ד וַיִּצַב יַעֲקֹב מִצְבֵּה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־דָּבַר אֲתוֹ
 מִצְבַּת אֲבֹן וַיִּסַּף עָלֶיהָ נֶסֶף וַיִּצַק עָלֶיהָ שָׁמֶן:
 ט וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶת־שֵׁם הַמָּקוֹם אֲשֶׁר דָּבַר אֲתוֹ
 שֵׁם אֱלֹהִים בֵּית־אֵל: טו וַיִּסְעוּ מִבֵּית אֵל וַיְהִי־
 עוֹד בְּבֵרֶת־הָאָרֶץ לָבוֹא אֶפְרַתָּה וַתֵּלֶד רַחֵל
 וַתִּקְשֶׁ בְלִדְתָּה: יז וַיְהִי בַהֲקִשְׁתָּהּ בְּלִדְתָּהּ
 וַתֹּאמֶר לָהּ הַמְוִלֶדֶת אֶל־תִּירָאִי כִּי־גַם־זֶה לְךָ
 בֵּן: יח וַיְהִי בְצֵאת נַפְשָׁהּ כִּי מָתָה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ
 בֶן־אוֹנִי וְאָבִיו קָרָא־לוֹ בְּנִימִין: טט וַתֵּמֶת רַחֵל
 וַתִּקְבֹּר בְּדֶרֶךְ אֶפְרַתָּה הוּא בֵּית לָחֶם: כ וַיִּצַב
 יַעֲקֹב מִצְבֵּה עַל־קִבְרֹתֶיהָ הוּא מִצְבַּת קִבְרֹת־
 רַחֵל עַד־הַיּוֹם: כג וַיִּסַּע יִשְׂרָאֵל וַיֵּט אֶהְלֵה
 מִהַלְּאָה לְמַגְדַּל־עַדְרָה: כד וַיְהִי בִשְׁכֵן יִשְׂרָאֵל
 בָּאָרֶץ הַהִוא וַיֵּלֶד רְאוּבֵן וַיִּשְׁפֹּב אֶת־בְּלָתָהּ
 פִּילְגַשׁ אִבּוֹ וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל פּ וַיְהִי בְנֵי־יַעֲקֹב
 שְׁנַיִם עָשָׂר: כז בְּנֵי לֵאָה בְּכוֹר יַעֲקֹב רְאוּבֵן
 וְשִׁמְעוֹן וְלֵוִי וַיְהוּדָה וַיִּשְׁשֹׁכָר וְזַבְלוֹן: כח בְּנֵי
 רַחֵל יוֹסֵף וּבְנִימִין: כט וּבְנֵי בְלָתָהּ שְׁפָתָהּ רַחֵל
 דָּן וַנְּפֹתָלַי: לו וּבְנֵי זִלְפָּה שְׁפָתָהּ לֵאָה גַד וְאֲשֶׁר
 אֵלֶּה בְּנֵי יַעֲקֹב אֲשֶׁר יָלְדוּ־לוֹ בְּפָדֵן אַרְס: לו וַיָּבֵא
 יַעֲקֹב אֶל־יִצְחָק אִבּוֹ מִמֶּרָא קְרִית הָאֲרָבֶע הוּא
 חֲבֹרֹן אֲשֶׁר־גֵּר־שָׁם אֲבָרָהָם וַיִּצְחָק: לז וַיְהִי
 יָמָיו יִצְחָק מֵאֵת שְׁנָה וּשְׁמֹנִים שָׁנָה: לח וַיָּגַע
 יִצְחָק וַיָּמָת וַיֹּאסֵף אֶל־עַמּוּי זָקֵן וְשִׁבְעַת יָמִים
 וַיִּקְבְּרוּ אֲתוֹ עֲשׂוּ וַיַּעֲקֹב בְּנָיו: לו « וְאֵלֶּה
 תְּלִדוֹת עֲשׂוּ הוּא אָדוֹם: נ עֲשׂוּ לָקַח אֶת־נַשְׂוֵי
 מִבְּנוֹת בְּנָעַן אֶת־עֵדָה בַּת־אֵילֹן הַחַתִּי וְאֶת־
 אֶהְלִיבֵמָה בַּת־עֵנָה בַּת־צִבְעוֹן הַחַוִּי: נג וְאֶת־
 בְּשֵׁמֶת בַּת־יִשְׁמַעֵאל אַחֹת גְּבוּיֹת: ד וַתֵּלֶד
 עֵדָה לַעֲשׂוּ אֶת־אֲלִיפֹן וּבְשֵׁמֶת יָלְדָה אֶת־
 רְעוּיָאל: ה וְאֶהְלִיבֵמָה יָלְדָה כַּחַב אֶת־יַעֲשִׂי קְרִי אֶת־

שֵׁם מִזְבֵּחַ לְאֵל הַנְּרָאָה אֲלִיד בְּכַרְחֶךָ מִפְּנֵי
 עֲשׂוּ אַחִיד: כ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־בֵּיתוֹ וְאֵל
 כָּל־אֲשֶׁר עִמּוֹ הָסְרוּ אֶת־אֱלֹהֵי הַנֹּכַח אֲשֶׁר
 בְּתוֹכְכֶם וְהַטְּהָרוּ וְהַחְלִיפוּ שְׁמֹלֹתֵיכֶם: נ וַנִּקְוֶמָה
 וְנַעֲלָה בֵּית־אֵל וְאֶעֱשֶׂה־שָׁם מִזְבֵּחַ לְאֵל הָעֵנָה
 אֲתִי בְיוֹם צַרְתִּי וַיְהִי עִמָּדִי בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר הִלְכְּתִי:
 ד וַיִּתְּנוּ אֶל־יַעֲקֹב אֶת כָּל־אֱלֹהֵי הַנֹּכַח אֲשֶׁר
 בְּיָדָם וְאֶת־הַנְּזֻמִּים אֲשֶׁר בְּאוֹנֵיהֶם וַיִּטְמְנוּ אֹתָם
 יַעֲקֹב תַּחַת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר עִם־שָׁכֶם: ה וַיִּסְעוּ
 וַיְהִי ו חַתָּת אֱלֹהִים עַל־הָעָרִים אֲשֶׁר
 סָבִיבוֹתֵיהֶם וְלֹא רָדְפוּ אַחֲרַי בְּנֵי יַעֲקֹב: ו וַיָּבֵא
 יַעֲקֹב לְיוֹזֵה אֲשֶׁר בָּאָרֶץ בְּנָעַן הוּא בֵּית־אֵל הוּא
 וְכָל־הָעַם אֲשֶׁר־עִמּוֹ: ז וַיָּבֵן שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא
 לַמָּקוֹם אֵל בֵּית־אֵל כִּי שָׁם נִגְלוּ אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים
 בְּכַרְחֹ מִפְּנֵי אַחִיו: ח וַתֵּמֶת דְּבָרָה מִיַּנְקַת
 רַבְקָה וַתִּקְבֹּר מִתַּחַת לְבֵית־אֵל תַּחַת הָאֵילֹן
 וַיִּקְרָא שְׁמוֹ אֵלֹן בְּכוֹת: ט וַיֵּרָא אֱלֹהִים
 אֶל־יַעֲקֹב עוֹד בָּבֹאוֹ מִפָּדֵן אַרְס וַיְבַרֵךְ אֹתוֹ:
 י וַיֹּאמֶר־לוֹ אֱלֹהִים שְׁמֹךְ יַעֲקֹב לֹא־יִקְרָא שְׁמֹךְ
 עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם־יִשְׂרָאֵל יְהִי שְׁמֹךְ וַיִּקְרָא
 אֶת־שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל: יא וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים אֲנִי אֵל
 שְׂדֵי פְרָה וְרֵבָה גְּזִי וְקַחֵל גְּזִיִּם יְהִי מִמֶּךָ
 וּמִלְכִּים מִחֲלָצֶיךָ יֵצְאוּ:

~ נקודות משיחות קודש ~

ויקחו... שמעון ולוי... איש חרבו (לד, כה)

רש"י בפרושו על הש"ס (זיר כט, א) לומד מפסוקנו את
 הדין של "בן שלש עשרה למצוות", שכן באתו זמן היו
 בני י"ג שנה, וקראם הכתוב "איש". ויש לשאל, מדוע נלמד
 דין זה משמעון ולוי, ולא מראובן. ויש לומר, דהנה כשנצר
 מגיע לגיל מצוות, אין הוא עומד בדרך הנעלית של ראובן,
 ראיה באלקות, אלא בדרך שמעון, בחינת שמיעה. ומטרת
 העבודה היא המשכת אור אלקי וחבורו עם העולם, דרך
 לוי (שנקרא בן על שם "הפעם לנה אישי אלי").

(אגרות קודש ב עמ' קסח)

ששי יב ואת הארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק

גדה, שרומזו על רתיחת הדם באפן בלתי רצוי (ולכן דוקא מראה אדם מטמא). ורתיחה זו באה מ"עשו הוא אדום", שנקרא בן על שם "האדם האדם הזה". (וראה לקוטי לוי יצחק לזח"ג עמ' שנט, שד' מי גדה הם כמו ד' מלכי אדום). (רשימות יב עמ' 19)

שביעי - אלה בני-שעיר החרי ישיבי הארץ לוטן ושוכל וצבעון וענה: כא ודשון ואצר ודישן אלה אלופי החרי בני שעיר בארץ אדום: כב ויהיו בני-לוטן חרי והימם ואחות לוטן תמנע: כג ואלה בני שוכל עלון ומנחת ועיבל שפו ואונם: כד ואלה בני-צבעון ואיה וענה הוא ענה אשר מצא את-הימם במדבר ברעתו את-החמרים לצבעון אביו: כה ואלה בני-ענה דשן ואחליבמה בת-ענה: כו ואלה בני דישן חמדן ואשבן ויתרן וכרו: כז אלה בני-אצר בלה וועון ועקון: כח אלה בני-דישן עויז וארו: כט אלה אלופי החרי אלוף לוטן אלוף שוכל אלוף צבעון אלוף ענה: ל אלוף דשן אלוף אצר אלוף דישן אלה אלופי החרי לאלפיהם בארץ שעיר: פ לא ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך-מלך לבני ישראל: סא וימלך באדום בלע בן-בעור ושם עירו דנהכה: סב וימת בלע וימלך תחתיו יובב בן-זרח מבצרה: סג וימת יובב וימלך תחתיו חשם מארץ התימני: סד וימת חשם וימלך תחתיו הדר בן-בדד המפה את-מדן בשדה מואב ושם עירו עוית: סה וימת הדר וימלך תחתיו שמלה ממשרקח: סו וימת שמלה וימלך תחתיו שאול מרחבות הנחר: סז וימת שאול וימלך תחתיו בעל חנן בן-עכבור: סח וימת בעל חנן בן-עכבור וימלך תחתיו הדר ושם עירו פעו ושם אשתו מהיטבאל בת-מטרד בת מי זהב: סט ואלה שמות אלופי עשו למשפחתם למקמתם בשמותם אלוף תמנע אלוף עלה

יעוש ואת-יעלם ואת-קרח אלה בני עשו אשר ילדו-לו בארץ כנען: ויבקה עשו את-נשיו ואת-בניו ואת-בנותיו ואת-כל-נפשות ביתו ואת-מקנהו ואת-כל-בהמתו ואת כל-קנינו אשר רכש בארץ כנען וילך אל-ארץ מפני יעקב אחיו: ופיהיה רכושם רב משבת יחדו ולא יכלה ארץ מגוריהם לשאת אתם מפני מקניהם: ה וישב עשו בהר שעיר עשו הוא אדום: ואלה תלדות עשו אבי אדום בהר שעיר: אלה שמות בני-עשו אליפו בן-עדה אשת עשו רעואל בן-בשמת אשת עשו: יא ויהיו בני אליפו תימן אומר צפו ונעתם וקנו: יב ותמנע היתה פלגש לאליפו בן-עשו ותלד לאליפו את-עמלק אלה בני עדה אשת עשו: יג ואלה בני רעואל נחת זרח שמה ומוה אלה היו בני בשמת אשת עשו: יד ואלה היו בני אחליבמה בת-ענה בת-צבעון אשת עשו ותלד לעשו כתיב את-יעיש קרי את-יעוש ואת-יעלם ואת-קרח: טא אלה אלופי בני-עשו בני אליפו בכור עשו אלוף תימן אלוף אומר אלוף צפו אלוף קנו: טב אלוף קרח אלוף געתם אלוף עמלק אלה אלופי אליפו בארץ אדום אלה בני עדה: טג ואלה בני רעואל בן-עשו אלוף נחת אלוף זרח אלוף שמה אלוף מוה אלה אלופי רעואל בארץ אדום אלה בני בשמת אשת עשו: טד ואלה בני אחליבמה אשת עשו ותלד לעשו יעלם אלוף קרח אלה אלופי אחליבמה בת-ענה אשת עשו: טה אלה בני עשו ואלה אלופיהם הוא אדום: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

עשו הוא אדום (לו, א)

כתיב "ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך", והיא מצוה, שכן מלאכה זו מברכת ומזככת את העולם. ברם, החיית ו'מקאד' במלאכה זו היא דבר שלילי. והוא ענין דם

מפטיר מ' וְאֵלֶּה שְׁמוֹת אֱלֹפִי עֲשׂוּ לְמִשְׁפַּחְתֶּם
 לְמַקְמֹתָם בְּשִׁמְתָם אֱלֹהִי תִמְנַע אֱלֹהִי עֲלוֹהֵ
 אֱלֹהִי יִתַּת: מ' אֱלֹהִי אֱהַלְיֹבְמָה אֱלֹהִי אֱלֹהִי
 אֱלֹהִי פִינֵן: מ' אֱלֹהִי קִנְנוּ אֱלֹהִי תִימֵן אֱלֹהִי
 מִבְּצָר: מ' אֱלֹהִי מִגְדִּיאֵל אֱלֹהִי עִירָם אֱלֹהִי |
 אֱלֹפִי אֲדוֹם לְמִשְׁבַּתְּם בְּאַרְצָן אַחֲזֹתָם הוּא
 עֲשׂוּ אֲבִי אֲדוֹם:

~ נקודות משיחות קודש ~

אלוף עירם (לו, מג)

שהוא עתיד לערם תסגוריות (אוצרות) למלך המשיח
 (בראשית רבה)

ה'אוצרות' הם ברור נצוצות הקדשה של גלות אדום,
 שהוא מטרת גלות זו. והנה, אף בתג הגאלה י"ט כסלו
 מצינו פעלה והשפעה על אמות העולם: רבנו הגקן כותב
 "הפליא ה' והגדיל לעשות... בעיני כל השרים וכל העמים
 אשר בכל מדינות המלך". ומכאן למדים על-דבר החיוב
 להשתדל להשפיע על אמות העולם לקיים מצוות שנצטוו
 בני נח, כפסקי דין הרמב"ם (הלכות מלכים ספ"ח).

(ספר השיחות תשמ"ט א עמ' 109)

פפפ קנ"ד פסוקים. קליט"ה סימן.

אלוף יתת: מ' אֱלֹהִי אֱהַלְיֹבְמָה אֱלֹהִי אֱלֹהִי אֱלֹהִי
 פִינֵן: מ' אֱלֹהִי קִנְנוּ אֱלֹהִי תִימֵן אֱלֹהִי מִבְּצָר:
 מ' אֱלֹהִי מִגְדִּיאֵל אֱלֹהִי עִירָם אֱלֹהִי | אֱלֹפִי אֲדוֹם
 לְמִשְׁבַּתְּם בְּאַרְצָן אַחֲזֹתָם הוּא עֲשׂוּ אֲבִי אֲדוֹם:

~ נקודות משיחות קודש ~

אימא בקבלה שבתבת מהיטבאל יש אותיות מ"ה,
 ויטבאל בגימטריא כ"ן. והוא ענין יחוד מ"ה וב"ן, דהיינו
 המברר והמתברר, 'תיקון' ו'תוהו', שזוהו על-ידי המשכה
 מבחינה שלמעלה מ'תוהו' ו'תיקון', שעל-ידיה נעשה
 הברור ד'תוהו' שיתאחד עם 'תיקון'.

(ממאמר י"ט כסלו התשכ"ז)

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא
 כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב
 משיחה. אמן בחייכון וכיזימיון ובחיי דכל בית ישראל,
 בענגלא ובזמן קרוב ואמרו אמון: אמן יהא שמה רבא מברך
 לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם
 ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרוםם,
 ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא
 בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא,
 תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמון: אמן

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
 ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
 (= חוגר באבנט ועוטר במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
 לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מִשֶּׁה לְפָנַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲיָחִים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכֶיָהּ מֵאֲשֶׁר. דְּרִכֶיָהּ דְּרִכֵּי־נַעַם, וְכָל־נִתְיַבְחֶיָהּ שְׁלוֹם. אַרְךָ יָמִים בְּיָמֶינָהּ,
 בְּשִׂמְאֵלָהּ עֲשֶׂר וְכָבוֹד. יִי חַפְצֵן לְמַעַן צְדָקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וְיֵאָדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים
 בתחילת שלישי התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו,
 שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּבְנֵי־אִיִּם מְזֻכָּרִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם

הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אֲתָהּ יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמִשְׁעָה עֲבָדוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצָדֵק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

שי למורא

א חֲזוֹן מֵרָאה הַנְּבוּאָה שֶׁל עֲבָדֶיךָ כְּה־אָמַרְ אֲדֹנָי יְהוִה אֱלֹקִים לְאֹדוֹם
עַל אֹדוֹם שְׁמוּעָה שְׁמַעְנֵנוּ אֲנִי וְיִרְמִיָּה וְיִשְׁעִיָּה וְעִמּוֹם מֵאֵת יְהוָה עַל הַרְבֵּן
אֹדוֹם וְצִיר שְׁלִים בְּגוֹיִם שְׁלָח זֶה לָּהּ שִׁיאִמְרוּ קוֹמוּ אִתֶּם וְנִקְוִמָה גַם אֲנִי
לְלֶכֶת עִלְיָה עַל אֶרֶץ אֹדוֹם לְמַלְחָמָה: ב הִנֵּה בַתְּחִילַת מִשְׁלַחֲךָ אֹדוֹם
בְּאֶרֶץ שְׂעִיר, גִּוי קָטָן נִתְחַיֵּד בְּגוֹיִם
כְּזוּי מִבְּנֵי אֲתָהּ מֵאֵד וְלָמָּה וְצִמְד
אֲסִיפֹת כָּל הַגּוֹיִם נֶגֶד אוֹתָהּ קִטְנָה,
לְהִלָּחֵם עַל אוֹתָהּ בְּיָוֵה? מִשִּׁב...:

א לְאֹדוֹם, עַל אֹדוֹם. שְׁמַעְנֵנוּ, אֲנִי וְשָׂאֵר נְבִיאִים. וְצִיר, שְׁלִים.
בְּגוֹיִם שְׁלָח, בְּלוֹמַר, כָּל הַגּוֹיִם הַתְּעוֹרְרוּ לְבֹא עַל אֹדוֹם לְמַלְחָמָה.
ג קָטָן נִתְחַיֵּד בְּגוֹיִם, בַּתְּחִילַת מִשְׁלַחֲךָ בְּאֶרֶץ אֹדוֹם הֵייתָ קָטָן
בְּגוֹיִם, וּמִבְּנֵי מֵאֵד בֵּינֵיהֶם. ד וְדוֹן לְבָד הַשִּׁיאֲךָ, אַחֲרֵי שֶׁנִּגְדַּלְתָּ,

הפטרה לפרשת וישלח לקריאה בציבור ולשמו"ת בעובדיה פרק א

א חֲזוֹן עֲבָדֶיךָ כְּה־אָמַרְ אֲדֹנָי יְהוִה
לְאֹדוֹם שְׁמוּעָה שְׁמַעְנֵנוּ מֵאֵת יְהוָה
וְצִיר בְּגוֹיִם שְׁלָח קוֹמוּ וְנִקְוִמָה עִלְיָה
לְמַלְחָמָה: ב הִנֵּה קָטָן נִתְחַיֵּד בְּגוֹיִם
כְּזוּי אֲתָהּ מֵאֵד: ג וְדוֹן לְבָד הַשִּׁיאֲךָ
שְׁכֵנִי בְּחַגְוֵי־סַלַע מְרוֹם שְׁבִתּוֹ אֲמַר
בְּלָבוֹ מִי וְיִרְדְּנִי אֶרֶץ: ד אִם־תִּגְבִּיָּה
כְּנִשֵׁר וְאִם־בֵּין כּוֹכְבִים שִׁים קִנְיָד מִשֵּׁם
אוֹרִיךָ נְאִם־יְהוָה: ה אִם־גִּנְנָבִים בָּאוּ־
לְךָ אִם־שׂוֹדְדֵי לֵילָה אִיךָ נִדְמִיתָה
הֲלוֹא יִגְבְּבוּ דַיִם אִם־בְּצָרִים בָּאוּ לְךָ
הֲלוֹא יִשְׂאִירוּ עֲלֵיךָ: ו אִיךָ נִחַפְּשׁוּ
עֵשׂוֹ נִבְעוּ מִצְּפָנָיו: ז עַד־הַגְּבוּל שֶׁלְחֹדֶךָ
מְזוֹר תַּחֲתִיךָ אֵין תְּבוּנָה בּוֹ: ח הֲלוֹא בַיּוֹם הַהוּא נְאִם־יְהוָה

הִסִּית אוֹתְךָ לְבָד לְהַתְנַאֲוֹת גַּם עַל
אֲחִיד נַעֲקֵב. שְׁכֵנִי בְּחַגְוֵי סַלַע,
חֹשֵׁב אֲתָהּ שֶׁהָיָה שׁוֹכֵן בְּקַעֲעִים
שֶׁבְסַלַע גְּבוּהָ וְאֵין מִי שְׁיֻכַּל
לְהַתְקַרֵּב אֵלָיךָ. ח אִיךָ
נִדְמִיתָה, לָמָּה נִדְמִיתָ דוֹקֵם, וְלֹא
הִרְגִּשְׁתָּ עַד שֶׁנִּבְעוּ מִפֶּה הַכַּל.
ו אִיךָ נִחַפְּשׁוּ עֵשׂוֹ, אִיךָ
נִחַפְּשׁוּ בְּתֵי עֵשׂוֹ לְקַחַת הַכַּל. נִבְעוּ
מִצְּפָנָיו, נִחַפְּשׁוּ וְנִתְגַּלוּ מִקוֹמוֹת
הַמַּסְתוּר שְׁלוֹ. ז עַד הַגְּבוּל
שֶׁלְחֹדֶךָ כָּל אֲנָשֵׁי בְרִיתְךָ,
כְּשֶׁצָּאָתָּ לְמַלְחָמָה נֶגֶד אוֹיְבֶיךָ, לֹא
אוֹתְךָ כָּל אֲנָשֵׁי בְרִיתְךָ עַד הַגְּבוּל,
וּמִשֵּׁם בְּרָחוּ וְלֹא הָיוּ לְעוֹרְתֶיךָ.
הַשִּׁיאֲךָ, אֲנָשֵׁי בְרִיתְךָ הִסִּיתוּ
אוֹתְךָ לְהִלָּחֵם. יְכַלּוּ לְךָ אֲנָשֵׁי
שְׁלוֹמְךָ, אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמְךָ הַצְּלִיחוּ
לְפַתּוֹתְךָ לְהִלָּחֵם. לְחַמְךָ, אוֹכְלֵי
לְחַמְךָ יִשְׂיִמוּ מְזוֹר תַּחֲתִיךָ,
יִשְׂיִמוּ חֵלֵי וּמִקָּה בְּמִקוֹם שְׁלָךָ. אֵין
תְּבוּנָה בּוֹ, אֵין בְּאֹדוֹם תְּבוּנָה,
וְלֹא הִכִּין כְּנֶגֶת אֲנָשֵׁי בְרִיתוֹ.
ח בַּיּוֹם הַהוּא, בַּיּוֹם בּוֹא
הַפְּרַעְיֹת. מִהֵרָ עֵשׂוֹ, מֵאוֹתָם

הַתְּבוּלָה כִּי עַד־הַגְּבוּל שֶׁלְחֹדֶךָ לֹא אוֹתְךָ כָּל אֲנָשֵׁי בְרִיתְךָ הִסִּיתוּ לְעוֹר לְךָ אֲבָל לֹא עוֹרוּ לְךָ בְּמַלְחָמָה הַשִּׁיאֲךָ הִסִּיתוּ אוֹתְךָ לְלַכֵּת לְמַלְחָמָה וְגַם
יְכַלּוּ לְךָ אֲנָשֵׁי שְׁלָמְךָ כִּי שָׂמַעְתָּ לָהֶם וְהִלַּכְתָּ, אוֹכְלֵי לְחַמְךָ הֵם יִשְׂיִמוּ מְזוֹר מִפֶּה תַּחֲתִיךָ בְּמִקוֹמְךָ הַכֵּינֵי לְךָ כְּלִיָּן וְאֶבְרָן כִּי יִנְעֲצוּ עֲלֶיךָ רַעַה וְאֵין
תְּבוּנָה בּוֹ בְּאֹדוֹם לְהִרְגִישׁ בְּדָבָר לְחִיּוֹת נִשְׁמַר מִקָּה: ח הֲלוֹא בַיּוֹם הַהוּא פִּאֲחֵרֵת הַיָּמִים נְאִם־יְהוָה וְהִאֲבִיחֵתִי חֲכָמִים מֵאֹדוֹם לֹא יִתְחַכְּמוּ בַּתְּחַבּוּלוֹת

שי למורא

שְׁמֹקוֹרֶם מִהַר עֵשׂוֹ. ט) וַחֲתוּ, וְיִשְׁכְּרוּ. תִּימָן, הַיָּם אֶרֶץ אֲדוֹם שְׂהִיָּא בְּדִרְמוֹתָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. מִקְטָל, מִתּוֹךְ הַרְגָּה. י) מִחֲמַם אַחִיד יַעֲקֹב, בְּגַלְל הַחֲמִים שֶׁעָשִׂיתָ לְיַעֲקֹב. יא) בְּיוֹם אֶמְדוֹךְ מִנְּגַדְךָ, זֶהוּ הַחֲמִים שֶׁעָשִׂיתָ לְיַעֲקֹב, בְּיוֹם שֶׁנִּעְמַדְתָּ מִרְחוֹק. בְּיוֹם שָׁבוֹת זָרוִים חִילוֹ, בְּזִמְנֵי שֶׁשָּׁבוּ הַזָּרוִים אֶת הַעֵשֶׂר שֶׁל יַעֲקֹב.

גַּם אַתָּה כְּאַחַד מֵהֵם, הוֹאֵיל וְעַמְדָתְךָ מִנְּגַד וְלֹא עֲזַרְתָּ לְיִשְׂרָאֵל, מַעֲלָה אֲנִי עֹלִיד כְּאֵלוֹ הָיִיתָ גַּם אַתָּה כְּאַחַד מֵהֵם. יב) וְאַל תִּרְא, לֹא הָיָה לְךָ לְהַבִּישׁ וְלַעֲמֹד מִנְּגַד. בְּיוֹם אַחִיד, בְּיוֹם צָרַת אַחִיד. בְּיוֹם נִכְרוּ, בְּיוֹם שֶׁנִּתְּנָה נִכְרֵי וְהַגְלָה מֵאַרְצוֹ. פְּרוּשׁ אַחֵר, בְּיוֹם הַמִּסְרָה כִּד אֲוִיבֵינֵינוּ. יג) אַל תִּבּוֹא, לֹא הָיָה לְךָ לִבּוֹא. וְאַל תִּשְׁלַחְנָה בְּחִילוֹ, לֹא הָיָה לְךָ לִשְׁלַח יָדוֹ בְּעַשְׂרוֹ. לְבוֹ אֶת רִכְוִשׁוֹ. יד) עַל הַפָּרֶק, עַל אִם הַדָּרָךְ, וְהוּא הַמְּקוֹם שֶׁמִּתְפָּרְקִים הַדָּרָכִים לְכוּיָנוּם שׁוֹנִים. וְאַל תִּסְגֵּר, לֹא הָיָה לְךָ לְמַסֵּר. טו) פִּי כְּאִשֶׁר שִׁתִּיתֶם עַל הַר קָדְשִׁי, כִּי מִדְּבַר תִּנְבְּיָא אֵל יִשְׂרָאֵל, כִּי כְּמוֹ שֶׁאַתֶּם שִׁתִּיתֶם מִכּוֹס הַתַּרְעֵלָה. טז) וְשִׁתוּ וְלָעוּ, וְיִשְׁתוּ וְיִכְלְעוּ. פְּרוּשׁ אַחֵר, "וְלָעוּ", וְהָיוּ מִבְּלִבְלִים. כְּלוֹא הָיוּ, כְּלוֹא לֹא הָיוּ מְעוּלִים. יז) וְהָיָה קָדְשׁ, יִשְׂרָאֵל יִתְהַי קָדְשׁ לְה'. אֶת מוֹרְשֵׁיהֶם, אֶת הַגּוֹיִם שִׁירְשׁוּ אוֹתָם מִקֶּדֶם.

טו פִּי־קְרוֹב יוֹם־יְהוָה עַל־כָּל־הַגּוֹיִם כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ יַעֲשֶׂה לְךָ גְּמֻלָּךְ יִשׁוּב בְּרֹאשֶׁיךָ: טז פִּי כַּאֲשֶׁר שִׁתִּיתֶם עַל־הַר קָדְשִׁי יִשְׁתוּ כָּל־הַגּוֹיִם תִּמְיֹד וְשִׁתוּ וְלָעוּ וְהָיוּ כְּלוֹא הָיוּ: יז וְבַחַר צִיּוֹן תִּהְיֶה פְּלִיטָה וְהָיָה קָדְשׁ וִירֵשׁוּ בֵּית יַעֲקֹב אֶת מוֹרְשֵׁיהֶם: יח וְהָיָה בֵּית־יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵית יוֹסֵף לְהִזְכָּה וּבֵית עֵשָׂו לְקִשׁ וְדָלְקוּ בָּהֶם וְאִכְלוּם וְלֹא־יִהְיֶה שְׂרִיר לְבַיִת עֵשָׂו כִּי יִהְיֶה דִבְרִי:

יִשׁוּב בְּרֹאשֶׁיךָ: טז אֵל מִלֵּי הַיָּם יִמְרוּ וְיִשְׁתוּ וְלָעוּ וְיִכְלְעוּ מִן הַפּוֹרְעָנוּת מִן הַמְּבַלְבְּלִים הָיוּ מִבְּלִבְלִים מִן הַפּוֹרְעָנוּת מִן הַמְּבַלְבְּלִים הָיוּ מִבְּלִבְלִים שֶׁיָּרְשׁוּ אוֹתָם מֵאִוֶּ: יז אֵל וְבַחַר צִיּוֹן תִּהְיֶה פְּלִיטָה וְיִשְׁתוּ וְלָעוּ וְיִכְלְעוּ מִן הַפּוֹרְעָנוּת מִן הַמְּבַלְבְּלִים הָיוּ מִבְּלִבְלִים שֶׁיָּרְשׁוּ אוֹתָם מֵאִוֶּ: יח וְהָיָה בֵּית־יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵית יוֹסֵף לְהִזְכָּה וּבֵית עֵשָׂו לְקִשׁ וְדָלְקוּ בָּהֶם וְאִכְלוּם וְלֹא־יִהְיֶה שְׂרִיר לְבַיִת עֵשָׂו כִּי יִהְיֶה דִבְרִי:

הַמְּלַחֲמָה לְהַצִּיל נַפְשָׁם וְתִבּוּנַת מַהַר עֵשָׂו: ט וַחֲתוּ וְיִשְׁכְּרוּ גְבוּרֵיךָ תִּימָן הוּא אֲדוֹם הַיּוֹשֵׁב בְּהַר שַׁעֲרֵי בְּדִרְמוֹתָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְמַעַן יִכְרַת כָּל־אִישׁ גְּבוּר מִהַר עֵשָׂו מִקְטָל מִרֹב הַרְגָּ שֶׁיֵּבֵא עֲלֵיכֶם: י כָּל זֶה יֵצֵעַ לָהֶם מִחֲמַם אַחִיד יַעֲקֹב בְּגַלְל הַחֲמִים שֶׁעָשִׂיתָ לְיַעֲקֹב וְהוּא תִּכְסְּךָ בּוֹשֶׁה וְנִכְרַת וְתִתְּנָה נִכְרַת לְעוֹלָם וְלֹא תוֹסִיף לָקוּם: יא בְּיוֹם אֶמְדוֹךְ מִנְּגַד בְּיוֹם שָׁבוֹת זָרוִים חִילוֹ בְּעַת שֶׁשָּׁבוּ הַזָּרוִים הַעוֹשֶׂר שֶׁל יַעֲקֹב (וְעַל גְּבוּכְדֶנֶצֶר יִמְרוּ) הַמִּתְחַבֵּר בְּבֵית הַרְאִשׁוֹ, וְהוּא רָאָה זֶה וְעַמְדָתְךָ מִנְּגַד וְלֹא עֲזַר לְיַעֲקֹב (אֲחִיו) וְנִכְרָים כְּאוֹ שְׁעָרוֹ (שְׁעָרָיו) שֶׁל יַעֲקֹב וְעַל־יְרוּשָׁלַיִם יָדוּ גוֹרָל הַשְּׁלִיכּוּ מִן הַר וְחִלְקוּ בֵּינֵיהֶם לְחֻלְקִים גַּם־אֶתָּה אֲדוֹם כְּאַחַד מֵהֵם הוֹאֵיל וְעַמְדָתְךָ מִנְּגַד וְלֹא עֲזַרְתָּ לְיִשְׂרָאֵל, מַעֲלָה אֲנִי עֹלִיד כְּאֵלוֹ הָיִיתָ גַּם אַתָּה כְּאַחַד מִן הַנְּלַחֲמִים וְהַשְּׁלִלִים, וְהוּא הַחֲמִים: יב וְאַל־תִּרְא לֹא הָיָה לְךָ לְהַבִּישׁ בְּיוֹם צָרַת אַחִיד בְּיוֹם נִכְרוּ בְּיוֹם שֶׁנִּתְּנָה מֵאַרְצוֹ וְהָיָה נִכְרֵי וְאַל־תִּשְׁמַח לְבַנְי־יְהוּדָה בְּיוֹם אֲבָדָם וְאַל־תִּגְדֹּל פִּיךָ וְלֹא תוֹצִיא תִּשְׁמַחָה שְׂבִלְךָ אֵל הַפֶּה לְדַבֵּר לַעַן וְכוּ עַל מַפְלַת יִשְׂרָאֵל בְּיוֹם צָרָה: יג אֵל־תִּבּוֹא וְכַלְשׁוֹן שֶׁלֹּא הָיָה לְךָ לִבּוֹא בְּשַׁעַר עִיר עַמּוּל לְכַבּוֹשׁ אוֹתָם כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ בְּהַרְבֵּן בְּבֵית הַשֵּׁנִי בְּיוֹם אֲיָדָם בְּיוֹם רַעֲמֵם אֵל־תִּרְא לֹא הָיָה רָאוּי לְךָ גַּם־אֶתָּה לְרֹאֵת בְּרַעְיָתוֹ בְּיוֹם שֶׁבָּא עֲלָיו אֲדוֹ רַעְיוֹ וְאַל־תִּשְׁלַחְנָה יָדוֹ בְּחִילוֹ בְּנִכְסֵי בְּיוֹם אֲדוֹ: יד זֶה יֵאמַר עַל אֲנָשׁ מִיָּסוּם שֶׁהִגְלוּ אֶת יִשְׂרָאֵל וְאָמַר וְאַל־תַּעֲמֹד עַל־הַפָּרֶק כְּפָרַשַׁת דְּרָכִים שֶׁלֹּא יִכְלְעוּ לְנוֹם, לְהַכְרִית אֶת־פְּלִיטוֹ וְאַל־תִּסְגֵּר לְמַאֲסָר שְׂרִידוֹ שְׂאֵרֵיהֶם בְּיוֹם צָרָה: טז פִּי־קְרוֹב יוֹם־יְהוָה יוֹם־יְהוָה יוֹם הַתְּשַׁלְּמוֹת מִה' עַל־כָּל־הַגּוֹיִם כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לְיִשְׂרָאֵל כִּי יַעֲשֶׂה לְךָ גְּמֻלָּךְ הַגּוֹלֵל הַרְאוּי לְךָ

יהוה דבר ובדאי בן יהוה: יב וירשו ישראל יושבי הנגב את־הר עשו וְהַשְׁפֵּלָה העמק וירשו את־פְּלִשְׁתִּים וירשו גם את־שְׂדֵה אֲפְרַיִם ואת שְׂדֵה שִׁמְרוֹן ובנימין את־הַגִּלְעָד: כ גבואה לעתיד, מי וְמי מבני ישראל יהיו היורשים. ואמר: וְגַלְתָּ בְּנֵי הַגּוֹלָה הַחֵלֶל שֶׁל הַחֵלֶל הַזֶּה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָשְׁבוּ שָׁם כְּפַעֲנִים שִׁבְרָהוּ מֵאַרְצָם בְּיָמֵי יְהוֹשֻׁעַ אֲשֶׁר מָקוֹם מוֹשְׁבָם הֵנִיעַ עַד־צִרְפָּת פֶּרְנָנִיא וְגַלְתָּ בְּנֵי הַגּוֹלָה שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּגִלְעָד בְּסַפְרָד אֲסַפְמַיָּא, הֵם יִרְשׁוּ אֶת עַרְי הַנְּגִב אֶת הַר עֵשׂו אֲרִיז אָדוּם: כא וְעָלוּ מוֹשְׁעִים מִלֶּדֶת הַמִּשְׁיָח וְשָׂרוּ בְּהַר צִיּוֹן לִשְׁפֹט אֶת־הָרַר עֵשׂו עַל מַה שֶׁתִּרְעוּ לְיִשְׂרָאֵל וְהִיתָה אִו לַיהוָה הַמְּלוּכָה תִּפְלֵ יָדוֹ בְּמַלְכוּתוֹ וְקִבְּלוּהוּ בְּמִתְרָה בְּיָמֵינוּ:

כ) החל הזה, החל הזה של בני ישראל אשר ישבו בהגלות. אשר כְּפַעֲנִים, אשר היו בגלות עם עמים כְּפַעֲנִים שִׁבְרָהוּ מֵאַרְצָם כְּנַעַן בְּיָמֵי יְהוֹשֻׁעַ. עד צִרְפָּת, שהתרחקו וישבו במקומות רחוקים והגיעו עד צִרְפָּת. וְגַלְתָּ יְרוּשָׁלַיִם אֲשֶׁר בְּסַפְרָד, ובני הגולה של ירושלים אשר ישבו בְּסַפְרָד. כא) וְעָלוּ מוֹשְׁעִים, הם המלך המשיח וְשָׂרוּ. וְהִיתָה לְה' הַמְּלוּכָה, ותהנה מלכות ה' על כל יושבי העולם, ותהי מלכות ה' לְעוֹלָם וְלָעוֹלָמִים עוֹלָמִים.

יִשְׂרָאֵל הַנְּגִב אֶת־הָרַר עֵשׂו וְהַשְׁפֵּלָה אֶת־פְּלִשְׁתִּים וירשו את־שְׂדֵה אֲפְרַיִם ואת שְׂדֵה שִׁמְרוֹן ובנימין את־הַגִּלְעָד: כ וְגַלְתָּ הַחֵלֶל־הַזֶּה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־כְּפַעֲנִים עַד־צִרְפָּת וְגַלְתָּ יְרוּשָׁלַיִם אֲשֶׁר בְּסַפְרָד יִרְשׁוּ אֶת עַרְי הַנְּגִב: כא וְעָלוּ מוֹשְׁעִים בְּהַר צִיּוֹן לִשְׁפֹט אֶת־הָרַר עֵשׂו וְהִיתָה לַיהוָה הַמְּלוּכָה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מִלֶּדֶת הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁפָל דְּבָרָיו אֶמֶת וְצַדִּיק: נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מִלֶּדֶת נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּכַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמִתְרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיאַ עֲבָדֶיךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בְּמִתְרָה יָבֹוא וַיִּגַּל לַבְּנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁפַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֵא יִכְפֹּה נִרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשְּׁבִת הַזֶּה, שְׁנַתְּתָ לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וְלִתְפָאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרֵךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשְּׁבִת:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

השָׁדָה וְהִנֵּה קָמָה אֶלְמָתִי וְגַם־נִצְבָה וְהִנֵּה
 תִּסְבְּינָה אֶלְמָתֵיכֶם וְתִשְׁתַּחֲוֶינּוּ לְאֶלְמָתִי: (ישראל)
 וַיֹּאמְרוּ לוֹ אָחִיו הַמְלֹךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ אִם־
 מִשׁוֹל תִּמְשָׁל בָּנוּ וַיֹּסְפוּ עוֹד שֵׁנָא אֲתוּ
 עַל־חַלְמָתוֹי וְעַל־דְּבָרָיו: וַיַּחְלֶם עוֹד חֲלוֹם
 אַחֵר וַיִּסְפֵּר אֹתוֹ לְאָחָיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה חַלְמָתִי
 חֲלוֹם עוֹד וְהִנֵּה הַשִּׁמְשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עֶשֶׂר
 כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי: וַיִּסְפֵּר אֶל־אָבָיו וְאֶל־
 אָחָיו וַיַּגְעֲרֻבוּ אֹבָיו וַיֹּאמֶר לוֹ מַה הַחֲלוֹם
 הַזֶּה אֲשֶׁר חַלְמָתְךָ הִבּוֹא נִבּוֹא אֲנִי וְאִמְךָ
 וְאָחֶיךָ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אֶרְצָה: וַיִּקְנְאוּ־בוֹ
 אָחָיו וְאָבָיו שָׁמַר אֶת־הַדְּבָר:

לו * וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִגְוָרֵי אָבָיו בְּאֶרֶץ
 כְּנָעַן: אֲלֵה | תִּלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן־שִׁבְעִי
 עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה רְעָה אֶת־אָחָיו בְּצֹאן וְהוּא
 זָעַר אֶת־בְּנֵי בְלָהָה וְאֶת־בְּנֵי זִלְפָּה נְשֵׂי אָבָיו
 וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת־דְּבַתָּם רְעָה אֶל־אֲבִיהֶם:
 וַיִּשְׂרָאֵל אֶהֱבֶה אֶת־יוֹסֵף מִכָּל־בְּנָיו כִּי־בֶן־זִקְנָיִם
 הוּא לוֹ וַעֲשֵׂה לוֹ כְּתִנַּת פָּסִים: (לוי) וַיִּרְאוּ
 אָחָיו כִּי־אֲתוֹ אֶהֱבֶה אֲבִיהֶם מִכָּל־אָחָיו וַיִּשְׂנְאוּ
 אֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ דַבְּרוּ לְשָׁלֹם: וַיַּחְלֶם יוֹסֵף
 חֲלוֹם וַיַּגִּד לְאָחָיו וַיֹּסְפוּ עוֹד שֵׁנָא אֲתוֹ:
 וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׁמְעוּ־נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר
 חַלְמָתִי: וְהִנֵּה אֲנִי חֲנוּ מֵאֲלֹמִים אֲלֹמִים בְּתוֹךְ

המשך ביאור למס' בנא קמא ליום שבת קודש עמ' ב

31 את השבת, וכוונת דבריו היא, שכל הקודם בהן זכה בשבחה,
 32 ואסורין הם משום גזל אנוש, מאחר שלא הפקיעו חכמים את הקרן
 33 מרשות הבעלים. ועל כך אָתָא רבן שמעון בן גמליאל לְמִימָר,
 34 שאפילו בנושן נמי כל הקודם בהן זכה, מאחר שהפקירו חכמים אף
 35 את הקרן משום השבחה, ונמצא, שמחלוקתם של רב וזעירי אם
 36 קנסו הקרן משום השבחה, כבר נחלקו בה תנא קמא ורבן שמעון בן
 37 גמליאל.
 38 אומרת הגמרא, לְזַעֲרֵי וְדָאֵי תַנְאֵי הֵיא, שהרי אינו יכול לומר
 39 שדעת הכל כשיטתו שלא קנסו חכמים את הקרן, מאחר שמבואר
 40 בדברי רבן שמעון בן גמליאל שקנסו. אלא לְרַב מִי לִימָא תַנְאֵי הֵיא,
 41 או שיכול הוא לבאר גם את שיטת תנא קמא כדבריו.
 42 מבארת הגמרא, אָמַר לָךְ רַב, דְּכֹוֹלֵי עֲלֵמָא מוֹדִים שְׁקִנְסוּ חַכְמִים אַת
 43 גוֹפֵן מִשׁוּם שְׁבָחָה, ואף תנא קמא מודה בכך, וְהִכָּא שְׁנַחֲלַקוּ אִם
 44 אסורים משום גזל אם לאו, בְּהַלְבָּה וַיֵּאֵן מוֹרִין בְּן קָא מִיִּפְלְגֵי –
 45 נחלקו האם יש להורות כן להלכה לכל השואל שיכול הוא ליטול
 46 הקרן לעצמו, או שאין מורים כן לכתחילה, אלא שאם קדם אדם
 47 וזכה לעצמו, וביאור דברי הברייתא כך הוא, לדעת תנא
 48 קמא אף שהלכה היא שכל הקודם זכה אפילו בקרן, מכל מקום
 49 אם בא אדם לשאול על כך מורים לו שאסורים הם משום גזל, ועל
 50 כך נחלק רבי שמעון בן גמליאל, וסובר שאף לכתחילה מורים לכל
 51 אדם שרשאי הוא ליטול הקרן לעצמו.
 52 דְּאִתְמַר, רַב הוּנָא אָמַר בְּשֵׁם רַב שְׁהֲלָבָה הֵיא שְׂרִשְׁאֵי אִדָּם לִיטוּל
 53 לַעֲצוּמוֹ הַקְרָן, וַיֵּאֵן מוֹרִין בְּן לְשׂוֹאֲלִים, ואילו רב אָדָא בַר אֲהֵבָה
 54 אָמַר, הֲלָבָה הֵיא וְמוֹרִין בְּן אַף לְכַתְחִילָה.
 55 מקשה הגמרא, אֵינִי – האם ניתן לומר כן, שלדעת רב הונא אין
 56 מורים כן לכתחילה, וְהָא רַב הוּנָא אָפְקֵר חוּשְׁלֵי – והרי רב הונא
 57 הפקיר שעורים קלופים ששטח אדם ברשות הרבים לייבשם,
 58 והורה ברבים שכל הקודם רשאי לזכות בהם לעצמו, וכן רב אָדָא
 59 בַר אֲהֵבָה אָפְקֵר

1 מקום יודו חכמים שיש לקנוס את המוציא תבן וקש ולהפסידו אף
 2 את הקרן, דַּעַד כָּאֵן לֹא קָאָמְרֵי רַבְנָן הָתָם שאין להפסידו את קרן
 3 ההלוואה, אֲלֵא כִּי־נִרְבְּהִימִירָא – מאחר שהלוואת הקרן בהיתר היא
 4 נעשית, שאין האיסור אלא בהוספת הריבית, אֲבָל הָכָא כִּי־נִרְבְּהִי
 5 קָמִירָא – אך כאן במוציא תבן וקש לרשות הרבים, הרי הקרן
 6 עצמה נעשית תקלה המזקת ברשות הרבים, ולפיכך יודו חכמים
 7 שיש להפסידו אף את הקרן.
 8 וְזַעֲרֵי אָמַר לָךְ, אֲנָא דְּאָמְרֵי אִפִּילוּ לְרַבֵּי מֵאִיר – יכול אני לסבור אף
 9 כדעת רבי מאיר שיש להפסיד למלוה בריבית גם את הקרן, ומכל
 10 מקום יודה שאין לקנוס את המוציא תבן וקש אלא לגבי השבחה,
 11 דַּעַד כָּאֵן לֹא קָאָמַר רַבֵּי מֵאִיר הָתָם שִׁישׁ לַהֲפַסְדוֹ אִף אַת הַקְרָן,
 12 אֲלֵא דְּמִשְׁעַת כְּתִיבָה דְּעָבֵד לִיה שׁוּמָא – אלא משום שמשעת
 13 כתיבת השטר 'שם' המלוה ריבית על הלוה, ועבר על אזהרת
 14 התורה (שמות כב כד) 'לא תשימון עליו נִשְׁךְ', ונמצא שההלוואה
 15 כולה באיסור היא, אֲבָל הָכָא בְּמוֹצִיא תבן וקש, מִי יִימַר דְּמִירָא –
 16 מי יאמר שאכן זיקו ברשות הרבים, ומאחר שעדיין לא נעשה
 17 בהם איסור אין לקנוס אלא את השבחה.
 18 הגמרא מנסה שוב לתלות את מחלוקת רב וזעירי במחלוקת
 19 תנאים: לִימָא כְּהֵי תַנְאֵי. שינונו בברייתא, שאדם המוציא את תבנו
 20 וקשו לרשות הרבים לזבלים – כדי שידרסו עליהם בני אדם והיו
 21 ראויים לזבל בהם, והוֹיָק בְּהֵן אִדָּם אַחֵר, חֵיבֵי המוציא בְּנִקּוּי של
 22 אותו אדם, ובנוסף לכך, כֵּל הַקּוֹדֵם לזכות בְּהֵן לַעֲצוּמוֹ זָכָה, וְאִסוּרִין
 23 מִשׁוּם גְּזֵל. אלו דברי תנא קמא. רַבֵּי שְׁמַעוֹן בְּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, כֵּל
 24 הַמְּקַלְקֵלִין – מניחים תקלה ברשות הרבים, והוֹיָק, חֵיבֵינן הֵם לְשָׁלֹם
 25 את דמי הנזק, וְכּוּמֵן כֵּן, כֵּל הַקּוֹדֵם לזכות בְּהֵן לַעֲצוּמוֹ זָכָה, וְיִמְתְּרִין
 26 מִשׁוּם גְּזֵל.
 27 מבררת הגמרא: הָא גּוּפָא קָשְׂיָא, אֲמַרְתְּ שְׁכָל הַקּוֹדֵם בְּהֵן זָכָה,
 28 דְּהִינֵנָּה, שֶׁהַפְקִירוֹם חַכְמִים לְכָל הַקּוֹדֵם, וְהָרַד קָאָמַר שְׁאִסוּרִין הֵם
 29 מִשׁוּם גְּזֵל, ומדוע, הרי הפקיר הם.
 30 אֲלֵא לֹאֵו הָכִי קָאָמַר, שֶׁסוּבַר תַּנָּא קָמָא שְׁלֹא הַפְקִירוֹ חַכְמִים אֲלֵא

לוח זמנים לשבוע פרשת וישלח - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ה) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		ניצאת שבת	כניסת שבת	
			מג"א		אדמו"ר										
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א			
באר שבע (ח)	16:17	06:22	08:15	08:18	08:51	08:54	09:44	09:47	11:58	12:00	16:39	16:38	17:06	16:18	17:17
חיפה (ח)	06:20	06:25	08:15	08:18	08:51	08:55	09:45	09:48	11:57	11:59	16:38	16:37	17:03	16:04	17:13
ירושלים (ח)	06:17	06:22	08:13	08:17	08:49	08:53	09:43	09:46	11:56	11:58	16:41	16:40	17:04	16:00	17:14
תל אביב (ח)	06:19	06:24	08:15	08:19	08:51	08:55	09:45	09:48	11:58	12:00	16:37	16:36	17:05	16:14	17:15
אוסטריה, וינה (ח)	07:17	07:25	08:40	08:44	09:27	09:32	10:13	10:17	12:12	12:14	16:06	16:03	16:44	15:45	16:55
אוסטרליה, מלבורן (ק)	05:54	05:52	08:43	08:42	09:29	09:29	10:43	10:44	13:43	13:46	20:22	20:28	20:53	20:08	21:13
אוקראינה, אודסה (ח)	07:13	07:21	08:41	08:45	09:27	09:32	10:14	10:18	12:14	12:16	16:15	16:12	16:51	15:54	17:02
אוקראינה, דוניצ'ק (ח)	06:50	06:58	08:14	08:18	09:01	09:06	09:47	09:51	11:46	11:48	15:41	15:38	16:18	15:20	16:30
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)	07:03	07:11	08:25	08:30	09:13	09:18	09:59	10:03	11:57	11:59	15:50	15:47	16:28	15:29	16:39
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	07:36	07:44	08:52	08:57	09:42	09:47	10:27	10:31	12:23	12:25	16:09	16:05	16:49	15:48	17:00
אוקראינה, קייב (ח)	07:29	07:37	08:45	08:49	09:35	09:40	10:20	10:24	12:15	12:17	16:01	15:57	16:40	15:39	16:52
ארה"ב אמריקות, אבו דאבי (ח)	06:46	06:50	08:52	08:55	09:26	09:29	10:22	10:24	12:40	12:42	17:34	17:34	18:00	17:13	18:10
איטליה, מילאנו (ח)	07:36	07:43	09:07	09:11	09:51	09:56	10:39	10:43	12:40	12:43	16:47	16:44	17:19	16:24	17:30
אקוודור, קיטו (ח)	05:57	05:59	08:27	08:29	08:57	08:59	10:00	10:02	12:32	12:34	18:05	18:07	18:29	17:49	18:41
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	05:35	05:34	08:24	08:24	09:06	09:07	10:19	10:20	13:16	13:19	19:48	19:54	20:18	19:34	20:36
ארגנטינה, בריז'יפה (ח)	06:09	06:07	08:59	08:58	09:49	09:49	11:05	11:06	14:09	14:12	20:56	21:03	21:31	20:44	21:52
ארה"ב, בולטימור (ח)	07:02	07:08	08:46	08:50	09:26	09:30	10:16	10:20	12:24	12:26	16:45	16:43	17:17	16:26	17:27
ארה"ב, ברוקלין (ח)	06:55	07:01	08:36	08:40	09:17	09:21	10:07	10:10	12:13	12:15	16:31	16:29	17:03	16:11	17:14
ארה"ב, גרינס סיטי (ח)	06:55	07:02	08:37	08:40	09:17	09:22	10:07	10:11	12:14	12:16	16:31	16:29	17:03	16:12	17:14
ארה"ב, דטרויט (ח)	07:36	07:43	09:14	09:17	09:56	10:00	10:45	10:48	12:49	12:52	17:03	17:00	17:36	16:43	17:46
ארה"ב, האוסטון (ח)	06:55	07:00	08:55	08:58	09:30	09:33	10:24	10:27	12:39	12:41	17:23	17:22	17:49	17:03	18:00
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	06:34	06:40	08:28	08:31	09:05	09:08	10:01	10:01	12:09	12:11	16:44	16:43	17:13	16:25	17:23
ארה"ב, מיאמי (ח)	06:47	06:51	08:52	08:55	09:25	09:29	10:21	10:24	12:38	12:40	17:30	17:30	17:56	17:11	18:06
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	06:52	06:59	08:32	08:36	09:14	09:18	10:03	10:07	12:09	12:11	16:25	16:23	16:57	16:05	17:08
ארה"ב, פיטסבורג (ח)	07:18	07:25	09:00	09:04	09:41	09:45	10:31	10:34	12:37	12:39	16:56	16:54	17:28	16:36	17:38
ארה"ב, שיקגו (ח)	06:53	06:59	08:32	08:35	09:13	09:18	10:03	10:06	12:08	12:10	16:22	16:20	16:55	16:02	17:06
בוליביה, לה-פס (ח)	05:50	05:51	08:30	08:31	09:03	09:04	10:10	10:12	12:52	12:55	18:50	18:53	19:15	18:35	19:29
בלגיה, אנטוורפן (ח)	08:17	08:25	09:30	09:35	10:21	10:26	11:05	11:09	13:00	13:02	16:42	16:38	17:23	16:20	17:34
בלגיה, בריסל (ח)	08:15	08:24	09:30	09:34	10:20	10:26	11:05	11:09	13:00	13:02	16:44	16:39	17:24	16:22	17:36
ברזיל, סאן פאולו (ח)	05:11	05:11	07:55	07:56	08:31	08:32	09:40	09:41	12:27	12:30	18:41	18:46	19:03	18:22	19:18
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	05:01	05:01	07:44	07:45	08:19	08:21	09:28	09:30	12:15	12:18	18:23	18:27	18:50	18:09	19:05
בריטניה, לונדון (ח)	07:36	07:45	08:48	08:53	09:40	09:45	10:24	10:28	12:18	12:18	16:01	15:56	16:40	15:40	16:51
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	07:53	08:03	08:58	09:03	09:53	09:58	10:35	10:40	12:26	12:28	15:58	15:53	16:42	15:39	16:54
גרמניה, ברלין (ח)	07:46	07:55	08:55	09:00	09:48	09:54	10:31	10:36	12:24	12:26	16:02	15:57	16:43	15:38	16:55
גרמניה, פרנקפורט (ח)	07:55	08:03	09:12	09:17	10:02	10:07	10:47	10:51	12:43	12:45	16:30	16:26	17:09	16:08	17:21
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	05:07	05:07	07:52	07:52	08:29	08:30	09:39	09:40	12:28	12:31	18:49	18:54	19:10	18:28	19:25
הודו, מומבאי (ח)	06:52	06:56	09:05	09:07	09:37	09:40	10:34	10:37	12:56	12:58	17:59	18:00	18:24	17:41	18:35
הודו, פונה (ח)	06:47	06:51	09:01	09:03	09:32	09:35	10:30	10:33	12:52	12:54	17:56	17:57	18:21	17:38	18:31
הונגריה, בודפשט (ח)	07:04	07:11	08:28	08:33	09:15	09:20	10:02	10:06	12:01	12:03	15:58	15:54	16:35	15:37	16:46

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		ניצת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
טורקיה, איסטנבול (ח)	07:00	07:06	08:41	08:44	09:22	09:26	10:12	10:15	12:18	12:20	16:35	16:33	16:15	17:18
יוון, אתונה (ח)	07:17	07:23	09:03	09:07	09:42	09:46	10:34	10:37	12:42	12:44	17:07	17:06	16:48	17:49
מולדובה, קישינב (ח)	07:23	07:30	08:49	08:53	09:35	09:40	10:22	10:26	12:22	12:24	16:20	16:17	16:00	17:08
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:50	06:54	09:03	09:05	09:35	09:38	10:32	10:35	12:53	12:55	17:56	17:56	17:38	18:31
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	04:36	04:34	07:26	07:24	08:26	08:26	09:45	09:46	12:57	13:00	20:02	20:09	19:50	21:06
נפאל, קטמנדו (ח)	06:33	06:37	08:35	08:38	09:10	09:13	10:05	10:08	12:21	12:23	17:09	17:08	16:50	17:46
סין, בייג'ין (ח)	07:11	07:17	08:54	08:57	09:34	09:38	10:24	10:28	12:31	12:33	16:52	16:50	16:30	17:34
סינגפור, סינגפור (ח)	06:50	06:52	09:18	09:20	09:49	09:51	10:51	10:53	13:22	13:24	18:53	18:55	18:37	19:28
פולין, ורשא (ח)	07:15	07:24	08:24	08:29	09:17	09:22	10:00	10:05	11:53	11:55	15:31	15:27	15:09	16:25
פרו, לימה (ח)	05:33	05:34	08:10	08:12	08:42	08:44	09:48	09:50	12:27	12:30	18:18	18:21	18:03	18:55
צרפת, ליון (ח)	07:55	08:02	09:24	09:28	10:09	10:14	10:57	11:01	12:58	13:00	17:01	16:58	16:40	17:47
צרפת, פריז (ח)	08:16	08:24	09:36	09:41	10:25	10:30	11:10	11:14	13:08	13:10	17:02	16:58	16:38	17:49
קולומביה, בוענה (ח)	05:47	05:50	08:13	08:15	08:43	08:46	09:45	09:47	12:14	12:16	17:40	17:42	18:04	18:15
קנדה, טורונטו (ח)	07:25	07:32	09:00	09:04	09:43	09:47	10:31	10:35	12:35	12:37	16:47	16:45	16:24	17:29
קנדה, מונטריאול (ח)	07:08	07:15	08:38	08:42	09:22	09:27	10:10	10:14	12:11	12:14	16:16	16:13	15:54	17:01
קפריסין, לינקה (ח)	06:30	06:35	08:22	08:25	08:59	09:03	09:52	09:55	12:03	12:05	16:35	16:34	16:16	17:15
רוסיה, לובבאוויטש (ח)	08:47	08:57	09:47	09:52	10:43	10:49	11:24	11:29	13:13	13:15	16:39	16:33	16:16	17:37
רוסיה, מוסקבה (ח)	08:26	08:36	09:21	09:26	10:19	10:25	10:59	11:04	12:47	12:49	16:11	16:05	15:44	17:07
רוסיה, רוסובט על-הדון (ח)	07:40	07:48	09:06	09:10	09:52	09:57	10:39	10:43	12:38	12:40	16:36	16:33	16:15	17:24
שווייץ, ציריך (ח)	07:45	07:53	09:11	09:15	09:57	10:02	10:44	10:48	12:43	12:45	16:45	16:42	16:19	17:28
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:23	06:26	08:41	08:43	09:12	09:15	10:11	10:14	12:35	12:37	17:48	17:49	18:13	18:23

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מולה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגו הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריךנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומכל־פורענות המתרגשות וקאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org
בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

P.P.
שולם
1949
תל אביב